Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):
Titel | Title: Nye Tidender om lærde og curieuse Sager : samlede udi Året ...=samlede udi Aaret ...
Bindbetegnelse | Volume Statement: 1728
Udgivet år og sted | Publication time and place: Kbh., 1724-1748

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

Cpk.
49.-24-8

116

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130020337843

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

NYE Tidender

Om

Lærde og curieuse Sager/

Samlede udi Aaret 1728.

Men over den ulykſalige Kiøbenhavn overgangne Ildebrand ei ſamme Aar videre end til No. 44. incluſive fuldførte.

Af

KIØBENHAVN,
Trykt (undtagen No. 42. 43. og 44. ſamt denne Titul) i H. K. Majeſtets priviligerede Bogtrykkerie 1728.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Fortegnelse

Paa de Adelige Familier som findes i denne Samling for Aar 1728.

Kane = = 1
Karatz elle Kratz = 17
Kikebusk = = 33
Kiorning = = 49
Kold eller Cold = 65
Knub = = 81
Krabbe = = 97
Krabbe = = 177
Krahe = = 178
Krag = = 194
Krase = = 257
Krognos = = 273
Krouchou = = 315
Krummedich = = 321
Krumstrup = = 354
Krumpen = = 370
Krumme = = 386
Krumsbeen = = 386
Kruse = = 401

Ku=

Kuld 433
Kuntze 450
Kylle 466
Lange 482
Lange 530
Larmand 546
Lang 562
Lunge 578
Lokke 610

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 1.

Dend 1 Januar. 1728.

Dannemark.

Kane.

Skioldet hvidt, og derudi et rødt Kors med en rød Rose udi hver Afdeeling, paa Hielmen ligesaadan et halv Kors med en rød Rose, i midten og en halv rød Rose paa hver af Siderne. Mand finder og paa Hielmen 3 brendede Lyß skaktaulede med guult og rødt. Af dette Vaaben er bekiendt Gaute Kane, hvis Søn Hr. Niels Kane Ridder levede 1444. og eyede Stremsstæde Gaard i Nordmors Fogderie i Trundhiems Stift, hvorunder laae Schedsvold og Sandvige en Flom Sang og Magnild, Berg Lærevarpe; samme Gaard

var anslaget til 8½ Spand, og Bonder-Godset 15 Spand, og af denne Familie synes Kanestrom at have sit Navn. Af denne Familie var Hr. Oluf Galle til Tom Danmarkes Riges-Raad, hvis Frue Karen Kane til Kamboe, var Hr. Axel Urops Far-Moders Mor-Moder, i hvis Vaaben ey findes Roserne, og paa Hie men allene en Rose imellem de 2 øverste Ender af Korset.

Sog-

Sogendag? Hvad bemerker.

Sogendage skulde jeg holde for at være af de Gamle saaledes kaldede, deels fordi at paa de samme var dem tilladt ved Retterne at forfølge, søge og indtale deres Rett. See Edde Fabel 4. Deels fordi de paa dem maatte søge at vinde deres Brød paa en lovlig Maade.

Ligtmands Thing? Hvad vil sige?

Udi den Jydske Lovbog forekommer lib. 1. cap. 31. Dette Ord Ligtmands Thing, hvilket Cantzler Jens Bielke holder for at være Ligemans Ting, forstaae hvor Retten for Dommerne pleyedes en hver. Men bedre har Christian Ostenson givet det i sit Glossario ved at kalde det Leegmands Ting, under det Ord Closstermænd, som det der var Leeg eller Verdslige Folks Ting, da denne Lov vilde sige saa meget, at Munke og de der havde gaaet i Skoelerne som Præster og Capellano for verdslig Ting ey maatte udføre nogen anden Mands Sag, saa at af dette Ord ey giøres nødig at optenke for de Danske nogen nye Retterygang, thi intet er mere sædvanligt i disse Nordiske Sprog, end at toe E udsiges ved toe I, som den Dag i Dag er endnu udi Engelland er giengse, da de pronuncerer my feets som det var skrevet my fiits, to Keepe to Kiipe, og derimod to I som ei, udi alle de Ord som deriveris hos dem af Dansk, som I fiit vith my vife: udsiges ei feit vidh mei wejf, saa at paa hvad Foed det Ord Ligtmand end tages udi den Jydske Lov enten I tages for to e, eller e for ey, haves dog ey andet deraf end

Leegmand, paa den Maade er Leyervide og Leyerbøder det samme som i den Vester-Gotlandske Lovkaldes Lighris Maal og Lighris-Both, saa heder det i Nedre-Saxen Licht, som i Ober-Saxen kaldes Leicht.

Tydskland.

Udi Halle er trykt in 4. Jacobi Brunnemanni Discours von betrieglichen Kennzeichen der Zauberey, worinnen viele Aberglaubische Meinungen freymüthig untersuchet und verworffen, wie auch Carpzovii Berlichii Crusii und anderer, so wohl Protestantischer als Päbstlicher JCtorum mißliche und leichtgläubige Lehr-Sage von der Zauberey erwogen, zugleich Herrn D. Jo. Joach. Weidneri Gegensätze wieder diesen Discours kurtz und bescheidentlich beantwortet werden. Nebst einer Historischen Anleitung von dem Zustande des Hexen-Processes vor und nach der Reformation biß auf jetzige Zeiten.

Sammesteds er trykt i afvigte Aar in 8. Christiani Benedicti Michaelis Fridericianæ Acad. Prof. P. Commentatio Apologetica, qva origo Lingvæ Ebraææ ex Græca convellitur γενεσιολης Pentateuchi nominatim Geneseos vindicatur inprimis vero pericope illa Mosaica Gen. XV. I. 9. suo Authori, ætati ac sensui restituitur adversus Cl. Philologi Helmstadienfis φλυαβίας Da Prof. Michaelis har udgivet en Dissertation om Hr. Hardtens Meening om det Ebraiske og andre Morgenlandiske Sprogs Oprindelse af det

Græ-

Græckiſke, har Hardt taget det saa ilde op, at hand har givet 12 Skrifter ud imod ham, hvorudi hand fraviger fra sin første Stridighed forebringer 12 nye Theologiſke Paradoxa, og vidtløftig spiller Giek med sin Contrapart. Prof. Michaelis har herudi paataget sig at igiendrive den første af dem som angaar Historien om det ved Cyro over ende kastede Babylonſke Rige af Gen. XI. v. 1. 9. og haaber at mand skal troe at alle Hardtſke Skrifter imod Michaelis ere saaledes beskafne som dette om det Babylonſke Rige. Dette Skrift bestaar af 2 Capitler: I det første refuteris den omtalte Meening om det Ebraiſke og andre Morgenlandiſke Sprogs Oprindelse. Og i det andet godtgiøres at Mosis er Ophævere til det omtalte Skriftens Stæd, hvilket og omstendelig forsvares imod den Hardtiſke Erklæring. Author troer, at Hr. von der Hardt vil med sin Meening finde lige saa liden Biefald som J. Petrus Ericius, der vilde udlede alle Sprog af det Græckiſke. Da og Hr. Hardt siger at det er de Halmstædtſke Professores foreskreven, ei at lære nogen uden anførte Grund, saa tager Author deraf Leylighed at anføre en stor Mengde Paradoxe Meeninger af dette lille Skrift, hvilke Hr. Hardt anfører, ikke som stridige men som udgiorte Ting, da hand dog ey anfører derfor nogen ret Grund, og de meget letteligen kunne igiendrives. I det andet Capittel viser hand, at den Ænigmatiſke Maade til at erklære paa, af hvilken Hr. Hardt sig i Skriftens Hiſtoriſke Bøger betiener er imod den sunde Fornuft aabner Dør og Stie

til den allerafsmageligste Daarlighed berøver den hellige Strift alt sin Anseende, og truer heele Religionen med sin Undergang: hvorpaa hand udaf tydelige Ord i første Mosis Bog beviser at deslige Steders aff Hardt skeedte Forklaringer falsk og Ordene trokne til en vrang Forstaaelse, saa at mand maae holde Mosen for sammes Stiftere. Hand igiendriver og den Hardtiske Tids-Regning, og igiennemgaar alle Stykker af Erklæringen, og viser at den har sine Skrøbeligheder. I Slutningen derpaa giør hand en alvorlig Tale til Hr. Hardt.

Udi Franckfort er trykt i afvigte Aar in 8vo. 4 Alphabeth 9 Ark sterk, Hermanni Conringii de Habitus corporum Germanorum antiqui ac novi causis liber singularis cum annotationibus Jo. Phil. Burggravii Med. D. Dadenne Bog er udført saavel Physisk som Medicinisk Historisk Moralisk og Philosophisk, har Doct. Burggrav giort meget vel udi, at hand har ladet den oplegge med mange Anmerkninger og skionne Tilgifter. Hand har i sær dermed vildet tiene dem som legge sig efter Læge-Konsten, og taget Anledning at tilføye adskillige Anmerkninger som oplyse alle Deele af Lærdommen, saa at ey alleene Medici men end Philosophi Historici, og Liebhabere af Literaturen herudi ville finde de Ting som fornøye dem saa vel.

Udi Magdeborg er nylig trykt in 4. Das zerstöhrte und wieder aufgerichtete Magdeburg, oder die blutige Belagerung und Eroberung, samt

Sum-

Summarischer Erzehlung derer von den bißher sich zugetragenen Denckwürdigkeiten, mit den gegenwärtigen Floer der Stadt Magdeburg.

Udi Vien har et lærd Selskab slaaet sig sammen, hvoriblant fornemmelig ere dend berømmelige Keiserlige Poët Johan Carl Newen, og Keiserlige Raad, D. Michael Gothieb Harch, som udgive maanedlig et curieus Skrift om hvis Merkværdigheder som findes udi Vien, hvorved dog deres Hoved-Hensigt alleene ere henrettet til de Ting som ere merkværdige udi Naturen og Konsten, og handler om samme i Form af en Samtale imellem 2 unge Herrer, deres Hofmester, og en anden lærd Mand. Januarius af samme Verk udgior 9½ Ark in 4to, tillige med 3 halve Ark Kaaber. Begyndelsen giores heri med det udi det Keiserlige Favorita værende store Cereo, som over sin Højde er særdeles merkværdig, og kaldes Cereus Peruanus erectus spinosus angulosus major. 1718, da dend blev fort fra Grætz til Vien, var dend foruden Roden 14 Foed høj, og er nu 20 Foed 2 Toll høj, saa at dend udi 8 Aar har voxet 6 Foed, og da mand egentlig kand see hvor hver nyt Skud har sat sig, efterdi Barken paa samme Steder er noget skrumpen, saa viser det, at Vexten er ej alle Aar lige, men ibiant ikkuns 9 Toll, og i det høieste 1 Foed og 3 Toll. Tykkelsen neden ved Roden er 2 Foed, i Midten 1 Foed 4 Toll, og oven ved Spitsen 1 Foed. Her beskrives med stor Flid, saavel Kanterne af denne Cereo, der giør at dend ligner en Vox-Fakkel, hvoraf dend og haver Navnet;

saaog de derved befindende Barker, de med 8, 9, 10 til 12 Spitser besatte Knubber, disse Spitser selv, dend blode og haarde Substants, dend indvortes Marv, Roden, Blomsterne og Spirene, hvoraf tages andre Cerei, dessen Skikkelse, Lighed med Opuntia, og de adskillige slags i dend Keiserlige Favorite værende Cerei, som ere endnu 7. Hernæst tales om dend Machina Planetarum, hvilken efter det Copernicanske Systema ved General og Grev Cadogans Foranstaltning, er forferdiget af Engellænderen Rouwley, og for 3 Aar siden, da det Keiserlige Hof befandt sig udi Prag, overbragt til Printz Eugenium. Efterat herudi er meldet om det Copernicanske Systematis Historie, dessen Indretning, Rimelighed, og dessen Fordeel og Forskiel for det Tychoniske, beskrives samme Machines udvortes Gestalt, paa hvilken alle Planeters og deres Drabanters ordentlige Løb skeer paa samme Tid og i samme Orden som paa Himlen selv, undtagen at mand hidindtil ej vel har kundet anmerke Mercurii og Saturni Bevegelse omkring deres Axel, og altsaa ej har kundet bringe dem i denne Machine. Det særdeeleste ved samme er, at Inventor, paa det at hand kunde forestille paa Jorden Aarets Tiders Afvexling, og Dagenes Længde, efter een sorhen givne Poli Høide, har indrettet Machinen saaledes, at det kand forhøies og fornedriges, og i Steden for Solens Kugle derudi indsettes en Glas-Lampe, hvilken formedelst Skygge og Lys, naar Kammeret er formørket, viser dend omtalte Afvexling paa dend af Elphenbeen giorte

lille

lille Jord-Klode. Hr. Rouvley har siden og forferdiget lige saadan en Machine for Hans Store-Brittanniske Majestet; Og i Dannemark findes 2 deslige, een om Planeterne, og dend anden om Formørkelserne, angiven af dend berømmelige Etats-Raad Römer. At mand ej skal tale om den store Gottorffiske Machine som er udi Petersborg. Saa finder mand fast saadan een som denne her beskrevne paa Universitets Bibliothek udi Leyden, og udi Halle har Pastor Semler forferdiget for Væisen-Huuset i Glaucha en Machine om det Copernicanske Systemate, som bestaar af en durchsigtig og bevegelig Klode, giort af Jern Traad, omtrent 6 Alen i Diametro, paa hvilken samtlige Fixstiernerne forestilles som smaa Øjene, efter deres differente Størelse, og Stierne-Billederne udi deres Orden, men i Kloden ere Planeterne at see, tillige med deres Drabanter, saavel, hvorledes de bevæges omkring deres egen Axel, som og løbe deres Veje i behørig Orden, dog bliver alting bragt i Bevegning ved en eneste Strengs Rørelse. Hvad sig dend Engelske Machines indvortes Beskaffenhed angaaer, da overlades det Hr. Rouvley selv udi een derom tilsagte Beskrivelse, at opdage, efterdi ingen vel lettelig, over de mange Hiul dend bestaaer af, skulle understaae sig at legge dend fra hinanden. Det er dog at vente, at udi dend i London udgivne Bog, som kaldes: The Artificial Clockmaker of Watch, in 8vo, deraf kand bekommes nærmere Efterretning. Dend 3de Materie betreffer de Ægyptiske Mumier, i Andled-

ning af een i Kaaber stukne skion ufortæret Mumie, som dend Keiserlige Lif-Apothecker Friederich Gunther von Steineg besidder; Herudi gives en megen kort Efterretning om denne Mumie. Men desto udforligere handles om de Aarsager, som have bragt Ægypterne paa de Tanker, at balsomere deres Dode, saaog om deres Sorg, Salving, Ligenes Beskikkelse, efter dett kostbarste, middelste og ringeste slags. De nu levende Persers Meening, at de gamle Ægypter have brugt til deres Dode ej een af Specerie bereed Balsom, men dend Persiske naturlige Mumie, som er det Darabeniske Bierg-Væg, om hvilken her i af Kæmpfers Amænitatibus Exoticis meddeeles omstændelig Efterretning; Herpaa beskrives, hvorledes de Dodes Salving kunde skee, og hvad mand især derved har anmerket; Hvorledes mand vikkede dem tilhaabe, indsyede Afguds-Billeder derudi, saaog fundet Papiers-Ruller, med derpaa malede Afguder; som og, at hos nogle af dem under Tungen findes et Guld-blick. Her anføres og, hvorledes Mumierne udvortes ere beskaffen og bemalet med Billeder, samt hvis de have at betyde. I sær beskrives omstændelig af Kirkero, en Mumie, Store-Hertugen af Florents tilhørende, og vises af samme de Hieroglyphiske Billeders Bemerkning. Endelig handles og om Mumie-Kasterne og det dertil hørende Redskab, de Dodes Bisettelser, Pyramider, Mumie-Graver, Mumiernes Virkning i Læge-Konsten, Paracelsi Mumia og Sand-Mumierne. Denne Maaned slut-

sluttes med en Beskrivelse over en Latinsk Bibel in 12mo, som 1085. er skreven paa Pergament af Ernesto von Gilenheim, Prior udi Klosteret Reichenbach udi Schwartzwald, og nu findes udi Hr. Schmerlings Bibliothec. Ved denne Leilighed gives Efterretning om samme Kloster, i sær om Skriftets MSS som de conferere med andre Skrifter af samme Aar, og erindrer, at begge Machabæernes Bøger deri staaer efter Esthers Bog, med Propheten Malachiam, Jeremiæ Begrædelse, og Propheten Baruch. At Pauli Epistler ere rangerte for Apostlernes Gierninger, og at af de Canoniske Epistler først findes Jacobi, dernæst Petri, siden Johannis, og tilsidst Judæ Brev. Oversettelsen viger ellers i meget, saavel fra dend saa kaldede Italica, som dend udaf Hieronimo forbedrede. Hvorfore Forfatterne conferere samme med andre Oversettelser, og haver vedføjet Specimen variantium lectionum, af 2 Ark. De ved denne Maaned forekomne Kaaberstycker, som ere meget nette, forestillet dend omtalte Cereum, Machinam planetarum, paa 2 Maader, de Ægyptiske Mumier og Mumier-Grave, og et Specimen af Skriften, som er udi denne skrevne Codice af Bibelen.

Frankerig.

Udi Paris har mand for at trykke et Verk, som skal føre til Titul: Bibliotheca Alphabetica Instrumentorum Ecclesiasticorum qvo nomine intelliguntur Acta Vitæ Chronica Narrationes Ge-

Gesta, relationes Libri, tractatus, indices, Bullæ diplomata Epistolæ, Martyrologia, Liturgiæ, Calendariæ, Chartæ & cæteræ Monumenta, qvæ in Miscellaneis simillibus de Collectionibus locum habent ac qvodammodo delitescunt. Dend som har paataget sig dette Verk, er Bibliothecarius ved Sorbonne i Paris, Mr. Franciscus Salmon, som er bekandt af sin Traité de l'Etude des Conciles. Verket vil komme til at bestaae af 2 Folianter, og tiene til at finde strax til hvilken Samling hver Skrift henhører, i det samme vil afgive et Register over utallige mange Miscellanea Analecta Anecdota Bibliothecas Antidota, Hæresiologias monumenta Thesauros supplementa, Spicilegia symmicta Antiqvas lectiones, opuscula, Catenas Patrum, fragmenta og Epistolas, Collectiones Conciliorum, Musea, Itineraria, Codices Apocryphos, Annales og andre deslige Samlinger. Author anfører stedse herudi dend fuldkomne Titul af hver Bog, nævner de gamle og nye Oplag derudaf, og anbringer hvis udi saa mange Samlinger iblant har været skiult under fremmede Bøger til sin rette Autores Vejviser og Siger, hvor hver Skrift er udtrykt. Saa at dette Skrift ei alleene kand være Theologis, Canonister, Liebhabere af Kirke Historien, og andre som have at efterslaae deslige Bøger, men end dem som vil udgive nye Samlinger og ei endnu trykte Skrifter til Nytte, vaa det at de ikke skal bringe, hvis som allerede er trykt, som noget nyt frem, eller dog i det mindste ei give saadanne

Ting

Ting ud, førend de det med hvis deraf forhen er trykt, have confereret. Saa er det og dem til særdeles Nytte, som samle Skrifter af et slags Materie, at de ej udelade noget af hvis allerede deraf er trykt, og at adskillige Authores, som have ført et og det samme Navn, ej med hinanden skulde confunderes. De til Titulen føjede Efterretninger ere skreven paa Franske, og indeholde adskillige Historiske og Critiske Anmerkninger. Ved Slutningen af Verket skal Register tilføies, om Stæderne, Authores og Tingene.

End arbeydes Sammesteds af P. Rivet og andre lærde Benedictiner paa Histoire literaire de la France, hvorudi de ville handle om Videnskabernes Oprindelse og Fortgang, Forfald og Oprettelse hos Gallierne og Frantzoserne, deres Drift og Dygtighed til Lærdom i hver Seculo. Deres gamle Skoeler, Universiteternis Oprettelse i i Frankerige de fornemste Skoeler Academierne for Kunsterne og Videnskaberne, de fornemste gamle og nye Bibliotheker, de berømmeligste Bogtrykkerier, og alt hvis som henhører til Literaturen, hvortil føyes Efterretning om de Lærdes Skrifter og Levnet, og overalt henvises til de Bøger, hvoraf de have taget deres Efterretninger disse Patres have udvalgt den Chronologiske Orden, som den naturligste og beste, og afhandler hvert Seculum efter Christi Fødsel aparte. Hver af dem er foresat en Historisk Discours om Lærdommens Tilstand i de Tider, hvorved aldt det anføres som er bleven anvendt eller mand har betient

tient sig af til at hielpe den, men og hvilket giver dem Anledning til at tale om Skoler, Universiteter, Academier, Bibliotheker. De Lærdes Liv og Levnet er sat enten efter den Tid som de have levet udi, eller i det mindste været Navnkundige. Iblandt de Lærde af de gamle Tider vil mand ey allene regne dem som have skrevet noget, men endog dem som ere bekandte af deres Videnskaber, eller og have giort sig derudi frem for andre renomeret. Ja ey lade dem gaae forbie som have levet udi Frankerige, eller derudi lenge opholdt sig, eller og der ere døde. Udi Lifs og Levnets Beskrivelserne søge Forfatterne at giøre saa vel det udvortes som indvortes Menniske bekiendt, men dog ikke opholde sig saa lenge hos den hver Mand kiender, som om den mand liden Kundskab om haver. De Tilfelde som tiene til at opbygge Gudsfrygt, efterlade de ikke at opregne til Læsernes Nytte. Gravskrifterne have de som Original-Efterretninger om store Mænd, samlet med stor Flid, er en Articul noget vidtløftig, fordeeles den i adskillige Afdeelinger, lige som Materien det udfordrer. Det første handler om Authorum Liv og Levnet. Det 2 om deres virkelige Skrifter. Det 3. om de Tabte. Det 4. om de Tvisagtige. Det 5. om de Undertrykte. Det 6. om deres Lære, deres Maade at skrive paa, og de Domme andre om dem have fælded, og det 7. om adskillige Oplag af deres Skrifter. Hver Bind forsynes med Registere der saa vel behøves til Citationernes Forklaring som de fornemste Materier, deels i Alphabetisk, deels udi

Chro-

Chronologisk Orden. Disse Patres have ladet vedtrykke til Prove ved dette Udkast en Articul om den Christelige Rhetore og Poet Claudio Mario Victore som meget vel er udarbeydet, endskiondt de Efterretningerne mand om ham have, ve ere alt for tilstrekkelige, men de forsikre at de have over 2 til 3000 deslige og endnu rigtiger Articler, deels i Henseende til Materien, deels til dessen forarbeydelse ferdige, og ere i Stand til hver Aar at lade 2 Bind deraf udgaae.

Polen.

Udi Vilna er trykt udi 2 Vol. in 4, som ere 5 Alphabeth 20 Ark sterk, Facies rerum Sarmaticarum in facie regni Poloniæ Magni; Ducatus Lituaniæ expressa per R. P. Adamum Ignatium Naramowski, soc. J. AA. L. L. & Philos. in alma Universitate Vilnensi Doctorem libri II. Den første Bog er trykt 1724. og den anden 1726 og lader det sig ansee som Author har havt store Adminicula til dette Verk, da hand her og der ey allene beraaber sig paa trykte men end og mange utrykte Skrifter, hand betiener sig af en sindrig og med Ordsprog udziret Skrivermaade. I den første Bog handler hand om Kongernes Heroiske Gierninger, samt Rigets og andre merkverdige Ting udi Polen og Litthauen, men i den anden som er langt vidtloftigere meddeler hand en kort Beskrivelse om Kongerne i Polen og Hertugerne udi Litthauen, saa og om Erke-Biskoperne og Bisperne i samme Rige, blandt hvilke sidste og findes

adskillige som have giort sig meriterede og berømte ved deres Skrifter, dog er ey deres Levnet saa udforlig her beskrevet/ som deri forekommer korte Elogia.

Nye Bøger.

Jo. Corn. de Pauw de Alea veterum, ad Epigramma Agathiæ Scholastici, 8vo Trajecti

Scriptores rerum Svevicarum aliqvot veteres, ex recens. Melch. Haim. Goldasti fol. Ulmæ

Jo. Pet. de Ludewig Reliqviæ manuscriptorum omnis ævi Diplomatum ac Monumentorum ineditorum adhuc, Tom. IIX. 8vo, Francof.

Jac. Ode Principia Philosophiæ Naturalis cum fig. æneis II. P. 4to, Trajecti

Jurisprudentia restituta, s. Index chronologicus in totum Jur. Justinianæi Corpus, ad mod. Labitii, Ant. Augustini & Freymonii, nova & fac. methodo collectus, cum animadvers. Abrah. Wieling, 8vo. Amstel.

G. J. Gravesande Matheseos Elementa Universalis, 8vo, Lugd. Bat.

Joh. Christ. Wolffii Bibliothecæ Hebrææ vol. III. complect. accessiones & emendat. ad Vol. I. & II. 4to, Lipsi.

Horapollinis Hieroglyphica gr. & lat. cum integris observationibus & not. Jo. Merceri & Dav, Hœschelii & selectis Nic. Caussini, curante Jo. Corn. de Pauv, 4to, Trajecti

Joh. Nic. Funccius de virili Ætate latinæ lingvæ, 4to. Marb.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 2.

Dend 8 Januar. 1728.

Dannemark.

Karatz eller Kratz.

Skioldet rødt, og derudi en Fisk samt en Karpe; paa Hielmen en ligedannet Fisk, sat paa en Guld-Pille, hvoraf opstiger 6 Heyre-Fedre, Familien har hiemme i Meyssen. Af denne Familie var Hieronymus von Karatz til Darget, som var General-Adjutant under Kong Christian den 4. hand havde Sophia Rammel til ægte. Dorothea von Karas nevnes blandt Hr. Hans Christopher von Korbitzes Ahner, Ulf Hieronymus von Karatz til Dueged var Oberst i Skaane 1658.

Hvoraf er det Ord Herre?

Herre er et gammelt Dansk Ord, og har af sin Oprindelse ey af nogen Henseende til Tienere, men fremviser en Værdighed som overgaaer andre. Thi Herre er Comparativus af Haar. Celsus sublimis Høyere blev kaldet hos de Gamle Herre.

At

At forfare saaledes i Titulaturen, har ey været Latinerne ubekiendt, thi af deres Senior have Italienerne og Spanierne deres Signor, og de Franske og Engelske contracte Sire og Sir, og Majores Domus Majors Militiæ, er i Engelland Lord Mayer. Hvorfore nu siden høye og store Printzer er tillagt Titul af Høybaarne, Høyhed høye Høveder er let at slutte, nemlig fordi de ere Herrer og høyere og værdigere end andre.

Tydskland.

Udi Magdeborg er nylig udkommen Joh. Tilemanni dicti Schenck, A. L. M. Philosoph. Doctoris & Professoris Philosophiæ Practicæ Ordin. p. t. Facultatis Artium Decani, Vitæ Professorum Theologiæ, qui in illustri Academia Marburgensi, a sua fundatione, ad nostra usque tempora docuerunt. Accedit Wilhelmi Dilichii Manuscriptum, Marburgi Cattorum. 1727. Academiæ sæculari, som bestaar af 1 Alph. 13 Ark. De Theologi: hvis Liv og Levnet her beskrives ere følgende: Franciscus Lamberti, Adamus Crato Fuldensis, Erhardus Snepfius, Johannes Draconites, Gerhardus Geldenhaurius, Andreas Gerhardus Hyperius, Theobaldus Thamerus, Henricus Orthius, Joannes Lonicerus, Bartholomæus Meier, Johannes Garnerius, Wigandus Orthius, Joh. a Waldmanshausen, Henricus Victor, Daniel Arcularius, Georgius Sohn, Nicolaus Rhodingus, Ægidius Hunnius, Johannes Winckelmannus, Johannes Moltherus, Chri-

ſtophorus Cramerus, Balthazar Mentzerus, Gregorius Schonfeld, Caſparus Sturmius, Raphael Eglinus Iconius, Georgius Cruciger, Johannes Crocius, Juſtus Fewrborn, Johannes Steuberus, Meno Hannekenius, Joh. Henr. Tonlor, Sebaſt. Curtius, Johannes Heinius, Gregorius Stannarius, Joh. Georg. Crocius, Henricus Duylingh, Rheinholdus Pauli, Samuel Andreæ, Philip. Joh. Tilemann, d. Schenk, Thomas Gauterius, Laurentius Crucius. Author har overalt anfort de Scribenter, af hvilke hand har taget ſine Efterretninger.

Dend udi Vien udkomne Deel om det Merkværdige Vien for Februarii Maaned, handler forſt om dend Engelſke Ild-Machine. Udi forige Tider have vel Jac. de Strada Moraleo, Perrault og andre angivet mange ſlags Machiner, for dermed at trekke Vandet i Højden, men dend Kunſt at drive ſligt ved Ild, er bleven forebeholden vores Tider. Samme grunder ſig derpaa, at Luftens ſig udvidende Kraft bliver formeeret ved Varmen, ſom er at ſee af en tilſluttet Svine-Blære, eller en Glas-Kugle, hvoraf hun udſveller ved Varme, og begge omſider derved ſpringer. Mand har altſaa været betænkt paa, at opfinde en Machine, ved hvilken dend paa et Sted indſluttede Luft, ved Ildens Hielp, forſt kunde udbredes, og ſiden ved Kulden igien trekkes ſammen, for derved at hæve ſtore Byrder i Højden, hvortil udfordredes Ilden, ſom Aarſagen til Bevegelſen, Luften, ſom lader ſig udbrede, Vandet, hvilket beſtandig igien med nye

Luft

Luft opfylder det Rum, hvoraf Luften ved Ilden uddrives, og de Kar, som udfordres til at indslutte Luften og Vandet. Deslige Machiner har mand udi Engelland paa Kull-Bierg-Verkerne med Nytte anlagt, og dend opvarmet ved Steenkull, men i Tydskland har dend berømte Keiserlige Raad og Bygmester, Joseph Emanuel Fischer von Erlachen været dend første som har angivet denne Engelske Ild-Machine, da hand paa Land-Grævens af Hessen-Cassel Anordning 1722. har ladet oprette deslige een udi Cassel til Prøve. Siden har en Engellænder Isaac Pater til Konigsberg udi Ungarn angivet deslige en Machine paa et for Mengde Vands skyld forladte Biergverk, hvorved daglig blev opdrevet fra 30 Favners Dyb over 20000 Spande Vand, saa at da denne Machine over 2 Aar Nat og Dag idelig havde været i Bevegelsen, kunde samme Verk siden med ald Fordeel forarbeides. Næsten paa samme Tid forferdigede Hr. Fischer von Erlachen til Vien dend 3die Ild-Machine i dend Fyrstelige Svartzenbergske Have, for at drive det herunder af Spring-Brøndene faldne Vand tilbage, og at faae det ved en bestandig Omløb igien til at springe udaf Kilderne. Denne Machine bliver herefter med alle sine Deele ved et vedtegnet Kaaberstycke udførlig beskreven, hvorved Mr. Fischer er dend første som har opfundet en Maade til at faae Ilden til at circulere, saa at samme ej alleene brænder under Kiedelen, men endog har en Udgang, og 2 gange i Form af en gloende Tunge, slaaer sig omkring siden af Kiede-

len, og tillige kand forbrænde ald Rogen, hvoraf lidet eller intet er at sporge til overst udi Caminen. Ihvorvel nudenne Machine ikkuns er af en middelmaadig Storelse, saa skyder dend dog udi 24 Timer 11880 Spander Vand over 300 Favne i en Diagonal-Linie, som udgior en Perpendicular Hojde 75 Foed ind udi Rorene, og behoves til dessen Lettelse og Direction ikkuns en eneste Person. Hvorved og falder at merke, at denne Machine, ved at rore derved med en eneste Finger eller en Silke Traad, kand blive staaendes stille. Skal nu samme angives storre, saa at Cylinderen maa holde 32 Toll in Diamerro, kunde dend hæve saadan Last og Tyngsel i Hojden, at dertil ellers maatte udfordres meere end 100 Heste. De anfore og adskilligt om dend Nytte disse Ild-Machiner fore med sig om dessen Fortrin for de Machiner Thomas Savery, Dionisius Papin og Hr. Leopold siden have sogt at forbedre, og endelig om de nye Udfinderes Fortieneste, hvoriblant deregne Mr. Orfyreum udi Cassel og Mr. Goldbachs derover forfattede Latinske Vers, hvilket sidste dog ej er uden en Lusus Poëticus. Efter denne tage Forfatterne, ved Andledning af et Malebarisk Afguds-Billede, som forestilles i Kaaber, sig for, at meddeele et Udkast om dend Malebariske Theologie, af Baldæo og de Kongl. Danske Missionariers Beretning, og at vise at der iblant mange Fabler, adskillige Spor af dend Christelige Religion, som i de ældste Tider have været disse Hedninger bekiendt, endnu ere tilovers. Til sidst kommer

For-

Forfatterne paa et Bind, hvorudi ere 6 Bøger af dem som ere skaarne i Træ, og gemeenligen passerer for de ældste Prøver af Bogtrykkerierne. Samme findes i Grævii Carl Portulati Bibliotheck, og bestaar hele Bindet af 183 Blade udi en liden Folio, som ikkuns er trykt paa dend ene Side, saa at det første paa dend første, den anden paa dend bageste, og det tredie igien paa det bageste, og saa fremdeeles, er ledig. Begyndelsen skeer ved de af 39 Blade bestaaende Forbillede paa Christum, hvoraf det første Blad, som Hr. Schellhorn i dend 4 Tome af hans Amænitates har ladet skiære udi Træ, feiler udi dette Exemplar. Forfatterne give en udførlig Beskrivelse, og føjer dertil saavel det heele Indhold af det 5te Blad, som og de paa alle Bladene befindende Hexametros. Det andet er et kort Indhold af Salomonis Høisang, bestaaende af 16 Blade, da paa hver Side ere 2 Billeder, og over hver Billede 2 smaa korte Overskrifter af Høisangen. Forfatterne have deraf ladet stikke et Blad i Kaaber. Denne Bog er iblant den som forvares paa Raadhuuset i Harlem, hvor mand foregiver at det er trykt 1430. Det 3die er en Memoriale Evangeliſtarum af 26 Blader, da Billederne stedse staae paa et aparte Blad, og Texten derimod paa dend anden Side, med nogle dog i Træ skaarne Bogstaver. Billederne ere altider de Evangelisterne destinerte Figurer, som Ørnen, Engelen, Løven, Oxen, paa hvilken ved adskillige Ledemoder ere anbragte andre Billeder, som bemerker Capitlernes Indhold udi Evange-

liſten, tillige med Tal af Capitlerne, og Billedernes Numer, ſom udfores paa dend Maade Prima ygo (imago) Johannis. Forfatterne foje hertil Indholden af det forſte Blad, tillige med en Beſkrivelſe af det derhos ſtaaende Blad, hvilke de og begge har ladet ſtikke i Kaaber, tillige med Beſkrivelſen af et andet Billede udaf Luca, med dend dertil horende Text. Hr. Schellhorn har i ſine Amænitatibus ligeledes meget omſtændelig beſkreven denne Bog, og ladet indtrykke til Prove det forſte og andet Blad af Texten, tillige med Efterretning om de dertil horende Billeder. Men da Skriften er meget ulæſelig, ſaa har mand ſaavel her ſom hos Hr. Schellhorn meget urettelig paabyrdet Authori Soloecismum: Ars memorandi — — *deſcripta in qva* diligens Lector . . . . ut in practica *exponitur*, thi det er at merke, at denne Bog henhorer til Memoriam Artificialem, ſom tilveje bringes ved ſaadanne Billeder og andre Indretninger. Det 4de er en Foreſtillelſe af Johannis hoje Aabenbaring, med illuminerte Figurer, ſom udgior 44 Blader, hvilket Hr. Mallinkrot forhen har ejet, ſom Maittaire i den 1ſte Tome af hans Annales Pilp. p. 13. af Joly Reiſebeſkrivelſe anforer. Det 5te handler om Antichriſto, og begynder med de Ord: Hie hebt ſich ann von dem Antkriſt genommen und gezogen aus viel Puchern, wy und von wem er geporn ſoll werden. Dend beſtaaer af 34 Blade, og hver Side er deelt udi Midten, og indeholder 2 egen Billeder. Compendium Theologicæ veritatis, ſom 1473. forſt

er

er trykt in Folio, anføres derudi ofte. Det ote bestaaer af 24 Blade, med de tvers over forstaaende, og i Træfaarne Figurer, og handler om Forberedelse til Døden; Det begynder: Versuchung des Teufels in dem Geloben ꝛc. Trykkener derudi meget different, saavidt de Tydske Bogstaver angaaer fra det 5te, og paa det sidste Blad finder mand Stedet og Bogtrykkeren saaledes anviist Ludvvig ze Ulm. Forfatterne slutte af disse Bogers Omstændigheder, at de ere trykte ved Bogtrykkeriernes Begyndelse, som mand setter til Aaret 1440, og anviser endnu flere saadanne Bøger, som ere beskrevne af andre, og i sær Speculum humanæ Salvationis, som forvares udi Harlem paa Raadhuuset, udi et Silke Futteral, og et Sølv Capsul; Og slutter med nogle om de efterhaanden tiltagende Inventioner, og nogle Vidnesbyrd, at Bogtrykkerierne ere først opfundne i Tydskland.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er nu paa nye oplagt in 8. Het Leven en Doodt van D. Philippus Melanchton, behelzende met een de gedenkwaerdigste zaken, zo in de Kerke als Politie voorgevallen, van het jaer 1520 tot den jare 1560 in Duitschlant, en de aengrenzende Provintsien. Waeby gevoegt is de Historie van de tienjarige en zeer wrede gevangeniſſe van zyn schoonzone Caspar Peucerus, wegens de belydeniſſe der waerheit in't ſtuk van de Lere des H. Avont

maels &c. Versiert met de Afbeeldingen der voornaemste Reformateurs.

Sammesteds er og oversatt paa Hollandsk Sechendorphs Historia Lutheranismi.

Udi Utrecht er udkommen den 2. Deel af Elsners Observationibus under den Titul: Jacobi Elsneri Observationes sacræ in Novi Fœderis libros, quibus plura illorum Librorum loca ex Auctoribus potissimum Græcis & antiquitate exponuntur & illustrantur, Epistolas Apostolorum & Apocalypsin complexus.

Sammesteds er trykt i forvigte Aar in 4. 2 Alphabeth 7 Ark sterk, Horapollinis Hieroglyphica Græce & Latine cum integris Observationibus & Notis Jo. Merceri & Dav. Hoeschelii & Selectis Nic. Caussini curante Jo. Cornelio de Pav qvi suas etiam Observationes addidit. Editor tvifler ey paa at denne Horapollo jo er den samme om hvilken Suidas har talt, dog troer hand og med Hoelchelio at disse Hieroglyphica er et Stykke udaf de af Suida omtalte Τερενικῶν, hvilke vare skrevne paa Græsk, men Hieroglyphica paa Egyptisk, af hvilket Sprog en ubekant Philippus ej alleene har oversat dem paa Græsk, men har og der tilsojet noget af sit som Editor gotgior med Exempler. Mand har altsaa conserveret dend Græksike Translation saaledes som Hœschel har udgivet dend af det Augsburgiske MS. tillige med Merceri af Hœscheln forbedrede Oversettelse: Var. Lectiones, udi forige Oplag, og de Lærdes Anmerkninger. Mr. Pauv har og

slut-

sluttelig tilføjet sine, som er fuld af en ugemeen Lærdom, udbedret snart dend Latinske Oversettelse snart den Græckiske Text og ofte skarp igiennemheglet Criticorum Salmasii Bocharti og Hælchelii Anmerkninger, hvilke Paw ofte forekaster ineptias, og forsikrer at mand ey fagde for meget om mand foregav at de havde begaaet stigt paa mange Stæder.

Udi Leyden er trykt in 4. Cornelii Sieben, JCti, Historiarum, Eloqventiæ & linguæ Græcæ in Academia Gelso-Zutphanica Professoris Ordinarii, sermo Academicus pro Troja capta. Oppositus Dionis Chrysostomi Orationi ὑπὲρ τῆς Ἰλίου μὴ ἁλῶναι. A.D. 25 Septembris, cum publicè Homerum exponere inciperet.

End er Sammesteds trykt in 4. M. Annæi Lucani, Cordubensis, Pharsalia, sive Belli Civilis Libri decem. Cum Scholiaste, huc usque inedito, & Notis integris Henrici Glareani, Jacobi Micylli, Joachimi Camerarii, Hugonis Grotii &c. & Excerptis Omniboni Vicentini, Joannis Sulpitii Verulani, Jodoci Badii Ascensis, Lamberti Hortensis, Gregorii Bergmanni, Theodori Pulmanni aliorumque, nec non Thomæ Maji supplementis & Apologia Jacobi Palmerii, Grentesmenilii, Mosantii Briosii ac Gr. Bersmanni, & ineditis Francisci Gujeti, aliorumque observationibus Curante Francisco Oudendorpio, qui suas etiam adnotationes & copiosos indices adjecit.

Saa er og der i afvigte Aar udkommen in 4to.

Fran-

Franciſci Fabricii Chriſtologia Noachica & Abrahamæa, exhibita duodecim diſſertatiouibus Philologico-Exegeticis ad ſelectos Textus Vet. & Nov. Teſtamenti. Argumenta præcipua de Sacrificio Noachi, Dei cum ipſo fœdere iridis ſacramento confirmato illiusque Prophetia; Abrahami vocatione ex Ure, habitatione in Tabernaculis, promiſſione de ſemine apparitione Dei ei facta, circumciſionis fœdere, ejusque tentatione ac fide in oblatione Iſaaci &c. plenius explicantur. Adjectæ ſunt calci duæ Epiſtolæ Cl. Jac. Perizonii 1. de teſtimonio Flavii Joſephi de Jeſu Chriſto & Jacobo Minori, 2. de Chronologia 450 annorum Judicum Iſraeliticorum, de qua Act. XIII. 20. cum indice textuum, vocum, rerumque neceſſario.

Frankerig.

Udi Paris er trykt i afvigte Aar in 12. Entretiens, ou l'on explique la Doctrine de l'Egliſe Catholique par la ſainte Ecriture, & ou on fait un juſte diſcernement de ſa Croyance d'avec celle des Proteſtans. Imprimes par ordre du Roy, pour ſervir à l'inſtruction des nouveaux Convertis. Dette er det 3 Skrift ſom Abbed Gould har ladet trykke, der allerede bar giort ſig bekiendt ved ſine veritable Croyance de l'Egliſe Catholique, ſom mange gange er trykt paa Kongens af Frankerige Bekoſtning. Diſſe Entretiens har hand lovet udi den ſor hans Traitè du ſaint Sacrifice de la Meſſe ſaite Fortale.

Ita-

Italien.

Udi Rom er trykt 1727. in 8vo. et Alphabeth 2 Ark stor, Paulini a S. Josepho, Lucensis, Cler. Reg. Scholarum Piarum & in Archigymnasio Romano Sapientiæ Publici Eloqventiæ Professoris, Orationes habitæ in eodem Archigymnasio Dette Verk indbefatter 11 Orationes, som hand efter haanden haver holden i Sapienza, og handler den 1. de neglectu literarum humaniorum & earum corruptela, den 2. de patrocinio bonarum artium, den 3. de laudibus Leonis X. in anniversariis ejus parentalibus. den 4. de infelicitate illiteratorum, den 5. de forensi latinitate expurganda, den 6. de usu & necessitate Eloquentiæ in foro & hodiernis judiciis, den 7. in optimis studiis lente festinandum, den 8. de expedita discendi ratione, den 9. de laudibus Leonis X. den 10. de ingeniorum delectu, ad studia literarum habendo, den 11. de laudibus Leonis X. in anniversariis ejus parentalibus. Skrivermaaden er til den største Deel reen ziirlig og tydelig.

End er Sammesteds og samme Aar trykt in 4. Justi Fontanini, Archiepiscopi Ancyrani, Discus Argenteus votivus veterum Christianorum Perusiæ repertus, ex Museo Albano depromptus & Commentario illustratus, ubi formulæ quædam & ritus præcipui, donaria sacra Deo in Ecclesia offerendi, singulatim enucleantur, cum figuris.

Saa er og der 1726. udkommen in 4. 3 Alphabeth stærk Thesaurus Parochorum, seu Vitæ

ac Monumenta Parochorum, qui ſanctitate, martyrio, pietate, virtutibus, dignitatibus & ſcriptis Catholicam illuſtrarunt Eccleſiam. Tomus Primus. In quo agitur de origine, dignitate, nobilitate ac variis titulis Parochorum: de primis S. R. E. Presbyteris, tum Cardinalibus, tum non Cardinalibus, quibus in Urbe Parochiale munus incubuit. eorum Catalogus exhibetur, uſque ad annum ML. Dantur etiam Monumenta Parochorum, ad Summi Pontificatus & Cardinalatus ampliſſimas dignitates evectorum: nec non Sanctorum, Beatorum & Venerabilium ac Martyrum, qui nondum ſunt vindicati ab Eccleſia, Sanctiſſimo Domino Noſtro Benedicto Papæ XIII. a Joanne Marangoni, Presbytero Vicentino, Cathedralis Anagniæ jam Canonico dicatus.

Udi Florentz lader Pater Orlendi, en Dominicaner og Lector Theologiæ Dogmaticæ udi Piſa trykke et Verk udi 5 Tomer in Folio, ſom ſaa kaldes: Orbis ſacer & profanus, quinque partibus illuſtratus, in quarum prima Diœceſeon, Provinciarum, & Metropoleön, tum Eccleſiaſticarum tum civil[illegible] n diſtributio ad normam veteris notitiæ imperii explicatur: in reliquis quatuor ſingulæ Mundi partes, Europa nimirum Aſia, Africa & America, earumque Provinciæ, Metropoles & urbes deſcribuntur. Opus Eccleſiaſticæ & profanæ Hiſtoriæ nec non Geographiæ ſtudioſis apprime utile. Autore P. F. Franciſco Orlendio, Ordinis Prædicatorum

Theo-

Theologiæ Magistro, & in Universitate Pisana Theologicorum Dogmatum Publico Professore. Den første Deel af dette vigtige Verk er under Pressen, og inddeeles udi 6 Bøger. Den første Bog forklarer de Borgerlige og Geistlige Metropolitan-Stæders Antiquiteter, som og de adskillige Inddeelinger af det Romerske Rige, og i sær dem som pleyes at tilskrive Constantino Magno, paa hvilket den første Deel fornemmelig har rettet sit Øyemeed. Den anden Bog indeholder 5 Diœceser som ere Præfecto over Morgenlandene underlagte, nemlig det saa egentlig kaldte Morgenland, Ægypten, lille Asien, Pontus und Thracien. Den 3. Bog indeholder 2 Diœceser, af det Morgenlandske Illyrien, nemlig Macedonien og Dacien, som høre under Præfecto Illyrici, til hvilke føjes og den Diœcesis af det Vesterlandske Illyrico, endskiøndt det ligger under Præfecto Italiæ. Den 4. Bog forklarer Diœceserne af Italien og Africa, som ere tilegnet Præfecto over Italien. Den 5 Bog indbegriber 3 Diœceser, som høre under Præfecto af Gallien, nemlig Frankerig, Spanien og Britannien. Den siette Bog beskriver de Øster og Vesterlandske Exarcher, de 5 store Patriarcher, saa og deres Oprindelse og Kirker.

Svitzerland.

Udi Genf har mand for at udgive Bibliothecam Italicam, som skal indbefatte Efterretning om de Bøger som udgaae udi Italien, hvoraf den første Deel med det forderligste skal udkomme.

Nye Bøger.

Chr. Ulr. Grupen de Uxore Romana cum ea, qvæ in manu convenit, farre, coemtione & usu, tum illa qvæ uxor tantummodo habebatur, 8vo Hannover

Nic. Hier. Gundlingii triga libellorum rariſſimor. Lud. Malqvotii, Marqv. Freheri & Guil. Doviatii, 4to, Halæ

Franc. Balduini Conſtantinus M. ſ. commentar. de Conſtantini Imp. legibus Eccleſiaſticis & civil. e. præfat. Nic. Hier. Gundlingii, 8vo, Lipſ.

Jac. Frid. Reimanni Ilias poſt Homerum. ſ. Incunabula omnium ſcientiarum ex Homero eruta, 8vo, Lemgov

Mich. Henr. Gribneri principia Jurisprudentiæ naturalis, 8vo, Vitemb.

Franc. Fabricii Hiſtoria M. T. Ciceronis per Conſules deſcripta & in A. 4. diſtincta c. not. Gronovii & Joh. Mich. Heuſingeri, 8vo, Budingæ

Chriſt. Henr. Weiſſii Antiqvitatum Misnico-Saxonicarum ſingularia, 8vo, Chemnit.

Jac. Brunnemanni Examen Juris publici Germanici noviſſimi, 8vo, Halæ

Chriſtoph. Immig materiæ concordantes ex univerſo Jure tabulis combinatæ, fol. Lipſ.

Joh. Burc. Menkenii de Charlataneria Eruditorum, cum notis variorum Edit. IV. auctior. 8vo, Amſtelod.

Jo. Leon. Friſch origo Characteris Sclavonici, vulgo dicti Cirulici, 4to, Berol.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 3.

Dend 15 Januar. 1728.

Dannemark.

Kiekebusk.

Skioldet hvidt, og derudi en rød springende Hare, paa Hielmen og en rød springende Hare; Af dette Vaaben og Navn levede 1420 Jens Kiekebusk. 1440 var Nafne Kiekebusk Biskop udi Odense, hvis Broder var Hr. Morten Jenson Kiekebusk til Hastrup, og Søster Anne Jens-Daatter, som var gift med Sivert Laurigen Blaae.

Kongens og Dronningens Fadebur?

Under dette Ord indbegribes ey allene all behøvende Kongelige Kar og Boeskab, men end og andre Herskabets particuliere og fornøvelige Ting: hvortil laae visse Indkomster som dertil bleve anvendte, thi sagdes udi forige Tider det og det ligger

ger til Kongens Fadebur som Island, og hos Adelen blev den som havde Husets Løßøre eller Boeskabet i Forvaring, kaldet Fadeburs-Pige, ja gaa vi end lengere tilbage, da kand vi læse hos Platonem udi Alcibiade at udi Persien vare visse Jorder og Landerier, som de kaldede Dronningens καλυπτραν nemlig fordi at Dronningen af dessen Afgift anskaffede sig sin Prydelse.

Sverrig.

Udi Stokholm er under Pressen Doctor Loccenii forsvenskede Antiquitates Svec. Gothicæ eller Svenske og Gothiske gamle Handlinger, af samme trykkes allene 400 Exemplaria paa Fransk Skrivpapir og 80 paa Postpapir.

Sammesteds er udkommen det nye aabnede Louvre som udi 2 Appartements forestiller den vidtbekandte Cardinals og Kongl. Fransk Premier-Ministers Car. Julii Masarini kloge Stats- og Leve-Regler, samt fleere ved andre Potentaters Hoffer brugelige fornuftige og sindrige Leve- og Regierings-Regler med et Anhang af 200 nye Stats-Maximer efter den II Edition, paa svensk oversatte.

End er Sammesteds kommen fra Pressen S. Claræ Minde eller Beretning om det gamle St. Claræ Kloster saavel som den nu værende Kirke, med alt dertil Tilhørende, tillige med om S. Olofs Capel som der under ligger, skreven af Hr. Jørgen A. Nordberg, Præst ved samme Meenighed. Udi dette vakre og curieuse Verk som vel fortiener at

igiennem læses findes adskillige Raaberstykker, og bestaar samme af 2 og et halv Alphabeth.

Tydskland.

Udi Hamborg er nu udkommen det 3 Bind af den første Deel udaf Hr. Staphorsts Hamborgske Kirke-Historie, hvilket Bind indeholder de udi de 2de foregaaende Bind udeladte Bielager om St. Catharinæ Kirke. 2. Om St. Nicolai. 3. Om S. Petri, hvorved Efterretning om samme Kirkes Bibliotheck de derudi befindende 57 Codices MS. saa og nogle trykte Bøger. Og 4. en Samling om adskillige Domen betreffende Documenter, saa føyes og dertil 2 Afbildinger af det gamle Hamborg som er at see ved St. Petri Kirke. Author tilsiger med det første og det 4 Bind som skal indeholde hvis der er passeret udi det 15 Seculo, tillige med en Tractat de Abbreviaturis veterum Germanorum maxime Saxonum.

Udi Ham er udkommen 1727. in 4. Petri Frederici Hussion Oratio de sapientia & militia salute Imperiorum, dicta publice R. d. Kal. Qvintil. 1726. cum Philosophiæ & Eloqvenriæ in Athenæo Hammonensi docendi professionem susciperet, og roeser Author særdeles de Folk som have Lyst til store Soldater.

Fra Gripsvald forlyder at D. Jacob Hendrich Balthalar Th. P. O. har udgivet den berømmelige Joh. Bugenhagii Pomeraniam af MSS. og samme forsynet med en lærd og udførlig Fortale, som giver Efterretning om andre Scriptoribus Historiæ

Rom

Rom, saa og i sær om Bugenhagii Pomerania, Historiens Inddeeling staar saaledes paa Titul-Bladet: Joh. Bugenhagii Pomerania in qvatuor libros divisa, qvorum primus agit de Pomeranorum antiquitate, secundus refert Pomeranorum & Rugianorum conversionem, tertius Principum Pomeraniæ gesta veramq; tradit sangvinis ptopaginem qvartus continet miscellanea.

Sammesteds har D. Christian Nettelbladt sin forlængst tilsagde Tractat om de ved Weidenhagen fundne Urnis ferdig, Titulen er: Historische Nachricht von den Gebräuchen der Nordischen Völcker, ihre Verstorbene in den ältesten Zeiten zu verbrennen, oder zu vergraben, und mit welchen Umständen solches dazumahl verrichtet worden; Nebst einer zulänglichen Beschreibung der unweit Greifswalde, nahe bey dem Dorffe Weidenhagen in Vor-Pommern, neulichst gefundenen Urnen und Todten-Töpffe, mit denen darin angetroffenen Antiquitæten und übrigen Merckwürdigkeiten. Dette Verk bestaaer af 2 Deele, af hvilke det første er inddeelt udi 5 Afsnitter. Dend første indeholder Efterretning om de adskillige Begravelse-Maader i Norden, med dessen Begyndelse, Fremgang og Endskab, tillige med Efterretning om Othino, og dend om Waldal bekomne Lære, efterdi mand, uden at have Kundskab om samme Lære, ej kand anføre nogen grundig Aarsag, hvorover mand haver medgivet Ligene alle-haande Vaaben, Klæder, Spyd og deslige. I

det andet Afsnitt udleder hand af disse Waldaliske Principiis, de Aarsager, hvorfore Koner, Tienere, Heste, Fugle, Hunde ꝛc. maatte følge de Døde i Graven, eller til Baalet; Og hvorfore mand medgav dem Guld, Penge, Klæder, Vaaben, Huusgeraad, Mad og Drikke. Det 3die Afsnitt handler om Solenniteterne, Stædet, Brand- og Begravelse-Stederne, Askens Opsamling, Begravelsen med Urnis, de holdte Lig-Taler og Giæstebudder, hvorved mand drak af Brage-Bægeret. I det 4de meldes om de berømte Runis Gravsteene, deres Alder, Situation, Størelse, Gestalt, Paaskrift, og hvad videre derved er at merke; de derpaa udstukne adskillige Figurer, og dend egen Nytte disse Steen-Kroniker førte med sig i de fleest Disciplíner, saa omstændelig behandlet, som det hidtil ej er skeedt af nogen. I dend 5te betragter Author Gravenes eller Høienes Materie, efter deres Størelse, Høide, Form, udvortes og indvortes Beskaffenhed, Giennemsnitt, &c. og anfører derved mange nyttige pragmatiske Regler. Dend anden Deel bestaaer af en fuldstændig Efterretning om de til Veidenhagen fundne Urnis, og det som derved er forefalden, hvorved Stedet, Krukkernes Situation, og endelig Urnæ selv, efter de es Størelse, Gestalt, Materie, &c. beskrives, hvoraf hand tillige vil forestille 35 udi Kaaber. Endelig vil Author anvise, alt hvis hand har fundet af Sværd, Spyd, Hefter, Steene &c. udi Urnis, og paa hvad Sted deslige Ting ere fundne, tillige med Beskrivelse om de adskillige slags Sværd

og

og øvrige Vaaben, som de gamle Gother og Slaver have brugt. Hand vil ej anføre noget, hvorom hand ej skulle kunde anføre tilstrekkelige Beviser af Scribentere. Dette Skrift vil næsten udgiøre halvanden Alphabeth. Hand har og for, at udgive et andet Verk, nemlig t 1) Scriptores rerum Lapponicarum ineditos. 2) Scriptores rerum Livonicarum hactenus ineditos, 3) Fasciculum I. rerum Curlandicarum 4) Themidem Romano Svecicam.

Udi Brunsvig er trykt 1727. in 8vo, Lud. Phil. Thummigs Phil. Prof. Ord. & Reg. Soc. Borusſ. membri meletemata varii & rarioris argumenti. Hvor frugtbar de af Hr. Leibnitz angivne Fundamenter til Philosophien ere, bevidne de Skrifter som ere udgivne af hans Discipler, hvilke hand meere har undervitst ved sine Skrifter end mundtlige Underretning. Da mand nu har en tilstrekkelig Forfatning af alle hans Tanker om Philosophien, ville de Lærde vel ej vide noget som er dend meere angenem, end hvor vitt samme sig til visse Materier kand lade bruge. Mr. Thumming har vildet ophæve og forvare dette Skrift, som ere samlet saavel af hans egne som Hof-Raad Wolfens Arbeide. Mand maa tilstaae, at Hr. Thumming, i alt hvis hand har afhandlet, har observeret, endog de allermindste Ting, og bemøjet sig med at indrette sine Beviser saaledes, at enhver kand forstaae dem, og dog afviger hand ikkun, saavitt mueligt, fra dend Mathematiske Korthed, endskiønt hand ej har conserveret dend af Mathema-

tieis hidtil afholdne Korthed, men heller vildet søge sig efter at maa blive Læserne anstaaelig, og at forfatte alting udi en rigtig Orden. Udi Fortalen giver hand Efterretning om de Skrifter, som hand her haver ladet trykke saaledes, frelser sit Bevis om Siælenes Udødelighed, af Fornuftens Lys, imod deres Foregivende, som have bebreidet ham, at samme grunder sig paa Hr. Leibnitzes Tanker, og dend forhen berammede Harmonie, vel maa mand tilstaae, at mand ej kand fatte, hvorledes hand kand komme til at disputere sligt, da dog det omtalte Bevis grunder sig paa Leibnitzens Tanker om Siælens og Legemets Gemeenskab. Dend første af disse Undersøgninger handler om de Træer som opælskes af Bladene. Dend anden om en merkværdig Hændelse udi Solen, som tildrog sig 1725. den 1 Junii om Eftermiddagen Klokken 4, da dend ved klar Himmel syntes at være saa bleeg, at mand ligesom ved fuld Maane om høj lys Dag, uden at skade Øiene, kunde see derind. Dend 3de Undersøgning handler om Lysets Fortplantning paa Himmelen, af de os ubekandte Planeter. Dend følgende taler om en Landmands nødvendige Forsorg for Bygningerne, paa det at hand kand leve desto roeligere, meere fornøjet og bequem. Dend 5te handler om Siælenes Udødelighed, hvorledes samme er at vise af deres inderste Natuur, hvilken er desto vigtigere, jo meere der kand bygges paa samme Grund, saavel i Moralen som udi andre Videnskaber. Dend 6te om en fuldstandig og ægte Beskrivelse om det Nødvendige og Tilfældelige, er merkværdig, fordi mand udi

denne Materie saa sterk har angrebet Hr. Wolfsen. Udi det 7de om et redeligt Hierte, giver Author ej alleene store Herrer og Undersaatter, men endog de Geistlige her og der nyttige Lærdomme. De til Slutning vedhængte Skrifter af Hr. Wolffens, om dend haarde Vinter 1709 samlet, hvorledes mand af Naturens Verker skal giøre sig et rigtig Begreb om dend Guddommelige Forstand, ere vel værd, at Author dermed har udziiret sit Skrift.

Udi Halle er trykt in 4. De moribus, scriptis & imaginibus Ulrici ab Hutten, Equ. Germ. Commentationem ad alumnos Juvenes Illustriss. & Generosissimos Dn. Ludovicum Theodorum & Christian. Guilielmum Fratres Germanos S. R. I. Liberos Barones & Banderesios a Wolzogen & Neuhaus, alterum ill. Ord. Johannitici Equitem design. alterum Eccles. Magdeb. Canon. design. incitandis ad metam studiis eorum Academicis simul supplendis aliorum de Huttenо commentariis proposuit Joh. Frid. Christius.

Saa er og der trykt in 4. Historia Legis Scatiniæ, antiquorum Codicum testimoniis emendandis, illustrandis passim distincta, Auctore Joh. Frid. Christio.

End er sammesteds udkommen 1727. in 4to. Joh Christoph. Glasers vernünfftige Gedancken von der Kriegs-Bau-Kunst, erste Probe, worinnen zuforderst ein allgemeiner an den meisten bisher gebaueten Festungen befindlicher wichtiger

Fehler angemercket, gegentheils eine von demselben gäntzlich befreyete neu erfundene Art zu befestigen, kurtz und vor diesesmahl nur vorläuffig beschrieben, anbey noch eine vollkommene und leichte bisher noch unbekannte per Analysin speciosam erfundene allgemeine Construction dargerichtet wird, allen hohen und erfahrnen Hn. Kriegs-Officiren, vornehmlich denen Hn. Ingenieurs, auch sonsten allen Mathematicis auf Universiteten, zu einen billigen und unpartheyischen Urtheil übergeben; wie auch allen denen, so Lust zur Erleuterung dieser edlen politisch-Mathematischen Wissenschafften haben, zur Aufmunterung ihres Fleisses mitgetheilet.

Udi Leipzig er tryk't 1727. in 8. Ausführliche Nachricht von der Stadt Zörbig, aus bewahrten Historicis, alten Briefschafften, Actis publicis und eigener Erfahrung zusammen getragen, worinnen zugleich eine kurtze Erzehlung von den Wenden, in specie Sorabis, wie auch vollständige Zörbigische Prediger-Historie, benebest andern nützlichen Sachen und Discoursen enthalten, hierauf Gott zu Ehren und denen Liebhabern dieser Arth Schrifften zu einen gefälligen Dienst im öffentlichen Druck herausgegeben von Mr. Friderich Gottfried ältesten Archi-Diacono zu Zörbich. Author har allerede for 16 Aar siden udgiven en Topographiam Sorbigensem, eller en kort Beskrivelse over Byen Zorbich, og er derved bleven antlediget at udarbeyde denne udførlige Beretning hvorudi hand har viist stor Flid og Belæsenhed.

Sam-

Sammesteds er trykt 1727. in 4. Joh. Martini Schamelii Past. Prim. Numburgum literatum in qua viros quos vel protulit Numburgum urbs adjalam Episcopalis vel fovit ac aluit eruditione aut scriptis præstantes secundum temporum seriem breviter recenset. Accedunt variæ Epistolæ Pflugii, Lutheri, Melanchtonis, Reinesii Daumii Sagittarii Speneri Petri Albini Frankii a Frankenau adhuc nondum editæ. Herudi beskrives 81 lærde Naumburgers Liv og Levnet, og har Verket sin Estime over de indtrykkede smukke Breve fra adskillige lærde Mænd.

End er Sammesteds trykt Notarum ad inscriptionem sigeam Appendicula addita a Sigeo altera Antiochi soteris Inscriptiones, Hr. Chishull har 1721. udgivet de ældste Grækiske Inscriptioner med sine Anmerkninger, hvortil dette er et Anhang, som nogle hans lærde Venner have anlediget, der ey ville give ham Biefald udi alt. Hand beskriver Steenen omstendelig at den er 9 Foed lang, og 4 bred, men 2 tyk, saa at de øverste 2 Steene har en runding. Chishull slutter deraf at det har været en Statua Mercurialis, hvoraf Hovedet nu er afbrudt, og har været Phanodici, thi hand beviser af gamle Skribentere at de Statuer, som mand havde forhen sat fornemme Mænd, have seet saaledes ud, hand besvarer adskillige Indvendinger saavel hvad de gamle Skikke som det gamle Grækiske Sprog angaar. Den anden Inscription som er sat Antiocho Sotero til Ære har den Engelske Gesandt Mountagne saaet i

Mu

Muuren paa samme Kirke for Døren, hvor samme Steen laae, hvilken hand kiøbte for nogle Ducater, og lod bringe til Engelland, den bestaar af 47 Linier, men er ved Enden saaledes beskadiget at den neppe staar til at redressere.

Udi Wittenberg er trykt Sam. Chr. Holmanni Commentatio Philosophica de miraculis & genuinis eorum criteriis aliorumq; qvorundam de iisdem sententiis ad tollenda, qvæ circa vulgarem moveri sententiam possunt dubia inprimis comparata. For 2 Aar siden har Author forferdiget en overtydende Forestillelse om GUD og Skriften og derudi af Miracler gotgiort Skriftens Sandhed. Men da hand derudi haver fundet adskillige Vanskeligheder, som ej i samme Skrift lod sig bequemelig afhandle, har hand derudi forferdiget en Afhandling om Miracler, hvorudi hand noje undersøger, deels dessen Definition, deels dessen Kiendetegn, hvorved de ere at skille fra de falske.

Herforuden er sammesteds trykt: Gründliche Nachricht von Ankunfft, Gepräge, Gewicht und Werth derer in Sachsen, Thüringen und Meissen gemüntzten Groschen, sowol von denen daselbst in Handel und Wandel vormahlen gebräuchlichen Schoek-Groschen, als auch von denen daher entstandenen Steuer-Schocken, zur Erkänntnis derer darauf gerichteten Stifftungen und Diplomatum, auch darnach bewilligten Steuern und Schatzungen, ertheilet.

End trykkes sammesteds paa Prof. Samuel Friderich

derich Buchers Verk, hvoraf dend første Tomus skal bestaae af 6 Alphabeter, og blive ferdig til forstkommende Paaske. Titulen derpaa er: Antiqvitates Biblicæ è Novo Testamento selectæ &c. in lucem emissæ a Sam. Frid. Buchero P. Pr. & Lic. Vit. Rect.

Udi Cøln er trykt Nova Polonia ex Comitiis Grodnenſibus de legatis Pontificis Maximi & Regis Magnæ Britanniæ nec non de jure Patronatus aliisq; ad hiſtoriam recentiorem Poloniæ & Civitatis Thorunenſis ſpectantibus rebus. I denne Samling indeholdes 1. Beretning om hvis paa den Grodnoviſke Rigsdag er foretagen med den Pavelige Nuncium og Engelſke Gesandt. 2. Det Chur-Printzen af Saxen i Varſkau overleverte Vers. 3. Rigets-Conſtitution mod ſamme Nuntium. 4. Hans Brev til en Ven. 5. Pave Benedicti XIII. Breve til Kongen i Polen ſamt Biſkoperne og Kongens Svar. 6. En Hiſtoriſk Politiſk Beretning de jure Patronatus in Abbatias regni Poloniæ. 7. En Catalogus over alle Senatorer, Officialer og Abbeder i Konge-Riget Polen. 8. Den Engelſke Gesands Finkens Tale som hand den 17 Febr. 1725. holdt til Regensborg, og om hvilken Polakkerne dømte at den var værd at brænde. 9. De nye Prætenſioner, som Bernhardiner-Munkene udi Thorn giøre.

Udi Ulm er udkommen in 8vo. tomus VIII. amœnitatum literariarum, deri indeholdes 1. Jac: Bruckeri ſupplementum. 2. ad Hiſtoriam Philoſophicam doctrina de Ideis. 3. de variis pœnis

in

in libros ſtatutis. 4. Epiſtola critica de punctis controverſiæ Kempiſianæ præcipuis. 5. de providentia divina ſectæ Stoicæ. 6. Specilegium obſervationum de Jo. Aventino ejusq; Annalibus Bojorum. 7. Diſſertatio I. de libris publica auctoritate combuſtis. 8. Judicium Magiſtrorum Academiæ Pragenſis de propoſitionibus quibusdam Jo. Munſingari. 9. Julii Cæſaris Scaligeri Epiſtolæ nonnullæ. 10. Epiſtolæ quædam Baluzii, Schilteri, Mabillonii & Ruinarti. 11. Additamenta ad vitam Eliæ Ehingeri.

Udi Nyrnberg er udkommen et nyt Geographiſk Landkort om Biſkopsdømmet Hildesheim, under den Titul: Epiſcopatus Hildeſenſis nec non vicinorum ſtatuum delineatio Geographica per Gerhard Juſtum Arenholdum Hildeſienſem. Dette Kort roſes af alle ſom ere Kiendere afGeographien. Da mand ſor lengſt har ønſket ſig deſlige et Kort, i det mand alle Tider har maatt behielpe ſig med det gamle Hildesheimſke, giort af D. Joh. Gigante.

Nederlandene.

Udi Amſterdam er trykt 1727. in 8. Recherches ſur la nature du feu de l'Enfer & du lieu, ou il eſt ſitué par M. Svinden Docteur en Theologie traduit de l'Anglois par Mr. Bion.

Udi Leyden er udkommen 1728. in 12. Eloges de la fievre qvarte & de la Goute, ou il eſt do-

&c.

ctoralement prouvè que ceux, qui ont le bonheur d'avoir cette fievre ne peuvent trop s'en feliciter. Par Guedeville.

Svitzerland.

Udi Genf er trykt 1727. in 12. histoire de la reformation de la Sviſſe ou l'on voit tout ce qui s'eſt paſſe de plus remarquables depuis l'an 1510 juſqu'au 1556. dans les Egliſes de XIII. Cantons par Reichat.

Udi Bern er udkommen en Hiſtorie om Formula Conſenſus, hvortil Profeſſor Scheurer er Author, ſkiøndt hand ey har ſat ſit Naun paa Titulen den heder Succincta & ſolida ac genuina Formulæ Conſenſus, conditæ & in Eccleſiis Helveticis receptæ & ſervatæ Hiſtoria.

Ingermanland.

Udi Petersborg lader Fr. Kohl trykke ſine Anmerkninger om Skythernes Afguds-Billeder og Afguderie. Prof. Beyer er Sammeſteds i Arbeyde med at udgive ſin Erklæring over nogle Grækiſke Mønt, ſaa og med den lærde Printz Demetrii Cantemirii Liv og Levnet.

Nye Bøger.

Theophraſti characteres Ethici, ut Iſaac. Caſaubonus e græco in lat. ſermonem vertit, & Pet. Needham e MSt. Codd græcis recenſuit 8vo, Lipſ.

Franc. Theod. Kohlii commentationes criticæ in

in difficil. ſcriptor. Claſſic. Terentii, Nepotis, Virgilii, Ciceronis & aliorum loca, 8vo, Kiloni

Hieron. Freyeri colloqvia Terentiana cum Plauto excerpta & Fabulis Phædri utilioribus, 8vo, Halæ

Ciceronis M. T. Epiſtolæ ad familiares, mit Teutſchen Anmerckungen, 8vo, Halle

Chriſt. Bened. Michaëlis commentat. apologet. qva falſo adſerta origo L. Ebrææ ex Græca convellitur, &c. 8vo, Halæ

Salvat. Ruffi de horrendo Terræ Motu qvi contigit Panormi, 4to, Lipſ.

Aug. Buchneri Orationes Academicæ, Panegyricas, Feſtas & Literarias cum vita Autoris, edente Joh. Jac. Stubelio, 8vo, ibid.

Ejusd. Ant. Hallbauer Collectio Præſtantiſſ. opuſculor. Imitatione oratoria, 8vo, Jenæ

Jo. Gottl. Heineccii ſtili cultioris fundamenta, 8vo, Frf.

Joh. Zach. Hilligeri inſtitutiones Pneumaticæ Eclecticæ, 8vo, Wittemb.

Jo. Franc. Buddei Elementa Philoſophiæ Practicæ edit. noviſſ. 8vo, Halæ

Frid. Jac. Beyſchlagii Sylloge varior. opuſculorum, programmata orat. Epiſt. Poematum &c. 8vo ibid.

Dan. Stræhleri de ſenſu atqve uſu principii rationis ſufficientis, 4to, ibid.

Lud. Phil. Thümmigii Meletemata varii & rarioris argumenti, in unum volumen collecta, 8vo, Brunsv.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 4.

Dend 22 Januar. 1728.

Dannemark.

Kiørning.

Skioldet deeles ned ad paa langs i 2 lige Dele, det første er grøn, det andet guld, i samme staar 3 Kløverblade, det ene gult i det grønne Feldt, og det 2det grønt i det gule Feld, det 3die fordeeles udi grønt og guult efter Feldtet, som det staar udi, paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første guult og grønt, det andet grønt og guult, og derimellem et grønt Blad. 1308. levede Arild Kiørning. 1317 Godschalk Kiørning. 1315. Eggert og Johan Kiørning. 1326. Niels Kiørning. 1378.

Soldte Peder Kiorning, og Peder Stalder Lindkiøbing til Biskopen af Lund. 1449. var Jochum Kiorning ved Fordraget imellem de Svenske og Danske. Carl Kiorning var den sidste af Slegten, med ham blev Vaabenet og Slegten nedlagt.

Tydsk.

Tydskland.

Udi Wittenberg har Professor Bucher for at lade trykke, samlede in folio, alle Dissertationer ex Antiqvitate og Philologia, samt de Tractater som er forkomne fra Reformattonen; af uden nogen Forandring, og den Titul, Antiquitates & Observationes Criticæ Academiæ Vitenbergensis a Celeberrimis olim Viris in Academia propter Albim conscriptæ publicéqve defensæ jam vero in communem literatorum usum collectæ & in lucem editæ a S. F. B. Ved dette Verk vil hand føye et behørigt Register.

Sammesteds er nylig trykt in 8vo, Singularia de Viris eruditionis laude florentibus exscriptis tam latinis qvam externis collecta & juxta ordinem Alphabeticum disposita ab Antonio Musa. Author har af Thuano, Adami Kœnigio Miræo Belio Moreri og andre samlet adskillige Beretninger om lærde Folk, og bragt dem i Alphabetisk Orden.

Udi Jena er trykt udi afvigte Aar Joh. Franc. Buddei Theol. D. & P. P. Miscellanea sacra sive Dissertationum aliarumq; Commentationum ad Theologiam historiam Ecclesiasticam & recentiores Controversias spectantium Collectio in III. Partes distincta, cum Indicibus necessariis. Samme Verk er trykt in 4to, og bestaaer af 3 Deele, dend første 3 Alphabeth, 8 Ark, dend anden 2 Alphabeth, 12 Ark, og 3die 4 Alphabeth 5 Ark. Da nu Buddei Skrifter, formedelst deres

Fortreflighed og Vigtighed ere værd, at ej et eneste Blad deraf tabes, har Forleggeren giort vel der udi, at hand haver samlet nogle af dem, som, over at de ere saa smaa, letteligkunne forkomme, udi et bequem Bind, og da de meesten indbefatter Theologiske Materier, ladet dem trykke under dend Titul af Miscellanea sacra. Dend første Deel deraf er allerede 1713 udkommen, under dend Titul af Syntagma Dissertationum Theologicarum, men udi denne Edition ere udeladte de til Slutning anførte Meditationes sacræ, da mand hereefter vil udgive dem aparte for sig selv, paa det at de kand føjes til de Ting som M. Joh. David Leonhard 1725 in 4to har ladet udgaae. I det andet findes Disp. de Pelagianismo in Eccles S. R. per Bullam Anti-Quenellianam triumphante, samt hans Sylloge Recentiss. controversiarum de SS. Cæna, Vindicias Judicii B. M. Lutheri de Ecclesia Romana. Det Skrift som kaldes Ecclesia Romana cum Ruthena irreconciliabilis, dissertat. Theol. de statu Ecclesiarum earum præcipuè ad qvas Paulus Epistolas suas scripsit. Oratio de bonarum literarum decremento nostra ætate non temerè metuendo og nogle Programmata. Dend 3die Deel indeholder nogle Disputationer, som ej ere forferdigede af D. Buddeo, men af det Theologiske Catheder forsvaret under hans Opsyn.

Nederlandene.

Odi Amsterdam ere trykte 1725. udi 4 Tomer

in

in 12. Memoires de Francois de Paule Clermont Marquis de Monglat, Maitre de Camp du Regiment de Navarre, Grand Maitre de la Garde Robe du Roy & Chevalier de ſes Ordres contenant l'hiſtoire de la Guerre entre la France & la Maiſon d'Autriche durant l'Adminiſtration du Cardinal de Richelieu & du Cardinal Mazarin ſous les regnes de Lovis XIII. & de Lovis XIV. depuis la declaration de la Guerre en 1635. juſqu'a la paix des Pirenées en 1660. Om Kong Ludvig 13. Regiering, og Kong Ludvig 14. Minoritet er ſkrevet ſaa meget at mand ſnart ſkulde troe at ey meere var tilbage derom at ſkrive, dog forſikrer Author at Mengde er forbigaaet af de Tiders levende Skribentere. Det Stykke hvormed hand begynder ſin Hiſtorie, og ſom har til Titul: Diſcours ſur l'Etat de la France, depuis la Paix de Vervins juſqu'à la declaration de la Guerre, indeholder mange merkverdige Ting, og Bogen i ſig ſelv fortiener ey mindre at læſes. Udi Fortalen falder da at merke at Author er af det gamle Clermontſke Huus, ſom herrører af det Anjouiſke. Da hans Liv og Levnet var ſaa at ſige lige deelt udi hans Opvartninger til Hove, og ved Armeen har hand paa ſamme Maade inddeelt ſine Memoires, ſaa at hand til Krigs-Actionerne har føyet det meeſt remarquable, ſom paſſerede til Hove, for Reſten taler hand om de Ting hand anfører ſom et øyenſynligt Vidne, og i Henſeende til hvis hand har laant af andre, har hand fuldt de Relationer ſom hand har holdt for de meeſt troeværdige. Hvo der

har udgivet hans Memoirés vil ey give sig tilkiende, hand siger, at det kand være nok at dette Verk ey er fingeret, og henviser Læseren til Verket i sig selv, og den Stiil og Oprigtighed med hvilken den er skrevet, dog er let at slutte, at Author aldrig har havt i Sinde at lade dette Verk trykke. Comineus, Brantome og de andre Authores af de foregaaende Tider behage endnu Folk i deres Gauliske Dragt, og det synes som mand vilde betage dem Eendeel af deres Prydelse, om mand vilde opklæde dem efter disse Tiders Brug, dette er Aarsagen, hvorfore Editor har ladet dette verk gaaet frem, udi sine egne Klæder uden nogen laant Prydelse. Hand fortellèr da at Kong Ludvig 13. 1614. blev declareret Majorennis, til hvilken Ende Stænderne bleve sammenkaldede til Paris, hvilke præsenterede Kongen deres Andragende, som vel lovede dem Svar med det første, men lode dem strax derpaa reyse hiem, uden at de nød Frugten af denne deres Forsamling, som de sig saa vist havde forestillet. Strax derefter blev Kongens Reyse besluttet til Guienne, under Prætext af de nye Troubler, da Printzerne paa nye grebe til Gevehr, for at faae Stændernes Begiering hørt, saa at alting 1615. var i Gevæhr, Kongen hafte 2 Armeer paa Beenene, den ene som blev commanderet af Hertugen til Guile, og den anden ved Marskalk Boudauphin, for at byde de Printzer Spitsen, som roesde sig af at ville hindre Giftermaalets Fuldbyrdelse, hvilket dog ey stoed i deres Magt, thi Kongen holdt Bryllup udi Bourdeaux med den

Span-

Spanske Infante, og reyste derpaa til Paris, hvoreffter Tractaten med Printzerne blev sluttet til Laudun, saa at de indfandt sig igien ved Hoffet. Da Kongen 1626. kom til Tours, foretog hand en stor Forandring udi Ministerio, hvorved nogle af Marskal Ancre og hans Koenes Creaturer merkelig avancerede. Author falder paa at tale om disse tvende Personer, og forteller at Madame Ancre var en fattig Pige, ved Navn Leonora Galligan, fød udi Florentz, af Printzessens Tvetterske, hvilken Printzessen bragte med sig til Frankerige, og giftede hende der med en Florentiner Herremand, Navnlig Concini, og da Dronningen udi Kong Henrich IV. Tid ikkuns havde liden Mondighed, havde de som vare omkring hende ikkuns liden Credit, men da disse 2 Personer havde stor Forstand, vidste de saa vel at insinuere sig udi Dronningens Yndest, at hun giorde denne Leonora til sin Dame d'Atour, saa lenge Kongen levede mantinerte hun sig i Dronningens Naade, men da Kongen var død, herskede hun aldeeles over Dronningen og ved dette Middel blev hendes Mand Maitre over Staten, uden at bivaane Conseilet, thi hand var aldrig Minister, men holdt hver Aften a parte Raad med Dronningen, hvorudi mand deciderte om alt hvis udi Conseilet blev foreslaget, saa at hand var meatigere end alle Ministerne tilhaabe. Da hans Yndest tiltog vilde hand ey noyes med det slette Navn Conlini, men tilhandlede sig Marquisatet Ancre, siden efter blev hand giort til Marskal af Franke-

rige, hans Dristighed gik saa vitt, at hand af Grev Soissons begierte hans Daatter til ægte for hans Søn, hvilken og lovede ham hende paa de Vilkoer, at hand skulde skaffe det saaledes, at Grevens Søn Hertugen af Engvien, fik Mademoiselle Montpensier, hvilket var saa rigt et Parthie, at denne Printzesse var destineret for Kongens Broder, Parthiet havde og gaaet for sig, om Græven af Soissons ey imidlertid var død, imidlertiid blev hand derover forhadt af alle Store. Hvilket Had endnu meere tiltog, da Hofset var kommen fra Tour til Paris, allerheldst hos Printzerne, som, da de saae sig foragtede, og uden Credit lagde Raad op med hinanden, til at forekomme dette Onde. Marskalk Ancre, som forud saae hvorhen de mødede, holdt for det sikkerste Middel, at bemægtige sig dend som var høvding for alle de andre, nemlig Printzen af Conde, som efter hans Raad blev arresteret af Marquis de Thimenes, der over stigt blev Marskalk udi Frankerige. Saasnart dette rygtedes, retirerede alle Printzerne sig hen til deres Gouvernements, tog til Vaaben, og besværgede sig over, at mand havde brudt dend almindelige Troe og Love, og overtraadt Tractaten, som var sluttet til London, ved at anholde samme Printz. Alle de udgivne Manifester raabe paa Marskalk Ancre, som Aarsagen til deres Fortræd, men hand sov ei heller paa sin Side, thi da hand saae alle Printzerne udi Harnisk imod sig, lod hand Græven af Auvergne, som der havde siddet fangen udi 13 Aar, udaf Bastil-

stuilen, og for at faae ham paa sin Side, gav hand ham Commando over Kongens Armee, hvormed hand belejrede Soissons, men til Hove tildrog sig en Forandring, som giorde en hastig Ende paa Krigen. Thi intet var vissere, end at jo Kongen, siden hand kom til Regieringen, var meget ringe tracteret af Dronningen, hans Frue Moder. Marskalk Ancre og hans Kone, som teede ham ikkuns megen liden Respect, som, i hvor ung hand end var, ej lidet chagrinerte sig derover, ja da hand blev majorennis, giorde de ej stort meere af ham end forhen, thi hand lod alle Affairerne ankomme paa hans Frue Moder Dronningen og Ministrene, og tænkte ej paa andet end at divertere sig i Compagnie af sine smaa tillagte Svitser, snart ved en Skandse hand lod anlegge ved Thuillerie, og snart ved Fugle-Jagten. Og ved alle disse Forlystelser vare Luines og hans 2 Brødre, Cadenet og Brantes de, som meest indtoge dend unge Konges Hierte. Da nu Kongen var forladt af alle, var det dem saa meget lettere at profitere af hans Omgang, og giøre sig familiere. Mand var fornøjet med, at hand amuserte sig med deslige Bagateller, og mand tracterte ham som et Barn, og nogle gange alt for slet, thi hand lod sig det ej aldetider befalde, som hand engang lod sig forstaae imod Mad. Ancre, der, da hand engang holdt sig lystig udi et Gemak som var under hendes, og hun lod ham vide, at hun ej udi sin svaghed kunde taale saa megen Stojen, fik til Svar, at, om hun ej kunde have Roe udi samme Kammer for hans Stojen,

var Paris stor nok for at skaffe hende saadan Roe. Bedre gik det ej, udi en vis Tilfælde, hans Moder, Dronningen, som meget holdt af Hunde, thi da hand engang kom for Skade udi hendes Gemak at træde een af hendes Hunde paa Foderne, og samme bed ham i Beenet, saa at Blodet gik ud, knurrede Dronningen paa ham, i steden for at giøre sin Undskyldning, hvorover Kongen blev vreed, og sagde, at hun elskede sin Hund højere end som ham. Alle deslige Ting forbittrede ham højligen mod Dronningen, og dem, af hvilke hun lod sig raade, saa at mand maatte være betænkt paa at formilde ham igien, og det bestod derudi, at Luines, da Printzen af Conde blev arresteret, paa hans Forbøn, fik Slottet Amboise. Men da de siden saae, at denne Favorit besad Kongens Hierte, blev Marskalk Ancre derover jaloux, og overtalte Dronningen til at eloignere ham fra Kongen. Kongen teede sig hiertelig bedrøvet herover, og Luines, som saae, at det var ude med ham, forestillede sig, at det beste Middel til at frelse sig, var, at forekomme sit Fald ved en andens; Hvorfore hand sagde til Kongen, at hand ej burde bedrøve sig derover, efterdi hand selv raade for at forekomme det, da hand var Herre, og kunde være det, naar hand ikkuns selv vilde, ja hand lod Kongen forstaae, at hans Mendighed aldrig kunde retableres, saa længe Marskalk Ancre var til. saa at Kongen hvisked til Vitry, Capitain over hans Garde, at hand skulde tale med Luines, og giøre alt hvis hand befoel ham i hans Navn, hvilken glædede sig over den-

denne Ordre, da han ej var en Ven af Marskalken. Ihvorvel nu, siger hand, Kongens Intention ikke var andet end at lade Marskalken arrestere, frygtede Luines og Vitry for, at hand skulde lade sig bevege af sin Moders Taare, og alting siden falde paa deres Hals, thi resolverte de imellem sig, at giøre af med Marskalken, saa at da Vitry mødte ham paa Faldbroen ved Louvre, accompagneret med et stor Følge, tog hand ham fat i Kappen, sigendes, at hand havde Ordre af Kongen, at bemægtige sig hans Person, og da Marskalken traade tilbage, blev hand paa Øieblikket nedlagt ved 2 Pistohl-Skud, efter Vitrys Ordre, som paaskiød, at hand satte sig til Modværn. Snarere var hand ej skudt, at jo Ordre fuldte paa, at Dronningens Garde skulde retirere sig udaf Slottet, og at Broen imellem hendes Gemakker og Haugen skulde afbrydes imedens hun sov. Saasnart hun vaagnede, allarmeredè hun sig merkelig over at see sit heele Fruentimmer græde, som lode sig forlyde med hvis der var passeret; Kongen saae hende ikke i de første 3 Dage, siden lod hand hende forstaae, at hun havde at begive sig til Blois, som og skeede. Hvilken Forandring skeede in Aprili 1617, og blev Kongens Raad retableret paa dend Foed, samme var forhen. Imidlertid var ej Tidende om Marskalkens Død snarere ankommen til Soissons før begge Armeer, uden nogen Samtale eller Negociation, samlede sig med hinanden, og udraabte et glædeligt Kongen leve. Printzerne, uden nogen Tractat, begav sig i Hast til Kongen, som dog ej

vilde

vilde see eller tale med dem, førend alting, efter hans Ønske, var afgiort. I ald denne Tumult var Marskalkens Gemahl og bleven arresteret, og udleveret udi Parlementets Hænder, som dømte hende til at miste Hovedet for Troldom, hvilken Dom til alles store Forundring, blev fuldført, og var dend gemeene Mands Had saa stor imod Marskalken, at 2 Dage efter hans Død, grove de ham op igien, hakkede hans Legeme i stykker, og slebte det igiennem alle Gaderne i Paris, indtil de omsider kastede dem paa Montfaucon. Ald Verden glædede sig udi dend Forhaabning, at Kongen nu selv skulde antage sig Regieringen; men denne Glæde varede ej længe, efter Authoris Observation, thi Kongen efterlod at befatte sig med alt hvis Regieringen angik, og lod alting ankomme paa Luines, hvis Myndighed saaledes tiltog, at udi de 4 og et halv Aar hans Naade varede, blev hand selv og hans 2 Brødre Riddere af dend hellig Aand, Hertuger og Jevninger, Cadenet Marskalk, og hand selv Constabel af Frankerige. Hvorudover de Store end videre besværgede sig, klagende, at det gik lige saa galt til som under Marskalk Ancre. Heele Verket er inddeelt udi Campagner, somere 24 udi Tallet. Det første og 2de Vol. indeholder hver 7. Det 3die 4, og det 4de 6, med dend paasuldte Stillstand og Fred. Men disse lader sig ej extrahere, hvorover mand nødes til at henvise Læseren til Verket i sig selv.

Frankerig.

Udi Paris er tryckt 1726. Histoire secolte de He-

Neron ou le Festin de Trimalcon traduit de Petrone avec des Notes historiques, par Mr. Lavau. Mand har for længst anseet Petronii Satyre, som en Afskildring af Neronis lasterfulde og Latterlige Hof, efterdi Tacitus melder om en Petronio, som havde Opsigt over Keyserens Forlystelser, og blev opofret Tigellini Jalousie, og for sin Død har beskreven under et opdigtet Navn denne Prinzes Uordentlighed. Men det er ey nogensteds indført med saadan Omhyggelighed som i dette Verk. Den berømte Beaudelot forsikrer sig at have seet en af Neronis Mynt, paa hvilken stoed det Tilnavn Trimalcion, hvorved Hoved-Personen hos Petronium nevnes, hvilket kommer af det Grædske Τρὶς μαλακὸς ter Mollis. Mand veed ellers ikke at nogen har seet dette rare Stykke, kand og ikke komme efter, naar og af hvem det er bleven preget. Men da mand maa troe saa brav en Mand paa sit Ord kand mand ey dispensere sig fra at giette til, at Keyser Nero selv har ladet den præge, heldst hand ey har baaret Betenkning udi at lade sin Gestalt paa Monten og Statuer forestille som en Musicant, og har ladet mueligt denne Mynt uddeele iblandt sine Giester, eller for at conservere Erindringen af sine Forlystelser. Editor opregner i Fortalen mange Omstendigheder om Trimalcion, hvorudi hand ligner Neroni saaledes, som samme af de Gamle afmales, i hvilket stor Skarpsindighed og Skionsomhed er at see, dog ere de dertil anførte Beviser meget svage. At Trimalcion har havt

mange

mange Slaver, beviser ikke at hand har været en Keyser, thi mange Romere haver under Keyserne deraf besiddet en heel Legion, ja 10 til 20 Tusinde og fleere, som Plinius og Athenæus bevidner. De Menge Landerier Trimalcion besad, beviser det lige saa lidet, efterdi Juvenales siger:

Milvis inter tua pascua lassis.

De Undskyldinger over den fratagne Ære-Rettighed ere ligeledes ey noget usædvanligt, som er at see af Regulo, om hvilken Plinius taler i hans 2den Bog Ep. at Trimalcions Slaver ere forviste udi Ælendighed, er ikkuns saa meget, at hand har sendt dem, med hvilke hand var misnøyet, ud paa sit Landgods fra Rom, hvilket kom dem for som en tung Straf, efterdi de vare vandte til det vellystige Levnet udi Rom. Rex og Tyrannus bleve og Patroni kaldede af deres Hyklere, som Horatius siger om Moecenate.

Rexqve Paterqve audisti coram.

Imidlertid kand dette og, hvis mand ellers vilde anføre, ej giøre stor Indpaß udi Authoris Meening; thi om ej hver Omstendighed saa lige kand forklares om Nerone, kand dog de mange Kiendetegn, som anføres, overtyde os, at hand er den som Petronius har vildet afskildre.

Sammesteds er trykt 1726. Observations curieuses sur toutes les Parties de la Physique extraites & recueilles des meilleurs Auteurs. Disse Observationer ere trykte in 12mo, og bestaae af Journal des scavants, Nouvelles de la Re-

Republique des Lettres, Bibliotheque universelle, dend Italiænske Giornale, de Philosophiske Transactions, de Tydske Journaler, Leipziger Actis, Historie de l'Academie des sciences, Memoires de Trevoux og andre deslige Bøger. Udi denne Deel derafer redresseret, hvis som var forbigaaet i det første, nemlig, at mand har tilkiende givet, hvoraf disse Observationer ere tagne.

Italien.

Udi Rom har mand i Begyndelsen af Aaret 1726. udi et Vinberg, strax for St. Sebastians Port, ved Viam Appiam fundet en Muur under Jorden, som var broelagt, paa Mosaiske Viis, og Runden der omkring 7 Rader af Blinde, som vare sat horisontal, og efter Symmetrien. Hver Blinding eller Hule havde foran 2 Dodning Urnas som vare indsatte i Muren selv, og derover forsynet med Inscriptioner, hvoraf var at see at dette var en Grav af de frieladte og andre Keyser Augusti og Liviæ Domestiqver. Efterdi den som besad dette Vinberg, ej stort agtede denne Levning af Antiqviteten, da hand havde ventet sig at finde langt andet, vare disse Rudera lettelig gangne forloren, om de ikke ved Cardinalernes og i sær Albani Gavmildhed vare samlede. Den lærde Bianchini som har samlet alt hvis hand kunde overkomme af disse Antiqviteter, har ladet dem stikke i Kaaber, og vedføyet sin Erklæring og sine Anmerkninger udi Italiensk Sprog over de vedføyede 220 Inscriptioner. Dette Verk er trykt

in

in Collegio Sapientiæ, og fører til Titul: Camera ed Inscrizioni sepulcrali de liberti servi ed Ufficiali della Casa de Augusto, scoperte nella via Appia ed illustrate con le annotazioni di Monsignor Francesco Branchini Verenole l'anno 1726.

Nye Bøger.

Petri Janichii Meletemata varii & rarioris argumenti 8vo Thoronii.

Dan. Wilh. Mölleri de vitis L. Historicorum 4to Norib.

Phil. Eberh. Zechii de origine, Indole, fatis atqve Juribus Primatum Germaniæ 4to Halæ

Pol. Leyser historia Comitum Wunstorpiensium ex Diplomatibus, &c. contexta 4to Hel.

Georg Gotf. Küsterii Memorabilia Colonienſia 4to Berol.

V. E. Loescheri Literator Celta, seu de excolenda Literatura Europæa, consilium, curante, J. A. Egenolff 8vo Lipſ.

Theod. Crugeri origines & historia Lusatiæ 4to ibidem

Joh. Augst. Berger collatio codicis Juris Alamannici, tam Provincialis qvam feudalis antiqvissimi 4to ibid.

Commentatio de Deo Mundo & homine atqve Fato, Autore Anonymo, 4to Frf.

Sam. Frid. Willenbergii tractat, de eo qvod justum est circa Excursiones maritimas, vom Recht der Caperey 8vo Gdanii

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager

No. 5.

Dend 29 Januar. 1728.

Dannemark.

Kold/eller Cold.

Skioldet er hvidt, og derudi et rødt og sort Vildmands eller Skovtrolds-Hoved, der og findes oven paa Hielmen. Af denne Familie som er en gammel Norsk Familie, levede 1240. Halvard Kold, der efter Suurre Sturtesøns Krønikes Forklaring, samme Aar tillige med Hertug Skulle blev slagen ved Helgesætters Kloster i Norge. Peder Kold havde en Daatter, ved Navn Inger, som fik Kong Sverkes Søn af Sverrig, Thule Sverkeson den yngre. 1489. var Thore

Kold Laugmand i Tønsberg, med de andre af Adel af Hylde Kong Christian den 2den, som er at læse udi Hvitfelds Kronike. Efter hannem besidder Familien eendeel Jordegods i Norge. Frue Maren Kold af Næve-Gaard, havde Tron Rustning til Sem, hvis Son Christopher Rustning

til

til Sem var Admiral og Befalings-Mand paa Cronborg. 1726. døde Jacob Kold, Major ved det Trundhiemske Regiment, og siden Commandant paa Aggerøen, og blomstrer endnu Familien i adskillige brave Mænd.

Nederlandene.

Udi den Hag er trykt Antonii Sanderi Brabantia sacra sive celebrium aliqvot in ea provincia Abbatiarum Cænobiorum, Monasteriorum, Ecclesiarum descriptio; Vol. in fol. cum figuris æneis.

Sammesteds er ferdig trykt Memoires curieux d'un Ministre etranger contenant l'etat present de la Russie precedez de deux lettres, qui contiennent le carractere du feu Czar & de ses Ministres & la Vie & caracter du Prince Menzicof.

Frankerig.

Udi Paris er trykt 1725. in 4to, Journal des Observations Physiques, Mathematiques & Botaniques faites par Ordre du Roy sur les Côtes Orientales de l'Amerique Meridionale, & aux Indes Occidentales, & dans un autre Voyage fait parle même Ordre à la Nouvelle Espagne, & aux Isles de l'Amerique. Par le R. P. Lovis Feuillée Religieux minime, Mathematicien & Botaniste de sa Majesté & de l'Academie Royales des Sciences. P. Feuillée begynder sit Verk ved critiske Reflexioner, over M. Frezier hans Anmerkninger udi hans Relation over

sin Reise paa Syd-Søen. Disse Reflexioner ere meget curieuse, og giorte over adskillige Materier, som over Astronomien, Sejladsen, Geographien, Planter og Dyr. Maaden, paa hvilken mand giør Sukkeret hvid, er en considerable Articul. P. Feuillée setter M. Frezier udi adskillige Poster til rette, og anmerker iblant andet, at Autor har taget merkelig feyl, naar hand taler om Carachoupe, som er Manica paa de Americaniske Oer, hvilken hand siger at ligne en Abe, i dend Sted dend har noget efter en Ræv, noget efter en Abe, og noget efter en Grevinge, Halen er ej skallet, som M. Frezier har skrevet, dend er overalt loyen, og fuld med Haar, Resten er med Skiell, overstroet med smaa Rotte-Haar, som piper frem imellem Skiellene. Det som er meest singulier paa dette Dyr, er, at under Hunnens Bug er som en lille Sæk, hvorudi dend forvarer sine Unger, saa snart de ere føde, og bærer dem indtil de ere i Stand til at kunne være om deres egen Føde. At følge Authore overalt hvorhen hans curieusitet leder ham, vilde blive alt for vidtløftigt. Det skal derfor være nok alleene at andrage, hvad Author har optegnet om Camæleon, om en Strid imellem en Hund og Slange og de Peruanske Faar. Maaden, paa hvilken det Dyr Camæleon føder sig, hvorledes dend forandrer sin Farve, hvorledes deres Øine ere skabte, og andre saadanne Singulariteter, ere de Ting, som have engageret Naturalisterne, til at efterforske mange curieuse Poster, dog er endnu meget tilbage, hvilket har kommet

Pa-

Pater Feuille til at communicere disse sine Observationer, som meere udførlige end de derom haves hidtil. Chamæleon regnes da iblant de firefødde Dyr. Det er et slags Firebeen, men differerer derfra saavel overst i Hovedet som paa Ryggen, da Firbenens Hoved og Rygg er meget plat, som her ej indtreffer. Øjene, som slutter de tvende Greene af Nervo optico, haver i Chamæleon deres egen Dannelse, og de bevæges langt anderledes end Firbenens, thi Chamæleons Øje stikker frem uden for Hoveder, over Helsten af deres Globo, hver den drejer dem saaobliquemente at dend seer alt hvis der er bag efter dend, vel mueligt, Naturen har givet det denne Fordeel, frem for andre Dyr, esterdi dends Beene ere meget længere end en Firbeen, bevæge de sig dog ikkuns meget langsom, og kunne ej derved undflye deres Fiender. Men det som er meere usædvanligt hos en Camæleon, er, at naar det ene Øje vendes, bliver det andet ubevegelig, løftes det ene op mod Himmelen, slaaes det andet ned til Jorden; Og forundrer P. Feuillée sig over, at, da Aristoteles har beskrevet dette Dyr meere accurat end noget andet, hand dog har forbigaaet denne Omstændighed. De gamle Authores, af hvilke dend ene have afcopieret dend anden, have troet, at Chamæleon ej levede af andet end af Luften, men denne Mening er nu forsvunden, da Erfarenheden haver lært, at den nærer sig af adskillige Insecter, som Fluer, hvilke sette sig paa hans Tunge, for at trekke den fugtige Materie til sig, som dermed følger. Chamæ-

leon rekker Tungen i saa Fald ud, og lokker Fluerne til sig, men trekker dend med saadan Gesvindighed til sig, naar hand formerker at disse Insecter ere derpaa, hvilket Author forsikrer sig at have seet meere end engang. Mand har og troet, at Chamæleons ey holder sig oppe i Træerne uden for, at evitere Slanger, men det er en Fabel efter Pere Feuillees Beretning, efterdi udi America hvor Chameleons ere udi stor Mengde, findes flere Slanger udi Træerne end paa Jorden. Author troer, at Chamæleons ey kryber op i Træerne uden for at søge deres Føde, og det som kommer ham til at troe det, er hans egen derom havte Forfarenhed paa hans Reyse udi lille Asien, da hand fandt 2 Chamæleons, og satte det ene af dem paa et Eske-Træ, hvor han lod den der forblive en heel Dag, stoen aabnede hand dend og for at faae at vide hvoraf den havde født sig, den Dag over den sig der havde opholdet. Hand fandt i Maven af den peskenBlade som ey endnu vare fordøyede, hvoraf følger at hand ey har levet af Luften alleene. Author remarquerer at Fordøyelsen gaar meget langsom for sig hos dette slags Creaturer, hvilket er Aarsagen til at de æde meget lide. En Camæleon er ey stort over 12 Tomer lang, og hans Størelse der efter proportioneret. Plinius har efter P. Feuillees Beretning havt Uret i at sige af Camæleon er ligesaa stoer som en Crocodill. For Resten er dette slags Creaturer meget mavet, deres Huud synes limet paa deres Ryk og Sidebeen, hvilket har kommet Tertulliano til

at

at sige at dette Dyr ey er andet end en levende Hud. Udi de Anmerkninger som P. Feuillee har giort, i Henseende til fornevnte Omskiftelse hos Camæleon har hand formeent, at denne Forskiel paa Farverne, som synes paa Skindet eller Huuden af dette Dyr, naar mand setter den paa Stykker af Stof som ere af adskillige Couleurer er saaledes, at naar den bliver paa samme Sted, seer mand nesten ikke nogen Forandring. Efter adskillige her over giorte Reflectioner taler Author om et lidet slags Camæleons, som har samme Figur og samme Proportion, som de store Fiirbeen, hvilke Spanierne kalde Ignara og Maregrave Zenembi. Mand finder den paa mange Americanske Oer, den er ey bredere end en Tome, samme synes ligesom de andre at forandre sin Couleur, naar Situationen i dends Henseende forandres, saa at paa en viß Situation har Author seet samme afsee ud som en Minie, paa en anden grøn, guul og Aurora ligesom Omskiftelsen skeede. Saa lenge vores Aurhor opholdt sig paa Øen Martinique anvendte hand nesten ald sin Tid paa den naturelle Historie, og uanseet den frygt hand maatte have for i Skoven at blive stukken af en Ogle eller deslige forgiftige Creaturer, drog hand dog derind, men da hand endog gik omkring i Skoven for at søge efter Urter, og ey tenkte paa enten Slanger eller Fare, løb en Hund som hand havde ham imellem Beenene, udi saadan Gesvindighed at dend i samme Øyeblik gav sig i Kast med den Slange, som havde reyst sig op ved eet

Træe, og var ferdig til at angribe Author, som ej kunde have undgaaet, om dette ej var hendet. Denne Striid imellem Hunden og Slangen var meget heftig, Hunden fik strax Slangen ved Hovedet, Slangen snoede sig omkring dend, og da dend viklede sig om Hunden, trykkede dend samme med saadan Heftighed, at Blodet gik ham udaf Halsen. Hunden holdt ikke destomindre fast, indtil dend havde giort klar med Slangen. Saa længe denne Striid varede, følede Hunden ej til sine Saar, men strax derefter blev Hovedet af Hunden, hvor dend var stukken af Slangen, overmaade stort, saa at dend lagde sig næsten død ned paa Jorden. Men til ald Lykke blev Author strax derved var en Bananier, som er et meget vandagtig Træe, hvoraf hand udtog Marven, og krystede Saften udi Halsen af Hunden, giorde deraf et Plaster, som hand svøbte rundt om Hovedet af Hunden. Dette Middel igientog hand efter Haanden, saa at Hunden begyndte at faae til Aande igien; Author bar dend derpaa hiem, gav dend Theriac ind, og med det omtalte Plaster kom Hunden igien til rette. Udi Perou findes Faar af et eget slags og Dannelse, hvoraf Mr. Frefier har givet en Beskrivelse udi hans Beretning om hans Reise paa Syd-Søen, hvad hand derom har berettet, siger Author, er meget troeværdigt, der for samme Aarsags skyld ej melder, hvorledes samme Faar er dannede, og bemøjer sig alleene med at sige os, hvorledes mand slg af dem i samme Land betiener. Indianerne kalde samme Faar Lamas, der vil sige paa Fransk un

Bete

Béte, og hos Spanierne heder de Curneros de la tiera. Mand betiener sig der i Landet af dem, for at bære en Andeel af et viß slags Vahre, hvoraf hele Landets, særdeles Provintzens Arma Rigdom bestaaer, til et vis Sted. Disse Faar kand bære 100 ℔ udi et slags Sække, som hænges dem over Ryggen, hvilken af Creolerne kaldes Storias. Saasnart de ere tilladte, marchere de paa en regu'eret Maade med en alvorlig Gang. Vilde mand med Hug og Slag drive disse Faar til at gaae fort, nytter det ej til andet end til ast miste baade Faaret og Byrden, saa capricieuse ere samme Faar. Saa snart mand truer dem, legge de sig ned paa Jorden, og løfte sig ej op, førend mand begynder at careſſere dem, ald dend Møje mand ellers vilde giøre sig, var forgiæves. Iblant tør de vel og klyve og klavre paa de høieste bierge og steileste Klipper, saa at det sikkerste er at skyde dem ned. Udi Dalene ved Ylo har Author i Agt taget, at af dette slags findes mange Faar, som kommer ned af Biergene, under 2 a 3 Indianers Anførsel. Author har af deslige Hyrder forlangt at vide, hvoraf det kom, at mand ej heller betiente sig af Muul-Eseler end udaf disse Faar, hvilke svarede ham, at det skeede formedelst en Oeconomisk Aarsag, da disse Creaturer hverken behøvede Foer, Tømme, Bast eller Haure. Saasnart de komme til det Sted hvor mand vil hvile om Natten, bruges med dem ej anden Umag, end at mand tager deres Byrde af dem, siden føde de sig selv, og om Morgenen indfinde de sig atter paa det Sted,

hvorfra de Astenen forhen ere løsladte, hvorefter de igien tillades, og fortvandre med deres Byrde. Ulden paa dem er meget lang, og af diverse Couleurs. Indianerne berede deraf Traad, hvilken de veed med visse Planter saaledes at farve, at hverken Lusten eller Blegen kand ruinere de deraf giorte Stoffer. Førend Provincen Collao blev erobret af dend tredie Konge i Perou, Inia Lioque Yopanque, tilbad mand der i Almindelighed et Faar eller hvidt Llamas, dog havde hver aparte sin egen Afgud. Collas, eller de som boede i Provincen Collao, vare Folk, som rosede sig af at være komne af adskillige Ting. Nogle prætenderte, at deres første Fædre vare oprundne af dend store Morads Titicaca, midt udi hvilken mand havde bygget paa en liden Øe, en Tempel, indyiet til Solen, hvor det Sølv og Guld, som aarlig til dend blev offret, opløb sig til en stor Sum. Andre Collas tilskrive deres Oprindelse en Kilde, indbildende sig, at deres Forfædre deraf ere udsprungne, men alle foreene sig derudi, at tilbede et hvidt Faar, som det fornemste iblant Afguderne. For Resten findes udi denne Tractat mange curieuse Ting, end og angaaende Crocodilerne. De der ere Liebhabere af Anatomien, finde her det som de med Fornøyelse kunne læse. Saa finde og Botanisterne det som kand fornøje dem Geranium eller Corecore, priser hand som et got Middel mod Tandpine. Indianerne kaage Roden af samme i Vand, og skylle Munden derudi, saa finde de strax Lindring. Gesnera er et ren-

sen-

sende lidet Træe, som Indianerne bruge in lue Venerea, samme Træe legge de i Vand om Natten, og om Morgenen lader de samme Vand med Træet eller dessen Blade saae en Opkogning, lader det siden gaae igiennem en lærets Klud, og drikker det saa varmt som de kand, hvorved de føle strax Lindring, de har og et Træe som kaldes Boigue, hvis Bark giør samme Nytte som Canel, og findes staaende deraf udi Chily. Lithy er et andet slags Træe, af saa ont et slags at Vandet som løber deraf naar mand vil hugge Træet, og falder paa Huden af Folkene strax opblæser dem saaledes, at de ere ukiendelige, heldst om det falder i Ansigtet, da mand hverken kand kiende Øyne eller Næse paa dem, derimod er et andet Træe, kaldet Maiten, naar samme kaages i Vandet, og mand dermed toer sig, forgaar den Hævelse som er kommen af Lithi.

Italien.

Udi Mantua er trykt udi afvigte Aar Istoria Diplomatica che serve d'introductione all'artecritica in tal materia &c. Dette Verk er trykt in 4 og bestaar af 2 Alph. P. Mabillon har ved det fortrefflige Verk de re diplomatica giort sig meget meriteret af alle Lærde, og i sær saa viit Historierne angaar. Dog har meget feylet udi, at samme Verk har været fuldkommen, som mange forhen have sluttet, og nu er klart af Marchese Scipio Maffei Bog, hvorudi Mabillons Verk deels er forbedret, deels videre udført. I samme

un-

undersøges Oprindelsen til Diplomata, hvorunder hand forstaar ey allene Fyrsternes Befalinger og Friheds-Breve, men endog alle slags af Actis documentis og Instrumentis, som have været indrettede iblandt gemeene Folk, udfører sammes Historia hos adskillige Folk, og paa adskillige Tider, og viiser hvad Flitd de Lærde have anvendt til at forvare samme fra Fordervelse, at forklare samme, og bruge til Historiernes Nytte. Det bestaar af 2 Bøger, hvoraf de første indeholder en Critisk Historie over alle Diplomata, tillige med Efterretning hvor mange deraf for det femte Seculum indtil vores Tider ere blevne conserverte. Den anden opregner Documenterne af 5. og det efterfølgende Seculis. hvoraf Autographa endnu ere til, handler om det Ægyptiske Papir, paa hvilke samme var skrevet, og meddeeler en Udkast af hans Diplomatiske Bibliothek, hand handler altsaa i Begyndelsen om Ebræernes, Grækernes og de Etruscers, som de ældste Folk udi Italien deres Documenter, da de Etruscers udi Gubio befindende Kaabertavle, med det første skal udkomme i Florentz, stukken i Kaaber. Om Romerne meddeeler hand omstendelig Efterretning, og anfører til Prøve af deres gamle Diplomata det hos Gruterum N. 1081. staaende Brev af Domitiani og et andet Trajani af Sponii Miscellanels p. 278. hvormed ere confererte de Jøderne, hos Josephum, saaledes som de af Gronovio ere udgivne, meddeelte Decreta Imperatorum Romana & Asiatica. Til disse føyes af

Au-

Authore et skiønt og ey forhen trykt Monument, som er ældre end alle de anførte, og findes udi den Florentinsk Abbed Petri Andreini Cabinet, hvilket hand siden med sine Anmerkninger vil forklare. Samme er et Diploma af Keyser Galba, hvorved nogle Soldater løslades, og giøres til Romerske Borgere, hvilket er udgivet udi 2 Kaaber-Tafler, som artig bleve sammenføyede med 3 Bind, og uden til paa den ene Side have et Øre til at hænge dem op udi. Men paa den anden er forfattet det selvsamme Diploma med smaa Skrift, saa at dette med rette kand kaldes et Diploma, eller dobbelt skreven Brev. Derpaa følger Formularen af et Forbund med en Ed paa en Kaaber-Tafle hos Fabretto, 2. Instrumenta Patronatus & Clientelæ af Grev Mascardi Cabinet. Et Donations-Brev af A. 252. af Grutero N. 1081. og et andet af Reinesio p. 486. af samme Seculo, og til sidst af det 4 Seculo anføres adskilligt udaf Gregorii Nanzianzeni Testament. I den anden Bog kommer Author til det 5 Seculum og de følgende Tider, visendes at Gotherne have nesten beholdt det samme slags og Formular af Diplomatibus og Documenter som Romerne, dog med den Forskiel, at de i Stæden for Steene og Kaaber, dertil have brugt Ægyptiske Papir, om hvis differente Navn, Planten som dertil bruges og Maaden paa hvilken den forferdiges Author anfører mange smukke Ting, og forsvarer Mich. Guilandini rare Skrift de Papiro, imod Joleph Scaliger. Ved Enden af det 8 Seculo op-

opkom Pergamentets Brug, i Stæden for Papir som endnu bruges til de offentlige Magt paaliggende Instrumenter. Grev Maffei meddeeler her en vitløftig Fortegnelse paa de Grækiske Keyseres, Pavernes og Kongernes Diplomata, handler og om Archivis Regestis eller Chartulariis, Cancellariis Referendariis &c. og tilsøyer et Diplomatisk Bibliothech, eller Efterretning om gamle Documenters Samling, tillige med Studii Diplomatici Historie og Forandringer. Nu arbeyder hand paa Arte diplomatum critica universali, hvorudi hand først vil anføre et Systema af Bogstaverne, og derudi anføre alle af de Gamle brugte Maader til at skrive paa, siden indbefatte under visse Regler de Merker og Kiendetegn, hvorved de rette Documenter kiendes fra de Falske, og anviser Oprindelsen til de Vildfarelser som ofte ere begangne i sammes Erklæring endog af P. Mabillon dernæst flittig forklarer Abbreviaturerne, og endelig vise dend rette Brug af Diplomata, der hidtil ej har været til noje bekiendt. Hælften af denne Bog udgiøre adskillige Anhange, som og forhøye dessen Værd; Det første er 16 gamle ej forhen trykte Documenter paa Papir, som iblant herlig oplyses. Paa samme følger en Dissertation de Versibus rythmicis antiquorum, ved Anledning af nogle gamle Riim, giorte til Byens Veronæ Berømmelse, hvilke ere skrevne udi Kong Pipins Tider, og tilføjet dend nye Edition af Ughelli og Cassiodori Complexiones og Mabillons Analecta, hvorudi vises, at

hos

hos de gamle Latiner har dend gemeene Mand haft et slags Riim, som ej har bundet sig til noget vis Tall-Stavelser, og blev kaldet Metrum Saturnium. Det næste er en Dissertatio de Italis primitivis, eller om de første Indbyggere i Italien, som Latinerne kaldede Etruscos, men Grækerne Tyrrhenos, hvilke Author udleder af Canaan, og Byen Haroth, Num. 32, 34. Ved dette slaar Jo. Chrysostomi Brev til Cælarium, tillige med Authoris Breve til Basnage, og hans Besvarelse mod de udi dend første Tomo Antiqvarum Lectionum Canisii befindende Indvendinger, hvorpaa følger Acta sanctorum Martyrum Formii & Rustici, og St. Zenonis Lif og Levnet. Var dette verk skreven paa Latin, kunde det være mange til Nytte. Author har ellers skrevet adskillige andre Skrifter, som ere meget begiærlige, som: 1) Tragœdien Merope, som og er oversat paa Fransk, Engelsk, Tydsk og Spansk. 2) Hans Bog della Scienza chiamata Cavalereſca. 3) Reme eproſe. 4) Traduttori Italiani. 5) Hans Skrift dell' Antica condizione di Verona, som hand vil forsvare iet aparte Skrift, og føje samme til sin Verona illustrata. 6) Dissertatio de fabula equestris ordinis Constantiani, hvormed Author ikkuns har fortient liden Tak ved det Romerske Hof. 7) Cassiodori complexiones, som Hr. Chandler udi London paa nye har ladet oplegge. Udi Dedicationen af denne Historia Diplomatica, som er dediceret Kongen af Sardinien, tilsiger Autor en Samling af adskillige utrykte Inscriptioner, tilli-

tilligemed en Dissertation de usu atq; Valore Inscriptionum, hvoraf hand til Prøve anfører dend berømte Arcum Sulanum, og forestiller dessen Inscription, forbedret, udi Kaaber, hvilken de Lærde hidtil forgiæves har søgt at ville forklare.

Udi Corbone har mand oprettet et Societet, under det Navn af Academie Etrurienne, hvis Occupationer skal fornemmelig være, at samle og forklare de Toscaniske Antiqvireter, saavel Grækiske som Romerske, og har Abbed Boldelli allerede giort Present af sit Bibliothek, til de nye Academister, for at facilitere saadan deres Project.

Nye Bøger.

Frid. Gotth. Gotteri vitæ Illustr. & Clar. Virorum qvi Duc Alte nburg nsem meritis & scriptis illustraverunt 8vo Jenæ

Nicod. Frilchlinus Vita, Fama, sriptis ac vitæ exitu memorabilis, cum Præfat: Jo. Laur. Moshemii, observ. ac notis Carol. Henr. Langii 4to Brunsv.

Joh. Frid. Cottæ de originæ Masoræ, Punctorumqve V. Test. hebraicorum cum prælo qvio Christ. Math. Pfaffii 4to Tübingæ

Pet. Frid. Arpi Feriæ æstivales s. scriptorum suorum historia 8vo Hamb.

Phil. Reinh. Vitriarii, institutiones Juris Naturæ & Gentium ad metodum, Hug: Grotii 8vo Norimb.

Joh. Henr. May notitia Imperii Adiabeni, ex antiqv. monumentis coll. 8vo Marburg

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 6.

Dend 5 Februar. 1728.

Dannemark.

Knob/ Knoph/ Knoppe.

Skioldet blaat og derudi en sortebrun Ulf med udhengende rød Tunge. Paa Hielmen som er kronet, en halv sortebrun Ulf med udhengende rød Tunge. Udi Kong Valdemar den 3dies Tid 1361. levede Henning Knop, Vebner. Hr. Otte von Knop Ridder, var 1411. Hoveds-Mand i Aabenraae. Folmer Knop var 1435. overværende i Stokholm at forlige Kong Erich af Pommern og det Svenske Raad. Valdemar Knop levede 1449 Hr. Folmer Knob havde Birgitte Bondes Daat-

ter Tott, som var Hr. Peder Brahes Enke, til ægte, og havde med hende 2 Sønner, Lauritz og Otte Knob. Folmer Knob til Vadsted var gift med Anne Peder-Daatter Oxe af Nielstrup, hvis Søn Lauritz Knob til Gylleboe i Skaane, levede 1460. og lad bygge Gylleboe, hans Hustrue var Frue Tha-

Thale Arilds-Daatter Baad, Moder til 1 Daatter Birgitte Knop, Axel Rosenkrantzes til Landting, og 4 Sønner, Folmer, Knud, Johan og Lauritz Knob, Folmer Knob giftede sig med Margrete Reventlov af Søeboe, og havde med hende 1 Daatter Kirsten Knob, som havde Jørgen Urne af Rugaard, Knud Knob fik Anne Claus Daatter Tott, de havde ey Børn sammen. Lauritz Knob var 2 gange gift, først med Sidsel Valkendorph, Henning Valkendorphs og Anne Oxes Daatter, siden med Kirsten Marcus Daatter Tideman, som efter hans Død fik Povel Abildgaard. Med den sidste Frue havde hand ey Børn, men med den første 2 Sønner og 4 Døttre, Sønnerne vare Folmer og Johan Knob, som begge døde ugifte, dog var den første forlovet med Ingeborg Parsberg. Døttrene vare 1. Thale, som dødd ugift. 2. Mette, gift med Balthasar von Lepel, som kom herind fra Rygen. 3. Maren, gift med Anders, kaldet Styge Rosenkrantz til Lunderupgaard i Ringsherret, hvor de begge ligge begravet, samme Styge Rosenkrantz blev slagen i Sverrig af Knud Alfsens Frender; hand fik Lunderup Gaard med sin Frue, hvis Fader havde tilhandlet sig den af Kong Christian den 3. og lod bygge noget deraf. Den 4de Daatter Anne Knob fik Palle von Mellen.

Tydskland.

Udi Leipsig er trykt Stephani Viti in illustri Collegio Carolino Prof. P. Ord. Scholæqve

Rectoris vindiciæ in qvibus ea qvæ in Apologia Synodi Dordracenæ ad pacis inter Protestantes commendationem dicta sunt, ab iis vindicantur, defendunturq; qvæ alii aliis æqvius iniqviusq; opposuere. Dette Verk, som udgior 1 Alph. 12 Ark, bestaar af 7 Capitler, hvoraf det første handler om den Skielden hvoraf hand sig betiener. Det 2. er imodsat de Jenisse Maanedlige Efterretninger. Det 3. M. August Gotf. Kromayers Meditationi de divina contingentium præscientia. 4. Hr. Clercs Bibliotheque Ancienne & Moderne Tom. XVII. art. 3. 5. M. Johan Friderich Hochsteters Schediasmati Philosophico-Theologico, som 1727. udkom til Amsterdam. Det 6. Hr. Kölers Theologiske Bibliotheck. Og 7. Abbed Mosheims Erindringer, som hand har ladet kiøndgiøre i de Leiptziger neue Zeitungen von gelehrten Sachen.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt in 12mo, udi 3 Tomer: Nouveaux Dealogues des Morts Contes & Fables avec un abregé des Vies des Anciens Philosophes & un Recueil de leurs plusbelles mrxime composez pour l'Education d'un Prince par feu Messire F. D. V. D. L. M. Fenelon, Precepteur des Messeigneurs les Enfans de France & depuis Archeveque Duc de Cambrai &c. Edition nouvelle corrigée de plusieurs Fautes augmentée de diverses Pieces & imprimée en trois Tomes. Afgangne Verke-Biskopen

peni Cambrai har giort for sin unge Printzes Education disse Dialoguer og Fabler; samme ere af ham giorte ex tempore, snart for paa en from og behagelig Maade at rette hvis som kunde feile udi Printzens Naturell, snart for at styrke ham i det Gode som hos ham fandtes, og for at indprente hos ham de behovende Regler af en sund Politique og Morale. Imedens hand saaledes dannede dend unge Printzes Hierte og Geist, afbildede hand ham, under disse Fabler, Dyden paa en angenem Maade, at det ej er et Menniske umueligt, at legge sig derefter, og at ved dend alleene kunde en Konge opnaae dend sande Ære og Lyksalighed. Stilen udi disse Samtaler og Fabler er meget different, efterdi som Nødvendigheden og Omstændighederne det udfordrer, snart er hand saa alvorlig som Plato, snart saa skiemtsom som Lucianus. Overalt animerer M. Fenelon sin Printz til at elske Religionen, og at vise ham, at ingen er stor, uden hand tillige er dydig, og at en fredsommelig Konge er større end en uretferdig Conquerant, og at Tyrannie er iblant meere farlig for en Printz selv end hans Undersaatter, og at en Printzes Lyksalighed bestaaer i at være elsket af sit Folk, og at hade ald Flatterie som en Forgift. For alting applicerer Author sig til at forekomme hos sin Printz dend indiscrete Forundring som unge Menniske iblant satte, over de Mænd, der i Alderdommen have været saa berømmelige. Hand lærer ham at foragte Allibiades, uagtet alle de store Qvaliteter hvormed hand af Naturen var begavet, efterdi de

hos ham ej bleve soutenerte ved Kiærlighed for Fædernelandet og det Menniskelige Kiøn, og Ærbødighed for Loven. Hand lærde ham, ej at lade sig forblinde ved Alexanders, Demetrii, Polioreetis og Cæsaris Victorier, efterdi Glandsen af deres Sejervinding var besmittet med deres Haardhed, Umaadelighed, Ærgierighed og Debaucher. Hand vendte ham til, ej at forundre sig for meget over de store Navne af Cato Censor, Cicero og Cato Uthica, af Frygt, for hand ikke skulde efterfølge dend førstes fortrædelige Humeur, dend andens frygtagtige og svage Politiqve, og dend tredies alt for vilde og strenge Dyd. Hand viiste ham ved Exempler, tagne af Ludwigs XI. og Henrichs III. Liv og Levnet, at en ond Printz giør sine Undersaatter til Forrædere og utroe Folk, at de, naar de tænke til at skuffe andre, bedrage sig selv; At Generevsitet og Ærlighed nytter meere end Grumhed og Fiinhed, og at mand kand menagere de differente Parthier som ere udi et Rige, uden at være en Hypochrit eller Fourbe. Socrates, Plato, Gelo, Ludvig XII. og Henrich X. ere de fornemste Modeller som hand forestiller ham til at efterfølge; Men at vise, paa hvad Maade M. Fenelon har givet sin Printz saa herlige Lectioner, til at kunde kiende dend ægte Dyd fra dend u-ægte, og Laster fra Dyder, ville vi laane af hans Dialoguer nogle faa Momenta; Om en stor Conquerant indfører hand Socrates saaledes talendes: Et undertvunget Folk er alletider et Folk. Rettigheden til en Erobring er en Rettighed som ej er saa stærk

som

som dend der herrører af Belevenhed. Det som mand kalder en Conqvere, bliver en Fuldbyrdelse paa et Tyrannie og en Forbandelse for det Menniskelige Kion, med mindre Conqveranten har giort sin Erobring ved en retmæßig Krig, og giort det erobrede Folk lykkelig ved at give dem gode Love. Det var derfor ej Lacedæmonierne tillade at tractere de undertvungne Heloter u-menniskelig, efterdi disse vare lige saavel Menniskер som de. Hvad kand vel være grummere, end at see et Folk spille med et andets Lif, og at regne dets Lif og Roelighed for intet. Saa er det og med een som er Hoved for en Familie, der fatter i Sinde, at giore sig stor ved at ville skille heele Nationen, hvoraf hand og hans Familie ikkuns er et Lem, ved den almindelige Fred og Roelighed. Ey mindre ubetenksom brutal og farlig Opførsel vilde den blive om den som er Hoved for en Nation vil giore sig en Ære af at formeere sit Folkes Magt ved at forurolige det nestliggende Folks Roe og Frihed. Et Folk er et Lem af det Menniskelige Kion, som er Societas generalis, lige saa vel som en Familie er et Lem af en particulier Nation. Enhver er mere skyldig, saa at sige til det Menniskelige Kion, som er det store Fæderneland, end til det particuliere Fødeland, i hvilket hand er fød. Det er da langt større Forseelse at lædere Retferdigheden fra det ene Folk til det andet, end i Henseende fra Familie til Familie. Lacædemonierne have abandoneret alle fredelige Konster, for ey at beholde andet end hvis som er af Krigen, og da Kri-

gen er en Fylde af aldt Ondt, forstaar de ey andet end at giøre Ont. De piquerer sig deraf, de foragter alt hvis der ey nytter til at ødelegge det Menniskelige Kiøn, og hvis der kand tiene til en brutal Ære for en Haandfuld Folk, som mand kalder Spartiates. Andre Folk maa dyrke Jorden, for at føde dem, imedens at de reserverer sig for at plyndre de omliggende Lande. De ere ey indbyrdes ædrue og barske imod hinanden, for at være retferdige og billige imod andre. Tvert imod ere de haarde, og vilde mod alt hvis som ey er deres Fødeland, ret ligesom den Menniskelige Natur ey er mere deres Fødeland end Sparta. Krigen er et Onde som betager det Menniskelige Kiøn sin Ære, kunde mand begrave alle Historier under en ævig Glemsel, giordes det nok behov, for at skiule for Efterkommerne, at Menniskker have været capable til at slaae andre Menniskker ihiel. Alle Kriger ere Borgerlige. Thi det er alletider et Menniske som udgyder sit eget Blod, og slider sine egne Indvolde, jo meere vidtløftig en Krig er, jo mere bedrøvet er den. Den Krig da som er imellem Folk, hvoraf det Menniskelige Kiøn bestaar, er alt saa langt værre end den imellem Familier som Troublere en Nation. Det er altsaa ey tilladt at træde til en Krig, uden udi den yderste Extremitet, naar mand er nødt dertil for at drive sin Fiendes Overmagt tilbage. Hvorledes kand det da være, at Lycurgus ey har gruet for at danne et Folk, der i Henseende til de uskyldige og søde Occupationer Freden fører med sig, er svag og erkesløß, og ey har givet

dem

dem anden Exercice for deres Geist, end ved Krigen at skade det Menniskelige Kiøn. Det Stykke som følger efter, er af samme slags som foregaaende. Socrates er endnu den som taler: En honet og roelig Retraite fra sine egne og andres Passioner er den eniste Stand som sømmer en ret Philosophius. Men mand bør elske Menniskerog giøre dem got, uagtet deres Feyl. Mand maa dog ey vente sig andet af dem end Utaknemmelighed; og bør tiene dem uden Interesse. at leve midt iblandt dem for at bedrage den, forblinde dem, og for at trekke det af dem, hvormed mand kand fornøye sine Passioner, er at være en af de Skarnvurrenste Menniskerog at lave sig paa de Ulykseligheder som mand af Himlen kand fortiene. Men at holde sig til side, og ikke desto mindre være ved Haanden, for at undervise og tiene visse Menniskerer en gotgiørende Guddommelighed her paa Jorden. Alcibiadis Ambition er farlig, men eders Misanthropie er en svag Dyd, som er blandet med en tempereret Chagrin. Jere mere vild end afsondret, eders strenge og utaalmodige Dyd stræber ey nok for at kunde overbære med andres Feyl. Det er en alt for stor egen Kierlighed, som giør at mand bliver utaalmodig, naar mand ikke kand bringe andre til den Point mand vil. Philantropie er en sød taalig og uinteresseret Dyd, som overbærer det Onde, uden at finde Behag derudi. Den oppebier Menniskerden betiener sig af den Kundskab den har om sin egen Svaghed, for at overbære andres. Den er aldrig bleven bedraget, endog

af de allerbedrageligste og utaknemmeligste Menniſker, thi den hverken venter eller forlanger noget af dem for ſin egen Vindings ſkyld. Den begierer intet af dem uden for deres eget Beſte, den bliver aldrig tret eller kied af denne intereſſerede Godhed. Den efterfølger derudi Guderne, ſom haver givet Menniſkene Livet, uden at trenge enten til deres Tilbedelſe eller Ofringer. Hader I ey andet i Menniſket end det Onde / hvorfor elſker I da ikke Menniſket for at frelſe ham fra dette Onde, og for at giøre ham got. En Medicus hader Febren og andre Sygdomme / ſom plage Menniſkets Legeme. Men hand hader ey de Syge. Laſter ere Sielens Sygdom. Vær derfor en klog og medliden Læge, ſom ſøger at helbrede den Syge for Venſkab til ham, langt fra at hade ham. Verden er et ſtort Hoſpital for det Menniſkelige Kiøn, ſom bør opvekke eders Medliidedhed, Gierighed Ambition, Misundelſe og Vrede ere de ſtørſte og meeſt farlige Saaremaal for Sielen, ja langt farligere og ſtørre end Bylder ere for Legemet. Helbrede da alle de Svage ſom kand helbredes, og beklage alle dem ſom ey ſtaae til at helbrede. Sandt er det, at Menniſkene har 2 ſlags Sygdomme, det ene ſlags uſkyldige og imod deres Villie, og det andet med Villie, og ſom giør den Syge ſtraffeldig, efterdi en ond Villie, er det ſtørſte iblandt det Onde. Laſter er den meeſt beklagelige af alle Sygdomme. Et ont vanartigt Menniſke ſom kommer andre til at lide, lider ſelv over ſin Malice, og tillaver ſig den Straf ſom hand af den retferdige Himmel har for-

fortient. Hand er ikke desto mindre mere at beklage end en uskyldig syg. Uskyldighed er en kostbar Sundhed for Sielen, den er en Trøst udi de allerhestigste Bekymringer. Skal jeg vel troe at I ey ville beklage et Menniske, fordi hand er forfalden i den bedrøveligste Svaghed som er hans onde Villie. Var hans Svaghed ikkuns i Foeden eller Haanden vilde I jo beklage ham, hvormeget mere naar hans Hiertets Roed allerede er gangreneret. Mand bør ey elske dem for deres Malice, om mand bør elske dem for at helbrede dem derfor .... I elsker jo Folk uden at I troer at elske dem, thi Medlidenhed er en Kierlighed som bekymres ved det en Person udstaar som mand elsker. Veed I og vel hvad der hindrer, at I ej elske Skarns vurren Menniske. Det er ikke eders Dyd men en Ufuldkommenhed af den Dyd som er i eder. En ufuldkommen Dyd succumberer strax, naar den skal til at overbære en andens Ufuldkommenhed. Mand elsker sig endnu alt formeget selv for at kunne idelig overbære end hvis som er stridig med eens Behag og Levemaade. Egen Kierlighed vil ey mere være imodsagt af Dyden end af Laster, mand forbitrer sig paa de Utaknemmelige, efterdi mand for sin egen Kierlighed kræver Erkiendtlighed. En fuldkommen Dyd afsondrer et Menniske fra sig selv, og giør at hand ey trettes ved at overbære med andres Skrøbelighed. Jo lengere mand er fra Laster, jo større Taalmodigheb og Roelighed anvender mand for at helbrede den. En ufuldkommen Dyd er critisk, skarp, alvorlig og uforligelig, den

Dyd

Dyd som ey søger andet end got, er alletider den samme, stille, beleven og medliden. Den kand hverken støde eller forundre sig over noget, den tager alting paa sig og bekymrer sig ey om andet end at giøre got. Grove og blinde Folk troe, at I er en Misantrop, efterdi I med eders Dyd gaar alt for viit, jeg soutenerer derimod at om I var meere dydig giorde I det som jeg siger. I lod jer da ikke hendrage enten af den Bekymring der følger med eders Temperament, eller ved eders Utaalmodighed som ved andres Feyl hos eder opkommer. Af det at I elsker jer selv formeget, kommer det at I ey kand holde af de andre ufuldkomne Mennisker. Var I fuldkommen, ti gav I uden Betenkning Menniskerne at de ere ufuldkomne, som Gud giør. Hvorfor burde I ikke stille taale- og fordrage det som Guderne, der ere langt bedre end I, fordrage. Denne Delicathed som beveger jer saa lettelig til at stødes, er virkelig en Ufuldkommenhed. Den Fornuft som allene sigter til at lempe sig efter raisonable Ting, og ey at fortornes, uden over hvis som er falskt, er ikkuns en halv Fornuft. En fuldkommen Fornuft overbærer i Langmodighed alt hvis som er uraisonable hos en anden. Dette er da det rette Principium af denne over en anden medlidende og fra sig selv affondret Dyd, som er det sande gode i et Societet. Tvende Maader ere der, paa hvilken mand kand hengive sig til Menniſker, dend første er at giøre sig elsket, ei for at være deres Afgud, men for at anvende deres Fortroelighed til at

giøre

giøre dem gode. Denne Philantropie er overjordisk. Der er en anden som er af en falsk Metall, naar mand hengiver sig til Folk, for at behages og tækkes dem, for at forblinde dem, og betiene sig af Mendighed over dem, i at hykle for dem. Det er ej denne som mand holder af, dend er een Selvkierlighed. Mand giør altsligt ikkuns af en forfængelighed og for Interesse; Mand lader som mand til dem er hengiven for at besidde dem, hvilke mand indbilder, at mand sig til dem hengiver. Denne falske Philantropus er som en Fiskere der kaster Angelen ud med Maden paa, det lader som hand føder Fiskene, men hand fanger dem, og lader dem omkomme. Alle Tyranner, alle Magistrater, alle Politici, som have Ambition, synes godgiørende og generouse, det lader som de give sig, og ville fange Folk. De udkaste Anglen ved deres Festeiner, Compagnier og Assembleer. De ere ej omgiængelige for Menniskenes Fordeel, men for at misbruge i alt det Menniskelige Kiøn; De have en flatterisk Insinuant og kunstig Geist, til at forderve Menniskenes Sæder, og for at bringe dem under deres Trældom, hvis Tieneste de have nødig. Slige Menniskker er som en Pest for det Menniskelige Kiøn. I det mindste er en Misanthropi Egen-Kiærlighed vild og unyttig for Verden; Derimod er de falske Philanthropers bedragisk og tyrannisk, de love meget Got og mange Dyder for det heele Societet, men de giøre af Societeten en Trafic, udi hvilken de ville trekke alting til sig, og giøre alle deres Borgere til Trælle. En Misantrop frygtes

meer

meere, men hand gior mindre ont. En Slange, som kryber frem iblant Urterne, er meere at frygte end et vild Dyr der flyer til sin Hule, saasnart hand bliver eder var. Dette kand da være nok til at kunne dømme om Mr. Fenelons Verk, og at admirere hans ypperlige Talemaade, omskiøndt Stilen er ej saa aldeeles udpoleret, og de samme Tanker altfor tit igientages.

Sammesteds har mand for at udgive en Journal, hvoraf hver Maaned skal udkomme et Stykke paa Fransk og Hollandsk, under dend Titul: Mercure Grec.

End er sammesteds under Pressen: Essai Philosophique sur l'Ame des Betes ou l'on Traite de son Existence & de la Nature, & ou l'on mele par Occasion diverses Reflexions sur la Nature de la Liberté, sur celle de nos Senlations, sur l'Union de l'Ame & du Corps, sur l'Immortalité de l'Ame &c. & ou l'on refuté diverses Objections de Mr. Bayle.

Mand har og begyndt at trykke en ny Edition af Juliani Cæsares, oversatte af Baron Spanhemio, med hans Remarqver og Probationer; Man har ej sparet noget for at embellere denne Edition. Denne berømmelige Picart har stukket de derved føjede Medailler og andre Monumenta i Kaaber, som ere omtrent 300 Stykker.

Udi Utrecht er trykt: De incessu Dei sanctuario ex Psalmo LXVIII. cum præfatione Frid. Ad. Lampe Sacræ Theologiæ Professoris. Item Jo. Eberh. Rou in Academia Nassaviana Profes-

soris

foris Diatribe de Synagoga magna. Item Campegii Vitringæ de Theologia Symbolica, liber posthumus, og Jo. Arntsen, Rectoris & Professoris Neomagensis Dissertationes binæ, qvarum prior agit de colore & tinctura comarum & posterior de Civitate Romana Apostoli Pauli.

Engelland.

Udi London er begyndt at trykkes et nyt moraliſt Skrift / under dend Titul: A Tatlers e divived, par Isaac Becherstaff Ecuyer.

Sammesteds er udkommen: Pietas Universitatis Oxoniensis in obitum Sereniſſimi Regis Georgii & Gratulatio in Auguſtiſſimi Regis Georgii Secundi, in augurationem Oxonii e Theatro Scheldonianio.

Udi Cambridge er trykt en ny og forbedret Edition af Historia Critica, Symboli S. Athanasii, hvorudi Author D. Daniel Waterland giør Rigtighed og Reede over de MSS. Verſioner, Commentarier og andre Particulariteter af dette Symbolo, ſom kand tiene til at determinere deſſen Alder. Author viſer og Tiden paa hvilken dend er indſørt udi de Chriſtne Kirker.

Frankerig.

Udi Paris har mand under Preſſen en ny Edition af en Bog ſom i Frankerig er meget høit agtet, og kaldes Les Hommes, og nu er forbedret og formeeret af Authore Abbed de Varennes; Samme er en meget fornuſtig Criticq over nu værende

rende Tiders Sæder. Mand har længe ventet efter denne nye Edition, men Forleggeren siger i Fortalen, at Author har ej vildet deraf tilstæde en ny Edition, førend hand paa ny havde gaaet dend igiennem, dend udgior foruden Fortalen og Registeret 301 Sider in 12mo.

Nye Bøger.

Andr. Gravenhorst collectiones Literaturæ græcæ, h. e. Orationes, Epistolæ & Poëmata, ex Autor: profanis & sacris editæ, 8vo, Berleb.

Jo. Christ. Clodii compend. Grammaticæ Arabicæ, 4to, Lipſ.

C. Plinii, Epistolæ Selectæ, mit deutlichen Teutschen Anmerckungen ediret 12mo, Halæ

Frid. Gentzkenii Systema Philosophiæ III. pars, 8vo

Aug. Henr. Fœrsteri de Emancipatione Eqvestri, von Wehrhaft-machen, 8vo, Altenb.

Joan. Thesauri Phraseologia Terentiana Lat. Germ. 8vo, Bud.

Jo. Ger. Wagneri de Ritibus primæ anni diei solennibus inter priscos Romanos, 8vo, Brunsv.

Vindiciæ nominis Buddeani contra Jac. Frid. Reimmann, 8vo, Jenæ

Jo. Christoph. Colet anthologia, s. Epistolarum varii argumenti Tom. I. fasc. III. 8vo Lipſ.

Christ. Aug. Heumanni Poecile s. Epistolæ miscell. ad litterarissimos, ævi nostri viros Tom. II. Lib. III. 8vo, Halæ

Jo. Leonis Historia Prussiæ, fol, Amstel.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 7.

Dend 12 Februar. 1728.

Dannemark.

Krabbe.

Skioldet rødt, og derudi en hvid Tverbielke; paa Hielmen 2 røde Horn, med en hvid Tver-Bielke. Af denne Familie have levet mange ypperlige og brave Mænd, 1411. var Hr. Niels Krabbe med i Jylland at stifte Anstand imellem Kongen og Hertugen. 1412. var Hr. Iver, Christen og Jens Krabbe, med at slutte fuld Fred. 1435 var Johan Krabbe Biskop i Trundhiem forsendt til det Baselske Concilium, Erich Johansen, Biskop i Odense under Valdemaro 4. var en Krab-

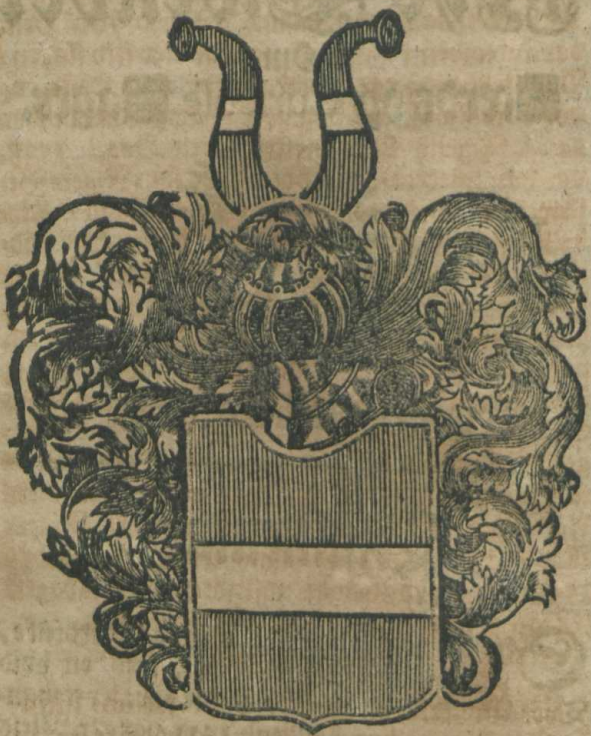

be. 1468. var Morten Krabbe overværende paa det i Halmsted imellem Kongerne holdne Møde. 1487. var Hans Krabbe tilstæde i Christiani 2. Hylding. 1510. levede Mester Johan Krabbe, Electus Biskop til Trundhiem. 1510. giorde Hr. Thyge Krabbe Rigens Marsks Tieniste, da hand

slog

slog ved Halmstad, Ouge Johanson Langmand af Vester Gylland, som samme Tid med 700 Heste var indfalden i Halland, samme blev selv slagen i Phantehule, Tyge Krabbe havde 400 Heste, og nogle Folk af Wæe, samme Hr. Tyge Krabbe blev 1524. Rigens Marsk efter Niels Hog. 1533. var hand med at forsegle det Brev som Rigets Biskoper og Raad gav Borgemester og Raad i Kiøbenhavn paa Soetonderne, hvilket ventelig endnu findes paa Kiøbenhavns Raadstue. Under Brevet henger Vaabenet slet, og ret uden Hielm, hand døde 1541. begraven ved Vegholm. 1515. var Hr. Morten Krabbe med at opsige Kong Christian 2. hand var 1532. Befalings-Mand over Tominerup Kloster. 1535. var hand Norges Riges-Canceler. 1534. levede Iver Krabbe til Østergaard, som blev fangen af Bønderne for Aalborg, hand blev siden Danmarks Riges-Raad. 1538. blev hand Lehnsherre paa Borrebye 1540 var Erich Krabbe udsendt paa Rigsdagen i Regensborg. 1584. levede Glob Krabbe.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt: Dissertations historiaques & critiques sur divers sujets par Pierre Rival Chapelain de Sa Majesté Brittannique dans la Chapelle Françoise au Palais de Saint James. Dette Verk er trykt in 12mo, dend første Tome bestaae af 350 Sider, foruden Fortalen, og de over Cuhr-Fürst Joachim II. giorte Anmerkninger, og dend anden Tome af 377 Sider. Af

de 10 Dissertationer som dette Verk bestaaer af, haver Mr. Rival tilsagt de tvende første udi hans Examen over Abbed de Vertot, hans Dissertation de legibus salicis. Dend ene angaaer Amalazontes Historie, og dend anden for at svekke hvis Abbed de Brianville har avanceret, nemlig, at dend Saliske Lovs Mondighed blev confirmeret under Philippo Longo, i en Paveligh Legats Overværelse, men af denne sidste ere komne 8 andre. Mand examinerer strax derudi, hvad Pave Zacharias har kundet have at sige udi Childerichs Afsetteltelse fra Thronen, og Pepini Brevis Subrogation, samt om denne Pave har decideret vel. Tvende Puncter, hvoraf 2 Articler udspringer. Mr. Rival triumpherer derudi, hand viser, at efter de beste Franske Skribenteres Beretning, har Paven derudi ey opført sig med Mandighed, ret ligesom hand skulde have haft nogen verdslig Magt over Kongerne. Mand har alleene vildet indhente hans Meening som en Casuist, ja nogle gaae saa vidt, at de nægte, at Francilcus I. har spurt ham til Raads i denne Tilfælde. Hand befliter sig dernæst paa at refutere Pater Daniel, som havde giort sig stor Møje for at justificere dette. Siden handler hand de cultu imaginum udi de 6 følgende Dissertationer, som alle gaae løs paa at refutere de Forblummeser og den Falskhed, som P. Daniel har indrykket i sin Franske Historie. Sluttelig vindicerer hand Calvinum imod Maimbourg, som har beskyldt ham for at have været ulærdt, Dend Articul udi disse Dissertationer om Amalazontes,

for-

sortiener i sær at læses. Denne Østro-Gohtiske Princesse var Sødskende Barn med Theodato, thi Diderich Amalasontis Fader var Fader af Amulafrede, Moder til Theodatus, som er at læse i Procopio og Jornande, og dog giør Mr. Godeau Theodatum til Mørbroder af Amalasonte, andre derimod giør Amalasonta til Theodati Moster, nemlig Pedro Mexia, Espinchard i hans Historia Augusta, Continuator Historiæ Romanæ, Mr. Eckard og Mr. Sueur, og seer mand alleene de Breve som Theodatus og Amalasonta haver skrevet til Keiser Justinianum, og til Raadet udi Rom, hvor de kalde hinanden for Søster og Broder, hvilke Titler, efter det Latinske Sprogs Brug, iblant bruges til at betyde Sødskende Børn, men aldrig Moster eller Søster-Søn, kunde det alleene derved redresseres. Hvilken Brug i sær fremskinner af Hypermnestræ Brev til Lynceum, som Meziriac har observeret i hans første Nota over Hermionis Epistel. Men hand har taget Feil, og bedraget sig selv ved et Sted af Cicerone, som hand anfører, for at probere at det Ord af Broder bruges imellem Mørbrøder og Søstre-Børn. Efter hans Beretning siger denne Orator in Philippicis, at Antonius var en Kone og Søster af Marco Antonio, efterdi hun var en Daatter af hans Broder. Hvilket var en Vildfarelse, thi Antonius, som var Sviger-Fader af Marco Antonio, var og hans Mørbroder, saa at paafølgelig var Antonia kiødelige Sødskende Barn, og Kone af Triumvir, som Plutarchus siger, og som det sees af Philippicis selv.

Frankerig.

Udi Paris er trykt i afvigte Aar udi 2 Vol. Essais d'une nouvelle Traduction d'Horace en vers François par divers Auteurs avec un discours sur les Satires & les Epitres. Mr. Martiniere er dend som har samlet de beste Oversættelser eller Imitationer af Horatio, som hand har fundet giort af Mess. le Noble, de la Motte, de la Fare, Gacon, de Mimure, du Trousset, de la Fosse, Regnier des Marais, Faydit de Saint Bonnet, de Bussi Rabutin, & le Laboureur, alle Satyrerne ere oversatte af Martiniere, undtagen de forste i det 3die Bog, som er giort af P. Cercean som har og oversat dend 18 Epr. i dend 1 Bog. Hvor stærk Poët Mr. Martiniere er, kand best sees af følgende Imitation af dend 1 Sat. i dend 1 Bog.

Pourquoi de leur état rarement satisfaits
Les hommes forment ils tant de voeux indiscrets?
Le poste où les a mis leur choix ou la fortune,
Fournit toujours matière à leur plainte importune
Le sort d'autrui les charme. O bienheureux Marchands!
Dit un Soldat courbé sous le farde au des ans,
Et qui porte avec peine armes, tente, & bagage.
Le Marchand sur la Mer effrayé par l'orage
Se recrie à son tour: Oh! bien heureux Soldat,
Vous risquez il est vrai, dans un jour de combat;
Mais en une heure ou deux la Mort ou la victoire
Vient

Vient terminer vos maux, ou vous couvrir de gloire.
L'Avocat qu'un Plaideur devançant le Soleil,
Va priver à grand bruit des charmes du sommeil,
Vante du Laboureur la liberté champêtre.
Le Censier au Barreau sommé de comparoître,
Avec des yeux jaloux regarde un Citoyen,
Et croit que vivre en Ville est le souverain bien.
Je viens au fait; voici ce que j'en veux conclure
Supposons qu'un des Dieux touché de ce murmure,
Dise: Soyez heureux & chanchez tous d'état.
N'affrontez plus la Mer, Marchand, soiez Soldat,
Guerrier, l'aune à la main, donnez-vous au commerce.
Vous, allez diriger la charrue & la herse,
Et cedez votre place à ce bon villageois.
Toi, demeure, on t'admet au nombre des Bourgeois.
Vous voilà tous dans l'ordre où votre cœur aspire.
Allez. De son côté que chacun se retire.
Partez. Vous croiez donc qu'ils seront satisfaits
Que leur faut-il? On vient d'exaucer leurs souhaits
O! qu'ils meritent bien que Dieu dans sa colere
N'écoute plus les vœux qu'ils oseront lui faire!
Ne raillons point; parlons sans ambiguité,
Quoi qu'on puisse en riant dire la verité.
Ainsi par des bonbons un Maitre doux & sage

Des Enfans qu'il instruit, anime le courage.
Cet homme qui d'un soc sillonnant les guerets.
Hâte par son labeur les presens de Cerès,
Ce fripon d'Hotelier, dont la furtive adresse
Multiplie en sa cave une liqueur traitresse,
L'avide Marinier qui, loin de tout secours,
Sur un frêle sapin court hazarder ses jours;
Quel dessein à ces maux les expose & les livre?
Nous voulons disent-ils acquerir de quoi vivre,
Afin que dans un âge inutile aux travaux,
Nous puissions à coup sûr gouter un plein repos.
La fourmi tout l'été s'exerce sans relâche,
Et fournit chaque jour une pénible tâche.
Elle grossit ainsi son petit magasin
Du bled qu'elle recueille, & porte grain à grain.
Oüi, prenez, j'y consens, la fourmi pour modelle,
Mais imitez la mieux, & jouissez comme elle.
Quand le sombre verseau, soufflant les noirs frimats,
Par des jours orageux attriste nos climats,
Cet animal en paix jouit de l'opulence,
Où l'a mis une active & sage prèvoyance.
Mais vous, le fer, les feux, les orages des Mers,
La chaleur des Etez, les glaces des Hivers,
Rien ne peut ralentir l'ardeur qui vous domine.
Vous ne vous bornez point. Va, cours, dit la Lésine,
Au bien de ton voisin égale ton trésor,

Rai-

Raisonnons. Que vous sert ce tas d'argent & d'or,
Dans le reduit obscur que votre défiance,
En tremblant a choisi pour cette confidence?
Je voudrois en user, dites vous, mais bien-tôt
Je trouverois la fin de ce charmant depôt.
Si vous n'en usez point, apprenez-moi quels charmes
A pour vous ce trésor: objet de mille allarmes.
Je veux que tous les ans vos champs dans la saison,
Rempliſſent vos greniers d'une riche moiſſon.
De grace en mangez-vous pour cela d'avantage?
Quand d'Esclaves ensemble une troupe voyage,
L'un d'eux porte le pain pour la proviſion,
Pour la peine en a-t'il meilleure portion?
Cinquante ou mille Arpens, qu'importe? la nature
A de nos vrais beſoins limité la meſure.
Mais l'Avarice parle, & ſoutient qu'il eſt beau
De prendre ce qu'on veut dans un vaſte monceau,
Et ſi mon petit tas qui ne ſauroit vous plaire
Me peut également fournir le néceſſaire,
De quel droit préférer au grain de mes paniers
Le faſtueux amas qu'enferment vos greniers?
Quand j'ai ce qui ſuffit, par un déſir coupable,
Pourquoi regreterois-je un excès qui m'accable?

Il ne faut qu'une cruche ou même un verre d'eau,
Chercherez-vous un fleuve, au mepris d'un ruisseau,
Qui sur un sable d'or roule un cristal liquide?
Ah! craignez qu'entrainé par l'Offrante rapide
Vous n'y laissez la soif, que ne peut étancher
Le filet d'eau qui sort des veines d'un rocher.
C'est le commun destin de ces mortels avares
Qui pour le superflu forment des vœux bisares.
La Moderation épargne deux excès.
L'Homme qui se contente & vit à peu de frais,
Ne va point s'abreuver d'eau croupie & mortelle,
Ni brusquer d'un torrent le rivage infidelle.
Mais on s'aveugle, on suit des désirs insensez.
Amassons, disent ils, on n'a jamais assez,
Puis qu'on n'est estimé qu'autant que l'on possede.
Que faire? à leur folie est-il quelque remede?
Dans leur peine après tout pourquoi m'interesser?
Leur misere leur plait, il faut les y laisser.
Un Grec possesseur fou d'un argent inutile
Devint, sans en rougir, la fable de sa Ville.
Les sifflets, disoit-il, ne m'inquietent plus;
Chez moi je m'applaudis en voyant mes écus.
Tantale dans un fleuve a soif, & ne peut boire.
Tu ris, changeons les noms, sa fable est ton histoire,
Au milieu de tes sacs la peur te fait coucher;
Ils sont sacrez pour toi, tu n'oses y toucher;

Comme s'ils étoient peints, ton œil les envi-
sage.
Ne sais-tu de l'argent ni le prix, ni l'usage ?
Achetes-en du pain, des herbes, des habits,
De bon vin, en un mot, tous les secours permis,
Dont ne peut sans douleur se passer la nature
Mais quoi toujours veiller ! toujours à la tor-
ture,
Craindre ses propres gens, les flammes, le vou-
leur !
Avare est-ce donc là ton suprême bonheur ?
Dieux, si c'est à ce prix qu'on accroît ses riches-
ses,
Ecartez loin de moi vos funestes largesses,
J'aime mieux ma paisible & douce pauvreté.
Oui, mais si par malheur vous êtes alité,
Que dans vôtre poitrine il se forme un gros
rhume,
Qu'un feu seditieux dans vos veines s'allume,
Vous avez une garde, un Docteur vient vous
voir,
Et sur vous de son art signale le pouvoir ;
Vous guerissez enfin ; la famille ravie...
Tu crois donc tes parens allarmez pour ta
vie ?
Détrompe toi : ta femme & ton fils de tes jours
Verroient avec plaisir la mort trancher le
cours ;
Et dans tout le quartier il n'est garçon ni fille
Qui ne t'abhorre autant que te hait ta famille.
Cela te surprend-il ? L'ardeur d'accumuler
A ton maudit trésor te fait tout immoler.

Par où prétendrois-tu mériter leur tendresse ?
Tant que tu nourriras ton indigne foiblesse,
Si tu crois t'attacher des amis, des parens,
Tu t'abuses, tu perds & ta peine & ton tems,
Comme cet Ecuier qui d'une main habile,
Dresseroit au Manege un baudet indocile.
Riches, contentez-vous, n'avez-vous pas assez?
Jouissez desormais de vos travaux passez.
Il en est tems. Chez vous plus grande est l'affluence,
Moins vous avez sujet de craindre l'indigence.
Au comble de vos vœux vous voila parvenus.
Ne vous artirez point le sort d'Ummidius.
Le conte n'est pas long. Comme vous il fut riche,
Il mesuroit l'argent ; mais comme vous trop chiche,
Au milieu de ses biens qu'il n'oloit attaquer,
Il se plaignoit le pain par la peur d'en manquer.
Lasse de sa conduite une esclave affranchie,
Un jour la hache en main attente sur sa vie,
Le prend au dépourvû, frape, le fend en deux
Et vange ainsi... J'entends. Par cet exemple affreux
Vous m'allez conseiller de faire comme Antoine,
Qui prompt dissipateur d'un fort gros patrimoine,
Par son mauvais genie est réduit aujourd'hui,
A vivre en vrai filou sur la bourse d'autrui.
Fort bien! La consequence est fort originale,
Entre avare & prodigue il n'est point d'intervale.

Selon vous, il faut être Harpagon ou Chamlieu.
Fuions ces deux excès ; il eſt certain milieu
Près duquel les vertus ont leurs bornes preſcrites ;
Tout eſt vice au delà de ces juſtes limites.
Je reviens à ma Theſe. Au lieu de vivre heureux,
On vieillit en formant de ridicules vœux.
Je l'ai dit de l'Avare ; il n'eſt pas ſeul : perſonne
N'eſtime aſſez les biens que ſon état lui donne.
Un Voiſin mieux renté bleſſe ſon œil jaloux.
Qu'il trouveroit bientôt ſon ſort tranquile & doux,
Si pour remédier au chagrin qui le tue,
Sur cent mille indigens il promenoit ſa vue !
Mais tandis qu'il travaille à ſupplanter autrui,
Son mauvais ſort lui montre un plus riche que lui,
Tel quand les chars rivaux ont quité la barriere,
Le cocher oubliant ceux qu'il laiſſe derriere,
Anime ſes courſiers, ne ſonge qu'à paſſer
Ceux qu'il voit devant lui prompts à le devancer.
Delà vient qu'il n'eſt point de mortel qui ſe loue.
Du rôle qu'ici bas le Deſtin veut qu'il joue ;
Qui diſe : J'ai du Ciel accompli le décret ;
Ma vie étoit heureuſe, & j'en ſors ſans regret,
De même qu'un Convive honnête & raiſonnable,
Après qu'on a mangé ſalue & ſort de table.

Mais

Mais taisons-nous, avant qu'un Critique malin
M'accuse de piller les recueils de Crispin.

Svitzerland.

Udi Zyrik er udkommen et Udkast om en Bibel eller nye Edition af Septuaginta Interpretum, som Joh. Jac. Breitinger vil besorge. Denne saa lerde som flittige Mand handler i dette først om denne Versions Fortrefligbed siden melder hand om de 2 Editioner som deraf i dette Seculo ere udkomne, udgivne af Lambert Bos og Joh. Ernst Graben. Mr. Boss. har efterfuldt den Rommerske Edition, og har sat under Texten de variantes lectiones, hvilke hand nu til de Masianiske over Josuam og de Ussherianske over Esthers Bog, har taget af den 6 Tome Bibliorum Polyglottorum, hvilke dog ved mange Skrive- og Trykfeyl merkelig ere forderve de, at mand ej skal tale om de øvrige Inddeelinger udi Vers. Men Hr. Grabe har først stillet for Lyset den gamle Alexandriniske Codicem af de 70 Fortolkere af det Bodlejanske Bibliotheck in theatro Scheldoniano, og forbedret samme af Originis Hexaplis. Men da denne Edition neppe er at faae udi Engelland, og ingenlunde uden for, har Mr. Breitinger tilraadt, deraf at foretage et nyt Oplag, hvorudi foruden Bosens og Grabens Prolegomenis findes efterfølgende Stykker. 1) J. Ern. Grabe dissertatio de vitiis LXX. interpretum versioni ante Originis ærum illatis ac remediis ab ipso in Hexaplori editioni adhibitis. 2) Ejusdem dissertatio singularis de Alexandrini Codicis præ Vaticana præstantia qvoad V.

libros Mosis & historiam Josvæ. 3) Editor Vindiciæ Codicis Alexandrini adversus oppositiones Theologi cujusdam Salamanicani & iniquas Casamiri Oudeni Cavillationes. 4) Sammes Notitia Codicis Vaticani. 5) Joh. Ern. Grabe Dissertatio Epistolica ad Clarissimum Mullium. 6) Editors notitia Codicis MS. Tigurini Libri Psalmorum, qui ætate Alexandrino & Vaticano haud inferior & cujus ope insignes in utraqve codice lacunas explere animus est. Hvad den Grædske Text i sig selv angaaer, vil hand paa det flittigste lade samme efter den Oxfortske Edition af Codice Alexandrino rette og dertil føye Origenis Asteriscos atqve Obelos. Under Texten vil hand sette alle varias lectiones Codicis Romani, og til Enden nøje conferere den Romerske Codicem med den Alexandrinske. Til Slutningen af Verket skal føyes: Variæ Lectiones Codicis MS. Basileensis over Pentateuchum af det 10 Seculo variæ lectiones. Af den til Skade komne Codice MSS. over Octateuchum, som i forige Tider haver været udi Serravii Mentelii Vossii &c. Hænder, og nu befindes i det Leydenske Bibliotheck. 3. De Lectioner som H. Vossius i sin Tid har skrevet i Breden af den Romerske Edition. 4. Variæ Lectiones af den Zyrikske MSS. over Psalmerne, som ey endnu er udgiven, samme Verk skal trykkes ved Subscriptioner, saaledes, 1. at Formaten skal være in 8. dog dem derunder skee Fornovelse, som forlange større Format. 2. skal hele Verket bestaae af 250 Sider eller 8 Bind. 3. Skulde samme blive flere eller mindre

andre betales 2 Creutzer meere eller mindre for hver Exemplar. 4. Skal Verket trykkes paa got stort Papir med nye Skrifter, og vil mand stræbe saa viit mueligt at giøre det den pregtige Oxfortiske Edition efter. 5. Vil mand allene deraf trykke 1000 Exemplarer. 6. Skal Subscribenternes Navn sættes foran i Verket. 7. Saa snart 500 have undertegnet, skal Verket komme under Pressen. 8. Vil mand befliitte sig paa saa viit mueligt, at haste med Bogens Trykning, saa at de første 2 Bind skulle være ferdige inden 10 Maaneder, det 3, 4, og 5. et Aar derefter, og det 3. sidste Bind med samme Aars Udgang. 9. Er Prisen indrettet saa billig, at mand ved Subscriptionen betaler 2 Gylden 30 Creutzer. Ved det 3, 4, og 5 Bind leverer hver atter 2 Gylden, 30 Creutzer, men intet for det 6, 7, og 8 Bind, og alt saa tilhaabe 8. Gylden. De som boe uden Tydskland, kunde afordre deres Exemplaria i Frankfort am Mayn, eller hos de Boghandlere, hos hvilke de have ladet det bestille. Subscriptionerne imodtages ey lengere end til 1 May, og venter mand den Fayelighed af Liebhaberne, at de ey bie med Subscriptionerne til den sidste Time, som ere at faae i Kiøbenhavn iblandt andre hos Boghandler Rothe. Da det nu er en bekiendt Sandhed, at Editor Hr. Breitinger, fuldkommen forstaar det her tilbehøvende Grundsprog, og har nogen Efterretning om Antiquiteterne og de Critiske Regler, tvifler mand ey paa dette Verks Fortgang, da dette Oplag af den Grædske Bibel, ey vil blive mindre fuldstendig end accurat.

Nye Tidender
Om Lærde og Curieuse Sager.

No. 8.

Dend 19 Februar. 1728.

Dannemark.

Continuation om den Familie Krabbe.

Den første mand veed at regne Slegten fra; heeder Hr. Jens Krabbe, hans Søn var Hr. Michel Krabbe af Osterholm, der med sin Frue Kirstine Sappe avlede Hr. Michel Jenson af Orstridholm, som var gift med Else Peders Daatter Skram, og havde med hende Hr. Niels Michelsen til Ostergaard, hvis Frue var Kirsten, Hr. Stie Munkes Daatter, deres Søn Morten Krabbe til Ostergaard, havde Karen Mogens Daatter

Glob af Vesløse Gaard til ægte, som fødde ham 4 Sønner, Niels, Mogens, Glob og Michel Krabbe. Den ældste Niels Krabbe til Torp efterloed sig med sin Frue Kirsten Boes Daatter Høg af Tanderup, ikkuns en Daatter, Karen Krabbe, som fik Eyler Lykke til Torp. Den anden Søn Mogens Krabbe til Bustrup, var gift med Elsebeth Tygens Daatter Lunge, som fødde ham 5 Døttre og 4 Sønner. Døttrene vare Margrete Hendrich Frises til Odden, Helvig Peter Splids til Mindstrup, Dorthe Mogens Juul til Udstrup, Kirsten Vincents Iversøn Dyres, og Karen Jesper Krauses. Sønnerne vare Morten, Ove, Niels og Tyge Krabbe. Den ældste Doctor Morten Krabbe var Geistlig, som ligger begraven i Aarhuus Domkirke, paa hvis Liigsteen er at læse: Sepultus est hic egregius Decretorum Doctor Martinus Krabbe Magni Krabbe de Bustrup filius Aarhusiensis Ecclesiæ Archidiaconus anno reparatæ salutis 1501. profesto D. Martini semper ut reqvie fruatur ejus anima Oratè. Den anden Søn Ove Krabbe døde ugift. Niels Krabbe ligeledes, men den 4de Hr. Tyge Krabbe til Bustrup og Vegholm, var en Mandig og tapper Herre, hand blev opfødt hos Kong Hans, var siden Rigens Marsk udi 3 Kongers Tiid beklædte og den Tieneste af Rigets Hovmester, og døde 1541 paa Vegholm, hans Frue vare Anne, Hr. Niels Erichsøn Rosenkrantzes Daatter, de havde sammen 7 Sønner og 6 Døttre, Anne Eyler Ronnovs. 2. Magdalena Børge Ulfstands.

3. Else-

3. Elsebeth Hr. Peder Schrams. 4. Giertrud Anders Sandbergs. 5. Vivike Hr. Claus Tottes anden Frue. 6. Oliva gift, 1) med Carl Oluffen af Norge, som blev slagen for Stokholm. 2) med Erich Gyldenstiern, og efter hans Død med Iver Lykke. Sønnerne vare Mogens, Erich, Knud, Niels, Morten, Erich, Mogens Krabbe, af hvilke den første og anden døde smaae, begraven i Sollesborg Kirke. Den 3die Knud Krabbe døde udenlands til Dresden i Churførstens af Saxen Tieneste, udi sit 16 Aar. Den 4de Niels Krabbe til Hessel, var gift med Anne Axels-Daatter Urup, de havde et Barn sammen, som døde for Faderen, der døde udi Kong Friderich II. Tid i Malmøe, af den der da grasserende Pest, og ligger begraven tillige med sin Frue ved Hessel i Aaelsøe Kirke. Den 5te Søn, Morten Krabbe til Bøgested, havde Mette Mads Vifferts Daatter til ægte, dog ingen Børn med hende, hand døde paa det Svenske Tog af Sygdom, og er begraven ved Bøgested. Den 6te Søn, Hr. Erik Krabbe til Bustrup og Aastrup i Sælland, var Rigens Raad, baade i Kong Christian III. og Friderich II. Tider, hand har været en vellærd og meget brav Herre, blev derfore brugt i mange Rigens Magt-paaliggende Sager, saa at hand, siden hand blev gift, haver giort 18 Reiser uden Riget. Hand var 2 gange gift, først med Karen Jacobs-Daatter Lykke, og havde med hende en Søn, som blev begravet med Moderen, og en Daatter, der døede ung. Med hans an-

den Frue, Margrete Anders-Daatter Reventlov, som sad Enke efter ham i 42 Aar, og døde 1606, 81 Aar gammel. Hand havde 7 Sønner, Tyge, Anders, Tyge, Glob, Christian, Erik og Mogens Krabbe, og 3 Døttre, Anne Jacob Biørnsons til Steenholt, 2) Karen Krabbe til Søbøe, døde en gammel Jomfrue, 3) Dorthe Krabbe døde liden.

Norge.

I October-Maaned 1727. blev ved Christiansand af en Fisker fanget, paa en Krog, dend underlige og monstreuse Fisk, som kaldes Zygæna eller Libella. hvis Figur kand sees i dend sidste Edition af Mulæo Regio Part. 1. Sect. 3. No. 23, hvor Figuren er vel nok troffen, undtagen, i Steden for 3 Canaler, som gaaer fra Munden ned til hver Side, bør der være 5, hvor igiennem Fisken drager Vandet og Lusten ud og ind, samt en Canal og Aabning fra Munden, som gaaer ned under dend første Finne under Bugen; Hver Canal er saa stor, at en tyk Penne-Fiær kand gaae der igiennem. Øjene, som sidder i hver yderste Extremitet af det brede og underlige Hoved, er saa stor som Øjet i et voxet Faar, og strax for ved hvert Øje sidder Næse-Borrene. Huden er graa og uden Skiel, ligesom paa en Haa-Fisk, men gandske skarp som Chagrin, og saa fast, at mand neppeligen med en skarp Penne-Kniv kand skiære den igiennem. Denne Fisk er aldrig fanget der af nogen Fisker tilforn; Hvorfore dend og iblant Fiskerne gav Anledning til des større Forendring og mange Prophetier.

I

I Længden er dend 2 Foed og 2 Tommer, og findes endnu gandske heel og tørket iblant eendeel andre Naturalia Hans Vel-Ærværdighed Mag. Spidberg, Sogne-Præst sammesteds, har samlet.

Tydskland.

Udi Berlin er udkommen i afvigte Aar en nye Edition af de tvende bekandte Postiller af D. Ph. Speneri, nemlig Evangelische Lebens-Pflichten, und Evangelische Glaubens Trost, men denne Edition er overmaade fuld af Trykfeyl, som ofte forderver Sensum og Skriftets Forstaaelse, hvorfore en nye Edition deraf er under Pressen udi Frankfurth am Mayn.

Udi Dresden er trykt udi 8. Johan. Georg. Henr. Krameri, Phil. & Med. Doct. Tentamen Botanicum, sive Methodus Rivino-Tournefortiana, herbas, frutices, arbores omnes facillime, absque antegressa ulla alia informatione, cognoscendi, ex flore & fructu, florisque situ, figura primaria vel secundaria, tempore & loco florendi: ita, ut quilibet ex primo intuitu cujuslibet plantæ florentis, sive ruris, sive in hortis obviæ, illam statim nomine suo proprio nominare sciat, illiusque virtutes medicas huc usque notas, in Raio vel Bauhino alioque Botanico domi, vel stante pede, ex manuscripto Botanico portatili in præliminaribus docendo, & eodem cum hac methodo digesto ordine, una cum totius plantæ pleniore descriptione & confirmatione perspicere valeat. Digesta

ſecundum petalorum æqualitatem & inæqualitatem in ſitu, figura & magnitudine, illorumque numerum, figuramque, floris integri ſitum & numerum, ſolitarii, ſparſi, ſociati, confertim, ſpicatim, umbellatim, racematim, verticillatim &c. ad latera vel in ſummitate conglomerati, florendi in Germania tempus menſtruum, & ultimo, ubi opus eſt, pro cognoſcendis individuis, foliorum, radicum, & totius herbæ figuram, colorem, ſaporem, odorem, nativitatem, indigenatum, exoticitatem, perennitatem &c. in Tabulis ita exhibita, ut mox primo intuitu plantarum ſubalternarum differentia ultima pateat. Author bemøyer ſig herudi at holde den Tournefortiſke og Rivinianſke Methode imod hinanden, og kand dette Arbeyde ey være andet end Liebhaberne af Botaniquen angenem.

Nederlandene.

Continuation af Pierre Rival Diſſertations Hiſtoriques & Critiques.

Hvad ſeeniſt er meldet, er ey den eniſte Feyl ſom er begaaet udi Amalaſontæ Liſ og Levnets Beſkrivelſe. Sexten Hiſtorie-Skrivere, hvilken kunde tillegges Pat. Caſſinus i hans Curia ſancta, have giſtet hende med Theodato, og dog er ey ringeſte Spoer til dette Giſtermaal, enten i Procopia Jornande, eller foromtalte Amalaſontæ og Theodoti Breve. Hvortil kommer, at udi det 16 Cap. af Hiſtoria Anecdota Procopii findes een Om-

ſten-

stendighed som synes at vise Urigtigheden af dette Giftermaal, nemlig: at da Amalasonta havde besluttet med Keyser Justiniani Minde at retirere sig til Constantinopel, sendte Keyserinde Theodora, som frygtede at denne Printzesses Deylighed og Forstand skulle blive hende skadelig, en Person til Italien, for at formaae Theodatum til at lade hende aflive. Var nu Diderichs Daatter gift, da Gesandten ankom, hvad Aarsag havde da vel Dronningen til at frygte for hende, og at ville skille hende ved Livet. Jornandes bebreider jo og ikke Amalasontæ Mordere Theodato anderledes, end at han har glemt, at hun var ham saa nær i Blodet forbunden. Burde hand vel have forglemt at melde om deres Ægteskab, ifald denne Princesse havde været gift med Theodato. Herforuden strider imod dette Giftermaal, at mand finder Gudilinæ, som var Theodati Gemahl, hendes Breve til Justinianum oc Theodotam, at være skreven, førend Keiserindens Gesandts Ankomst, og det andet, da hand var ankommen. Hvoraf sees, at Gudelina var gift med Theodato, førend Gesanden ankom, saa at Amalasonta ej har været gift med Theodato. Endnu en anden Omstændighed, som varierer udi denne ulykkalige Princesses Historie. Det er vist, at hun enten blev forviist udi Landflygtighed, eller forgivet, og strax derpaa dræbt paa een af de to Øer i Bolsena Søen i Toscanien. Procopius og Jornandes sige det udtrykkelig; Men mand er ej enig om, paa hvad Maade hun kom af Dage. Gregorius Turonen

nensis siger, at Theodatus lod hende med en anden ung Jomfrue indlukke i en Badstue, hvilken mand havde giort saa heed, at hun, saasnart hun kom derind, blev qvalt og brændt. Mr. le Gendre beretter, at Amalasonta blev halshugget. Hvad som er remarquable, er at udi Hoffmanni Lexicon Universali qvæles hun i den Articul om Theodato, og halshugges i den om Amalasonte. Dette er ey nok Dictionaire Geographiquc Universel og Moreri lader i Tvivl, om Theodatus lod hende qvæle af andre, eller var selv Bødelen. Hvilken forunderlige Beretning er klarigen refuteret af Jornande og Procopio udi Theodati Faveur. Angaaende nu Amalasontæ Person og Caracter, have Authores meget derudi varieret, nogle roese hende overmaade meget. Gregorius Turonensis som skrev saae Aar efter hendes Død, giør deraf et heßlig Portrait. Hand beretter, hun løb bort fra sin Moder, og lukte sig ind i en Festning, med en af sine Domestiquer. Hvorpaa hun af Gotherne blev beleyret, som ihielslog hendes Mand eller Galan, og førte hende til sin Moder tilbage, der af hende omsider blev forgivet. Over hvilket Gotherne bleve forbittrede, og udvaldte Kong Theodatum, som lod hende afstraffe og brænde udt en Badstue. Men Monsieur Valois og Pater Cointe have tilstrekkelig refuteret denne Beretning. Mons. Rival har allene udvalt en Remarque, som er forbigaaet af disse lærde Mænd, nemlig, at denne Princesse skildte sig ved sin Moder, ved at komme Forgift i Kalken, af hvilken

ken hun communicerede. Hvilke sidste Ord give Anledning, til at probere, hvor gammel det er, at have holdt Communionen under begge slags Species. Slutningen af denne Dissertation gaaer ud paa, at vise, at Noil, Præst til Touvaraux, har giort Theodato uret, ved at sige udi sin universell Historie, at denne Printz lod Athalaric med sin Moder dræbe. Saa kand og Theodat ikke mistænkes for at have været i Raad med at befordre Athalarics Død, som ej paafuldte, førend efter en langvarig udstanden Svaghed, som var Frugten af den Debauche, i hvilken hand fra sin Ungdom af havde indviklet sig, thi hand levede ikkuns udi 18 Aar.

Udi Amsterdam er trykt in 8vo. Lettre au un membre du Parlement contenant un detail des dettes de la Grande Bretagne & un essai sur les mojens de les acquiter traduit de l'Anglois.

Udi den Hag er trykt i afvigte Aar; Memoires pour servir à l'histoire du xv siecle, contenant les Negociations; traitez, Resolutions & autres Documens authentiques concernant les Affaires d'Etat, liez par une narration Historique des principaux evenements, s' dont ils ont éte precedez ou svivis, & particulieremeut de ce qui s'est passé à la Haye qui a toujours éte comme le Centre de ces Negociations par Monsr. de Lamberti tome cinquieme. Dette Verk er trykt in 4to, og bestaaer af 488 Sider. Da nu de politiske Bøger ej egentlige ere de som kand finde Sted i dette slags Tidender, har mand igiennem

læst de 4 første Vol. uden at tænke paa / derom at giøre Rigtighed og Reede, og samme Slutning var og fattet, angaaende det 5te / men en Passage, som findes derudi, har bragt os paa andre Tanker, i Forhaabning, derved at obligere adskillige Personer, da det mueligt var forglemt, om det ej her var fremdraget fra det Sted hvor det findes. Sagen er da denne, Grøven af Ericeyra førte med sig 1709 til Lissabon en Pige paa 18 Aar, som var født udi Monforaz i det Territorio af Elvas. Hun havde ej Tunge, ja der var ej mindste Kiendetegn dertil hos hende, ikke destomindre havde hun lærdt at snakke. Den Engelske Ambassadeur udi Portugal har derom giort følgende Relation til sit Hof, med de Ord: Mand giver ej saa nøje agt derpaa, naar hun taler, som naar hun spiser, thi da er hun nødt til at putte Fingrene i Munden, for at benytte sig af dem i Steden for Tungen, nemlig, til at hielpe at tykke Maden, ved at omflytte den i Munden. For Resten siger hun sig at kunne giøre Forskiæl paa Smagen af allehaande Delicatesser. Tænderne af den nederste Tandgiær paa begge Sider, ere saaledes indviklede udi hinanden, at der er ikkuns lidet Rum imellem dem begge. Det som er meest forunderligt, er, at hun fremfører alle Ord meget distincte; dog lyder hendes Tale som gamle Folkes, der have mist deres Tænder. Grøven af Ericeyra haver giort om dette Phænomenon følgende Distichon:

Non mirum linguis Mulier qvod verba loqvatur
Mirum cum lingva qvod taceat Mulier,

Ihvorvel denne Tanke er ej meget honorable for det smukke Kiøn, skulle dog vel mange være begierlige, deraf at have en Oversettelse, heldst de ikke kand fortryde over en Skiemt / hvorfore det er oversat paa Fransk:

Qu'un Tendron soit qui sans langue babille
Ce n'est un trait qui doive emerveiller
Mais bien seroit ce etrange cas que fille
Sa langue ayant pût ne pas habiller.

Udi Utrecht er trykt i afvigte Aar in 12mo, Antiquitates Trituræ & Fulloniæ ex antiqvorum temporum reliqviis congestæ a Christiano Schoetgenio, Rectore & Professore Publico in Collegio Groningiano Stargardiense. Dette Verk viser stor Lærdom af de Grædske, Hebraiske og Arabiske Antiqviteter, og er fornøjelig at læse. Mr. Schoetgenius begynder med at beskrive Loe, Gulvene, Grækerne kalde dem ἅλων, og det blev indrettet paa Stedet hvor Kornet havde voxet. Mand grov et Sted op, og lod Jorden inddrikke med Olie, brekkede den siden i tu, og jevnede Jorden med en Trumle; Iblant mengede mand og smaa Flintesteene udi Jorden, af Frygt, for at der ej skulle findes Huller i Jorden, hvori Kornet kunde spildes. Olien hielper til at binde Jorden fast, og hindre Myrer, Mull og Maddiker at krybe op i Kornet. Loen var saa nær ved Huset som mueligt, den indrettedes paa et Sted som var noget høyt, paa det at Vinden kunde sprede Halmen fra Kornet, hvilket har givet Anledning til en Lov udi Justiniano, ved hvilken det er forbud-

den,

den, at bygge noget Huus, som betog Loen Vinden, og dette er, saa vitt Loen angaaer.

Engelland.

Udi London er trykt: A Critical Remarck upon a paſſage in Phædrus communicated by the Reverend Mr. Cary. I den første af Phædri Fabel staae de Ord:

— — — Superior ſtabat Lupus
Longeq; inferior Agnus. Tunc fauce improba
Latro incitatus jurgii cauſam intulit.

Author af denne Erklæring maintenerer, at endog de lærdeſte Folk har forſtaaet dette Sted urettelig, efterdi de have formeent, at de Ord fauce og incitatus hørte ſammen, da dog det første maa henrykkes til verbo intulit; Incitatus bemerker her saa meget som incitus, og betegner, at Ulven er strax sprunget til Lammet. Phædrus havde lige saavel kundet sagt ore eller voce som fauce improba, men det sidste har syntes ham meere convenable over Ulvens skammelige Gierning, fordi dend havde ypped en u-forsvarlig Trætte med et arm uskyldigt Faar. At de Ord fauce og incitatus og ellers tages i denne Meening, kand udi Stephani theſauro Lat. Lingvæ, under de Ord incitatus, incitus fauces, beviſes med mange Steder af Lucretio, Cicerone, Virgilio og Ovidio. Derforuden stod Lammet langt borte fra Ulven, longè inferior, og dersom incitus

ej

ej tages i dend Meening, saa staaer ej et eneste Ord udi Fablen, som kunde anvise, hvorledes Ulven var kommen nær nok til Faaret, at dend kunde høre det, thi dersom Ulven havde staaet paa sit første Sted langt borte fra Faaret, havde det i steden for at svare vel, løbet sin Vej. Ulven er alt for hurtig en Jæger til at hand skulde saalænge have disputeret, thi dend springer sit Rof strax paa Halsen, og naar hand først har det i sine Kloer, har hand begyndt at tale det til.

Sammesteds skal trykkes ved Supscription en Genealogisk Tabell over Printzerne af Galles, fra Cadvalader, dend sidste Brittiske Konge, indtil Lhevelyn eller Leolin, dend sidste Printz af Galles, af hvilken mand viser, hvorledes nu regierende Konge descenderer. Author til dette Verk er M. Johan Philips.

End er der trykt, efter Doct. Witbyes Anmodning, hans ΤΣΤΕΡΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ eller sidste Tanker, hvorudi hand corrigerer adskillige Steder af sit nye Testamente.

Med det første skal udkomme A new Account af the East Indies, som er et Verk af Capitain Alexander Hamilton, som har reist og handlet til Lands og Vands over heele Ost-Indien udi 35 Aar.

En Mr. Weston har ladet trykke en ny af ham opfunden Methode, til at skrive Concis, og ved Abbreviatur.

Italien.

Udi Rom da mand grov Fundamentet til de Stalde

Stalde som Clemens XI. havde begyndt at bygge, er fundet en Kaaber-Medallion, som er overmaade rar, og mueligt den eniste af det Preg. Cardinal del Guidice nu værende Major Domo, har foræret den Hr. Anfidel. Paa dend ene Side seer mand Keyser Severum Alexandrum kronet med Laurbær, tillige med hans Moder med Ansigterne imod hinanden, og den Omskrift: Imp. Severus Alexander Aug. Julia Mamæa. Aug. Neden under, Mater Aug Paa den anden Side sidder Keyseren paa en med Stierner forsynet Himmel-Klode, og holder Haanden paa en viß Circul, som synes at forestille Jordens med 4 opreyst staaende smaae Born ved Fodderne af Keyseren, hvilken de smigre, een af dem staar uden for, og de andre inde udi Circulen, og det synes, som derved forestilles de 4 Aarets Tider, ved den høyre Haand af Keyseren staar Jupiter, holdendes en Pique, og synes at tale med ham. Bag ved Keyseren staar en vinget Victoria, som holder i den venstre Haand en Palmegreen, og med den høyre en Krands over Keyserens Hoved, med den Omskrift, Temporum Felicitas. Hos Cardinal Albani findes et hvid Marmor, som synes at have været Foden af en Statue, hvorudi er indhugget Følgende, med meget store og vel udforte Bogstaver:

M. AVRELIO. CAESARI
COS. II.
IMP. CAESARIS.
J. AELI. HADRIANI

AN-

ANTONINI AVG. PII
PONTIF. MAXIMI
TRIBVNIC. POTEST. VIIII.
IMP. II. COS. IIII.
P. P. FILIO
DECVRIALES PVLLARI
ET. H. V.

Denne Steen, som er funden i dend Hauge som Jesuiterne have ved deres Profess-Huus paa Bierget Aventino, var der indsat udi en Muur, saa at mand paa dend anden Side kunde læse følgende Affkrift:

LOCVS ADSIGNATVS
LOLLIANO AVITO ET STATILIO. M,
CVR OPERVM PVBLICORVM
DEDICAT. PR. NONAS. JVN.
SEX ERVCIO CLARO II. CN. CLAV.
DIO. SEV.

M. udi den anden Linie, og Sev. iden sidste, ere de første Bogstaver af det Tilnaun som ere forloren med de afbrudte Stykker af Steenene. Den første Opskrift skulde kunde komme overeens med Aurelii og Antonini Latinske Mønt om det Bogstav M ey stoed i Begyndelsen, efterdi Aurelius paa den Latinske Mønt aldrig kaldes Marcus, naar hand nevnes Augustus og Antonius, om ikke derneft stoed Pontif. Maximi, efterdi Antonius ey ellers har fort denne Titul paa sin Mønt, undtagen i de 3 første Aar af hans Regiering, derimod nevnes her det 9 Aar, og endelig om Bogstaverne P. P. stoed for de andre Titler strax efter

de

de Ord P. J. J. som ellers er sædvanligt hos Antoninum.

Nye Bøger.

Scriptores rerum Germanicarum, olim à Joh. Pistorio collecti, nunc vero recogniti atqve notis locupletati, cura Burc. Gott. Struvii, editio tertia T. III. fol. Ratisb.

Scriptorum veterum, qvi Cæsarum & Imperator. Germanicorum Res per aliqvot secula gestas litteris mandarunt Tomus unus, a Justo Reubero olim editus, nunc vero recognitus a Georg. Christ. Joannis fol. Francof.

Reinh. Vitriarii institutionum Juris Publici, novis notis a Jo. Erid. Pfeffingero illustratarum T. III. 4to Gothæ

Sim. Frid. Hahnii collectionis monumentorum veterum & recentium ineditorum T. II. 8vo, Brunsv.

M. Ann. Lucani Pharsalia, s. de bello civili L. X. ex recensione Gottl. Cortii 8vo, Lipsi.

Everh. Eicthii antiqvitatum Homericarum L. IV. 8vo, Amstel.

Jo. Dav. Kœleri historia Genealogica Comitum de Wolfstein, 4to Frf.

And. Ad. Hochstetteri Collegium Puffendorffianum super libris duobus de officio hominis & civis, acced. tractatus de jure pœnarum, & XII. dissertationes selectæ, 4to, Stutg.

Georg. Ad. Struvii Jurisprudentia Rom. Germ. forensis, a J. C. Richtero indice aucta, 8vo, Jenæ

Tyge Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 9.

Dend 26 Februar. 1728.

Dannemark.

Continuation om den Familie
Krabbe.

Hr. Erich Krabbes og Margrete Reventlovs ældste Søn Tyge Krabbe døde i hans Alders 4de Aar, begraven i Jordløse Kirke. Den anden Anders Krabbe døde udi sit 24 Aar, begraven i Ramsøe Kirke ved Bustrup. Den 3die Søn Tyge Krabbe til Bustrup, havde med sin Frue Ingeborg Mogens-Daatter Juul 4 Sønner og 3 Døttre, 1) Dorthe Krabbe. 2) Sidsel Otte Lykkenovs. Og 3) Magdalena Otte Kruses. Sønner

nerne vare Erich og Mogens, som døde smaa. 3. Mogens Krabbe var Capitain, døde paa Grønland ugift, og Hans Tygeson Krabbe, som med sin Frue Christenze Niels Daatter Juel boede paa Kongsted-lund, og døde 1647. ey efterladendes sig Børn. Hr. Erich Krabbes 4de Søn Glob Krabbe var døbt Lucas Krabbe, men blev kaldet Glob Krabbe, hans Frue var Dorthe Niels Daatter Juul til Nygaard Moder til 2 Sønner, Erich og Niels Krabbe, som døde strax efter Fødselen, og Moderen 8te Dage derefter, hand selv i sit 31 Aar. Hr. Erich Krabbes 5 Søn, Christian Krabbe til Biørnholm, havde Else Jost Daatter Hog, Moder til Erich Krabbe, som giftede sig med Maren Mogens Daatter Kruse, der fød ham 2 Døttre, Lisbeth Jens Bildes til Hestrup, og Margrete Oberste Brochtorfs, samt 5. Sønner, Christen, Mogens, Hr. Otte, Gustav Krabbe og Tyge Krabbe, som døde ugift.

Sverrig.

Udi Stockholm er trykt: Christ. Scrivers gyldene Konst, til at blive rig, hvor igiennem det allerfattigste Menniske ved sin Troe og Religion kand igiennem Guds Naade komme til en velsignet bestandig og tilstrekkelig rigdom, med Fortale, samt vedføjede Sprog udaf den hellige Skrift. Samme er trykt in 12mo.

Tydskland.

Udi Hamborg er under Pressen en Tydsk Oversettelse af Ramsays reisende Cyrus, hvorudi grunde

dig forestilles mange Theologiske Materier, og en Betragtning over Mythologien, eller Forklaring over den Hedenske Afguds-Tieneste. Dette Verk er bleven meget begiærlig, saavel i Engelland som i Frankerige, optaget, særdeles siden Authoris Lærdom forhen til nøie er bekiendt af hands udgivne Beskrivelse over den berømte Erke-Biskop Fenelons Liv og Levnet. Skriftet er indrettet paa den Maade som Telemach, og meget nyttig til en Printzes Opdragelse. Author forestiller Cyrum, hvorledes hand udi sin Ungdom har reist igiennem Ægypten, Grækerland og Indien, hvor hand har ladet sig undervise udi Landets Skikke og Love, og under disse opdigtede Bedrifter sig med den Epocha eller Tid, hvor Xenophon begynder at skrive.

Udi Nyrnberg er trykt: Chronologia Sturmiana in compendiosiorem multo formam redacta & qvoad Chronologiam, Politicam, Historicam & Ecclesiasticam his nostris temporibus accommodata a Jo. Sebast. Stedlero, in Acad. Eqvestri qvæ Christian. Erlingæ est, Mathematum Professor. Author har herudi beflittet sig paa stor Korthed, og derudi vist sig at være mere forstaaelig end Sturmium. Hand har og i Steden for de gamle Exempler som findes i Sturmio, fremsørt nye.

Nederlandene.

Continuation af Christiani Schoetgenii Antiquitates Trituræ &c.

Hvad sig nu de Gamles Maade at terske paa be-

treffer, da separerde Romerne Axerne fra Straaet, og udvaldte de Beste for at bruge dem til Sæd. Men Joderne bar Kornet i Straaet hen paa Loen, at det ved Vinden kunde adskilles. Tre Maader brugtes til at terske Kornet. Hos nogle brugte mand Heste eller Stude, som vare kiøblede og giort denne Tieneste ved at træde Kornet med deres Foder, som er at læse udi Homero og Callimacho, og denne Brug var indført saa vel i Ægypten som hos Joderne. Andre betiente sig til samme Brug af et slags Træe-Vogne med Takker under, forsynede med Steene eller Jern, og beladte med en merkelig Tyngsel som Hestene trak over Kornet, for at terske det. Mand kaldede den Tribula. Denne hos Romerne og Joderne brugelige Maade er endnu giengse i Epiro og Tyrkiet, efter Bellonii og Nicolai Schmidii Beretning. Mr. Scoetgenius beskriver os dette Instrument som Africanerne anvendte til denne Brug, hvoreffter hand beretter, at de Heste og Øxen som mand spandt for disse Vogne, havde et Bid udi Munden eller omkring Halsen et Instrument som et Hiul, kaldet Pausicape, for at hindre dem at æde Kornet. Mand brugte til Slaverne og saadanne Machine af samme Aarsag. Joderne vare de eniste, som ey torde giøre det efter den Lov in Deuteronomio, du skalt ikke binde Munden til paa den Oxe som terscher, hvorom mand her finder en fornuftig og lærd Dissertation, dog er det uvist, hvor lenge denne Skik varede. Det lader sig ansee som at den udi Johannis Sarisberg Tiid

endnu

endnu var giengse i Engelland, af hvis Policratius anfører. Bobus trifurantibus, libentius tamen arantibus obviatis. Den 3de Maade at skille Kornet fra Straaet, er bekiendt saa vel hos Jøderne som Romerne, og er den samme endnu den Dag i Dag er udi Europa brugs. Deres Maade til at kaste og rense Kornet paa, som Latinerne kaldte Polire eller Ventilare, og Grækerne καθαρίζειν eller διακαθαρίζειν, eller λικμᾶν havde og nogen Lignelse med vores. Denne Articul giver Schoergenio Anledning til at yttre sin Lærdom over Vifternes Brug udi de hellige Ting i Heedendommet og dessen Figur. For nu at komme til hvis angaar Fullones, deriveres Author dette Ord af det Grædske βυω som bemerker jeg toer, eller af Diminutivo. βυλλω hvoraf kommer βυλλων Mænd kaldte herforuden dette slags Folk Nactæ eller Naccæ, som var laant af det Grædske ναξαι implere stipare. Grækerne kaldte dem af det Ord κνάφος γναφεύς eller κναφεὺς hvoraf ventelig kommer det tydske Ord Knabe, hvoraf Knaphioner som Adelige Børn i de slette Latinske Tider bleve kaldede. Fullones havde meget at bestille hos de Gamle, i Henseende til deres Klæder, giorte af hvid Uld, som var de Tiders ordinaire Dragt. Resten af Bogen handler om, hvorledes Fullones bar sig ad med at toe og tvette, og hvad de dertil brugte. In tenui labor at tenuis non gloria.

Udi Amsterdam er trykt 1726. in 4. Jo. Gotl. Heineccii J. C. ad Legem Juliam & Poppiam

Poppæam Commentarius, quo multa Juris auctorumqve Veterum loca Explicantur. Vindicantur, emendantur atqve illustrantur. Adskillige Love ere blevne kaldede Papia af deres Authores, Naunlig Lex Papia, som giøre det Vestalisk Præsteskab til felleds for Patricerne og de som vare af den gemeene Stand. Lex Papia, i Henseende til de Allierede og Latinerne, hvilke den forviiste udaf Rom, hvor de vil passere for Borgere. Lex Papia, ved hvilken alle Fremmede bleve anbefalede at retirere sig udaf Rom, undtagen en Glaucippus, og dem som boede i Italien, men den Fornemste blandt dem alle er dend som kaldes Papia Poppæa, af de 2 Borgemestere, under hvilke den udkom, og der kaldes af alle gamle Juris Consultis, propter Excellentiam. Loven den varede indtil Keyser Justiniani Tider, mange have derover skrevet, og denne Lovs fornemste Hensigt var at peuplere Rom, som over de mange Borgerlige Kriger var meget blottet for Folk. Romerne have alletider været porterede, for at forskaffe sig en tallrig og retmessig Posteritet. For denne Aarsag erklærede Numa de Børn for frie som giftede sig af Frygt, for at blive solt af deres Fader, og paalagde de Fruentimer Straf, som havde forbuden omgang med gifte Mænd, paa det at skikkelige Fruentimmer uden Vegring skulle gifte sig med de Mandfolk som de kunde være sikre om at beholde. Efter at Kongerne vare fordrevne udaf Rom og Porsenna truede Byen, besluttede Senatet at de Rige allene skulle betale alle Skatter og Paabud-

budder, siden de fattige Folk nok arbeyde for Republiquen, i det de opklekkede Børn til dends Tieneste. Siden bleve Censores anbefalede at have Indseende med at ey nogen blev hensiddendes ugift, og at legge dem Straf paa, som giorde det. Ligesom mand nu paa den ene Side straffede dem, der ey giftede sig, saa belønnede mand dem paa den anden Side som giftede sig. Da Qvintus Metellus var Censor, holdt hand en Tale til Folket, for at opmuntre dem til ved alvorlige Love at tvinge dem som opiniatrerte sig at leve i eenlig Stand. Romerne lod sig Frugtbarhed saa høyt være angelegen, at mand uden nogen i Faveur af gifte Folk giorte Lof distinguerte dem fordelhaftig fra andre. Julius Cælar da hand uddeelte Jorden udi Campanien iblandt 20000 Romerske Borgere udvaldte dem som havde 3 Børn eller flere. Columella beretter, at de som vare gode Huus-Fædre, dispenserte fra deres Huus-Arbeyde de Slavinder som havde 3 Børn, og gav dem som havde flere, deres Frihed igien. Naar det gik ud paa at straffe dem som vare Criminelle, bar Keyserne iblandt over med dem, som havde mange Børn, og forlindrede den enten Straffen, eller loed deres Familie beholde en Deel af Godset, som ellers henfaldt til Fiscum. At have mange Børn, var en kraftig Recommendation for dem, som søgte de publique Ære-Tienster, og i hvad Tilfælde det end var, havde en Fader altid Fortrinet for sine Lige-Mænd. Saaledes forholdt mand sig stedse i Rom, for at faae en Talrig og Krigerisk Æt, og

for at komme dertil, søgte mand ved allehaande Straf og Recompencer at faae Particuliere til at forglemme deres Afskye for Gistermaal, som giorde Ende paa deres Debauche. Vare disse Love forneden paa den Tiid, at Rom endnu var i sin Frihed, blev det endnu meere, da de havde mist den, og vare depeuplerede ved de Borgerlige Krige under Cæsar og Augustus. Dette var det som bragte de 2 Keysere til ey at forsømme nogen Ting, for at bringe Gistermaal i Agt og Høytid hos Romerne, deraf kom Lex Papia Poppæa som blev giort udj det 762 Aar efter Roms Bygning ved Borgermesterne, Marcus Papius Mutilus, og Qvintus Poppæus Secundus. Author giør sig stor Umage for at vise hvorudi Lex Papia differerer fra Lege Juliæ de Maritandis ordinibus, og giver en simple Historie om de Familier Papia & Poppæa. Hvad Loven i sig selv angaar, da er den deelt udi 2 Deele, den første angaar Gistermaal, og den anden sigter til at berige det almindelige Skatkammer, Papiam Poppæam Senior Augustus post Julias rogationes Mutandis cælitum pœnis augendo Ærario Sanxerat, som Tacitus siger, lib. 3. Annalium. Da nu disse 2 Ting ere meget differente, slutter Author deraf, at denne Lov, som indeholder disse Ting, bør kaldes Satura eller Satyra, siden viser hand paa hvad Maade den kand restitueris, og hvorledes Jacob Godefredus deri har taget Feyl. Hvad sig nu de to Articler angaar, som forbyde og dem af Raadsherrernes Afkom at gifte sig med dem

som

som vare af de Frieladtes Æt eller Comœdianter, og frie Folk at gifte sig med publique Qvindfolk, eller dem som vare blevne berygtede, enten ved deres Liderlighed eller Hoer, da viser hand at deraf kommer det at denne Lov har faaet det Tilnavn, de maritandis ordinibus, efter de Gamles Sædvane, som gav deres Bøger, Comœdier og Love, Navn og Titul af Materien, som fandtes udi de første Capitler. Hand explicerer paa samme Sted hvad Raads-Herrernes Orden var, hvorudi deres Revenuer og Prærogativer bestoed, og hvad Rettigheder og Herligheder deres Børn og Efterkommere besad. Derneſt gaaer hand til de Frieladtes Libertinæ deres Navn, med hvilke Raadsherrerne ey kunde gifte sig, hand proberer at ved det Ord Libertinæ bør ey forstaaes de Frigivnes Døttre, thi de vare frie, Ingenuæ, og paafølgelig kunde frie Folk gifte sig med dem uden nogen Tort. For Resten blev et Fruentimmer ey holdet for Libertina, naar hun lovlig kunde godtgiøre at hun var fød frie, eller Printzen havde tilladt hende at bære en guldring. Var en af Deelene skeedt kunde hun gifte sig med en Raads-Herre. Den gemeene Almue var ey indbegreben under det Forbud, om ey at gifte sig med de Frigivne, tverimod! i den Stæd, at ingen fri Romere for Augusti Tid vilde indlade sig med dem i Ægteskab, tillod denne Lov deslige Giftermaale, efterdi som Dido forsikrer Borgernes Tal overgik de frigivne Fruentimmer. Dog var den Frigivne forbuddet under stor Straf at tenke til at ægte sin forrige

rige Herres enten Enke eller Daatter, med mindre de vare af en ringe Stand. Men med loßagtige Qvinder, Skiøger, qvæ lenocinium fecerant, og de, som af en Ruffere vare frigivne. Thi ved dem vilde mand ikke, at det Romerske Blods Adel og Reenhed skulde smittes. Jhvor fornuftige disse 2 Articler nu vare, saa var dog Loven iblant dem som blev kaldet af Ulpiano lex minus qvam perfecta, efterdi mand ej havde declareret de Giftermaale, som skeedte imellem Personer af ulige Stand, for ugyldige, hvilket omsider blev i Agt taget af Keisere Marco Antonio og Commodo, som rensede Senatet fra Mengde Folk, som giftede sig uden for deres Stand, siden lagde Constantinus adskilligt dertil, hvorudi Valentinianus og Martianus fuldte ham, men Justinus tog den første Articul bort af denne Lov, i Faveur til hans Kaare-Søn Justinianus, som giftede sig med Theodora, der ej havde et got Rygte, og Justinianus publicerede derimod en Constitution i sit Regierings første Aar.

Udi Leyden er trykt 1725. T. Lucretii Cari de rerum natura libri sex, cum notis integris Dionisii Lambini, Oberti, Gifanii, Tanaquilli Fabri, Thomæ Creech & Selectis Jo. Baptistæ Pii, aliorumq; curante Sigeberto Havercampo, qui & suas & Abrahami Preigeri annotationes adjecit. Accedunt interpretatio Thomæ Creech variæ lectiones ex notulis Is. Vossii atq; ex plus qvam viginti qvinq; codicibus tam impressis qvam MSS. uti & complures iiq; locupletissimi,

mi indices cum figuris artificioſiſſimis atq; venuſtiſſimis. Denne Edition beſtaaer af 2 Tomer in 4to, Lambinus, Giſanius, le Fevre, Creechog andre have for anvendt ſaa ſtor Flid paa Lucretium, at det ſynes hart ad umueligt, at nogen ſkulle kunde giøre det bedre, og dog har Editor derved indlagt ſig ſtor Ære. Planen af denne Edition er denne, at under Texten findes en Paraphraſis, tagen af den Engelſke Edition, hvorunder kommer Noterne, hvilke for ſaavit gode Commentatores angaar ere udforligen anforte, og beſtaae af 3 ſlags, Philoſophiſke, Hiſtoriſke og Grammaticaliſke. For ved hver Bog er Indholden, og dereſter en critiſk Examen af den Engelſke Editor, ſom fortiener at læſes. For at give nogle Exempler af Notis, anføres 1) denne over de Vers udaf den Bog, i hvilken Lucretius ſiger, at efter Ennii Obſervation, nedſtige hverken vore Siæle eller Legemer til Helvede, men alleene vores Efterligneliſer.

— — Eſſe Acheruſia templa
Ennius æternis exponit verſibus edens,
Qvo neq; permanent animæ neq; corpora noſtra,
Sed qvædam ſimulacra modis pallentia miris.

Mand remarqverer herved, at Pythagorici fingerer udi Menniſket, Legemet, Siælen, og jeg veed ej hvad for anden Materie, ſom repræſenterer vores Legemer. Denne ſidſte Subſtance, efter deres Tanker, nedſtiger til Helvede, imedens at Siælen, ſom udfarer af Legemet, indgaaer udi et an-

andet Creatur, og det er det som vi kalde Skygge, uforelige og lette Corpora, om hvilke Poëterne saa ofte have talet. Her til kand legges, hvad Platonici siger, nemlig, at disse Efterlignelser boede i Helvede, imedens at Siælene foer til Himmelen, hvorfra de vare oprundne. Epicureerne og andre Philosophi havde endnu deres egne Tanker, i Henseende til disse Skygger. Hvor om alting er, har Homerus talt om disse Efterlignelser, i Henseende til Hercules, og beretter, at hans Siæl var hos Jupiter, men hands Billede Εἴδωλον udi Helvede. Andre Poëter have laant af ham dette Figmentum, og Virgilius har efterfuldt dem udi sine Æneidos paa adskillige Steder.

Et nunc magna mei sub terris ibit imago,

som Dido udlader sig med. Epicureerne sige, at dette Billede er det som sees efter vores Død, hvilket bliver formeret af Effluvia Corporum, og de saa Partier af vores Legeme, som sig ideligen derfra afsondre. Mand læser følgende smukke Vers udi den 2 Bog af Lucretio:

— — — Rerum summa novatur,
Semper & inter se mortales mutua vivunt,
Augescunt aliæ gentes, aliæ minuuntur,
Inq; brevi spatio mutantur secla animantum
Et qvasi cursores vitai lampada tradunt.

Denne ingenieuse Beskrivelse om de Menniskelige Tings Foranderlighed, hvor alting forgaaer, og strax fornyes igien, en Omskiftelse, som exprimeres ved den Lignelse imellem Løberne paa Banen, som rek-

rekkede en Fakkel den ene til den anden, giver Leilighed til at tale om Lampadophoriis. Dette var de bekandte Forlystelser hos Athenienserne, som bleve holdte 3 gange om Aaret udi Panathenees, eller Minervæ Fest, udi Hephesties, eller Vulcani Fest, samt paa Promethei Fest. De bleve og kaldte Agones Lampaduchi. Disse Spil bestoed udi at løbe med en tændt Fakkel udi Haanden, uden at den kunde slukkes, og saa snart een havde udløbet, flyede hand den til en anden. Udi samme Bog, om den Umuelighed, som Lucretius forestiller sig, udi at drive Planter udaf et levende Corpus, finder mand in notis en curieus Beretning, som er uddragen af Peyresei Liv og Levnet. Denne lærde Mand havde erfaret, at en Præst udi Sarragona var falden paa et vild Figentræ, at en Stilk deraf, som var kommen ind udi hans Kiød, havde derudi skiødt Rodder, og om 2 Aars Forløb baaret Blomster og Frugt. Hand anmodede Cardinal Barbarinus, herom at ville inhente Efterretning, hvilken Prælat erholdte derom en Attest in formâ; Ja den berømmelige Cavalier del Pozzo lod Peyresc see nogle Skud af dette forunderlige Træ, dog lod denne kloge Mand sig ej dermed noje, men da hand siden fik at vide, at næsten samme Ting var arriveret udi Toscanien, paa Halsen af en Høne, og at Sæden af en Scorpion havde frembragt 3 Scorpioner udi en Fiskers Finger af Frontignan, beholdt hand ei videre Tvist om denne Hændelse med denne Spanske Præst.

Fran-

Frankerig.

Udi Paris er trykt: Nouveau Systeme du Microcosme par le Sieur de Tymague. Foruden at melde om, at Author Mr. Guyot har tiltaget sig et falskt Navn, kand mand ej lettere blive forført af nogen Titul end denne Bog opviser; Den tilsiger noget nyt, og mand finder det virkelig og i Bogen; Ja mand maa forundre sig over, at saa meget Nyt deri forekommer, og dog siger Author, hand har ej skrevet noget, for at giøre sig bekiendt ved hands forebringendes Særhed. Hand anfører, ligesom hand vilde sige sin egen Titul imod sit Systema fra den ældste Philosophie, og beskylder de derimod stridende Meeninger at være nye. Hands almindelige lille Verden er ej noget nyt Paafund; Mand har for lang Tid siden mainteneret en Archeum under adskillige Navne, og det er bekiendt, hvormeget eendeel Alchymister giøre af Matricibus. Anseer mand Mr. Guyots Systema paa denne Side, har hand Ret i at rose dessen Ælde, men betragter man de af ham giorte Theses, og deraf dragne Følger og overvejer i sær de 33 Capitel, hvoraf Bogen bestaaer, faaer mand Anledning til at forsvare Authorem imod dem som indvende, at hand udgiver det for nyt, som ikke er nyt.

Svitzerland.

Udi Yverdon haver Hr. Viridet en Medicus udi Vaux i Canton Bern udgivet en Dissertation om Dunster, hand forsikrer, at hand i lang Tid har ladet sig være angelegen at udsøge denne Be-

svær-

sværings Natur, Aarsag og Tilfælde, hvilke som hand siger er meere almindelig hos dem af Fruentimmeret, som ere af en levende og giennemtrengende Forstand, og de Mands-Personer som besidde meest Muntorhed og Indsigt end som hos andre. Hand giør Forskiel paa 2 slags Dunster, de almindelige som bestaae af en Heede, der er ledsaget med Rødme, og i et Øyeblik diffunderer sig over heele Legemet, og igien efterlader. Den anden som ytrer sig ikkuns paa et Sted, hvorpaa Heeden og Roden indtager det hele Legeme, eller og snart igien forgaar. Den første kommer af de afbrudte Leve-Geister, som give Anledning til denne u-ordentlige Bevægelse, de andre udspringer af en Giæring, eller ved Seenerne, eller ved det at den Aabning som er paa Seenerne, trekkes sammen, ved hvilke Leve-Geisterne stige op og ned.

Rußland.

Ved Czarens Nærværelse udi Novogrod er bleven af Erke-Biskoppen sammesteds bekostet et Fyrverk, der forestillede paa et stort Skiold Hands Czariske Majestets Navn PETRUS II. under en Keiserlig Krone, med den Overskrift: Det er skeedt af HErren. Ved den anstillede Illumination brændte i 150 Linier 5000 Lys, og paa Gaderne mange Fakler, Beeg- og Tiære-Tønder. Byens Porte vare ind- og udvendig zirede med malede og udhugne Billeder. Uden for Byen præsenterendes Rusland, liggendes paa sine Knæ for Czaren, og een for oven af Himlen udstrakte Arm med en Krone, med de Ord: Giv din

Magt til denne din Tienere. For oven saaes Frelserens Billede paa en Throne, og neden ved hans Fødder adskillige Kongeriger, Kroner og Fahner, med de Ord: **Guddommelig Kraft og Viisdom.** Inden til Byen var Salomon afmalet paa sin Throne, med de Ord: **Salomon sad paa Davids sin Faders Throne.** Oven paa Stads-Porten blev Salomon forestillet paa en Althan, med opløfte Hænder til Himmelen: **Giv din Tienere et viis Hierte til at adlyde og at dømme dit Folk i Retfærdighed.** De store Tegninger paa Siden imellem Statuerne, præsenterede Saul og Davids Salving, og Salomonis Dom. De øverste Statuer vare 1) Retfærdighed: **GUD giv Kongen dine Domme.** 2) Sagtmodighed: **De Sagtmodige skulle besidde Jorden.** 3) Klogskab: **Viisdom kaldede jeg min Søster.** 4) Gudsfrygt: **HErren Kongen fryder sig udi din Kraft.**

Nye Bøger.

Nic. Hieron. Gundlingii Logica sive ars cogitandi, 8vo, Halæ

Casp. à Rheden introductio in Philolophiam moralem universam, 8vo, Brem.

Car. Christ. Schramm Saxonia monumentis Viarum illustrata h. e. de statuis Mercurialibus, Columnis brachiatis ac milliaribus, c. fig. æn. 4to, Vitemb.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 10.

Dend 4 Martii, 1728.

Dannemark.

Continuation om den Familie Krabbe.

Erich Krabbes til Weybyevad, som var Gouverneur og Lehns-Herre over Christianopel, hans Søn var Hr. Otto Krabbe til Holmegaard og Egholm, Ridder af Elephanten, Geheime Etatz-Raad og Justitz-Raad, Stift-Befalings-Mand over Sielands Stift, og Amtmand over Roeskilde Tryggevelde og Vordingborg Amter, hand var fød 1641. den 1 Jan. udi Christianopel, under Salig og Høylovlig Ihukommelse Kong

Friderich den 3die, tiente denne Salige Herre som Cammer-Junker, med stor Troeskab og Yndest. Den Høy-salige Konge døde i denne Herres Arm, efter at hand tilforn havde taget Ringen af sin Finger som hand altid bar, og rakt ham samme til Naades-Tegn, hvilken Ring hand siden bar til sin Død. Efter høystbemelte Konges Død blev ham af Kong Christian den 5. bevist megen Naade og Ære, han blev strax efter høystbemelte Hans Maj. Regierings Begyndelse befordret til at være Cammer-Herre og Etats-Raad. 1671 indlod hand sig i Ægteskab med Dorothea Giersdorf, Hr. Joachim Giersdorf til Tundbyeholm, Ridder, Dannemarkes Riges Drost, Raad og Befalingsmand over Callundborg Amt, samt Frue Olegaard Hvitfeld deres Daatter, med hende levede hand udi 10 Aar, og avlede en Søn og en Daatter, hvilke begge i deres unge Aar hendøde. Ao. 1681 den 25 Maj gifstede hand sig med Catharina Susanna von Hahn, Hr. Vincents Joachim von Hahn til Hiortespring og Seekam, Ridder, geheime Raad og Ober-Jægermester, samt Frue Sidsel Kaas deres Daatter, med hvilken hand levede i 4 Aar, da hun døde 1685 den 29 Maj. Imidlertid 1682 var hand befikked til Stifts-Befalingsmand over Siællands Stift, samt Amtmand over Roskilde Trygevelde og Vordingborg Amter, og 1684 den 5 Maj blev hand beæret med Ridder-Orden af Dannebroge. 1686 den 16 Augusti samledes hand udi 3die Ægteskab med Frøiken Birgitte Skeel, Hr. geheime Raad salig Otte Skeels til Valloe og Fru Kirsten

Bil-

Villes Daatter, velsignet i samme Ægteskab med en Søn og 2 Døttre, hvoraf Sønnen og den ene Daatter døde udi deres unge Aar, og den anden Daatter, Frue Charlotta Amalia Krabbe, Hands høje Excellences Hr. Ulrich Christian Gyldenløves, Græves til Samsoe, Friherres til Marsellisborg, Ridders, General-Admirals, Ober-Cammer-Herres, Stifts-Befalingsmands over Island, og General-Postmesters i Norge Gemahl, døde den 23 Augusti 1709, i hendes blomstrende Aar. Anno 1695 blev den salige Herre beskikket til at være Geheime-Raad, og 1700 var hand den Ældste af de Geheime-Raader, som bar Himmelen over vores nu regierende Konge, da hand blev salvet. Samme Aar besørgede hand i Hans Maj. Fraværelse som Stift-Befalings-Mand alting ved den Fiendtlige Landgang, og giorde fornøden Anstalt over heele Stiftet, til Modværn. 1703. fik hand Sæde i det Geheime Conseil. 1709, den 28 Augusti blev hand afsagt med Ridder-Ordenen af Elephanten, fra 1708. til 1716. som snart den besværligste Tiid af hvilken mand i Dannmark har vidst at sige da Pest og Krig besværede Landet, har hand tillige med Hr. Geheime-Raad Sehested saa tit Hans Majest. var fraværende, været anfortroet Gouvernementet, 1717. begierede hand Afskeed fra alle sine høye Embeder, efter at hand 64 Aar havde staaet i 3 Store Kongers høye Tieniste, og døde omsider den 13 Julii 1719. udi sit 79 Aar.

Sverrig.

Udi Stokholm er under Trykken, Samvittigheds Plaster imod allehaande Samvittigheds Qval i Almindelighed og i Særdeleshed, dog særdeeles dem som tvivle om sin ævige Salighed, saa og dem som kiedes ved at leve og ville giøre af med sig selv, meget nyttig til at læse. Samme Bog er skreven paa Latin af D. D. Friderich Baldvin, Superintendent i Wittenberg, og oversat paa Svensk, af Ericho Matthiæ Æros, Præst i Tillberg, efter mange høye og fornemme Personers Begiering, in 8.

Ligeledes trykkes der en kort Indledning til de Romerske Antiquiteter, saavit som samme behøvis, i sær til de saa kaldede Auctorum Classicorum Læsning og bedre Forstaaelse, den studerende Ungdom til Nytte, sammendragen af Mag. Jacob Schatzen, Rector Gymn. Trarbæc. og anden lærvillige Ungdom i Sverrig til Tieniste oversat in 8.

Sammesteds er trykt i afvigte Aar in 4. Georgi Stiernhielmi S. R. M. Consil. Milit. & Coll. Antiquit. Directoris Hercules, eller sandrige Digt, hvorigiennem en ung Person staaende ligesom i en Vegtskaal eller Kors-Vey bliver 1) udaf Vellysten lokket til at følge hende paa den brede og for hende behagelige Vey, som viser til Fordervelsen. 2) Af Dyden troligen advares at see sig vel for, og at følge hende paa den smale Vey som omsider fører til Hæder og Ære. først sammenskreven

af

af en Græker, ved Navn Xenophon. Siden af en Latinsk Poët Silius, men siden udforligere udført, og udi Heroiske Vers paa Svensk forfattet. Alle i Almindelighed, saa og i Særdeleshed dend blomstrende Ungdom til Efterretning og Opbyggelse udi sit Levnet.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt 1727. in 4to. 3 Alph. 4 Ark stor, la Religion des Gaulois par P***. Ihvorvel Antiqviteterne med en stor Mengde skrifter saaledes nu omstunder synes oplyst, at naar mand alleene anseer den store Mengde som haves af saadanne Skrifter, skulde det synes umueligt at forebringe noget, som ey forhen af andre var undersøgt, saa kand dog dette Skrift med rette regnes iblandt de nye Bøger, som i vores Tider ere udkomne. Meget lidet er deres Tal, som hidtil have bekymret sig om de gamle Galliers Antiquiteter, eller derom noget optegnet, saa at mand vilde tage merkelig feyl om mand vilde indbilde sig at det var lige saa let at udlede noget derom af de store Verker, som om nogle Philosophi nu omstunder skulle ville skrive om de Grædske og Latinske Antiquiteter, saa at mand er vores lærde Benedictiner obligeret for dette Verk. Vel kunde det have været ham en let Sag at anføre i saadan et Verk adskillige Stæder af de gamle Grædske og Latinske Scribentere og at conferere de gamle Galliers Lærdom, med nogle gamle Grædske eller Latinske. Men Author har ey vildet befatte sig med saadan

forfengelig Pralerie, hvorfore de fleeste som oplyse Antiquiteterne, ey tage sig i agt. Ved disse Omstendigheder skulde mand giøre ham Uret, om mand vilde paastaae, at i dette Verk ey skulle være nogen Feyl, da hand er den første der har skrevet i denne Materie. Authoris Skrivermaade er flydende, og hans Raisonnements fornuftige. Dog da det er sædvanligt, at den der skriver om sit Fode-Land, gierne taler til dessen Fordeel, veed mand ey om det saa lige vil staa en hver an, hvad Author anfører til de gamle Galliers Forsvar imod Romernes uretferdige og ugrundede Paaleg, men ville de Uparthiske som vide af de gamle Romeres Sædvane, ikkuns see hen til hvor uforagtelig de foreskillede sig alting som ey var Romersk, skulle de lettelig kunne merke, at Author ey har giort denne over sine Seyervindinger hofferdige Nation Uret udi, om hand foretrekker dem de gamle Gallier i mange Ting, i Henseende til deres Dyd og Klogskab. Det store Fortrin som Romerne indbildte sig at tilkomme, frem for andre Nationer, kom fornemmelig deraf at Fylderie, Hofferdighed og andre Lyder vare meere giengse i Rom end andensteds, og at Laster og Lyder største Deels blev soldte og udgivne for Dyder. Skiøndt nu Author derudi har ret, veed vi dog ikke om hand saa lige dermed kand trenge igiennem, at hand vil tilegne sine Forfædre over hovedet større Kundskab og Forfarenhed udi de naturlige Videnskaber, end de gamle Græker og Romere efter hans Meening have besiddet. Men dette er ikkuns smaae Ting

hvor-

hvorpaa mand i Henseende til Verket i sig selv ey bør dømme, da det har kostet Authori saa megen Flitid og Umage. Den første Andledning til dette Verk har Author taget af en Samtale med en fornemme lærd Mand om en gammel Bygning/som efter den gemeene og ordinaire Snak skulde have været een af de gamle Galliers Kirke, hvoraf mand vel fandt adskillige Spor, men ey ringeste Kiendetegn om hvad for en Guddom det forhen var helliget. Ved denne Uvisshed, i hvilken begge befandt sig, forfaldt Author paa det Forslag, at mand i denne Sag gik den naturligste og beste Vey, om mand undersøgte de gamle Galliers Religion og de dertil hørende Lærdomme. Da mand uden dets kunde trekke den Nytte af saadan Arbeyde, at mand kunde sette noget Tilforladeligt om de gamle Cimbrers Religion, da hvis derom hidindtil havdes, var ufuldkommen og mangelhaftig. Dette var saa got som den første Grundvold til dette Verk, hvilket dog kostede Authori stor Møye og Fortrædelighed. Mand har iblandt de Gamle ikkuns fundet Jul. Cæsarem, Diodorum Siculum, Melam, Strabonem og Plinium, som har givet nogen Efterretning om de gamle Cimbres Religion, og naar alt hvis i dem derom findes samles, er det ikkuns saare lidet og saa uordentlig/ at det neppe kand udgiøre et halv Ark Papir, hvorudi dog skulle kortes Helsten, om mand fratog hvis den ene havde udskrevet af den anden, eller sagt det samme. Gallierne havde efter de ælderdste Folk Ægypternes, Chaldæernes og Assyriernis

deres Exempel indsluttet deres Morale og alle Religions-Regler udi nogle Sange eller Rim, hvis Antal beløb sig til 20000, og de som forlangte den Ære at blive antagne blandt Druiderne, vare tilholdne at vide samme paa det nøyeste. Da nu de gamle Gallier paa saadan Maade have været omhyggelige nok at holde deres Regler forborgen; Er det ikke forunderligt, at mand nu omstunder derom ey kand faae nogen Oplysning. Vil mand tage de gamle Grædske og Romerske Skrifter tilraads, er denne Vey saare langsom og besværlig og mestendeel unyttig, om mand vil søge noget som har Grund, og ey lade sig nøye med det blotte Navn af nogle Afguder, nogle Skikke og Ligning imellem adskillige Nationers Naune. Hvor hos dog de gamle Romere og Græker stedse sige hinanden imod, at mand ey skal tale om at de fleeste af dem har forestillet sig de gamle Galliers Guder og Afguds-Tieneste, ligesaadan som de Romerske og Grædske, og har vildet søge deres Afguder op iblandt Gallierne, ihvorvel det engang er afgiort at disse gamle Folks Lære er gandske differeut fra de øvrige Nationers; vel ere for Authors funden adskillige lærde Mænd i Frankerige, som haver oplyst et og andet, som angaar de gamle Galliers Skikke og Religion, men da deres Forset ey har gaaet videre end at forklare en og anden ungefehrlig funden Antiquitet, har Authors havt desto større Umage og Besværlighed i at udføre dette Verk. I den første Bog handler hand over hovedet om Galliernes Religion, de-

res

res Antiquiteter, Kirker, Altarer, Ofringer, Præster, Præste-Kaaper, og de derved brugelige Ceremonier, hvorved hand tillige taler om den græselige Maade at ofre Menniſker, og bemøyer ſig at opdage den Hemmelighed, til hvilken dermed var henſeet. Jhvorvel Cicero, Strabo og andre har aſmaalet de gamle Gallier meget ilde, og foreſtillet dem ſom Folk der lige ſom ufornuftig Fæe ey har havt nogen Kundſkab om Gud, men opkaſtet ſig imod de udødelige Guder, ſaa drager Author dog ikke Betenkning udi at foredrage de gamle Galliers Religion og Lære de Romerſke og Græciſke ufornuftige Overtroe, at ſette ſamme lige med de gamle Perſers Religion, og at kalde den med Clemente Alexandrino Philoſophorum Troe. Dog maae mand under Philoſophorum Navn ey forſtaae den Mengde af Græker og Romere ſom ikkun udvortes ſøgte at vende Folkes Øyne i Blaar, men indvortes ey ſaae ſaa meget paa Sandheden, eller ſøgte den at opdage, ſom de tragtede efter at giøre ſig et ſtor Anhang af Diſcipler. De Philoſophi aller Verdens Viiſe, om hvilke Author her taler, vare gandſke andre Folk, ſom ved deres indgetogen og ſlette Levemaade beſtandig fuldte deres Forfædres Fodſpoer, hvis første Oprindelſe endelig ſættes ſaa langt ud, at mand ej meere kand finde deſſen Begyndelſe. Deres fornemſte Kundſkab gik ud paa det allerfuldkommenſte Væſen, om hvilket de havde langt høiere og bedre grundede Tanker, end enten dend gemeene Mand, blant hvilken de levede, eller alle

andre Folk i Verden havde. Enhver meddeelte sin Tiltagelse udi saadan Viisdom og Kundskab de andre, og plantede saaledes fra Tid til Tid dend sande Begreb om Guddommen, og hindrede, at dend ej gandske gik under. Disse Viise levede under hinanden, og trekkede med felleds Kræfter deres Discipler ej saa meget efter Regler, som efter deres egen Opførsels Exempel. Paa dennem laae dend fornemste Omsorg for det gemeene Beste; Saa var det dem og opdraget, at see til at der blev holdet over Lovene, Sæderne forbedret, og Lasterne straffet, i sær at staae Fyrster og Øvrighed med deres gode Raad bi. Ja de havde fri Magt til at straffe dem, og sætte dem af, saafremt de ej opførte sig efter Landets Love. Deslige Viise vare Magi hos Perserne og Chaldæerne, Gymnosophisterne hos Indianerne, og Druiderne hos de gamle Gallier. Disse vare de som mand i de ældste Tider anfaae for de største Philosophi, som Grækerne og Romerne siden foresatte sig til Exempel, spurde dem om Raad, og lode sig af dem undervise. Hvor hos det er mærkværdig, at de iblant de Grædske Philosophis, som have forhvervet sig det største Navn, ere de samme, som længst har gaaet hos dem i Skole; Derfor tale de mindre hedensk om Guddommen, end alle de øvrige af deres lige. Efter at Author har givet dette almindelige Begreb om de gamle Galliers Religion, undersøger hand bestomeere omhyggelig deres Guders første Oprindelse, jo mindre de ere de andre Nationers Guder lige. Ufeilbarlig have de gamle Gallier

an-

antaget deres Troe af de gamle Britter, som Gallierne selv tilstoede, paa dend Tid, da Julius Cæsar bragte dem under det Romerske Aag. De Galliske Druider holdt dog de Engelske for meget bedre i deres Troe, og meere grundede i dessen Hemmeligheder end sig selv, hvorfore og dend største Deel af Druiderne reiste didhen fra Gallien, for af denne kloge Skole, som dend sande Kilde, at hente dend Kundskab som de ei kunde have hiemme. Tacitus synes vel herudi at sige Cæsari imod, og at foregive, at langt snarere ere de gamle Gallier overreiste til Engelland, og didhen ført deres Troens Lære. Men Author udsøger et Middel, hvorved begge Historici kand beholde Ret, som hand og derudi finder, at vel er det saa, efter Taciti Beretning, at de Gallier have besat Engelland, og der stiftet deres Religion; Men siden var, ved deres idelig Omgang med deres Naboer, som de ei kunde undvære, dend sande og rene Lære af deres Religion efterhaanden forgaaet, da de, for at retablere samme, ei have fundet bedre Middel, end at hente Raad hos dem i Engelland. Den udi denne Oe først antagne Troe kunde ei saa let vorde forandret, efterdi Naturen selv saaledes har afsondret Indbyggerne fra alle de øvrige Folk, at deres forige Sædvane ej saa lettelig kunde svekkes ved deres Omgang med disse. Deres Afguder synes de gamle Gallier ligesom Romerne og Grækerne, eller alle andre Folk, at have antaget af Ægypterne, for den store Liighed som er imellem Navnene, som Teutates hos Gallierne, Taute hos Phæ-

ni-

nicierne, Thut, Thout eller Toythos Ægypterne, at mand ej skal tale om, at adskillige andre Hemmeligheder, som var felleds hos begge Nationer, synes at understytte denne Meening. Men Author er derudi bragt paa andre Tanker, ved et Sted udi Luciano, thi da Lucianus, efter sin Sædvane, bekriger alle Folkes Guder, legger hand Mercurio, da hand skulle kalde alle Guderne sammen, Ordene i Munden, at hand ej veed, hvorledes hand skal bringe disse Folk, som hand regner under Barbarer, deres Afguder sammen, i det hand ikke var kyndig i deres Sprog, og altsaa hverken kunde forstaae dem, eller af dem blive forstaaet. Deraf slutter Author, at, efterdi Galliernes Afguder ey forstoed Græksk, som dog den Tid var de Lærdes Sprog; Saa maa de ej have opholdt sig andensteds end i deres Land. Author siger dernæst, at det fornemste Stykker af de gamle Galliers Religion ankommer derpaa, at de hverken havde Kirker eller Billeder og Stotter, som Guder, men dyrkede ej andet end Skove, Træer og Moradser, hvilke slags Guddommer vare saa fremmede for andre Folk, saa egen som de vare for de gamle Gallier. Vel synes Cæsar at tilstaae, at de gamle Gallier have haft deres Troes Lære tilfelleds med andre Folk, naar hand melder, at de om Jupiter, Mercurio, Marte &c. næsten have giort sig samme Begreb, som andre Folk derom havde udi Cæsaris Tider. Men Author finder adskillige Udveje til at conciliere Cæsaris Ord med sin Meening, og giør i Særdeleshed Forskiæl paa

Fol-

Folkets Troe og Druidernes Religion og Troes Lære. At mand ej skal tale om, at vel mueligt har Cæsar ligesom andre udiændiske Skribentere skrevet paa dette Sted om Gallierne, som en Romere, der alletider sandt deres Afguder hos andre Nationer, saa snart de saae noget dem var ligt, allerheldst da det hand ellers skriver om dend gamle Gallisk Lære, ej passer sig i ringeste Maader med dette: Men dersom nogen Lighed findes imellem disse tvende Folkes Gudstieneste, indvender Author, at det ej endnu er afgiort, om Gallierne have laant nogle Skikke af Ægypterne, Romerne og Grækerne, eller disse laant dem af Gallierne. Mand finder virkelig, at den Maade og Viis, paa hvilken Afguderne blev dyrket af Gallierne, er meget ældre end Romernes og Grækernes selv, saa at Gallierne have meddeelt de første Romere de hos dem brugelige Ceremonier, og paafølgelig maa Gallierne være nødvendig meget ældre end Romerne og Grækerne. Udi Ciceronis Tider vare vel Romerne saaledes afvigede fra deres første Guds-Tieneste, at hand udi sin 3de Bog de Legibus udtrykkelig begiærer, at mand i Byerne skal opbygge Guderne Templer, og er mißnøjet med de Viise udi Persien deres Meening, og at Xerxes, paa deres Tilskyndelse, opbrændte Grækernes Kirker. Men Cicero tænkte da ej tilbage paa at Numa Pompilius, som i deslige Ting var i det mindste lige saa forsaren som hand, har været af en anden Meening, og hvorledes hand, som Plutarchus om ham anfører, udtrykkelig har forbuddet,

at

at forestille Gud under et Menniskes eller et Dyrs Gestalt, ja ej engang afmale ham, eller hugge ham ud. Clemens Alexandrinus forteller det samme om ham i hans første Bog Stromat: og anmerker end derhos, at Romerne ej længere end 170 Aar have rettet sig efter denne Numæ Forskrift, hvortil Festus endnu legger dette, at Numa har holdt det sig for en Ære, at følge Galliernes Exempel, i at indrette den Romerske Gudstieneste. Dette vil Læseren komme saa meget mindre fremmed for, naar mand eftertænker, hvad Fortrin Gallierne, i Henseende til Alderdommen, havde saavel for Grækerne som Romerne. At mand ej skal anføre andre Beviser, angives de af adskillige Romerske Historicis for Aborigines. Og at mand maa give dette Ord hvad Betydning mand vil, dog seer mand derudaf, at udi Augusti Tider var Galliernes Oprindelse saa gammel, at mand endelig tog vild i de ældste Tider. Romerne vare ustridig opkomne efter Sabinerne, og for dem havde Umbri forlængst været i Italien, hvilke mand holdt for det ældste Folk i det heele Land, da de dog, efter Solini og Servii Beretning, vare komne af Gallierne. Den Gallifke Nations Alder lader sig i Særdeleshed godtgiøre af de Bogstaver hvoraf de sig betiente; thi, om end, efter Plinii og Strabonis Beretning, deres Bogstaver vare de selvsamme, som Cadmus bragte til Grækerland, forstoed de dog, efter Cæsaris Beretning, ej det ringeste af det Grædske Sprog; Thi i det Julius Cæsar taler om et Brev, som hand har tilskrevet Æ. Ciceroni, om at komme

ham

ham til Hielp, setter hand, at dette Brev er skrevet af ham paa Grædsk, paa det, at ifald det skulde falde i Galliernes Hænder, de dog ej skulde forstaae noget deraf. Men at Gallierne have betient sig af Cadmi Grækiske Bogstaver, viser Author af en gammel Ruin, som er opdaget udi Gordiani, et gammel Gallisk Buds Grav, som bragte Brev fra Rom til Gallien. Vi overlade den curieuse Læsere, at see det efter, hos ham selv, efterdi hand der læser det anderledes end hos den lærde Mabillon, og anforer især de Aarsager hand dertil haver hast. Mand finder og denne Skrift ej alleene paa gamle Penge, hvorunder dog paa somme ere blandede Grækiske og Romerske Bogstaver, men det er enddog fornemmelig merkværdig, at de gamle Gallier ofte skrive βουστροφηδόν, det er, at de vexelvis begyndte Linierne fra den venstre til den høire, og fra den høire til den venstre Haand, der som er bekiendt, var de allerældste Grækers Sædvane. Da nu nylig udi vor Frue Kirke i Paris er fundet en Inscription af denne Natur, lover Author, ved anden Leilighed, om saa illustre et Momument at give udførlig Efterretning.

Udi Harlingen er trykt in 8vo, George d'Arnaud Animadversionum Criticarum specimen ad aliqvot Auctores Græcos & inprimis Anacreontem Sosibium, Callimachum, Hephæstionem, Herodotum, Xenophontem & Æschylum.

Italien.

Udi Verona har Marchese Scipio Maffei for-

at udgive et Verk, som kaldes: De gli Amfiteatri e singolarmente del Veronese libri due. Hand vil derudi vise, at alle som hidtil have skrevet om Amphitheatris, have taget feyl og ladet sig forføre af de urigtige Tegninger, hvorfore hand deraf vil give en ny Afbildning, som kand komme bedre overeens med Sandhed.

Nye Bøger.

Jo. Clerici Opera Philosophica in IV. T. digesta atqve aucta cum præfatione Gottl. Frid. Jenichen, 8vo, Nordh.

Imp. Justiniani Institutiones L. IV. cum notis Jo. Sam. Strykii explanati, 8vo Halæ

Justi Henn. Boehmeri introductio in Jus Publicum universale, 8vo ibid.

Amœnitates Literariæ, qvibus variæ observationes & rariora opuscula exhibentur, T. VI. 8vo Francof.

Godof. Antonii Jus Feudale additamentis auctum a J. S. Strykio accessit J. O. Taboris index Textuum Juris Feudalis, 4to Halæ

Jo. Everh. Roesleri themata Jurisprudentiæ naturalis ad ductum libri Puffendorffiani de officio hominis & civis, 8vo Tübing.

Frid. Muzelii collectanea Epistolica, ad usum Juventutis accommodata, 8vo Berol.

Christ. Aug. Heumanni conspectus Reipublicæ Literariæ, editio auctior, 8vo Hanov.

Joach. Negelein Ulysses literarius, additur Jo. Casp. Dornavii Ulysses Scholasticus, 8vo

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. II.

Dend 11 Martii, 1728.

Dannemark.

Continuation om den Familie Krabbe.

Herr Erik Krabbes og Fru Margrete Revents lovs 6te Søn Erik Krabbe, døde i sin Ungdom. Den 7de Søn, Mogens Krabbe til Vegholm var gift med Karen Jacobs-Daatter Gied af Ryfelsholm, de havde sammen 3 Døttre og 5 Sønner, Døttrene døde alle smaa, Sønnerne vare Niels, Tyge, Jacob, Mogens og Tage Krabbe. Dend Ældste af dem Niels Krabbe til Vegholm hans Frue var Birgitte Herlov Skaves til Eskeldstrup,

og Anne Brahes Daatter, Moder til en Søn, Mogens Krabbe til Vegholm, og 3 Døttre, 1) Margrete, gift med Detlev Holk, 2) Ellen, havde Friderich Schovgaard, 3) Sophia, gift med Christen Eriksen, som var Erik Valkendorphs Søn. Mogens Krabbe til Vegholm giftede sig med Elisabeth Eylers-Daatter Bryske af Dalund, som fødde ham 2 Sønner og 3 Døttre, Døttrene vare Anne Erik Qvitzovs, døde i Barsel-Seng 1638, 2) Elisabeth Rønnov Bildes, 3) Jomfru Birgitte Krabbe, Sønnerne vare Niels og Iver Krabbe, Niels Krabbe var med Grev Holk i den Tydske Krig, og døde der 1630. Iver Krabbe til Vegholm døde 1662, var gift med Edele Knuds-Daatter Grubbe til Røgle, Moder til 2 Sønner, Mogens og Knud Gabriel Krabbe, som begge døde ugift. Mogens Krabbe og Karen Gieds anden Søn Tyge Krabbe, tiente Keiseren 6 Aar i Ungern imod Tyrken, og blev der 1570. Dend 3die Søn, Jacob Krabbe, tiente til Hove i Friderici II. Tid, og døde ugift. Den 4de Søn, Mogens Krabbe, druknede i den Svenske Fejde 1610. Den 5te Søn, Tage Krabbe til Jordbierg, Skiøslinge og Rytzelsholm, var gift med Sophia Jørgens-Daatter Friis af Kraftrup, Moder til 2 Døttre og 5 Sønner, Døttrene vare 1) Karen, gift først med Johan Friis til Oredslevgaard, og siden med Holger Axelsøn Rosenkrantz, 2) Else Eyler Hogs til Dalund. Sønnerne vare Iver, Niels, Mogens, Jacob og Palle Krabbe, de 3 sidste døde udenlands, den Ældste, Hr. Iver Krabbe,

be, ejede Jordbierg, hans Frue var Karen Ottes-Daatter Marsvin til Dyvig, Moder til 8 Døttre og 2 Sønner, Døttrene vare 1) Sophia Kield Krags til Trudsholm, 2) Karen Hr. Joost Hogs, 3) Mette Christian Vinds til Nørlund, 4) Anne Sophie Christian Urnes til Soebye-Søegaard, 5) Margrete døde liden, 6) Margrete Biørn Uhlfeldts, som siden fik Hr. Erik Rosenkrantz til Rosenholm, 7) Helle døde ung, 8) Else Jørgen Scheel Dues første Frue. Sønnerne Tage og Jørgen Krabbe, Tage Krabbe havde Kirsten Niels-Daatter Vind af Grundet, og med hende 4 Døttre og 7 Sønner, hvoraf de 5 døde smaa, men de 2 vare Iver og Erik Krabbe. Efter Tage Krabbes Død giftede hans Frue sig igien med Oberst Otto Friederich von Gam. Hr. Iver Krabbes og Karen Marsvins anden Søn, Jørgen Krabbe til Krogholm i Skaane, var gift med Ingte Ottes-Daatter Tott af Næs, de havde ej Børn sammen, hand blev archebuleret i Malmøe 16-8. Tage Krabbe og Sophie Frieses anden Søn, Hr. Niels Krabbe til Skievinge var først forlovet med Jomfru Mette Palles-Daatter Rosenkrantz, men da hun døde førend de kom sammen, giftede hand sig med Lisbeth Corfitz-Daatter Rhud af Sandholt, de havde ej Børn sammen. Hans anden Frue var Mette Anders-Daatter Bille af Damsboe, som fød ham en Daatter, Lisbeth, gift med Herlov Trolle til Snedinge. Efter hendes Død fik hand Erik Giedes Enke, Fru Mette Holgers-Daatter Rosenkrantz, Moder til Mette Sophie

Krabbe, gift med Johan Monrad. Morten Krabbe og Karen Globs 3die Søn, Glob Krabbe til Østergaard, havde Inger Eriks-Daatter Skram til ægte, som fødde ham en Søn og en Daatter, Karen Niels Schiels til Nygaard, og Iver Krabbe. Denne Hr. Iver Krabbe til Krabsholm sad i Rigens Raad, hans første Frue var Magdalena Eriks-Daatter Banner, som fødde ham 5 Døttre, 1) Mette, som døde ugift, 2) Dorthe Bendix Ahlefeldts, 3) Anne, gift først med Axel Viffert, og anden gang med Erik Kaas, 4) Helvig Tyge Brahes, 5) Karen Folk Giøes. Morten Krabbe og Karen Globs 4de Søn, Michel Krabbe til Tanderup i Fyen, havde Anne Anders-Daatter Munk, og med hende en Daatter, Anne, gift med Mads Jenſøn Viffert, og 2de Sønner, Kield og Lucas Krabbe, den sidste havde først Helvig Jacobs Daatter Lykke, og siden Cathrine Ahlefeld, og med ingen af dem Børn. Den ældste, Kield Krabbe til Nebbel havde Suſanne Jacobs-Daatter Lykke, og med hende en Søn og 2 Døttre. Sønnen, Niels Krabbe til Tostelund var 2 gange gift, 1) med Ingeborg Palles-Daatter Juul, som fødde 2 Sønner, Kield og Lucas Krabbe, hvilken sidste var Kong Christiani IV. Hovsinder, og blev skudt for Calmar 1611. Den ældste, Kield Krabbe, fik Christentze Hermans-Daatter Juul af Aabierg, og døde samme Aar. Niels Krabbes til Tostelund hans anden Frue var Vibike Gregers-Daatter Ulfstand til Vosborg, som fødde ham 3 Døttre, 1) Ingeborg Palle Rosenkrantzes, 2) Anne

Anne Gunder Langes, og 3) Susanne Niels Friſes, samt 2 Sønner, Gregers og Iver Krabbe. Den ældste Søn, Hr. Gregers Krabbe til Toſtelund, Statholder i Norge, og Befalingsmand over Aggerhuus, var 2 gange gift, 1) med Helvig Corfitz-Daatter Rhud af Sandholt, og 2) med Dorthe Claus-Daatter Daae. Med den første Frue havde hand 3 Døttre og 2 Sønner, Døttrene var Vivike Chriſtian Daaes til Raunſtrup, Birgitte Oluf Roſenkrantzes til Egholm, og Mette Krabbe, som døde ugift. Sønnerne vare Niels og Corfitz Krabbe, med den anden Frue havde hand ligeledes 3 Døttre, 1) Helvig Peder Juuls til Ureslov Kloſter, 2) Ingeborg Holger Trolles til Rygaard, og 3) Lisbeth Berut Dues til Kraſtrup, og 2 Sønner, Claus og Niels Krabbe, Claus Krabbe ejede Toſtelund, hand havde med ſin Frue Marie Sophie Hendriks-Daatter Broſche 2 Døttre, som begge døde ſmaa. Hands Broder, Niels Krabbe til Hverringholm, havde Charlotte Loviſe von Slaberndorff. Hr. Niels Krabbe og Vivike Ulfſtands anden Søn, Iver Krabbe til Kongſtedlund, havde til ægte Dorthe Ivers Daatter Juul af Villeſtrup, de havde ſammen 2 Døttre, Ingeborg Anders Sandbiergs og Helvig Mogens Kruſes.

Udi Kiøbenhavn er nylig trykt udi Boghandler Joh. Nicolai Loſſii Forlag: Avanturier, eller underlige og ſælſomme Hændelſer, den berømmeliges Ebn Thahers, af det Franſke overſat. Samme er trykt in 8vo, og beſtaaer af 5½ Ark.

Sverrig.

Udi Stokholm ere følgende Bøger deels under Pressen, deels agter mand dem med det første at udgive, 1. Carl Gustavi Oesterlings Version: Vanitas Cogitationum, eller Menniskenes Tankers Forfængelighed, hvor farlig den er for vores Salighed, og hvorledes mand derfra kand vorde befriet, skrevet først paa Engelsk af Thomas Godvin, men nu siden udaf tvende diverse tydske Oversættelser uddraget, og paa Svenske oversat. 2. Rigsdageners og Modernes Beslutning, Bevillinger og Forsikringer, som menige Sverriges Riges-Raad og Stænder, have bevilget og giort fra Kong Gustavi I. Tid, nemlig Aar 1527, indtil nærværende Tiid. Item Arve-Foreningerne Regiments Former og Resolutioner, paa de almindelige Besværinger sammendragne, og med et fuldkommen Ord-Register forsynet af And. Anton Stierman. 3. Regno d'Italia. Det er: Om den Italienske Riges Regiering under de Gothiske og Longobardiske samt fleere fremmede Herrer og Konger, som Tid efter anden deels have været Herrer derover paa en viß Tiid, deels fuldkommen have havt Regimentet. Paa Italiensk Summe viis forfattet af D. Emanuel Thelauro, ydermeere efter den Kongl. Ceremonie-Mester Johan Sparvenfelts Udtydning paa Svensk, formeret med nogle Antegninger og nødvendige Registere, og udgivet af Cancelie-Raad og Antiqvario Peringlchiold. 4. Pauli Warnefridi

Lon-

Longobardi Historia Longobardorum, eller om Longobardernes Bedrifter, hvilke Paulus Diaconus Aquileyensis fordum haver sammenskrevet, og siden ere forsvenskede af Joh. Fried. Peringschiold. 5. Ant. Stiernmans, de gamle Svenske og Gothers pregtige Skiolder, fordum i Fred og Krig førde til et Vevis paa deres mandige Levnet og Bedrifter, nu atter til Lyset fremdragen af deres fortærende Rust, og udgivne deres Forere til en udødelig Amindelse. 6. Sammes udførlige Beskrivelse om de Svenskes Ridder-Ordene. 7. O. Grans Beskrivelse over Lapland. 8. C. J. Stiernsteds Version af Peter Molins Tractat om Sielenes Fred og Aandens Fornøyelighed. 9. Mariæ Gustavianæ Gyldenstiernes Version af Mr. Perots Herres til Ablincourt Octavius, af Minutius Felix. 10. Zachariæ Brochenii, af Josephi Haci Henochismus. 11. Smits Version af Luciani Timon, eller Dadlere, efter Ablancourts Franske Oversettelse. 12. Lars Söderhielms Version, af Jeremiæ Drexelii Antigrapheus, eller Menniskenes Samvittighed. 13. Joachim von Glars Version af en Skriftermaals Bog, i hvilken Skriftes og Skriftemaals Brug og Mißbrug forestilles. 14. Gabr. Westphals Version, af Hendrich Müllers Himmelske Kierligheds Kyß. 15. Petri Carstenii Vita sincera, det er en liden Bog, som indeholder alt det som sigter til et Gudeligt Levnets Opførsel, med skiønne Bønner, og i nogle Lofsange sammenskrevet, og til underdanigste Taksigelse

H. K. M. Kong Carl den XII. underdanigst dedicereet. 16. Det Kongl. Svenske Hof-Raads ved Trykken udferdigede Bref og Universalier fra Aar 1668. til nærværende, i Haab samlede og med behovende Registere forsynede, ved J. H. Werner. 17. Sam. Kroks Bibliske Chronologie, hvorudi vises en nærmere og vissere Tids-Regning end hidtil er bleven brugt, alt fra Julii Cæsaris Tid, og siden udi Christendommen efter adskillige slags Stiiler og Udregninger. 18. Sammes Eteologia Scandinaviæ, eller Dansk Norsk og Svensk Tide-Regning. 19. Erici Agners Tabel, formedelst hvilken Interesser og Interesser af Interesse, paa en meget kort Maade og uden synderlig Hoved-Brud kand udfindes med kort og grundig Underretning om dessen Brug oplyst og forklaret ved nyttige Exempler og Brug. Hvorhos følger en liden Underviisning, hvorledes mand kand finde Media Proportionalia, item et Anhang af adskillige curieuse Qvæstioner, med sine behændige Opløsninger.

End er Sammesteds trykt udi Aar Rosenii Version af Julii Bernhardi von Rohrs Indledning til Klogheden at leve. Sam. Lundberg Poulsens Version af Erasmi Roterodami Moria, eller Daarligheds Lov og Berømmelse.

Tydskland.

Udi Straßborg er død en Pige omtrent 60 Aar gammel, paa hvilken Maven paa nogen Tid merkelig var tilvoxen, uden at føle til nogen smerte, end-

endskiondt hun var overmaade tyk. Det medicinske Facultet har brugt alle tienlige Midler dermod, men ej kundet helbrede hende. Dets Aarsag have de givet hende en Pension, paa de Vilkoer, at hun vilde tillade sit Legeme at aabnes efter hendes Død, for at opdage Aarsagen til en saa extraordinaire Sygdom; Da hun nu, strax efter hendes Død, blev aabnet, har mand fundet en stor Slange in hendes Mave.

Udi Leipsig er trykt i Aar in 8. Gotfridi Mulcovii de sectis Sabinianorum & Proculianorum in jure Civili Diatribe, inserta est disquisitio de Herciscundis. Vores lærde Author viser derudi udførlig Oprindelsen af disse Secter, samt dessen Vext og Oprindelse beskriver sammes Anhæng, og anmerker at de fornemste gamle Juristers have gaaet Middelveyen, hand har og bemøyet sig at søge Sporet af disse Secter, og forklare dem, har og alletider lagt dertil, om naar og af hvem denne Stridighed er bielagt. Author har anført alting af de beste gamle Authores, som hand merkelig oplyser, og undersøger de af nogle Criticis giorte Forklaringer.

Udi Halle er udkommen det 3die Specimen af Joh. Friderich Christs Noctibus Academicis, hvorudi indeholdes 8 Observationer 1. de ritu vindiciarum apud antiquissimos Romanorum. 2. A Gellii Caput emendatum & notis illustratum. 3. Annales Francorum Pithœani e codice MS. membraneo emendati. 4. De torque Hattonis, Pontif. Mogunt. qua insidiatus fertur

Henrico Aucupi, Saxoniæ tum Duci. 5. Hoffmanni rerum Welckenred. libri percenſentur ex MS. 6. de Nic. Machiavelli Hiſtor. Flor. imaginibus. 7. de vita & ſcriptis Hermanni, Comitis a Nuenar, Præpoſiti Colon. 8. de ſumma libelli, quo diſputatur, mulieres non eſſe homines.

Nederlandene.

Udi Brygge har mand for ved Subſcription at lade trykke Deſcription hiſtorique de Dunkerque ſon origine & progres la Converſion de ſes habitans au Chriſtianisme, les grands hommes, qu'elle a produits leurs merites & la fortune à la quelle ils ſe ſont elevez par Pierre Faulconier, ſamme ſkal beſtaae af 2 vol. in folio.

Engelland.

Udi Londen er trykt i afvigte Aar, de fide & officiis Chriſtianorum Liber Authore Thoma Burnetis S. Th: P. in 8. p. 190, Fortalen af denne Bog er giort af Forleggeren, ſom ſynes at forſtaae ſin Profeſſion temmelig vel. Hand ſynes at giøre ſin Regning paa forvovne Bøger i vores Tider, da hand derved vil ſette denne Bog i Renommée. Hand ſiger, at Author har brugt den Forſigtighed, at hand har ladet denne Bog ſee ikkuns af nogle faa iblant hans Venner, paa det at de Fenſoldige ei ſkulde ærge ſig derover. Men for at forekomme, at den ei ſkulle forlores, har mand ladet trykke nogle faa Exemplarier efter Originalen, ei i dend Hen-

Hensigt, at giøre Bogen gemeen, men for at give den nogle udvalde Personer i Forvaring, og de som saae den tilkiøbs, maa give den Forsikring fra sig, at hverken maa lade den affkrive eller igien trykke; Og dog ikke destomindre haves af denne Bog endnu en meere fuldstændig Edition. Den afdøde Mr. Burnet var Forstander for Cartheuserne i London, og er merkelig bekandt over sin Archæontologie. Hands Kiærlighed for curieuse Paradoxa, kand ej være nogen ubekiendt, og det synes, at mand i dend omtalte Fortale har vildet give at forstaae, at herudi findes de, som ere de Curieuseste, og alt Bogen deraf er fuld. Men mand vilde merkelig bedrage sig, om mand troede sligt, og Kiøberen vilde komme merkelig tilkort, om de vilde forestille sig derudi at finde geheime Ting af Theologien og Moralen. Sandt er det, at Author i adskillige Hoved-Articler, som de fleeste Christne holde for Hoved-Lærdomme, er temmelig lunken, og laster overhovedet visse Theologorum Hestighed over nogle Puncter, som synes ham at være af slet Betydenhed og Vigtighed. Hvad hand ellers forebringer, beviises meget sielden, saa at det vil overalt passere for et Oracul. Overalt er det klart, at hand ej foredrager noget, uden det som er meget almindeligt, og anforer de Beviser, som ere alle bekiendt.

Sammesteds er trykt i afvigte Aar, Etat de la France dans lequel l'on voit tout ce qui regarde le Gouvernement Ecclesiastique le Militaire, la justice, les finances, le Commerce, les Ma-

Manufacture, le nombre des habitans & en general tout ce qui peut faire connoitre à fond cette Monarchie, extrait des Memoires dreſſez par les Intendans du Royaume par ordre du Roy Lovis XIV. à la ſollicitation de Monſeigneur le Duc de Bourgogne Pere de Lovis XV. à preſent regnant, avec des Memoires hiſtoriques ſur l'ancien Gouvernement de cette Monarchie juſqu'à Hugues Capet. Par Monſieur le Comte de Boulainvillers. On y a joint une nouvelle Carte de la France diviſée en Generalitez revue & corrigée par MSS. de l'Academie Royalle des ſciences, Dette Verk beſtaar af 2 Vol. in fol. Author roeſes i ſær fordi hand har nøye forbunden Sandheden med den Ærbødighed hand har for ſin Konge og Nidkierhed for ſit Fødeland, hvilken Roeß er saa meget større ſom den er sand. Mand har forlengſt i Frankerige forgiett at giøre Forſkiel imellem Kongens Perſonlige Nytte og Rigets Nytte. Det er nok til Hykierie og Admiration, at Kongen kaldes ſtor, at hand har ſtore Forſlag, at hand har en ſtor Rang, at hand anvender ſtore Bekoſtninger, at hand holder ſtore Armeer paa Benene, at hand erholder ſtore Seyer, og tenker til at indtage ſtore Lande. Saa meget ſtort fylder baade Mund og Øren, og Underſaatterne troer uden at underſøge det, at en Franſk Monarch kand ey andet end være ſtoer, i hvorledes Frankerige end seer ud. Et Fruentimmer i den Hag, ſom tenkte paa nu regierende Franſke Konges Aar, ſom

den

den Tiid ikkuns var 6 a 7 Aar gammel, spurte en viß Minister om, hvorledes den lille Konge befandt sig. hvorpaa samme Minister svarede med en alvorlig Mine. Jkand vide Madame, at Frankerige ey har nogen lille Konge. Frankerige er et af de skiønneste Rigeri Verden, men om det end var lille og arm; skulde mand dog med Føye kunde disputere, at dessen Konge i Gierningen og Menniskernes Mening var liden. Grev Boulainvilliers er derfor at roese, at hand saa vel i dette Verk har vidst sig at opføre. Den afdode Hertug af Bourgonien, nu værende Franske Konges Fader, forlangede at kiende det Rige, hvorover hand engang skulde regiere, og Kongen hans Hr. Farfader bevilgede hans Begiering, og befalede Intendanterne udi Provintzerne at indsende de dertilbehøvende Efterretninger. Udi Aaret 1697 efter den Nystedske Fred, blev oversendt en Efterretning, som Hertugen selv havde opsat, og som skulle tiene dem til et Mønster. De Efterretninger, som derom indløb, udgiorte 40 Vol. men vare meestendeels slet udarbeydede, hvorover Grev Boulainvillers besluttede til sine Børns Undervisning, at giøre Extracter deraf, i Forhaabning at Sligt og kunde blive Printzen til Nytte. Hand fandt derhos nødvendig til at omdanne nogle af disse Efterretninger, som og at refutere nogle, satte det Udeladte dertil, og at oplyse alting med Historiske Hændelser og vigtige Anmerkninger, som Authores have forbigaaet. Til dette har hand sat en Historisk Afhandling om Rigets gamle Re-

gie,

giering, indtil Hugonis Capeti Tider. Hand indlader sig derhos i en omstendelig Udførsel af adskillige vigtige Bedrifter, saa at dette virkelig er et af de curieuseste Stykker udaf hans Bog. Hand har altsaa ey bunden sig til de bekomne Efterretninger, men bragt Sagerne i Orden, efter sit eget Gotfindende sat adskilligt, og samme forbedret. Dog maa mand ey tenke i dette Verk at kunne finde den nærværende Tilstand af Frankerige. Disse Efterretninger ere oversatte i de Aaringer 1697. 1698 og 1699. Og Author har skrevet sin Bog 1700. 1701, og 1702. saa at den heele Tid fra den Ryßviske Fred til den paafølgende Krig feyler.

Frankerig.

Udi Paris har en Person opfundet en ny Machine, til at bringe Baade op imod Strømmen; Een Machine var allerede dertil giort, men da den ej reusserede, haaber mand, at den nu giøres, skal finde Fremgang. Tredive Tømmermænd arbeide virkeligen derpaa, og flatterer Author sig derved, at frembringe 30 Baade paa eengang fra Rouen til Paris, og jo stridigere Strømmen gaar, jo gesvindigere kand Baadene frembringes. Hand lader og anlegge deslige Fartøyge paa Rhone-Floden, og agter at giøre Proven med det første fra Seve til Paris.

Italien.

Udi Florentz er trykt udi afvigte Aar in folio, 6 Alphabeter sterk, Inscriptionum Antiquarum Græcarum & Romanarum, quæ exstant in E-

tru-

truriæ Urbibus Pars I. eas complectens quæ sunt Florentiæ cum notis Antonii Mariæ Salvinii, cura & studio Antonii Gorii Presb. Flor. Baptisterii & Ecclesiæ S. Johannis, Accedunt LXII. Antiquæ Gemmæ literatæ aliaqve prisca monumenta in 20 tabulis quæ explicantur & illustrantur. I dette Verk fortiener alting at sees med lærde Øyne, som med stor Fornøyelse ville betragte de fortreflige Levninger af de længst forbigangne Tider. Hr. Gori har af Kierlighed for sit Fødeland, efter deres Exempel som have udgivet andre Italienske Byers Inscriptioner, besluttet at stille dem for Lyset, som findes udi Hetrurien, hvilket efter Rom er rigeligst forsynet med saadanne Monumenter, men paa det hand kunde give Læseren fuldkommen Fornøyelse, har hand anvendt alt Oprigtighed, Magt og Flid paa at udskrive dem, saa at Linierne ere saaledes inddeelte som de findes, og er ej afvigt fra Skriften paa de gamle Steene. Hand har altsaa ey allene selv opskrevet alle disse gamle Inscriptioner med stor Opmerksomhed, og confereret Aftrykken paa nye med Stenene, at ey ringeste Feyl skulde insnige sig. Lige Flid har hand anvendt paa Ædelstenene og andre Monumenter, som hand har ladet afbilde paa 20 Kaaberplader, og i Agt taget Lighed saa nøye, at det Øyn hart ad lod som mand havde Ædelsteenene selv for Øyne og i Hænderne. I denne første Tomo finder mand 1330 Florentinske Inscriptioner, hvilke til største Deels

ellers

ellers ikke have været trykte. De som findes i Gruteri Reinesii og andre Verker, har hand fundet fulde af saa mange Feyl, at hand har holdt nødig at lade dem endnu engang trykke. Ved hver Ædelsteen og Inscription bliver anført saa vel den berømte Salvini, som og Hr. Gori Anmerkninger, hvorudi de tunge Stæder forklares, og tillige vises Gruteri og Reinesii Feyl paa det noveste.

Nye Bøger.

Pet. van Muschenbroek epitome elementorum physico-mathematicorum, 8vo Lugd. B.

Frantz Christ. Khevenhillers Annales Ferdinandei, oder Beschreibung Käysers Ferdinandi II. Geburth, Auferziehung und vollbrachten Thaten, ꝛc. samt kurtzer Erzehlung derer in der gantzen Welt vom Anfang des 1578. biß auf das 1637te Jahr vorgelauffenen Handlungen und denckwürdigen Geschichten, in 12 Theilen abgefasset, und mit mehr dan 400 schönen Portraits und andern vielen Kupffern gezieret, fol. Leipz.

Christ. Herm. Schweders Historischer Schau-Platz der Ansprüche und Streitigkeiten hoher Potentaten und anderer regierenden Herrschaften in Europa, worinnen der Ursprung, die Gründe, Gegen-Antworten und der jetzigen Zustand der wichtigsten Prætensionen Europäischer Potentzien vorgestellet werden, anitzo suppliret und continuiret von Ad. Friederich Glafeyn, 2 Theile, fol. Leipzig

Nye Tidender

Om

Lærde og Curieuse Sager.

No. 12.

Dend 18 Martii, 1728.

Dannemark.

Krabbe.

Skioldet af Solv / og derudi et stort rødt Hierte / paa Hielmen 2 røde Horn med en hvid Bielke. Peder Krabbe til Ulmeunes førte dette Vaaben.

Krahe.

1318. levede Eschild Krahe, hand var Hertug Christophers Lehns-Mand i Halland, faldt ind i Skaane, og forraskede Orkelinge Slot.

Til Trykken er forferdiget et Skrifft, hvis Titel er Concilium & Judicium Episcopi Licitum, det

det er: Den Evangeliske Geistligheds underdanige og lydige Tieniste i Verdslige Sager, befalet af GUd, begiært og behøvet af Næsten, bevilget og paabuddet af Kongen, forhadt og ilde lidt af Verden, men nu i et Sende-Brev til en viß fornemme Herre, forsvaret af Hr. Johann Cold, Provst over Nedre-Borgesyssels Provstie, og Sogne-Præst til Nordre Friderichshalds og Bergs Menigheder. Skriftet bestaar af 33 Capitler. Vores lærde Author beretter, at Andledningen til dette Skrifft er tagen deraf: da mand i forleden Aar fra andre Kongeriger har fornummet, hvorledes mand meere end tilforn har stødt sig paa deres Geistlige for Verdslige Forretningers Skyld, er ham af en ubenevnt Herre bleven paalagt, derom at give sin Betænkning. I det 2det, 3die og 4de Capittel forklarer hand derfor de Ord: Episcopus, Consilium, og Judicium. I det 5te Cap. giver hand tilkiende hvorvidt saadanne Forretninger ere tilladte, og befrier derved sit Skrift for Mistanke. Udi det 6. 7. 8. 9. 10. og 11. Cap. fremfører hand Patriarchernes, de Første-Føddes, Leviternes, de Mosaiske Præsters og ypperste Præsters, ja Propheternes Exempler, hvilke alle foruden deres Verdslige Embeder have forestaaet det Geistlige, eller foruden de Geistlige Embeder havt med Verdsligt at giøre. I det 12te Capittel gotgiør hand, at endskiøndt de Jødiske Forensia er ophævede, Kongerne dog endnu i det nye Testamente kand deraf beholde, hvad som er utile og decorum. I det 13. 14. og 15. Cap. vil

ser hand fremdeles hvorledes Apostlerne i de Hedenske, og Bisperne i de Christne Keyseres Tider har øvet Verdslig Raad og Dom; Det 16 Capit. med adskillige Exempler og Sprog, at det ligeledes har været Maade hos de Hedenske Præster. Det 17. Capit. forestiller os de Geistliges og Verdsliges, saavog Religionens og Statens fælles Maximer. Det 18, 19, 20, 21, 22 og 23 Cap. har adskillige faste Beviisligheder, grundede paa Kongernes Myndighed, Rigernes Lov, de Geistliges Eed, Billighed, og de Geistliges Kiærligheds Kald, som, naar de befales og begiæres, ere pligtige dertil, hvorfor og det 24de Cap. viser, at det kand befales dem uden Fare, baade for Staten og Ministerio. I de 3 efterfølgende Capitler søger Author efter Aarsagen til den Misfornøjelse. Endeel har overslige en geistlig Mands Forretninger, som hand tilskriver endeel den gamle Mistanke, som fra de Catholske Tider endnu vedhænger, eendeel de Geistliges egen Misbrug, og eendeel de ondsindede Verdsliges Præconcepter, hvorudi hand hverken skaaner de Catholske, ej heller flatterer de skyldige Geistlige, og udi de Verdslige rører ikkuns de Ondsindede og deres Laster, men tilstaaer de Gode den Roes og Lydighed mand ere dem pligtige. De 6 sidste Capitler besvare adskillige af Skriften, Conciliis, Patribus og andre lærde Mænds Skrifter, ja af daglige Ordsprog giorde Objectioner, hvorved beviises, at samme ere ikke Authoris Meening imod, som af deres egne Skrifter, Exempler og andre Omstændigheder gotgiøres, at de, sublato

abuſu

abulu, ere paa Authoris Side. Skriftet beviser ellers overalt Authoris Lærdom og Forstand, saa det er skreven med en angenem Stiil, og i alle Maader intet fordigaaen, som nødvendig til denne Materie henhører, fra hands lærde Pen mand med Tiden endnu kand vente meere.

Sverrig.

Udi Nordkiøbing er trykt And. Celsii Underretning, hvorledes mand, efter Solens ujævne Bevægelse bør rette og stille et Uhrverk, at det heele Aaret igiennem beholder en jevn og uforandret Gang, in 8vo.

End er sammesteds udkommen, Gedichens Historiske Underretning om heele Reformations-Verket, hvilket formedelst Lutheri Tieneste begyndtes 1517, hvorudi saavel Kirkernes Tilstand for Reformationen, som og Reformationens Nødvendighed, Art og Beskaffenhed vises, og Reformationens Historie, Aar fra Aar kortelig beskrives, tillige og næst Guds Forsyn, og de under Reformationen beteede Velgierningers Forestilling, dessen fornemste holdne Omtaler, Papisternes Indvendning imod Reformationen besvares, samt alle Evangeliske Christnes Pligt skierpes.

Sammesteds er og trykt Prof. And. Rydelii nødvendige og vel-meente Paamindelse imod dend saa kaldede Apocatastasin Panton, eller alle Fordømtes endelige Igiensettelse i sin forlorne Salighheds-Stand.

Ellers er der under Trykken en stor Qvart-Bibel i regal Format, efter Sal. Keisers sidst udkomne Qvart-Bibel, med alle Locis Parallelis, Summariis og Notis, samt en lærd Theologi Indledning, hvorledes mand med Nytte og til sin Opbyggelse skal læse den hellige Skrift; Dernæst vores Symboliske Bøger, bestaaende af 6. Deele, eller de Chur-Førsters, Førsters og Rigets Stænders, som holde sig til den Augsborgske Bekiendelse, samt deres Theologorum Gudelige, og med eenstemmig Samtykke udraabte Troetz og Læres Bekiendelse, hvorhos følger en rigtig Forklaring af den hellige Skrift, som er Sandhedens eneste Regul og Rettesnor over nogle Articler, hvilke efter D. Martini Lutheri Salige Død ere disputerede, ved hvad Tilfælde de ere skrevne og udgivne, derom kunde de, hvilke derudi ere Ukyndige, finde fuldkommen Underretning udi Gedichens Reformations-Historie. Og endelig Mag. Christian Scrivers Siæle-Skats Kierne og Stierne, eller udførlige og fuldkomne Register, derover tillige med en rigtig Andledning, hvorledes af denne herlige Bog allehaande og rare Usus, uddragne af Søn- og Høitids-Dagernes Epistoliske og Evangeliske samt Paßions-Texter, efter alle fire Evangelisterne og Lutheri Catechismum opbyggeligen kunde udføres; Derhos er og den emphatiske Orden forklaret af Grund-Texten, udarbeidet ved Christopher Kok, Præst ved St. Jacobs Kirke i Magdeborg, men nu efter den nye Edition af Aaret 1726 oversat paa Svensk.

Tydsk.

Tydskland.

Natten den 16 Febr. imod Kl. 12. har omtrent 2 Byssе-Skud fra Epstein ved Stauffen, kaldet Steinklinge, som ligger paa Chur-Maynzisk Grund, tildraget sig, at mand udi de omliggende Lands-Byer haver hørt nogle sterke Knald, ligesom mand skiød med Stykker eller det tordnede, hvorpaa det om Søndagen tilig er befunden at nogle Stykker af Steinklinger-Bierg havde hævet sig op af Jorden, ligesom af en Kiedel, og vare kastede hen til den venstre Haand, fra den høyre herunder imellem begge Bierge, imod 2. til 300 Skrit, med et Stykke, hvorpaa 6 Bøge-Træer paa den saa kaldede Epsteins Oxseng, hvor nu ligger en halv Mand høy Jord, men Træerne staaer opretted med deres Rødder, hvilket alt maae være skeet udi et Øyeblik. Siden er befundet at oven ved Kiedelen, hvilket Hul er 27 Foed dybt og vidt ere opkomne 2 smaae klare Kilder, hvis Vand er ikke kolt, og haver en egen Smag. Da nu Folket havde faaet Sligt at vide, ere de fra mange og langt fraliggende Stæder strax kommet derhen, og hentet af dette Vand. Men da saa mange Menniſker komme derhen, have de tiltrampet Kilden, som neden ved Foeden af Kiedelen, 20 Skrit fra det forige Sted igien, kommer, dog ey i saadan Overflødighed som forhen, og dog dette uagtet, continuerer Folk at hente Vand og Jord, men om Kilden fremdeles, i fald den ey vorde oprenset, kand vedholde, vil Tiden vise, imidlertiid have de

Chur-Mayntziske Amts-Betienter besluttet at opsege og indsatte samme.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt 1727, in 8. Petri Wesseling, Observationum variarum libri duo, in qvibus multa veterum Authorum loci explicantur & emendantur. Af disse Anmerkninger er det ustridigt at Author er meget vel verseret udi de Græckiske Authoribus, og haver læst dem med stor Flid og Opmerksomhed, og viser et treffelig Ingenium udi at forklare tunge Stæder, og at forbedre de fordunklede. Hver Bog i dette Skrift er inddeelt udi 2 Capitler, særdeles er at remarquere en Forbedring udi Isæi Orationibus, en Dissertation de Diis Deabusque clavigeris, de giorte Forbedringer udi Vitruvio efter et Franekerisk Manuscript. De udi Orphei Argonautis. At Thomas Magister har forkastet mange Ord som minus attica viser hand, hvilke Mr. Wesseling dog haver fundet i de beste Authoribus af denne Dalect, hand beviser og, at de 70 Fortolkere have ofte taget feyl udi deres Oversettelse, og at meget er bleven sat til af andre, som ey derfra her rører. Den Fortegnelse over Præfectorum Prætorio udi Petri Fabri semestribus, formerer hand med en sterk Tilgift, og anvender stor Møye for at bringe Julii Cæsaris Bedrifter under sine rette Aar, og er deri ey enig med Cardinal Norisio, at de gyldene Darici ere prægede og nevnte af Dario Histaspide viser hand imod Harpocrationem

af

af Herodoto. Imod Scaliger viiser hand at Xerxis Gemahl Ameſtris ey er Eſther udi Bibelen, hvad som i særhos Mr. Weſſeling, er at roſe, er at hand imod de fleeſte Criticorum Sædvane meget beſkeden og høflig begegner de lærde folk, som hand refuterer og lade ſig nøye med at ſige Tingen ſelv, og entholder ſig fra ald Bitterhed udi ſine Ord. Saaledes underſøger hand ofte Olearii Forbedringer og Anmerkninger over Philoſtratum, og anbringer med ſtor Skarpſindighed baade bedre og viſſere Tanker, i Agt tager dog den Beſkedenhed, hand er saa brav en Mand ſkyldig.

Frankerig.

Udi Paris er trykt i afvigte Aar Hiſtoire & Explication du Calendrier des Hebreux des Romains & des Francois dediée a ſon Eminence Monſeigneur le Cardinal de Fleuri. Denne Hiſtorie er dannet udi adſkillige Articler, hvoraf den første kaldes Diſpoſition au Calendrier, og er som en Introduction til Verket, den indeholder adſkillige Obſervationer over hvis som de første Menniſker have paafunden til at marqnere Aarene og Saiſonen, og alt hvis med Tiden har Rapport. Iblandt andre Ting ſiger Author, at Hebræerne, Perſerne, Jøderne og Grækerne haver giort derover temmelig rimelige Conjecturer, at nogle iblandt deres Philoſophis, ſom Mercurius Trismegiſta have Methodice tracteret denne Materie, at de have defineret Tiden, Tallet og Maalet af de forbigaaende værende og tilkommen-

de Bevægelser, at de have deelt Aaret i sine fire Deele, samme igien i Maaneder, Maaneder i Ugerne og Ugerne i Dage og Nætter, og hver Dag og Nat udi 12 lige Deele, som kaldes Timer. Hand legger dette til at denne Timernes Afdeeling udi tolv skeede i Anledning af et viß Dyr, som udi Ægypten er helliget Serapis deres prætenderte Gud for Medicinen, som Trismegista havde observeret, at det 12 gange om Dagen og lige længe imellem hver gang lod sit Vand. Hand prætenderer med mange Authores, at Pythagoras viiste Thebanerne at reglere Aaret efter Solens Løb, og Maanedernes efter Maanen, at det er ham som afmalede de 2 Solstitier og 2 Tropicos, og som begyndte at perfectionere Geometrien, der indtil den Tid ey bestoed af andet end en Begyndelse af visse grove Principia opfundne af Mæris, at Axinamander nesten samme Tid paafandt Sphæram cœlestem og terrestrem, at hand var den første der beskrev Zodiaci Vey, satte Planeternes Tal fast til syv, og gav hver Dag sit Navn. At Vitruvius reglerte sig efter Anaximander, og giorde en Revolution af de Qvadraner af hvilke Anaximenes giorde den første Prøve udi Sparta. At Ptolomæus af Alexandrien viste en let Maade til at kiende Himmelens Bevegning og Stiernernes Distance, ved denne Methode fik Anaxagoras Kundskab om alle tilkommende Formørkelser, at Archimedes confirmerede disse store Mænds Observationer, og giorde en Sphæram af Glaß, hvis Circler følger med en admirable Regu-

gularitét Himmelens Løb. Efter deslige Reflexioner kommer Author til den anden Articul, som er en Forklaring over Calenderen. Hand deriverer Calender af Calendæ, som betegnede den første Dag i hver Maaned, at Soelen ved det den nærmer sig, eller viger fra vores Zenith, deeler os Aaret i fire Tider, at Aaret deeler sig i det borgerlige og naturlige. Det sidste er den Tid som Solen anvender til at giøre sin naturlige Revolution, og at drage tilbage til den samme Pynt af Zodiaco, fra hvilken den er udgaaen. Astronomi ere ey enige om hvor lenge samme varer, men deres Meening vorder meest fuldt, som ville at Solen giør sit Løb udi 365 Dage, 5 Timer, 49 Minutter, 316 Secunder. Dette civile eller Borgerlige Aar er det som lemper sig efter den civile Brug, og som er determineret paa adskillige Maader efter adskillige Folk, da nogle reglere sig efter Solens Løb alene, andre efter Maanens. Iblant dem der determinere Aaret efter Soelens Bevegning give nogle Aaret ikkuns 365. Dage, som Jøderne førend Alexandri Tid af Macedonien, men de andre som Ægypterne de gamle, Perser, Romerne efter Julii Cæsaris Tid, de Evangeliske og Romersk Catholske Christne, Mysterne, Syrierne, Coptener, Abissinerne og Æthioperne, legge til hver fierde Aar en Dag for de 6 Timer, som rester hver Aar over de 365 Dage. Hvad dem betreffer som binde sig til Maanens Gang tilbage med Solens, saaledes som Romerne giorde for Julii Cæsaris Tid, og som Jøderne nu omstun-

der

der tillige med Grækerne, Araberne, Chineserne, Indianerne og alle Christne giøre, da observerer Author, at da disse have merket, at der er 11 Dages Forskiel imellem et Soel- og Maane-Aar, have de giort adskillige Intercalationer imellem Maaneder og Dage, for at giøre de 2 Aar lige. Men da alle disse Observationer ej giøres behov til at forstaae den Romerske Calender, hvilken mand bruger udi Frankerige, explicerer Author alleene det Maane-Aar, af hvilken de Christne sig betiene, og den de alletider have brugt til adskillige Brug i Ecclesiasticis. Maane-Aaret, deeles igien udi det almindelige og Embolismal. Det første bestaaer af 12 Maane-Maaneder, som kaldes de 12 Maaner, af hvilke 6 have 30 Dage, og 6 andre ikkuns 29, som er 354 Dage. Embolismal, saa kaldet af et Grædsk Ord, som betegner at legge til, fordi mand udi dette tillegger en Maane, saa Aaret indeholder 384 Dage, da den tillagte Maane er af 30 dage. Autor explicererdette udførlig i sin Historie, og undersøger den Qvæstion, om Aarene ved Verdens Begyndelse var vore Maane-Aar lige. Hand siger, det er en stor Vildfarelse, og anfører, at dersom dette var, skulle 100 af vores Aar giøre 1200 af de Tiders Aar, og paafølgelig skulle Folk nu omstunder leve længere end Patriarcherne. Hand vil ej heller bifalde den Meening, at 10 Aar af de Tider udgiøre ikkuns et af vores. Hvad Dag og Tid Aaret begyndes, er ej fastsat hos alle Folk. Cyprerne begynder Aaret successivement naar de 365 Dage ere forløbne. Andre, som Jøderne, be-

begynder deres Kirke-Aar med den nye Maane, som er Æquinoctio, udi Foraaret næst, og deres civile eller Borgerlige Aar ved den nye Maane som er nærmest Æquinoctio udi Høsten. Grækerne med den ny Maane, som er Soelhvervet om Sommeren nærmest. Romerne, siden Julii Cæsaris Tid, og de Franske siden Caroli IX. Ordonnance, 1563, paa den første Januarii, i steden for Paaske-Dag, som i Engelland, hvilket dog ej strekker sig videre end til Kirke-Aaret, thi det civile begynder i London som andensteds, paa den første Januarii, men den Maade de der regne paa, er gandske different fra de Franske, thi, for Exempel, naar de Franske regne fra den 1 Martii, regne Engellænderne fra den 11 i samme Maaned. Alle disse differente Folk have deelt Aaret i lige og ulige Maaneder, og have disponeret Maanederne paa adskillige Maader. Author forklarer ved denne Anledning, hvad er Mensis Naturalis, og hvad Mensis Civilis, Mensis Solaris og Mensis Lunaris, og i Henseende til det sidste, hvad Mensis Periodicus og Synodicus er. Dernæst remarquerer hand, at hos Grækerne vare Maanederne indeelte udi 3 Decades, hos Romerne i Timer, og hos Jøderne de Orientalske, og de Christne udi Uger, hvorover hand giør adskillige bekandte Remarquer. Hand falder dernæst paa at tale de Die Naturali & Artificiali, om den naturlige Astronomiske Dag, og den naturlige Borgerlige Dag; Den naturlige civile Dag, som Isidorus kalder den rette, er den, hvis Begyndelse og Ende er fast-

sat

sat ved visse Love eller Brug. Babylonierne begyndte fordum Dagen fra Solen stoed op, hvilket Indbyggerne i Nyrnberg, og de paa Majorca og Minorca endnu giøre. Jøderne, Athenienserne og Lacedæmonierne begyndte den ved Solens Nedgang, som og skeer udi Italien. Bøhmerne, de Østerrigske, Slesierne, Ægypterne og de gamle Romere om Midnat, som de Folk endnu giøre der boe udi Mylien. I forige Tider begyndte de Tydske, Gauler, Spanske, Engelske, Portugiser, Flaminger, Hollænderne, Indbyggerne i Umbrien, Dagen om Middagen, som endnu efterleves af Araberne, mange Folk i Østerlandene, og de iblant Astronomos, som calculere deres Tabeller fra den ene Middag til den anden. Fra Dagene gaaer Author til Timerne, hand fortæller de adskillige Maader, paa hvilke Folk tælle Timerne, og rapporterer, hvis som er observeret, angaaende den Time af de 3 Timer, om hvilken Evangelisten Marcus siger, at Christus blev korsfestet, nemlig at den Time, fornemmelig paa den Tid det var udi Æquinoctio, svarer til vores 9de Time, saa at, naar mand læser, at Christus blev korsfestet paa den 3de Time, er det at forstaae, at det var paa den Tid vi regne Klokken 9 om Morgenen. Men de andre Evangelister sige, det var den 6te Time, det er at sige, efter foregaaende Forklaring, ved Middag. Author citerer her ved Augustinum, som efter at hand haver fastsat, at Marci Intention har været, at give at forstaae, at det var meere Jødernes Tunge, som bragte Jesum

sum til Døde, end Soldaternes Hænder, sluttet, at mand bør troe, at hand blev korsfestet ved den tredie Time af Jødernes Tunge som fordømte ham, og paa den 6te Time af Soldaterne, som satte Dommen i Verk. Derpaa taler hand om Jødernes Calender, og observerer, at den er grundet paa 13 Maane Maaneder, hvorved hand marquerer Dagene og Festerne; Hand igiennemgaaer disse Maaneder, den ene efter den anden; Hand opregner Navnene deraf. Dernæst taler hand om den Romerske Calenders Oprindelse og Fremgang, og seer mand i denne Articul, hvorledes Romulus indrettede Calenderen alleene paa 10 Maaneder, hvis Navne derpaa expliceris tillige med Calendæ Idus & nonæ. Til sidste kommer Reformationen udi Romuli Calender, som skeede ved Numa Pompilius, og dessen Forandring igien ved Julius Cæsar, hvorefter hand forestiller de differente Discussioner om Paaskes Holdelse og Reformationen, som skeede med Calenderen af Gregorio XIII. Cyclo Solari, Søndags-Bogstaverne, Cyclo Lunari og Epacterne. Endelig sluttes Verket med Underviisning om den Romerske Calenders Brug.

Svitzerland.

Udi Zyrik trykkes Joh. Henr. Heidegeri S. S. Th. D. Exercitationes selectæ de historia Patriarcharum. Samme indeholder en egentlig Afbildning paa de gamle Fædres eller Patriarchers Politie, Oeconomie, Religion, Stand, Vær-

dig

dighed, Kunster, Videnskaber, Alder, Levemaade, Huuse, Gistermaale, Sæder, Brug, Love, Kundskab, Troe, Offer og deslige, og giver en egen Beskrivelse over hver af deres Gierninger, Handtering og allehaande Tilfælde. Dette Verk trykkes i en stor Qvart, saa at mand magelig kand binde begge Tomer udi et Bind, og hefte Registeret, til desto beqvemere Brug, ved den anden Tome.

Nye Boger.

Joh. Christ. Lünigs Corpus Juris Feudalis Germanici, d. i. Samlung derer Teutschen Lehn-Rechte und Gewohnheiten, mehrentheils aus ungedruckten Nachrichten beygebracht, nebst einer vollständigen Bibliotheca Juris Feudalis, 3 Theile, fol. Leipz.

Joh. Hübners Genealogischer Tabellen 2ter Theil, nebst denen dazu gehörigen Fragen, in sich haltend des Römischen Reichs Gräfliche Personen, fänget an mit der 334, und schliesset mit der 626sten Tabelle, fol. & 12mo, Leipz.

Das jetzt-herrschende Europa, oder aller-neueste Genealogie, derer zu Anfang 1727 regierenden Kayser, Könige, Chur- und Fürsten, wie auch des H. R. Reichs Grafen, Gesandten, 8vo Leipz.

Joh. Georg Walchens Philosophisches Lexicon, darinnen die in allen Theilen der Philosophie vorkommende Materien und Kunst-Wörter erläutert, die Streitigkeiten erzehlet, und die Schrifften angeführet werden, 8vo Leipz.

Ejusd. Einleitung in die Philosophie, zum Gebrauch des Philosophischen Lexici, 8vo Leipz.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 13.

Dend 25 Martii. 1728.

Dannemark.

Krag.

Skioldet hvidt, og derudi trende sorte Krager, paa Hielmen en sort Krage med udstragte Vinger. Af denne Familie er bekandt Johannes Krag, Decanus i Roeskilde, og Biskop sammesteds, som døde 1300. Eske Thomæson Krag 1349, Lave Krag 1405, Michel Krag 1498, Iver Nielsøn Krag, gift med Mette Hans-Daatter, Erik Iversøn Krag, gift med Drude Krumpen, Thomas Nielsøn Krag, gift med Kirsten Ulfeldt, Niels Eriksøn Krag til Sondervang, er den første

mand regner Slegte-Linien fra; Hand havde med sin Frue, Karen Peders-Daatter Kiid, en Søn, navnlig Erik Krag til Voldbierg, Befalings-Mand over Island, der var gift med Karen Tyges-Daatter Kalv af Jernet, Moder til Niels Krag til Akerkrog, som havde med sin Frue Else Mogens-Daatter Stampe 4 Sønner, Hendrik, Erik, Christen og Mogens Krag.

Tydsk.

Tydskland.

Udi Nyrnberg er trykt 1725. in 4to, Joh. George von Ekhart Erklärung eines alten Kleinodien-Kästleins, aus dem Ebnerischen Cabinet zu Nürnberg, worinnen auf die Verlöbniß Henrichs Hertzogen zu Sachsen, und Pfaltz-Grafen bey Rheyn, mit Agnesen, Pfältzischen Erb-Printzeßin, vorgestellet ist, dadurch auch einiger massen die Braunschweig-Lüneburgische Historie, nebst einigen alten dahin gehörigen Müntzen, erläutert wird. Dette er trykt in 4to, og seer mand paa For-Deelen af samme Kiiste, en Dame, prægtig klædt, som ophæver sin Foed, ligesom hun havde ladet sig noget løse af Beenet, og der lige over for en ung Herre, som oplofter det venstre Been, og med Hænderne anlegger sig et med Perler stukken Hose-Baand, bag ved ham, dog noget til Siden, staaer et ungt Fruentimmer, som legger ham den venstre Haand paa Skuldrene, og synes at vise med den høire Haand, hvorledes hand skal anlegge dette kostbare Baand. Geheime Raad Eckard seer temmelig dybt ind i Historien, ved dette Billedes Forklaring, og bestyrker sin Meening overalt af de beste Historicis. At de afbildede Personer have været af Fyrstlig Stand, vise de derved staaende Kroner, som ere forte saavel af Hertuger som Konger. Den staaende Mands-Person maa have bekommet det ombindende Hosebaand af den lige over for ham siddende Dame, som synes at være den hos ham staaende Princesses, der er hands

Bruud, hendes Moder. Paa Dekkelet sees en kunstig Spring-Brynd, tillige med Løv-verk, og ved den venstre Side staaer den unge Herre, zieret med sit anlagte Knæbaand, som giver Princessen Haand, og nærmer sig hendes Ansigt, som hand vilde kysse hende, hvilket er Tegn til Forlovelse. Til den høire Side af Brynden staaer Princessens Moder, som henseer til de unge to Forlovede, og har en Seddel i Haanden, hvorpaa staaer: Jot Be, som kand bemerke Gott benedic, GUD velsigne! efterdi Tegnene til Abbreviaturerne, som findes over det sidste Ord, og Ordet benedicere i gamle Tider og har været brugt i Tydskland, hvoraf endnu kommer det Ord Benedeyen. Paa begge Sider af Brynden staaer 2 store A, giort zierlig nok, efter som det 12 og 13 Seculum medførte. Paa den bageste Side af Kirsten staaer en skion Falk med udbreedte Vinger, hvis ene Foed er fangen udi en Seddel, da hand med den anden træder paa samme Seddel, og imellem beggo hands Kloer staaer atter et gammelt omvendt A. Author undersøger i Begyndelsen Personernes Klæde-Dragt, og viser, at de kommer overeens med Moderne af det 12 og 13 Seculo. Dernæst anmerker hand, at Moderen alleene synes at have Deel i den afbildede Formæhling. Mand finder iblant alle de Giftermaale som er skeedt udi det 12 og 13 Seculo ei et eneste som er foretaget af Brudens Moder alleene, uden hendes Gemahls Samtykke, undtagen det som 1193. blev sluttet imellem Henrici Leonis, Hertug af Bejern og Saxen Søn,

Søn, kaldet Hendric, og Pfaltz-Grævinde Conrads Daatter Princeß Anna, hvilken Faderen heller havde undet Philippo Konge udi Frankerige. Udi denne Forklaring kommer Author i en gammel Brunsvigsk Riim-Kronke meget vel tilpaß. Author anfører deraf adskillige Steder, og fortæller, hvad got der fuldte paa denne Formæhling. Forklarer dernæst 37 paa en egen Kaaberplade afbildede Monte-Tegn, og giver, i en vedføjet Anhang, en Fortegnelse paa de af ham udgivne Skrifter.

Udi Helmstad er trykt en af Prof. Christopher Augustus Heuman, da hand blev creeret til Theologiæ Doctor, under D. Joh. Conrad Schrammen holdne Dissertation, de Superstitione veræ fidei innocue admixta, ad illustranda loca, Matth. XI. 21. Act. V. 15. & XIX. 12. e quibus Pontificii cultum suum sacrarum reliquiarum defendunt; udi det derved føyede Epigrammate, som er forfattet af Abbed Mosheim, opregnes 66 Skrifter af D. Heumans, hvorudi hand har oplyst Theologien og Kirke-Historien.

Nederlandene.

Udi Utrecht haver Hr. Burman for nu at ville udgive for Lyset, den for længst af ham tilsagde Edition, af de udaf Scaligero og Pithæo samlede Catalecta. Den skal bestaae af 2 Bind, det første skal indeholde de mindre Poeter, som Poetæ rei venaticæ, Bucolicos, Serennm Sammonicum, Avienum &c. med alle Lærdes og Nicolai

Heinsii sampt Burmanni hidtil utrykte Anmerkninger, i det andet skal findes Epigrammata, og andre smaa Poemata, hvortil skal komme mengde ey forhen trykte gamle og skionne Epigrammata, samlede deels af Heinsio, deels af Burmanno.

Udi Leyden har Hr. Burman publiceret dend 3 Tome af Sylloge Epistolarum a Viris illustribus scriptarum. in 4. Dette Volumen indeholder Nicolai Heinsii Breve til de Lærde udi Sverrig, Tydskland, Nederlande, Italien og Frankerige. Editor har ey heller glemt de Breve som samme Heinsius skrev til Dronning Christine, men i den lange Fortale, som Burman har sat for i Bogen, giver hand ey et synderlig fordeelhaftig Portrait af denne Prinzesse og hendes Hof.

Engelland.

Udi London haver mand for at trykke en nye Engelsk Oversettelse af Tito Livio, med Freinshemii Supplementis, samme skal zires med Korter og Kongernes og Borgemesternis Medailler.

Sammesteds har Doctor Winch Holosvorth udgivet à defense of the doctrine of Resurrection of the Same body. Hand examinerer udi den første Deel af dette Verk Mons. Loches Character, Skrifter og Principia om Religionen, og i den anden søger hand at gotgiøre imod de Lærde at Mennisken skulle opvekkes med samme sine Legemer.

Frankerig.

Udi Paris er trykt: Traité du legitime usage de

de la Raison principalement sur les objets de la foi. Author, som kalder sig Mr. Brueyes, søger derudi at vise, at Hæretici, Atheisterne og Albertinerne ej betiener sig af den rette Brug som Menniskene bør anvende deres Fornuft til, i Henseende til de Objecta dem af deres Troe forekommer.

Sammesteds er trykt i afvigte Aar det andet Vol. af Mr. le Gentil hands Reise-Beskrivelse, hvoraf det første Vol. udkom 1725. Bogens Titul er denne: Nouveau Voyage au Tour du Monde, par Mr. le Gentil, enrichi de plusieurs Plans vües perspectives des principales Villes & Ports de Perou, Chily, Bresil & de la Chine, beaucoup plus ample & plus circonstancie que celles, qui ont paru jusqu'à present ou il est Traité des Moeurs, Religion, Politique, Education & Commerce dans les peuples de cet Empire, Tome second. Udi dette andet Volumine continuerer Author at tale om China; Denne Tome bestaaer af 4 Breve. I det første, som er det 9de at regne fra den sidste i det første Volumine, taler Mr. Gentil om Landets Frugter og Planter, om disse Folks particuliere Skikke og deris Levemaade. Det som er meest remarquable udi dette Brev, er følgende: Af alle de ubekandte Frugter i Europa, og som ere almindelige udi China, ere Mangle, Liug eller Litchy de beste. Kiødet i Frugten Mangle er fuld af saa skarp en Saft, at de Plætter som det giør, ej kand udtages; Dends Kierne er et skiker Middel mod Blodgang. Sukker-Rørene plantes næsten udi alle de Sydre Provincer af

China. Folket spiser Mengde af disse Rver, og Mr. Gentil siger sig at have observeret, at dessen Brug, thvorvel den ej skader Chineserne, er skadelig for de Franske. Udi China findes mange Urter og Rødder, som ere nyttige for Medicinen, Rhabarbara, som er den fornemste, selges der meget let. Chineserne bruge den ej til andet end til at male guul med, og naar de deraf have trekket Kraften til deres Farver, selger de den til Fremmede. Mand finder i samme Land meget Vox, foruden den som haves af Bierne, den de suer af Blomsterne, findes der en anden, som er meere hvid, og giver et klart og skinnende Lys, hvilken faaes af visse smaa Orme, som mand opklekker i smaa Buske. Author har en egen Remarqve om Theens Brug, som vi saa meget desto heller anfører, som den kand være deres Sundhed nyttig, der ikke veed at bruge denne Drik som den bør, nemlig, at Chineserne ej drikke deres Thee uden meget langsomt, og i smaa Drikke, endskiønt de drikke den af Tasser, som ej ere dybere end en Nodeskal. De prætenderer, at denne Drik ej giør Europæerne saa meget got som den virkelig vilde giøre dem, om de drak kuns smaa Drikke deraf, og det ofte. De prætenderer, at mand bør drikke Sukker i Theen, særdeles udi grøn Thee. Finder de, at den er alt for bitter, nøjes de med at tage i Munden et lille Stykke Sukker-Candi, som er nok for 8 eller 10 Drikke. Author forsikrer, at, naar Theen drikkes paa denne Maade, er den baade sundere og angenemere. Chineserne giører Vandet, Vinen og alle de Li-

qveu-

qveurer varme, som de bruger; Det er ikkuns saa Aar siden, at nogle i Provincen Pekin vendte sig til at forfriske deres Drik med Jis, thi denne Brug er ej endnu kommen i de Syndre Provincer. Monsr. Gentil synes at være genegen til at troe, at den Vane, som Chineserne ere komne udi, at drikke varmt, er det som vedlige holder deres Sundhed, og de i sær ey veed hvad enten Podagra eller Steen er. Udi dette Rige findes Miner af adskillige Metaller, Guld, Sølv, Kaaber, Jern, Blye, Tin, foruden det ordinaire Kaaber finder mand og hvidt, som er saa flint og blank at det er som Sølv at føle paa. Chineserne betiene sig af mange Domestiquer, mand prætenderer, at dette Kaaber ey bliver grønt. Porcelainets Brug er almindeligt over hele China, det rareste og kostbareste er det guule, hvilket ophæves for Keyserne allene. Denne Farve, i hvad Arbeyde det endog maatte være, er affecteret. Fra disse Remarquer kommer Autor til at tale om Chineses Føde-Vahre, de estimere meest Svine Kiød, og det er Grundvolden til deres beste Delicatesser. Mand spiser der og Hønse-Eg, Ænder, Agerhøns, Fasaner og andet Fugle-Vildt. I deres Slagterboder falholdes Heste, Asen og Hunde-Kiød, ikke fordi at dem feyler for Øxne i China, men fordi mand i de fleeste Provintser har disse Creaturer nødig til deres Agerdyrkning. Mr. Gentil beskriver os Maaden hvorledes Chineserne lave deres Kiødmad til rette. Deres Tillavning er gandske different fra andre Nationers, og

nogle af dem ere egne, og særdeles som Hiorte-Seener og Fugle-Reder, som tillaves paa følgende Maade og er deres største Delicatesse. Disse Seener settes om Sommeren ud imod Solen, og conserveris med Blomster af Peber og Ingefer. Naar mand vil lave dem til, kommer mand i Vandet Riiß, for at giøre dem bløde, siden kaager mand dem i en suppe kagt paa Kiekiød, som er krydet med alle slags Specerier. Fugle-Rederne komme fra Japan, og ere saa store som et Hønse-Eg. Materien er ubekiendt, men de ligner meget de Genuesiske eller Meylandske Kager. Paa disse Observationer følger endnu andre om Chinesernes Taille Farve og Figur. Hvad Mr. Gentil derom anfører, viser at mand ey bør domme om disse Folk af de prætenderte Portraiter, som mand finder paa deres Vifter og andre malede Sager. Udi deres Physiognomie er ey noget som choquerer, de ere naturligen blanke, i sær udi de Nordre Provincer, de som nodes til at gaae i Soelen, falde vel noget brune, men dog ey anderledes, end som ordinaire udi andre Lande. Chineserne have i Almindelighed smaa og ovale Øyne, en kort Næse, men ey nær saaledes som mand almindelig indbilder sig. Der findes uden dets mange som ey haver denne Feyl, og ere velskabte Menniſker. De drage Omsorg for at lade Haar voxe paa deres Hager og Bene, Haarene af deres Øyenbryne løbe hen udi Tindingerne, og de regne det som en stor Zirat, de skierer aldrig deres Negle af, og der ere de, som have dem over en Tomme lange, det er et slags Di-

stin-

stinction iblandt dem, at have dem saaledes, thi det er et Kiendetegn paa at de ey have været nødt til at legge sig efter at arbeyde med Hænderne, de ere gemeenligen af en middel Statur, men undersatte, dog findes der mange iblandt som ere store, og af en fiin Tallie. Deres Klædedragt er meget simpel og commode, og de forundrer sig ey lidet over at see vores Dragt saa snever, da de holde for at et Legeme som er saa indbunden, ey kand være frie og handelig til hvad der skal forrettes. Chinesernes Politesse udgior en considerable Article udi dette Brev. Mr. Gentil giver derom en megen udførlig Beskrivelse, i sær hvad de Visiter angaar, som den ene giver den anden, og paa hvad Maade de tractere hinanden. Deres Politie som i Byerne observeris, giver Anledning til en anden Articul. Denne Politie er saa stor, at uagtet den store Mengde af Folk derudi, passerer dog alting saa ordentlig, som Byen ikkuns bestoed af en eniste Familie. Da Hollænderne første gang kom til China, spurte de om Koenerne der fik en Snees Børnen af gangen, saa høyligen forundrede de sig over den store Mengde Folk der findes, og denne Mengde er ey allene remarquable udi de store Byer. Den sees og paa Landet og i de mindre Stæder. Rivierene ere gandske opfyldte med smaae Skibe og Baade, hvorpaa leve mange Familier som etablere sig snart paa et og snart paa et andet Sted, dog foraarsages derved ey mindste Uordning. De smaae Stæder ere afdeelte udi Quarteerer, og hver Quarteer haver sin Commis-

sa-

sarius. Alle Gaderne sluttes til om Natten ved Pallisader, og forvares ved Tartariske Soldater, saa at mand ey kand komme af det ene Quarteer til det andet. Hver Chef for sin Familie er forbunden at indsende til Commissairen Naunet og Tallet paa de Personer af hvilke den bestaar, saa at mand let kand vide, hvor mange Folk der findes udi Byen.

Italien.

Udi Bononien haver P. Gotti, som allerede Aar 1719. har udgivet et Skrift, kaldet la vera Chiesa di Christo, imod 2de Skrifter af en Reformerts nu igiendrevet et nyt Skrift af samme som hand kalder, Concordiam matrimonii & Ministerii, udi følgende Samtaler, Colloquia Theologico-Polemica in tres classes distributa: in prima sacrorum ministrorum cœlibatus; in secunda Romanorum Pontificum auctoritas in conciliis & definitionibus; in tertia aliæ catholicæ veritates propugnantur, adjectis Gregorii VII. vindiciis, adversus Jacobi Picenini Concordiam matrimonii cum ministerio; auctore Fr. Vincentio Ludov. Gotti, Ord. Prædic. S. T. M. Doct. Coll. & in patria Bonon. Universit. Controversiarum fidei Publico Professore.

Sammesteds er udi Dominicanernes Bogtrykkerie, som kaldes St. Thomæ Aqvinatis, udkommen et lært Verk, skrevet af en udaf samme Orden, som forhen har udgivet 3 Bind om Theologia Scholastica, nesten under lige Titul, det sidste hvor-

der

der Divus Antonius, Ordinis Prædicatorum, Archiepiscopus Florentinus, morali sua in Theologia redivivus: qua morali in Theologia, præsertim sic edita (ultra alia consueta moralia) speciales quædam habentur tractationes de statu religioso, de non alienandis Ecclesiarum bonis, de statu summorum Pontificum, Cardinalium, Episcoporum &c. Præcipua etiam quædam habentur de anno sancto; non pauca quoque alia de quibusdam aliis materiis, ut de Purgatorio, de Indulgentiis, de Sacram. extremæ unctionis &c. modo non tantum morali, verum etiam dogmatico expenduntur: autore P. F. Joanne Siri, Uvadano, ejusdem ordinis Prædicatorum, S. Theologiæ ac in Provincia Magistro.

Efterdi det Diploma som den hellige Petronius Biskop i Bononien, skal have erholdet af Keyser Theodosio II. hos hvilken hand stoed i stor Anseelse, tillige med Frihed om at oprette en offentlig Skoele udi Bononien, drages i Tvivl af mange anseelige Skribentere; har Machiavelli forsvaret samme med vigtige udaf de beste Skribentere og Monumentis laante Fundamenter i følgende Skrift: Augustalis Theodosiani Diplomatis Apologia pro Archigymnasio: Opus Alexandri Macchiavellii, Philosophi Platonici, J. C. Collegiati, & in Archigymnasio Bononiensi Publici pomeridiani Legum interpretis, S. P. Q. B. jussu conscriptum editumque anno æræ Christianæ 1716. 4. p. 141. Dette Verk er forferdiget paa

paa Raadets i Banonien Befaling, og arbeyder nu en berømt lærd Mand paa samme Diplomatis Forsvar, hvilken er gandske uparthiisk i Sagen. Af denne Machiavelliske Familie, udi hvilken ingen i lang Tid for sin Lærdom har været bekandt, lever nu en Jomfrue Jo. Antonii Daatter, Maria Elisabeth Søster til omtalte Alexander Machiavellus, som i sine unge Aar har forferdiget et skiønt Verk, som hun med det første vil udgive, og skal have til Titul: Mariæ Elisabethæ Machiavelliæ, Bononiensis, universi Bononiensis agri Historiographia: ad Beatissimum Catholicæ Ecclesiæ supremum infallibilemque Optimum Principem & Pontificem Maximum Benedictum XIII.

Sammesteds er udi Aaret 1726. udkommen en liden Bog in 12. med 69 Kaaberstykker under følgende Titul: Direzioni à giovani studenti del Disegno dell' Architettura civile, nell' Academia Clementina dell' Instituto delle Scienze, unite da Ferdinando Galli Bibiena, Cittadino Bolognese, Accademico Clementino, ed Architetto primario, e pittore di S. M. C. e C. Divisa in cinque Direzioni, cioè la prima contiene la direzione alla Geometria pratica, ed avvertimenti, prima di fabricare ec. La seconda direzione è per le divisioni delli cinque ordini dell' architettura del nostro precettor Vitruvio, e di Sebastiano Serlio, Bolognese ec. La terza direzione è per le divisioni delli cinque ordini dell' architettura di Andrea Palladio, Vicentino ec. La qvarta direzione è per le divi-

sioni

sioni dell' architettura di Ferdinando Galli Bibiena, aggiuntivi gl' intercolonni sotto gli archi ec. La quinta direzione è per le divisioni dell' architettura di Giacomo Barozzio da Vignola, aggiuntivi gl. intercolonni sotto gli archi.

Udi Meyland har Societas Palatina under Pressen en nye Tome af deres Samling af de Italienske Historicis, som det lader trykke under Muratori Direction. Dette Volumen skal være det 9de udi Ordenen, men det 11te udi Tallet, da den første og anden Tome, af denne Samling haver hver sit Volumen til et Supplement. For derudi skal være et Geographiske Kort over Italien, for de Tider hvilke de Authores omtale, som herudi udgives, hvorved skal følge en vidtløftig Dissertation, for at explicere samme, men for ey at pressere Muratori for meget, har Societetet holdet for best at reservere det til en anden Tome. Denne Tome er dediceret til Antonium I. Hertug af Parma og Plaisants. Samme skal indeholde 14 Stykker af den Italienske Historie, hvoraf 10 ey endnu ere trykte. Den første er en Chronike af Genua, giort af Jacobo a Voragine, Erke-Biskop i samme Bye, som sluttes med Aaret 1297. og den sidste som er en Historie om Meyland, gaar til Aaret 1313. hvilket giver os en Historie over Italien for meere end et Seculum. Mr. Philippus Argelatti, en af Lemmerne udi dette Societet, har ladet trykke et Latinsk Programma til de Lærde om denne Tomes Trykning, og har dertil føyet en Liste og en Notice over de Skrifter som derudi indrykkes.

Nye Bøger.

Joh. Jac. Mascou Geschichte der Teutschen, bis zu Anfang der Fränckischen Monarchie, in 10 Büchern verfasset, 4to Leipz.

Casp. Schneiders Beschreibung des alten Sächsen-Landes, mit Kupffern vermehret von Joh. Conr. Knaut, 4to Dresden

M. T. Cicero 3 Bücher von der menschlichen Pflicht, aus dem Lateinischen übersetzt, und mit Anmerckungen, wie auch dem Leben Ciceronis versehen, durch Joh. Ad. Hoffman, 8vo Leipz.

Ant. Fabri Europäische Staats-Cantzeley, 48 und 49 Theil, 8vo

Sam. Fried. Lauterbachs Pohlnische Chronicke, oder Nachrichten von denen Leben und Thaten aller Hertzoge und Könige in Pohlen, von Lecho an bis auf König Augustum II. mit Kupff. 4to Leipz.

Jac. Leupolds Theatrum Machinarum generale & speciale, Teutsch, mit vielen dazu gehörigen Kupffern, 8 Theile, fol. Leipz.

Ejusd. Theatrum Pontificiale, oder Schau-Platz der Brücken und Brücken-Baues, mit 60 Kupffern, fol. Leipz.

Ejusd Theatrum Arithmetico-Geometricum, d. i. Schau-Platz der Rechen- und Meß-Kunst, mit 45 Kupff. fol. Leipz.

Joh. Heinr. Rohters Harmonisch- und Chronologisches Staats-Archiv, zu des H. Römischen Reichs neuesten Staats-Rechte, bis auf das Jahr 1726 ausgeführet, 4to Leipz.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 14.

Dend 1 April. 1728.

Dannemark.

Krag.

Niels Krag og Else Stampes første Søn Henrich Krag til Trenderup, var Lehnsmand over Island, og havde med sin Frue Kirsten Munk af Giesinggaard, 5 Døttre og 1 Søn. Døttrene vare Else Erich Heidenstrups. 2 Karen Lauritz Raveils. 3. Birthe Oluf Krabbes. 4. Maren Bagge Griises. 5. Anne Mouritz Bruns. Sønnen Niels Krag, var gift med Johanne Raas Erich Raas og Karen Galthes Daatter, Godsche Friises Enke-Frue, med hvilken hand havde 2 Døt-

tre, Anne og Sidsel Krag. Niels Krag og Else Stampes 2den Søn Erich Krag var 3 gange gift, hans første Frue var Anne Niels Daatter Juul, som fødde ham 4 Døttre og 3 Sønner, Døttrene vare 1. Else Lauritz Lunovs anden Frue, som var Otte Lunovs af Holmegaard Søn. 2. Inger Christopher Blichis, Anders Blichis Søn til Beeg. 3. Christense Niels Hansen Basses. 4 Anne døde ung, Sønnerne vare Niels Endvold og Otte Krag, de 2 sidste døde unge. Erich Krags anden Frue var Margrete Hvas, Moder til en Søn, Jørgen Krag. Den 3die Frue var Christen Winds Efterleverske, og Lauritz Kruses Daatter af Balle, Frue Kirsten Kruuse, som fødde ham 1 Søn Christen Krag, og 1 Daatter, Margrete Erich Mogensøn Billes 2den Frue. Erich Krag og Anne Juuls Søn, Niels Krag blev Laugmand i Norge, og giftede sig med Abel Anders Daatter Blich af Beeg, og avlede med hende Anna, som fik Torben Schaffavel, og 3 Sønner, Anders, Ove og Endvold Krag. Erich Krag og Margrete Hvasls Søn Jørgen Krag fik Anne Christens Daatter Vind af Ennerup, Moder til en Søn Erich Krag, og en Daatter Margrete Krag, som døde voxen ugift.

Efter begiering anføres her disse 2 Søndags Sange af det i disse Tidenders No. 49. af forige Aar 1727. andragne opbyggelige Skrifft, kaldet: Søndagens slungende andagt.

Mel:

Mel. Udi min angst og nød.

1. Vor store Søndags Fest
Maa helligholdes best;
Vi aarsag har, at være
Sær glade til Guds ære;
Naar rettelig vi agte
Hvad denne Dag os bragte.

2. Paa denne Herre-Dag
Har Sielen vunden sag;
Til Himlen kan den stige;
Al daglig sorg maa vige;
Den vel tilfreds bør sjunge
Med ny og hellig tunge. Jac. 5.

3. O! høitbenaadte siel,
Betænk jo dette vel!
Andægtig brug din stemme,
Guds lovsang at forfremme;
Jo mere du saa qvæder;
Jo mere du dig glæder.

4. Hvad sorrig, hvad for nød
End findes i vort skiød,
Kand sødelig nu hindres
Med Søndags fryd; nu lindres
Med Søndags sang og tanker
Alt ondt, hvorpaa vi anker.

5. Hvad David sang, kand nu
Vist kommes best ihu:
Gud er min magt og vise;
Til evig held og lise Pl. 118, 14.
Han blev min rette Lykke,
Min Salighed og Smykke.

6. Om Salighed og fryd v. 15.
Man siunger; ved sin dyd
Guds høire haand faar seier;
I sær vor Søndag eier v. 24.
Guds yndest. Lar os glædes
I hannem! her maa qvædes!
7. Om saadan billig sag
Paa Christi seiers Dag
Har David selv os mindet:
Saa Herrens folk maa sindet
I hellig pryd nu være, Pl. 110, 3.
Velvillig til hans ære.
8. Det endelig behov
Nu er at siunge lov;
Vor Jesu priis og heder
Vi saligen udbreder:
Vor kiere Seier-Herre
Skee evig tak og ære!
9. Siung veltilfreds i Gud!
Han deler naadig ud
De gode Himmel-gaver;
Giv hannem hvad du haver;
Giv bønner, suck' og sange!
Vær ikke tausheds fange.
10. Om rosten nogen tid
Kan siunge, da med flid,
Med andagt, lyst og glæde
Du billig nu bør qvæde;
Thi denne dag maa tage
Slig priis blant alle dage.
11. Skont rosten skurret tit,
Og du kun nyner lit,

Gud saadant dog ei regner;
Han ikkun det anteegner,
Om hiertet saadant mener,
Og sig med Gud forener.
12. Guds Engle chor da vil
Ved sangen lyfte til;
Den glade Engel-skare
Vil gierne dig bevare,
Og sangen med dig holde:
Stor glæde skal det volde.
13 Naar du saa siunger her,
Skal du og siunge der;
Der faar du seier-palmer,
Og siunger himmel-psalmer
Med Engel-fryd og tone
For Guds og Lammets throne.
14. Den sang i evighed
Af ophold ikke veed;
Den lovsang evig varer
Blant Engle-sang og skarer;
Siung giern:; i Guds Rige
Du siungende skal stige.

Mel: Jesu søde hukommelse.

1. Bort omsorg! krænk ei nu mit sind!
Guds søde ro jeg lucker ind,
Som tusend gange overgaar.
Al glæde, man hos verden faar.
2 Glem kiere siel, din sorg og nød;
Smag derimod, hvor god og sød
At Herren er; dig stedse glæd
I Herren, og andægtig qvæd!

3. For haanden er jo Herrens Dag,
Den Hvile-Dag med al behag,
Den glæde-rige Søndags Fest;
Guds glæde bliver selv din giest.
4. Nu himlens beste Markets dag
For sielen er; ach kiere tag
Den vel i agt! kiøb denne tid,
Som leiligst er til himlens iid.
5. Du kiøbe kan hvad Aandens lyst
Sig ønsker af Guds naades bryst,
Og gierne uden penge faa
Det beste, som kan ønskes saa.
6. Velkommen! o velkommen vær!
Du Herre-Dag, ret hierte-kier;
Gud give, jeg dig helliggior
Saaledes som en Christen bør!
7. Jeg fylde kan mit sind og hu
Med lutter himmel-glæde nu,
Og kiende hvad min søde Gud
Mig haver giordt hans dyre brud.
8. Utallige velgierninger
Af hannem mig beviiste er
I Skabelsen, Gienløsningen,
Opholds- og Helliggiørelsen.
9. Paa denne dag han frelste mig
Fra helvede til himmerig;
Skal hierte-siel, da icke du
Ham endeligen tacke nu?
10. Gud haver og sær rundelig
Sex dage givet dig og Sig
Kun denne; o hvor skulle da
Ham denne ene tages fra!

11. Ja! denne Dag Gud gives jo
Til vores eget gavn og ro;
Brug Dagen da i Jesu navn
Til Herrens priis og sielens gavn.
12. Tænk ei, at Christen Frihed saa
Tillader, at du giøre maa
Hvad verden giør; nei kiere, sligt
Er lige mod din Christen pligt.
13. Giør flittig hvad som bydes nu;
Kom vel ihu det kom ihu!
Som Herren for det trede bud
Har tegnet; gaa fra synden ud!
14. Du salig da til himlen gaar,
Hvad dertil tiener du og faar;
En naadig Gud du haver her,
Og evig fryd bekommes der.
15. Men dersom du Guds gode bud
Ei holder, og ei lyder Gud;
Forgieves er da bøn og sang
Og kirkegang og altergang.
16. Min søde Gud, ah! styrk og styr
Min svaghed! og hielp at jeg flyr
Al ondskab, saa jeg viger ei
Fra Dagens ro og himmel-vei.
17. Sabbatens Herre, din Sabbat
Mig være en ret siele-skat
Og hiertelyst! til jeg hos dig,
Sabbaten saar i Himmerig!

Tydskland.

Udi Frankforth am Mayn trykkes et Bibelsk

Lexicon in Median Folio, som skal kaldes: Allgemeines Bibliſches Lexicon, in welchem nebſt dem Nahmen, das Weſen der Sachen, das iſt, ſo weit davon in Heil. Schrifft Erwehnung geſchiehet, die Titel und Orden der Engel, das Leben, die Thaten, Zufälle, Umſtände der Patriarchen, Richter, Könige, Hohenprieſter, Propheten, Evangeliſten, Apoſtel, Biſchöffe, Aelteſten, Kirchen-Diener und Dienerinnen, Lehrer, Künſtler, vornehmer gottſel. Frauens-Perſonen, falſcher Propheten, Verführer und boshafter Leute, alles mit Bemerckung eigentlicher Zeit; wie nicht weniger die dahin gehörigen Geſchlechts-Regiſter, desgleichen ſo gebilligte als verworffene geiſt- und weltliche Gebräuche, auch Arten, Einrichtungen, Aempter, Würden und Ordnungen des Politiſchen und Kirchen-Staats, wie auch Regiments und des Gottes-Dienſts und Haus-Standes, und allerley Handthierungen oder Künſte, nebſt denen bürgerlichen Spaltungen und Kirchlichen oder Philoſophiſchen Secten, auch falſchen Göttern und mancherley Götzen; Ferner die Oerter, Länder, Städte Flecken, Dörffer, Meere, Seen, Flüſſe, Brunnen, über dieſes und endlich die natürlichen Dinge am Himmel, unter dem Himmel, auf der Erden, unter der Erden, im Meer und andern Wäſſern, an Thieren, Mineralien, Gewächſen, ſo nach ihren Buchſtäblichen, als Vorbildlichen und Gleichniß-Verſtand, in Alphabetiſcher Ordnung aus denen berühmteſten Scribenten unſer und alter Zeiten, aus ihren in mancherley Sprachen verfertigten bü-

Büchern / sonderlich auch aus den Lexicisdes Simons, Calmets, Hüré &c. beschrieben, und in unserer Teutschen Sprache, zu besserm Verstand der Heil. Schrifft, mit Anziehung der Oerter, daraus man jedes genommen, sorgfältig dermassen vorgestellet, und mit schönen hierzu dienlichen Kupffern gezieret werden, daß es theils die Stelle einer zahlreichen Bibliotheck vertreten, theils als ein Schlüssel zu dergleichen dienen kan. Den første Tomus deraf skal udi Høst endnu være ferdig, og bestaaer af 300 Ark. Ved Prænumeration betales for hver Tome 4 Rixdlr.

Frankerig.

Continuation af Mr. Gentils Nouveau Voyage au Tour du Monde.

Den Maade det smukke Kion begegnes paa i China, er den sidste Articul i det første Brev. De have aldeeles ingen Omgængelse med Mandfolk, og for at venne dem til denne Levemaade fra deres Barns Been af, ere Huusene inddeelte udi 2 Appartements, eet det inderste, som Fruentimmeret beboer, og det andet, det yderste i hvilket Mandfolkene leve. Døren til det inderste Appartement forvares meget omhyggelig, og det er ikke en Mands-Person tilladt at gaae derind, eller Fruentimmeret at gaae deraf ud, saa at en Broder ej engang har nogen Omgængelse med sin Søster, og de spise ej engang sammen. Det regnes for en Skionhed blant Fruentimmeret, at have meget smaa Fødder, saa at, naar et Moe-Barn er over 3 Aar, bukker

ker mand Tærne ned under Foed-bladet, siden applicerer man et Vand, som fortærer Kiødet, der paa indsvøber mand Foeden i mange Bind, indtil den har sin Skik. Denne Operation føler Fruentimmeret deres heele Lifstid, saa at de neppe kand gaae, men med Glæde taaler de denne Incommoditet, siden dem er intet kiærere og meere angelegen, end at have smaa Føder. De ere og meget curieuse for at have smaa Øine, de unge Jomfruer underviises derudi af deres Mødre, trekke continuerlig udi Øine-laagene, at de desto bedre kand skiule Øjene. Chineserne have meget sorte Haar, hvilke de opkryller paa en Hue af Jern-traad, hvor imellem de menger Blomster. Deres Kiorteler, som ere meget modeste, ere giorte paa samme Façon som Mandfolkenes, men de ere viere. De Chinesiske Damer bruger ingen Strømper, deres Skoe ere proportionerte efter deres smaa Føder, og saa smaa, at Børn af 8 Aar neppe skulle kunde bruge dem. De have en smuk Huud, røde Læber, og en velskabt Mund, men deres Tænder ere sorte, fordi de idelig tygge Bethel. Den Sminke som de bruger, forhøjer vel deres naturlige Hvidhed, men den fordærver saaledes Huden paa dem, at det er rart at see en Chinesisk Dame paa 30 Aar som ej er rynket. Ligesaa højt de lader sig være angelegen, at have smaa Føder og Øine, saa højt elsker de at have store brede nedhængende Ørene, denne prætenderte Fuldkommenhed er Chineserne saa behagelig, at en Jomfrue, som ej har denne Qvalitet, meget sielden vorder gift. Hvad galan-

te Intriguer er, veed mand ej udi China, og dog ere Mandfolkene overmaade jaloux. Det andet Brev angaaer Chinesernes Giftermaal, Forældre styrer ej deres Døttre ud, men de nyde deres Udstyr af dem som de gifte sig med; Eendeel af Medgiften betales af Brudgommen strax efter at Contracten er sluttet, og den anden strax for Brylluppet. Foruden denne Medgift er Brudgommen forbunden, at give Brudens Forældre en Foræring af Silke Stoffer, Viin og Frugter. De unge Brude-Folk see ej hinanden, førend Partiet ved deres Mellemhandlere er sluttet, og intet staaer tilbage, undtagen at holde Bryllup, thi da, efter mange Ceremonier, forærer Brudgommen sin Sviger-Fader en vild And, hvilken Sviger-Faderens Betiente bærer til Bruden, som en ny Forsikring paa hendes Brudgoms Kiærlighed. Naar det er giort, føres den ene til den anden for den første gang, dog har Bruden et langt Sløer over Øjene, som endnu skiuler hendes Skiønhed eller Grimhed for Brudgommen; de hilser hinanden, tilbede Himlen, Jorden og Aanderne, som derudi, efter deres Meening, hersker, derpaa gives Brylluppskosten i Sviger-Faderens Huus, der er det, at Bruden først tager sit Sløer af, og hilser sin Brudgom, hand hilser hende igien, og settes de derpaa til Bords, lige over for hinanden. Imidlertid tracterer Brudgommens Fader paa et andet Sted i Huset sine Forvanter og Venner, og Brudens Moder paa et andet hendes Paarørende og hendes Mands Veners Koner. Naar disse Giæstebuder ere

forbi

forbi, føres Brudefolkene om Aftenen ind i deres Kammer, uden at have faaet deres Sviger Forældre at see. Men om Morgenen efter besøge de dem udi stor Ceremonie. Dend Dag giøres et stort Giæstebud, og den ny-gifte Dame varter sin Sviger-Moder op ved Bordet, ja spiser hendes Levninger, for at vise, at hun ei er fremmed, men en Daatter i Huset. Intet er meere almindeligt hos Chineserne, end at forenes om deres Børns Gifter-maal, længe førend de ere i Stand til at fuldbyrde det, ja vel og, førend de blive fødte. Tvende Venner, hvis Koner reder til Barsel, love hinanden ret alvorligen, at samle deres Børn, som skulle fødes, udi Ægteskab med hinaden, om de blive af different Kiøn. Solenniteten af dette Løfte bestaaer udi at rive deres Troje i sønder, og deraf give hverandre et Stykke. Naar et Gifter-maal er projecteret, sætte Brude-Folkenes Forældre, og ofre deres Huus-Geniis. Men kommer en Sortig paa imellem, saaledes, at Brude-Parrets, enten Fader eller Moder, døer, kand de ei fuldbyrde Ægteskabet, førend Sørge-Tiden er omme og paakommer saadan u-ventet Sorg, ophæver det ald Forbindelse, saa at, saasnart den forlovede Mands-Persons hendøde Fader eller Moder er begraven, som skeer først nogle Maaneder efter Dods-faldet, give den Forlovedes Paarørende Pigen Forlov til at gifte sig med en anden, den til den Ende udferdigede Billet imodtages af Pigens Paarørende, dog skeer det sielden, at hun forlover sig med nogen anden, førend hands Sørge-Aar er ude, som er 3 Aar for en

Fader, thi da skriver hendes Paarørende Feste-Manden til, og indbyder ham til at fornye sin forrige Forbindelse, men staaer Forslaget ham ej an, giste hendes Venner hende med en anden. Den Chinesiske Rett ophæver ellers alle de Giftermaale som treffes imellem 2 Personer af een og den samme Familie. Ere de i ringeste Maader hinanden beslegtede, er Ægteskabet ulovlig. To Brødre maa ej have 2 Søstre, og en Enkemand, som har en Søn, og gifter sig med en Enke, kand ej give sin Søn samme Enkes Daatter. Endskiønt mand teer sig glade ved Brylluperne, tilbringes dog de 3 første Dage for Brylluppet udi Bedrøvelse, og enholder mand sig fra ald Musiqve; Aarsagen er, at mand anseer sine Børns Giftermaal som et Forspog for Forældrenes Død. Ved Slutningen af dette Brev giør Mr. Gentil adskillige Reflexioner over Chinesernes Sæder og Character. Hand anmerker, at een meere politisk Nation kand ej findes. Vist er det, at Chinesernes Skikke er meget differente fra Europæernes, men spørg en Chineser ad, siger Mr. Gentil, hvorfor hands Dragt ligner en Sæk? strax vil hand spørge, hvorfor vores er saa snever og kort? Hand tør og nok spørge, hvoraf det kommer, at vi changerer Mode hvert Aar? og hvortil det Guld og Sølv nytter, som vi sette paa vores Klæder. Vist er det, at en Europæer vil forundre sig over at høre en Chineser tale sig til, og dog beholde Huen paa Hovedet, og hand vil vel smaalee, at Chineserens Hue er garneret med Heste-Haar eller rødt Silke, men maatte det ej vil-

de

de falde en Chineser ligge, saa forunderligt at see en Europæer med Hatten i Haanden, eller under Armen, og med laante Haar paa Hovedet. Mr. Gentil remarquerer, at, ihvorvel Chinerserne tilskrive sig at have paafundet Krudet, forstaae de dog ej at føre Krig; Derimod bruger de det ej til andet end til Jagten og deres Fyrverkerier, hvori de meget exellerer. Deres Musique er ej synderlig angenem, Instrumenterne bestaae deels af Messing eller Staalbekkener, overtrakte med Skind, hvorpaa de banker, snart med Foden, snart med Stokke; Fløjter have de og men Tonen paa dem er meere sørgelig end behagelig. De Konster og Videnskaber Chineserne legge sig efter er, deres Religion og Overtroe, ere de Ting som afhandles i det 11te Brev. De legge sig meget efter Medicinen, dog bruge de ej de lange Consultationer, som giver den Syge Tid til at doe, førend mand har defineret, hvori hands Sygdom bestaaer. Naar de komme til en Syg, føle de paa hans Puls een heel Time igiennem med stor Attention. Alle Nærværende tier derved stille, derpaa ordineres Medicamentet, og tænkes paa at forklare, af hvad Natur det Onde er. Deres ordinaire Remedia bestaaer udi at bruge Simplicia og Bad. Aarladen holde de aldeeles ikke med, da de meene, at Naturen ikkuns giver hvert Menniske saa meget Blod som hand har behov. De oppebier ikke den Tid, at deres Børn af sig selv faae Smaakopper, de procurerer dem samme ved Konst, paa det at de skal være destomindre farlige, paa den Maade, naar

Luf-

Luften er tempereret, og det ikke regner, blæser de udi Næsen paa dem, som de vil der skal have Smaakopperne, et Pulver, giort af de smaa Lapper som de drage af et Menniskes Ansigt, der er besængt med Smaakopperne. Strax derpaa følger en Feber, Giften kommer ud, og det det Onde cureris paa faae Dage. Mr. Gentil beskriver dernest de Ceremonier, som Chineserne bruge ved deres Ligbegiengelser. Deres Sorge-Dragt er hvid, og udi de første Maaneder af deres Sorg, klæde de sig i en Sæk af grovt Læret, fra Fødderne indtil Hovedet, og omkring Lænderne bruge de et Belte af Strikker, i hvilken Dragt de seer meget uselige ud, det er en Skik over heele China, at sørge for sine Forældre udi 3 Aar, som efter deres Religion skal være en Erstatning for de Aar i deres Barndom, i hvilke Forældrene have baaret dem paa Armene. For deres Paarørende reglerer Sorgen ligesom de ere dem beslegtede, der findes de Børn som for at bevidne deres Respect for deres Forældre giemme deres døde Legemer 3 a 4 Aar udi Kister, som ere saa stærk fernissede at ey nogen Stank kand gaae derigiennem, de præsenterer dem Æde og Drikke ligesom de endnu levede; i ald den Tid Sorgen varer sidde de paa en Skammel overtragt med hvidt Sarß, og de legge sig paa en Matte at sove ved Kisten. Udi det sidste Brev handles om den Christelige Religions Indførsel og Fremgang i China, dog findes derudi ey andet end hvis allerede er bekiendt overalt Verden over de imellem Missionairene opkomne Disputer.

Ita-

Italien.

Udi Rom er trykt i afvigte Aar Memorabilia cujusvis seculi historica & Geographica, Genealogica item Prognostica Prophetarum, qvibus accedit index Authorum qui de iisdem rebus diverso idiomate fœtus scripserunt. Authore Deodata de Sem. Dette Verk er trykt in folio, og har lenge ligget ferdig i Manuscriptet, og tilskrives Biskopen af Macra.

Nye Boger.

Joh. Leonh. Rost, der aufrichtige Astronomus, mit Kupff. 4to Nürnb.

P. Bonani Tractat von Firniß-Laquir- und Mahler-Künsten, mit Kupff. 8vo Berlin

Bernh. von Fontenelle Gespräche der Todten, und Plutons Urtheil über dieselben, 8vo Leipz.

Ejusd. Gespräche von mehr als einer Welt, nebst dessen Pastoral genannt Endimion, 8vo. ibid.

Joh. Jac. Zincken Europäischer Friedens-Handlungen, ꝛc. dieses 18 Secul. 3 und 4 Abtheil. den Frieden in Orient und Norden betreffend, 4to Coburg.

B. H. Brochs irdisches Vergnügen in Gott 2ter Theil nebst einem Anhange, 8.

de St. Andre briefe an einige seiner Freunde, über die Materie von der Zauberey, als ein Supl. zum Hutchinsom, 4. Leipz.

Joh. Jac. Schmausens Corpus Juris Publ. S. R. J. academicum enthaltend des H. R. Reichs Grundgesetze, ꝛc. 8vo. Fr.

Lye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 15.

Dend 8 April. 1728.

Dannemark.

Krag.

Christen Krag og Ellen Vinds Søn Hr. Erich Krag til Bramminge Geheime-Raad og Ober-Secreterer fik Vivike Rosenkrantz, Palle Rosenkrantz til Orup, og Ingeborg Krabbes Daatter, Moder til Edel Margrete Krag, General Lieutenant Friderich Giersdorph til Brangstrup Frue, samt 4 Sønner, Hr. Palle Krag, Børge Krag, Hr. Friderich Krag og Jørgen Krag, hvoraf den sidste døde ung, og Børge Krag udi Krigen i Irland, Niels Krag og Else Stampes 3die Søn Christen

Krag havde Mette Hartvigs Daatter Schram til ægte, men ey Børn med hende, hand skiftede Glumstrup med Synderriis i Guldaggers Sogn, hvor de begge ligger begravne. Niels Krag og Else Stampes 4 Søn, Mogens Krag til Agerkrog var 2 gange gift, 1. med Sophia Niels Daatter Juul af Aabierg, hand var fød 1544. og døde paa Glomstrup 1622. hun var fød paa Aabierg 1544. døde 1583. paa Agerkrog. Deres Børn vare Christentze Krag, Fasti Staverskov til Orlof. 2. Else Jacob Wogensens til Kongs-Gaard, Karen Krag døde ung. Sønnerne vare Niels Otte Ove og Stampe Krag, hvoraf de 2 døde unge. Efter Sophie Juuls død giftede Mogens Krag sig igien med Ingeborg Erichs Daatter Kaas, Moder til 3 Dottre, Sophie Ellen og Anne Krag, af hvilke Sophia Krag fik Iver Hermandsen Kaas til Ulstrup. Mogens Krags ældste Søn, Hr. Niels Krag til Trudsholm, Rigens Raad og Lands-Dommer i Nørre-Jylland, fød 1574, døde 1650, gift med Jytte Styges-Daatter Høg til Vang, havde med hende 2 Døttre og 3 Sønner. Døttrene vare Lisbeth Hans Juels til Starupgaard, 2) Anne Cathrine Krag, gift med Rudolff Abraham, Baron af Podebusk. Sønnerne vare Otte, Kield og Mogens Krag den ældste, Hr. Otto Krag til Voldbierg, var Rigens Raad. Hand var fød 1616, og døde 1666, gift med Anne Holgers-Daatter Rosenkrantz til Logtved, som fødde ham en Søn, Hr Niels Krag, og en Daatter, Sophia Amalia Krag, gift 1) med

Chri

Christopher Ulfeld til Svendstrup, og siden med Hr. Grev Otte Rantzov til Boller.

Udi dette privilegerede Bogtrykkerie er for nogen Tid siden forfærdiget en Assessor Horrebows Tractat paa 58 Sider in qvarto, kaldet Copernicus Triumphans, sive de Parallaxi orbis annui tractatus epistolaris ad Celsissimum & Sereniſſimum Principem ac Dominum, Dominum Christianum Daniæ & Norvegiæ &c. Hæredem, hvorudi Author haver afgiort af Salig Hr. Etats-Raad Römers Observationibus cœlestibus, det saa længe ventilerede problema om Jordens Bevegelse. Cap. I. handler de occasione, qvæ Authori ad demonstrationem parallaxeos orbis annui aditum pandebat, hvor hand frieligen bekiender, at hand haver lært denne demonstrations Grund af den salige Römer selv, mens hand endnu levede, og Author var hans Discipel i hans Observatoriis. Cap. II. De fato demonstrationis parallaxeos orbis annui Flamstedianæ. Cap. III. De mediis ad certam demonstrationem parallaxeos orbis annui; atqve ipsa demonstratio ex observationibus Römeri domesticis. Cap. IV. Demonstratio parallaxeos orbis annni ex observationibus Römeri Tusculanis. Cap. V. Parallaxis maxima orbis annui definita, qvam & in suis observationibus alios inventuros confidit Author. Cap. VI. Comparatio semidiametri sphæræ fixarum cum semidiametro solis, orbis annui Telluris, atqve orbitæ Saturni; & semidiameter fixæ e Tellu-

re vila. Cap. VII. Comparatio motûs puncti æqvatoris terrestris, sive globi e tormento bellico explosi cum variis semidiametris in vortice nostro, & sphæræ fixarum. Cap. VIII. Motus planetarum primariorum intra certa temporum intervalla in milliaribus Germanicis æstimandi in systemate vero. Cap IX. Absoni motus planetarum primariorum & fixarum intra certa temporum momenta in milliaribus Germanicis æstimandi in systemare Ptolemaico, sive spurio. Cap. X. Interesse Romanæ Ecclesiæ circa systema mundi verum & falsum. Cap. XI. Consideratio locorum Scripturæ a Ricciolo Copernicanis oppositorum. Cap. XII. De usu & necessitate demonstrationis parallaxeos orbis annui, & calculus tabellæ parallacticæ. Denne Tractat tillige med hans forige kaldet Clavis Astronomiæ selges her udi Kiøbenhavn hos Boghandleren Seigr. Lossius i Høybroestræde.

Sverrig.

Udi Stokholm er ferdig trykt Sophiæ El. Brenners Riim-viis forfattede Verk om JEsu Christi Lidelse.

Sammesteds ligger nu ferdig til Trykken, med tilhørende Kaaberstykker, Goutons berømmelige Verk, om en Festnings Beleiring og Forsvar, som er udsat af det Franske. Samme Tractat er afalt hvis i denne Materie er udkommen, saa meget meere fuldkommen, efterdi Author den har samlet af sin egen Forfarenhed, saa at den er nyttig, saa-

ſaavel for dem ſom ere ved Krigs-Væſenet, ſom for andre der ved Hiſtoriernes Læsning forlange at vide en grundig Kundſkab om Beleiringer.

End er udi Stokholm trykt en Tractat, kaldet: Daarſkabs Lof og Berommelſe, ſkrevet paa Latin, af den lærde og bekandte Erasmo Rote odamo, men nu, for ſin ſtore Lærdoms og Værdigheds ſkyld overſatt paa Svenſk.

Tydſkland.

Udi Dresden er udkommen en Latinſk Epiſtel, ſom forer til Titul: Perilluſtri atqve Exellentiſſimo Domino, Domino Henrico à Bunau, Potent. Pol. Regis in ſupremo Senatu Eccleſiaſtico Electoratus Saxoniæ Præſidi eidemq; Regiæ Majeſtati a Cubiculis pariter ac Juſtitiæ & Appellationum, Conſiliis nec non ſupremæ Curiæ Lipſienſis Aſſeſſori &c. Domino in Dahlen & Domſen, Viro de re tam publica qvam literaria meritiſſimo, S. Prof. D. ejusq; Patrocinio & judicio ſuum hiſtoriam Saxonicam Sigillis illuſtrandi inſtitutum ſubmittit Adamus Triteticus Glafey]Cus Pot. Sarmatarum Regis & Elect. Saxoniæ Conſiliarius Aulicus ac Juſtitiæ nec non Archivarius intimus, in 4to. Den lærde Author opdager herudi ſit Forehavende, hvorledes hand, efter Olivarii Vredii Exempel, af hvilken haves det Verk: De Sigillo Flandriæ, er ſindet at afhandle udi 4 Bøger, den Materie om de Saxiſke Indſegle, ſaa at i det forſte ſkal rores om Regenternes Sejl; I det andet om Biſkopernes

Prælaternes, Academiernes, Faculteternes; I det 3die beskrives Fyrsternes, Grævernes, Burg-Grævernes, samt Riddernes og Adelens, og i det 4de Byernes i Saxsen, Thyringen og Meissen.

Udi Altorff har nu Hr. Professor Schwartz, som forhen udi et Programmate har anfort, og af de ældste Historie-Skribentere beviist Keiser Lotharii Gemahls Richenza hendes Slegt-Register, ladet udgaae den anden Part af sin Forteignelse over de i det 15 Seculo trykte Boger, som hand selv ejer. Samme begynder fra 1471, og gaae til 1499, dets Aarsag mand i den 3die Part kand have at vente de følgende, samt de, som ingen Aar er nævnt hos.

Der er og udkommen en Forteignelse paa hands Disputatzer af Philologien og Antiqviteten, samt og den naturlige Ret og Moralen. Og af hands Programmata ere allerede 14 udkomne, hvorudi Nyrnbergerne, der hos andre Universiteter har giort sig meritert, bliver beskrevne.

Udi Gera har Mag. Wolf for 2 Aar siden oversat Fortalen af R. David Vital aureolo Davidis, og udgivet samme med Notis. Samme sit Arbeide har hand herefter fortsat, under den Titul: Observationes nonnullæ succinctæ ad Rabbi Davidis Vital, Hispani, libellum, explicationem XIII. articulorum fidei Judaicæ continentem, allegatis simul aliorum eorumqve præcipuorum Rabbinorum libris locisqve, unde uberior cujusvis articuli dilucidatio hauriri qveat, Autore M. Jo. Heinr. Wolfio, S. S. Theol. Baccal. Geræ, in 4.

Ne-

Nederlandene.

Udi den Hag er trykt udi 4 Vol. in 12mo, le Recueil historique d'Actes Memoires Negociations & Traitez depuis la Paix de Bade jusqu'au Congres de Soissons inclusivement par Mr. Rousset.

Udi Rotterdam er trykt: Fortuita sacra qvibus subjicitur Commentarius de Cymbalis. Mr. Ellisey, en Engelsmand, er Author til dette Verk. Hvad som kaldes her Fortuita Sacra, bestaaer i adskillige Explicationes af 24 Passager udi det ny Testament, hvorudi mand observerer stor Lærdom og en stor Læsning, saavel af Patres som de profane Authores. Mr. Ellesey har ej arbeidet paa dette Verk, uden ved hans Roe-Timer, og ej tænkt at give det ud. Mand har omsider formaaet ham til at anfortroe en god Ven sine Collectanea, som har ladet dem trykke; hvorhos hand advarer Læseren, at hvis som nu udgives, er ikkuns en liden Deel af den Mengde Observationer som Author har samlet. Hvad sig den Tractat, de Cymbalis, angaaer, da har Mr. Ellesey dertil føjet en Fortale, efter at have marqveret, at hand har udarbeidet dette Skrift, ved Anledning af det første Vers af 13 Cap. udi dend 1 Epistel til Corintherne, hvor der er talet om Cymbalis. Hand protesterer, at da hand har skrevet dette, har hand hverken seet eller læst Mr. Lampes Tractat, de Cymbalis veterum, som 1703 er trykt udi Utrecht, saa at hand ej har seet denne Bog, førend hand havde forferdiget sin.

Engelland.

Udi London er trykt: The History of Japan, giving an account of the ancient & present State & Gouvernment of that Empire; of its Temples, Palaces, Castles, and other Buildings; of its Metals, Minerals, Trées, Plants, Animals, Birds and Fishes; of the Chronology and Succession of the Emperors Ecclesiastical and Secular, of the original Descent, Religions, Customs and Manufactures of the Natives, and of their Trade and Commerce with the Dutch and Chinese. Together with a Description of the Kingdom of Siam. Written in High-Dutch by Engelbertus Kæmpfer, M. D. Physician to the Dutch Embassy to the Emperor's Court, and translated from his Original MS. never before printed, by J. G Scheuchzer, F. R. S. and a Member of the College of Physicians at London, with the Life of the Author and an Introduction, illustrated with many Copper-Plates. London, printed for the Translator 1727. fol. II. Vol. pag. 612. Fortalene, Authoris Liv og Levnet, og Indledning, udgiør pag. 52. Supplementet pag. 75. og 45 Kaaberstykker. Mr Kæmpfer er fød den 16 Sept. 165? i Lemgov, i det Grævskab Lippe; Hans Fader, som var Præst sammesteds, beskikkede ham fra Ungdommen til Læge-Konsten, hvorihand paa adskillige Skoeler og Universiteter tilveje bragte sig en særdeles Capacité og Dygtighed, og endelig

lig blev i Sverrig antagen til Secretair ved den Persiske Ambassade, hvormed hand begav sig paa Reisen med Ao. 1683 Da Ambassaden nu gik tilbage igien Ao. 1685 var hand Ober-Chyrurgus ved det Hollandske Ost-Indiske Compagnie, og havde Leilighed til at besee alle Havne, hvor Hollænderne drev deres Handel, i det lykkalige Arabien, i den Store Mogols Lande, paa Kusterne af Malabar, paa den Oe Ceylan, paa Bengala, og paa den Oe Sumatra, og kom Ao. 1689 til Batavia, gik næste Aar efter som Ambassade-Medicus for Compagniet til Japan og China. I Aaret 1692 begav hand sig paa Hiem-Reisen, blev Doctor Ao. 1694, og kom hiem igien, da hand blev Græven af Lippes Liv-Medicus, mens formedelst andre hands Forretninger ej kunde lade meere udgaae af sine Skrifter end sine Amœnitates Exoticas. Hand døde den 18 Nov. 1716, i hands Alders 65 Aar og 6 Uger. Et hands fornemmeste Middel, til at faae Efterretning om mange Ting, var en ung Japaner, hvilken mand, som sædvanligt er, havde givet ham til Opvartning. Dette unge Menniske, som hand udi Læge-Konsten og Medicinen underrettede, giorte af Taknemmelighed meget, som Mr. Kæmpfer ej kunde have vented sig af nogen anden. Hand laante alle nyttige Bøger, og deraf oversatte alt hvad Mr. Kæmpfer forlangede; hvilket kostede ham vel meget, men giorte ham derhos bekiendt udi mangfoldige Ting, som ej nogen anden Fremmed paa nogen Maade havde kun det erfare. I Sandhed kand mand og ej læse

denne Bog, uden at merke, hvor vanskelig det maa have været Auctori, at sammenbringe alle de hertil fornødne Materier. Alting derudi er særdeles curieux, ikke allene fordi der handles om et gandske lidet bekiendt Folk, som mand ikke lettelig kand lære at kiende, mens endog fordi Tingene derudi er meget smukt udførte og disponerede. Det er sandt, at Authoris Stiil er ikke aldeelis saa reen, at mand jo derudi undertiden finder en Affection, som gior Stiilen uforstaaelig og ubehagelig. Mand kand heraf let slutte, hvad for Møye Oversetteren dermed har maatted have; derudover mand ham og for dette Arbeide er saa meget større Tak skyldig. Hand distingverte sig og fra de gemeene Oversettere ved en lærd Indledning, hvorudi mand finder overtydede Beviisligheder om hans Dygtighed. Hand fortæller derudi, at efter Authoris Død, er alle hans Manuscripta og Tegninger bleven med stor Bekostning kiøbte af Hr. Sloane ved Monsr. Steigerthals Mellemhandling. Af det samme Cabinet kom saaledes denne Historie for Lyset; som og Oversetningen paa hans forlangende og under hans Opsigt er bleven forferdiget af Mr. Scheuchzern, som dertil har haft alt hvis dertil udfodres udi Hr. Sloanis Bibliothec; hvori hvad Reiser og naturlige Historier anbelanger, saa velsom og om alle andre Sager, forvares en utroelig Skatt. Japan har ej været de Gamle bekient, endskiønt nogle vil finde samme hos Ptolomæum. Marco Paolo har været den første der imod Enden af det 13de Se-

culo

culo, har noget vist derom berettet; da en Genueler af Adel har fort hans Reyse i Pennen paa Latin, som strax derefter blev oversat paa Italiensk, og deraf igien paa Latin, og mange gange trykt. Deraf har Mich. Villanovanus eller Servetus i sin Edition over Ptolomæum, som til Lyon 1535 er trykt, tegned 3 Landkorter om Oriente, og denne Reyse Beskrivelse er det og, som har bragt Christoph. Columbum paa de Tanker at opsøge den nye Verden. Men Portugieserne har Anno 1542: først opfunden Japan, som Monl. Scheuchzer fortæller ved Diego de Cauto, af Decadum Fortsettere Joh. de Barros, som den Troeværdigste. Hvad dem Sammesteds arriverte, er af mange bleven beskreven, hvor iblant Monsr. Scheuchzer giver en fuldkommen Forteignelse af Ridder Sloanis Bibliothech, hvis Meening derom og deris Editioner hand meddeeler; dernest de Japoniske Skribentere, som Monl. Kæmpfer i sin Bog ommælder, eller de som Hr. Sloane udi sit Bibliotheque besidder. Monl. Kæmpfers opus bestaar af 5 Bøger. I den første finder mand en Efterretning om China, og en Geographiske Beskrivelse om Japan tillige med en Efterspgning om Indvaanernes Herkomst i dette Rige, samt denne Naturlige Historie, hvad Metallerne, Mineralierne, Planter, Diur, Fiske, Inlecter Muskler og saadant meere belanger. Den anden indeholder Historien om de Fornemmeste i dette Rige, saavel i Geistlige som Verdslige Sager. Den 3die handler om Religionen i Landet;

Den

Den 4de om Nangasaki og de Fremmedes Handel derpaa; Og den 5te om den Reyse, som Author giorte til det Keyserlige Hoff, samt de Remarquer hand der sammesteds annoterede. Derpaa følger adskillige Additamenta, som ere tagne, af Authoris Amoenitatibus, tillige med en Afhandling over samme, hvorudi hand søger at beviise, at det Forbud, for Fremmede ey at maa komme i det Japoniske Rige, er af denne mægtige Staat den klogeste og nytteligste Slutning. Alt dette er med mange Kobberstykker forseet og udziiret, hvilke Mr. Scheuchzer har taget af Authoris Tegninger, eller selv tegnet efter de Japaniske Originaler, som i Hr. Sloanis Cabinet befandtes. Mand seer og virkelig derudi en egen fremmed Art, som allene deraf kommer, at mand paa det accurateste har fuldt Originalerne. Oplæggeren giver en vidtløftig Extract af de 3 første Bøger, og som Author i den 3die og skulle have handlet om den Christlige Religion, men ikke giort det, drager Opleggeren de her og der strøede Steder her tilsammen; og giorer en ordentlig Efterretning deraf, hvor hand mange gange føyer sine egne Tanker der hos. Mr. Kämpfer forsikrer paa det eftertrykligste, at dend Objection og Bebreidelse, som mand gior Hollænderne, at de i Japan maa nægte Christum, og paa Spørsmaal svarer: Vi ere ingen Christne mens Hollænder, er gandske falsk: Der imod tilstaar hand, at de ikke allene har bortført deris Huus i Grunde, saasom Aarstallene efter Christi Fødsel stoed derpaa, mens endog med deris Skibe og

Styk-

Stykker har hiulped at beleire de Japaniske Christne i en Festning, saa at der for den Christlige Religions Skyld ere paa eengang ombragt 38000. hvorved de har erholdet saa meget at dem er bleven en liden Insel ved Nangalaki andviist, deri de som Mißdædere bliver indsluttet og af de Japaniske med Vagt paa det nøyeste bevaret, og hverken tør helligholde Søndagen, ikke heller korse sig, og endnu mindre tale om Christo, sjunge en Psalme eller paakalde Gud: Kort at sige, de tør ikke lade sig det allerringeste merke om den Christlige Religion, og om end Hedningene paa det allerslemmeste lastede voris Frelsere, tør de ikke sige et Ord dertil. Opleggeren mener saaledis; Mand har ey nødig at lade dem forsvære den Christlige Religion, saasom de i Gierningen selv dend noksom negter, og kuns efter de Japaners Forlangende, som fordrer saadant af dennem, voris Frelsere til Spot og Foragt: Hand bekræfter saadant og ved et Sted af Mons. Valentyns oudt en Nieuw Oost-Indien, som døde afvigte Aar in Augusto, og undrer sig over, at Hollænderne for en gandske ringe Profit skyld, som de kand giøre sig i Japan, vilde begaae saadan stor Onde. Nu bliver Mons. Kæmpfers opus virklig oversat paa Frantzøsisk, og Mr. de Maizeaux som haver paataget sig dette Arbeide, giver vel samme ald den Zirlighed, som uden Tvifl endnu vil giøre det meere behagelig. Dend ved Enden hosføyede Afhandling om Japanernes Forbud, ey at lade Fremmede komme i deris Land, har Opleggeren eragtet at være af slet Fynd og Fundamente.

Italien.

Udi Florentz lader Boghandlerne Tartini og Farneſi atter igien oplegge Petri Gaſſendi Opera, efter den Lyonſke Edition, i 6 Folianter. Men denne nye Edition har, i Henſeende til Papiir og Trykken, et ſtor Fortrin for de forige, og i Enden af det ſidſte Bind er et general og meget fuldkommen Regiſter; Derforuden ſkal og forand paa hver Tome være en ſpeciell Fortegnelſe over Capitlerne andfort. I Særdeleshed ſkal denne Edition være meget correct og accurat, ſaaſom Nic. Averani og Abbeden Anton Maria Salvini har paataget ſig Opſigten derover, hvilke, for deres anvendte Flitd deſtomeere at give tilkiende, lader hostrykke et Opſkrift paa de Tryk-Vildelſer, ſom findes i den gamle Edition, og bliver nu i denne Nye forbedrede. Fortalen dertil er ej giort af Hr. Averani, ſom mand vil foregive, men of en anden lærd Mand, der ej vil være bekiendt. Mand haaber, at til fornævnte 6 Bind ſkal føjes de 2 af Paſſendi Philoſophia Epicurea, paa det mand kand have alle denne brave Mands Skrifter tilſammen ſamlede.

Det der ligeledes trykte Dempſteri Skrift ſom har følgende Titul; Thomæ Dempſteri a Muresk, Scoti, Pandectarum in Piſano Lycéo Profeſſoris Ordinarii, de Etruria Regali libri ſeptem: opus poſthumum in duas partes diviſum. Dette lærde Skrift, ſom handler om de Sager der angaaer det gamle Hetrurien, da det ſtoed under ſine Kon-

Konger, har mand længe siden ønsket at see i Trykken, indtil omsider Mr. Thomas Coke, en Engelænder, har sig paataget, samme at lade udgaae. Den første Part, som indeholder de 3 første Bøger, er Ao. 1723 udgaaed, da Store-Hertug Cosmus III. endnu levede, til hannem har Opleggeren dedicert samme. Den anden Part, hvorudi de 3 sidste Bøger bestaaer, kom for Lyset Ao. 1726, og er den itzige Store-Hertug Jo. Gastoni I. dedicerer. Begge disse Folianter, hvoraf den første har 464, og den anden 544 Paginas, ere af fornævnte Boghandlere Tartini og Farneli oplagt. I den første forefindes 7 Kaaberstykker med gamle Hetruriske Bogstaver, som ellers almindelig plejer at kaldes Tabulæ Eugubinæ, tillige med 79 andere Kaaberstykker, hvorpaa adskillige gamle Hetruriske Monumenter ere at see. Den anden Part har 13 Kaaberstykker, og et Landkort paa gammel og ny Hetrurien. Her og der, fornemmelig i Begyndelsen og Enden af hver Bog, seer mand nogle mindre Kaaberstykker, som ere ikke bare Zirater, mens forestiller adskillige halv udførte Billeder og andre mindre Monumenta af det gamle Hetrurien. Foran staaer 2de Fortaler, den ene Opleggerens, hvorudi hand vidtløftig og grundig handler om dette Skrift, om Dempstero, hands Lif og Levnet, samt andre hans Skrifter. Den anden er Authors egen. I Enden finder mand et lærd Appendix, som Hr. Philippus Buonarroti har forfattet, under den Titul: Ad Monumenta Etrusca, operi Dempsteriano addita, explicationes

&

& conjecturæ, hvorudi hand tilsætter og forklarer andre Hetruriske Monumenter, saaog forbedrer Dempster paa adskillige Steder.

Saa har og Sr. Salvini oversat Jeremiæ Begrædelse paa Vers, og tillige ladet komme for Lyset en anden Oversætning af den berømte Menzini, som ellers forhen er udgaaed til Rom 1704 in 8vo.

Nye Bøger.

Jac. Carl Speners Teutschen Juris Publ. oder des H. R. Teutschen Reichs Staats-Rechts Lehre, 6ter Theil, 4to Leipz.

Gotl Stollens neue Zusätze zur Verbesserung der Historie der Gelahrtheit 4to Jena

Wolff. Bernh. von Tschirnhaus getreuer Hofmeister auf Academien und Reisen, 8vo, Hanov.

C. F. Neikelii Museographia, oder Anleitung zu Anlegung der Museorum oder Raritäten-Cammer, mit Zusätzen vermehret von Joh. Kanold, 4to, Leipz.

Eberh. Dav. Hauber nützlicher Discours von gegenwärtigen Zustand Geographie, 8vo Ulm

J. B. Küchelbeckers der nach Engelland reisende curieuse Passagier, oder Beschreibung der Stadt London 8vo Hanov.

Gotf. Rud Pommern curieuse Samlungen einiger Merkwürdigkeiten aus der Geograph. Genealog. Chronol. Herald. &c. 8vo Leipz.

Joh. Jac. Schüblers neue deutliche Anleitung zur practischen Sonnen-Uhr-Kunst, nebst einer Zugabe von etlichen universalen Uhren, mit Kupf. 8vo Nürnb.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 16.

Dend 15 April. 1728.

Dannemark.

Krag.

Hr. Otte Krag, og Fr. Anne Rosenkrantzes Søn Hr. Niels Krag til Egeschov Lougved og Skioldemoesse Kongl. Majest. Geheime-Raad og Deputered for Financerne, havde til ægte Sophia Juul, Hr. Niels Juul til Taasinge, og Margrete Ulfelds Daatter, med hvilken hand havde 2 Sønner, Otte Christopher Krag som er død, og nu levende Cammer-Junker Niels Krag til Skioldemose, Døttrene ere Anna Margrete Krag, gift med General Major Christian Juul. 2. Edel

Krag, gift med Hr. Geh: Raad og Baron Friderich Krag til Steensballe Gaard. 3 Jytte Sophia Krag. 4. Vibeke Krag, gift med Hr. General Lieutnant von Eyndten. 5. Lovise. 6. Sophia. 7. Vilhelmine Krag Hr. Erich Krag og Vibike Rosenkrandsis Søn, Hr. Palle Krag til Katholm, General-Lieutnant og Stift-Amtmand over Viborg Stift var gift med Baron Iver Høgs Enke, Frue Helle Niels-Daatter Trolle, som døde 1723 den 23 Jul. og ikke efterlod sig Børn. Den 3die Hr. Erik Krags Sønner, Hr. Baron Friderich Krag til Steensballegaard, Ridder og Geheime Raad, har været 3 gange gift, 1) med Helvig Eleonora Juul, Baron Hr. Jens Juuls og Vibike Scheels Daatter, 2) med Charlotta Amalia Griffenfeld, som døde 1703, og 3die gang med Jomfru Edel Krag, Hr. Niels Krag til Egeskov, og Sophia Juuls-Daatter, med hvilken Frøiken hand Anno 1705 den 6 Maj gav Bryllup. Niels Krag og Jytte Høgs anden Søn Kield Krag til Truidsholm, Lands-Dommer i Skaane, fik Sophia Krabbe, Hr. Iver Krabbe til Jordbierg, og Karen Marsvins Daatter, deres Sønner vare Niels Krag, Iver Krag, Herman Krag og Otte Krag, Døttrene vare Jytte Krag, Axel Sehesteds til Timgaard, og Karen Krag, gift først med Gude Parsberg til Kokkedahl, og siden med Admiral Knud Reets, Niels Krag til Trudsholm, og Jytte Høgs 3 Søn Mogens Krag til Kaas Oberst var 2 gange gift, 1 med Dorthe Jørgens Daatter Rosenkrantz, som fød ham 2

Døt-

Døttre og 2 Sønner, Niels og Otte Krag, hans anden Frue var Helvig Arentsdaatter von der Kula, som fød ham 2 Sønner Arent og Mogens Krag, og en Daatter, nemlig Hendes Høye Naade Frue Dorthe Krag, som var først gift med Baron Hr. Jens Juel til Julinge. 2. med Hans H. Excellence Hr. Gen: Feldtmarskalk Grev Christian Gyldenløve, og 3. med H. E. Hr. Cammer-Herre, Hans Adolph von Ahlefeld. Mogens Krag til Agerkrog Sophia Juuls 2. Søn Otte Krag til Lunderup, fik Karen Ivers Daatter Brochenhuus af Leerbek, de havde ey Børn sammen, hand døde i Halmsted 1611. den 12 Aug. sammesteds begraven og hun 1612. den 3 Junii i Varde.

Et i vores Danske Sprog vel-udarbeydet Skrift findes til Trykken gandske ferdigt hos sin Author, som er Otto Christopher Thune, Rector i Tönsbergs Skole i Norge, der selv ved mange Aars flittige Tieniste i at lære baade i Kirken og Skolen har disponeret og meere fuldkommet samme Verk, der er som en fuldkommen Real Concordantz, over den H. Skrifft, indrettet efter Catechismum, for at skaffe des større Nytte ey allene til Prædikestolen, men end og til Catechization: samme Skrifft fører til Titel: Opus Catechetico-Homileticum: Det er Catechismi Rood og Kilde, Pillere og Grundvold: eller Skrifftens adskillige udvalde Sprog, tillige med hosføyede Exempler af den hellige Skrifft, som oplyser, stadfæster og bekræfter de 5 Parter udi vores Børne-Lærdom, og der til hørende vor Christelige Troes

fornemste Artikle / Gud fornemmelig til Ære, og Nesten til Opbyggelse, med god Flid samlede, og i denne Methode eenfoldeligen forfattede af Otte Christopher Thune, in 4to. MSS. udgior 1200 Paginas med Registerne. Det venter nu alleene paa en Patriot, der vilde tiene Publico ved at forlegge dette saa tienlige Verk, af hvilket til en Prove her meddeeles Begyndelsen af det 1ste Register over Titlerne og Materierne, som de afhandles:

Skrifften, pag. 1. Gud selv befoel at skrive sit Ord, p. 3. Guds Ord 1) myndigt p. 5. 2) bestandigt og ævigvarende p. 5. 3) dyrebart og kaasteligt p. 5. 4) klart og lyest p. 6. 5) krafftigt og igiennemtrængende p. 7. 6) sandt og troverdigt, p. 7. 7. sødt og velsmagende, p. 8. 8) fuldkommet, og derfor intet at legge dertil, og intet at tage derfra p. 8.

Loven, den Moralske Lov, er given af Gud selv, og skreven paa Steentavler, p. 9. Bestaar i Kierlighed p. 10. Er umuelig at holde efter Syndefaldet p. 11. Er dog ikke afskaffet p. 12. Udkræver en fuldkommen Lydighed p. 13. Lover de lydige Velsignelse p. 13. Men truer de Ulydige med Forbandelse p. 15. Er god i sig selv, og nyttig til meget, p. 17. Dens Overtrædelse er Synd, p. 18. Synden 1) vore første Forældres Synd, hvori Gud ikke var Aarsag, men Menniket selv, og Satan p. 19. 2) Den oprindelige Arve-Synd p. 20. 3) De giorlige Syndere, p. 22. Synden kaldes i Skrifften den Aandelige Død p. 22. Andre Navne paa Synden p. 22. Den lignes ved Spedalsk-

dalskhed p. 23. Dødelige og herskende Synder, p. 24. Raabende Synder p. 26. Forladelige Synder, som ellers kaldes peccata venialia, p. 26. Alle Menniskes Synder p. 27. Vi synder med Tanker p. 28. Med Ord p. 29. Med Gierninger p. 30. Med alle Lemmer, med Øynene p. 31. Med Ørene p. 31. Med Hænder og Fødder p. 32. Trøst imod Synden p. 33. Synder mod det 1ste Bud 1) Afguderie p. 34. Afguders Navne i den H. Skrifft effter Alphabet. p. 38. Afguderi er et Aandeligt Horeri p. 39. Indvortes Afguderie p. 40. 2) Atheismus, eller den sande Guds grove Fornægtelse p. 44. 3) Vantro og Tvivl p. 47. Den skal mest gaa i Svang imod Verdens Ende p. 49. Allene fordømmer p. 50. Er af Dievelen p. 51. Forlanger alt nye Miracler, p. 52. 4) Mishaab og Fortvilelse p. 56. 5) Ugudelighed og dens Straff p. 60. De Ugudelige raabes Væ over p. 65. Deris Lykksalighed i dette Liv, p. 66. Deris Navne p. 68. 6) Affald fra Gud og den sande Religion, p. 71. 7) Hoffærdighed og Ærgierighed p. 75. Gaar gierne for et Fald p. 77. 8) Utaalmodighed og Knur imod Gud p. 83. De Utaalmodiges Mundheld p. 85. 9) Kietterie og falsk Lærdom p. 88. Kietteres Navne i Skrifften p. 93. Deris falske Lærdoms Titler p. 94. 10) Hykleri og falsk Levnet p. 97. Hykleres Navne, p. 103. 11) Syndig Sikkerhed, Synde-Sovn p. 106. Dyder til det første Bud, 1) Guds sande Kundskab p. 111. 2) Guds sande Dyrkelse p. 114. 3) Den sande og saliggiørende Tro, p.

117 Hvortil henhører Troens Reqvisita, p. 117. Fundament og Grundvold p. 118. Troen til Christum gior alleene salig p. 119 Uden Kierlighed er den død p. 123. Er ikke af Menniskelige Kræfter, men af GUd p. 125. Behager GUd endskiønt den er svag, p. 126. Dens Krafft og Virkning p. 128 Grunder sig ikke paa Synen, men paa Hørelsen p. 130. 4) Haab og Tillid: at haabe paa HErren p. 135. Forlade sig paa HErren p. 137. Bie efter HErren, p. 137. Haabet bedrager ingen p. 138. Haabets Navne i den H. Skrift, p. 140. 5) Bestandighed i Troen, Haabet og den sande Religion, p. 143. 6) Gudsfrygtighed: GUD vil at mand skal frygte ham med en Sønlig Frygt, p. 147. Lover de Gudsfrygtige Lyksalighed, p. 149. Gudsfrygt er den rette Viisdom, p. 151. De Gudsfrygtiges Skiæbne er gierne tynd i dette Liv, p. 152. Deres Navne i den H. Skrift, p. 153. De kaldes der Børn, p. 154. Andre Navne paa de hellige GUds Mænd i Skriften, med deres Exempler, p. 154 7 Ydmyghed for GUd og dends Naade-Løn, p 160. Ydmyghed for Menniskene, Ærbødighed, Æres-Bevisning, p. 165. 8) Taalmodighed, Langmodighed, Sagtmodighed, p. 168. Synder mod det andet Bud 1) Guds Bespottelse &c.

Fra en fornemme Ven er indløben følgen de Journal, over Anders Christensens lykkelige og ulykkelige Reyse fra Christiania i Norge fra 1674 og hans Tilbagekomst 1700, som mand har holdet at giøre Læseren en Fornøyelse med at see herudi efter

ter Haanden indrykket, samme begynder saaledes: 1674. seiglede jeg Anders Christensen fra Christiania til Holland, og blev der et Aar; Anno 1675. gik jeg fra Amsterdam igien med et Skib, Dragesteen kaldet, til Lissabon udi Portugal, tog der Tieneste den 8 Octobr. paa det Ostindische Huus, for Under-Balberer, og er saa den 13 dito gaaet ud fra Lissabon med et Skib kaldet St. Peder, og lykkelig passerede Neptuni Enger; Anno 1676. den 22 Febr. kom til et Land udi Africa, kaldet Cabo de bono Esperance, seylede derfra den 3 Martii til Goa udi Asien, som staaer under Commendement af Portugiserne, men Landets Indbyggere kaldet Cananens, kom der den 22 May, og gik den 29 dito til Lands, hvor jeg forblev udi 4 Maaneder, blef saa commenderet at marchere til Hugo til et Skib, kaldet St. Barbara, for Under-Mester, hvor der laae 4 Skibe som skulde gaae til Arabien; vi seilede saa i Guds Navn den 2den Jan. 1677. den Kongl. Kiøbsted Sanna forbi og saae der meere end 70 Skibe ligge for Staden, derfor torde vi ey seile til Byen, men tonede Hollandsk Flag, seilede forbi, og krydsede der omkring, fik da endelig den 9 Januarii den store Stad Bobaris i Sigte, lod vi vores Hollandske Flag veye at de ikke skulde merke vi vare Fiender, men stillede os an, som vi vare gode Venner; Der laae for Staden 5 Skibe; om Aftenen passerede vi sagtelig forbie, om Midnat vente vi til Bobaris igien, fordi det var heel mørkt, derforuden vidste vi, at Staden kunde da ikke hielpe disse 5 Skibe noget,

lob derfor med vore 4 Skibe for fuld Seigl saa digt paa dem med en Nord-Oſt Vind, som for os var favorabel, hvor vi vilde gaae, at de kom under vores Stykker; Vi kom saaledes midt iblandt dem, at paa begge Sider gaves brav Fyr, dog vi havde den Avantage, at lue og dreie, i den Sted de laae til Ankers; De holt en temmelig Tid med os, alligevel paa det sidste maatte give sig paa Naade og Unaade, vi saaledes tog dem til Fange og bemandede ermeldte fem Skibe det beste vi kunde; Det er at merke, at disse Folk, Mouser kaldet, er ikke nogen Mandhafte Folk, som tør synderlig staae og stride mod sine Fiender, alligevel veed de meere end nok, naar de faaer nogen af de Christne fangen, paa adskillige meere end pinagtige Maader, at tractere dem; Vi tog til Bemanding 25 Mand af hver vores Skib, og fordeelte dem paa de fangne 5 Skibe, nemlig paa hver 20 Mand, Mouserne bleve indsluttet udi Römmet paa deres egne Skibe, seylede saa med 9 Skibe ret over til den Persianske Kust, hvor vi disse Mouser og Araber satte i Land, paa en Plads Murko basso, seilede saa fremdeeles til en Hollandsk Plads udi Persien, kaldet Kemmeron, kom der den 23 Febr. Disse 5 Mousers Skiber vare ladte med kostelige Vare, Caffé, Theé, Muschus, Affion, Stoff-Guld, mange Ædelsteene og Juveler, som altsammen var hentet fra det River Dulcidia, end og 180000. Solv-Staver, hver Stav blev taxeret for 18 Rdr. blev byttet og deelet 7000 under Folket paa vores Skibe, jeg for min Part fik 27 Stykker, siden

den blev et af vores Skibe kaldet Villa Real, commenderet at convoyere disse 5 Skibe til Goa vores Hoved-Stad, og vi med 3 Skibe skulde samme Vey, som vi disse 5 Skibe havde taget; hvilket kom os til liden Baade, og stor Ulykke; den 29 Febr. tog vi Afskeed fra dem og satte vores Cours til Arabien, den 11 Martii fik vi saadant Veir, at vi samtlig tenkte vores sidste Dag at være kommen, og saae ingen anden Udflugt end udi Havets Bølger at slutte vores syndige Liv; Dette Veir varede udi 2de Etmaal; vi bade da til Gud, hand af Naade vilde formilde Veyret, og give os en god Havn; vi blev og derudi bønhørte, Veyret blev vakker, vi fik en Vestl. Vind, mens vores 2 Camerader kunde vi ikke see, veed og ikke om de blev i Stormen eller ey, ey heller hvor hen de kom, vi var alt Mocca forbidreven, og forfalden i det røde Hav for Nova Modina; Der vi nu under Landet lod vores Anker falde, og meente om Morgen tilig at gaae til Lands om nogen Forfriskning, blev vi disvær meere ulykkelig; thi om Natten den 11. April, formedelst vores Folk ey holdt vedbørlig Vagt, mens den ene lagde sig her, den anden der, af Arbeide mødig og trette, kom 7 bemandede Baade fra Landet, med Mouler, med Boug-Stikker, Sabler og meere end 100 Potter af Leer, fulde af levende Slanger, disse kaste de ind paa vores Skib, Potterne brødtes i stykker, og Slangerne løb det heele Skib igiennem, Folkene som havde Vagt torde ikke komme til Stykkerne, at giøre Modstand eller at tage noget Gevær i Haand, men løb og

skreeg om Hielp, ligesom der havde været Ild i Skibet, endeel løb udi Vantet, andre paa Hytten, og atter andre udi Gallionen; over saadan Uorden og Forsagthed, førend vi kom af Sengene, stoed Skibet fuld af Mouser og Araber, var da intet andet at giøre end give sig fangen, vi blev bunden med Hænderne paa Ryggen, og ligesom Sviin nedkast paa Dekket; vores Capitain bandt de med Hænder og Fødder til Pompen, Styremænderne ved Masterne, Capitainens Qvinde som var i Cahytten lukte de Døren igien for, og satte 2 Araber til Skildvagt, hun havde sin Kniv i sin Lomme, lagde sig paa Benken, ligesom hun vilde sove, græd bitterlig, at hun og hendes Mand med saa mange Christne var falden i disse Mousers Hænder, tog sin Kniv ud, skar Struben af sig selv og var frugtsommelig i den 7 Maaned; da Capitainen saadant blev videndes, græd hand ikke saa meget for sig selv som for sin Qvinde og eget Kiød og Blod, mens Graad vilde her liidet hielpe; vi maatte saa ligge den gandske Nat over, til Morgenen, da de Mouser lode deres Flag flye af vores Skib, hvorover da Folket i Landet sligt var seendes, kom en usigelig Mengde ud og førte os i Land, dend Tid vi kom i Land stoed saa mange Arabiske Mouser ferdige at tage mod os, truede os til at tage vores Klæder af, og tog fra os alt hvad vi hafde, gav os en Favn blaat Linnet at binde om vores Liv for at skiule vores Hemmelighed, jagede os fort, ligesom andre Sviin, 7 og 7 Arm ved Arm bundne, slog vores Liv med Svøber, at Blodet løb langs

Hæ-

Hælene, maatte saaledes marchere 7 Dage, førend vi kom udi den Kongelig Kiøbsted Sanna, da vi alle vare didkomne, maatte vi der blive for Kongen som regerede, udi 3 Dage at besee os, hand kom udi sin største Pragt og Herlighed, siddende paa en Elephant udi et Huus, som var sadt derpaa med en Tiener siddende bag hannem, med en stor Kost i Haanden, var giort af Paafugle Fiere, Haandfæstet derpaa var af Guld, besadt med Ædle-Steene, Elephanten var klædt med et grønt Klæde, bordyret stif med Guld og Sølv, med store lange Guldfrønder, at de slæbede paa Jorden; Elephantens for Hoved var behængt med en stor Guld-Plade med Edlesteene, som et Skilderie, med adskillige Farver. Kongens Klæder var udaf blaat Satin, fuld af Diamanter, hans Folk og Tiener vare allesammen klædde med røde Tulibanter paa deres Hoveder, gule Trøjer foruden Ermer, med et rødt Klæde om Livet, heel fort af Coleur, deres Gevær var Piiler, Buer, Skilde med Sværd. Denne Konge, hvis Navn var Sultan Abdulkaan, sagde til os paa sit Moule Maal: I Tæve-Unger! hvorfor bliver I Folk ikke udi eders eget Land? hvorfor kommer I i vort Land andet end at stiæle vores Skibe og Gods? I Tæve-Unger! er det Lykken i søger? hvorfor søger I saa at blive rige? det er got, det er got. Hand lod os dr give 40 ℔ Riis, 3 Myfken Salt, og 3 Myfken Peber, deraf maatte vi leve en Maaned, men naar vi havde giort Riisen reene, kunde vi vel ædet dem op udi 3 Dage, og var derforuden saa fort som Kull;

Tænk

Tænk nu, hvad Plage det var alleene om Maden, som skulle være vores Lifs Ophold, maatte alle Dage slæbe Kalk, Steen, Træ, Jern, og alt andet som giordes nødig til deres Verk og Bygninger, saa at vi der ingen Roe havde udi 7 Maaneder, sendte os saa derfra 35 Miil til en Plads, kaldet Mandenso, hvor vi ligeledes maatte arbeide og trælle som andre Bæster, saa det var neppe, at de vilde give osden Tid at faae Mad, blev der saaledes udi 5 Maaneder.

Tydskland.

Udi Wien er den Deel af det Verk, kaldet: De Merkværdigste som findes af samme Bye, for Martii-Maaned udkommet, hvori indeholdes: 1) Betænkninger over den Mueligheed. endog nu omstunder findes til at opnaae en høj og sund Alderdom; Leilighed dertil har et par Exempler af gamle Folk given Author; thi den 5 Januarii 1724 er udi en Landsbye, 4 Miile fra Temesvar, død en Mand udi hands Alders 185 Aar, hvis Søn, af det 3die Giftermaal, endnu levede afvigte Aar, og var 100 Aar gammel. Faderen har heedt Petracz Czartan, og er bleven fød Anno 1539. Hands Øine skal paa det sidste have været noget røde i Kiødet, mens Hovedet og Skiægget, som Farve af skimled Brød, grønagtighvid, og skal endda have haft mange Tænder. Det er merkværdigt, at hand levede i 3 underskedelige Seculis, nemlig i det 16de fra 39 Aar af, det 17de gandske igiennem, og i det itzige 18de til det 24de Aar; at hand har oplevet 10 Rommerske Keisere,

og

og under 2 af lige Navn er hand fød og død, nemlig under Carl den 5te og Carl den 6te; At hand blev ældre end Abraham, Isaac, Jacob, Nahor og Moses; At hand tilforn har været mæren et Hoved højre af Statur; Og at hand til sin sidste Dods Time har med andre, efter dend Grædske Religions Maade, holdet ald brugelig streng Faste, dets foruden har hand ej spised andet end Melk og varme Suppe af Tyrkiske Hvede, og daglig taged sig en god Drik af det der i Landet præparerte Brændevin. Forfatteren setter derhos hands accurate og livagtige Conterfait i Kaaber, derved en Afbilding paa 2de endnu levede Ægtefolk Manden Janos Powin, er 172 Aar, og Hustruen Sara 164 Aar gammel, som have været gift 147 Aar, af Grædske Religion, og begge ere fødde og boe-siddende udi Szadora i det Caransebeske District af det Temesvarske Bannat. Af deres tilsammen avlede Børn lever og 2 Sønner og 2 Dottre, deraf dend yngste Søn er 116 Aar gammel, og har 2 Børne-Børns-Børn, den ene paa 35, og dend anden paa 27 Aar. Forfatteren slutter derfore, at de have Uret, som ville paastaae, at Menniskets Levnet nu omstunder ej kand komme over 120 Aar, hvilket og Claudius Deodatus i sin Pantheo Hygiastico og Sr. Longeville Harcouet contra beviser i sin Historie, om Folk, som har levet over 100 Aar. Forfatterne opregner herpaa alle gamle Fædre i det gamle Testamente, som har opnaaed en høj Alder, og beviser, at deres Levnets-Aar ej maa forstaaes om Maane-Aar, men

men om fuldkomne Soel-Aar. De anføre og mange Exempler af de profan Historier, om Folk, som er bleven gammel fra 113 til 200 Aar, ligeledes adskillige Americanske, Chineſiske, Svenske, Preußiske, Sicilianske og andre Neſtores. Middlertid holder de for en Fabel dend Fortælning om en Indianer, der skal have været 335 Aar gammel, og mange gange, i Steden for de udfaldne Tænder, skal have faaet andre igien, og i Steden for det graa Haar sort igien; Anfører og en gammel Verdslig-viis, samt Mr. Begons Ao. 1709 giorte Forslag, at gamle Folk kand ved Kunst b ive unge igien, mens viser derhos, at det Menniskelig Legeme, efter sin Natur/ er Affældighed undergiven, og ikke kand overgaae sit Levnets Maal, eller blive udødelig. Om de Menniskelige Legemers Længde med Verdens Alder aftager, troster de sig ey at decidere udi, ikke heller saadant plat og aldeles at nægte, men giver til Slutning 12 nyttige Sundheds-Regeler, ved deſſen Obſervation mand kand erholde et langt og sund Liv. Dernæst kommer de 2) paa en Beskrivelse over et Kaaber-Billede af de Epheſers Diana, som ungefehr vejede 20 Unzer, og er uden Poſtement 6 og en halv Tomme høj, og over Skuldrene $\frac{1}{4}$ Tom breed; Meddeeler og en Afbilding paa samme i Kaaber/ som meſtendeels kommer overeens med de, som Mich. Aug. Cauſſeus hos Grævium foreſtiller. De føjer og derhos en Beskrivelse og Afridsning paa dend prægtige Epheſiske Tempel; handler og om de Spill, som bleve holdne denne Dianæ til Ære, og dend

ved

ded Templen værende Jure Alyli. Hernæst giver de 3) Efterretning om en Kaaber-Medaille, som de Cyzicener lod slaa Keiser Commodo til Ære, og som holdte in Diametro 17 Rheinlandske Linier: Paa den ene Side er Keiserens Bryst-Billede med en Laurbær-Krone paa Hovedet, og Herculis Kolle, med det Omskrift: AT. KAI. A. AT KOMMOΔOC ATΓ. CEB. ETC. ETT. ΡΩΜΑΙΟC ΗΡΑΚΛΗC. Paa den anden Side er at see en Triremis Prætoria i Løb, med 9 Roer-Knegte og Roer, paa Fordeelen deraf en sidende Person med en Pidske i Haanden, imellem 2 Krigs-Tegn, paa Bag-Deelen en Sirene, og deroven over det Navn ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ. under neden ΝΕΩΚΟΡΩΝ. De Herrer Forleggere giøre derved adskillige Anmerkninger om de Gamles Mynt, Medailler, Omskriften derpaa, Keisernes Tituler, besynderlig Commodi og hans Mynt, saaog Betydning over Billederne paa denne Mynt. Fornemmeligen viser de, hvad Populi Neocori, Urbes Neocoræ, Neocori Augusti, og de deraf kommende Aars-Regninger haver været. De giver Efterretning om dend Insul og Stad Cyzicus, som en Metropolis og Hoved-Stad; Om deres Tempel, deres Bygnings-Maade, om Statere Cyziceno, og dets Værd, og endelig om andre Mynt hos de Cyzicener, som mand finder hos Auctores. Til Slutning hosføjes Afskrifter af 28 gamle Rommerske Inscriptioner, som for mange Aar siden blev meestendeels funden ved Carlsborg udi Siebenbyrgen,

og

og siden derefter blev bragt til Skibs til Vien, hvor de endnu ere at findes, foruden de, som paa Reisen med et Skib ere forgaaen. De har bekommed Copien af den berømte Canon. Reg. S. Augustini og Bibliothecario til Polten, Hr. Raym. Duellio, og troer, at de samme mestendeel, om ikke alle, ej endnu er blevne trykte, som mand kand see af Confrontationen og ved dermed at conferere Analecta Lapidum & Antiqvitatum Daciarum, af Georg Vernhers Bog de admirandis Hungariæ aqvis, af Georg von Reichersdorff, Chorographia Transylvaniæ, og andre Antiqvariis.

Nye Bøger.

Joh. Jac. Vogels Leben des Päpstl. Ablaß-Krämers Joh. Tetzels, Leipz.

Nachricht von dem erschrecklichen Erdbeben, welches sich zu Palermo in Sicilien den 1 Septemb. 1726 ereignet, 4to Leipz.

Politischer Welt-Spiegel, darinnen alle Reiche und Staaten der gantzen Welt curieus und gründlich in Fragen und Antwort vorgestellet werden, bis auf itzo continuiret, 12mo Dresden

Das neue Königl. l'Hombre Spiel, nebst dem Pilken-Tafel, Schach, Ballen-Spiel und das Verkehren im Brett beschrieben, 12mo

Schwedische Bibliothec, nebst denen dazu gehörigen novis literariis Svec. 1tes Stück 4to

Georg Gottfr. Küsters Lebens-Beschreibung Hr. D. Franz Julii Lütkens, 4to

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 17.

Dend 22 April. 1728.

Dannemark.

Kraſe.

Udi Skioldet ſom er af ſølv 3 røde Bielker, og der imellem 9 røde Æbler, paa Hielmen 2 Veſſelhorne, fordeelte med rødt og hvid. Af denne Familie haver Mogens Kraſe, Biſkop i Odenſe, været meget berømmelig, hand begyndte at bygge Biſpe-Gaarden ſammeſteds, hvilken ſiden tilhørte Hr. Jørgen Brahe. Hand levede under Kong Chriſtian den Første, og var, ſom Hvitfeld ſiger, hans Adel et Lys. Udi hans Tid, og paa hans Bekoſtning, blev S. Knuds Cloſter ziret og prydet med ny Bygning og Pulpitur, ſom 1464 blev fuldkommet,

1466 bygde hand et Capell, den Hellig Trefoldighed, S. Bent og S. Knud Martyr til Ære, hvor hand siden er begraven. Hand var Dronning Dorothees Raad og Canceler, hand døde 1477, om ham læses:

Nomine præclarus fuit & re Magnus herili,
In multis gnarus in factis valde virilis.

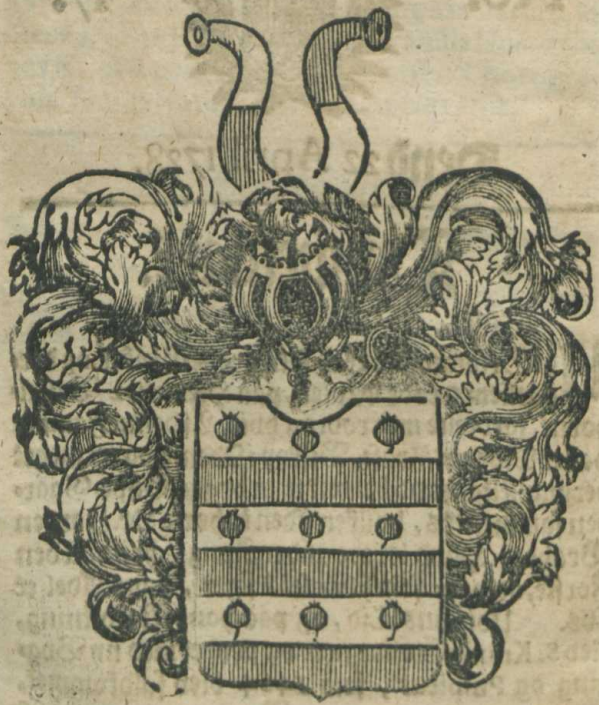

Ellers

Ellers er af Familien bekiendt Jesper Krase til Basnes, som gifrede sig med Karen Tyges-Daatter Lange, de havde en Søn, Hr. Hans Krase til Basnes og Egholm, som med sin Frue Lene Eylers-Daatter Hak havde en Daatter Karen Krase, gift med Jørgen Knudson Rud til Vedbygaard, og 2 Sønner, Eyler og Jesper Krase, Eyler Krase til Egholm døde 1580, hand havde med sin Frue Hilleborg Eskes-Daatter Bille 4 Døttre og 4 Sønner, Døttrene vare 1) Hilleborg, gift med Mogens Falkson Give, 2) Sophia Krase døde ugift, 3) Anne Jacob Viffers, 4) Karen Krase, fød 1561, døde 1580, gift med Christian Friderichson Holk, Sønnerne vare Hans Krase, Christofer Krase, Esk Krase, Ove Krase, hvilken sidste døde i sin Opvext. Hans Krase til Egholm havde til ægte Kirsten Hans-Daatter Holk af Barritskov, Moder til Margrete Krase, Otte Brahes Frue. Christopher Krase fik Dorthe Anders-Daatter Banner, Moder til 2 Sønner og en Daatter, Hilleborg, som først var gift med Grev Hendrik Holk, og siden med Frantz Povisch, Sønnerne vare Eyler Krase, som døde voxen ugift, og Otte Krase til Egholm, der ved sin Frue Birgitte Jacobs-Daatter Ulfeld ej havde Børn, Esk Krase havde Pernille Anders-Daatter Banner, Moder til Eyler Krase. Hr. Hans Krase og Lene Haks anden Søn Jesper Krase, fik Kirsten Friks-Daatter Bolle til ægte, de havde ej Børn sammen.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er udkommen ved Trykken in 4to, paa Vers, 2 Ark

stor: Prologus, eller de Danske Skuespils Opreisning, ved den Stormægtigste og Allernaadigste Konge og Herre, Kong Friderich den Fierde ꝛc. paa Hendes Majestets Dronningens Høytidelige Fødsels-Fest, den 16 April 1728.

Continuation af Anders Christensens Reise-Beskrivelse.

Vi havde en Guardian, som os meget meere plagede med Hug og Slag end andre Tractamenter; Om denne raadslog vi, hvorledes vi kunde slaa hannem ihiel, eller skiere ham Struben af, thi hand plagede os formeget. Vi 18 tilsammen trekkede Straa, hvilken af os dette Verk skulle forrette, falt det Peter Nat og Johan Riberos paa; udi 3 Dage gaves ingen Leilighed, dette at fuldføre, imidlertid deserterte 3 af vore Camerater, hvorfor vi jammerlig blev slagne og ildetracteret, paa adskillige Maader, for at sige, hvor disse 3 var afbleven, da vi dog det ikke var vidende. Da disse 3 vore Camerater havde været borte udi 5 Dage, fik de dem igien, blev strax sat udi Fængsel, og efter nogle Dages Forløb sat levendes paa et Spid, opreist for vores Øine, til et Speil. Gouverneuren kom til os, og sagde med haarde Ord: Naar I begynder at giøre saadant Verk som de haver giort, skal jeg lade spitse eder; Vi lovede at giøre got, og ikke at løbe bort, mens vore Tanker var langt anderledes, dersom ikkun nogen Leilighed kunde gives, vi bød Gouverneuren at vi maatte begrave vores 3 Ca-

me-

merater, som os og blev consenteret, hvor vi da begrov dem i Sanden. Gouverneuren lod give os 11 Souger, i. e. Faar, 8 Sækker med hvid Riis, Muscater, Neliker, Peber, Salt og alt som giordes nødig til at kaage, og 4 Lucarssen med Viin, af Arabiske Druer, er saa meget som halvanden Tonde, og 8 Dage fri for Arbeide, at vedervæges igien, for den Smerte og Pine af de mange Hug vi fik, da vores Camerater vare rømte. Udi disse 8 Dage vi vare fri, raadsloge vi os, om vores tilsatte Guardian at døde. Det hendte sig en Fredag, som var deres Sabat, at hand kom drukken udi Craëlen som vi laae og havde vores Leje, og lagde sig ned i Græsset at sove, da tænkte vi, nu er det Tid, vores Forset at fuldføre med denne Menniske-Plagere; saasnart Natten kom paa Haanden, giorde vi Peter Nat og Johan Riberos vaagen, saasom det var falden paa dem, at giøre dette, nemlig, at skiære ham Halsen af. Omtrent ved Midnat gik de begge hen, og fandt en Øxe liggende, toge den i Haanden, og traadde frimodig til, bleve staaende, at see paa ham, da Skummet, formedelst overflodig Drukkenskab, stod hannem for Munden, de saae ved hans ene Side hans Bugstikker liggende, meget skarpere end Øxen, hvilken Johan Riberos tog udi Haanden, dog havde ej det Mod at torde skiære til; Peter Nat tog derfor Bugstikkeren, sprang til og skar ham Struben af, ligesom af en Kalv. Hand ruslede vel, og vilde op, men Hovedet var ham alt for tungt, sluttede saaledes sit Liv i sit eget Blod. Vi gik strax bort og lagde

os/ blev dog ikke incommoderet af Søvn, fordi vi tænkte paa hvad os med Dagen vilde vederfares. Da Dagen ankom, kom de andre Guardians med deres Folk, om deres Camerat og os at tage med paa det sædvanlige Steds Arbeide, mens de fandt ham med Hovedet halv afskaaren, begyntes da en stor Allarm og Skrig, at mand maatte tænke, den gandske Stad stod i Brand; Derpaa tog de til at binde og slaa os jammerlig med deres Svober, som de derforuden alle Tider plejede at giøre. Gouverneuren kom strax ridende til os udi Craëlen, hvor dette Menniske laa død, spurde, om hand ikke havde Huus? og om hand ikke var gift? de svarede ja, hand haver Huus, er gift, haver 5 Qvinder og 13 Børn, hvorfor hand da ikke havde gaaet hiem, at sove udi sit eget Huus, sagde Gouverneuren, og ej her, hvor Fangerne ligger, jeg troer snarere, den Skielm haver haft i Sinde at skiære Struben af sig selv, mens ej torde giøre det udi sit eget Huus, er derfore kommen udi Craëlen, for at give disse arme Fanger skyld, gik med det samme hen hvor hand laae, og saae paa hannem, lugtede ved hans Legeme, fornam strax, at hand havde drukket stærk Drik, spurde derfor de andre Guardians, om det var Maneer, at en Maur maa drikke sterk Drik? kom, tag hannem strax, og kast hannem udi Reviren, thi hand haver været drukken, og er en Morder af sit eget Slik, lad mig de Christne lös, og lad dem giøre deres Verk som de pleier, plag dem ikke meere end ret og billigt, og I Guardians, dersom I drikker eder drukken, plager Slaverne, og ej giver

dem

dem deres Ret, skal jeg lade spitse eder. Vi var derved meget glade, fik strax en anden Guardian, som var meget god mod os, ej slog eller handlede ilde med os, mens gav os los, at gaae hvor vi vilde naar vi havde giort vores Verk, hand formaade-de og hos Gouverneuren, at vi fik meere Tractement af Salt og Peber end tilforn. Vi havde da saaledes arbeidet ved Mandenlo udi 13 Maaneder, fik saa Ordre at marchere til Murgunamo, at arbeide paa et forfaldet Castel, kaldet Matrasaer, liggende 85 Miil fra Mandenlo, der var vi 800 Christne som gik i Jern Lenker, der vi nu kom til den Pladtz Murgunamo, fandt vi nogle 100de Christne i samme Elendighed, der boede ved denne Pladtz mange Jøder, som giorde stor Barmhiertighed imod os, gaf os alle Tider at æde og drikke, naar Leilighed gaves at komme til dem, baade Brød tør Fisk, Salt, gamle Klæder at skiule vor Lif med, og at forvare os, at jernet ikke skulle gnave Lif og Been fordervet paa os saa at vi derudi 16ten Maaneder ingen Hunger leed; fik saa Ordre, at marchere tilhaabe 1300 Christne til Molgobili liggende 150 Miile fra Murgunamo, som grender til Ægypten, denne Stad var beleiret udi 3 Aar af de Moabitische Hedninger, som dog ikke kunde vinde dend, men giorde Landet stor Skade, og maatte marchere hiem igien, der paa Stædet boede og mange Jøder og Portugiser, som giorde os stor Barmhiertighed, og handlede meget vel med os, gav os Mad og Drikke, uanseet, vi havde der goed Kost og fuldkommen Rançon, som vi haf-

de nogen Stæds haft, fik og halvanden Favne blaat Linnet at binde om vores Liv, vi arbeidede derudi 21 Maaneder, fik Ordre tilhaabe 1700 Christne Slaver at gaae til Pontamalo, liggende fra Malgabisi 1½ Miile, hvor vi arbeidede 7 Maaneder, det heele Land var fuld af Jøder og Portugiser, marcherede saa fra Pontamalo til Barsalo, 72 Miil fra hinanden, blev der 1 Maaned og 1 Dag, derfra til Sulba-Mukinka, hvor vi fik Ordre 182 Slaver, at marchere til ny Jerusalem 160 Miil fra hinanden, arbeidede der udi 11 Aar, mynstrede paa den Sted og Plads hvor i Nærværelsen Sodoma og Gomorra havde staaet; marcherede Loths Hustrue forbie, staaende som en Salt-støtte, Neden til meer end 3 Faune tyk, mens op efter gandske Spitz, dog aldeelis ey Lignelse efter noget Menniske, vi saae dend med stor Forundring an. En Miil nær Jerusalem slog vi vor Leier udi 11 Dage, førend Gouverneuren kom ud at besee og mynstre os, da det var skeedt marcherede vi rundt om Jerusalem, til den Port Calvarien, hvor vi slog Leyer, og strax begynte at giøre den Port ferdig, saa vi daglig fik at bryde vore Lemmer; fra Jerusalem en halv Miil laae en Plads meest nedsiunken og destruered ligesom Sodoma, der var vel 9000 Figurer af Sølv, Kaaber og anden Metal, støbte udi Lignelser af Kiemper, Øxen, Bukke Faar, Løver, Tiger, Svaner, Gies, Høns, Duer og andet meere, hvilke de daglig ofrede og tilbade, og var det vel at ønske, vi Christne havde saadan Kierlighed til vor Gud og JEsum Christum, som

de

de Hedninger til deres Afguder, med de store Triumph og Tieneste efter deres Maade de daglig giør og ikke forsømmer, forlader Mad og Drikke, Arbeide og Alting, ja om Midnat tender Lys og Lamper at forrette deres Tieneste; paa samme Plads fantes meere end 100000 Billeder af Marmor og Alabast udhugne, hvilke vi alle Dage maatte drage hen til Jerusalems Porters Forfærdigelse, og andre deres Pragt-Bygninger. Det hendte sig da vi havde arbeidet der 7 Aar og 8 Maaneder at en Solv-Haand af deres Afguder blev bortstaalen, hvorover vi usle Menniſker blev ilde tracteret, slagen og piinte paa alle optenkelige Maader, der gik ingen Dag forbi uden Plage, endeel var Fødderne saa slagne at de blev tyk som Puuder, saa tog mand en Kniv skar Fodsolerne op at Blodet løb deraf, maatte dog strax løbe, og de efter os med svøber, saa det var stor Ynk at see paa, at vore Legemer vare fulde af Blod og Bulder. Endeel blev ophengt ved deres Manddom, udi hvilken store Pine 37 døde; Andre blev ophengte ved Fødderne, med store Ild-Potter under dem, bestrødde med Svovel, Negler og Horn at ryge under Næse og Mund, denne Pine kortede Livet paa 121 af voris Camerater, tenk hvad Pine og Smerte det haver været, og om noget Menniſkes Barn skulde synes at kunde udstaaet det, men vor HErre styrkede os. Der nu denne Gouverneur saae, at der døde saa mange Menniſker, blev hand heel bange at det skulle blive Kongen tilkiendegivet, og hand straffis derfore, som og skeede; saa snart

dette blev Kongen forebragt, lod hand strax befale Gouverneuren at komme til sig, hand lagde sig syg, hvorover Kongen blev meget vred, giorde hannem sin Misgierning Skrifftlig bekiendt, og lod giøre ferdig et Sverd, 2de Haand-Kløver af Solv, og een Klædning, som var vel indpakket, sendte disse 3 Ting til hannem, med Ordre at udvelge hvilken af dem hand vilde, da Gouverneuren sik dette at see, tenkte og sagde hand, tager jeg Sverdet, det er at føre Krig mod min Konge, tager jeg Haandkløverne er jeg Kongens Fange, tager jeg Klæderne stikker Døden derudi, saa at hand i alting ikke saae andet end Døden, skrev derfore Kongen tilbage, med Begiering at maatte nyde 2 Maaneders Respit at betenke sig, som og blev hannem consenteret, udi disse 2 Maaneder giorde denne Gouverneur ey andet end hver Dag holt store Giestebuder med store Herrer, som boede der i Landet, aad og drak, viste af ingen Sorrig, førend det kom til de 3 sidste Dage, da tog hand Affkeed med alle gode Venner, dend sidste Dag gik hand først udi sit Tempel, vaskede sit Legeme og giorde sine Ceremonier som der var brugelig, gik saa hiem udi sit Pallatz ind udi sit Kammer, lod tage een stor Kiste med Solv og Guld og Penge, deelte dem ud imellem sine Tienere og gode Venner, mens der var een Tiener som hand meget elskede, og var hans Cammer-Tiener, denne gav hand slet intet, fordi hand skulle døe med hannem, dog denne arme Tiener viste intet deraf, tog og endelig Affkeed med sine Tienere, kom udi Craelen

hvor

hvor vi laae, gav hver Mand en Manukie, det er saa meget som 18 ß. begyndte bitterlig at græde, og sagde: Salama Lecum, det er god Dag, gik saa hen udi sit Sove-Kammer, trækkede sine Klæder af, hans Tiener maatte give hannem de Klæder Kongen havde sendt hannem, de trækkede hand paa sig, lagde sig paa sin Ledikant og døde, hans Tiener sad ved hans Fødder døde, fordi samme Klæder var saa forgiftig at intet Menniske kunde være ved dem, det blev strax Kongen tilkiendegivet, at Gouverneuren saaledes var død, hvorefter strax een anden blev igien indsat, med Ordre hvad hand skulle lade og giøre. Dend Gouverneur lod strax tage de Guardions fast som os commanderede, lod dem slaae og pine ligesom de tilforn havde giort ved os arme Christene, de bleve saa lenge pinede at een af dem døde, de 24 som da vare igien, fandtes 2 af de Skielmer som havde staalet Sølv-Haanden, og vare meest bange de skulle meere pines, sagde derfore til de andre, dersom vi viste at Gouverneuren vilde lade os los og fri, og ikke lade os straffe meere, vilde vi gaae hen og hente Haanden igien fordi vi veed vel hvor den er, der de andre dette hørte tiede de ey lenge stille, men lod det strax anmelde, saa snart det var Gouverneuren bekiendt, gaf hand dem alle los, lod de 2de gaae hen at hente Haanden, som de Skielmer under et Træ havde nedgravet, og vi arme usle Menniskers havde udstaaet saa megen Pine og Smerte for Uskyldighed, betenk derfore hvad for Løn disse Skielmer havde fortient, i Hensende saa mange Christne

ne Menniſker saa ynkelig havde miſt Livet, thi hos dem er ey mindre end Barmhiertighed.

Tydſkland.

Udi Brandenborg bliver hos Bogtrykker Chriſtian Hallen, under den Titel: Antiqvitates Tangræmundenſes, trykt in 4to: 1) Caſpar Helmreichs Annales Tangræmundenſes, beſtaaende i 4 Bøger, og et Fragmento, hvoraf den første vidtløftig handler om Tangermynde Stads Opbyggelſe, og de første Indvaanere derudi. Den 2den, om hvad ſig har tildraget under Henrico Aucupe, og Marggræven, og Cuhr-Førſten til Brandenborg. Den 3die om det Hohen-Zolleriſke Huus; Og den 4de om den ſtore Brand til Tangermynde. Diſſe Annales har til dato været meget rare. 2) Andr. Ritners Alt-Markiſke Hiſtorie-Bog, deri udi den første Part findes fornemmelig Tangermynde Stads Opbyggelſe, Frugtbarhed og Tilfælde; I den anden Part, hvad Forandringer gammel Mark Brandenborg har haft fra Anno 1618 til Guſtavi Adolphi, Kongens af Sverrig Ankomſt; I den 3die, hvad den fra ſamme Tid af til Ao. 1651 har haft for særdeles og ſynderlige Tilfælde, hvilken Bog er forhen til Zerbſt Anno 1651 udkommen. 3) Georg. Gotfrid. Küſters, itzige Con-Rectoris ved det Friderichswerderſke Gymnaſium til Berlin, Memorabilia Tangræmundenſia, overſatte af Latin paa Tydſk, og med megen Tilleg formeeret. Som nu bemeldte Bogtrykker, til Verkets ſnarere Befor-

dring

dring og Forferdigelse, lader sig fra nu af til forsikommende Paaske, forud betale 8te Gylden. Saa anmoder Udgiveren tillige alle Lærde, om noget dem maatte forekomme, til at befordre dette Forehavende, de da ville behage saadant at contribuere, hvilket hand lover publiqve at berømme, og i Gierningen at erkiende. I Særdeleshed finder hand sig dem sær forbunden, som enten vil gandske overlade ham Joh. Gigantis Chronicon Tangermundense, som nogle hidindtil beraaber sig paa, og hvilket mand sær begiærlig er efter at see, eller i det mindste meddeele ham en tilforladelig Efterretning derom.

Udi Zerbst har D. Bashuysen udgivet følgende Skrift af 25 Ark in 4to, Henr. Jac. van Bashuysen, S. S. Th. D. ejusqve & L. O. & & Historiarum Prof. Gymn. Anhalt. Rectoris, Commentarius Practicus in V. Cl. B. M. Jo. van der Waeyen, patris, Prof. Cel. & pacifici, Methodum Concionandi, ubi non tantum Regulæ ipsæ illustratæ comparent, sed etiam Exempla totis Germanicis Concionibus, inprimis de triplici munere Christi, exponuntur, in qvo varia loca S. S. ex Antiqvitatibus Sacris & profanis illustrantur, in usum eorum, qvi S. Ministerio se præparant, 1728. Samme Author har og ferdig til Trykken en Tractat, de variis Hebræorum Lotionibus eorumqve Mysterio; Saa og et Systema Antiqvitatum Hebraicarum, og en Tractat, de Messia contra Judæos.

Udi Leipsig er siden Martii Maaned udi afvigte

Aar

Aar udkommen Nova Literaria, qvæ disputationes aliasqve commentatiunculus Theologicas, Juridicas, Medicas & Philosophicas in præcipuis Germaniæ Academiis & Gymnasiis novissimè evulgatas recenlent, & earum occasionem, finem & usum notis hinc inde annexis ostendunt. Lipsiæ in 4to 3 Ark, der er allerede 9 Fortsetninger udkomne, og indeholder adskillige smukke Efterretninger, saa og undertiden nogle Anmerkninger og Sentiments der over, som vidner om Opleggerens Artighed og Lærdom.

Sammesteds er af Capitain von Wrechs Historie om de Svenske Fanger i Rußland og Siberien, et nyt Oplag in 8vo udkommen, og hos Sam. Benj. Walthern i Commission at selges. Denne Bog er noget nær 3 Alph. stærk, og smuk og reenlig trykt Denne Edition er med et Appendix af mange opbyggelige og lær-rige Breve bleven formeered, som indeholder mange mærkværdige Ting, saasom om en vis ung Ukratniske Adelsmand; om dend til Niesna opkomne store Ildebrand, og hvad synderlig der ved passerte, saa og om Beskaffenheden med Hedningene i Siberien ꝛc. Registret er og bleven fuldkomnere giort, og dertil sat et Kaaberstykke, som i Grund-Ridsningen forestiller Bygningerne af de Siberiske Skoeler, som de Fangne i Tabolsky har anlagt. Som da den første Edition er paa en meget kort Tiid distraheret, og saadan Historie af fleere er bleven begiert, saa er dend nu atter oplagt, og er ingen Tvivl paa, at dens Læsning jo skal fornøye mange.

Udi Nyrnberg er trykt dend rette og reale Beskaffenhed om hvad de gamle Druider har lært om Menniskets Siæls Udødelighed, ved Forklaring over de mærkverdigste Steder i Lucano lib. I. v. 454. til 462. Auctor søger at vise, at de Druider ikke har troed Siælens Vandring, som ellers gemeenlig foregives, mens Kiødets Opstandelse, og det første har ingen af de gamle foregived, uden Jul. Cæsar, der og hverken med sig selv eller med Lucano her udi er eenig, og følger paa, at denne har ej taget sit af hin, som Schurtzfleisch har i sin Observation de veterum Druidum institutis, in operibus Hist. Polit. foregivet. Hand viser saaledes, at mand af dend Lærdom om Siælens Vandring ej kand aflegge Frygt før Døden, som Cæsar foregiver om de Druider. Som da Lucanus intet derom taler, og er Cæsari i adskilligt imod, maa de Druiders Lærdomme have været meere bekiendte i Neronis Tider end under Cæsare, da Lucanus gandske og aldeles viser, hvorledes hand i disse Sager særdeles har været bekiendt, og taler derom med meget meere Omstændigheder end Cæsar, saa synes hand meere troværdig end Cæsar. Derudover forklarer Auctor sine fornævnte Vers, hvor udi hand tilskriver de Druider en Lærdom, som er andre Folkes Meening gandske contrair, hvilket mand sidst ikke kunde sige om Metempsychosi, og kalde Døden mediam partem longæ vitæ, derimod Siælens Vandring var meget meere en tiltagentagen Død. Hand viser, hvorledes det Sted hos Lucanum, om de Dødes Opstandelse,

lader

lader sig meget vel forklare, og deraf følger heel naturligt een meere end gemeen Foragt over Døden. Endelig viser hand, hvorledes de Romere, særdeles dend gemeene Mand, maatted have en meget større Frygt for Døden, end de, som troede Opstandelsen, saasom de ej vidste af nogen anden Udødelighed end et got Eftermæle, og Siælens Tilstand efter dette Lif, endog i de Elisæiske Marke, som de formeente, har dog været sær frygtagtig, som Auctor vidtløftigere gotgiører.

Engelland.

I London har mand for kort Tid siden fra det Bierg Athos indbragt en consideabel Qvantitet af gamle Manuscripter udaf det nye Testamente, hvoraf D. Bentley har kiøbt dend største Deel, i dend Henseende, at conferere dem mod andre Exemplarier.

Italien.

Udi Florentz er 1726 bleven trykte in 4to, tvende følgende Skrifter: Della bellezza, e del bello onesto orgoglio che decorosamente ha da guernir la e dixender la; Lezione di Francesco del Teglia, Professore di Filosofia morale nella studio Florentino. Den anden: Sonetti in lodi e venerazione del Sacro Chiodo che si conserva nella Cattedrale della Città di Colle in Toscana; publicati per propria divozione dal Cav. Niccolò Mancini, Academico Florentino.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 18.

Dend 29 April. 1728.

Dannemark.

Krognoß.

Skioldet af Guld, og derudi en sort Orne-Flugt eller Ham, paa Hielmen to sorte Orne-Vinger. Jeg har og seet paa Hielmen 7 grønne Paafugle Fedre og Orneflugten uden Fodder. Vellejus i sin Adels-Bog vil at Skioldet skal være af Sølv, og kalder Familien Spekketuur. Familien haver været en meget fornemme og gammel Slegt udi Dannmark som 1573 uddøde i Hr. Oluf Mouritzen Krognos til Bolderup, Brentved Clausholm og Leerbech Rigens Raad, med hvilken Vaabenet blev nedlagt. Af denne Familie var Herr Peder Stigson Krognos, som

havde

havde til ægte Kong Christopher den Andens naturlige Daatter Regitse Christophers-Daatter, som fød ham 3 Sønner, hvoraf de tvende bleve fagne i Medelfart med Hr. Niels Bugge, og kaldes Waldemari Søster-Sønner 3 Den 3die Søn, Hr. Gregers Pedersøn, omkom ogsaa i et Oprør under Waldemaro. Hands Sønner vare Hr. Oluf Gregersøn til Bolderup, og Hr. Hol-

Holger Gregerſon til Heyreholm, hvilken ſidſte var udi Dronning Margretes Tid en ſtor og mægtig Herre, kaldes og Ridder 1376 udi Kong Oluſs Vals-Brev, hand blev af ſine egne Tienere hemmelig tagen af Dage.

Continuation af Anders Chriſtenſens Reiſe-Beſkrivelſe.

Diſſe Tyve maatte ſaa gaae hen og levere den ſtaalne Haand tilbage; Gouverneuren ſagde til dem: I Skielmer tilſammen, hvad have I vel fortient, ikke allene for Haanden ſkyld, men og for dend for mig værende Gouverneur og hans Tienere, ſamt for de mange Chriſtne Slaver, nemlig 121, ſom var ynkelig bleven tagen af Dage for eders ſkyld, dom nu ſelv, hvad I haver fortient, thi I Skielmer ere alle derudi ſkyldig, kom ſet dem i Fængſel, jeg ſkal ſaaledes lade dem tractere, at Døden ſkal følge dereſter. Gouverneuren var herudi forſigtig, vilde ei lade dem ſtraffe, førend Sagen blev Kongen berettet, og for ſpørgede ſig, hvad derudi ſkulde giøres, paa det hand ei ſkulde vederfares ſom den forige, derpaa fuldte ſaadan Reſolution, at Kongen ſelv ei ville dømme derudi, mens der ſkulle tages et 12 Aars gammel Pige-Barn, ſom ſkulde i denne Sag være Dommere; Gouverneuren lod ſtrax fremkalde 12 Pige-Børn af 12 Aar gammel, indførte ſaa diſſe 24 Skielmer, ſpurdte dem: Om de vel kunde erindre hvad de havde giort, og hvad de meente deres fortiente Løn var? de taugde alle ſtille, lod derpaa tvende af diſſe Skielmer udtage een af diſſe 12 Pi-

ge. Børn til at være Dommere, da udtog de en Pige som var den ene Tyvs Søster Daatter, i Tanker, hun skulde domme en læmfeldig Dom, de andre Piger lod hand gaae bort, blev Dommen da af ermeldte Pige saaledes fældet: De 2 som havde staalet Sølv Haanden skulle hænges ved Haaret, Hænderne bunden paa Ryggen, ogtændes en sagte Ild under dem, at de længe kunde pines, de 5 som var Medvidere, skulde levendes spitses, de andre 17 skulde afhugges dend høire Tommelfinger, til et Tegn, at de vare Tyve med hinanden; hvilken Dom blev Kongen forestillet, og Dagen efter exeqveret. Pigen havde et retferdigt Hierte, thi hun saa meget ej fældede Dommen for den bortstaalne Haand skyld, mens meere for saa mange Mennniſker som saa ynkeligen mistede deres Liv. Gouverneuren, at hand kunde giøre got igien, hvad de andre havde plaget os, gav hand os 160 Beuseler med Specerie, og Brød saa meget vi vilde have, samt Vin og Beberas nok at drikke, og en Maaned fri for Arbeide. Den Maaned var neppe ude, førend vi blev commanderet til Surgo-Mino, 42 Mile fra Jerusalem, hvor vi ikkun var udi 17 Dage, siden derfra 13 Mile til Christi Graf, som ligger 3 Mile fra Kedrons Revier, hvilket var vores store Lykke, i det der kom den Persianske Kakel igiennem reisende, det er Kiøbmænd, som Aarlig reiser igiennem Landet, fra een Plads til en anden, med deres kostelige Varer af Guld, Sølv, Ædelsteene og andre dyrebare Varer, de vare 3000 Mand stærk, som denne Kakel og Kiøbmand-

mandskab bevarede, med deres Cameeler og Øxen der bar deres Gods, fordi der ere mange Røvere paa Vejen Der vare mange Christne iblant dem, hvilke og hialp os af vores Elendighed, og raadsloge med os, naar Leilighed gaves, og vi kunde komme fra Guardianerne, som stedse passede paa os. Vi havde alt arbeidet ved Christi Graf 9 Uger, thi der blev giort en stor Kirke af Portugiserne som ere Catholske, og kostede dem mange Penge. Blandt disse Kiøbmand var een ved Navn Knud Madsen, fød udi Elseneur, hand kom daglig til os med sine Camerater, og raadsloge, hvordan de best kunde faae os los, og føre os med sig, samt gave os Dadel, Rosiner, Brød og andet til Livs Ophold. Vi blev tilsagt af hannem, at giøre vor yderste Flid at komme over til dem om Tiisdagen, thi de laa med deres Lejer og Kakel paa den anden Side. Vi var tilsammen 27, som agtede at desertere, og derved eventyre Livet, fordi vi vel viste, dersom de fik os fat, fuldte ej andet end en pinagtig og smertefuld Død. Da Tisdagen ankom, vare vi paa vores sædvanlige Arbeide, til vi skulle hvile om Middag, gik saa til vores Guardion, bad om Permission at gaa til vores Crael at kaage nogen Mad til os, som os og blev consenteret, med de Vilkaar strax igien at forføye os til vores Arbeide, vi sagde ja, men vor Meening var langt anderledes, bad inderlig Gud vilde give sin Naade til vores Foretagende og staae os bi, gik saaledes i stæden for at gaae til Craelen need til Revieren, blev der bestaaende med os 9, at see efter de andre 18ten, som vilde først gaae hen og saae sig

Mad, fandt der ved Stranden 3 Mouse Baader liggende, sagde til hver andre, kom lad os tage een af disse Baader, og ikke bie efter dem som ikke ere komne, tenk Tiden er strax for Haanden, vi skal til vor Arbeide igien, her ligger endnu tilbage 2de Baader, der af kand de andre betiene sig naar de kommer efter, vi lagde fra Landet, og hialp os lykkelig ofver til Lamania, og saae der den Persianske Kakel med deres Oxen og Cameler, tog vores Lenker og lagde paa vore Skuldere, løb det hastigste vi kunde ind i Skoven, at de paa den anden Side ey skulle see os, de Christne hos den Kakel kom løbende imod os, og sagde, hvor ere eders andre Camerater, vi sagde de er paa den anden Side at faa sig først Mad, de svarede kunde de ikke bie saa lenge at fade sig Mad, og taget denne Leylighed i Agt som nu er for Haanden, vi troer, de herefter bliver aldrig forløste, kom gaae med os, der vi kom til deres Telter, tog de Filer og filede vores Jern af os, skar vores Haar af og Skiæg, gaf os af deres Klæder, Papusser paa Beenene, og Tulibander paa Hovederne, at vi vare klædde ligesom Persianer, ja jeg troer, at vore egne Camerater og Guardianer skulle neppe kient os igien, fik god Mad og Drikke, oc alt andet hvad vi ellers hafde fornøden, og hialp os til at marchere med Forløberne. Nogle af de her værende Christene, havde siden vaaren over og talt med vore Camerater, og spurt dem hvorfor de ikke fuldte med, svarede de torde ikke, mens fordi vi vare borte, bleve de pinet udi 3 Dage, for at sige hvor vi havde tagen Veyen, men vil-

de

de dog ikke aabenbare os, vi marcherede fort med denne Kakel, kom til den Plads Malkubala, hvor dend gandske Leier blev forsynet med Proviant og Vand for 8te Dage, reiste der fra til dend Kiøbsted Jerico, der vi forblev udi 13 Dage, siden reiste vi til den Bye Sundo, fra Sundo til Bilkoe, Urgolim, Wigibo, Mendranikel, til den Stad Poilhomurko, hvor Kakelen med deres Gods blev stille staaendis, vi bad de Christene som havde hiulpet os, at vi maatte reise fra dem vores egen Vey, thi Kakelen reiser alt for seenferdig, og vi vilde gierne see at komme til vores Fæderneland jo for jo heller, de svarede ja hvorfor ikke, vi haver eder ikke at befale, og nu haver I ingen Nød, efterdi I er alt 275 Mile fra Christi Grav, og eders Fiender om endskiøndt det var dem bekiendt, tør ikke tage eder her igien, thi I er nu udi Kong Kamlings Land, de gav os 2 Læder Sække med Mad og 1 med Brendevin, saa de forstunede os for 8te Dage, om Morgenen toge vi Afskeed fra hinanden med Graad paa begge Sider, de bade os at tage os vare paa Veien, og skulle de ikke gierne see at os noget Ont skulde vederfares, marcherede vi saa i Guds Navn det beste vi kunde, nogle af Kiøbmændene saae os gaae for i Veien, spurde derfor de Christne som tiente hos dem hvad vi vare for Folk, de svarede det er 9 Christene som vi haver hiulpet af deres Fengsel ved Christi Grav, de begyndte strax at skielde paa dem med haarde Ord, sigendes vi give eder Kost og Løn, for at passe paa vort Gods, og I understaar eder dog saadant at giøre uden vores Minde, gaar

strax bort og henter dem igien, vi maatte tilbage og fik ey mindre haarde Ord, de sagde til os, hvi have I stæt vores Gods, som er saa mange Penge værd, meere end 100000 af Skatt, saa skammelig udi Vegtskaalen, endog vores Liv til, veed I vel, at dersom de havde fundet eder under vores Folk, da havde vi bleven paagreben som Tiuve, Skielmere og Landets-Forrædere, og alt vores Gods været Priis, hvad have I vel fortient, var I ikke værd at slaais ihiel, eller sendes tilbage igien; tænk hvad for Nød vi nu paa nv var kommen udi, vi bad med grædende Bon om Naade, at de vilde dog consiederere hvad een Fange ikke gior, som udi saa mange Aar haver trælled, mens det kunde ikke hielpe, de lod klæde os nogen af, tog Mad og Drik fra os, bant vores ene Haand til Camelerne, saaledes maatte vi marchere udi 3 Dage førend de lod os los, alligevel vi manquerede ikke paa Mad eller Drikke. Den 3die Dag lod de os komme til sig, spurde om vi vilde blive hos dem til de havde passeret den Revier Kedron forbi, de skulle give os Kost og Tractement ligesom de andre Christne fik, vi sagde tenk mine Herrer, hvordan et Menniske er som haver vaaren saa lenge fra sine Venner, og saaledes plaget, om de ikke gierne skulle ville søge deres eget Fæderneland igien, der var en gammel Persianske Kiøbmand, som var meget barmhiertig, og bad de andre at lade os gaae, som de og giorde, gav os vores Klæder med Mad og Drikke igien, tillige med 2 Haandfuld med Makukis, som var saa meget som 23 Rdr. vi marcherede alle Dage fort, om

Nat-

Natten hvilede vi udi Skouven, holdt dog stedse Vagt at U-dyer og andre U-raad ey skulle skade os, det hendte sig blandt andet at een af vores Camerater, Navnlig Johan Siversen, blev syg paa Veyen for os, og kunde ikke gaae med, hvorover hand adskillige gange bad, vi enten ville stikke eller slaae hannem ihiel, vi sagde bevar os GUd derfra, vi har intet Liv givet dig, vil og ey heller tage det fra dig, gik derfor bort udi Skoven, hug 2 Sperer, tog Bark af Træerne at giøre et Reb af, og giorde saa en Seng, ligesom en Henge-Maatte, at vi kunde bære hannem med os. Da vi havde baaren ham udi 5 Dage, og var gangen ned til en Revier at vaske ham og os selv, havde set os ned at lave os nogen Mad til, kom 60 Ryttere, og sagde til os: Hunde! hvad gior I her paa vor Kongens Veje og Stie? staae strax op og følg med; Vi svarede, lad os med Fred, vi ere Pillegrimme, som vandrer Landet igiennem, fra en Sted til en anden, I seer vel, at vi haver intet Gevær, at I kand antage os for Rovere, derforuden haver vi een af vores Camerater syg, som vi maa bære med os. Dette vilde de dog ikke agte, men sagde til os: Dersom I ikke straxen staaer op og følger med, skal vi paa denne Time slaa eder ihiel. Een af dem reed hen der som vores syge Camerat laa udi sin Henge-Seng, stak ham med en lang spids Stage hand havde i Haanden, at hans Indvold løb ud, og saaledes opgav hand sin Aand. Vi maatte saa med vore Hænder grave et Hull i Sanden, at begrave ham udi, løb saa for deres Hester ligesom an-

dre Hunde, vel 3 Mile, indtil vi kom til et Castell, kaldet Pulomongola, derhos laa tvende store Byer, den ene kaldet Rogomonda, den anden Ramsuon, de gave os der Mad og Drikke nok, men vi kunde slet intet fortære, fordi vi havde løbet formeget, undtagen nogen sød Melk vi drak. De lod strax samme Aften anmelde for Kongen, at 8 Christne der var ankommen. Denne Konge havde aldrig seet nogen Christen Mand tilforn; Kongen kom til os anden Dag derefter, havde paa sit Hoved en Rosenkrands, over Livet var nogen, og Rosenkrandse om hans Arme, for hans Pande en Guld-Plade med mange kostelige Diamanter, Fingerne fulde af Ringe med Diamanter, hans Legeme var overstrøgen med adskillige Couleurer vellugtende Olie, om Livet var svøbt et grønt bordyret Silke Klæde, rundt om med Guldfrondser, barfoed, og de store Tæer besette med Guld-Ringe, over Axelen et bredt rød Baand, hvorudi Sablen hang, fuldsæt af Perler og Diamanter, hans Hest, hvorpaa hand reed, havde Rosenkrandser om Halsen, for i Hovedet en stor Plomads af Paafugle Fiære, fulde af Guld-Biælder, Bidselet samt Sadelen med Ædelsteene besat, Hestens Rumpe var flettet med Paafugle Fiære og Guld-Biælder iblant, om Hestens Fødder var Sølv-Ringer med Biælder. To af Kongens Tienere, som gik paa hver Side af Hesten, havde store Plomadser af Paafugle Fiærer, fulde af Sølv Biælder, paa deres Hoved, deres Trøier besat med Sølv-Mallier, og røde Ermer udi, et blaat Klæde om deres Liv,

Pi-

Piler og Buer udi Hænderne. Denne Konge, hvis Navn var Cammocudale, var blank som nogen Europæisk Mand, havde og med sig meere end 60 udaf hans Fruentimmer, som blev baaren udi Palenkiner, ere giorde ligesom Løjbænker, med 2de Stænger paa Siderne, at 4 Mand kand bære dem, 2 paa hver Ende; Disse Stænger vare klædde med rødt Klæde, og eendeel af Stængerne beslagen med Guld-Plader, Himlen over Palenkinerne af blaat Klæde med store Guldfrønder om. Disse Fruentimmer hafde paa deres Hoved Rosenkrandser, sort Haar, som hængte langs ned af Ryggen, i Ansigtet ret blank som en Europæer, deres Bren hængte fuld af Ringer med Perler og Diamanter, ligesaa og deres Næser, om deres Hals store Perle-Snorer og Guld-Kiæder, deres Arme og Beene med Guld Arme-Baand; De var allesammen nogen oven til, Finger og Tæer allesammen med Guld-Ringe beset, neden til, i Steden for Skiortet, lange bordyrede couleurede Klæder, og havde hos sig hen ved 200 Piger til Opvartning, eendeel ret brune af Farve, eendeel gule og eendeel blanke, klædde ligesom Kongens Hustruer, men slettere af Værdi, een Parti sang, een Parti dantsede, og een Parti spillede paa adskillige Instrumenter, saa jeg aldrig saae saadan Triumph som denne Konge kom med.

Tydskland.

Som Boghandleren udi Brunsvig, I. Frid. Wilh. Mejer, alt for nogle Aar siden har besluttet at

at lade i nogle Tomer tilsammen trykke den høj-berømte Polyhistoris Hermanni Conringii Opera, det almindelig Beste til Nytte, og Hr. Johan Wilhelm Göbel, baade Doct. Juris og Prof. Ord. paa Julius-Universitetet til Helmsted, lader sig finde villig med sine Additamentis og Annotationibus gandske igiennem at forklare bemeldte Opera Conringii, at udføre Controversias illustres, indtil vore Tider, nøjere at efterspge Historica og Politica, tillige med Jure Germanico, med sine Observationibus Critico-Diplomaticis at give en fuldkommeligere Oplysning, og alle Ting in Summa at bekræfte med mange rare Documentis, Actis publicis og Diplomatibus, og ere af dette samlede Verk 3 Tomer in folio allerede færdige. Saa erbyder fornævnte Frid. Wilh. Mejer sig, for Prisen at lætte, til ultim. Augusti dette Aar 1728 saadant samled Opus prænumerando at overlade til Kiendere og Liebhabere af de Conringiske lærde Skrifter paa følgende Maade, nemlig Opera Conringii, som forbemeldte Hr. D. Göbel giver for Lyset, skal udgiøre 6 Tomer in folio, og har mand paa ald optænkelig Maade bemøyet sig med ved got og hvidt Papiir, en reen Tryk og mueligste Accuratesse, at giøre Kiøberne en fuldkommen Fornøyelse. Og som alle 6 Tomer ikke kand afbændiges under 20 Rdr. saa skal de, som fra nu af til den satte Termin dette Aar vil prænumerere, have det gandske Opus for 15 Rdr. paa følgende Maade: At enhver inden forskrevne Termin imod Qviterings Udstædelse fra Opleggeren betaler 10 Rdr. og de øvrige 5 Rdr. at erlegge ved det

gandske Verks Annammelse, som skal skee til Paaske 1729. af Conringii Manuscriptis, saa meget mand deraf har kundet overkomme, ere følgende incorporert. 1. Commentarius in universum opus de finibus imperii. 2. Beretning om det Høy-Fyrstelige Huus Brunsvig-Lyneborgs høye Forfædres Rettighed og virkelig Besiddelse af Grevskabet Stade. 3. Consilium til Hans Chur-Fyrstelig Durchleuchtighed Friderich Wilhelm Chur-Fyrst til Brandenborg, angaaende hands Lande. 4. Tria diversa MSSta Volumina in Jacobi Lampadii lib. de republica imperii german. 5. Commentarius de omnibus Scriptoribus politicis. 6. Liber aureus de perfecta notitia singularis alicujus reipublicæ. 7. Thesaurus rerum publicarum, quem olim mendose admodum Oldenburgerus Genevæ edidit, jam autem ex tribus manuscriptis inter se collatis prodit. 8 De familia Lotharingiæ Ducum. 9 De Familia Principum Frisiæ orientalis. 10. De Dominio & commerciis maris mediterranei Regi Christianissimo vindicandis. 11. De statu Europæ ac imprimis Germanici Imperii, tempore conclusæ ac confectæ pacificationis Osnabrüggensis & Monasterienſis. 12. Commentarius ad Taciti librum de moribus Germanorum. 13 Epistola ad Illustr. Boineburgium de Romana Ecclesia. 14. Epistolæ ad J. H. Bœclerum. 15. Epistola ad Senatum Brunswicensem, qua se a falsa suspicione, quam Figlovius ipsi concitaverat, liberat. 18. Commentarius de univer-

tæ eruditionis propagatione & omnis eruditionis ſcriptoribus XVI. ſeculorum poſt Chriſtum natum. 19. Carmina nonnulla. Skulle nu nogen foruden diſſe endnu beſidde noget af Manuſcriptis Conringianis, andmodes de om ſaadant at indſende til meer bemelte Hr. D. Göbel, ſom ey alleene derfore vil være ſær forbunden, mens endog gierne erſtatte Porto og andre Omkoſtninger.

Udi Vien er trykt i afvigte Aar in 12. 12 Alphab. ſtor, Philippi Brietii, S. J. Annales Mundi ſive Chronicon univerſale, tom. 8. Dette er kuns et nyt Oplag af en gammel Bog, ſom første gang 1662 til Paris blev trykt i 3 Duodez Bind, mens nu continueret til vore Tider, og ſom det ſynes, er bleven fortſettet af en tydſk Jeſuit. Mand lader det ſtaae ved ſit Værd derhen, om Author og dette Verks Fortſettere nokſom overveyer hvad mand af ſaadan en Bog, ſom de ſig har paataget at ſamle, kand fordre, eller hvad mand af dem ſelv kand prætendere, da de ey moxen andet har ſøgt end at indrette deris Skrivemaader reenligere end deris var, der hidindtil vilde fortſette Turlellini Verk Ungdommen til Beſte, ſaa og at completere det, ſom hos Turſellinum ſelv indtil denne Tid feiler. Allene det er bekiendt, hvad for Latin mand nu omſtunder kand have ſig at vente af en tydſk Jeſuit; hvorudi Fortſetteren vel lidet afviger fra dend hidindtil hafte Vane. At mand intet vil tale om de Barbariſke og fremmede Ord, ſaa findes her mangfoldige trykte Vildelſer, hvilke de, ſom ere noget mistænkelige, ſnarere ſkulle kunde udtyde for en Feil i Sproget, end for en Uagt-

somhed af Bogtrykkeren. Allene er det dog ikke om Ordene og Skrive-Maaden at giøre, saasom mange nu omstunder høyligen og alvorligen paastaar, at mand alleene har at see paa Tingen og Kiernen, og ikke paa den yderlige Skall. Efter Authoris. Hensigt skal hans Verk være en almindelig Aars-Krønike, hvor ved, som i et kort Begreb udfordres, at mand med et betænksom Vall udsøger det Mærkværdigste og Nødvendigste. Nu har vel Author ey allene foretaget sig her de Verdslige og Geistlige Historier at anddrage, men endog har villed hosføye alt, hvad saavel i de naturlige Historier forefalder, som og ellers hvad Nyt i Natur-Lærdommene er bleven aabenbaret; ja søger tillige med at andføre alle berømmelige Mænds Ihukommelse. Det alleeneste vil mand indstille til dem der læse denne Bog, om Author her ved har holdt en fornøden Liighed og Balance, om hand ikke meere har andført alt det hand vidste, end at hand vel og fornuftig skulle have udsøgt og udlesset Sagerne. Den Feil at forbigaae, som er vanskelig at vende de Geistlige, der skriver Historier, af med, at mand ey kand bare sig at lade allehaande Bitterhed formedelst de adskillige Troens Lærdomme, dem mand er tilgedaen, tillige med indløbe. Ja som mand har i Særdelished Ungdommen til nytte paataget sig at skrive, saa skulde mand ved en nøye og skarp Efterspørgning, vel neppe kunde forsvare det, at mand ey nogensteds fra beviser det, og ey anfører noget Skrift, hvor af mand saadant har taget, mens vil at alting bar paa Troe og Love skal admitteris og andtages, thi lad være det er u-

mueligt i saadant et Verk at andføre alle, saa er det dog let at erindre det Troeværdigste, og Ungdommen intet gafuligere end at dend i Tide bliver Veyledt til at lære at kiende Tingens rette Oprindelse.

Engelland.

Udi London er trykt i stor 8vo, Philosophical Principes of Medicine, by Thomas Morgan, M. D. 1 Alphabeth, 10 Ark, og et Kaaberstykke. Autor i den vidtløftige Fortale paastaaer, at det er uden alt Tvifl og udisputerligt, at det Menniskelige Legeme er en Machine, og at dets Bygning nødvendig følger alle og hver Tilfælde og Virkninger, derudover er det urimeligt, at nogen, som in Mathematicis og Mechanicis ej er kyndig, understaae sig at curere Svagheder, forend hand har udforsket Structuram, og de deraf kommende Virkninger. Saaledes kand ej nogen være en god Medicus, uden den som tilsammen tager og confererer de Mathematiske og Mechaniske Fundamenter, med Historien af Sygdommene og Symptomatum Cur; Hvo som ikke gior dette, hand er ej bedre end en Quaksalver eller omløbende Doctor. Hand viser saaledes i den første Part de almindelige Love om Tungheden og dends Virkning i Legemerne. I den anden giver hand særdeles Love, som i dend flydende Deels Bevegelse og Affondring skal i agt tages, og viser deres Brug ved de fornemste Svagheder og Uordninger i det Menniskelige Legeme; Og i den 3die Part gior hand Spørsmaale om Læge-Konstens fornemmeste Hoved-Affigter i at curere Svagheder, som hand mechanisk opløser.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 19.

Dend 6 May. 1728.

Dannemark.

Krognoess.

Om denne Familie er ellers at berette, at ved Kraperup i Skaane skal findes en Steen, hvor en Lade, med Rune-Bogstaver og de Krognoers Vaaben. Den første Christen Mand af denne Slægt heed Kiettel Krognos, hand havde Dubbe Frises Daatter til ægte, og med hende en Daatter, som var Tord Tottes Frue. Den første, fra hvilken mand veed at regne Slægten, var Hr. Gregers Holgerson til Bellerup, hvis Frue var Else Kiorning, Hr. John Jenson Kiornings Daatter, Moder til Oluf Gregerson og Holger Gregerson, saaog Rigitse, som havde Hr. Anders

Pape Hr. Oluf Gregersøn havde Sophia Knuds-Daatter Baad til ægte / som fødde ham en Søn, Stie Olufsøn og en Daatter Rigitse Folmer Lunges Frue. Stie Olufsøn havde Frue Gitsel Sandberg, Moder til Hr. Oluf Stiesøn, kaldet den Rige, som var 3 gange gift, med hans første Frue havde hand Gitsel Olufs-Daatter, med den anden Frue, Ellen Axels-Daatter Tott af Lilløe, havde hand 2 Døttre og en Søn, Stig Olufsøn; Døttrene vare Kirsten Olufs-Daatter og Sidsel Jacob Styges til Løgtved; Med den 3die Frue Margrete havde hand 4 Børn, om hende er den bekandte Historie om den saa kaldede Ridder Sandi, thi da Hr. Oluf Stiesøn døde, sagde hun sig at lave til Barsel, lod og føre Vidner, at hun havde født en levende Søn, som strax efter Fødselen var død og begravet, hvorefter hun fordrede Arv i sin Sal. Herres Boe, og forfaldt derom i stor Trætte med hendes Stif-Søns Verge, Axel Pederson, saa at Graven blev aabnet, og derudi fundet et Barn af Leer, fyldt med Sand, hvorover hun tabte Sagen, og Godset tilfaldt Stif-Søñen Stie Olufsøn til Bollerup, der med sin Frue Barbara Torkilds-Daatter Brahe havde en Søn Oluf Stiesøn, og 3 Døttre, Sophia Magdalena og Ellen Krognoser, hvilken sidste havde Hr. Steen Bille til Allinge. Hr. Oluf Stisøn til Bollerup og Kroppe-rup sad i Rigens Raad udi Kong Hanses Tid 1499, hand var 2 gange gift, 1) med Frue Giertrud Knuds-Daatter Glob, som fødde ham 3 Døttre, Sophia, Ingeborg og Magdalena, hvil-

hvilken sidste havde Hr. Tyge Brahe til ægte, hans anden Frue var Anna Mouritz-Daatter Gyldenstiern, som døde Aar 1545, begravet i Ringsted, med hende havde hand 2 Sønner Stig Olufsen og Mauritz Olufsen, og 2 Døttre, Anne Hr. Claus Podebuskes og Pernille Anders Billes. Den ældste af disse Brødre Hr. Oluf Stisøn drog udaf Landet, saa at ingen kunde spørge ham siden enten levende eller død, og hans Arv efter hans Forældre til ham blev assat, i Tanke, hand skulde have indfundet sig igien, men hand blev borte, Godset stoed uskift i mange Aar, og kaldtes Stigslod, hvoraf Arvingerne toge Indkomsten. Den anden Broder Hr. Mouritz Olufsøn havde ved sin Frue Ellen Mogens Daatter Giøe en Søn og en Daatter, som var Mette Krognos, Hr. Holger Rosenkrantzes Frue til Boller, Sønnen var Hr. Oluf Mouritzsen, som sad i Rigens Raad, eyede over 120 Lester Korn i Jordegods. Hans Frue var Anne Corfitz Daatter Hardenberg, med hvilken hand gav Brøllup 1573. den 11 Jan. hand døde samme Aar, begraven i Ringsted den 21 Sept. saa at de ey havde Børn sammen, og blev Vaabenet som før er ommeldet, med ham nedlagt, deres Begravelse er i Ringsted Kirke, Hr. Gregers Holgersøn og Frue Else Kiørnings yngste Søn, Hr. Holger Gregersøn, om hvilken sidst er meldet, havde med sin første Frue Margrete Bramse 2. Døttre Anne gift med Geert Pors i Laaland og Kirsten gift med Hr. Stig Andersøn, med hans anden Frue Karen Erichs Daatter Sal-

tensee havde hand 2 Dottre, 1) Else, gift med Hr. Anders Ottesøn Hvide, og havde med ham Ove Andersøn, som døde ugift, saa hans Gods tilfaldt Moderen, der bragte Biørnholm til sin anden Mand Hr. Otte Nielsøn Rosenkrantz, den anden Daatter Fr. Holger Krognos blev fød efter Faderens Død, og kaldet efter ham, hun havde Hr. Axel Brahe til Krogholm og Hvidschiosle.

Udi dette Kongelige priviligerede Bogtrykkerie er udkommen det tolfte Bind til en Samling af smukke og udvalde Danske Vers, i samme indeholdes 1) Kongens høylovlige og udødelige Navn og Ære, stadfestet iblant andre mange høyst-berømte Bedrifter, særdeles i det Kongelige Slot Fridrichsberg, ved Bendix Didriksøn. 2) Den Norske Løve. det er H. H. Exellences Hr. Uldrich Friderich Gyldenlöves tapre Løvemoed, beskreven ved Christian Muus. 3) Velkom til H. H. Exellence 1683, ved Christian Muus.

Continuation af Anders Christensens Reise-Beskrivelse.

Hand lod os tiltale og adspørge om vores Reise, og hvad os var vederfaret, hvilket vi hannem altsammen fortællede, og hand med Forundring anhørte, lod strax sette Mad og Drikke for os; Da hand fornam at vi ikke vilde æde, spurte hand, hvorfor vi ikke aad? med disse Ord: I tør intet frygte at noget Ont udi mit Land skal eder vederfares; da begynde Nicolai Skult bitterlig at græde, Kongen med hands Hustruer spurte os, hvorfor vi saa græd, og

vare

vare bedrøvede? svarede, her er allerede een af vores Camerater slagen ihiel, veed ej derfor hvad os kand hænde eller vederfare; Kongen spurde, hvo hannem haver slaget? vi sagde, Kongens Folk, som os hidførte, lod hand derpaa strax fremkalde Rytterne, dennem med haarde Ord tiltalte, sigende: Haver jeg befalet eder, at slaa Folk ihiel paa mine Veje og Stie i mit Land? gak flux hen, hent det døde Legeme hid, at jeg kand see det! de reed afsted, hentede vor døde Camerats Legeme, Kongen lod sine Tienere giøre varmt Vand at vaske det døde Legeme med, gav 8 Favne fiint Linnet at binde om hans Liv, lod giøre en muuret Grav ved Castelet, sætte derover et liget Taarn, hvorpaa blev udhugget med Moule-Bogstaver hands Navn Jan Sivers, lod os vaske vores Legemer, gav os velluגtende Olie at smørre os med, og kostelige Klæder, samt Tullibander paa Hovederne, og Papusser paa Fødderne, beskikkede os 8 Hester for at ride med hannem til sit Palats, som kaldes Tingo Hulory, liggende fra Pulomangaso 7 Miil. Da vi der ankom, vare alle Marker fulde af Folk, for at see os, vi fik et kosteligt stort Huus at logere udi, og 16 Mand til Opvartning. Kongen sendte til os Lam, Sviin, Faar, Giæs, Duer og Høns, andet meere hvad os lystede stod ferdig for os strax, saa at vi hos denne Konge manqverede intet, fik og stedse skiønnere og skiønnere Klæder. Kongen tilspurte os, om vi ikke kunde giøre Krud? vi svarede ja, fordi een af vore Camerater, navnlig Hans Caspar, var en Krudmager, tilsagde Kongen os da

god Løn for vores Arbeide. Vi lod strax hugge af det lætte Sulgory Træ, som der i Landet findes, brændte deraf Kull, Svovel og Salpeter manqverede der ikke, giorde tvende Blokker med tilhørende Stamper, at 4 Mand kunde træde dem med Fødderne, leverede udi een Maaneds Tid til Kongen 3000 ℔ Krud, hvorover hand sig forundrede storlig, at det udi saa kort en Tid kunde blive ferdig, vi proberede det for Kongen, som saae det var got, gav os derfor 4 Haandfuld af Sølv-Penge, og sagde: Naar I gaaer fra mig, skal jeg lønne eder bedre. Hand holdt os hos sig, imidlertid vi der vare, ligesom Printser, baade udi Klæder og andre kostelige Ting, som os blev foræret. Vi giorde saa altfort Krud, at vi udi en kort Tid havde en temmelig Mengde ferdig, Stamperne stod ej stille Nat eller Dag, fordi vi havde Arbeids-Folk nok. Reisen stod os dog stedse udi Tanker, bad derfore Kongen om Permission at marchere igien, hand svarede: har I da saa ont ved mig, at I ej kand blive her? sig mig hvad eder manqverer? feiler eder Qvind-Folk, jeg skal give eder 10 hver? eller hvad fattes eder? Vi takkede, og sagde: vi ønskede heldst at fortsette vores Reise til vores Fæderneland, hvorfra vi saa længe haver været; hvorpaa Kongen endelig svarede: Jeg skal ikke forholde eder, naar I behager at reise, men bliv her endnu udi 14 Dage, og lær 2 af mine Tienere denne Kunst, som vi og giorde, skrev for dem, hvad Specier, og hvor meget af hver slags de skulde bruge, lod dem og giøre 10 Pund imedens vi var der, lod opmuure en Krud-

Kiæl-

Kiælder, og underviiste dem, hvorledes de skulle forvare deres Krud, og see til det: bad saa Kongen om vores Dimission, hand sagde ja, men i morgen ikke, thi det er Sabbat for os, bliv her til overmorgen, vi takkede højligen; Løverdags Morgen stod vi tilig op, giorde os gandske ferdige til Reisen. Alt det Gods, Klæder og Tullibander Kongen havde givet os, lagde vi hen, fordi vi tænkte ikke at beholde noget deraf, da Kongen kom til os, og saae vi vare gandske ferdige til Reisen, spurde, hvorfor vi ikke havde taget vores Gods med, sagde, vi tør ikke, uden Kongen befaler det, hand sagde, det jeg haver givet, er af et got Hierte forundt eder, tag det friit med eder, dog I kand ikke bære det altsammen, der haver I et Esel, lad det drage for eder. Vi pakkede tilsammen, bandt det paa Eselet, og var meget glade. Kongen lod brede et stort blaat Klæde under et Træ, og befalede os at sidde derpaa, og ikke staae op, førend hand kom igien; Om en liden Stund kom Kongen igien med sin Søn, og meere end 200 af hans Hustruer, og 1000 Tieneste Piger, all hans Raad og store Herrer, samt heele Byens Folk, store og smaa, passerede os forbi, som vi sad paa Klædet, Kongen kastede først en Haandfuld Guld-Penge paa Klædet, Kongens Søn iligemaade, derefter Qvinderne, og siden alt Folket, hver efter sin Formue; Da det var giort, kom Kongen til os igien, spurde, om det ikke gik efter vores Sind, vi stod op og takkede hannem ydmygeligst, Kongen vilde da see hvor meget vi havde faaet, bedrog det sig til 17000 Rdr. Kongen begynte hier-

telig at lee, og var vel fornøyet for vores Part, lod give os Mad og Drikke, og fylde vore Sække med allehaande, og vores Flasker med skiøn Drik, saa vores Esel havde nok at drage. Vi toge Afskeed, og marcherede udi Guds Navn. Kongen og hans Qvinder fuldte os ved en halv Mil, hvoriblant fandtes mange som græd over vores Bort-Reise, efter at vi havde været der udi 3 Maaneder. Kongen gav os 10 Mand til Convoy igiennem hans Land. Vi marcherede saa fort udi 11 Maaneder, førend vi kom til det Land Mont-Sungail, hvis Konges Navn var Medronsko, havde alt gaaet der i Landet 5 Dage, førend vi kom til noget Huus, dend 5te Dag mødte os 3 Ryttere, som spurde os, hvor vi vilde hen, vi svarede, vi vare Pillegrimme og reiser Landet igiennem, de gave os hver en Manuky, det er saa meget som 18 Skilling, vi vandrede videre, kom til nogle Huuse meere end 300. tilsammen, derudi boede ikke andre end Pottemagere, den Tiid vi kom til deres Huuse, løb baade Qvinder og Børn bort, vi blev bange løb tilbage igien, men der kom efter os meere end 30 Karle, som vinkede med Haanden, at vi skulle bie, vi blev staaendes, dog meget bange, fordi de havde Piiler, Buer, Skiolder og Sværd udi Haanden, tvende af dem talede got Mourisch, spurde hvorfore vi løb saa bort, haver I staalet noget, vi sagde: bevare os Gud derfra, de sagde: kom og gaae med os til vores Huuse, vi svarede, vi bleve bange der vi saae eders Qvinder og Børn løbe bort, kand skee de meente vi vilde giøre dem noget

Ont

Ont, gik saa med dem til Huuset, de brede et langt stribed Klæde vi skulle sidde paa, som vi og giorde, deres Qvinder og Børn kom igien til deres Huuse, gaf os een Potte med Sionu, det er en Drik, delicat som Brendeviin, vi drak det, smagede os vel, tog frem vore Sækker og vilde til at æde, de spurde os hvad vi havde i Sinde, spar ikkun eders Mad vi haver Mad og Drikke nok saa lenge I vil blive her, som var et got Tegn, vi maatte ey frygte thi her skal os intet Ont vederfares, de gik strax bort hentede een Soug, (eller Faar) bant hans 4re Fødder giorde een stor Ceremonie, saa vi derover maatte forundre os, det første de giorde, besprengde de Sougen med Vand, tog een Knif og lagde paa Sougen, saae op til Himmelen og mumlede med Munden, mens, hvad de sagde kunde vi ikke forstaae, tog Kniven igien af Sougen, og vadskede den, det Vand besprengte de siden Sougen med, hentede saa et Bundt Straae, stak Ild derudi kastede Kniven 2 gange over Ilden og Sougen, sattede saa Kniven og skar Hovedet af Sougen, lod Blodet løbe udi Ilden, skar hannem op, kastede Lever og Lunge med ald Indvolden bort, hug den i fire Parter med Skind og Kiød, slaade siden Skinnet af, reede saa Mad til for os, kaagede een Deel heel skiønt med Pottatie, og noget stegede de udi Smør med anden Specerie, saa det var Lyst at æde det, det Brød de gav os var giort til Kager, og stegte paa Gløer, det smagde heel got, gaf os Tulgo at drikke, som var en Safft hvilken de tappede af Træerne, smagede som den beste Spansk Viin,

de ginge hen t Skouven, huggede lange Stager, gjorde os Hytter af at ligge udi, efterdi de vilde ikke lade os ligge udi deres Huuse, vi veed ey hvad Troe de Menniſker maatte have, vi lagde os om Aftenen at ſove, da vi om Morgenen ſtode op, og deres Sædvane var hver Morgen at drikke, førend de tog ſig noget for at giøre, fant vi en Potte med Tulgo, hvoraf vi drak, derefter gjorde vi os klar, lavede vores Æſel til Reiſen, da de det fornam ſpurde de hvad vi vilde giøre, ſvarede vi vil fortſette vores Reyſe, ſagde de vi have Mad og Drikke nok for eder om I vil blive her i 3 Aar. Endelig maa I blive her til voris Konge faar talet med eder, vi torde ikke ſige dem imod, forblev ſaa hos dem udi 5 Dage førend deres Konge kom, hand blev dragen udi en Palenkin af 8te Mand, diſſe 8te Mand ſom drog hannem vare ligeſom Vild-Mænd, med langt ſort Haar og Skiæg, een Lap for deris Hemmelighed, giort af Træernis Baſt, udi deris Hænder havde ſtore lange Stænger med ſtore Klodder paa Enden, denne Konge var brun af Couleur, havde langt ſort Haar, hvorudi var meere end 100de Flætter med ſmaa Guld-Ringe og Bielder, een ſtor og lang Guldkiæde om Halſen, oven om hands Liv et Silke-Klæde, Enden deraf gandſke fuld med Bielder, barfoed, havde med ſig en haaben af hands Fruentimmer, gule og brune af Couleur, meget underlig klædde, neden til ligeſom et Skiørt med Guld-Frønder om, barfoed, ſort-hengende Haar, om Halſen lange Guld-Kiæder, Armbaand om deris Hænder, Guld-Ringe paa deris Fodder,

udi

udi Næsen og Ørene Guld-Ringe og Perler; Hans Ryttere oc Fodfolk var alle merkede paa den venstre Kind med et Merke, stort som en Dansk Skilling, ligeledes hans Tienere, ellers brav Folk at omgaaes med, deris Gevær var Piler og Buer. Kongen til spurde os om vi ville blive hos hannem, da vilde hand give os god Tractement, mens det var ey vores Lyst, da hand det fornam lod hand sit Folk sige at de ey skulde giøre os nogen Modstand, men lade os fri passere naar og hvor vi lyste, gafos hver en Lungas, det er saa meget som 3 Rixdaler, saa drog Kongen hiem igien med sine Qvinder, strax derpaa begav os paa Marchen, og kom udi et Jentiefs Land som kaldes Bonkol, hvilket Land vi marcherede igiennem udi to Maaneder. Disse Menniskér tilloed os ikke at komme til deris Huuse, men gaf os dog alligevel hvad vi havde fornøden, baade Brod, Høns, Melk, Smør, Salt, Peber, noget at brende, og Straa at ligge paa, vi mødte meere end 500 Pillegrimme som og reiste at besee Verden, og besøge Christi Graf, som spurde hvor vi ville hen, vi svarede til Persien, de sagde vi er kommen fra Persien, og eendeel af os fra Suratten, I haver gaaet meere end 500 Miile af eders rette Vey, sagde de til os, vi haver nu været 9 Maaneder under Veys, der ere døde af vores Folk i Pulton Aflors Land 60 Mand, fordi det er et meget usundt Land, og nu er der ingen anden Vey for eder til Persien end den samme, derforuden tvivler vi og paa, at samme Lands Konge vil lade eder passere førend I haver givet Tribut af eder samtlig,

ef-

esterdi det er Landsens Maneer, vi blev bange for denne Snak, dog tiede stille, satte Sagen sampt Reisen udi Guds Haand, marcherede fort igiennem Banakols Land, hvor vi forefandt braf Folk, som gaf os aldt hvad vi havde fornøden, men maatte ikke komme ind i deris Huuse; det var alt store og tykke Folk ved 8te Fodder lang, bredmundede, brede og flade Næser, ingen Klæder paa, allenisse een Lap for deris Hemmelighed, saa vel Mænd som Qvinder, havde langt sort hengende Haar, deris gandske Legeme loden som et Katte-skind, kullsorte, saa mand maatte blive bange for at see paa dem, de giorde os alt Got, vi marcherede og kom til en Revier kaldet Robani, hvor løber en skrekkelig stærk Strom, paa den anden Side Revieren var Pulton Assors Land, mens kunde intet komme over Vandet, fordi der sandtes hverken Eger eller Baade, vi spatserede saa tilbage igien, mødte os Bonakols Konge, hand kom løbende lige saa gesvindig som en Hest, blev staaende stille at see paa os, spurde, hvor vi ville hen, vi svarede, til Pulton Assors Land, hand begyndte at raabe, men vi kunde ikke forstaae hvad hand sagde, der kom saa mange Folk til hannem, at vi intet kunde tælle dem, de faldt alle need paa deres Ansigter for Kongen, som sagde til dem: staaer op, løb strax hen, skaff Raad, at disse Folk kand komme over til den anden Side, de løbe strax som andre Hunde, Kongen sagde til os: gaaer hen til Revieren, tog op 5 Stokker Sølv-Penge, og gav os, sagde: dem skal I give de Folk som setter eder over. Kongen var en stor lang Mand, men loden lige-

som

som de andre, om hans Liv havde hand et Baand ligesom en Tønde-Joer af Guld, (en Tønde-Joer er et Tønde-Baand,) runden om med Klokker og andre smaa Bielder besæt, ligeledes om hans Hals, Hænder og Been. Der vi nu kom til Revieren, var allerede en Flaade forferdiget, hvorpaa vi med vores Esel blev overroed, gav dem derfore 2 af de Sølv-Penge Kongen leverede os, hvoraf de bleve meget glade, takkede storligen, vi ikke desmindre.

Tydskland.

Udi Bremen er følgende Tractat in 4to udkommen Frid. Ad. Lampe S. S. Theol. D. & Prof. Ord. Rectoris alternantis in Gymnasio illustri & Pastoris in cætu Anschariano, de æternitate pœnarum dissertationes duæ, altera dogmatica, altera Elenchtica 4. I den første Part bliver dend Lærdom om dend ævigvarende Straf, efter de Reformertis Hypothesin, dog sommeligen forsvaret. I den anden Part bliver først Historia Controversiarum i denne Handel udført, og derefter følger Svar paa de Fundamenter som særdelis Neo-Origeniani og mestendeel Systema Apocatastaceos, som Lud. Gerhardi nyligen har ladet udgaae, grunder sig paa. Hr. Lampe, vil og lade udgaae sin Theologiam Activam, forbedred, ey allene med den anden Deel af Theologia Activa Pastoris Christiani, mens endog med et accurat Register, som saaledis skal være indrettet, at mand dereefter bequemmelig kand sammendrage

hans

hans Collectanea ad Theologiam Moralem universam spectantia, hvilket meldes dem til Efterretning som ellers maatte haste med at forskaffe sig det nyeligen utilborlig foretagen Eftertryk af denne Bog.

I Hannover har Hr. Doctor Clacy Med. Pract. ladet udgaae en grundig Beretning imod Feberen og Lungesoot, derudi hand saavel med grundige Beviisligheder gotgiorer, som med mangfoldige Exempler af hans egne Patienter bekræfter, at denne Svaghed, som ellers af de fleeste Medicis holdes for incurabel, vel kand, om den ej haver taget for stærk Overhaand, forekommes og cureris, som hand allerede ved mange Prøver har udviist. Hand skal have opfunden eet Medicin af det fineste Guld, som sær stærker Principium Agens i Menniſket, og sætter Naturen i Stand, saa de haardeste Svagheder ved denne Medicins Hielp lykkelig cureris.

Nederlandene.

Udi Utrecht er trykt: Velperæ Vadenſes ſive Diatribæ Theologico-Philologicæ de Hyperbolis ex Scriptura Sacra eliminandis, Auctore Daniele Gerdeſio, S. Theolog. D. &. Prof. in Acad. Duisburgenſi. Trajecti ad Rhenum 1727. in 8vo. 1 Alph. 4 Ark. Auctor setter foran i Fortalen, at udi Stilen af de nye Testamente ej nogen Ufuldkommenhed er at finde, og siger at hand af deres Exempel, som har søgt at udmerke af den hellige Skrift alle Enallagas, Hypallagas, Synchyſes

og

og Pleonasmos, er beveget til at befrie samme fra Hyperbolis, og giør sig ingen Betænkning om at sige, at de, som tilskriver og tillegger Bibelen Hyperbolas, handler utilbørlig. Verket bestaaer af 3 Afhandlinger, og underseger Auctor i den første Naturen og Beskaffenheden om Hyperbolis, som hand holder for Vanskabninger af Tropis, de bestaaer udi en letsindig og snedig Sagn; Derhos tilstaaer hand, at moxen alle gamle og nye Theologi har tillagt den hellige Skrift Hyperbolas, og blant dem har hand kuns funden 4, som ikke vil lide denne Figur i de Bibelske Bøger. I den anden Afhandling giver hand Hermeneutiske Regler, hvorledes Hyperbolæ ere at udrotte; Og i den tredie gaaer hand alle Skriftens-Stederne igiennem, udi hvilke flere Ting ere at finde.

Engelland.

Udi London har Mr. Morgan, som har residered næsten 20 Aar i Barbariet, udgivet en Beskrivelse over Algier, som grunder sig paa hvis hand har seet med sine egne Øjen, eller fornummet af de som ere fødde der i Landet, samt hvis hand har læst derom i Historierne, samme fører til Titul: A Compleat History of Algiers.

Sammesteds har mand for at trykke: A Compleat History of the Kings Scotland, som indeholder en universel Historie over Kongerne i Skotland og Engeland, fra 619 til 1726. Den er inddeelt udi 8 Bøger, hvoraf de 6 første er en Oversættelse af Hector Boethio, og de 3 andre en Continua-

nuation af samme gamle Historico. Mand vil sætte derudi Kongernes Portrait, uddragne af de gamle Monumenter, et accurat Kort over Skotland, tillige med andre Piecer, en Liste over alle Jevningerne og Baronerne, Datum af hvad Tid de ere komne til denne Værdighed; Saaog en Historisk Catalogus over de meest distinguerte Familier udi samme Rige.

Udi Cambridge er afvigte Aar hos Universitets Bogtrykkeren Corn. Cromnfield kommen for Lyset: Polemical Traits, i one Collection of the Doctrine and Discipline of the Church of England. To which are added, a short Exposition upon the Church. Catechismand a Sermon concerning the Excellency of the Knowledge af Christ Jesus. By Henry Stebbing, M. A. Rector af Garboldisham in Norfolk.

Tyrkiet.

Udi Constantinopel har mand giort Begyndelse med at lade trykke udi det nye der anlagte Bogtrykkerie, som er udi Serailet under Store-Vizirens Direction. Caractererne siges at være meget gode, og Papiret got. Den Tyrkiske Mufti har vel giort sig stor Umage for at hindre dessen Fremgang, og har talt stærkt derom til Sultanen selv, paaskydende, at det er imod Alcoranen, som forbyder Bogtrykkeriers Anleggelse, men Store-Vizíren, som skal være en stor Elskere af boglige Konster og smukke Videnskaber, har trænget dermed igiennem.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 20.

Dend 13 May. 1728.

Dannemark.

Krouchou.

Skioldet af Sølv og derudi to røde Bielker, af hvilken øverste forud springer et halv hvid Enhiørning, paa Hielmen 2 hvide Vesselhørn, hver med 2 røde Bielker, og midt imellem en Viste af Paafugle Fedre. Af denne Familie er bekiendt Eyler Kroukov, Axel Kroukov havde Anne Bielke til ægte, som var Mogens Falster Bielke, og Ellen Rotfelds Daatter; deres Børn vare Jens og Eyler Kroukov, saa og Christentze Kroukov, 1523. levede Hr. Johan Kroukov til Krogen-Gaard, Norges Riges-Raad, Besalings-Mand over Vardehuus, havde med sin Frue Karen Kamp

af Kierlit Anna Kroukov, gift med Jon Olufsøn Theiste til Bielland-Gaard, Jørgen Kroukov til Tierne levede 1582. Sept. 16. Eyler Kroukov var 2 gange gift, og havde 1 Margrete Falster som var Peder Falster og Olegaard Valkendorphs-

Daat-

Daatter, med hvilken hand ey havde Børn, hans anden Frue var Magdalena Lindenov Christopher Lindenov og Sophia Piesses Daatter, de havde og ey Børn sammen, hand evede Aarslofgaard, og døde 1621. den sidste af denne Slegt, og blev Vaabenet med ham nedlagt.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie continueris nu med at trykke Samlingen af udvalde Danske Vers, saa at det 13 Bind med det første skal udkomme, og siden dermed Maanedlig vedholdes, da mand er visse Velyndere og Venner forbunden for deres Høflighed og Velvillighed i at contribuere til dette Verks ved Ligeholdelse, hvorved mand for det første er i Stand til at lade endnu lige saa mange Bind som de allerede ere udkomne, trykke, og haabe at andre Liebhabere af deres Fødelands Ære og Moders Maal derved skal animeris til ikke at negte Communicationen af hvis de endnu monne af deslige Ting besidde.

Continuation af Anders Christensens Reise-Beskrivelse.

Vi gik paa Land, og de foere tilbage, og som vi havde marchered noget, saae vi for os en Haaben Fæe, af Kiøer, Oxer, Bukke og Soue, naar vi kom digt ved dem, reiste sig op 10 til 12 Børn, som vogtede Fæet, og laae og badede sig mod Solen i Græsset, begyndte at raabe og skrige ligesom Ulve-Unger, nogle fiint og nogle groft, vi bleve stille staaende, og saaemed Forundring paa dem, at disse Unger kun-

de løbe saa, og havde ikkun een Fod, begyndte at blive bange, der kom imod os meere end 300 Mand, som alle havde ikkun een Fod, der var iblant dem 6 Mand til Hest, som sadde tvers paa Hesten, som Qvinder i vores Lande, med Piler og Buer udi Hænderne, havde ikke andet paa deres Lif end Blader af Træerne, hvilke vare saa net sammenflettede, med adskillige slags Couleurer, at mand ikke andet skulde sige end det var Silke, de havde Tullibander paa Hovederne af samme slags; Ellers vare Folkene af Couleur gule, brede Næser, store Næse-Huller, store Øine, deres Tandkeifer stod en Finger bred udaf Munden, med en lang Hals, deres Fødder var sammengroede til en Finger bred oven for deres Knæer, saa at mand kunde see der var 2 Skinner udi Beenet, og deres Fodeblad saa stor som en Halv-tønde Baand, Qvinderne med samt alle som bleve fødde udi det Land med lige Skabning; Kongen, Dronningen og alt Folket havde ikkun en Foed. Vi kunde ikke tale med dem, men maatte dog blive der, de gave os Mad og Drikke nok, af Kiød, Høns, Faar og Brød, som var stamped af det de hulede udaf Træerne, dog meget got, og smagede vel; De gave os Straa-Matter at sove paa, og Vand med Sukker udi at drikke. Vi bleve der saa udi 13 Dage førend Kongen kom til os, som lod os anraabe af tvende Mouser hand havde hos sig, vi bleve glade for vi kunde see og tale med Folk som havde 2 Been; Kongen var en fierdings Vej fra vores Logiment, der sad hand med sit Fruentimmer og Børn

udi

udi en Rivier at bade sig, befalede os at gaae med disse tvende Mouser til et stort Træ, derunder var udbreedt nogle store Klæder, tykke som en Finger, allesammen flættet af Blade og adskillige Couleurer, med mange Figurer, som Elephanter, Hiorte, Øren ꝛc. saaledes, at disse Klæder var saa net, mand ej andet skulde tænke, end det var af pur Silke væved. Som vi nu sad der, kom til os meere end hundrede af de eenbeenede Menniſker, med allehaande Kost og Drikke, udi Huuder forvaret; Disse Dragere havde Bambuser paa Foden, vel en halv Alen tyk, gik saa net, at ikke mange af os med 2 Fodder skulle giøre dem beskæmt. Vi forundrede os allesammen, og tænkte at være kommen udi en anden Verden. Da Kongen havde vasket sig, kom hand med sit Fruentimmer og Børn allesammen til os, Kongen havde paa hans Hoved en blaa Tulliband af Blade flættet, var ellers breed-mundet, havde store Øjen, og en stor plat Næse med store Næsehuller, og lange Tandkeifere udaf Munden, saae meget barbariſk ud, om hans Hals var en lang Guld-Kiæde, og for hans Bryst en stor Guld-Plade med mange Ædelsteene besat, om hans Lif et af alleslags couleurede Blade flættet Klæde, havde langt sort Haar, lange Øren med store Huller udt, at mand kunde stikke 5 Finger derudi, med store Guldringer og Perler besat; Fruentimmeret af samme Extraction vare guul, havde langt, sort flettet Haar, med Guldbiælder udi, om Halsen Perle-Snorer, oven til nogen, om deres Arme Guld Arme-baand, deres Fod beprydet med store Guld-Plader, fulde af

smaa Guld-bielder, og deres 10 Tæer fulde af Guld-Ringe, Børnene ligemaade. Alle Qvindfolkene havde neden om deres Liv et rødt Klæde, flettet af Blade. Kongen lod spørge, hvorfra vi kom? vi fortællede hannem alt hvad os var vederfaret, hvorover hand sig storlig forundrede, sagde fremdeles, vi vilde gierne fortsette vores Reise til Persien, disse Mouler sagde os at have gaaet 500 Miile af vores Vej, og havde endnu 700 Miile til Murgopeli, det første Land som indtræder til Persien. Kongens Tid var da at faae sig Mad, og vi fik ogsaa Mad, heel kostelig, baade stegte og kaagte Rætter, ret delicat tillavede, deres Brød var meget got, af deres Drikke gav de os først noget, baade af Smag og Stærkhed ligesom Brændeviin, derefter fik vi noget som var sødt, og smagede lifligt; Rundt om Kongens Bord stode hans Musicanter, som sang og spillede paa alle slags Instrumenter, at det var Lyst at høre derpaa. Da Maden blev tagen af Bordet, fremkom 10 Drenge og 10 Piger hoppendes paa Klædet, hvor vi havde faaet Mad paa, giorde en Oration først for Kongen og hans Fruentimmer og Børn, siden for os, derefter begyndte disse 20 Menniskær at hoppe dantze og springe saa nær, som nogen med 2 Been kunde giøre. Vel var vi bedrøvede, mens maatte dog saa hiertelig lee af denne Dantz, at jeg udi alt min Tiid ikke havde leet saa meget; Disse 2 Mouler saae paa os, begyndte og at lee, Kongen spurte hvorfor vi saa loe, disse 2 Mouler svarede: fordi de havde aldrig seet saadan Dantz tilforn, og holdt det umuelig, at paa et

Been

Been kunde dantzes saa nær. Kongen tog os med sig, og gav os et Huus at boe udi, med alt hvad vi havde fornøden, maatte saa blive der, og ey komme derfra, kunde og ikke komme Kongen i tale meere. Vi havde alt været der over en Maaned, da blev jeg med 5 af mine Camerater syge, endog os manquerede hverken Mad eller Drikke, mens Landet kunde vi ikke fordrage. Vore andre 2 Camerater som var friske, havde nok at giøre med os, der døde paa een Dag 2 af vores Camerater, som de to friske maatte begrave, vi kunde intet hielpe os selv, langt mindre dem, og tenkte aldeelis ey andet end at hvile vores Been udi Pulton Assors Land; 17 Dage derefter døde atter een, og var saa 3 syge igien, 5 Dage derefter døde endnu en, blev saa af os 9 som romte tilsammen, ikkun 2 Syge og 2 Friske igien, som alle tenkte at døe udi dette Land. Den Tiid Kongen fik at høre der vare allerede 4re af os døde, kom hand til os, gaf os Permission at marchere derfra, og forærede os 15 stykker Sølv-Penge, men vi vidste ikke hvad det var for Mynt, befalede 10 af disse eenbeenede Mænd som skulde vise os den rette Vey, vi bleve derved meget glade, dog maatte vi marchere 3 gange om et Huus, saa lukte de Døren op, og saae vi derinde en stor Buk staaende, saa stor som een halv-voxen Oxe, med store Horn og et stort Skiæg, hans Horn var beslagen med Guld, besatte med Ædelsteene, om hans Hals en stor Guldring med mange Guld-Bielder, om hans Been Guld-Ringe med Guld-Bielder, over hans Lege-

me et grønt Klæde fuld af Guld og Ædelsteene, paa begge Sider af Hovedet et Sølvfad fuld af Sødmelk, et Fad af Sølv under hannem staaende med smaa Kager, baget udi Smør, og naar de gik udi deres Tempel at giøre deres Ceremonier, maatte dend Buk med, blev sat paa een Vogn, og mange Menniſker gik for Vognen og trekkede den med Touger, saa satte de hannem ned udi Tempelen, faldt ned paa deres Ansigter, ofrede til Bukken og holdt hannem for deris Afgud, vi tog Afskeed og gik vor Vey, og de 10 eenbeenede Mænd fuldte os; Jeg var saa syg at jeg kunde ikke marchere, satte mig derfore paa Æselet og reed saaledes fort. Vi marcherede 9 Dage førend vi kom af dette øde Land, paa een stor breed og hviid Plads, hvor disse underlige Menniſker forlode os, thi vi begyndte da at æde og drikke brav igien, og fandt smukke Folk for os hvor vi kom, allene deres Huuse vare os forbøden. Vi marcherede saaledes udi 3 Maaneder og 21 Dage førend vi kom til de Persianske Grendtzer, som kaldes Mungopeli, hvor vi blev udi 2 Dage / for at hvile os noget / vandrede saa 12 Dage førend vi kom til Seekanten / om Aftenen gik vi op i Bøjden / hvor vi fandt Huuse / aad og drak / og hvilede om Natten / om Dagen marcherede vi igien langs Seekanten / holt saadan en March udi 2 Maaneder og 18 Dage / førend vi kom til Cameron udi Persien / til hvilken Stad vi ankom den 9 Januarii Aar 1698. Der vare 3 Hollændere / som stode udi Hollandsk Tieneste / for hvilke vi foreſtillede vores Widerværdighed og Modgang som os var vederfaret, som de med overmaade Forundring anhørte / de gave os strax andre Klæder paa / lange Kabasen med lange Ører / Papusser paa Fødderne / og lange Tullibander paa vores Hoveder / vi

leve

levede der meget vel udi 17 Dage / tog saa Dimission derfra den 26 Jan, marcherede til Suraten, paa hvilken Vey vi var 4re Maaneder og 3 Dage/ kom til Suraten d. 29 May udi det Hollandske Loge, fortællede dennem alt hvad os var passeret, som og ligeledes med Forundring blev tilhørt / de vilde gierne vi skulde bleven der indtil nogen af deris Skibe ankom/ vi svarede maa skee det kand vare for længe / vilde derfore udi Guds Navn fortsette Reisen til Fods; havde vi bleven hos dem havde vi giort meget vel imod os selv og ey bleven berøvet / som vi desværre siden fandt / vi marcherede derfra den 21 Junii, og kom den 27 dito til Bombay, der boede ey andre end Engelske Folk / vi anaaf os for dend Engelske Directeur, og fortællede hannem med flere andre / som var begierende/ at høre alt hvad os var vederfaret / hvilke bad os blive der og tage Tieneste / men vores Hiemreise stoed os alt for meget udi Hue og Sind / dog forblev vi der udi 10 Dage. Directeuren gav os 20 Raxis, det er saa meget som 10 Rdr. d: 8 Julii giorde vi os Reise-ferdig / takkede dem for alt Got som de havde beviist os / gik fort og satte vor Cours til Bengala. Vi havde der hos os 21000 Rdr. udi Guld og nogle Selv Penge/ og meere end til 4000 Rdr. udi Dulsidas og Hedonsche Juveler forunden vores Klæder / Tulibander og andet meere Gods/ af Verdie til 300 Rdr. hvilket altsammen vores Wesel drog / vi reiste alle Dage fort / og fandt smukke Folk for os / saa at vi kunde faa for vores Penge hvad vi begierede; Vi vilde gierne have gaaet til Goa, men Landet laae fuld af Rovere Salvasis Folk / hvorfor vi maatte lade det blive, vi kom den 21 Augusti til Basaloer, og blev der til den 23 dito, derfra til Canonoe. Den 27 ditomarcherede vi videre fort/og tog den Vey til Coelyn, da vi var allerede halv vejs til ermeldte Stad / mødte os 9 Rovere med 2 Pillegrimme/som forhen havde vaaren udi disse fornemme Herrers Gieslebud/ de tog først fra os vores Wesel med alt hvis den havde at bære / og siden maatte vi affære os alle vore Klæder/til vi stod sandske nøgen/ og ikke eyede saa meget som vi kunde skiule vores Hemmelighed med / vi bad med grædende Øyne/ de vilde give os saa meget vi kunde skiule den fattige syndige

Krop med/ mens der var ey noget mindre hos dem end Barmhiertighed at finde/ hvad de havde taget beholdt de/ og reed fra os/ vi maatte saaledes negne marchere fort og kom den 19 Septembr. til dend Stad Coesyn. Dend Hollandske Gouverneur fik at vide der vare 4 negne Christne kommen/ som havde været fangen udi Arabien i mange Aar/ hand lod os strax hente til sig ved sine Tienere/ vi fandt hos hannem mange andre Herrer/ som spurde os om vores Levnets Løb/ og hvad os var passeret, hvilket vi dem kortelig fortælede/ som med Forundring blev anhørt/ særlig glemte vi ikke at sige hvorledes vi vare udplyndrede/ hvorover Gouverneuren sagde til de andre Herrer: der haver den stielmiste Salvalis Folk været/ og saaledes berøvet disse arme Mennisker. Gouverneuren lod strax give os Mad og Drikke udi 3 Dage/ da tog vi Dimission af Gouverneuren, og hand med de andre Herrer gaf os en Recompence, belebende til 21 Rdr. marcherede saa det hele Peberland og Malebarske Kyster igiennem/ og kom udi det Landskab kaldet Ulisa til Bengala den 29 Octobr. og siden den 3 Novembr. til et Kongerige/ kaldet Harianpur, hvis Konges Navn var Tienbeceronboers, denne Konges Søn var død/ der var giort et stort Baal som hand skulde brendes paa; alle hans Hustruer/ 32 udi Tallet/ var udi Revieren og vadsket sig/ klædede sig siden med de kosteligste og stienneste Klæder/ Guld/ Sølv og Perler/ in Summa, det Kosteligste de ejede tog de paa sig/ sprang saa levendes udi Ilden til deres afdøde Herre; Deres Brødre stode med lange Stænger at føre Ilden bedre over dem/ og deres Slægt og beste Venner havde en Potte udi hver Haand/ een med Smør/ og den anden med Olie udi/ og kastede det udi Ilden/ at de desto snarere skulle forbrændes/ thi det regnes dem og deres Slægt til en stor Ære. Denne Konge spurdte os/ hvor vi ville hen? vi svarede/ til Balesor, Kongen sagde til os: I overmorgen saa gaaer mine Folk med Smør/ Olie og 200 Øren derhen/ og naar I følger med dem/ tor I ikke frygte/ at noget Ont underveys skal eder vederfares af Røverere/ vi takkede hannem; Hand lod os give baade Mad og Drikke nok/ marcherede saa

der-

derfra den 5 September, og kom til Balesor den 13 dito, søgte det Hollandske Loge, fortællede og Gouverneuren vores Handel / hand sagde til os / her ligger et Skib klar / som gaaer til Ceylon, følg med det / saa kand J ved Guds Hielp udi det tilkomende Aar komme til Europa, vi takkede hannem / gik saa til Skibs den 17 September, og kom den 19 December lykkelig til Ceylon, hvor jeg fandt mit Sødstende Barn / Claus Mattisen / for Sergeant, havde vaaren gift der / levede heel vel / havde 3 Døttre / og hans Hustrue var død / jeg blev hos hannem udi 22 Dage / bad saa dette Steds Gouverneur om Permission at gaae til Europa, efterdi der laae 5 Skibe / som agtede sig til Holland / hand svarede ja / farer med udi Guds Navn / hvorved vi blev meget glade / takkede hannem for hans Gunst / tog Afskeed med Claus Matthisen og hans Børn / med grædende Øine / og gik den 12 Januarii Anno 1699 om Bord paa Skibet Senans-Land / den 13 dito gik vi til Seigl / og den 3 Martii mistede vi vor Admiral udi et stormende Vejr / kom saa den 11 April med fire Skibe til Cabo de bona Esperanze udi Africa, blev der udi 13 Dage at forfriske os noget / den 24 dito seilede vi derfra / og kom den 16 November lykkeligen til Engeland / hvor to af mine Camerater tog Afskeed med os / og gik der i Land / blev saa vi to tilbage / som maatte reise længere / gik til vor allernaadigste Konges Fær-Broder Prints Georg, fortællede hannem vores Reise; Hand gav os begge to nye Klæder / Mad og Drikke udi 9 Uger / og 2 Rthl. hver til Reise-Penge / og forskaffede os med Paquet Baaden til Middelborg / hvorhen vi arriverede den 13 Januarii Anno 1700, gik derfra den 17 dito til den Hag / hvor den Danske Ambassadeur boede / blev der udi 4 Maaneder / og blev meget vel accommoderet. Ambassadeuren recommenderte os til Dannmark / med de Hollandske Orlog-Skibe som fuldte med den Engelske Flode til Sundet / hvor vi lod Anker falde / men kunde dog ikke komme i Land førend Freden var slutted / blev saa i Land sat den Dag Svensken skulde gaae over til Skaane igien / kom den 20 Augusti til Kiøbenhavn / blev der i 11 Dage / fandt ingen Skiberom som vilde gaae til Norge / maatte saa gaae til Helsinger / hvor vi fandt en Krejert / som laa seiglferdig at gaae til

Dra-

Dramen / med hvilken vi indbte / kom den 20 September til Stremsøe / og den 24 dito til Christiania / min Fode-Bye / hvorfra jeg havde været hen ved 27 Aar / i hvilken lang Tid jeg har udstaaet meget Ont / dog takker jeg GUD for sin store Naade / at hand haver ført mig til mit Fædrenelgnd igien.

Tydskland.

I Tybingen er af de Brødre Cotta udgivne følgende lille Skrifft: Christopher David Bernhards Lectoris Ling. Orient. uparthiske Meening over dend Ed som en Jode gier en Christen 1728 8vo. 10 Ark. Author viser i den første Deel, hvad for Lærdomme Joderne har om Eder i Almindelighed, som om de Eder i Særdeelished, hvilke de maa giøre de Christne, hand nøye anfører de herhid hørende Steder af Talmud, og de fornemmeste Jødiske Skribentere, tillige med en hosføyede Oversetning paa tydsk og efterseger, hvorvidt de over Joderne i saa Maade giorte Beskyldninger ere grundede: Iden anden Deel giver hand nyttige Erindringer, hvorledes og paa hvad Maade Christlige Øvrigheder, naar de paalegger Joderne Ed, saa og den menige Mand i Kiøb og Sal, hvor Joderne ofte plejer at giøre store Eder og Forpligter, kand tage sig i agt for deris Undersundighed og Bedragerie, og derimod tilholde dem at sværge de Christne en efter deris Lærdomme gyldig og sandfærdig Ed; Derhos Author med sommelig Ærbødighed igiennemgaar dend af den Keyserlig Cammer-Ræt i saa Maade foreskrevne Ordning og Maade, og giver adskillige nyt-

nyttige Annotationes, hvorledis saadan en Eds Form og Maade i Henseende til Jøderne Bequemmeligst kand indrettes. Saasom endelig Author selv, førend hand blev omvendt til Christenheden, har været en anseelig Rabbin under de Polske Jøder, og derudover af egen Erfarenhed kunde skrive meget i denne Materie, saa er ikke at tvisle paa, at jo dette artige og lærde Skrift skal blive saa angenemt som nyttigt, ey allene for de som ere Liebhabere af den Rabbinske Literatur, mens endog for de som haver at handle og omgaaes med Jøderne.

Udi Ulm vil Mons. Joh. Holtzhey Not. P. C. og Procurator sammesteds ej allene have opfundet at afridse Middags-Linien paa en Qvadrat, samt og Normam Triangularem, med og uden Solens, Maanens og Stiernernes Skin, mens endog alle og enhver Compasser, de maa declinere og være beskaffne som de være vil, uden noget Instrument, hvert Øjeblik, uden Solens, Maanens og Stiernernes Skin, ja endog i taaget og mørkt Vejr, gesvindt og accurat at stille og rette i en rigtig og tilforladelig Declinations-Stand. Ligeledes har hand opfundet Problema Longitudinis til Soes, hvilken Invention hand tilbyder alle og enhver, mod en billig Betalning, fuldkommen at aabenbare.

Sammesteds er under Pressen Joh. Frickii S. T. P. Commentatio Theol. Critica de cura Ecclesiæ Veteris circa Canonem S. Scripturæ & conservandam Codicum puritatem 4.

Preus-

Preussen.

Udi Konigsberg er det fierde og sidste Bind des erläuterten Preussens ferdig, og bestaaer af følgende Stykker: Det 37de befatter 1) Løbenichts Beskrivelse, der udi gives Efterretning om dends Navn, Privilegier, Gadernes Inddeeling, Sogne-Kirkerne, efter deres Mærkværdigheder, Gravskrifter og saa fremdeles, Skolen, (samt en Fortegnelse paa Rectorerne,) Raad-Huuset (samt et Opskrift paa Borgemesterne) og andre samme Stad tilhørende publiqve Bygninger; Saa og det i samme Stad beliggende Kongl. Hospital og dets Kirke (ved hvilken den Preussiske Historie-skriver Caspar Henneberger var, efter hvilken kom Salomon Finck, siden Reformerte Hof-Prædicant til Berlin;) og tillige med vidtløftig annoteres og hosføjes, at Balth. Scuppius, da hand var Student, engang sad i dend Løbnichtiske Stads-Vagt, og derefter har til Revange opdigtet dend bekiendte Fabel om Klinkluno, (som i hands Skrifter pag. 519 er at finde. 2) J. G. Brachenhuules, Advocat i Elbingen, korte Historie om Hospital eller Spitler-Amptet under den Tydske Orden; derudi handles om dets Oprindelse, som noje hænger tilsammen med den gandske Ordens Stiftelse, som den der forbinder sig til at opvarte de Syge, dernæst om Spitler-Navnet, om Over-Spitler og hands Residents i Elbingen, og hvorledes dette Ampt endelig er faldet. Saa og meddeeles en Fortegnelse paa Over-Spitlerne

og

og Comthurs i Elbingen. Denne Auctori har Læseren og at takke for T. II. Obs. II. og T. III. Obs. XVI. 3) T. S. Bayers om D. Stanislai Rapagellani, første Professor Theol. til Konigsberg Liv og Levnet. Denne var en fød Adelsmand af Litthauen, og blev af Luthero giort til Doctor Theologiæ. Hands i Aaret 1545 den 8 May til Konigsberg holdte, og af 8 Octav-Blade med Tydske Bogstaver trykte Dissert. de Loco, ja endog det Exemplar, som Fyrsten blev tilsendt, er paa Raads-Bibliotheket at finde, og bliver recenseret. Den er til Eisleben 1652 bleven oplagt. Hand var Sabini fortroelige Ven, og døde 1545 den 7 Junii, blev Dagen derpaa, efterat D. Brismann havde holdet Liig-Prædiken, sat i det Fyrstelig Begravelse, Fyrsten fuldte selv Liiget, og forblev Liig-Prædiken over Bernardi Holtorpii, Hagensis, Elegie over Rapagellanum er her heel og holden indført. 4) Mærkværdigheder ved det Kuttiske Sogn. Præsten der sammesteds, Hr. P. B. Drigalski, fortæller nogle underjordiske Antiqviteter, som i dette Sogn (der er den berømmelig D. Cœlestini Myslentæ Fæderneland) ere blevne fundne. Det XXXVIII. Stykke indeholder 5) M. Christian Frid. Reuschens korte Anmerkninger over de i Preussen fundne Grav-Høje, og deraf optagne Krukker med Aske, hvilke ere et Udtog af hands 1724 der trykte Dissert. de Tumulis & Urnis sepulchralibus in Prussia. Hand viser, hvad Steden angaaer, at Forfæderne dertil har udvalt ved offent-

offentlige Veje og Stier, høje Bierge, og med Flid opkastede Høje, grønne og lystige Pladser, i Særdeleshed hvor de meeste Gran, Fyrr, Eeg og Avenbog vare. Videre, Gravstederne anlangendes, har Krukkerne med de Dødes Aske staaet i den bare Jord, eller i et Rum af Steen; Samme Krukker i sig selv beskriver hand efter deres à parte Brug, Navne, bekiendte superstitieuse Lærdomme om deres Opkomst og Kraft, om deres Materie, og hvorfore de fornemmeligen vare giorte af Leer, om deres Figur, Størelse, og dessen Aarsager, deres Ordning i Højene, deres Antal, som kand være i en Høj, og om de allesammen paa engang der udi ere komne, om Logget og dets Forskiæl, og endelig om Kiende-Tegnet, paa hvis de indeholder i sig. Hand handler og om de Kar som befindes hos samme Krukker, om Kiendetegnet, hvor længe saadan een har staaet under Jorden, hvoraf disse Krukker bliver saaledes, at de falder fra hinanden, hvorledes mand skal optage dem og bære dem bort, hvorledes mand skal aabne Højen, og kand, førend dette skeer, undersøge, om Højen har Dødinge-Krukker i sig eller ej? 6) Keiser Carl den Femtes Geleide-Brev, som blev givet D. Luther; Af Originalen, som der paa det Wallenrodiske Bibliothec befindes, som og i D. Gotfr. Wegners Dissert. de salvo conductu Lutheri, Regiom. 1698. in 4to er bleven indrykket; hvortil 5 Lutheri Breve til hands Kætgen af det egenhændige og Originale Exemplar ere hosføjede.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 21.

Dend 20 May. 1728.

Dannemark.

Krummedich.

Skioldet blaat, og derudi et Træe med 7 Grene, paa Hielmen ligesaadant et Træ. Mand finder og 2 Væderhorn paa Hielmen. Familien er en gammel Slegt og meget berømt. 1313. levede Hr. Hans Krummedig. 1340. Hans, Erich og Claus Krummedig. Den første mand veed her at have været boesiddende i Riget og propageret Stammen, var Hr. Erich Ludvigsen Krummedig som fuldte Kong Erich af Pommern her indi Riget, med hans Frue Beate von Plitzingen havde hand mange Børn, og deriblant 5 Sønner,

Otthe, Hartvig, Erich, Eggert og Borchart Krummedich, og 5 Døttre, 1) Elisabeth gift med Povel Laxmand. 2) Margrete gift først med Ture Steensøn, siden med Christen Nielsøn Vase. 3) Eva gift først med Carl Christensen, siden med Hr. Thomas Jensøn. 4) Anna havde først Hr. Temme Nielsøn, siden Claus Giordsøn. 5) Ermgaard, gift med en Krumpen. Efter Hr. Erich Krummediges 1ste Søn vides ey nogen Afkom. Hartvig Krummedige levede 1348. og havde Stege i Forlening, var gift med Karen Anders Daatter Hak, med hvilken hand avlede en Søn Hemdrik Krummedige, som 1440 sad i Raadet, og var Høvedsmand paa Bahuus, der med sin Fr. Anne Jørgen Ruds til Vedbye efterlod sig en Daatter Sophie, gift med gl. Hr. Esche Bille. Hr. Erich Krummedige og Beata von Phlitzingens 3 Søn Hr. Erich Krummedige var Admiral udi Kong Erichs Tiid, hand havde og Forlening i Norge og levede 1483. differente var Hr. Erich Nielsen Krummedige, som 1419. var Rigens Raad og Canceler. Admiral Erich Krummedige var gift med Karen Peders Daatter Valkendorph, Moder til Claus Krummedige, som med sin første Frue Anne Claus Daatter Rønnov ey havde Børn, men med den anden Frue Else Peders Daatter Tott af Logtved 1 Søn, Claus Krummedige, som med sin Frue Else Limbech ey havde Børn, og 2 Døttre, Drude, Hr. Otte Krumpens, og Agatha, Hr. Anders Friises.

Sver

Sverrig.

Saaſom det for nogen Tiid ſiden udlovede Kort over ſtore Tartariet, ſamt det hele Ryſſiſke Rige og omgrendſende Lande, have imod Forhaabning behøvet lengere Tiid til ſin Fuldferdigel-

se end mand havde formodet, da dertil udfordres stor Accuratesse, et meysommelig Arbeyde, og stor udenrigs Correspondence, saa er det nu først kommen til sin fuldkommen Delineation og Udarbeyding. Da nu dessen Forferdigers Oberst Lieutnant Strahlenberg er sindet til det almindelige Nytte ved samme Kort, som er dediceret til Kongen af Sverrig, at føye en curieus Geographisk Beskrivelse under den Titul: Kurtze und neue Geographische Beschreibung des Nord-Östlichen Theils der Welt, welches das gantze Russische Reich mit Siberien, die grosse Tattarey, und derer selben angräntzende Länder in sich begreiffet. Worinnen unter andern gegebenen Nachrichten gehandelt wird: 1) Von dem Russischen Reiche und dessen annectirten Ländern, wie solches nach der alten als neuen Methode eingetheilet ist. Dabey einige und andere particuliere Anmerckungen über Rußlands jetzigen Zustand, die bißhero von den Auctoren nicht bemercket worden, angeführet sind. Insonderheit aber 2) von der grossen Tattarey und ihrer Ab- und Eintheilung in Reichen, Provintzien, und Völckerschafften, wobey nicht allein andere Gräntz-Scheidungen von Europa und Asia als wie solche bishero von den Geographis gesetzet worden, nemlich so, wie solche die Natur selbst formiret hat, sondern auch die remarquabelsten Sachen so wohl aus der Antiquitæt, als sonsten die wegen Enge des Raums in der neuen Charte nicht haben können eingeführet werden, angezeiget sind; Welches zu mehrer Illustration

tion der anjetzo neu-edirten Karte von der grossen Tattarey diensahm. Saa tænker mand samme ved Subscriptionen at lade forferdige, hvoraf Helften betales nu med 9 Daler Kaaber-Mønt, og lige saa meget ved Aarets Udgang til Bogføreren Rosvorm imod et Exemplar af samme Kort og Beskrivelse; Og da dette Verk er kostbart, blive ey fleere Exemplarier forferdigede end som der prænumereris til.

Preussen.

Continuation om det til Kønigsberg trykte sidste Bind des erläuterten Preussens.

Det XXXIX. Stykke befatter i sig (7) Daniel Henric Arnolds kort forsatted Historie om det Kønigsbergiske Academie. I den samme handles om Literaturens Tilstand blant Ordnen i Preussen, og de til den Tid stiftede Skoler, om det fra 1541 til 1619 staaende Gymnasio, dets Indstiftelse, Indrettelse og Afskaffelse, tillige med en Fortegnelse paa Rectorne. Endelig kommer hand paa Academiets Indstiftelse, fortæller Aarsagerne, som har beveget Albertum dertil, Personerne, som derudi har gaaed hannem til Haande, og hvorfore Academiet just til Kønigsberg er blevet anlagt. Hand handler om dets Tiltagelse, Indvielse, (hvorved de dend Tid slagne Guld-Penge ere at see i Kobberstykker,) Privilegier, Indkomster, Belønninger, Stipendiis, Protectore og Seigl. (8) Johan Riedels, Præst til Sorqvitten, Histo-

riske Beskrivelse om det Sorqvittiske Sogn. Autor handler vidløftig om Situationen, om de Hedenske og Christelige ældgamle Indvaanere og Ejere, om Religionens Tilstand, Jure Patronatus, Kirkens Opbyggelse paa det Sted, og giver en Fortegnelse paa Patronerne dertil, saavel af den Schliebenske som Eglofsteenske og Grobenske Familie, saaog paa de Lutherske Præster, fra 1547 til nu, af hvilke Autor er den femte, og endelig paa de annecterte Lands-Byer og Herrer af Adelen. (9) Efterretning om de Preußiske Læreres mangfoldige Forpligter og Troens Bekiendelse, hvilke i Biskoppernes Morlini, Wigandi Tider, og siden derefter alle de, som formedelst Lærdommen vare mistænkte, maatte underskrive, førend de til nogen Tieneste maatte blive befordrede; Ligeledes og en Troens Bekiendelse, som det gandske Academie 1618 maatte underskrive, ex MSto. Det XL. Stykke befatter i sig (10) Georg Reimers, Litthauiske Diaconi til Memel, Mærkværdigheder om den Stad og Festning Memel. Der udi handles om denne Stads Opbyggelse, Castellet, samt Guarnisonen, Kirken og Rariteterne i Festningen; Staden beskrives fra dends første Anleggelse, itzige Tilstand, Situation, Fortification, Søe-Havn, Vaaben, Handel, Ildebrand &c. Om den Tydske Stads-Kirke og dends Mærkværdigheder gives Efterretning, med en hosføjed Fortegnese over Erke-Præsterne (som tillige med har været Sogne-Præster til samme, og haft Kirkerne under Inspection) og Diaconi; Dernæst om

de

de Litthauiske Meenigheder, saavel i Staden som paa den saa kaldede Lutherske Nahrung, og dends Prædikantere gives en Efterretning tillige med en Fortegnelse paa Præsterne og Diaconis; Og endelig meddeeler en Opregnelse af de reformerte Prædikantere sammesteds, iblant hvilke fra 1691 til 1697. D. Conrad Mell og har været. (11) Efterretning om den saa kaldede Curiske Nahrung, og dends forrige og itzige Tilstand / saavel hvad dends Pladser som Indvaanerne anbelanger. (12) M. Wilh. Henr. Beklers, Adj. Erke-Præst i Labian, Beskrivelse over den store og liden Friederichs-Graver Labianske Værder: Den liden er en stærk Miil, og den store 3 Mile lang; de har deres Navne af Kongen i Preussen, Friderich I. paa hvis Fødsels-Dag de 1688 blev begyndt, og med dend store paa selvsamme Dag 1696. bleven ferdig. De ere angivne af en Grævinde af Valdburg, og tiener de Handlende til at komme af den ene Strøm i den anden; de ere paa begge Sider beboede, og bliver, formedelst deres Smag, Kunst og Nytte, lignet med Canal de Languedoc, de Russiske Canaler, og dend som samler Spree og Oder tilsammen. (13) J. J. Rohdens korte Forklaring over de Kroner, Ringe og andre Preussiske Antiqviteter hvilke mand undertiden finder i Graverne, som ere stukne i Kaaber, og findes udi Cabinettet. Det XLI. Stykke indeholder (14) den første Fortsætning af Historien om det Kønigsbergiske Academie. Der udi handles om den første Rector Academiæ, Georg. Sabino; Om Rectorer-

nes Udvælgelse, som skeer hver halve Aar; Om dess-
sen Reqvisitis, Pro-Rectoribus, Klædedragt,
Rang, Jurisdiction og Rectorernes Bestilling;
Videre, om Matricula Academica, om de berom-
melige Mænd, som der udi staaer, og andre Merk-
værdigheder. Dernæst om Senatus Academici
Indrettelse, om forma Processus ved Academiet,
og overalt om Professorenes Inddeeling og Pligt,
hvis Antall nu beløber sig til 46. Endnu en Ind-
retnig om det Theologiske Facultet, Promotio-
ner, Decano og hands Pligt, om Seiglet. En-
delig hosføjes en Fortegnelse over alle Professores
Theologiæ, fra 1544 til 1726, med deres Levnets
Løb, saasom 14 Primariorum, 18 Secundario-
rum, 7 Tertiorum, 7 Quartorum, til hvilke er
1 Qvintus og Sextus bleven sat; Dernæst 39 Ex-
traordinariorum, og nogle Designatorum; Og
har saaledes givet en kort Underretning om 55
Theologis. (15) Slottets og Stadens Riesen-
borgs Beskrivelse; Derudi handles om Stedets
Navn, Grændser, Situation, det gamle Slot, som
har været de Pomesanske Biskoppers Residence,
og dets Merkværdigheder, om een noget fra Rie-
senborg værende Labyrinth, det Riesenborgiske
Amt og dessen forrige Pantsættelse; Saa og en
Underretning om dend Stad, der ligger paa et
Bierg, dends Friheder, bedrøvelige Tilfælde for-
medelst Ildebrand og Pest, om Raad-Huuset, Re-
formationen, og de til Erke-Præstedømmet eller
Superintendentskabet henhørende Kirker; Og en-
delig meddeeler en Fortegnelse over Erke-Præster-
ne

ne og Diaconis. (16) Anmerkning om Pommerns Lykke i Preussen, saavel af Adelige som lærde Personer; hvilket saavel med Exempler bevises, som det og bliver Preussens Mildhed og Pommerns Oprigtighed tilskreven. Det XLII. Stykke begriber (17) Johan Jacob Rohdens Beskrivelse om det store Tannenbergiske Slag, som skeede Ao. 1410, dend 14 Julii, i hvilket foruden 40000 Gemeene, og mange Riddere, Ordenens Store Mester Ulrich af Jungiengen selv blev, og maatte overlade sit Skiæg til Dom-Kirken i Warschau, hvor det, som et Seirvindings-Tegn, blev ophengt. Der bliver beskreven Krigens Oprindelse, Tilrustningen, som skeede af Uladislao med Bønnen, mens af Ordenen med Trods; dend af 50 Regimenter bestaaende Polske Armee, og den Tydske Ordens lige saa stærk, efter et hvert Regiments Anfører og Fane; Endelig Slaget selv, og hvad for Skade dends ulykkelige Udgang tilføjede Ordenen. (18) D. Bernh. af Sanden hands Levnet og Skrifter: Hand var fød til Insterborg i Preussen, den 4 Octobr. 1636, studerte til Insterborg, Konigsberg, (hvor hand 1651 blev Magister,) til Thorn, lærte til Leipzig, besøgte Dillherrn til Altorff, Seb. Schmidium til Strasborg, besaae Tydskland, Svitserland, Holland, Frankerig og Engeland, og blev, efter hands Tilbagekomst, Ao. 1664 Diaconus i Løbenicht til Konigsberg, hvor der for hands skyld maatte bygges et nyt Chor i Kirken, og 1667 Capellan i Altenstad, 1675 Prof. Theol. Extraord. og der den 18 Julii samme Aar

Theol. Doctor, 1679 Præst til Altenstad, og Assessor i det Samblændiske Consistorio; 1682 Prof. Ordin. Tertius; med en Salario extraordin. 1687 Prof. Secundus og 1688 Primarius Theol. Prof. saa og Over-Hof-Prædicant, og tillige General-Superintendent i Preussen. Ao. 1701 den 18 Jan. bievaanede hand, tillige med Biskop Ursino, dend første Konges Kroning i Preussen til Konigsberg, hvorpaa ham 1703 blev skikket sin Biskoplig Ornat fra Berlin, hvilken, saasom den kom for sildig, blev sendt tilbage igien. Ao. 1696 den 26 Julii bleve alle hands 3 Sønner udi alle 3 Faculteter Doctores til Konigsberg. Hand prædikede ofte, uden at extemporalisere, 14 gange i een Uge, og dog sær veltalendes, og derhos stille. Hand døde 1703 den 19 April sød og sagte. Hand har derforuden særdeles ladet udgaae mange Dissert. Prædikener, og Forklaring over meere end 100 Sprog; samt Theol: Homileticam, 1681 Theol. Symbolicam, 1688 Theol. positivam, 1702 Formulam Catechisandi, Passions-Betragtninger 1702, Bønner over Catechismum, Strids-Skrifter mod M. Joh. Ernst Graben og Ananiam Mejer, og er død under Forferdigelsen af en Tractat om Forberedelsen til Døden. Der hos er og føjed en Mynt, som er slaget om ham, da hand var Præst til Altenstad. (19) Om en Comthurs Værdighed og Betiening i Preussen. Af gamle Diplomatibus bliver der samme deres vedbørlige Friheder og særdeles Magt beskrevne. (20) Efterretning om en vandrende Steen i det Germaniske

ske Sogn paa Samland i Preussen, af nogle sickere Breve og Documenter. (21) D. Georg. Veneti, en Pomesansk Biskops Epitaphium, som findes udi Kirken til Liebenmyhl. Det XLIII. Stykke indeholder (22) Beskrivelse over den Stad Preusch-Holland, og Slottet sammesteds, af Paul Ferdinand Töpke, Assess. Consist. Pomez. Samme har og in MSto. efterladt Schediasma de sigillis ordinis Teutonici, hvorudi hand handler om denne Hoved-Stad i Oberlandiske Preussen, om dends Situation, Navn, hvilket dend blev givet af nogle Hollandske Adels-Folk, som først har opbygged dend, om Slottets Opbyggelse og Beskaffenhed; derved hosfølger en Fortegnelse over Amts-Høvdinger, fra 1530 til 1726; fremdeeles, om Stadens Opbyggelse og Privilegier, om dends Indeeling, For-Stæder, Segl og Raad-Huus, om Sogne-Kirkene med sine Epitaphiis, om den reformerte og den i For-Staden værende Kirke, Skole og Hospital; Videre, om Stadens Leiligheder i Krigs- og Freds Tider, fra 1410 til 1663; Endelig følger en Fortegnelse paa Erke-Præsterne (som har 26 Kirker under Inspection, og ere de første Assessores i det Pomesanske Consistorio,) fra 1534 til nu, (der iblant var een Andr. Otto, først Cornet, saa Hof-Prædicant og Professor Theologiæ i Konigsberg, og endelig i Holland,) saavel som og Diaconis. (23) Nogle Anmerkninger de re Diplomatica Prussiæ. Disse bestaar derudi, at Ordens Befalings-Mænden skriver ikke selv Privilegierne under, ikke heller de ud-

udnæfnte Vidner, mens det meeste kom paa Seglet an, som blev paatrykt og vedhængt. Derneſt gives nogle Criteria, hvorved mand kand giette Diplomatum Alder, saasom af Bogstavernes Trækning, Abbreviaturer, Stiil og Orthographie, Papiir, og deſſen Beſkaffenhed. (24) Relation angaaende et imellem Tarscau og Kønigsberg beliggende Kier, hvori Vandet Ao. 1712 skal have forvandlet sig til Blod, naar de rette Omstændigheder ne opregnes, og de anførte Aarsager undersøges, holdes det for en rød Materie, og ikke for noget Blod. (25) Extract af en Prædiken, som for nogle 40 Aar siden er holdt til Kønigsberg af den Jesuit P. Mich. Radau, derudi hand paa et Lutherſk Sted hvor de Catholske allene bleve lidte, har sær gaaed løs paa Proteſtanterne; Titulen af samme er: Eccleſia allio paſta. Det er juſt den samme Jesuit, som har skrevet den bekiendte Oratorem extemporaneum. (26) Det Epitaphium som Hertug Erneſtus Bogislaus af Croy, Stadtholder i Preuſſen har 1680. 4 Aar før hand døde, selv forferdiget.

Italien.

Til Padua har Sr. Facciolati der udi Seminarii Trykkerie ved Jo. Manfrè Anno 1726 udgivet den anden Edition af Calepino ſeptem lingvarum in folio, som synes meget meere forbedred end den første hand Ao. 1718 lod udgaae. Dette nye Oplag har mand, for meere Mageligheds skyld, afdeelt i 2 Bind, deraf den første har, foruden Fortalen,

talen og Forteignelsen paa de Latinske Scribentere, 578, og den anden 594 Paginas. Dertil har mand føjed 2 andre Vocabularia, den ene med de Barbariske Ord, som af Calepino og andre smukke Glosse-Bøger ere blevne eliminerede og udsletted, den anden med Italiænske og Latinske Ord, til at bruge i Skolerne, og er meget meere formered og forbedred end i den forige Edition. Hr. Facciolati har og i selvsamme Trykkerie Ao. 1727 ladet udkomme den tredie formeerte og forbedrede Edition af Ortografia moderna Italiana. Hand har formeret samme med en meget stor Hob Glosser, som hand har taget af selv samme Bøger, som Academici della Crusca anfører i deres Vocabulario, saa at denne Bog nu udgior 490 Paginas. Der ere 27 Sider tilsatte af Grammaticaliske Erindringer, og 18 af Hr. Franc. Redi Breve, som indtager 52 Paginas.

Udi Rom er trykt 1726. Tabula Antiatina, e ruinis veteris Antii nuper effossa, interpretatione & notis ab Josepho Rocco Vulpio, Soc. Jesu Sacerdote, illustrata. Romæ excudebat Jo. Maria Salvionus typogr. Vaticanus 1726. stor 4. pag. 38. med et Kobberstykke. Dette liden Skrifft er ey allene til en Oplysning paa de derudi forklarede Inscriptioner, mens end og tienlig for mange andre. Inscriptionen er Ao. 1723. under Rudera af det gamle Antio bleven funden af Cardinal Albani, som er en sær Liebhaber af allehaande lærde Antiquiteter, deraf hand og besidder en stor Mængde udi sit Pallads til Rom. Hand har gi-

given P. Volpi dette Marmor at forklare, som og i den tredie Tome af hans Latii Veteris pag. 50. leq. meddeeler derom en kort Forklaring, mens her, efter Cardinalens Forlangende, giver derover en udførligere Oplysning. Inscriptionen har 2 Parter, den første indeholder adskillige Consulatus, samt Navnene paa nogle Tienere og Friegivne af Augusti Familie med deres Embeder og Bestillinger; Den anden de sidste 6 Maaneder af en gammel Romersk Calender. Og dette lidet Verk er skrevet lige saa zirlig og reen og lige saa lærd, som Latii Veteris 3die Bind, Cardinal Albani har paataget sig Omkostningerne, samme i alle Maader prægtig og reen at lade trykke, dog alligevel har i nogle Exemplarier en Trykke-Vildelse indsneged sig, og p. 21. lin. 18. er Asiæ sat for Achajæ.

Udi Venedig er oplagt: Vetus Latium profanum. Tomus tertius, in qvo agitur de Antiatibus & Norbanis, auctore Josepho Rocco Vulpio, Soc. Jesu Sacerdote. Patavii 1726. stor 4. pag. 274 og 24 Kobberstykker. De 2 første Bind af dette lærde Skrifft ere udkomne til Rom 1704. og 1705. under Petri Marcellini Corradini Navn, førend hand blev Cardinal. I den første er den første Bog allene befatted, hvor udi de Folk, som fra gammel Tid af har boed i Latio, deris Skikke, Fester, Spill, Offer ꝛc. opregnes. I den anden Tomo findes den 2den og 3die Bog, der udi bliver paa et hvert Folks Beskrivelse Begyndelsen fornemmelig giort, i den 2den om de Setiner, og i den

3die

3die om de Circejenser. Endskiondt begge disse Tomer ere trykte in folio, saa har de dog ungefehr liige den samme Størelse, som denne tredie, der er in 4to. og kand derfore settes hos samme. Denne 3die er med en overmaade reen og correct Tryk af Comini til Padua, og ved Mons. Volpi, Authoris Broders, u-afladelig Flid giennemgaaed. Dend indeholder den 4 og 5te Bog, og handles i hin om den gamle Antio, om de derhen forflotte Colonier, om dends Bygninger og udfundne Inscriptioner, dends Templer og Billeder, dends Spill, Familier, Øvrighed, &c. og i denne moxen paa samme Maade om den gamle Stad Norba eller Norma. Skriftet er af stor Lærdom, derhos mange Steder anfores af gamle Authoribus, bliver holdet mod hinanden, forklared og undertiden, hvor det fornoden eragtes, forbedred. Author anforer derhos adskillige Inscriptioner af hvilke mange endnu ey har været trykte, forklarer dem og, naar Sagen det udfordrer. Latinen er reen og sær tydelig, og Skrifftet er af de Lærde, saavel i som uden Italien, sær vel bleven optaget. Boghandlerne til Genf har skyndet Auctorem til at fortsette samme, og erbødet sig til at oplegge de følgende Deele. Men som Cardinal Corradini har giort Bekostningen paa Trykningen af de første 3 Deele, saa har hand og allereede sørged for den fierde, som alt er ferdig til Trykken, og derudi handler P. Volpi ligeledes i 2 Bøger om de Veliterner og Coraner. Samme har bemelte Comino til Padua paataged sig med lige Flid og Zirlighed at trykke.

Sammesteds er udkommen Lettera di Giovam batista Orlato, in risposta al Sig. Antonio Vallisnieri, sopra certo istrumento di rame, trovato nel arare un campo del territorio Padovano, del quale un altro simile si descrive nel Museo Moscardo a. c. 305. dove si giudice, quello essere una catapulta. Author har viist en Bondemand et Metall Instrument, som hand havde faaed af Monsr. Wallisnieri, og af samme Bonde er faret, at mand bruger lige det selvsamme Instrument ved Ager-Dyrkning, der med mand Jorden, som hænger sig ved Plougen, reent afstager. Derudover anforer hand adskillige Instrumenter og mange Authores, for at beviise, at mand i gammel Tiid haver giort de Sager af Metal, som mand nu gior af Jern.

Endnu er Sammesteds trykt Lezione Accademica intorno l'origine delle Fontane, con le annotazioni di Antonio Vallisnieri. Seconda edizione compilata da. Gaston Giuseppe Giorgi. Mr. Georgi, et ungt Menniske og en ivrig Forsegtere Valisneri Thesis, som imod en fortreflig Florentiner forsvarer dend Meening, at Kilderne kommer allene af Regn og Snee; da Monsr. Vallisneri selv ej fandt det for nodig at svare dend samme. Tilsidst anfores adskillige Dissertationer, som Monsr. Vallisnieri i Hænde haver, og kunde i den nu værende Samling have været indlemmede; Hvoraf mand kand see den almindelig Bifald som hand hos de Lærde med sin Meening har erholdet.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 22.

Dend 27 May. 1728.

Dannemark.

Krummedich.

Hr. Erik Krummedichs og Fr. Beata von Pfitzingens 4de Søn Eggert Krummedich giftede sig udi Sverrig med Fr. Karen Frille, som iblant andre Børn fødde ham 2 Døttre, 13 Eva Hr. Erik Nipserts i Sverrig, og Lisbeth Hr. Mogens Bygs; Den 5te af Erik Krummediges Sønner, Borchard Krummedich, levede 1405, Fader til Enmiche, Espen og Jørgen Krummedich. Erik Krummedich og Karen Valkendorffs anden Søn var gift med Frue Else Peders-Daatter Tott, hand blev slaget paa det Ditmerske Tog

1500, efterladendes sig en Søn Erik Krummedich til Allerup i Skaane, som var med i det store Slag paa Oxenberg i Fyen. Erik Christenson Krummedich til Allerup i Skaane siges at have været den sidste af denne Slægt, hand døde 1541, saa at Vaabenet med ham blev nediagt. Af denne Familie have elleve distingueret sig i sær Nicolas Krummendich ved 1316 at have forseiglet den Deeling af Grævskaberne Holsteen og Stormarn, som i Paaske Helligt skeede imellem Brødrene Græve Gert og Johan i Kiel. 1324 vare Nicolas Krummendich, baade den Gamle og den Unge, med Grev Gerhard i den ham paalagte Pilgrimsgang fra Dohmen i Hamborg til Lybeks Port. 1339 var Nicolas Krummendich overværende ved den Foreening som skeede imellem Kong Valdemar og Grev Gert af Holsteen. 1381 havde Lyder Krummendich Slottet Rendersborg i Pant. 1390 bivaanede Hans Krummendich Transactionen, sluttet om Successionen imellem alle Græverne af Holsteen, Stormarn og Schauenborg. 1399 haver Burchard Krummendich forseiglet den af Hertug Bernhardo den Slesvigske Kirke givne Confirmation paa dessen Privilegier. 1402 haver Hr. Erik Krummendich, Ridder, forseiglet den Deeling som skeede imellem Hertug Henrik Biskop til Osnabrvg, og Hertuginde Elisabeth af Holstein. 1423 gik Henrik Krummendich i Forløfte da den bekandte Conpromis til Keiser Sigismundum blev stillet af Hertugerne Adolph og Gert af Slesvig. Erik Krummedich, som For-

mynd-

mynder for Hertug Gerts Børn, slagen i Dytmersken 1466. Hr. Albret Krummendich, Ridder, udvalt til den 23de Biskop i Lybek, forestoed samme i 25 Aar. 1487 sad Eggert Krummedich i Danmarkes Riges Raad. 1489 døde Hr. Albret Krummedich, Biskop udi Lybek, hvis Begravelse i Lybeks Dom-Kirke meenes at have kostet 6000 Mark Sølv. Samme Aar var Hendrik Krummedich Lehns-Mand paa Bahuus, 1490, udi de Breve som angaaer den imellem Kong Hans og Hertug Friderich skeedte Deeling af deres Arve-Lande, anføres Burchard Krummedich som een af de derved Overværende. 1500 blev Hans Krummedich paa det Dytmersker Tog. Claus Thomæson Krummedich levede under Christiano III. 1519 forefaldt den Trætte imellem Hr. Hendrik Krummedich og Erke-Biskopen af Lund Børge, om deres Vaaben, da hand førte en Lind, der udstrakte sig i 5 Greene, paa hvilke sad 5 Roser, alle Blade paa Greenene vare 10, Roden paa Linden var trefold, under hvilken Rod var et Gulv lagt med 7 Steene af adskillige Farver, og over Toppen af Linden hængde en himmelblaa Skye. Hendrik Krummedich formeente, at Erke-Biskopen ej burde føre denne Lind, fordi hand førte een i sit Vaaben, hvorfor hand vredelig tiltalte Erke-Biskopen, fordi hand vilde bruge Adels og et fremmed Vaaben, da hand dog var født u-ædel, og moxen en Bonde Søn; Men der Erke-Biskopen forstoed, at det blev ham regnet til onde, stoed hand op i Kongens og Rigens Raads Overværelse, holdt en herlig

Tale, og beviiste, at hand havde derudi ej handlet usømmelig : Hand bekiender sin fattige Slægt, og sin Lykke at have været ringe i Begyndelsen, men at hand var kommen til saadan Ypperlighed, der udi bekiendte hand baade Guds store Barmhiertighed, saa og Kongens og Dronningens Gunst og Yndest imod sig, under hvis Villie hand havde givet baade sig og alt sit, og vilde ogsaa det samme giøre her efter, dertil med at hand vel undte Adelen deres Høyhed og Ære af sit Hierte og Sind, og vilde ikke nogen Tiid bruge noget deris Vaaben, eller haver vildet bruge. Bekiender og, at hand vel veed at de Krummediger, som er en ypperlig Adelstamme, fører en Lind, hvilken hand ikke vilde eller kunde sig tiltage, men at hand fører en Lind i sit Vaaben eller Merke, (thi det er ikke nogen Vaaben, men et Merke) den ikke at komme overeens med de Krummedigers Lind, eller med andre Adelstammis Træer, om de nogen bruger. Ikke heller at hand tiltager eller optenker sig nogen Adels Persons Vaaben, men at hand formedelst nogen Merke og Tegn vilde paaminde andre og sig selv om deris Embede. Og paa det, at hver kunde vide, hvad samme Lind betyder, da er jeg fød siger hand, i en By i nørre Halland, heder Lindeberg, som lyder og merker Lindensberg, hvor min Fader i fordum Dage var en Klokker, som var en ringe Mand paa Gods og anden Vilkaar, hvilket jeg ikke klager nu, og at jeg denne altid kand ihukomme, baade min Fader, min Fødebye og ringe Lykke, da fører jeg denne Lind, til en Ihukommelse, ikke an-

anderledis end Kong Agathocles siges at have brugt Leerkar, naar hand fik sig Mad, at hand kunde mindis hans Fader var en Pottemager. Min Lind, siger hand, haver og andre Bemerkelser, den tredobbelt Rod, betegner os den hellige Trefoldighed i Guddommen, som er den Christelige Troes og vor evige Saligheds Rod og Grundvold. Bullen som er en, betyder den ene uadskillige Guddommelig Værelse, som de tre Personer, hvilke udi den samme Værelse tilhobe er, have tilfellis. De fem Grene, og lige saa mange Roser, ere Christi 5 Saar, som strømmede med hans Rosens Blod. De 10 Blade, ere de 10 Guds Bud, hvilke ere fornøden at alle skulle agte og bevare. De 7 Steene med adskillige Farve, som det Gulv er lagt med under Linden, betegner lige mange dødelige Synder, iblant hvilke den røde Farve kommer overeens med Vrede, den sortagtige eller blyfarvede, med Avind, og siden svarer de andre Farver til de andre dødelige Synder, efter adskillige deres Virkelse og Udretning, dette skal trædis og slidis under Fødder. Men den Himmel som henger der over, er ikke for den Sag allene tillagt, at den skal betegne Himleherrid, som samme Landsbye ligger udi, men meget meere derfor at den skal afmale os det sande og Himmelske Fæderneland, til hvilken vi alle stunde formedelst Troen, der skulde finne i gode Gierninger, eller i Guds Budords Lydighed, og udi et Gudfrygtigt Levnet, og at fly Synden imod Samvittigheden, og tvinge og bortdrive det urene Kiøds onde Begieringer.

Denne min Lind, figer hand, seer vel hver at være langt anderledis, end de Krummedigers Lind, som skilles fra min baade paa Rod og Bladenis Tal, og haver ikke heller saadan Bemerkelse hos sig eller Tegn, som min Lind. Der Birgerus dette havde udtalet, frem esker hand sin Vederpart, at hand og skulde forklare, om hans Lind havde nogen saadan Betydelse. Samme Erke-Visp Byrgis Tale befalt baade Kongen og Raadet vel, og alle lovede saadan hans forstandig og Gudfrygtig Paafund. Og ingen efter den Dag torde aabenbarlig bagtale eller bespotte hans Lind.

Italien.

Udi Venedig er trykt: Relazione del Sig. Co. Francesco Negrisoli, dell' anatomia fatta del braccio di enorme grandezza di quella femmina Mantovana, di cui s'è ragionato; e datane la figura, nel Tomo XXIX. del Giornale, a. c. 122. Den for nogle Aar siden omskrevne Kone med den tykke Arm er død den 13 Julii, saasom Rosen slog sig dertil, og derpaa fuldte en hestig Inflammation, som rykte hende bort uformodentlig, og før mand med Medicamenter kunde komme hende til Hielp. Da mand nu havde afløst Armen paa hende, for desto nøjere at betragte dend, og dend vejede, befandt mand, at den var 183 Pund vægtig, og da havde den i 8 Aar ikke meere aftaget end 54 Pund; Tykkelsen og Skikkelsen var og ej forandred. Ved det mand skar der udi, stod Huden Kniven imod, og der hvor den ej var rynked, saae den

den ud som et af Vand igiennemtrokken Læder. Under Huden, som paa nogle Steder var Finger tyk, saae mand et svampagtigt hvid Væsen, som meget Vand kom udaf, som bestoed af smaa, fede nær sammen voxne Poser, som vare opfyldte med Vand. De vare en Koe-Yver sær lige, men meget haardere, og hvor mand kuns giorde et Snit, løb Vandet overflodig ud. Da nu Armen af sig selv var kommen udaf denne Hævelse, saae mand ei noget synderligt eller u-sædvanligt derpaa, uden at Muskelerne vare hvidere end ordinaire, snart ligesom det Kiød som længe har ligged i Vand. Mand saae intet Vand springe, skiønt Armen paa mange Steder blev trokked. Aarene og Puls-Aarene vare noget tykke, ligeledes og Vasa Lymphatica. De Forsøg som mand med dette Vand giorte ved Ilden, kom overeens med de som mand ved de vand-agtige Deele af Blodet observerer. Meere Forsøg har mand ei, formedelst det varme Vær, kundet giøre, hvilke dog alle skulle have tient til et Beviis, at det Tilfald, en Jomfru til Siena fik, som Monsr. Gabrielli har beskreven, og Mr. Vallisneri i den XXX. Tome af hans Giornale de Letterati p. 136. anført, har ikke differeret fra den nu omtalte.

Sammesteds ere udkomne: Numismata ærea selectiora maximi moduli, è Museo Pisano, olim Corrario, Venetiis apud Jo. Bapt. Albritium Hieronymi filium, stor fol. Dette Verk er gandske i Kobber teignet, og stukket af de fortrefligste Mestere, og overalt ziret med de skiønneste

Indsatninger. Begynderen til dette rige Cabinet har været Hieron. Corrarius, Ridder og Procurator S. Marci, saaog Raads-Herre til Venedig, en Mand i alle Videnskaber, særdeles i Mathematiqven og Antiqvireterne, meget lærd. Hands Søn Angelus har formered det, og giort en stor Depenie derpaa, da hand med stor Bekostning forskrev en fortreflig Konstner udenlands fra, og holdte ham i sit Huus, der i Kobber har stukket hands store og udvalde Samling af Medallioner, og ligeledes skulle alle øvrige Mynt, som i dette Cabinet var i stor Mengde, bringes paa Kobber. Hands eneste Daatter og eneste Arving af denne fornemme Familie, (hvorom Forfatteren her giver mange særdeles Efterretninger, var Isabella, et Fruentimmer af stor Conduite og høje Sindets Gaver, der Anno 1711 blev gift med Hermolao Pisani, og, tillige med en stor Rigdom, bragte til det Pisaniske Huus dette af mange Antigvariis, og fornemmelig Vaillant og Mizzabarba, saa meget berømte Cabinet. Mens paa det samme og maatte være de Lærde til Tieneste, og staae aaben til hver Mands Nytte, har fornævnte Hermolaus, en vel-meritered Raads-Herre til Venedig, ladet aftrykke alle Kobberplader, som derom besandtes ved den Corrariske Familie, hvilke ere 92. Paa den samme finder mand 300 Medallioner, hvilke mestendeel for deres Rarhed og Skiønhed er høyt at skattere, saa at mand vel kand sige, at andre Samlinger kommer lidet mod denne, og de hos-

hosføjede Zirater ere saa nye og mangfoldige, at mand i Sandhed endnu ei har kundet forevise saadant et Verk af saadan Pragt og Skionhed. Som disse Medallioner ikkun indtager endeel af dette Cabinet, og foruden dem befindes endnu en stor Mengde af udsøgte Mynt af alleslags Størelse, saa skal det og være smukt og vel indretted i det Pisaniske Bibliotheck, som med udvalde og kostbare Bøger rigelig er forseet, og derhos til hver Mands Tieneste destineret. Neppe vare der nogle Exemplarier af dette Verk kommed i andres Hænder, som det Pisaniske Huus og fornemmelig meerbemelte Hermolaus havde foræret bort, førend et Berømmelse-Skrift af nogle faa Blade udkom, under den Titul af en Prodromo Libr. Pisanor. numismatum, der udi den lærde Abbed Josephus Capitanius vidtløftig og med stor Lærdom og Zirlighed berømmer Cabinettet, den Corrariske og Pisaniske Familie, og dette nu værende skionne Verk.

Ligeledes er udkommen udi Venedig: Istoria e coltura delle piante, che sono pe'l fiore piu ragguardevoli, e piu distinte per ornare un giardino in tutto il tempo dell' anno con un copioso trattato degli agrumi: di D. Paolo Bartolomeo Clarici opera posthuma, in Venezia 1726. in 4to, pag. 761. samt Autoris Effigies, og et Kobberstykke i stor folio, hvorpaa Hr. Sagredo Procuratoris St. Marci prægtige Pallads og Hauge er at see. Autor til dette Verk var fød til Ancona, 1664; Da hand nu havde lagt den første

Grundvold af sine Studiis, tog hand til Rom i Collegio Nazareno, lærte humaniora, og fik Lyst og Kiærlighed til Historier og Geographien. Efter hands Faders Død tog hand igien til Ancona, og kort Tid derefter, da hand havde overladt hands Faders Gods til sin Broder, i sit Alders 23 Aar, reiste hand til Padua, og lagde sig der paa Kiøbmandskab, hvilket gav ham Leilighed at holde Brev-Vexling og Correspondence med Udlændiske, at legge sig rare og kostbare Bøger til af alle Tider og Nationer, at omgaaes med de høilærde Professores og andre lærde Mænd, som alle Steder fra kom derhen sammen. Kiærlighed til Lærdom, fornemmelig Geographien, forlod hand ikke, mens forbedrede mange Land-Korter som andre havde giort, tegnede og selv mange, og den Kundskab om Geographien, samt den deraf flydende Observation over den Underskeed paa Lande og Climata, førte ham u-formerkt paa Historien om Planter og Blomster, hvoraf hand søgte at forskaffe sig de fleeste og meest ubekiendte. Foruden det besad hand alle Egenskaber, som kunde giøre nogen behagelig hos fornemme og lærde Mænd, hvor udover Cardinal og Biskop af Padua, Georg Cornaro, ønskede at have ham stedse hos sig; hand overtalte ham til at træde i den Geistlige Stand, og i hands Alders 53 Aar at være Præst, tog ham saa med sig, efter Clementis XI. Død, til Rom, og giorde ham til sin Conclavist. Efter hands Tilbagekomst tegnede hand 2 store Land-Korter, een over det Paduanske Distrikt, den anden over Polesine

sine i Rovigo, hvilke Ao. 1270 og 1721 bleve stukne i Kobber, og bekiendt giorte. Derefter tegnede hand og paa to store Tavler, som endnu findes i det Biskopelige Pallads til Padua, det Paduanske Bispedom med det dertil hørende Forlenings-Gods. Hand var og erfaren i Maler- og Tegne-Konsten, derudover Biskopen anfortroede ham Opsigten der i Staden over Mahler- og Bildhugger-Konsten ved begge Academierne. Da nu Cardinalen 1722 døde, lod Hr. Friderich Cornaro ham komme til sig til Udine, hvor hand blev et Lem med paa det Academie degli Sventati, og paatog sig at skrive adskillige Historiske og Geographiske Skrifter, som dog ej af ham bleve fuldførte. Hand tegnede og der sammesteds, efter Andreæ Cornari, Ambassadeur ved det Keiserlig Hof, hands Forlangende, et Kort over Vejen fra Venedig til Tydskland, og forferdigede just samme Sted dette itzige Verk. Dette store og overlegen Arbeide bragte ham mange Tilfælde til, som i Høsten 1724, ved en varig Feber, blev værre, dets Aarsag hand ilede til det ham saa behagelige Padua, og der døde den 22 Decembr. samme Aar. Den foran paa det nu værende Verk satte Afbildning over den Sagrediske Hauge, der efter Hr. Clarici Forslag er bleven sat udi den itzige Stand, er af Hr. Joh. Filippini, en lærd Profess. Mathes. tegned, og af den berømte Konstner Franc. Zucchi i Kobber stukked. Derhos gives og om Hr. Sagredo Formænd en kort Efterretning; Verket i sig selv bestaaer af 4 Deele, og handles i den første i

Al-

Almindelighed om Haugen, dends Situation og Indretning, om Maaden, at besørge dend, at reense dend fra Ukrud, og forvare dend fra skadelige Dyr; I den anden om Planterne, deres Blomster, Frøe, Maaden at plante dem paa, at forsette dem, inoculere Træerne, og at holde dem ved lige. I den tredie, først i Almindelighed om Blomsterne, deres Deele og Nytte, og derefter om deres adskillige slags, som beskrives i 5 Bøger, saa at mand finder i den første Urter og smaa Buske, i den anden de, hvis Blomster er enkelt og med mange Blade, i den tredie de som har et Blomster med mange Blomstre paa, i den fierde Blomster som voxer paa Stængler og Træer, og i den femte en Afhandling om Kiokken-Hauger. Mand har den Forsikring om dette Verk, at ej endnu er noget Skrift om denne Materie bleven skrevet med bedre Ordning, ej heller med vissere og nytteligere Regeler, end dend som Auctor har taged af en stor Deel beste Bøger, og af mange hands egne tit giorte Forsøg og Erfarenheder. Vist er det, at denne saa skionne og saa nyttelige Konst ej endnu til dato er udi det Italiænske Sprog med meere Tydelighed og Accuratesse bleven afhandlet.

Ligeledes er der og trykt, Alcune antiche iscrizioni in Venezia esistenti. Dette bestaae af 10. Inscrsptioner, som forefindes til Venedig eller i Nærværelsen, og ere af Authore selv bleven tagen i Øyesyn, mens af andre ey endnu andførte, eller om de ere andførte, da ej rigtige og accurat. Nogle deraf har de bekommet fra Hr. Antonio Astorri, som til Venedig har samled dem sammen,

tillige med mange andre Grædske og Latinske, for at lade dem udgaae, mens nu har overladt samme til Authorem, der herefter vil udgive dem, naar de ere confererte med Originalen selv.

Udi Florentz ere trykt Inscriptiones antiqvæ in Etruriæ urbibus exstantes, R. C. Violantis Beatricis, Vindelicorum & Etruriæ Magnæ Principis, & Senarum Gubernatricis Florentinæ 1726. 8. Dette er Hoved-Titelen paa et Verk af en stor og meget rar lærd Bog, hvoraf den første Deel allerede er udkommen, som har dend Titul: Inscriptionum antiqvarum &c. Pars prima cum notis A. M. Salvinii; cura & studio Ant: Franc. Gorii &c. Mand finder derudi Inscriptionerne og det Overblevne af de Antiquitæter, som ere blevne fundne i Grækerland og det Romerske Rige og nu zirer og bepryder Store Hertugdommet Florentz og fornemmelig Hoved-Staden der udi. Det første Bind bestaar af 466 Sider, foruden Prolegomenis, som udgior 88 Sider, og 20 Kobberstykker. Author har til dette besværlige Foretagende blant andet ladet sig opmuntre af Marchese Scipio Maffei Exempel, som til Zirath for hans Fode-Stad Verona giorte en mægtig Samling af gamle Marmorsteene, og endelig til Forklaring der paa udarbeidede et meget lærd Skrift, hvilket hand tilsoyer og giver lige saadan en Forklaring som Inscriptionerne paa det Kongelig Universitet til Turin. Mens meestendeel har Hr. Anton Maria Salvini, som har været hans Læremester i det Grædske Sprog, Antiquitæter og i alle slags Litera-

teratur kommed ham dertil, da hand med stor Lærdom forklarede ham en Grædsk og temmelig mørk og vanskelig Inscription, som de Herrer Gaddi besidder. Under hans neml. Salvini Anføring har hand udi mange Aar anvendt de Timer, som hand fra andre sine Forretninger vare frie udi, paa denne Samling; søgt Antiquiteterne af alle Kroge tilsammen, de gamle Steene reengiort, for desto nøyere at efterse dem; De brækkede Stykker, saa meget som mueligt var, sammensat, og altsammen paa det nøyeste afskrevet, saa og Orthographien, de adskillige Figurer i Bogstaverne og Liniernes Afdeeling paa det accurateste observeret. Ja hand har ikke alleene Copierne mens end og Aftrykningerne meere end eengang med Originalerne confereret; saadan en Flid har andre for ham fast aldrig anvendt, i det de enten har troed fremmede Øyne, eller paa deris Reyse i en Hast afskrevet Inscriptionerne, og derudover mange Feil begaaed; Af saadan Aarsage kand de Lærde saa lidet forlade sig paa dem som Gruterus og andre have udgivet. Af de, som for ham ligeledes har paataget sig denne Samling, berømmer hand fornemmelig Jo. Bapt. Doni en Florentiner, som bragte tilsammen hen ved 6000. saa vel Hedenske som Christlige Inscriptioner, og deraf efterlod Copier saavel til sine Arvinger som til det Barberinske Bibliotheck, hvilke Copier efter hans Død Carolus Datti vilde lade udgaae, mens er og under Forferdigelsen bortdød: hvorudover de allene ere komne for Lyset, som nogle Lærde, saasom Spon, Fabretti og Grev Malvasia, har af de Bar-

berinske Exemplarier udskreven. Blandt Anmerkningerne i denne Deel bliver Hr. Sabini kiendelige fra de, som Hr. Gori har hosføyed. Den anden Deel, som skal strax derpaa følge, er meren under Pressen, og alleting ferdige til Trykken; 40 Kaabberstykker som dertil kommer, og skal med de berømmeligste Monumenter i halv forhøyet og udstukket Arbeide forklares, ere allerede teignede. Denne Deel bliver af en udvalt Skiønhed og fuld af endnu ubekiendte Annotationer over disse afbildede og nu første gang for Lyset kommende Antiquitæter. Author føyer endnu 20 andre Kaabberstykker dertil, paa hvilke mange Ædelstene og allehaande andre Antiquiteter sees, som befindes enten i det store Hertuglige eller andre Cabinetter. Cabinetterne hvoraf denne Skat er bleven samlet ere fornemmelig Marquese Franc. Riccardi hans, som Riccardo Riccardi har sammenført, som har bragt mange Statuer og Inscriptioner fra Rom til Florentz, og derhos, foruden et anseeligt Bibliotheck, befindes Mængde af Segl, Ædelsteene, udgravet Arbeyde, Mynt og Skilderier; Hr. Gaddi Cabinet, som Ridder Nic. Gaddi begyndte at samle. Marchese Niccolini, som Marchese Johann, en Søn af Cardinal Angeli Niccolini, begyndte; og Hr. Caroli Thome Strozzi hvilket hans Farfader Car. Strozzi begyndte, og hans Søn Lud. Strozzi formeerede. Paa de 20 Kaabberstykker i denne første Deel forekommer blandt andet 74 Ædelsteene, som ere merkværdige for det skiønne Arbeids skyld, for Personernes og

Tin-

Tingens, som derpaa er at see, og særdelis formedelst de Konstners Navne som derved ere nævnte, deraf mange ey endnu har været bekiendte. Det sidste er et Metall-Monument med Carthaginensiske Bogstaver, som blev funden til Canna eller Canosa i Apulien, hvor de Romere fik det store Nederlag af de Carthaginenser, og derfra er blevet bragt udi Abbedens Petri Andreæ Andreini fortrefligе Cabinet. Tvende Metal Tafler, i det selvsamme Cabinet og i Skikkelse som en Bog, der befatter i sig nogle Rommerske Soldaters Frigivelse har givet Hr. Gori Anledning at skrive en lærd Tractat de armis Veterum; hvortil og 2 Triumph-Stetter af Marmor i Store Hertugens Cabinet, hvorpaa er at see mange Vaaben og Seirvindings Tegn, meget har contribueret. Hans Beskrivelser om Graven, om Tienerne, om Livia er allerede under Pressen, og faaer følgende Titel: Monumentum sive Columbarium libertorum & servorum Liviæ Augustæ & Cæsarum, Romæ detectum in via Appia, anno 1726. ab Antonio Francisco Gorio descriptum & XX. Tabulis æne incisis illustratum; adjectis item notis cl. V. Antonii Mariæ Salvini. &c. Paa Kaaberstykkene bliver alt hvad der blev funden i Graven afbildet, og Inscriptionen befatter Titelen af de Bestillinger som Tienerne og de Frigivne forvaltede i det Keyserlig Huus, af hvilke de fleeste ey endnu har været Antiqvariis bekiendte. Til Oplysning ere de Liviæ til Ære slagne Penge, samt halvudførte Stykker, Ædelsteene og andre Antiquitæter hos sopede.

Fye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 23.

Dend 3 Junii. 1728.

Dannemark.

Krumstrup.

Skioldet rødt, og derudi en hvid Bielke indskaaret med Takker, paa Hielmen 2 røde Byffelhorn og derimellem en hvid indskaaren Bielke. Af denne Familie have levet som er bekiendt Erich Krumstrup til Bondemoese Gaard i Svaninge Sogn i Fyen, som gav Gods til Faaborg Klosters Kirke, hvor hand og er begravet og sees hans Vaaben i Vindvet sammesteds, hans Frue var en Bolle Eggert Krumstrup til Bondemoese-Gaard, havde Ursula Breide Moder til

Sidsel Krumstrup / Hr. Claus Krumstrup til Rugaard, havde en Daatter ved Navn Karen Krumstrup, som blev gift med Hr. Jørgen Lirne til Hindemad og Søegaard.

Tydskland.

Udi Frankforth er trykt i afvigte Aar in fol. 5 Alphabeter 4 Ark stærk, Scriptorum historiæ Mo-

guntinensi cum maxime inservientium tomus novus, dette er samlet af M. Georg Christian Johannis og indeholdes deri 12 Vol. i følgende Orden: I. Georgii Helvich Antiqvitates Laurishaimenses. S. Chronologia præillustris, nobilis ac famosi, qvondam monasterii S. Lazari Laurishaimensis. Hr. Johannis har sat Helvichii Elogium for paa dette Verk, om ham fortiener vel noget at erindres, saasom mand til dato har derom haft liden eller gandske ingen Efterretning. Hand var fød til Maynz sidst udi det 16 Seculo, og fik 1595. den første Tonsur, 1610. var hand ad D. Albani Vicarius, og derefter Præst; 1615. Vicarius ad D. Martini og 1625, Beneficiatus in Vicaria dominarum albarum til Maynz; Hand døde der sammesteds 1632. den 5 Decembr. Hand var en stor Liebhaber af den tydske Historie, derudi hand har ladet følgende Skrifter udgaae:

De nobilitate Ecclesiæ Moguntinæ liber. Moguntiæ 1614, 4to.

Prodromus annalium Wormatiensium. Moguntiæ 1615. 4to.

Elenchus nobilitatis ecclesiæ Moguntinæ, Moguntiæ 1623, 4to.

Icones Electorum Moguntiensium Francof. ad Mœnum 1624. fol.

Narratio historica de dissidio Moguntino, qvod fuit inter Dietherum. Isenburgicum & Adolphum Nassovium Francof ad Mœn. 1626. 8.

Conradi Chronicon verum Moguntiensium cum annotationibus Francof. ad Mœn. 1630. 8.

Antiqvitates monasterii Laurishamensis Francöf. ad Mœn. 1631. 4to.
Herforuden bliver ham af nogle tillagt et Oplag af Eginhardi hands de vita & rebus gestis Caroli M. Et Apographum monumentorum Moguntiensium, saaog en Genealogie af den ældgamle Adelige Slægt von Cronberg. Disse Sager har hand ikke udgivet, men der ere nogle blevne ved Meß-Catalogos forforte til at troe saadant. I Manuscriptis har hand efterladt: Genealogiam Kolbianam sive Wartembergicam, hvilken tillige med Cassimir Kolb von Wartenbergs Faderlige Instruction, som 1710 derefter til Amsterdam er forbedred, under den Titel: Historia & origines S. R. I. Comitum de Wartenberg, ere blevne trykte:

Chronicon Monasterii hodiè verò Collegialis ad D. Albani extra mœnia Moguntina.

Brevis historia albarum dominarum sive sanctimonialium D. Mariæ Magdalenæ ad pœnitentes in urbe Moguntina.

Catalogum reverendissimorum suffraganeorum Moguntiensium, hvilke 3 Stykker Hr. Johannis hands Historie-Skriver udi Ertz-Stiftet Maynz have i den anden Tomo indlemmet. Foruden dette har mand fra denne Mand endnu in Manuscript. Antiqvitates Moguntinas, derom Hr. Johannes noget melder i sine egne Antiqvitatibus Moguntinis, som hand har lovet med forste at lade udgaae: Catalogum plenarium & absolutissimum omnium Prælatorum & Canonico-

nicorum ecclesiæ Moguntinæ majoris, hvilken afde Herrer Greiffenclau von Volrads Familie er forvaret, og har giort Humbrachto stor Tieneste udi hans Genealogie over den tydske Adel.

Closteret S. Nazarii Laurishaimensis selv, dessen Antiqvitæter her sees, som Helvich beskriver dem, ligger i Bergstrædet, 4 Mile fra Heidelberg. Hr. Johannis har villed indlemme samme udi denne Samling, saasom dette Closter har tilforn hørt under den Maynske Stoel, skiønt det nu staar under Pfaltziske Jurisdiction; Det er ellers det anseeligste og rigeste Closter i Tydskland, og har, efter Helvichs Relation, været ligesom et stor Fyrstendom eller Biskopsdom; Helvich har derudover med stor Flid beskreven dends Historie, i hvorvel ham derved noget Menniskeligt er mangfoldeligen arriveret; Som og Hr. Johannis udi Fortalen marquerer 23 særdeelis Feil og derunder regner og den Fabel om Egenhards og Emmæ Kierhed, som Helwich har troed; Hand har dets foruden giort unødvendige Omsvøb, og tit foredraged een Ting adskillige gange paa en absurd Maade. Hr. Johannes har ved dette Oplag ej alleneste søgt at udrydde Trykke-Vildelserne i det første Oplag, mens endog bragt Paragraphos og deres Inddeeling i bedre Ordning, og til Slutning hosføjed et Appendix af visse Documenter, der udi Helvich har feiled.

Liber animarum, eller et vist Necrologium, paa hvilket Forfatteren saa ofte beraaber sig, staaer i Schannats Collectione Vindemiæ literariæ, og

deductio juris electoralis Palatini in præpositu-ram Laurishaimensem, om hvilken Tolner har udgived et kort Udtog eller Extract, kand særdeles oplyse dette Skrift.

II. Joannis Mauricii Gudeni historia Erfurtensis. Denne Historie bestaaer af 4 Bøger, som dessen Auctor, en berømt JCtus, Chur-Mayntzische Raad og Professor til Erfurt, har i forrige Seculo ladet udgaae til Duderstadt 1675 in 8vo, derudover J. C. Neu seiler, naar hand skriver, at den er bleven trykt til Erfurt. Bogen er skreven med stor Flid; dog alligevel andforer Hr. Johannis i Fortalen adskillige berømmelige Historie-Skriveres Vidnisbyrd, som beskylder ham, at hand udi alle Ting har været alt for let troende, har ikke alletider fuldt de beste, mens mangfoldige gange saadanne Auctores, som mand lidet kand troe; hand lader see en aabenbarlig Partiskhed, og endelig forgiæves opholder sig med Bagateller. Derudover har Hr. Johannis i nogle hosføjede Anmerkninger erindred det, som adskillige Lærde dadeler paa Gudeno, paa det at Læseren deraf ikke skal lade sig betage. Ellers er Skrive-Maaden i dette Skrift meget god, og det Forsæt som Auctor i Fortalen viser, er ikke at laste; Hand siger: En tibi, civitatis amplissimæ historiam & populare in ea regimen exhibeo: neqve id solum, sed &, qvod antecessit, optimatum: ubi vitia simul, qvibus plebi optimates succubuere, & virtutes hujus, qvibus istis prævaluit, deinde ejusdem plebis errores, qveis suum tandem statum corrupit, qvasi in scena videbis,

III. Joannis Andreæ Schmidii, de conciliis Moguntinis dissertatio. Serrarius i sine Rebus Moguntiacis har i et særdelis Capitel handlet om de Conciliis, som der ere blevne holdte; Men saasom hand er alt forkort og uforstaaelig, saa har Hr. Johannis strax ved Udkomsten paa den første Deel af de Mayntziske Historie-Skrivere fattet det Forsæt at incorporere i denne Samling dend Disputation, som Hr. Polycarpus Lyserus under Hr. Abbed Schmids præsidio holdte 1713 til Helmstad om de Mayntziske Conciliis. Da nu Opleggeren giorte Andsøgning hos Hr. Abbed Schmidt om denne Disputatz, har hand ikke alene oversendt ham samme, mens endog en anden in Mic. om liige disse samme Conciliis, som hand herefter lader trykke i den anden Part af den Sagittarianske Indledning til Kirke-Historien. Samme meddeler Author her, men i en stor Deel forbedret; Thi hand har ikke alleniste andført adskilligt om de Mayntziske Conciliis, hvilket har været Serrario og Abbeden Schmidt ubekient, mens endog tillige givet en Efterretning om nogle conciliis, som paa andre Stæder, under dette Stift beliggende, ere blevne holdte: Hvorved hand har giort adskillige Annotationer over Abbedens Skrift, som hand har sat under Texten, og med et særdeles Skrift adskildt sin Tilskrift fra Abbedens Arbeide. Der kommer 51 saadanne Concilia for.

IV. Joannis Huttichii collectanea antiqvitatum iu urbe atqve agro Mogûntino reperta-

rum. Mand har til Dato lidet vidst af denne Huttichii Liv og Levnet, og er det derfore meget got, at Hr. Johannis setter hands Elogium foran paa denne itzige Bog. Hand var fød til Maynz, blev Magister Philosophiæ, holdte sig først op til Maynz / siden til Straßburg; Der sammesteds blev hand 1525 den 28 Febr. Borger / 1527 Canonicus til S. Thomæ, og 1530 Chor-Konge til Cathedral-Kirken; Hand døde 1544 den 4 Martii, hand var en stor Ven og Liebhaber af Antiqviteter, og særdeles de Rommerske, lod og følgende Bøger udgaae: Collectanea antiqvitatum in urbe atqve agro Moguntino repertarum, Moguntiæ 1520, fol.

De Romanorum Imperatoribus libellus, una cum imaginibus eorum, qvales in nummis reperiuntur. Argentorati 1576 in 8vo. Hvilken Bog tit siden er bleven oplagt.

Consulum Romanorum elenchum, som 1552. tillige med Imperatoribus Romanis er bleven trykt til Strasburg, in 8.

Ellers har denne Huttichius til Strasborg stiftet en Gave, af hvilken Øvrigheden der sammesteds maa udstyre fattige Borger-Piger, dersom de ej gifter sig med Soldater.

De itzige Antiqviteter til Maynz har hidindtil været rare, og har Immanuel Weber hafft i Sinde at lade de samme oplegge, mens er ved den ham overilende Død bleven forhindret. Huttichius har selv seet de fleeste Ting, som hand her beskriver, og har siden med stor Omhyggelighed

giort

giort en Udkastning paa dem; Derudover er Hr. Johannis ikke tilfreds med Hr. Leibnitz, somderom i sine Miscellaneis har raisoneret og dømt, admodum malè descriptas esse has antiquitates. Da Huttichius først udgav de samme, vare de skaarne i Træ, mens nu har Author formaaed Opleggeren til at lade dem stikke i Kobber. Det gandske Verk bestaar i en Samling af allehaande Inscriptioner som findes i og omkring ved Maynz, til hvilken Hr. Johannes har føyet et tredobbelt Anhang; Det Første bestaar af Blumbergs, Tentzels og Hiegellii Betænkninger om dend saa kaldet Eikelsteen, hvilken Blumberg holder for en Last-Steen, som Naturen har sammenført, men de andre for et rart Verk af en Konstner: hvorved Eichelsteenen tillige i Kaabber forekommer. Det andet Anhang viser i Kaabber en Pyramide / som ved Maynz skal være Druso til Ære opreyst, deraf mand kalder dend Drusi Jocum, eller Drusenloch, og derhos en udførlig Beskrivning over denne Pille; Samme er forlængst bleven ruineret. Den tredie Anhang legger Læseren 6 Inscriptioner for, som først efter Huttichii Tider af Prowero, Hiegellio og andre er bragt for Lyset.

Nederlandene.

Udi Hag har van Duren ladet følgende trykke: Memoires curieux d'un Ministre étranger, contenant l'état present de la Russie, précédez de deux Lettres, qui contiennent le caractere du

feu Czar & de ſes Miniſtres, & la vie & Caractere du Prince Menczikof.

Udi Amſterdam er hos Wetſtein og Smith Humphrey Dittons fortreffliche Skrift: A Diſcourſe concerning the reſurrection of Jeſus Chriſt, hvilket er 4 gange blevet trykket i Engeland, af det Engelſke overſat i Franſken, og er kommed for Lyſet under følgende Titel: La Religion Chrétienne demontrée par la reſurrection de notre Seigneur Jeſus Chriſt; en trois parties, dont la l'expole aux yeux des Déiſtes les Conſéquences d'un Examen negligé; La II. explique la nature & l'obligation de l'Evidence morale, & la III. fournit les preuves de la Reſurrection de notre Sauveur. Avec un ſupplément, où l'on dévelope les principaux Points de la Religion Naturelle. Par Mr. Homfroi Ditton, en ſon vivant Maitre de l'Ecôle de Mathematique érigée en dernier lieu dans l'Hôpital de Chriſt, à Londres. Traduit de l'Anglois par A. D. L. C. Tomes II. à Amſterdam 1728. 8vo. 1 Alph. 20 Ark.

Engelland.

Udi London er udkommen den 3die Edition af følgende Bog: The primitive Liturgie and Eucharift, eller den første Kirkes Kirke-Brug og Alterens Sacramente efter Jeſu Chriſti og Apoſtlernes Indſtiftelſe, til Oratorii Brug. Der er en nye Fortale ſat forand, derudi Author viiſer, hvorviit Oratorium i mange vigtige Puncter o-

ver-

vergaar de andre Christlige Religions-Forvandte, og til hans Lærdoms Fornødenhed andfører hand Erke-Biskop Wake, Biskoperne Forbes og Taylor og Doctorene Hammond, Grabes, Medes og Johnson deris Vidnisbyrd, og endelig viser hand, at den Engelsk Kirke handler mod sine Fundamental-Lærdomme, og er fordervet i de væsentlige Stykker og Hoved-Puncter.

Sammesteds er udkommen Firma Burgi, or an Historical Essay concerning the Cities, Towns and Buroughs of England. By Thomas Mondax Esq. Historiogr. Reg. Lond. 1726. f. III. alph. 20 Ark. Hr. Mandox er blant Historie-Skriverne af Engeland ikke ubekiendt, thi vi har ham at takke for det Ao. 1702. trykte Formulare Anglicanum og dend for lang Tiid siden udkomne Historii of the Exchequer. Som hand nu i hin har søgt at viise fornemmelig Notten af diplomatibus, der af hand en stor Deel besidder, og er lidet bekymret over, hvad derom af andre Authoribus er bleven sagt; saa er og denne Bog, endskiønt dend ved nogle Dissertationer tilsammen hænger, gandske med Dipiomatibus forklaret, hvilke andgaaer dend Kongelig Ræt over Stæderne i Engeland. Mand finder her ey nogle Antiquiteter eller andre Ting, som hører til Stædernes Beskrivelse, mens Author beviiser alleene, at alle Stæderne tilhører Kongen som et fast Lehn, saa at det gandske gemeene saavel som visse Borgere ere pligtige og skyldige til at erlegge deres Gaver. Men hand vil endnu giemme meget til et andet

Skrift

Skrift, som faar den Titel: Feudal Historii and Custumier of England. Author har overalt compleeteret de abrupte og afkortede Ord, og Verket er meget smukt og reent trykket.

Endnu Sammesteds er trykt 1725. in 8. A new Voyage round the World in II Partes, samme bestaar af 1 Alph. 4 Ark og 4 Kaaberstykker. Denne Reyse-Beskrivelse indeholder synderlige Ting / idet en Skibs-Capitain George Schelvocke fornemmelig derpaa seer, nye Sager at kand aabenbare. Reysen er hemmelig af en Engellænder bleven paataget, som derefter har giort det Ostendiske Compagnie god Tieniste. De ere komne paa den 61 Grad af den Sydlige Brede, og haver i det Sydlige America fundet en Vey fra Baldivia over Bierget til paa den anden Side af Sven, og antreffed Guld-riige Floder og andre Merkværdigheder.

Italien.

Udi Neapolis er trykt: Nicolai Parthenii Giannettasii Neapolitani, è Societate Jesu, opera omnia Poëtica, Tomus I. Complectens Naumachica & Bellica, Neapoli 1715. Tomus II. Complectens Piscatoria, Nautica & Halievtica, ib. 1715. Xaverius Viator, seu Saberidos carmen posthumum, cum notis ab intimo Parthenii amico additis, Tomus III. ib. 1721. Annus eruditus in partes qvatuor seu stata tempora distributus. Ver Herculanum, Pars I. Æstates Surrentinæ, Pars II. ib. 1722. Autumni Surren-

rentini, Pars III. Hyemes Puteolanæ, Pars IV. Neapoli 1722, in 4to. De fleeste af disse Skrifter ere mæren adskildte, og nogle meer end eengang trykte, men findes her i denne Edition alle samlede/ hvilke mand har Grævv Antonii Rambaldi di Collalto Gavmildhed, der har ladet samme trykke paa sin egen Bekostning, at takke for. Opleggerne vil herefter udførligere give Underretning derom, og her indføre Auctoris Liv og Levnet paa Latin, samt hands Effigiem i Kaaber, ligesom det Deels af ham selv, Deels af een hands gode Venner er bleven beskrevet, hvoraf er at see, at den samme er fød til Neapolis 1648, og død til Massa 1715.

Udi Venedig er trykt Relazione mandata à Giornalisti, dell' opera del Sig. March. Scipione Maffei che quest' anno 1727. in Verona data alle stampe di Giovan Alberto Tumermano staper uscire conquesto titolo: Istoria diplomatica che serve d'Introduzione all' arte critica in tal materia &c. Denne Extract er forferdiget, da Hr. Maffei Skrifft alt var trykt, mens ey kommen for Lyset, i Henseende en Kobberplade 2 gange mislingede, og 3die gang maatte forfærdiges. Opleggeren forsikrer, at der ey i lang Tiid er udkommen nogen Bog, som med vigtigere Opdagninger og saa mange nye og meget rare Sager har været opfyldt, som denne. Det Vigtigste er uden Tvivl de af Authore inddragne Dissertationer, de Italis primitivis, hvorom Opleggeren siger, at det er utroeligt, hvad for en Mængde af ubekiendte Anmerkninger og fremmede Videnska-

ber

ber mand derudi finder. Dempsters Skrifft om Antiqviteterne i Hetrurien er kort forher udkommen, der ved hans Foretagende og Hensigt i alle Maader er at prise, men Smagen og Deduktionen kand mand ikke aldeles meget berømme, saasom der i Bogen er ey nogen Ordning, og de Hetruscers Sager bliver tit og ofte med nye og egne Authoribus beviiste / og at Author troer, at en Ting er bleven opfunden af de Hetruscer, naar hand kuns veed at nævne en gammel Author, som om dend Ting har talet, skiønt samme ey med ringeste Ord har meent de Hetruscer. Samlingerne og Raaberstykkerne om mange Hetruscis ke Monumenter ere høyt at skattere; mens det var at ønske, at de vare sammensankede til en bequemmere Brug, og i Slutningen hosføyede, mens ikke at være strøede Demsters Verk gandske igiennem, ligesom hand derpaa sigtede, eller samme havde seet og samled. Det er mærkværdigt, at de fleeste og beste Steder, som Marggrev Maffei i begge Arkene om de Hetruscer anfører, ere ey i nogen af begge Dempsteri Tomer mentionerte eller nævnte. Saa er og Methoden og Beviisets Sikkerhed vel at merke og særdeelis, da hverken Dempster eller Scaliger, eller Bochartus, eller Salmasius eller nogen anden kunde finde noget at determinere dette Folks Oprindelse med, hvilken dog her paa det nøyeste determineres, tillige med en Samling og Overeensstemmelse af de Efterretninger og Annotationer, som mand ey uden Forundring og Fornøyelse kand læse. Paa lige Maade

hand,

handler Author og om Latinerne; og merkeligt er det, at hand viiser, hvorledis de Monumenta, som mand hidindtil aldeelis har troed at være paa Hetruiciske Sprog, dog i det Latinske ere forfattede.

Herforuden er Sammesteds kommen fra Pressen Lettera del P. D. Stanislao Santinelli, C. R. S. sopra un antico biechtere. Da P. Sebast. Pauli Keyserlig Theologus og Prædicant kom tilbage fra Vien, hvor hand anden gang havde holdet Faste-Prædikerne, og blev benaadet med en Aarlig Naadsens-Penge af 600 Rdr. paa Biskopdømmene i Sicilien, og da hand var paa Reysen til Modena, for at overbringe Hr. Muratori en Guld-Kiæde i Keyserens Navn, besaae hand til Meyland Abbedens Eriprandi Visconti Cabinet, og ved det hand beskuede de der værende Antiquiteter, erindrede hand sig P. Santinelli Dissert. om Tildrikken, lod og straxen aftegne en gammel Glas-Pocal med et Omskrifft, for at viise P. Santinelli samme til Rom. Det er en stor Pocal uden Foed, med en Kugel-rund sammengaaende Bond; hvorudover det er at slutte, at dend er bleven sat paa en særdeelis Foed af Metall eller anden Materie, og saa snart dend har været udtømmet, straxen igien er bleven iskienket og omkring drukken. Mand finder deslige og i andre Cabinetter, dog uden nogen Omskrifft; Saasom de Gamle pleyede at drikke saadanne gandske ud, og den sidste Draabe at slaae paa Bordet eller paa de hossidende Giester eller paa Fodtrinet. Denne Begere eller Pocal er temmelig stor, og deraf er at slut-

slutte, at dend ved omkring gaaen er bleven gandske fuld uddrukken. Dend er af Skikkelse som en Klokke, og er uden til fra det Underste af til over Midten ligeledes omgived med et Garn af Smeltning, som bestaar af runde eller snarere langagtige mørke-blaa Cirkler, som ere heftede tilsammen med heel subtile Glas-Traade, hvilket Arbeide, som det siunes, har ey anderledis kunde blive forfærdiget end ved en Lampe. Denne Zirath siunes ey at være giort fast paa Begeret i Ilden, mens med en vis limagtig og sey Materie, paa den Maade som mand nu omstunder betiener sig af Huusblaß. Om Bogstavene, som oven ved Randen runden omkring Begeret er at læse, og seer grønne ud, først med en Diamant ere indskaarne, eller med Smeltning derpaa trykte, eller paa anden Maade derpaa giorte, har P. Santinelli ey kundet erfare af det derover erholdte Skilderie; Bogstaverne udgior følgende Ord: Bibe! vivas multis annis. P. Santinelli gaar det forbi, som mand her ved kunde sige om de Gamles Kunst i at arbeide i Glas, og tager kuns denne Omskrifft i Betragtning. Hand efterseger, om samme har været en Maade ved Tildrikken, da mand ellers og siger, bene te, eller bene tibi; enten dend, som har drukket, eller dend som byder den anden at drikke, har giort denne Lyk-Ønskning; om den ene har sagt bibe, og den anden Vivas, eller begge Ordene ere bleve sagt af en og den samme. Hand beslutter endelig, at bemeldte Ord har ikke været saa meget en Maade af de der drikker som de har været en Formaning og Ønske ved Glasset til den samme.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 24.

Dend 10 Junii. 1728.

Dannemark.

Krumpen.

Skioldet er sølv, og derudi et rødt Mølle-Hiul, paa Hielmen toe jern-klædte Arme, som holde med Hænderne saadan et Hiul. 1435. var Jesse Krumpen, overværende ved det Forliig imellem Kong Erich af Pommern og det Svenske Raad, 1519 var Styge Krumpen udvalgt til Biskop i Borglum, 1537. blev hand med de andre Biskoper fangen, nød dog ey allene den Naade, at hand imod sin Revers og Forpligt blev løßgiven, men endog til sin reputeerlige Underholdning beførget med Borglum Kloster og tilliggende Gods, hvil-

ket hand igien afstoed og overdrog til sin Morbroders Sønneson Niels Styge Rosenkrantz, og fik selv derimod Asmild Kloster i Forlehning af Kongen, hand dede 1551. begraven i Mariager. Maren Niels Daatter Krumpen havde Hr. Christen Friis til Lundbye Gaard, Hr. Axel Krumpen ligger begraven i Ringsted. Hr. Jørgen Krumpen gifstede sig med Anne Rosenkrantz, Hr. Styge Rosenkrantz, og Birgitte Ronnovs Daatter, med hende havde hand en Søn, Hr. Otte Krumpen, og en Daatter Johanne Krumpen. Hr. Otte Krumpen til Trudsholm, Danmarkes Riges Marsk og Raad, blev slagen til Ridder i Kong Christiern den II. Kroning til Stockholm, var Høvedsmand over det Folk som Kongen sendte til Sverrig, havde Langeland i Forleening, da Adelen opsagde samme Konge Huldskab og Troskab, fik siden Hundslund Kloster i Forleening. Hand var 2 gange gift, 1) med Drude Krumedige, Claus Krumedige til Højbyegaard og Else Totts Daatter, de havde ej Børn sammen; siden fik hand Anne Lykke, som var Peder Lykke og Kirsten Høgs Daatter, Hr. Anders Billes Efterleverske, de havde ej heller Børn, hand boede paa Lindholm ved Mariager, hvilken hand efter sin Frue kaldte Drudisholm, hand dede 1569 den 29 Julii, i sit Alders 96 Aar, blev begraven i Mariager Kirke, var den sidste af hands Slægt, og blev Vaabenet med ham, som den sidste af denne Slægt, nedlagt.

Mag:

Mag. Albert Thura, Sogne-Præst til Leirskov og Jordrup Menigheder ved Colding i Riber-Stifft, haver for nyligen udgived et lidet Skrift, af følgende Titel: Alberti Thura, Laur. fil. Pastoris Leickovienſis in Cimbria, Epiſtola ad populares ſuos æſtimatiſſimos, qvâ propoſitum ſuum

& pium desiderium significare voluit. Hafn. 1728. in 8vo. Som Auctor har næsten udi 10 Aar samled sig en anseelig Mængde af sit Fæderneslands Programmata, Orationer, Effigies og Disputatzer, og hand, af en særdeles Inclination til sit Fæderneland, ønskte gierne at see denne sin Collection, om mueligt var / completered, haver hand i denne sin Epistel aabned sine Tanker for sine kiere Landmænd, og ladet samme have i følge med sig 5 Classer, hvoraf de 4 første Classes indeholder alle de Programmata som hand hidindtil har samled af de 3 Academier i Danmark, nemlig Kiøbenhavns Universitet, det Adelig Academie i Soor, og det Ridderlig Academie i Kiøbenhavn; dernæst de Orationer, som hand haver, og af Danske Mænd ere holdne i eller uden for Danmark, saa og de Disputatzer, som Danske Mænd paa udenlandske Academier har ladet udgaae; Endeligen, Danske lærde Mænds Effigies, som findes paa hands Studeer-Kammer. NB. I disse 4 første Classer har hand specificeret alt det, som hand har hidindtil, ikke uden Møje og Bekostning, samled, og som virkeligen findes hos hannem, paa det at alle, som denne hans Epistel maatte komme under Øine, kand see, hvad hand har, og deraf slutte, at, hvis her ikke findes anført, er det, som hand med Længsel venter fra andre at faae indsamled. Den 5te eller sidste Classe melder om adskillige Danske Mænds Disputatzer, som hand sattes til sin store Collection, der, efter hands Epistel, skal næsten bestaae af 3000 Disputatzer, som

i Dan-

i Danmark ere holdne. Og, som Auctor selv haver indretted sig, til sin egen Nytte, en Catalogum paa denne rare Samling af Disputatzer, 3 Fingre tyk in 4to skreven, hvori findes Disputatzer, holdne i Danmark fra Aar 1550 indtil nærværende Tiid, haver hand ikke i denne 5te eller sidste Classe kundet opregne alle dem, som hand haver, (saasom det havde faldet for kostbart / slig en vidtløftig Designation at lade trykke,) men alleene melded om dem, som hand ungefehr veed, at hand til sin Collection fattes. Hvorfore bemelte Mag. Thura herved ærbødigst og instændigst beder sine høitæstimerede Landmænd, som maatte faae denne hands Epistel og Designation i Hænde, at de vilde udvise deres Gunst og Kiærlighed imod ham og Fædernelandet, med at contribuere, hvis de kunde undvære, til denne Collection, som hand vel ikke, uden til Nationens Ære, haver paataget sig at samle.

Sverrig.

Udi Stockholm er trykt den anden Tomus af Johan Arnds Forklaring over Catechismum.

Ligeledes er sammesteds ved Trykken udkommen Carl Elds Poëtiske Verk, Myrther og Epitaphier, bestaaendes af 24 og et halv Ark.

Tydskland.

Udi Brunsvig er trykt i afvigte Aar 1727 in folio, 4 Alphab. 7 Ark stærk, tillige med 7 Ark Kaabberstykker: Magnalia Dei in locis subterraneis:

das ist: Unterirrdische Schatz-Kammer aller Königreiche und Länder, in ausführlicher Beschreibung aller mehr als tausend sechshundert Bergwercke durch alle vier Welt-Theile, welche von Entdeckung derselben bis auf gegenwärtige Zeit gebauet worden, und noch gebauet werden, in was Stande sie jemahls gewesen, und wie sie jetzt beschaffen, was vor Ertz-Steine und Berg-Arten aus solchen jemahls gewonnen, und noch zu Tage ausgefordert werden, ꝛc. in Geographischer Ordnung und einigen Kupffer-Figuren zu besichtigen dargestellet von Francisco Ernesto Bruchkman, Med. Doct. Acad. Cæs. Nat. Can. & Soc. Reg. Pruss. Scientiar. Colleg. & Pract. Brunsvicens. Den omstændelige Beskrivelse, som findes paa Titulen, viser til nøje, hvor stor Møje, Tid, Leilighed og andre Omstændigheder, som enhver ej kand vente sig efter eget Lykke, men ligesom Lykken derfor raader, udfordres, til at bringe saadan et Verk til Fuldkommenhed. Hvo som tenker til at paatage sig slig Arbeide, maae ey alleene være en god Kiender af alle slags Metaller, men endog besidde en tilstrekkelig Videnskab, hvilket falder saa meget desto vanskeligere, da mand derom ey endnu har noget fornøyeligt Skrift, da nu Mr. Bruchman til dette Studium ey allene har havt Lyst, men endog selv beseet og befaret de fornemste Bergverker af Tydskland og Ungern, flittig igiennembladet de forekomme Skrifter om Metaller og Bergverker, og derhos fornummet at en Historia Geographia og Chronologie over Me-

tal-

tallerne feyler, har hand tenkt derpaa at raade Boed. Hans Modestie gaar saa viit, at hand tilstaar sit Arbeyde at være ufuldkommen, den Orden hand bruger i dette Skrift, er at hand har rettet sig efter Landene og Byerne, og søgt at hielpe den, i Henseende til de smaa Byer, indlybende Mangel ved et Alphabetisk Register. Mangel paa tilstrekkelig Efterretning kand vel iblandt undskylde ham, at hand ofte ey anforer videre end blotte Naune af Bergverkerne. Begyndelsen til dette sit Verk giør hand med de Spanske og Portugisiske Bergverke, hvilke i Gierningen ikke ere saa slette som de af Indbyggerne agtes, i Henseende til de Riigdomme, som de hente fra den nye Verden. De adskillige kostbare Steene, som Hr. Bruchman her anforer af de Portugisiske Bierge, fortiene ey at erindres. Tagus selv forer en rig og skion Guld-Sand, og mand troer i Almindelighed at de Portugisiske Kongers Krone og Zepter ere forferdigede af dette Guld. Landet feyler ey heller for Sølv-Ertz, da Romerne i deres Tider ey allene have hentet utallige Skatter af dette Land med deres Skibe, men mand endog den Dag i Dag er arbeyder ved Guacaldane et Sølvverk, hvis Uddeeling Aarlig indbringer Kongen, naar alle Omkostninger ere fradragne, 500000 Ducater. Guld-Bierget i Rio Janeiro er, og saa fremt det bedre blev holdt ved lige, saa giftig, at Jesviterne 1659. for dette Bergverk have buddet Kongen 18 Tonder Guld. De Spanske Bergverker ere fra uoptenkelige Tider af saa berømte,

at derom udi Machabæernes Bog 8 Cap 3 v. allerede er meldet, hvorledes Romerne i Spanien have fort store Kriger, og erobert de Biergverker af hvilke mand grov Guld og Sølv. Ja de Summer som Romerne derfra have hentet ere hart ad utroelige. Nogle holde og for, at dette Rige er Salomonis Guldrige Ophir. Men disse fordum saa berømmelige Gruber ere nu omstunder ey nær saa berømmelige, og mange tvifler om, at der endnu findes store og rige Aarer, thi ellers havde Spanierne vel udi sidste Krig med Portugal vidst at fore sig det til Nytte, da de havde saa stor Mangel paa denne til Krigen saa nødvendige Ting; men det kand ej være rimeligt, at alting i Spanien skulle være ledig og udtømmed, og de forhen rige Aarer i nogle 100 Aars Tid ej skulde have havt deres gode og anseelige Tilvæxt; Ja nogle give for, at det skal være forbudden at opløge i Spanien de underjordiske Skatter da mand paa en anden Tid kunde fore sig dem til Nytte, og spare denne Nød-Skilling, indtil mand eengang maatte feile de rige Indianske Guld- og Sølv-Giænger.

Udi Leipzig er i Aar udkommen in 4to, Joh. Gottlob Carpzovii S. Th. Doct. Prof. Publ. & Archi-Diaconi in Academia & Ecclesia Lipsiensi Critica sacra Veteris Testamenti parte I. circa textum originalem. II. circa versiones. III. circa Pseudo-Criticam Guil. Whistoni soluta. Dette Verk bestaaer af 51½ Alphabeth. D. Carpzovius har i dette Verk anfort alt hvis som henhører til Critica sacra, af det gamle Testamente i et

Sy-

Systema, og tillige grundig igiendrevet, hvad Religionens Fiender i vore Tider har forebragt imod samme Bog. I Prolegomenis handler hand om Brugen og Misbrugen af Critiqven udi den hellige Skrift, saa og om dessen Beskaffenhed og Skiæbne. Verket i sig selv bestaaer af 3 Deele, hvoraf den første indeholder Critiqven af Original-Texten. Det bestaaer af 9 Capitler, hvoraf det 1) handler om den Hebraiske Codicis Guddommelige Oprindelse; det 2) om dessen Authentia og Anseelse; det 3) om dessen Puritet og Integritet, og det 4) om dessen Inddeelinger; det 5) betragter denne Codicis Original-Sprog, nemlig det Hebraiske og Chaldaiske, og er inddeelt udi 7 Afdeelinger, hvoraf den 1) undersøger det Hebraiske Sprogs Navn, den 2) dessen allerældste Alderdom, den 3) dessen Natur og Beskaffenhed, den 4) dessen Anseelse og Fortreflighed den 5) dessen adskillige Alder og Hændelser, og den 6) de Hebraiske Bogstavers Alder, den 7) Puncta, Vocalerne og Accenterne, og det 8) Chaldaismum Biblicum. Det 6 Capitel handler om Masora, det 7de om Keri og Chetib, og den Hebraiske Textes Lectionibus variantibus. Det 8de om de Hebraiske Codicibus, MSS.; Og endelig det 9de om adskillige Oplag af den Ebræiske Bibel. Den anden Deel af disse Critica sacra er destineret til Oversættelserne af samme Bog, og bestaaer af 8 Capitler, hvoraf det 1) handler om Targumim eller de Chaldæiske Oversættelser; det 2) om de 70 Fortolkeres Version; det 3) om de andre

Grædske Oversættelser af det gamle Testamente og Originis Verker; det 4) om den Samaritanske Pentateucho; det 5) om den Syriske, Arabiske og Æthiopiske Oversættelse af det gamle Testamente. Det 6) om den Latinske Versione vulgata. Det 7) om de nye Latinske Versioner. Og det 8) om de Jødiske tydske Oversettelser. Den 3die Deel er imod Villiam Whistons Pleudo-Criticam, og i sær mod hans Essay towards restoring the true text of the old Testament and for vindicating the citations made thence in the new testament som 1721. udkom in 8. i London. Samme bestaar af 10 Capitler, hvoraf det første beviiser, at saavel i de gamle som nye Hebraiske Codicibus findes een og den samme Lection uforandret. Det andet Capittel undersøger de Sprog der i det nye Testament anføres af det gamle. Det 3die handler om de 70 Fortolkeres Versions Beskaffenhed i de gamle og nye Codicibus. Det 4de viiser Salomons Høysangs Guddommelige Oyrindelse og Canonske Anseende mod VVhistons Supplementum til hans Essay som 1723 er trykt for sig selv udi London. Det 5te Capittel opdager de Hebraiske Bogstavers sande og gamle Caracter. Det 6te forkaster den Samaritanske Pentateuchi ægte Anseende. Det 7de er befæstiget med Bibelske Citationer, saaledes som de anføres i Kirke-Fædrenes Skrifter. Det 8te handler om Josepho saavel om hans Bibelske Allegatis som hans Tids Regning. Det 9de Capittel igiennemdrive Pezrons falske og af Whiston atter opvarmede Fo-

regivende ligesom de Hebraiske og Græckiske Codices af det gamle Testamente i Begyndelsen af det andet Seculo er vorden forfalsket af Jøderne, og endelig undersøger det 10 Capittel, de Middel, som efter Whistons Foregivende kunde med een Nytte anvendes til at retablere den rette Text af det gamle Testamente. Herpaa følger to Registere, hvoraf det første indeholder Summarier over alle Paragraphos i hele Verket, og det andet er over de enten forklarede eller vindicerte Skriftens Stæder. Over de tvende første Deele, der til den største Deel ere udkomne, som Dissertationer fra 1721. til 1726. har D. Carpzovius offentlig disputeret, men dem siden forbedret og forandret, ja eendeel af nye dertil satt. Den store Belæsenhed, den grundige og systematiske Udførsel og det gode Val af de beste og sikkerste Meeninger som befindes i dette Verk giver samme ey et lidet Fortrin frem for de andre, som ere skrevne i denne Materie.

Continuatio af M. Georg. Christian Johannis Scriptorum historiæ Moguntinensis &c.

V. Monimenta qvædam sepulchralia anno 1714 Moguntiæ eruta & paucis explicata à Carolo Gustavo Heræo. Da Chur-Fyrsten formedelst Maynz Fortification 1714. lod noget grave, saa blev disse Inscriptioner fundne og sendte til Wien, hvor Hæreus forklarte dem med Annotationer, og giorde dem tillige med hans tydske Digte, som hand lod trykke tilsammen, offentlig bekiendt. Det gandske Verk bestaar af 2 Ark, og er af Hr. Johannis endnu bleven formeeret med 2

Inscriptioner. Overalt har Heræus i dessen Forklaring ey været lykkelig.

VI. Wilhelmi Ernesti Tenzelii brevis designatio Moguntiensium quorundam moduli majoris, aliorumque cum Vetustiorum tum recentiorum nummorum. Det er ligeledes et lidet Opus af 4 Ark, hvilket Tenzel lod udgaae paa tydsk, og som hand dend Tid var til Maynz, overgav hand det til Chur-Fyrsten der. Men som det er meget ufuldkommen, saa har Hr. Johannis maatted resolvere at indlemme samme, saadan som den var, i dette lidet Verk, i hvorvel hand har formeered dend med nogle Anmerkninger rettet dend i nogle Vildelser, og i et Appendice har hand tilsat fiire Stykker Mynt, som ere blevne slagne paa den itzige Chur-Fyrst.

VII. Nicolai Seelænder Sylloge bracteatorum sive nummorum cavorum ab Archiepiscopis Moguntinis olim cusorum. M. Seelænder Kongelig Engelske Kobberstikker har 1725. stukked disse huule og Blik-Mynt i Kaabber, forseet dem med en tydsk Forklaring, og dem til den itzige Chur-Fyrst dediceret og tilskrevet. Skiønt nu dette Arbeyde completerer og forbedrer det foregaaende Hr. Tenzels, saa har Hr. Johannis ligeledes ladet her Kobberstykkerne afstikke, og oversat Authoris tydske Skrifft paa Latin. Det samme lille Verk er ret artigt afdeelt efter Chur-Fyrsternes Orden, og skrevet med god agtsom Tilsiun.

VIII. Series Archiepiscoporum Moguntinensium

sium, monumentis Cæsarianorum numismatum posteris servata auctore Carolo Gustavo Heræo. Heræus har for nogle Aar siden af det Keyserlig Cabinet ladet disse Mynt stikke i Kaabber paa et stort Ark, i Form somet Patent, saaledis, at midt paa var denne itzige Chur-Fyrstes Brystbillede, og om same hans Forfædres Mynt, af de smaa 2 og 2 nest ved hinanden, mens Medallionerne staar paa Randen, hvilket Kobberstykke hand har dediceret den itzige Chur-Fyrste med følgende Tilskrifft:

Lothario Francisco
Archiepiscopo Moguntino,
S. R. I. per Germaniam Archicancellario
& Electori
Episcopo Bambergensi
majorum laudes
fidelitate
Erga Cæsarem & imperium
æquitate,
Magno animo
Bonarumque artium cultu
in se velut in centrum
derivanti.

Hr. Johannis har ikke beholdt denne konstige Façon paa Mynterne, mens hand har forestillet dend i deris Ordning paa 4 særdeelis Ark.

IX. Theodorici Gresemundi de violata juxta Moguntiam S. Cruce, historia & carmen. Saasom der lidet er bekiendt om denne Gresemund, undtagen hvad som Trithemius om ham har skre-

skrevet; saa har Hr. Johannis og sat hans Elogium foran i Bogen. Hans Fader var Theodorius Gresemundus, som af hans Fæderneland Meschede og bliver kaldet Diderich von Meschede, en berømmelig Medicus og Liv-Doctor hos 2 Ertz-Biskoper af Mayns; Denne berømmelig Medici Søn som vi her taler om, var født til Spir, og havde saa ypperligt et hoved, at hand allerede i sit 15de Aar formedelst artige Taler og Digt var udi stor Anseelse; derhos saa lagde hand sig og efter Jura, hvorudi hand blev Doctor, derpaa Canonicus til S. Stephani, saa Chur-Fyrst Jacobi Vicarius i Geistlige Sager, og endelig Protonotarius og General Dommer over Ertz-Stifftet Mayns, ligeledis af Collegio S. Stephani blev udnævnt til Definitor cleri minoris og Scholasticus. Hand dode 1512. af en Hævelse paa hans Drobel, hvor af hand blev qvalt; hand var af en meget maver Anseelse, middelmaadig Statur, og havde sort Haar, hand forfærdigede og, meestendeel i hans unge Aar, efter følgende Skrifter, som meest Trithemius erindrer:

Dialogus de septem liberalibus disciplinis.

Oratio nomine philosophiæ & oratoriæ ad rerum publicarum gubernatores.

Dialogus de spurcis insolentis & insanientis populi Germanici ludis ac intemperiis, tempore incuntis anniversarii Christianorum jejunii.

Carmen in monachum quendam, dogma de B. M. V. sine peccato in utero concepta impugnantem.

Antiquitates urbis & agri Moguntini præcipuæ.
Catalogus episcoporum & archiepiscoporum Moguntinensium.
Violatæ ab impio nebulone Schelkropf sacræ crucis historia.
Epistolæ, epitaphia, epigrammata &c.

Hvad dette itzige Skrifft anbelanger, saa fortælles derudi, at en vis Catholisk Persohn ved Navn Schelkrof, da hand var ulykkelig i Spill, truede, at hand vilde hevne sig paa det neste Crucifix, hvilket hand og gjorde, og det første ham forekom huk hand i Stykker med Kaarden, da der efter Hullerne flod Blod ud, og denne Gjerningsmand derfor levendes blev brendt. Da nu vores Gresemund laae engang syg af en Feber, giorte hand et løffte, at blev hand frisk igien, vilde hand beskrive denne Passage. Hand har og derefter giort dette baade paa Vers og solut Stiil, og hefter saadan Beskrivelse i Kirken til Kaarset ved et Altar, fra hvilket det siden blev afrevet, men 1514. trykt udi Strasborg, og adskillige gange oplagt. Den solute Beskrivelse er meget kort, derimod den anden bestaar af 662 Vers.

X. De Chalcographiæ inventione poema Encomasticum Johanne Arnoldo Bergellano Authore. Mr. Johannes har havt i Sinde ved dette Poema at føye en Afhandling om Bogtrykker-Konstens Paafund, men da hand har fornummet at Prof. Koeler udi Altorf har bekommet nogle gamle Documenter fra Maynts, og har saadan et Verk under Hænder, har hand begivet sig saadan sit Forsæt, dog i Fortalen indrykket nogle

Anmerkninger, som falder derud paa at Guttenberg i sine sidste Aar har staaet i Chur-Forste Adolphi II. Fortieniste, og allerede Matthiæ Dag 1468. været død, at J. Faustus omtrent paa samme Tiid synes at være død, at udi et MSS. af den Faustiske Familie tilskrives Bogtrykker-Konstens Paafund ey Guttenberg men Fausto og Schäffern, hvilket alt Editor af Documenter beviiser. Hvo der har forfattet dette Poema, veed Mr. Johannis ikke, hand holder for at samme har heedt Arnold, og er kaldet Bergellanus af sit Fødeland, hand har været Corrector udi Bogtrykkeriet i Maynz 1541. Det bestaar af 454 Vers, og er ey saa got som Gresemundi Arbeyde, dog findes deri de Efterretninger som mand ellers andensteds maatte søge efter.

XI. Georg. Chr. Joannis de Patriciorum veterum Moguntinensium familiis, discrimine, juribus, contentionibus satis commentariolus. 1568 har Ægidius Periander udgivet en Bog, under den Titul: Nobilitas Moguntinæ diœcesis Metropolitanæqve Ecclesiæ capitularis, uno libello complexa, quantum fieri potuit accurato carmine elegiaco veros heroes eorumqve laudes complectens. Accessit libellus de ea nobilitate Canonicorum, qvæ capitularis non est. Saa meget denne Titul tilsiger, saa lidet staaer i Bogen. Efterretningerne ere af ingen Værdie, og Versene slette, thi har Editor taget i Betænkning at indrykke dem her udi, og anforer alleene de som have været Lemmer af dette Stift og Collegio Metropolitano.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 25.

Dend 17 Junii. 1728.

Dannemark.

Krumme.

Niels Krumme levede 1555. hans Søn, Jacob Krumme, var gift med Anne Scheel, som fode ham 2 Døttre, Ingeborg gift med Beate Gylt, og Kirsten gift med Christen Clausøn Toit. Udi Skioldet førte denne Familie en halv Maane af Sølv i blaae Feld.

Krummon / Kromon.

Ebbert Kromon levede under Kong Erich

Mendved 1316. Conrad Kromon, Ridder, var overværende ved Fordraget imellem de Danske Mecklenborgiske og Marggræviske 1317. Hr. Herman Kromon, Ridder, levede under Kong Christopher den Anden 1329.

Kruusbeen.

Peter Kruusbeen, Oberst under de Svenske Trouper, giftede sig med Fr. Ribore Holch, som var Erich Holch til Gedsholm og Riborg Billes Daatter, og efterlod sig her i Landet to Sønner Peter og Eylert Kruusbeen.

Tydskland.

Udi Jena er ved Johan Friderich Rittern udkommen den standhaftige Martyrs, Mag. Johan Husles, Prædicant og Professor til Prag, aabenbarede Lutherus for Luthero, derudi hand har søgt ex fundamento at refutere den Romerske Kirkes u-grundede Menniskelige Lærdomme, som Lutherus siden derefter tydelig har aabenbared, saa det nu af et gammelt Exemplar paa nye er aftrykt, tillige med Hr. Johan George Walchs, Doctor i den Hellige Skrift, og P. P. paa Universitetet Jena, hands Fortale, med adskillige Anmerkninger forsyned, og er, i Steden for en Vejvisning af M. Adam Lebrecht Müller udgived med en Historisk Efterretning om Husles Oprindelse, Levnet og Død, 1728, in 8vo, 6 Ark.

Udi

Udi Leipzig er oplagt Jo. Christoph. Coleri Anthologia, sive Epistolæ varii argumenti ad illustrandam potissimum Historiam Ecclesiasticam & Literariam comparatæ. Tomus I. Lipsiæ 1725, 1727, in 8vo. De Lærde ønsker, at Auctor vilde fortfare med dette Arbeid, og forsikrer, Hr. Schelhorn har med Rette roset, at der var meget got udi disse Breve, hvilket og Hr. Heuman bifalder, naar hand siger, at samme Breve blive af alle slags Lærde med Begiærlighed læste, og mange rare Ting der udi ere anførte. Auctor har og forlængst fuldført det andet Bind af det udvalde Theologiske Bibliotheck, og begyndt paa det tredie.

Continuatio af Bruckmans Magnalia Dei in locis subterraneis.

Den meeste Ertz, som Spanierne nu omstunder udarbeyder af sine Gruber, er noget Guld, som dog ikke er saa rigelig som i de gamle Tider, da mand iblandt har gravet heele Guld-Klumper 10 Pund vegtig. Sølv, meget Kaaber, Ertz og Blomster, Jern, Steen, Magnet, den beste Blodsteen, Blye-Ertz, hvortil og kommer noget Qvægsølv, som formedelst det dermed forenigede Guld-Svovl holdes for det beste. Af andre Mineralier finder mand meget Vitriol, Alun, opgravet Zinnober, Berggron, Smergel, som dog er meget rart, og betales ligesaa dyrt som Guld, efterdi det her og der forer Guld-Aarer i sig og derfor meget søges af dem der legge sig efter at finde de

vises saa kaldede Steen. Af Ædel og andre Steene finde mand i Spanien i sær Amethyster Tyrkoser Agather, Azursteen, Mengde Marienglaß, Porphyr, Marmor, Alabast, Berg-Christal og andet meere, som og paa det Kongl. Slot udi Madrit er at see en vregtig gang, i hvilken alle Vindverne ere af saadan Spansk Christal og overlagte med skion glattet Marmor. Herefter opregner Author Floderne i Spanien og anfører ved hver af dem hvad mand der finder enten af kostbare Steene eller Metaller, gaar og hver Landskab i sær igiennem og opregner hvad Skatter Naturen derudi har nedgravet. Vi ville allene anføre hvis i vore Tider haver givet saa stor Opmerksomhed, nemlig den foregivne Opdagelse af de fortræflige Bergverker i Estremadura og Andalousien, hvilke først nylig 1725. ere fundne, tilligemed en sikker Efterretning hvor rigelig Ertzerne ere, hvor Giengerne deraf findes, saa og hvor nye Gienger ere at finde. Det til den Ende indrettede Verkt bestaar udi 2000 Kuxer, hvoraf hver er soldt for 125 Daler, og det i saadan Gesvindighed, at mange Liebhabere ey engang have kundet blive deres Penge derudi qvit. Vel havde de tydske Græver af Fuchers under Kong Philippo II. derom troffen en Accord og Forening og ere blevne ved det af Bergverkerne til Guadalcanal hentede Guld og Solv, til nogle af de rigeste Undersaatter i Europa. Men da samme Grævere formodede, at Hoffet havde i Sinde at trække Kuxerne

til

til sig, lodde de sette samme under Vand og berovede alt saa Kongen og hans Undersaatter denne profitable Fordeel; Ihvorvel det er bekiendt, at alle Bergverker i dette Land ere rige paa Guld og Solv, have dog de i Guadalcanal dette forud for de andre, at den Ertz, som der findes, meget lidet er forblandet med fremmed Materie, og paa nogle Stæder er saa reen og giftig, at den 5te Deel deraf som betales til Kongen, daglig bedrog over 60000 Styk von Achten. Verket til Caffella blev for stakket Tid siden aabnet af en forfaren Indianer, som befandt, at 100 ℔ Ertz som hand opdagede paa 25 Klafters Dyb, gav 3 Unzer Solv af sig. Denne Indianer dode i Carella, og gav tilkiende ved Udrettingen af sin sidste Villie, at hvde hand kundet komme 40 Faune dybt, var Ertzen der meget rigere og overflodigere at antreffe end udi noget Bergverk i Vestindien. Bergverket udi Rico Tinto, som ligger 10 Miile fra Sevilien har forhen daglig afkastet 2700 Ducater i Guld, og ihvorvel det er fuld af Victriol-Vand, kand mand dog magelig arbeyde derudi, saa at mand deraf med det forste vil vente sig stor Fordeel. Adskillige Folk udi den Forhaabning deraf at kunne trekke lige saa megen Nytte og Rigdom som Græverne af Fukkers i deres Tid af Guadalcanal have derover indgaaet en Accord med Kongen af Spanien. Men da de hverken have havt Redskab eller Videnskab nok til at udtorre dem, saa har deres Foretagende været til forgieves, og uden den forventede Fordeel. For nogen Tiid siden

skal en Svensk ved Navn Siebert Walthers have indfunden sig ved samme Hof, og sluttet en Accord om Afgiften deraf paa 30 Aars Tiid, saa at Spanierne, inden saae Aar ere omme, tilsige sig af disse Verker store Penge. Thi denne Monsr. Valther skal ey alleene besidde herudi tilstrekkelig Videnskab, men endog besidde det dertil behovende Redskab, havende nylig deraf vist Prøver i Havnen for Vigos ved at opfiske meget Gods af Havet, saa at hand veed at giøre Giengene udi dette Bergverk torre, og derved hindre alle de hidtil mødende Vanskeligheder. Mr. Bruckman anforer herved saavel de med det Kongl. Kammer af ham oprettede Accorder, som de ham der paa givne Friheds Breve, af hvilke alle Omstendighederne ere at see. Paa denne Maade igiennem gaar hand alle Landskaber i Francke-rige, Lotharingen, Engelland, Skotland, Irland, Italien, Svitserland, Nederlandene og Tydsk-Land, og anmerker allevegne, efter at hand har given en udførlig Fortegnelse over alle underjordiske Skatter, som findes i hvert Land, hvor endnu nogle Bergverker ere at finde, eller forhen har været bygt. Da mand overalt er bekymret over Skovenes medgang til Verkerne, for at finde Steenkull, er det vel Umagen værd at underrette Læseren om den Umage mand derfor har giort sig i Nyrnberg. D. Schultzen udi Altorf blev for meere end 6 Aar siden af Byen Nyrnberg anmoedet, om i Egnen af Altorf at giøre herom Undersøgning, hvorved befandtes at Forfædrene for meere end 100 Aar siden havde søgt

de

det samme, og til den Ende drevet adskillige Gængerne i Klipperne. Materien, som mand fandt, var vel Steenkull lig, men derhos saa slem, at de enkelte Aarer aldrig løbe tilsammen. Herforuden er alt, hvis som synes at være Kull, saa slet, at det ey er at ansee andet for end et for lang Tid siden i Jorden forsulet Træe, som der er bleven calcineret, thi da mand har opgravet meget lange og temelig tykke Stykker, har mand ey alleene paa samme af dem kiendelig seet Greene og Qviste, men endog til en viß Prøve paa, at det ikkun var Træ, befunden, at visse stykker deraf endnu var brunt, den derved sig satte Ertz holder Svovl, og kunde i fald den var i stor Mengden, nyttes til Svovl og Victriol, ja vel og til Allun. At nogle af Nyrnberg har vildet forsikre, at dette Ertz og fører ædel Metal med sig, vil D. Schultze ey bestyder udi, efterdi mand har holdt for unødig at probere det, i det mand har befunden, at Aarerne ey skyde sammen. Den Efterretning som D. Bruckman giver ved Fichtelbierget, om den saa kaldede Smeer eller Fitsteen, er desto merkverdigere, da mand meener nu omstunder at have tabt Kunsten i at lave den til rette. Den brydes ved Thiersheim en halv Miil fra Artzburg, paa den halve Vej imellem Eger og Windsiedel, og giøres af alle Indbyggere, Unge og Gamle, af en frisk sevjord, som allevegne omkring denne Flekke vorder gravet. Iser giøres deraf Kugler, hvormed smaa Børn spøge, saa og større, som mand skyder af Byssер, da samme Jord hærdes i en sterk Ild, og føres heele Vognlæß fulde til Nyrnberg, og derfra til andre Stæder

i Tydskland. For ongefehr 16 eller 20 Aar siden er den sidste Mand død, som vidste at hærde denne Schmeer-Steen, der og der i Land kaldes Meelbatz, saaledes i Ilden at den blev steenhaard, og lod sig glatte saa at man kunde bruge den til allehaande Kugler, Knappe og Gibs-Modeller. Det er at beklage, at ey bedre er vigileret for, at Kunsten med denne Mand ej skulle uddøe. Efterdi det og er enhver bekiende, hvad Dyd og Virkning udi Medicinen findes udi den saa kaldede Drage-Blodsteen, som findes i Stevermarck, saa anfører D. Bruckman herved, hvad tilforladeligt ham derom er berettet. Efter saadan Beretning er denne Steen god at bruges, saavel ind som udvortes. Et halv Qvintin deraf indtagen i en Kiød-suppe renser Lungen og Leveren, og driver ald det raadne Blod ud, som ved Fald eller Stød kand have sat sig i et Menniske. Det stiller og allehaande Bugflod, Blodsod, naar mand tager et halv qvintin i rød Vin eller blod-soden Eg. Hvor herlig et Middel samme Steen er ved friske Saar, ved Slag, ved visse Fruentimmerets Svagheder, ved adskillige slags Sygdommer blant Qvæget, ja og mod Hexerie, overlade vi til Læseren selv omstændelig at eftersee, i det de nye Læger ey, som de gamle, ere vaande til ved allehaande Svagheder at bruge Steene, heldst om de skulle kunne viise deres Virkning i at bære dem hos sig. Ved at tale om Bergverket Harts, anfører D. Bruckman en meget nyttig Efterretning for dem, der bemøye sig at giøre Porcellain, at mand paa Blocksbierget, som er det høyeste

udi

udi Hartzvald, finder et slags let guul Jord, som udi Farven fuldkommen ligner den Chinesiske Porcellain-Jord. Hand giver og tilstrekkelig Efterretning om den gamle Sagn, at Venetianerne aarlig afhentede vis Guld-Jord, og hemmelig bragte samme bort i deres Rænzeler. D. Bruchkmann melder om et Guld-Biergverk, som i gamle Tider skal have været i Glashytten, en Bye, hvorved er et varmt Bad, og som ligger en Miil fra Skemnitz, hvoraf nu ej ringeste Spor skal være at finde, og ingen veed, hvor Indgangen dertil haver været, siden Bethlehem Gabor overfaldt dette Land, og Indbyggerne bleve Land-flygtige, dog skal den, som ejede det, have efterladt sig visse Tegn og Efterretninger, ved hvis Hielp mand meener igien at finde Gangen til disse forlorne Verker, hvilke skal bestaae i Figurer af Verktøiget, som ere indskaarne i Barken, og den Efterretning har mand, at, naar mand kommer til en Steen med et Ansigt paa, er mand ej viit fra samme Verk, saa at intet er tilbage, uden at faae et Stykke af en Klippe tilside, hvormed Ejeren har tilstoppet den underjordiske Gang. Ved de Ungerske Biergverker har D. Bruchkman giort sig stor Moje, i det hand har taget dem selv i Øiesyn, og anmerket, alt hvis mærkværdigt derved er at agte, i sær fortiener at læses, hvad hand melder om den Brynd ved Herrengrund, i hvilken Jernet forandres til Kaaber. Mand finder dette saa kaldede Cæment-Vand i nogle Gruber, nogle og 70 Klafter dybe, hvor Qvældet begynder i et lidet tilslutted Kammer. I dette

Vand ligger bestandig nogle Centner Stang-Jern, hvilke i en Tid af nogle Maaneder alleene ved en blot Præcipitation, da de i Vandet befindende Kaaber-Deele anlegge sig paa Stedet i det in croco Martis opløste Jern, og forvandles til Kaaber, hvilket gemeenligen kaldes Cæment-Kaaber. Denne Forvandling skeede i forige Tider udi 30 Dage, men siden en vild Qvæld eller Aare er kommen til dette Vand, udfordres dertil nogle Maaneder. I dette Biergverk finder mand en snee-hvid, som tynde og smaa solv Haar, underjordisk Gevæxt, hvilken Arbeiderne kalde hvid Victriol. D. Andreas Herman, Cardinal Czacki Liv-Medicus udi Presborg, har nøiere undersøgt denne Victriol, og deraf beredet et Salt, som udi sin Kraft, Virkning og Styrke ligner Sal d'Ebsonmen i Skionhed og Reenhed langt overgaaer Christall-Salt. I forige Tider vidste mand ej at bruge denne salt-agtige Gevæxt til nogen Ting, men nu kaages det udi stor Mengde i adskillige Byer udi Ungarn, og sendes Centner-viis til Vien, hvorfra det siden over hele Europa sendes til 16 Groschen Pundet. Det voxer meest i gamle Schachte eller Bierg-Huller, og legger sig an, ligesom Luften eller Vinden i Gruberne trekke, saa at ofte paa nogle Timer kand være at faae en stor Mengde Salt, ja nogle Kurve fulde; Men naar Luften eller Vinden loger en anden Egn, og trekker til en anden Side, løser dette Salt sig igien op, saa at det iblant paa en Times Tid gandske forlores, og ej efterlader sig ringeste Spor, hvor det har været, men det leg-

ger

ger sig som de fineste hvide Haar, gandske sølv-farved, ofte en alen lang, dog meget tyndt, saa det let brekkes. Mand finder og der om Dagen, uden for Gruberne, det grønne Farver-Vand, hvormed det forholder sig saaledes: Af en Stolle eller Bierg-Bygning løber et lidet Vand igiennem adskillige Render og Træ-Kister, som lader derudi falde en grøn Jord, som mand kalder Bierg-Steen, eller Skiever-grøn. Chrysocollam nativam viride Montanum og ej findes andensteds end udi Ungarn i meget rige Kaaber-Giænger. Malerne betiene sig af samme, naar en vis Mengde deraf har sat sig fast udi Kisterne og Renderne, slager mand det ud af Renderne, tømmer Kisterne, tørrer det, og giører deraf 3 slags, det første er det gemeene, og findes i de Kister, i hvilke Vandet først falder, er altsaa grov, og ofte blandet med Sand; det mellemste slags er noget finere, og legger sig i den næstfølgende Kiste, men det 3die er det allerfineste, og findes i de Kister, i hvilke Vandet tilsidst falder. Foruden det saa kaldede Cæment-Vand, som antreffes ved Herrengrund, finder mand lige saadan ved Smælnitz, som dog i adskillige Omstændigheder differerer fra det andet. Ved dette Vand alleene bliver over 600 Centner Jern aarlig forvandlet til Kaaber. Vandet bliver ved Kunst-Verker, som deels ere oven, og til deels under Jorden, om Dagen udbragt. Det flyder igiennem meere end 300 Render, i hvilke Jernet ligger, som igiennem-ædes af Vandet, og ved en blot Præcipitation giver det skionneste Kaaber,

som

som mand kalder Cæment-Kaaber. Hvorhos er merkverdigt, at mand strax i den første Ild bekommer det skionneste og beste Kaaber af dette igiennem-ædte Jern. Men som Naturen i alle Ting elsker Forandring, saa er og Cæment-Vandet i Herrengrund i mange Poster different fra det andet. Herforuden har dette Vand en særdeles Virkning i Medicinen, den gemeene Mand drikke det sædvanligen ved alle Mave-Besværinger, brekker sig derefter, som tilskrives den Mengde der udi oploste Victriol, og befinde sig derpaa bedre. Da nu enhver gierne under sit Fodeland Fortrinnet for de andre, saa troe og Ungerne, at deslige Vand er ej mere i Verden at finde. Men Kircherus udi sin China beskriver os lige saadan et Sted hos Chineserne hvori Jernet ligeledes vorder forvandlet i Kaaber. Andre melde og om, at i Vest-Indien, og i sær udi Hoved-Staden Tuncheu, ved Bierget Kin, findes 3 smaa staaende Vande, der forvandle det nedsunkte Jern til Kaaber. Endnu andre fortælle, at det Victrioliske Vand i Rammelsberg ved Goslar ligeledes gior Kaaber af Jern. Og mand har desuden forlængst anmerket, at det Cypriske Victriol, oplost i Vand, gior lige det samme, som de Ungerske Kaaber-Brønde. Forundrer mand sig, som ej er meere end billigt, over slig Naturens Under, som det viser i de Ungerske Bierge, saa er Naturens Spill, som mand der ofte finder, at Guld vorer ved Vinrankerne, ey mindre forunderlig. Mand finder sligt i sær paa Tockayer Bierget, som har rige Guldaarer,

rer, af hvilke mange Gange fremkommer og voxer gediegen eller Maßiv-Guld, i Gestalt af en Traad. Samme vinder sig om Viinstokken, ret ligesom den bekandte Plante Convolvulus, og deraf skeer det, at mand finder forgyldte Blade og Korn i Viindruerne, og gyldene Blader i Aarene. I det Keyserlige Skat-Kammer til Vien viiser mand saadane Viinrancker, som 1673 har slynget sig om en Viinstok i Tockay. Sligt bestaaer af en tyk lige opstigende Guldtraad, hvor hos 3 Schichten viis krusede Ranker. Herforuden anforer D. Bruckman andre deßlige forunderlige Guld-viin-ranker, som hand selv paa nogle Stæder i Ungern har havt Leylighed til at tage i Øyesyn, og anforer adskilligt om Ertzerne i de Ungariske Bergverker, som mand forgieves maatte eftersøge hos andre.

Udi Burtzborg er trykt in 4to. Joh. Ge. Eckart Dissertatio de Apolline Granno Mogovno in Alsatia nuper detecto; qva Dii locales varii, Thermarum item Aqvisgranensium & Wisbadensium, nec non Colmariæ, Argentariæ, Argentorati, aliorumqvè Alsatiæ & Germaniæ locorum antiqvitates qvædam breviter exponuntur. Wirceburgi, in 4to. Andledningen til dette Skrift har været en Inscription, som er funden til Horburg hos Illsloden ved Colmar udi Elsaß, af følgende Indhold:

Apollini Gran
no Mogovno
I Licinivs Trio
D.S.D.

Hr.

Hr. Moreau de Moutous, en Lem af det Kongl. Academie des Inscriptions & Belles Lettres har efter Hr. Corberou, som er Præsident udi Raadet i Elsaß, hans Begiering giort en Forklaring over denne Inscription; Men Hr. Eckart, som og i saadanne Sager er vel og meget forfaren, synes, at hand har haft god Anledning til at hosføye en vigtig og curiös Materie, saasom om de berømmeligste Mænd ved dette Academie, og derover giore sig nye Tanker og Gisninger. Først siger hand, at mand undertiden giver Guderne Navne efter de Stæder, hvor de ere blevne dyrkede, eller der er ofret til dem; Og som de varme Bade ere Apollo eller Solen tillagde, saa er det ey at undre, at, naar denne Gud skulle have Navn af Stæder, hand da efter de berømmeligste Bade er bleven kaldet, hvor hand uden Tvivl besynderlig er bleven dyrket. Paa Inscriptioner finde mand de Navne Marti Talliatium, Mercurio Arcetio, Artajo, Arverno, Marti Caturigi, Hercules Deuso, Hercules Macusanus, Dea Nehalenna. Macusa holder Hr. Eckart ej for at ligge i Africa, men paa Mosel-Strømmen, efter den Geographi Ravennatis Meening, imellem Tull og den ældgamle Bye Trier, hvor de smaa Byer Rohtenmachern og Königsmachern ligge, som har deres Navne af det, at de ere hverandre lige. Nehalennia eller Nehalendia kommer, efter hands Meening, af det Hollandske Ord Nehalende, som skal betyde det samme som Nye-Land,

hvor-

hvorved mand vil betegne det Land, hvilket en ny Colonie, som satte sig ned i Seeland, beboede og bebygte. Paa saadan Maade søger Auctor og at forklare de ubekiendte Ord, som findes i den Horborgiske Inscription, i det hand tager Anledning, enten af den Liighed der er imellem de gamle Latinske og Romerske, Tydske og Celtiske Ord, eller og med de ny Navne samme at forklare. Og saaledes meener hand, at Apollinis Bi-Navn Grannus betyder Aqvisgrannum eller Akener Badet, men Mogounus de varme Bade i det Mayntziske Gebeet.

Frankerig.

Udi Paris har Mr. de Fey opfunden og kundgiort for Academiet for Videnskaberne, en Kunst, formedelst en vis Liqveur, at penetrere og farve alle Marmora og Agather, saa dybt som en Finger er tyk. Ved dette Middel kand mand og tegne og farve alle slags Steene.

Sammesteds er indtroffen, som noget særdeles, at et Menniske, omtrent 30 Aar gammel, som paa sine Tider paakom Rykkelse, og saa got som et Slag, snart paa een Deel af Legemet, snart paa en anden, var mægtig lættet i saadan sin Svaghed, ved at bære hos sig en Magnet, hvilket hand kaste de i Haanden, saasnart hand blev af dette Tilfælde angreben, og i Øjeblikket mærkede hand en Lindring, som ytrede sig langs igiennem hands Arm, ind udi den øvrige Deel af Legemet, meden fuldkommen Rolighed og Stillhed; hand bar den siden

hæn-

hængendes om sin Hals. Nogle Aar forhen har en Munk i Paris, som var angrebet af samme Svaghed, betient sig af en Magnet, og hand fornam ej dertil, saalænge hand bar denne Steen.

Til Riaville, een i Frankerig under Verdun-Amt beliggende Lands-Bye, har sig følgende sælsomme Passage tildraget: Der har en Bonde-Mand moxen en 6 Aars Tiid befunden sig udi en smertefuld Tilstand, og klaged, at hand fornam et Dyr i Kroppen paa sig, som sprang fra den ene Side til den anden, som mand og, naar hand lagde eens Haand paa saadant Sted, kunde fornemme en stærk Bevegelse. Skiønt nu Medici forsøgte alle Ting til at hielpe ham derfor, saa har det dog intet villed hielpe. Endelig har mand endnu gived ham noget skarp drivende ind, hvilket giorde saa god Effect, at hand den tredie Dag derefter kastede et levendes Dyr fra sig, som var 5 Tomme langt, det havde 6 Fødder, saa spidse som Naale, og en Hale som en Fisk, Livet var rundt, og havde nogle Haar paa Ryggen, Bugen var Snee-hvid, og derpaa 8 Patter, hvoraf gik en hviid Saft, saa mand derover giorde sig de Tanker, at der maatte endnu være fleere af samme Dyr i Mandens Krop, som hand og sagde, at der var endnu noget som stak ham. Dette Dyr levede een Dag, undertiden ragte det Hovedet op, og sprang mange gange af Panden, som mand havde kommed dend i, paa Jorden, og da mand satte Panden paa Ilden, har det krøbet deraf, endelig da mand atter kom det i Panden igien, brast det med saa stort et Knall, som mand havde skudt en Flint af.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 26.

Dend 24 Junii, 1728.

Dannemark.

Kruse.

Skioldet er af Sølv, og derudi en blaa Husar Hætte med rød Opslag og en rød Dusk. Paa Hielmen 2 blaa-klædte Arme, som imellem Hænderne holde saadan en Hætte. Af dette Vaaben og Familie haver levet 1308. Conrad Kruse, under Kong Erich Mendved. 1310. Carl Mogensøn Kruse, 1405. Hr. Mogens Kruse Ridder, Michel Kruse levede samme Aar, og var tillige med Mogens Kruse overværende ved det Forlig som Hr. Jens Nielsen af Aunsberg opret-

Et tedz

tede med Jens Jensons Son af Clausholm, Lave Kruse var Hovidsmand paa Bergenhuus. 1410. var Peder Kruse Erke-Biskop i Lund. 1536. vare Peder og Endvold Kruse med at underskrive Christiani 3. Recess, 1566. levede Jesper Kruse

samt

samme Aar Thomas Kruse, 1571 Eyler Kruse. 1583. var Lauritz Kruse Admiral, 1588. levede Jochum Esche og Endvold Kruse. Den første mand veed at regne til vores Tid Slegte-Linien af, er Hr. Peder Kruse til Skiernov, som med sin Frue Sidsel Podebusk havde en Søn Endvold Kruse til Vingegaard, som var 2 gange gift, 1) med Kirsten Ottes-Datter, Otte Tagesen Hollunge, og Anne Juuls Daatter, der fode hannem en Søn, Christopher Kruse, 2) gistede hand sig med Dorthe Wiffert, som var Moder til Anne Kruse, gift med Lauritz Lunov, Otte Lunov til Holmegaard, og Inger Bliks Søn. Samme Christopher Kruse til Vingegaard giftede sig med Anne Sefeld, Tyge Sefeld til Dalsgaard, og Vold Splids Daatter. Deres Søn Tyge Kruse til Vingegaard havde med sin Frue Birte Munk, Lauritz Munk til Haugstrup, og Anne Lunovs Daatter, 2 Sønner, Endvold og Christopher Kruse. Endvold Kruse til Hermitslovgaard sad i Rigens Raad, hand var fød 1554. og døde 1621. hand havde til ægte Else Marsvin, som var Jørgen Marsvin til Dybek, og Karen Gyldenstierns Daatter, der fode ham 5 Dottre, Karen, Oluf Porsberg til Seedal. 2 Ingeborg, Jacob Grubbes til Norkiergaard, fød 1604. død 1644. som var Lauritz Grubbe og Agnete Totts Søn. 3. Birgitte Steen Billes, som var Erich Billes til Kiersgaard og Mette Bechs Søn, Bente, Else og Helvig Kruse, som døde Barn. Den ældste Søn Jørgen Kruse til Hermitslovgaard fik Beate

Bylov, Jochum Bylov og Else Grubbes Daatter, som fødde ham 6 Døttre, Else Kruse, 2 Kirsten Henning Valkendorphs til Klingstrup, Henning Valkendorphs til Glorup, og Anne Bernekovs Søn. 3. Helvig, gift med Hans Oldeland til Ugerslevgaard. 4. Anne Margrete, 5. Else Sophie døde Barn. 6. Beate Kruse. Sønnerne vare 4. Endvold døde ung, Christian Kruse, Jochum og Otte. Christian Kruse giftede sig med Anne Sophie Brochenhuus, Sivers Brochenhuus og Ellen Sandbergs Daatter, med hende havde hand 2 Døttre Birgitte Sophie og Charlotte Amalie Kruse, saa og 3 Sønner, Christian, Carl og Jørgen Kruse, siden fik hand Maren von Lasson, Jacob von Lasson i Randers, og Cathrine von Andersons Daatter, med hvilken hand ey havde Børn.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er nyligen ved Trykken bleven ferdig udi langagtig 12. Format, 3 Ark stærk. Et opbyggelig Skrift, kaldet: Tilig og sildig Regn ved Morgen og Aften Huus-Andagter, til Gudsfrygt at forfremme, Guds Børn at fornye, Guds Velsignelse at forøye, forsattet og brugt for sig og Sine, udgivet og udfærdiget for sin Næste at tiene, af den der finder den eniste Trost for sin Siæl, Lægedom for sin Synd I Jesu Saar. Vores illustre Author skiuler sit Navn i de 3 sidste Ord, som hand og udi Fortalen dekker under Titul af den der over sine Synder har en inderlig Sorrig, men ellers udførlig selv opdager udi den for Verket sat-

te

te Poenitentse-Psalme, ved de paa hver Vers anførte Begyndelses Bogstaver.

Tydskland.

Udi Hannover er trykt nylig La sainte Bible que contient le vieux & le nouveau testament le tres reveu sur les originaux & retouché dans le langage avec des Paralleles & de Sommaires par David Martin, Ministre du S. Evangile à Utrecht avec une Prefaice, par Mr. Lenfant, Ministre de l'Evangile à Berlin. Papiret og Skrifterne i denne Bibel ere meget godt, og da den bestaar af 120 Ark in 8vo, kand den magelig indeeles udi 2 eller 3 Bind; Mr. Lenfants lærde Fortale er 6 til 7 Ark sterk, og indeholder ei alleene et almindeligt Beviis om den Hellige Skrifftes saavel i det gamle som nye Testamente Sandhed, men endog en temmelig fuldstendig critisk Historie over alle enkelte Boger, som i sær kand være Studiosis Theologiæ og unge Geistlige til Nytte, som maatte mangle vidtloftige Bibliothecher.

Continuation af Echards dissertation de Apolline Granno Mogouno.

Apollo Grannius er endog funden paa Inscriptioner til Rom og i Schottland, og Hr. Mautour troer ey, at Aaken er bleven kaldet med det Navn Aqvisgranum for det 11te Seculum, efterdi hverken Rheginus eller Luitprand melde noget derom, hvilke ere de ældste, som har skreven om saadanne Sager. Men, naar mand eftertænker,

at de Romerske Soldater ere komne vidt omkring i Verden, og til langt dem fraliggende Stæder, da kand det vel hænde sig, at de og kand have været paa dette Sted, og kand være blevne befriede fra een eller anden Sygdom, og derfor her til Aaken have oprettet noget Tegn til Taknemmelighed Apollo Grannius til Ære, hvilket mand og kand slutte af den Inscription, som er funden til Erp. Naar vi læse Historierne, som høre til det 8de og 9de Seculum, da melde de om Aaken som en berømmelig Bye, og kalde den det andet Rom i Tydskland; Endskiønt Badet til hvilket de Romere komme meget hyppig og idelig, blev siden af de Franker ruineret, da de faldt ind i Gallien, og paa samme Tider har de, maa skee, og giort de tvende Ord Aqvæ Granni, til et Ord, og kaldet det Aqvisgrannum. I Kong Carl den Stores Levnets Beskrivelse siger Notker, at den gemeene Mand har været i de Tanker, at der har været et Spøgelse til Aaken, som har giort Bade-Giesterne Skade; Men Pipinus har dog selv, før hand kom til Regieringen, badet der, og ved samme igien bragt Badet i Anseende, hvilket hans Søn Carl den Store siden prægtig har ladet bygge, saasom hand paa samme Sted var født og baaren. Og Pipinus har baade før og siden hand kom til Kronen ladet slaa Mynt, og præge den med den Paaskrift, Aqvis eller Aqvis Urbis, af hvilke Ord den Sted maa da for hans Regiering have været Navnkundig og berømmelig. Det Ord Grannus mæner Engelhusius at have været

Ne-

Neronis Brødres Navn, andre, at det har været bemelte Gespenkes Navn; Men Author har udfunden det, at i det gamle Celtiske Sprog, hvoraf endnu ere Spor og Levninger i det Fyrstendom Wallis og Nedre-Bretagne, betyde de Ord, Gro og Grajan, som Saxerne nævne Grant, det samme som Sand, hvoraf de Franske har taget det Ord gravier og gravelle, og af samme de Tydske det Ord gries. Jordsmonnet om Aaken er gandske sandigt, hvoraf, maaskee, Staden er bleven kaldet Grannus, og Apollo deraf Apollo Grannus. Men Hr. von Echart deriverer det Ord Mogounus endnu meer subtilt af det Ord Mayn, som strax ved Mayntz indfalder i Rhinstrømmen, hvilken de Tydske i det 9de Seculo kaldede Mojn. Af dette Flodens Navn bleve de der omkring boende Folk af Romerne kaldede Moguntiaci, og den ved samme Flods Udløb liggende Bye Moguntiacum. Den termination iacum kommer af det Tydske eller Celtiske ig, egen, egen eller eigen, og betyder at noget tilhører en vis Bye. Mogunt vil sige det samme som Mount, Mond, Mund, eller og Munden og Indløbet af en Flod; Thi heder Moguntius noget som henhører til samme Mund eller Udløb, hvoraf Romerne have giort Moguntiacum, de Tydske siden igien af Moguntius eller Moguntzig, Mogunz, Moyntz, Mayntz og Meintz, Thi de Tydske boede i Begyndelsen ikkuns ved Mayns Flodens Mund eller Udløb, hvorfore heele Floden siden deraf haver faaet sit Navn. Moguntiaci Navn strekkede sig

saa vidt som den der under Druso staaende Legion havde udstrekket sin Linie, nemlig igiennem Under-Grævskabet Katzenellebogen, Wetterau og en deel af Hessen, som de derudi fundne Romerske Inscriptioner, Mynt, Dødinghoveder, Lamper og andre Antiqviteter bevidne. I denne Circumferentz finder mand saavel Suurbrønde som Bader; Men Author meener at denne Licinius Trio har sigtet til Warmbrunn udi Weißbaden, som ikkuns ligger to Miile fra Maynz. Hand yrer stor Behag i sine Etymologische Paafund, som hand rigelig i denne Dissertation meddeeler. Hand anfører og adskilligt om Horburg, hvor Inscriptionen er funden, og om Argentaria, hvor, efter Ammiani Marcellini og Orosii Beretning, Romerne have leveret de Tydske et Feldtslag, hvilket hand ikke med Mautour søger ved Colmar eller Horborg, men ved Herken, toe Landsbyer ved Il hos Slottet Creutz, af Antonini Itinerario, hvor Vejen beskrives fra Augusta Rauracorum, eller Augst ved Basel, til Maynz. Hand meener mand i forrige Tider har sagt Ergen i stæden for Herken, og Romerne have sat den Latinske termination taria dertil. Hand leder og Navnet Alsatia fra Floden Il, hvilken mand i forrige Tider har kaldet Ella og Alja, og da mand ofte forvexler r og l med hinanden, har mand let kundet giøre af Alja, Alga, Arga og Argea, hvoraf er kommen Argentaria og Argentoratum. Thi toractum, triactus og tractus har engang bemerket det samme som trajectus, og altsaa dette

Navn

Navn betegnet et Færgested eller en Overfart over Floden Ill.

Udi Ulm er trykt in 4to. et lærd Skrift af Johann Friches, under den Titul, de Cura Ecclesiæ veteris circa Canonem Sacræ Scripturæ & conservandam Codicum puritatem Commentatio Theologico-Critica. Efterat hans Søn under hans præsidio havde forsvaret den Omhue, som den første Kirke havde baaret for den hellige Skrifts Canonem, er Verket siden voxen ham for sterk under Hænderne, og da hand dertil har fojet sin Afhandling om den første Kirkes Omsorg for at bevare den hellige Skrifts Bøger fra Forfalskning, er denne Bog kommen for Dagen, i hvilken hand tillige refuterer Morini, Richard Simonis, H. Vossii, Massuers, P. Toüttees, Wissons og andres Vildfarelser, og gjører adskillige Omsvøb, som med stor Lærdom ere udførte.

Udi Ulm er end udkommen den anden tomus af Hr. Scilters Thesauro Antiqvitatum Teutonicarum, hvilken har kostet ham langt større Møje end den første, der i have vakre Mænd med stor Flid grebet Forleggeren under Arme, saa at hand af dette Arbeide vil saae Ære saa lenge Liebhabere findes af Antiqviteterne. Det vigtigste i denne anden tome, ere de gamle tydske Love, nemlig det Sariske og Schwaben-spiegel, af hvilke hint er taget af et Mss. i det Kongl. Franske Bibliothech, hvorved en vis lærd Mand har confereret Heroldi edition og det Wolfenbüttelske Mss. som Hr. Echard har betient sig af ved sin E-

dition, og nest Forskiellen under Texten tillige med den ved enden vedtrykte nye Edition, som Baluzius har udgivet, tillige med hans Pithæi og Bignons Anmerkminger. Men Schwaben-spiegel er paa det accurateste trykt efter det allerbeste Mss. som Raadmand Kraft udi Ulm besidder, med hvilket D. Schertz har confereret XI Msr. og 9 Editioner, saa og vedføjet mange Anmerkninger og en Latinsk Oversettelse. Derpaa følger den forhen af Schiltern udgivne Triumph-Sang paa Kong Ludvig, ligeledes en gammel Digt paa Carl den Stores Feldtog udi Spanien, og det samme endnu engang saaledes som det af Strichern er bleven forbedret, og endelig de af Galdasto forhen udgivne Paræneticі med variantibus Lectionibus af et Pariser Mss.; Til Slutning er derved føjet en tydsk Oversettelse af Tatiani harmonia Evangelior. som Palthenius for nogle Aar siden udgav, efterdi mand først havde funden Schilters Arbeide derover, efter at den første tomus, under hvilken den egentlig henhørte, var trykt; men her er den forbedret af tre Afskrifter dog uden Palthenii Anmerkning, undtagen hvis hans Forbedringer betreffe, tillige med Hr. Schilters korte notæ og Christi Samtale med den Samaritanske Koene, af Lambecii Mss. di Biblioth. Vindol. med nogle Forbedringer og een Oversettelse; derpaa følger endnu et Anhang til den anden tome, nemlig Friderici 2. Rudolphi I. og Ludovici IV. Forordninger, som nu først ere fundne iblant Schilters Papirer, efter at den første tome var trykt.

En-

Endelig slutter denne tomus med Schilters Liv og Levnet, og en Fortegnelse over hans Skrifter. Den 3die tomus indeholder Glossarium, er og mesten trykt, saa at den inden Michelsdag kand udkomme. Hr. Elias Frik har derpaa anvendt stor Flid, og tilføjet mange saavel af sine egne som Schilters Anmerkninger.

Frankerig.

Continuation af la Religion des Gaulois.

Merkverdig er det hvad Author anfører om de adskillige Guddommer som de gamle Gallier dyrkede, deris Navne, Forretninger og Tieniste, da den Ligning kand gior herover med de Romerske og Grækiske er udført meget skarpsindig. Hvad kand anfører om deres Ofringer om den grædslige Maade at ofre Mennisker samt det Verktøy mand brugte ved deslige Ofringer, og de derved indførte Skikke, er deslo angenemere at læse, jo mindre Efterretning derom haves i Antiquiteterne, da kand derhos fornøyer Læseren bestandig med en angnem Omverling, og forklarer ved Leylighed adskillige under Jorden fundne Monumenta og Inscriptioner, hvilke efterdi de ere hverken Romerske eller Grækiske, ere blevne foragtede. Hvad kand anfører om de gamle Galliers Kirkers ottekantede Figur, tiener ey allene til at undgaae adskillige indsnigende Vildfarelser, da mand har vildet ansee deslige enten for Christlige eller gamle Romerske, men fortiener at læses med ald Flid, i særda Author i adskillige Stykker med stor Be-

ske-

skedenhed afviger fra den berømte Montfaucons Meening. Druidernes Navn er saa bekiendt, saa liden Efterretning mand hidtil har havt om samme. Disse Druider vare de Fornemste udi Landet hos de gamle Gallier, som udgiorde en egen stor foreniget Hob, hvis Lemmer var udstrøde i adskillige Provintzer. I hver Lands-Egn havde de visse Skoeler for at underviise Ungdommen, i sær de fornemste Folks Børn, som mestendeels begave sig ind udi deres Orden. Da nu ellers deres Anseende overalt var saa stor, at enhver bukkede for dem, saa bestoed det store Fortriin som de besad for andre, derudi, at de havde Magt til at udnevne den i hver Bye som heele Aaret over skulde føre den høyeste Mondighed, ja det Kongelige Navn, dog forbeholdt de sig alletider saa stor Magt at hand uden dem ey kunde giøre det ringeste, ja ei engang kalde sit Geheime-Raad sammen, hvorudover og Dio Chrysostomus allerede i sin Tiid har anmerket at Druiderne virkelig have regieret, og Kongerne derimod, endskiøndt de sad paa Thronen, og havde prægtige Palladser og et Kongelig Taffel, ey beholdt andet end Navnet alleene. Samtlige Gallierne kunde ey bringe deres Guder nogen Offer uden at betiene sig dertil af Druidernes Tieniste. Ey alleene fordi de vare antagne til offentlige Præster og Lærere, men endog fordi hver havde den Meening om dem, at de forstoede best Gudernes Natur og Villie, herved havde de Magt til at slutte Fred og begynde Krig, efter deres egen Villie og Velbehag, og vare saa høyt an-

seete

seete hos den gemeene Mand, at de endog midt udi de hidsigste Trefninger, naar de ikkuns lode sig see, kunde faae dem til at legge deres Gievær ned, foruden at de lagde sig efter Videnskaber, i sær Spaadoms Konsten vare de de ordinaire Dommere og Meglere udi alle Irringer og Tretter som opkom enten iblant Folket eller hos nogle af dem i Særdeleshed. Vilde nogen, i hvo det og maatte være, ey lade det forblive ved deres Afsigt, satte de samme i Band, og forbod dem at ofre deres Afguder, hvilket hos Gallierne blev holdt for en af de største Straffer, saa at hver skyede deslige bandsatte Folk, som de vare de største Skielmer, de bleve ey ladte til Retter-Gang, eller til at beklæde noget offentlig Embede. Det er let at slutte at disse Folk ofte have misbrugt deres Myndighed. Den gamle Digter Plautus i hans Digt kaldet Querolus, afmaler med levende Farve den Bedragerie som disse Folk øvede ved det saa kaldede Druidismo, da hand anforer en Huus-Fader, som forlanger af sine Afguder at de skulde giøre ham riig og stor, hvilke raader ham at hand skulde begive sig til de Lande hvor Druiderne vare udførte, hvor det var tilladt uden Skyld og Brøde at ihielslaae Fremmede, og at tage fra sin Naboe alt hvis mand kunde høre fra ham. I det mindste kand mand af dette Sted slutte den uomskrenkede Magt som Druiderne havde hos Folket, da de udi Cælaris Tider udvalgte sig et Ober-Hoved, hvilken de tillagte den høyeste Magt, og efter hans Død fuldte udi hans Værdighed de af

de-

deres Middel som havde den meeste Fortieniste og sterste Anseelse. Ved dette Val ankom det paa de fleeste Stemmer, da Druiderne ofte, naar de ey kunde blive enige, grebe til Vaaben, da de ellers vare frie for at trekke i Krigen og betale nogen Skat. Deres Boepæl og Ophold var afsondret fra alle andre Menniskér, da de meestendeel opholdte sig i Ege-Skove, imellemstunder og boede i Hulerne, og der holdt deres Skoeler, under Tilløb af mange Discipler. Deres Underretning bestoed deri, at de lode deres Disciple'er lære en haaben Riim og Vers uden ad uden at give dem Lov til at afskrive dem, hvorfor og nogle maatte gaae fulde 20 Aar i Skoele. Hvad deres Dragt angaar, da kand mand ey sige forvist om de gik i Gyldenstykke, og have baaret gyldene Hals- og Armbaand frem for de andre fornemme Gallier. Men at Schedius har berettet, at de bare idelig femkantede Træeskoe og Tofler, derom har Author ey undet ringeste Spor i de gamle Billeder, hvoraf hand ligeledes har havt Leylighed til at see adskillige. Mand erkiender af hvis allerede er anført, at slig Druidernes Værdighed ey har været bundet til nogen sær Slegt eller Huus blandt Gallierne, da enhver som udholdt de behøvende Prøver kunde begive sig i denne Orden. Dog finder mand at i det 4 Seculo efter Christi Fødsel var Balleni eller Apollinis Præstedom visse Slegters Eyendom iblandt Druiderne, og arvedes fra Fader paa Søn. Det er rimeligt at Sligt er kommen deraf at da Christendommen bestandig voxe-

de,

de, og Hedenskabet aftog, blevd Druidernes Udkomster saaledes fornyede, at de frygtede for at deres Børn derved maatte forfalde i Armod, hvorfor de Druider som da besad Indkomsterne, søgte at udelade de andre derfra. Udi deres Lærdommene havde Druiderne visse Grund-Regler, hvorhen ald deres øvrige Lærdom og Underretning sigtede, hvilken be skiulte under allehaande Omsvøb og mange dunkle Figurer. Disse Regler vare at mand skulde ære og tilbede de udødelige Guder, ey giøre nogen Ont, og ved alle Leyligheder vise sig tapper og uforskrekket. Herforuden bekymrede de sig om de naturlige Videnskaber Himlens Løb, Spaadoms Kunsten, og saa fremdeeles, i sær holdt de meget paa den Thesin om Sielenes Udødelighed, hvorved de ey lidet styrkede Soldaternes Mod og Tapperhed, hvorfore de efter dette Liv ey haabede et andet. Læge-Konsten blev ligeledes iblandt dem høyt-agtet, dog vare de derved hengivne til stor Overtroe, saa at mand maatte forundre sig over hvorledes fornuftige Folk kunde falde paa deslige ufornuftige Daarligheder. Da nu Druiderne saaledes formaatte alting iblandt Gallierne, bekomme og Fruentimmeret hos dem Lyst til slig Levemaade og naae de deres Øyemeed; thi de gamle Tydske troede efter Taciti Beretning, at deres Jomfruer af Naturen besad den Gave at kunne vide tilkommende Ting. Særdeles kom Druiderne under de Romerske Keysere ved nogle Prophetier, som rigtig traf ind, i stor Anseelse. Hvad Author af nogle gamle Druiders og Druidinders

ansø-

anforer er værd at læse, og meget vel udarbeydet.

Udi Paris har mand af det Krud Salpeter, som Monſ. Bernhard Apotheker ſammeſteds har ſammenſat, ladet et Fyrverk i Kongens og det heele Herſkabs Overværelſe afgaae, da ſamme Mr. Bernhard udgiver ſig for Author til fuldkommen allene at rafinere ald Salpeter, af det rafinerede Salpeter haver Mr. Bernhard i 2de af det Franſke Hof dertil udnevnte Commiſſariers Overværelſe maatte forferdige Krud, ſom hand giorde paa en Haand-Qværn, og giorde deraf Proven, ſaa at hans Krud kunde føre Kugten 20 Faune lengere end det ordinaire.

Italien.

Udi Venedig er under Preſſen Gaſparis Scioppii Grammatica philoſophica, primum a viro ampliſſimo, Petro Scavenio, plurimis in locis e ſchedis ipſius auctoris inſigniter aucta, & præfatatione de veteris ac novæ Grammaticæ Latinæ origine, dignitate & uſu ornata; cui alia Marquardi Gudii præfixa: jam autem multo commodior facta, qvo annotatioues ſuis locis inſeruit, lectionem intricatam doctis reſtituit, atqve ita ſcholatum uſui deſtinare voluit Tobias Gutberleth, J. U. D. Bibliothecæ Academiæ Franecherianæ Præfectus. Hac poſtrema editione coronidis loco ſubnectuntur ejuſdem Scioppii Paradoxa litteraria & de rhetoricarum exercitationum generibus.

Tye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 27.

Dend 1 Julii. 1728.

Dannemark.

Kruse.

Endvold Kruse og Else Marsvins 2den Søn Otte Kruse til Trudsholm, døde ugift, den 3die Søn Tyge Kruse til Aagaard gifstede sig med Karen Sehested, som var Claus Maltheson Sehested, og Anne Lykkes Daatter, deres Søn Tyge Kruse blev fød efter Faderens Død, og døde ugift voren. Frue Karen Sehested fik siden Jørgen Sefeld. End findes af denne Slegt Christopher Kruse til Tulsted, som gifstede sig med Anne Prip, og havde med hende to Sønner, Endvold

og Gabriel Kruse/ Endvold Kruse var Oberst over det Skaanske Regiment i den tydske Feyde, og blev 1626. udcommanderet med samme til Tydskland, hvor hand blev i Slaget for Lutter, hand havde med sin Frue Sophia Sandberg af Qvelstrup 2 Dottre, Anne og Birgitte Kruse som døde vorne ugifte, og 1 Søn Tyge Kruse som døde Barn, den anden Christopher Kruse og Anne Prips Søn/ Gabriel Kruse til Hiulberg var Admiral under Kong Christian den 4. og Statholder over Gulland 1622. hand var 2 gange gift, først med Agnete Tott, Erich Tott og Hille Basses Daatter/ Lauritz Grubbes Enke, som fode ham 3 Dottre og 5 Sønner, Lauritz, Thomas, Endvold, Erich, Niels Kruse, hvoraf de tvende første døde unge. Siden giftede hand sig med Karen Lykke, Hans Lykke og Johanne Pasbergs Daatter, med hvilken hand ey havde Børn. Endvold Gabrielsen Kruse giftede sig i Holland med Frue Margrete Arkil, som fodde ham adskillige Børn, hvoraf ikkuns een levede, nemlig Agnete Kruse. Erich Gabrielsøn Kruse giftede sig med Beate Lykke, Hans Lykke og Johanne Parsbergs Daatter, de havde ey Børn sammen. End nevnes Lauritz Kruse til Balle Rigens Admiral, 1583, som havde Fr. Inger Hog til ægte, og med hende 1 Daatter, Kirsten Kruse, som var gift med Christen Vind, og siden med Erich Krag, saa og 1 Søn Mogens Kruse til Balle, som var 3 gange gift, 1. med Anne Ottes Daatter Lynov til Holmegaard, som fode ham 3 Dottre og 2 Sønner, Christian og Otte

Kru-

Kruse, hvoraf den første døde ugift i Engelland. Siden havde hand Anne Jens-Daatter Rohtsteen til ægte, som var Oluf Brockenhuusis Enke, og tredie gang Dorthe Erichs Daatter Vestenie, med hende havde hand en Daatter Maren Kruse, gift med Erich Christianssen Krabbe af Bornholm. Hans Søn Otte Kruse til Balle fik Fr. Magdalena Tyges Daatter Krabbe, og havde med hende 2 Børn, Tyge Kruse og Helvig Kruse, siden fik hand Sophia Staverskov, Knud Staverskov til Elbiere og Christentze Krags Daatter, som siden fik Lauritz Ebbesøn til Spotterup, hun fødde ham 1 Daatter, Magdalena Kruse, gift med Herman Frandsen Kaas, og Mogens Kruse til Spotterup, som 1661 og 1665. var Oberst til Fods, og 2 gange gift, 1. med Else Vind, Iver Vind og Elske Skinkels Daatter, og siden med Helvig Ivers Daatter Krabbe af Albech, med hans første Frue efterloed hand sig en Søn, kaldet Otte Kruse.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt en nyttig Tractat om Bier, deres Natur, Egenskab, Skyttelse og Nytte, saavel af adskillige nye Kienderes Anmerkninger, som af egne Anstalter og Forsorg, tillige med en Beskrivelse paa en nye Indretning af Biekuber, ved hvilke mand kand hindre og forekomme deres Sværmen, samlet og forestillet ved Morten Eriewald. Verket er trykt i en regal 8, er 7 Ark og 3 Raaberstykker stoer, og mand tvifler i Sverrig om at paa noget fremmed Sprog er

udkommen saa fuldkommen Underretning om Bier og deres Opvartning i nogen Samling, som i denne Tractat, efterdi den grunder sig paa hans egen Forfarenhed og Forsøg medens hand var i Engelland, da hand i nogle Aar dermed har omgaaet.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er under Pressen en nye Edition udi 6 vol. in 12. af D. Prideaux hans Histoire des Juifs, & des peuples voisins avecdes lettres critiques du Chev. Moyle.

Frankerig.

Udi Paris er trykt i afvigte Aar udi 2 Vol. in 8vo: Oeuvres diverses de Mr. Roi. Author til denne Samling er meget vel bekiendt, og dette Verk indeholder adskillige Eclogas, melerte Piecer, galante og alvorlige Oder, smaa heroiske Poëmata, tillige med de Discurser, som have vundet Prisen, saavel i det Franske Academie som det des jeux floraux. Mr. Roi undskylder sig strax i Begyndelsen, ved en Fortale, over den Dristighed hand har taget sig til, at lade sine Vers udgaae. For 22 Eclogæ, som næsten udgiøre Hælften af det første Volumine, gaaer en ingenieux Discurs om Eclogis, og Author viser saa stor Modestie, i Henseende til sig selv, som Estime for de Gamle. Da nu disse Eclogæ ere ej een af de sletteste Stykker i denne Samling, meene vi, at kunde giøre Læseren en Fornøjelse med, derudaf til en Prove at an-

anføre af den første Ecloga en Dialogus imellem tvende Hyrdinder, Erixene og Iphise, hvoraf den første, efter 3 Aars Ophold ved Hove, var nyligen bleven kied af Hof-Væsenet, og tilbage kommen, hvortil Iphise forlanger at vide Aarsagen, sigende til hende:

Mais ce lieu si charmant c'étoit la Cour, je pense.

ERIXENE.

C'est ainsi qu'on l'appelle.

IPHISE.

Où la magnificence,
L'or & les diamans brillent de toutes parts.

ERIXENE.

Ce spectacle a bientôt épuisé les regards.

IPHISE.

Mais tant d'autres plaisirs que ce sèjour apprête:
Car tous les jours, sans doute, y sont des jours de fête.

ERIXENE.

Tu crois donc qu'à la Cour habite le plaisir?

IPHISE.

Eh! Que feroient de mieux, des gens pleins de loisir,
Au comble de l'honneur, au sein de la richesse?

ERIXENE.

La Cour n'a des plaisirs que l'éclat & le bruit;
Tout le jour on s'agite, on ne dort point la nuit.
Ces plaisirs préparés avec tant de depense.
Sont à leurs spectateurs bien moins doux qu'on ne pense.

Tel gemit en secret, qui montre un cœur joyeux;
Car le trouble du cœur n'ose passer aux yeux:
Tel sourit à l'objet, dont l'aspect leul le blesse,
Contrainte, dont le poids ajoute à leur tristesse.

IPHISE.

Pourquoi cacher l'ennui dont on est tourmenté?

ERIXENE.

Iphise, ainsi le veut une Divinité,
Dont le culte est bizarre, & les loix sont pesantes.

IPHISE.

Quoi! Pomone, Cerès, Déesses bienfaisantes,
Nos Dieux, Pan, Apollon, n'y sont pas adorés?

ERIXENE.

On reçoit leurs presens, leurs noms sont ignores,
Mais la Divinité qui dans ces lieux habite,
Chaque jour implorée, & chaque jour maudite,
Est un monstre sans yeux, vrai tyran des humains,
Qui toujours par caprice, ouvre, & ferme ses mains,
Qui forme en un moment, & detruit ses Ouvrages,
Qui caresse les fous, qui se moque des sages,
Qui donne des desirs, allume des fureurs,
Et d'une noire envie empoisonne les cœurs:
On l'appelle Fortune, & sous ce joug servile,

Pen-

Penſes-tu que l'on goûte un ſommeil bien tranquille?

IPHISE.

Ou dort mieux, quand on n'a que le ſoin des troupeaux.
Pour nous eſt le ſommeil, le murmure des eaux,
On le gemiſſement de quelque tourterelle
Bien loin de le troubler, l'amene, ou le rapelle.
Mais auſſi la Fortune a-t-elle tous les vœux?
De l'Amour en ce lieu mépriſe-t-on les feux?

ERIXENE.

On pare de ce nom quelques deſirs frivoles,
Un commerce indiſcret, de regards, de paroles,
Un lieu qui ſe noüe, & ſe briſe en un jour.
Iphiſe, à ton avis, eſt-ce là de l'Amour?

IPHISE.

Ah! de quelque dépit ton ame eſt poſſedée!
Car enfin de la Cour j'ai toute une autre idée.
Ce que tu m'en as dit, m'étonne; & franchement
Sur ce que j'en ai vû, j'en raiſonne autrement.

ERIXENE.

Eh! Qu'en as-tu donc vû?

IPHISE.

Moi j'en ai vû le maitre;
Ecoute, & mon recit t'étonnera peut-être.
J'étois aſſiſe aux pieds de cet Orme, où Daphnis
Ecrivoit tant de fois le nom de Coronis,

Qu'effaca tant de fois la jalouſe Aſterie.
Mes troupeaux un peu loin paiſſoient dans la prairie.
J'apercus tout-à coup, des hommes, des chevaux,
Mais des chevaux ſi fiers, & des hommes ſi beaux:
Nous voilà, diſoient-ils, égares de la chaſſe.
L'un d'entr'eux, c'eſt le Prince; & lui ſeul les efface.
L'air dont ils lui parloient, ne me l'apprit pas mieux
Qu'un éclat tout divin, qui brilloit dans ſes yeux.
Bergere, indiquez-moi, dit-il, quelque fontaine.
Auſſi-tôt je le guide à la ſource prochaine;
C'eſt là que je le vis, tout comme je te vois.
Je tremblois, mais à tort. Il eſt la douceur même.
O! Qu'heureuſe, cent fois, eſt la Nymphe qu'il aime!
Il n'étoit point couvert d'or & de diamans;
Il n'a pas ſelon moi, grand beſoin d'ornemens.
Peut être les Heros en négligent l'uſage.
La fatigue animoit l'éclat de ſon viſage.
Et les roſes ſembloient l'emporter ſur les lys;
C'étoit le vrai portrait du chaſſeur Adonis.
Je ne le reverrai peut-être de ma vie:
A la Cour on le voit, & tu veux qu'on s'ennuye!

ERI-

ERIXENE.

Comme toi de ſes yeux j'admirai le pouvoir.
Mais crois tu que toujours un Roi ſe laiſſe voir?
Non, tel que le Soleil ſe couvre d'un nuage,
Tel, pour vacquer aux ſoins où le thrône l'engage,
Dans un ſecret auguſte un Roi ſe cache aux yeux.

IPHISE.

Eh! Pourquoi travailler?

ERIXENE.

C'eſt pour nous rendre heureux.
Les Rois ſont des paſteurs, mais paſteurs moins tranquilles;
Ils gouvernent ſouvent des troupeaux indociles,
Et ſur la foi des chiens, qui gardent leurs moutons,
Ils goutent rarement la paix que nous goûtons.

Saaledes beſkriver Author, paa en ſimpel og negligant Maade, det Franſke Hof, og giver et ſmukt Skilderie af ſin Konge, uden at vige uden for de Grænſer ſom af genio paſtorali udfordres. Udi den 22de Ecloga anforer hand mange Hyrder, det er mange Poëter, ſom diſputere hinanden Euterpis Gunſt og Yndeſt:

Elle ne brille point d'ornemens empruntés.
A la ſeule nature elle doit ſes beautés.
La candeur de ſes mœurs regne ſur ſon vilage,
Et la ſimplicite lui dicte ſon langage.....

Le Mantoüan Ronſard, Sannazar entre en lice,
Bizarrement orné de joncs, d'algue & de mouſſe,
Sannazar tout mouille dans la foule ſe pouſſe,
Il jouë un air matin: à ſes aigres pipeaux
On crut voir Polyphême aſſembler ſes troupeaux?
Notre pêcheur trouble, s'echapant avec peine,
Tonche, & mouille un berger des rives de la Seine.
Le berger en pâlit; car il avoit compté
Sur ſon ajuſtemens avec ſoin concerte....

Omſider erholder en Hyrde, under Segrais Navn, Priſen frem for alle ſine Medbeilere. I dette Stykke har Author givet os ſit eget Portrait, ladende at ville diſputere de andre Priſen.

Sammeſteds er udkommen i afvigte Aar, den anden Part af den lærde Benedictiner P—— Beſkrivelſe om de gamle Gaulers Religion, ſom beſtaaer af 2 Alph 9 Ark in 8, og indeholder den anden Deel af dette Skrift lige ſaa mange nye Ting ſom det forige, ſaa meget deſto mere ſom mange ting herudi forekomme, der, ſaafremt det ej var af Auctore bygt paa uimodſigelige Ting, ſnarere ſkulde holdes for en Sererambiſk Fabel end en ſandferdig Efterretning om de gamle Tydſke. Denne anden Deel beſtaaer af 3 Boger, i dend forſte forklarer Auctor det Snitzverk, ſom findes paa en merkverdig til Cuſſi funden Stotte, tillige med de Galliſke Antiquiteter, ſom forekomme i Dom-Kirken til Paris. I den anden handler hand om de Galliers

iers gamle Afguder af den anden Rang, som Saturno, Vulcano, Volianos, Bacho, Telesphoro, Circio, Cybele, Proserpina, Andoina, Nehalennia, Ilis, Onuava, de Afgudinder som forestoede visse Steder, og endelig nogle dem helligede Byer. I den sidste Boog undersøger hand Liig-Begiængelserne, Graverne, Monumenterne, Aske-Krukkerne og Inscriptionerne paa de gamle Galliske Grave. Den i Cussi fundne Statue er, efter at den længe havde ligged under aaben Himmel paa en Mødning ved Autine anmerket, og giort de Lærde bekiendt. Den underste Deel deraf er en ordentlig Ottekant, paa hvilken adskillige Figurer paa hver Side ere udhugne, derimod er Statuen selv indtil Hælsten udziret med adskillige Blomster-Ranker. Capitalen dertil er bortkommen, og ihvorvel nogle have indbildet sig at have fundet paa Kirke-Gaarden i Cussi de dertil hørende Stykker, saa er dog troeligt, at de have taget feil. Hand viser i det øvrige af denne Statue, at Gallierne ved deres Bygning have i agt taget en god Orden, og paa den Tid da dette Stykke er giort, have haft en god Smag paa Bygnings-Konsten, Tegning og Bildhuggeriet. De derpaa satte Figurer forklarer hand grundig og vel, og den Beretning hand os giver, hvorledes Hercules af de gamle Tydske og Gallier blev dyrket, er saa meget meere angenem, som mand ingen sikker Efterretning derom finder. Efter disse gamle Folkes Beretning, drog Hercules, efter at hand i Spanien havde twunget Gerion, igiennem Frankerige, og byggede der Byen Alexia,

da

da imidlertid der opholdt sig een af de Galliske Kongers Døttre, som enten over sin Skionhed eller store Styrke hidindtil havde foragtet alle sine Bejlere, men Hercules var saa skion og saa berømt over sin Tapperhed, at hun bad sin Fader om ham til Gemahl; Af dette Egteskab fødtes Galatius, hvis Ansees var saa stor, at hele Folket efter ham blev kaldet Gallier, og Landet Galacia. Enhver maa troe heraf saa meget som hand vil, men dette er vist, at udi Ammiani Marcellini Tider ere fundne adskillige Monumenta, som have stadfæstet denne Meening. De Tydske vilde ej unde Gallierne den Ære, at Hercules nogen Tid havde været iblant Gallierne, men holdt for, at hand havde opholdt sig hos dem, og giort sig over sin store Styrke udødelig. Saa ofte de droge ud i Strid, sang de om hans tappre Idrætter, for at opmuntre sig under hinanden, og de foregave, at hand i deres Land havde opreist de bekandte Stotter, som føre hans Navn, dog vidste de saa lidet at anvise Stedet hvor samme skulde befindes; At Germanicus, som havde sat sig for at opsøge dem, derpaa spildte megen Tid og Møje. Dog har slig Exempel ej afskrækket andre, at de jo have meent sig samme at have fundet i Sverrig, andre imellem Ost- og Vest-Friesland og Stiftet Munster. Det ældste Monument hos Gallierne som haves om Herculis Dyrkelse samme steds førend Romerne satte sig saa faste hos dem ere en af Seguliernes Mynt, paa hvilken sees Hercules med sin Kolle i den høyre, og Løve-Huden paa den venstre Arm, hvilken hand støtter

paa

paa en liden Telesphoro, imellem Hercules og denne Telesphorum staar det Ord ARVS, om hvilke hidindtil den almindelige Meening haver været, at det har en noye Forvandskab med Saonen, som heder paa Latin Arar, og flyder igiennem Seguſiernes Land. En nyere har vildet overſette dette Ord ved Gud, og grunder ſin Meening paa en udi Normandien brugelig Maade kaldet clameur d' Aron. Paa hvilken skulde hensigte de i den Kongelige Befaling indrykte Ord: non obſtant clameur de Haro, men vores lærde Benedictiner troer, at Ar i det Celtiske Sprog aldrig har bemerket Gud, hvilken de snarere kaldte Di. Hvoraf kommer Divona, der efter Auſonii Teſtimonium vil sige saa meget som en guddommelig Kilde. ARVS skal da bemerke det samme om det nu i Armorica brugelig Ord Ars eller Hars, som i sin rette Meening bemerker en Grændse, men in ſenſu tropico en i Veyen lagte Huder. Paa saadan Maade viser Overskriften paa denne Mont Seguſiernes Meening om Hercules Støtter, som de Gallier tilegnede deres Fæderneland, da Seguſierne i sær tilskrive deres Land den Ære at Hercules har nedsat sig i deres Land og hvilet fra sit store Arbeyde. Saa uvist nu saadan almindelig Snak er, saa er det dog ustridigt at Herculis Dyrkelse var giengse udi Gallien længe for Cæſaris Ankomst. Det bevidne saa mange Stæder og Byer som endten ere bygte ham til Ære eller ham helligede og derfor kaldede efter hans Navn, som Hercules Caſtra eller Erkelers udi Hertugdømmet

Ju-

Julich, Herculis, Columnæ en Søn i Friisland, Campus Herculeus, Portus Herculis og adskillige andre fleere, hvoraf mand finder en stor Mengde i Sirmonds Anmerkninger over Sidonium lib. 8. Ep. XI. Mand finder adskillige Mønter af Posthumo med den Overskrift Herculi Macusano, for hvilken andre heller læse Magusano, men efter Authoris Meening finder mand ofte paa de gamle Monumenta at C og G forvexles med hinanden, i sær naar det staae for ved de lydende Bogstaver, og mand ey synderlig i Udtalen kand fornemme til disse tvende stumme Bogstaver.

Italien.

Fra Meiland har mand den Efterretning, at Mr. Philip Argelati har ved et trykt Programma underrettet Publicum, at Societas Palatina har nu faaet ferdig fra Trykken de 12 Tome af Scriptoribus historiæ Italicæ, som er dediceret til Hertugen af Lothringen. Mand finder deri en Latinsk Dissertation, som samme Societet for lang Tid siden har lovet, for at forklare det Kort over Italien, saaledes som samme var bekiendt i de Tider, eller efter at det gamle Romerske Rige var ruineret og indtaget, snart af Grækerne, snart af Longobarderne, og endelig af de Franske, indtil det blev fordeelt under de nu derover regierende Fyrster. De andre Skrifter som findes i dette 12te Vol. ere 1) Albertini Mussati Paduani Historiographi & Tragœdi de Gestis Henrici VII. Cæsaris Historia Augusta XVI. libris comprehensa.

Fe-

Felix Osius har allerede forhen ladet trykke denne Historie, men her udgives den paa ny, med Notis af samme Osio, Pignorio og Villano, hvilke mand har tilføjet Variantes, efter Hertugens af Parma MSS., saavel som det Ambrosianske. 2) Ejusdem Albertini Mussati Historici Palatini de Gestis Italicorum post mortem Henrici VII. Cæsaris, Historia. Dette Verk er og udgivet af Mr. Osius, men i dette Oplag ændret og forbedret efter de MSS. som findes i omtalte tvende Bibliotheker. 3) Chronicon Siciliæ, Auctore Anonymo, ab anno circiter D. CCCXX. usque ad annum M. CCCXXVIII. Dette Verk er forhen udgivet af Mr. Martene og Durand, udi deres Anecdotis. 4) Nicolai Specialis Historia Sicula in VIII. Libros distributa ab anno M. CC. LXXXII. usque ad annum M. CCC. XXXVII. Mr. Baluze har og ladet trykke denne Historiske Piece udi hans Appendice de Marca Hispanica. Mr. Argeloti giver at forstaae, at Alberti Mussat Skrifter opfylder næsten dette hele Volumen; Men det som meest fornøjer Publico, er, at Societas Palatina vil skille den Chorographiske Dissertation over Italien, fra det øvrige, med hvilken dette Volumen begynder.

Udi Venedig er trykt in 12mo. La scienza delle Medaglie Antiche e Moderne per Istruzione di quelli che ne fanno studio: nuova edizione riveduta, corretta ed ampliata considerabilmente dall' authore: con alcune nuove scoperte fatte in detta scienza: Opera tra-

dot-

dotta dalla lingva franzese da Selvaggio Canturani.

Nye Bøger.

Joh. Burch. Menckenii Scriptores rerum Germanicarum in qvibus scripta & monumenta illustria tum historiam Germaniæ in universum tum prælertim historiam Saxoniæ, Misniæ, Thuringiæ & Variciæ concernentia vel nunc primum in lucem protrahuntur vel cum codicibus MSS. collata notulis illustrantur c. fig. Tomi II. fol. Lipsiæ

Odorici Raynaldi Annales Ecclesiastici ab anno qvo definit Card. Cæs. Baronius 119. in 8vo. usqve ad annum 1565. continuati, tom. XXI. Pars I. & II. ab anno 1534. usque ad annum 1565. fol. Coloniæ Agrip.

Joh. Alb. Fabricii Bibliotheca Græca vol. XIV. & ultimum qvo præter varia supplementa ad priores tomos dissertatio de scriptoribus Græcis suppositis & Indices in totum opus continent. 4to

Christ. Wolffii Bibliothecæ Ebreæ vol. III. Supplementum & emendationes ad prima duo Volumina pertinentes complectens accedunt Indices necessarii, 4to

Natalis Alexandri Theologia Dogmatica Moralis secundum ordinem Catechismi Concilii Tridentini, in qvinqve libros destributa II. Tom. fol. Coloniæ

Anter Mar. Ponderationes in Psalmos III. tomi fol. Lugduni

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 28.

Dend 8 Julii, 1728.

Dannemark.

Von der Kula.

Skioldet fordeeles med et Taffesnit udi 3 Dele, hvoraf de 2 yderste ere hvide, og den mellemste blaae. Paa Hielmen 3 Struß-Fedre eller Plumadser, den mellemste blaae og de andre hvide. Af dette Vaaben er bekiendt Benedictus von der Kula til Kula, som hayde med sin Frue Hedvig Christophers Daatter von Ijendorph en Søn Arent von der Kula til Legtved, som var den første af den Slegt, som kom her ind i Riget, var fød paa Gaarden Kula 1599. den 2 Febr. og de-

de paa Cronborg 1658. Hand var først Kong Christian den 4. Staldmester, blev siden Befalings-Mand over Kronborg, hand giftede sig 1642. den 2 Octobr. med Anna Vind, Hr. Iver Vind til Nørholm og Helvig Skinkels Daatter, de havde sammen 11 Børn, af hvilke 7 ham overlevede, nemlig 4 Døttre, 1) Helvig, gift med Oberst Mogens Krag. 2) Else døde voxen ugift.

3) Anne

3) Anne Helvig Hendrich Gyldenstiernes til Boltinggard. Og 4) Mette Kula, som havde Christian Banner til Friderichsgave, forhen kaldet Hagenschov-Slot, som døde 1709. d. 19 Octobr. udi sit 53 Aar, Sønnerne vare Benedictus von der Kula, Jørgen von der Kula, Christian von Kula. Bendix eller Benedict von der Kula til Løgved havde Sophia Amalia Banner, som var Hr. Niels Banner til Friderichsgave, og Anne Cathrine Skultz Daatter, som efter hans Død blev gift med Major Otto Rennov, med Bendix von der Kula havde hun een Daatter, Anne Vind von der Kula.

Udi dette Kongelige privilegerede Bogtrykkerie er ved Trykken udkommen det 13de Bind til en Samling af udvalde Dvnske Vers og Miscellanea, som indeholder: I. Dend lille Hund Garçons Død 1715. Aug. 11. af den, der sit Navn i saadant Altid Dolger. II. Nyse-Kruds eller Snustobak-Berømmelse, af A. Vording. III. Samme over Frue Sophia Rosenkrantz Erich Banners. IV. Grav-Skrift over Borgemester Knud Walter, af A. Vording. V. Til General Major Eyler Holch over hans Daatter, Friderica Sophia Holch. af samme. VI. Skiemt og Alvor til Brudgommen Cancellie-Raad Sørren Benzon, og Bruden Fr. Anna Kierulf d. 16 Sept 1718. af J. Friis. VII. Over Jomfru Anna Margretha Bartholin 1675. d. 13 Julii, af A. Vording. VIII. Til Michel Sørensøn Riber, og Giorild Knuds Daatters Bryllup, af A. Vording. IX. Om Snuf-

tobak til M. A*. R*. af N. X. Lyk-Ønskning til Geheime-Raad og General-Lieutnant Wiebe, 1709. af Daniel Ramus. XI. Hierte-Suk over Danmarks Riges-Drost, Hr. Joachim Giersdorph 1661. af Anders Bording. XII. Over Tolder Mortensen 1667. af samme. XIII. Over Christian Mortensen Thune 1672. af samme, XIV. Over Maren Bering 1675. af Th. Kingo. XV. Studenternes Rente-Cammer, af A. Bording. XVI. Binde-Brev til Hans Hornemand i Nestved / af samme. XVII. Binde-Brev til Jørgen Wichmand, af A. Bording. XVIII. Bryllups-Vers den 8 Nov. 1665. af samme.

Tydskland.

Udi Leipsig er trykt i Aar Dissertatio Epistolica ad Eminentissimum ac reverendissimum Dominum Christianum Wormium Diœceleos Siælandicæ in Dania Episcopum &c. de scriptis qvibusdam integris fragmentisq; hactenus ineditis, qvæ in itinere Gallico Anglico atqve Germanico reperire contigit & nunc in lucem publicam edenda parat, virosqve eruditos ad conferendas symbolas humanissime invitat Magnus Crusius Slesvicensis V. D. M. Author som allerede har giort sig bekiendt ved Memorabilia Plessiaca, og nogle Aar har opholdt sig i Frankerige som Dansk Legations-Præst, og derfra giort en Reyse til Engelland, men nu er kommen over Tydskland, tilbage har paa sin Reyse havt den Lykke at finde adskillige Græckiske Kirke-Patres, hvilke hand efter Haanden vil udgive. Hand har i denne Skrivelse

deraf givet en Fortegnelse/paa det at de som herefter maatte komme paa de Stæder ey skulde giore sig Umage med at udskrive deslige Ting, men anvende Tiden og Bekostningen paa andet, det som hand tilsiger at udgive, er I. Codex Cottonianus Geneseos. Denne Codex om Mosis første Bog er ældre end den Romerske og Alexandrinske Codex af de 70 Fortolkere, og vil hand lade den heel og holden trykke, efterdi Grabii deraf belovede Edition ey er kommen i Stand, og vil hand dertil føye saavel Variantes Lectiones af de Romerske og Alexandrinske Codices, som og Grabii Dissert. de variis vitiis LX. interpretum versioni ante B. Originis ævum illatis & remediis ab ipso in Hexaplari ejusdem versionis editione adhibitis, samt Prof. Joh. Grammii dissertationes de veteris Testamenti versionis Græcæ in novo fœdere allegatione. Hand ønsker ved denne Leylighed at Hr. Breytinger ved sin nye Edition af de 70 Fortolkere vilde føye et fuldstendig Register over alle de Ord og Talemaader som forekomme i denne Oversettelse, hvilket allerede eendeel have forlangt af Grabio. II. Fragmenta Macarii Magnetis ex libris V. Ἀποκριτικῶν ad Theosthenem contra gentiles Evangelia calumniantes. Denne Macarius Magnes har levet i det 3 Seculo, og skrevet 5 libros Apologeticos adversus Evangelii Calumniatores, hvilke endnu skal findes i Venedig, in Bibliotheca D. Marci. Men da mand ey har Haab om at faae samme nogen Tid trykt at see, vil Hr. Grusius deraf udgive nogle Fragmenta, som hand har sam-

let med Flid af Nicephori libris Antirrheticis MSS. som forvares i det Kongl. Bibliothech udi Paris, og confereret med de Colbertinske oc Coislianske MSS. samt dertil føye en Latinsk Version, hand har erholdet disse Stykker tillige med nogle Fragmentis Græco-Latinis af samme Macarii Magnetis Commentario in Genesin, af den Afdøde Kongl. Bibliothecario i Paris Johan Boivin, og vil derfor i sette Historiam Macariorum, hvortil Licentiat Sieber har lovet ham sine Collectanea. III. Epitome librorum Antirrheticorum Nicephori C. P. L. tani adversus Iconomachos, af disse Libris Antirrheteticis, som ere at finde udi det Kongl. Colbertinske og Coislianiske Bibliothech udi Paris, have allerede Franciscus Combefícius og Nicolaus Nourrius ladet trykke nogle Stykker ex Codice Regio Anselmus Banduri har vel tilsagt det hele Verk, men formedelst andre Forretninger ey kundet holde sit Løfte. Hr. Crusius er sindet at lade de unyttige Amplificationes og Exclamationes bortte, og vil alleene meddeele den lærde Verden den af 6 Sectioner bestaaende Epitomen Nicephorianam. IV. Continuatio specilegii Patrum a J. E. Grabio inchoati. Grabens Specilegium Patrum, bestaar af 2 Tomer, og gaar hen til det 3de Seculum. Efter hans Død har ingen tenkt paa at besørge sammes Continuation, som Hr. Crusius nu har paataget sig, da hand i de Engelske og Franske Bibliothecher har fundet et temmeligt Antal af de didhørende hidtil utrykte Skrifter, og derved

ved er sat i Stand, til at hand deraf kand udgive adskillige Bind, og dog ey gaae videre end til det 4de Seculum. I denne Samling skulle findes nogle Stykker af Julio Africano, Melitone Sardensi, Iræneo, Justino Martyre, Hippolito, Dionisio Alexandrino, Clemente Romano, Theophilo Alexandrino, Methodio, Apollonario, Acacio Eusebio Cæsarienſe og andre. Hand har i Hænder adskillige hidtil utrykte Stykker af Hippolito, som hans Commentarius over Propheten Daniels Syyn, Salomons Ordsprog, og nogle Fragmenta om Opstandelsen, og gior sig Haab om, af en lærd Engellænder, Thomas Hunt, at bekomme nogle hidtil utrykte Stykker af denne Pater, paa Arabisk Sprog, som tiene til at oplyse de 5 Mosis Bøger. At mand ej skal tale om andre Kirke-Fædre, som Eusebio, og de Kiettere, som have levet i de første 4 Seculis, hvoraf hand besidder nogle hidtil utrykte Skrifter. Alle disse Skrifter vil hand critisk undersøge efter Grabens Methode, og oplyse med nyttige Anmerkninger.

Nederlandene.

Udi Leyden har Mr. Burman, for at udgive en ny Svetonium, hvori hand vil følge Grævii Text, og dertil føje alle de Variantes hand kand overkomme.

Engelland.

Udi Orford haver Mr. Thomas Hearne paa ny ladet udgaae en Prøve af hans store Omhyggelighed, for at redde et og andet MSS. fra Fordærvelse,

da udi afvigte Aar der er trykt udi 2 Vol. in 8vo, Adami de Domerham Historia de rebus gestis Glastonienſibus, det ſynes ſom Mr. Hearne ſærdeles elſker alt hvis ſom angaaer det berømmelige Abbedie udi Glaſtonborg, thi 1726 udgav hand i 2 Vol. in 8vo ſamme Abbedies Hiſtorie, ſkrevet paa Latin ved Johannem, ſom der i var Munk. 1722 har hand udgivet et andet, under den Titul: The Hiſtory and Antiquities of Glaſtonburg, in 8vo, hvilken ſidſte er ſkreven af Adamo Domerham, og uddragen af et gammel MSS. ſom findes udi Collegii Trinitatis i Cambridge Bibliothek. Mr. Hearne har dertil føjet, foruden en nyttig Fortale, en Diſſertation paa Engelſk, angaaende en Romerſk Inſcription, funden i Chicheſter, Wilhelmi Malmesburis Boog om Kirken ſom er i Glaſtonborg, dends Elde, ſaa og adſkillige Extracter om det ſamme af Edmondo Archero. Samme Mr. Hearne vil og med det første udgive en Hiſtorie om Kong Henric V. af Engelland, ſkreven af Thomas Elmham, hvilken ej endnu har været trykt.

Frankerig.

Continuation af la Religion des Gaulois.

Men alle diſſe gamle Mont er ikke nær saa mærkværdige ſom en gammel Marmor-Steen, hvilken mand finder ved Indgangen til Jeſuiternes Bibliotheck, hvis Inſcription Hr. Keisler foreſtiller saa urigtig og forvirret, at Author har været foraarſa-

saget, at lade samme rigtig affkrive, og sig tilsende ved P. Solier.

Herculi Ma
cusano et
Hafvæ ulp
Lupioe T VI
Piæ Ammava
Prona tis
V. S. L. M.

Som vil sige saa meget, at Ammava har sat dette Monument Herculi Macusano, Hafvæ, Ulpio, Lupio og Ulpiæ, for at betale det Løfte hun havde giort for sine Børn. Ihvor merkværdig denne Antiqvitet er, formedelst de derpaa befundne Navne, af adskillige ubekandte Afguder, undersøger Author dog ikkuns her alleene, hvad Hercules Macusanus er, og forbeholder sig, ved anden Leilighed, at handle om de øvrige. Hand holder Herculem for en Afgud, som ej er bragt til Gallierne af andre, men er opdigtet af dem selv. Den Grundvold, paa hvilken hand bygger, er, at alle de Mønt, paa hvilke mand finder denne Guddoms Navn, tillige med deslige gamle Inscriptioner, ere prægede og forferdigede hos Gallierne. Foruden det er det, efter hans Eragtning, ustridigt, at Hercules Macusanus er den samme som Hercules Deusonienſis, hvilke begge Navne mand finder paa Posthumi Mønt. Men det er af Hieronimo bekandt, at i Gallien var et Sted som heed Deuso eller Deyson, som den Tid ej var andet end een af Romerne opkastet Skandse, som nu er forandret

til en Flekke paa hin Side Rhinstrommen, lige over for Cöln, og kaldes Duitz. Vores lærde Benedictiner tager sig derpaa for, at vise, at Hercules Maculanus og Deulonienſis er een og den samme, saa at Maculan ej er Navnet paa noget vist Sted, men mand giør bedre, om mand i det Celtiske Sprog efterſøger dessen rette Bemerkelse, og findes da i dette Sprog Maccuvi, som betyder et Menniske, bevæbnet med en Lantze, der er dannet for til som en Gaffel. Grækerne kaldte deslige Gaffeler Μαχος, som er det selvsamme Vaaben som Hercules Maculanus antegnes med. At Hercules Maculanus har været en Gallier, styrkes hand saa meget meere til at troe af det ved Strasborg for nogen Tid siden fundne Monument af Hercule, som ligner det andet fuldkommen, naar mand undtager Buen. Med det er dem, som med Flitd underſøger Antiqviteterne, bekandt, hvor ofte deslige Forskiæl, som mand finder ved Resten af Antiqviteterne, enten ankomme paa deres Uvidenhed, Egensindighed og Gotbefindende, som har oprettet deslige Monumenta, eller og paa Bildhuggerne og Steenhuggerne. Det Navn mond gav denne Herculi til Strasborg, var Krusman, der vil sige saa meget som en stor eller stærk Mand. Paa saadan Maade komme de Ord af en stor eller bevæbnet Mand, som tilleggeſ Herculi Maculano hinanden temmelig nær. Herforuden kand vel Maccuvi have sin Oprindelse af det samme hvorfra Maccus eller Μαχχος, udsprin-

springer, som betyder en Konge. Det er ingen Tvivl paa, at Hercules har iblant Gallierne fort det Navn Maccus eller Konge, efterdi mand fortæller om ham, at hand har sat sine Sønner til Forsier over adskillige Lande. Mand har forhen fundet dette støbte Billede i et Capelle af Dom-Kirken i Strasborg, hvor det stod til 1525, da det blev en Borger til Deel, som solgte det til en Fransk Herre; Nu findes det til Issi udi Vanhölens Hauge. I det øvrige veed mand af de ældste Efterretninger, at mand har paakaldet denne Herculem Macusanum for god Lykke paa Reiserne som giordes til Skibs. Hvilket os viser den Gaffel hand har i Haanden, det Marsvin som staaer ved hans Side, og Fisken som ligger ved hans Fødder. Foruden at mand ei skal tale om hans nøje Forvandskab med Nehalania. Foruden denne Herculem tilbad og de gamle Gallier Herculem Saxanum, eller Klippernes Hercules, til at bestyrke denne sin Meening, anfører Author et Altar, af det slags mand sielden finder Mage til, dog findes et ligeledes i Engelland, hvis Afskildring er vedføjet Anmerkningerne over Antonini Reise-Beskrivelse. Altaret, paa hvilket Author beraaber sig, er for faa Aar siden fundet i Lothringen, i en Bye kaldet Norri, og Inscriptionen forklarer, at det er helliget den store Jupiter og Herculi Saxano af Publio Talpidio Clemente, og samtlig Krigs-Folket ved det 8 Romerske Regiment, for at betale deres Løfter. Dog var denne Dyrkelse ei alleene giængse hos Gallierne, men endog udi Italien, som er at

see

see af en gammel Inscription udi Tivoli. Vilde nogen tilegne deraf Romerne Herculis Saxani Dyrkelse, saa anforer Author, foruden den til Norri fundne, og forhen omtalte, endnu en anden, for nogen Tid siden opdaget ved Kanten af Rhinstrømmen, i Hertugdømmet Cleve, hvorpaa læses:

Herculi Sax
ano. sacrum
C. Svlpicivs. Ma
tvrvs Leg XXII,
Prp. & Commi
litones leg. ejv
sdem qvi svb
eo svnt
V. S. L. M.

Det er Maturus, Høvedsmand for det 22 Romerske Regiment, har tillige med sine Soldater opretted dette Monument, Herculi Saxano til Ære, for at betale ham sit skyldige Løste. Foruden disse 3 Inscriptioner ere og fleere opdagede om Hercule Saxano, og ihvorvel af alle 3 ere fundne 2 i de gamle Galliers Land, have dog adskillige heller tilegnet Romerne end Gallierne hans Dyrkelse; Men da Hercules Saxanus oftere forekommer paa den Mønt som er slaget i Gallien, end paa den Italiænske, saa befinder det sig, at alle forhen omtalte Inscriptioner reiser sig af Folk som fuldte Krigen, hvoraf er rimeligt, at denne Dyrkelse har sin Oprindelse ved en vis Leilighed i Galliernes Krig. Hvad hand ellers erindrer om de øvrige Afguder, som om den Orse de gamle Gallier tilbad, deres hornede Afgud Cernunnos, og mange andre, er me-

get merkværdig, i sær fortiener det at læses, hvad hand anfører om den Dyrkelse Gallierne betæede Romernes og Grækernes Afguder Castor og Pollux, men da dette virkelig er en ny Boog, tilstæder Rummet ikke, at anføre, alt hvis nyt og hidtil ubekandt deri forekommer, allerhelst da hand idelig udziirer samme Beretning med Forklaring over de mange Sæder og Skikke de gamle havde, og iblant udsvæver udi Ægypternes, Romernes, Grækernes og andre Folks Antiqviteter, som i sær af ham skeer, naar hand taler om Druidernes Vane, i at opsøge Slange-Æg. I den 4de Bog handler Author om de gamle Galliers Afguder af den 2den Rang, i hvilken Orden de Gallier og havde noget eget, i det de iblant de øverste Afguder ej rangerte de Fornemste, eller de som bleve dyrkede paa de fleeste Stæder i Verden, som Grækerne og Romerne forstoed, der talte deraf 12, efter Ennii Vers:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Men de hvis Tieneste og Dyrkelse fra uendelige Tider af allerede var indført. Paa saadanne Maade regnes de iblandt Guderne af den anden Rang som Gallierne enten havde antaget af andre Folk, eller og efterabet dem deri, og dog antaget dem sildigere end de andre, skiondt ey kand negtes, at iblandt bleve de sidste dyrkede med saadan Høytiid, at de fordunklede den de andre beviste Ære. De udi denne Bog forekomne Ting ere ey allene i sig selv angenemme at læse, i sær over deres grundige Udførsel og det Val Author har vidst

vidst at giøre udi de gamle Grækiske og Romerske Historier, da hand og anfører Mengde Inscriptioner, Mønt og Skikke, som hidtil have været ubekandte. Den 5te og sidste Bog handler egentlig om de gamle Galliers Liig-Begtengelse og de derved brugelige Skikke, de Dødes Afguder, deres Begravelser ꝛc. Thi om det vel synes at disse Ting ey henhøre til Galliernes Religion, have dog nesten alle Folk henregnet derunder deres Pligt imod deres salige Afdøde, i Henseende til det gemeenligen var en Følge af alt hvis mand troede om Sielenes Tilstand efter Døden. Saa urimelig nu eendeel Folkes Mening synes at have været om Stædet, hvor de Afdødes Siele opholdt sig, saa fornuftige vare derimod de gamle Galliers Tanker derom, som ey holdte Døden for andet end en Giennemgang til et andet nyt Liv, ihvorvel de beblandede det med andre overtroiske Vildfarelser, og i sær troede, at eendeel store og berømte Mænds Siele, fornemmelig deres som mand slagtede paa deres Altarer, bleve til Guder. Romerne kaldte alle de Dødes Siele med et almindeligt Navn Lemures, hvilke de inddeelte udi tvende slags, hvoraf nogle giorte Menniskerne got, og vare roelige, men de andre tilføyede dem derimod Ont og vare uroelige. De gamle Gallier vare af samme Meening, og saa vel hos disse som hine grundede sig derpaa alle de Skikke som de beoptagtede ved deres Liigbegiengelser og Begravelser. De fornemste bestoed udi deres Ofringer af visse Dyr, som mestendeels maatte være sorte, deres

Dee

Dødingers Giestebudder, Rygen, og endelig de opreyste Monumenta. Dette blev anrettet enten de Underjordiske Guder eller og iblant de Afdødes Siele selv til Gefal, da mand tilskrev dem ey alene en stor Magt og Influentz udi Naturens Kræfter, men endog holdt for at de vare meget genegne til at skade de Levende. Galliernes Skikke ved deres Liigbegiengelse vare ellers meget pregtige, thi naar mand forbrendte den Døde, opbrendte mand tillige alt hvis der havde været dend Døde i sit levende Liv kiert, som Tienere, Dyr, kostbare Huusgeraad, og saa fremdeles, ja mand skaante ey engang deri de nærmeste Paarørende, ihvorvel disse, for at vise deres Kierlighed for den Døde, som oftest selv frivillig styrtede sig i Ilden. Herforuden havde Gallierne nogle egne skikke, som at de paa Baalet lagde de en nøye Fortegnelse over den Dødes Handel og Vandel, og alle hans Handteringer, paa det at hand sig deraf i det andet Liv kunde betiene. Nogle tilskreve de Døde Breve, og lode dem brende tillige med Legemet i den Meening, at de ey efterlod at læse det, naar de dertil fik Leylighed. Da nu den Maade at forbrende de Døde, var afskaffet, og man begrov dem, gav mand de Døde gemeenligen noget Balsom udi Haanden, at hand deraf kunde betiene sig til at læge de Saar hand vel mueligt kunde faae i det andet Liv. I sær troede Druiderne at efter fornemme Folks Død skulde foregaae nogen Forandring i Naturen, hvilken skeede ved disse Siele. Sig Forandring bestoed i sterk Storm, hestige Vind,

Ha-

Hagel, Torden, gloende Kugler, ja vel og i Luftens Forgivelse, og andet meere Ont, hvorved de Efterladte kunde giøres Skade.

Nye Bøger.

Auguſt. Bernal Diſputationes de Sacramentis in Genere. II. Tom. fol. Lugd,

Sebaſt. Barradi Opera omnia Theologica V. Tomi fol. Mogunti.

Jacobi Bolducii Commentarius in librum Jobum II. Tom. fol. Paris

Daniel Brenii opera Theologica, fol. Amſtel.

Abrah. Calovii Scripta Anti-Sociniana 3 Partes fol. Ulmæ

Joan. Cameronis Opera Theologica, fol. Geneva

Joh. Crocii Hypotypoſis Concionum in Prophetas Minores, fol. Caſſel

Adam Contzen Commentarius in quatuor Evangeliſtas, fol. Coloniæ.

Steph. Fabritii Conciones in Pſalmos & aliorum Sanct. Prophetarum, libr. fol. Bernæ

Joan. Laur. Helbig Commentarius in Pentateuchum V. Tom. fol. Colonia

S. Hieronimi opera omnia XI. Tom. fol. Lipſ.

Joh. Henr. Humelii Explanatio in Epiſtolam Pauli ad Philemon, fol. Tigur

Principis Jacobi Magni Britanniæ, Franciæ & Hiberniæ Regis. Opera, edita a Jacobo Montacuto, fol. Francof.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 29.

Dend 15 Julii, 1728.

Dannemark.

Kuntze.

Skioldet blaat, og derudi en hviid udstrakt Haand med en rød Rose udi. Paa Hielmen 2 Byffelhorn, blaae og hvide, med en rød Rose midt imellem. Dend første og sidste som førte dette Vaaben, var Niels Kuntze, som fordi hand holdt sig saa vel 1535. i Marken mod sin Herres Fiender, blev slagen til Ridder af Rigens Marsk eller Feld-Herre Hr. Tyge Krabbe; Hand blev siden Borgemester i Malmøe, og udgik Stammen med ham selv, da hand giftede sig i

privat Stand, og uden dets blev nogle Dage efter hans første belønte Tapperhed degraderet, da hand uden Aarsag og Nød flyede for Fienderne; Om hannem forteller Hvitfeld i sin Kronike p. 1442. Udi Besiddingen for Malmøe blev Hr. Tyge Krabbe af den udvalde Konge forordi-

ne-

neret for en Felt-Herre. Under hans Ryttere var een, Niels Kunze ved Navn, hvilken en Dag paa een Skermydsel imod Malmøes Borgere holdt sig meget vel, hvorfor Hr. Thyge Krabbe slog ham offentlig til Ridder i Marken, og lod det forkynde offentlig, andre til Exempel hannem at efterfølge. Men paa een anden Skermydsel holdt hand sig ilde, tog Flugten, alligevel ikke behov giordes, saa slog hand ham siden offentlig igien af hans Ridderskab tilbage, og skilde ham derved, givendes tilkiende, at ligesom mand ved Mandige Gierninger kand forhverve sig Titul, Adel og høiere Navn, saa kand mand og formedelst mand holder sig utilbørlig, fortabe Adelskab og Ridderstand. disse Adels-Mænd kaldtes siden Marsk-Riddere, ikke fordi det var nogen viss Orden, men fordi Riddere kaldtes de af Adelen, der fuldte Krigen til Hest, da de af Adelen som tiente til Fods, bleve kaldede Vebnere eller af Vaaben, hvori de frem for andre, som giorde Kriegs-Tieneste til Fods, vare kiendelige, og bestoed altsaa Adelen af 2de slags, nemlig Riddere og Vebnere, som begge vare Adels-Mænd, og lære vi af dette Exempel, at den, der af Kongerne var Armeen, som Feldt-Herre, betroet, var tillige opdragen den Mondighed at kunne, for at opmuntre de øvrige til Dyd og Manddom, aflegge med Adels Vaaben og Skiold dem, som sig ved noget særdeles Manddoms Verk signaliserede, dog blev saadan vedkommendes Ophøjelse af Kongerne stadfestet og for angenem antagen, og holdtes den Adelskab el-

ler Ridderskab for det beste, som igiennem tapre Idretter udi Krigen forhvervedes.

Sverrig.

Udi Stokholm er nylig trykt en kort Fortegnelse paa de nødvendigste Mønt-Sorter udi de fornemste Stæder udi Europa, samt andre nyttige Underretninger angaaende Handelen, sammensat af P. P. Duirman in 4.

Herforuden er der trykt en kort Beretning om nogle særdeles Curer, som 1726. ere skeede ved Medevi Sundheds-Brynd, opsat, og efter Collegii Medici foregaaende Censur befordret til Trykken af Const. Soem, Med. Doctor og R. C. M. Membr.

2. Underretning om Wahrbye Sundheds-Brynd, samt de Huusrumme der findes opbygte til deres Tieneste, som ville bruge denne Sur- og Mineral-Brønd.

Ingermanland.

Udi Petersborg er Academiet for Videnskaberne i fuld Verk med at sige deres Meening om en Boog, som Hr. Consistorial-Assessor Petrus Horrebov, Prof. Astronomiæ ved Kiøbenhavns Universitet haver sendt Hr. l'Isle, for at forelegge samme omtalte Academie. Den indeholder et nyt og efter foregivende uomstødeligt Beviis om det Copernicanske Systematis Rigtighed, i særhvad Jordens Bevegelse angaaer, hvilken hand her leder af nogle Fix-Stierners funden Paralaxi. Da nu alting i denne Materie ankommer paa saadan

dan Ordning, som mand hidtil har holdt for umuelig, er Authoris lykkelige Skarpsindighed ei nok som at rose, om dette Systema har sin rigtige Sammenhæng, (hvorom hand dog alletider er i Stand, vienlynlig at kunne convincere dem som derom maatte med nogen skiellig Grund synes at tvifle.) Denne Opdagelse grunder sig ellers paa adskillige Astronomiske Observationer, hvilke den berømmelige Etats-Raad Römer i sin Tid haver indrettet paa sit Observatorio i Kiøbenhavn; Dog torde vel endnu nogen Tid henstaae, forend dette Academie i denne Materie udlader sin Meening, siden sammes Vished maa undersøges med stor Møje.

Tydskland.

Continuation af Magn. Crusii Dissertatio Epistolica.

V. S. Irenæi Opera qvotqvot exstant omnia. Efterdi saavel Grabii som Massueti Oplag af Irenæo er dyrt og rart, og Hr. Crusius besidder mange hidtil utrykte Stykker af denne Kirke-Lærer, som hand har faaet af det Vaticanske Bibliothec, og har adskillige lærde Anmerkninger af Thomæ Ausleri, Edvardi, Bernardi, Francisci Junii, Danielis Heinsii og andres som ei endnu ere komne for Dagen, er hand sindet, deraf at giøre et nyt Oplag, og dertil at føie ei alleene den af den Arundelianske Codice afskreven Prologum S. Irenæi, som feiler i Grabens og Massuets Edition, men endog en Undersøgning om Massueti Dissertationibus, tillige med Georgii Hæpperi, Biskop udi

Bath, og Wills Conjecturis de Valentinianorum hæresi, saaog hans Observationibus og Emendationibus in Tertulliani tractatum contra Valentinianos, hvilket sidste hand af ham har erholdet in MSS. iligemaade Jacobi Liperot Commentatione MSS over Irenæi Meening om vores Frelseres Alder. VI. Supplementum Annalium Bizantinorum Nicetæ Choniatæ. Efterdi Hr. Cruse har funden Nicetæ Choniatæ Tractat meere fuldstændig end den er i det trykte, vil hand udgive den med sine egne Anmerkninger. VII. Fragmenta Patrum Græcorum qvæ exstant in Catena Patrum in Lucam. Denne Catena er af Balthasar Corderio udgiven efter en Latinsk Oversættelse, hvilken Herr Cruse kand levere paa Grædsk, af en meget gammel Codice af det Viensk Bibliothec, og har Lambecius allerede derom kiendt, at samme fortiente det vel. VIII. Anastasii Sinaitæ Contemplationes in Hexaëmeron Græce nunc primum edendæ. Mand har de første 11 Bøger af denne Anastasio ikkuns paa Latin, og den 12te paa Grædsk, som Petrus Allix har udgiven. Hr. Crusius har ej alleene overkommet varias Lectiones til den 12te Boog, men endog de første 11 Bøger paa Grædsk, hvilke hand vil overlade en Boghandler til at trykke, der ikkuns vil erstatte Skriver Lønnen. IX. Scholia antiqva Græca in Proverbia Salomonis. Crusius har anmerket, at i alle Editioner af de 70 Fortolkere er Ordenen i Capitlerne fra 24 Cap. 23 v. til Cap 31. v. 10. forvendt. Hand har seet det af en gammel

Scho-

Scholiaste, hvori forekom mer allehaande utrykte Scholia over Salomons Ordsprog, hvilke hand ligeledes vil udgive. X. Gennadii opus ineditum contra Judæos. Denne Samtale imellem en Christen og en Jøde, har hand paa Græsk afskreven af tvende Codices i det Kongl. Bibliothec i Paris, og vil lade samme udgaae med en Latinsk Oversættelse, XI. Oracula Gentilium Philosophorum de Theologia Christiana. Disse Oracula har hand tagen af Codice MSS. Barocciano i det Bodlejanske Bibliothec, som er skreven paa Pergament, og meget gammel, hvori indeholdes følgende Prophetier: 1) Hermæ Trismegisti de Omnipotente. 2) Ejusdem de Trinitate. 3) Ejusdem precatio fere Christiana. 4) Aristotelis de filio Dei. 5) Solonis Athenienſis de Trinitate. 6) Thycidídis de incarnatione Christi. 7) Chilonis de generatione filii Dei. 8) Plutarchi de eodem argumento. 9) Antiochi Colophonii de Trinitate. 10) Interrogatio Jasonis Regis Argonautarum facta ad Apollinem Pythium cum responsione ex Oraculo prolata. 11) Platonis de æternitate filii Dei. 12) Ejusdem de Christo ejusq; passione. 13) Oraculum Apollinis Delphicum de Christo. 14) Astanis Oraculum de Deipara. 15) Interrogatio Thulidis Regis Ægyptiorum ad Oraculum Euripidis facta. XII. Georgii Gemistici Plethonis Opuscula qvædam, som ere udskrevne ved ham af det Bodlejanske Bibliothec, og oversatte paa Latin. Plethonis Skrifter ere 1) Plethonis

nis Monodia. 2) Ejusdem altera Monodia. 3) Ejusd. tractatus de virtutibus. Denne Tractat har vel Guillielmus Canterus udgiven, men ej dertil fojet nogen Latinsk Oversettelse, ja ej betient sig af noget accurat Exemplar, hvilken dobbelte Mangel Hr. Cruse vil rette. XIII. Anecdota Græca varii argumenti, somere 1) Hippolitus Thebanus de Genealogia B. Mariæ Virginis; Denne Tractat har vel Canisius og Fabritius udgiven, men den af Authore udaf de Engelske og Franske Authores udskreven, er gandske different. 2) Photii Patriarch C. B. fragmenta over Pauli Epistel til Rom. 3) Nogle af Ammonii fragmenta over Christi Himmelfart. Severi Antiochenii Skrift imod Ammonium. Ejusd. fragmenta imod Manichæerne, saaog nogle fragmenta om Josepho Christiano, Eustathio Antiocheno, Arsenio, Athanasio, Gregorio Thaumaturgo, Cyrillo Alexandrino &c. Polychronis utrykte Prologus over Job, saaog nogle Supplementa af hans Hypotyposis over Job, hvilke Patricius Junius have ladet trykke. 5) Dorothei Tyri Episcopi, tr. de prophetis qvorum scripta non exstant. Denne Tractat findes ikkun paa Latin i Bibliotheca Patrum, og til Deel Græksk, i duChange Chronico Paschali, hvortil hand har samlet adskillige Tilsatz af adskillige MSS. 6) Eulogii, Episcopi Alexandrini opusculum de SS. Trinitate & divina Oeconomia. 7) Ἀκολουθία τῆς ἁγίας Μεγαλυψεως, hvilkeere Bønner, som i den gamle Kirke bleve brugte

ved

ved Nadverens Sacramente, og næsten udgiore et Alphabeth. 8) Epiphanii Monachi & Presbyteri de dissidio qvatuor Evangelistarum circa resurrectionem Christi, ex Codicibus MSS. Carnotensi & Barocciano. 9) Cosmæ Indicopleustæ prologus in Psalmos, som Montfaucon ufuldkomet har udgiven. 10) Philippi Seditæ fragmentum de Constantino, Maximiniano, Licenio, Aug. samt Pædagogorum Scholæ Alexandrinæ succession, hvilket sidste Stykke Dodwel har ladet trykke. 11) Nicephori Calisti Censura scripti cujusdam historici cui titulus: Περὶ τῶν καινῶν τῆς σοφίας ἐπιῤῥευμάτων. 12) Vita Theodori studitæ Græci conscripta per Theodorum Magistrum Daphnopatum. 13) Nicolai Cabasilæ tr. in Pyrrhonem sive dissertatio de Criterio veritatis adversus scepticos. 14) Christophori Conteleantis opusculum Græcum de immortalitate animæ. XIV. Conspectus scriptorum latinorum proxime edendorum. 1) Arnobii libri libri VIII. adversus Gentes. Crusius har paa nye confereret den gamle Codicem paa Pergament af denne Kirke-Fader, som findes i det Kongl. Bibliothec i Paris, og er 800 Aar gammel. Hand har anmerket overalt variantes Lectiones, hvoraf hand har befunden, at mange Steder i Oplæggene ere ufuldkomne, nogle forsette, andre ialen udeladte, og de fleeste beroe paa Editorum Gotfindende, saa at Arnobius ej er sig selv lig i den Salmasiske Edition. Herudi har hand consuleret de tvende Romerske Editioner af

1542 og 1583, deelt Texten i sine Capitler, efter Materierne, og paa nye interpungeret dem. Hand har samlet af adskillige Bibliotheker, de hidtil utrykte Anmerkninger, som hand har kundet overkomme, nemlig: Claudi Memnii, Ant. Carpentarii, Jani Paleratii, Francisci Gujeti, Jo. Dalecampii, Cl. Puteani, Fr. Vigerii, Pet. D. Huetii, Petri Junii, Henrici Ernstii, Aug. Buchneri og andre, til hvilke hand vil tage de hidtil trykte Anmerkninger. Hand er og sindet at udarbeyde et Systema Arnobianum, saa vel i Philosophien som Theologien, og at tilføje samme Nicolai Nourrii Dissertationer in Arnobium, samt Joh. Casper Löschers Bog de Patrum Africanorum meritis singularibus. Som et Anhang skal dertil føyes følgende Tractater, som ere udeladte af Salmasii sidste Edition 1651. 1) Claudii Salmasii disqvisitio de nominibus antiqvorum Romanorum. 2) Julii Cæsaris Bulengeri Eclogarum ad Arnobium lib. I. 3) Paratitla S. Summaria Leandri de S. Martino in Arnobii libros conscripta. 4) Latini Latinii Castigationes ad qvædam Arnobii loca. 5) Adriani Behotii Animadversiones variæ in Arnobium. 6) Joannes Meursii Criticus Arnobianus. Hvilken hand endnu tilføjer Laurentii Iungermanni structuras Mss. in hunc Criticum Arnobianum, og 2 Epistler fra Theodoro Cantero til Meursium, og da ham Petri Scriverii Anticriticus Meursii Critico Arnobiano oppositas, saaog Johannis Isaaci Ponani Animadversioner, in Arnobium, samt det Oplag som har

bæret udi P. Francii Bibliotheca endnu feyler, saa ombeder hand alle Lærde, at lade ham samme enten i Original eller Mss. tilkomme, og samme til Hr. Gleditsch i Leipsig addressere. 2) Adjunctio Senatus Consulto Parlamenti Parisiensis decreta ad novam Conciliorum Collectionem a P. Johanne Hardvins. Dette Skrifft er ved et Parlaments-Slutning 1722. d. 13 Aug. trykt i det Kongl. Franske Trykkerie, Tydsk og Fransk in Folio, og skulde ey et eniste Exemplar af Hardvini Conciliis udgives, med mindre dette fandtes derved. Men Jesuiterne bragte det saa vidt, at de faae Exemplarier, som først deraf vare trykte, bleve forbudne og opbrendte. Hr. Crusius har havt den Lykke deraf at bekomme et Exemplar i Hænderne, men mand har neppe givet ham Tid til at afskrive den Latinske Text, som dog kommer overeens med den Franske, ja det Exemplar hand har betient sig af, blev faae Dage derefter revet i tusinde Stykker. Hand meddeeler i denne sin Skrivelse et Udtog deraf, og vil, saafremt nogen i Tydskland maatte resolvere til at eftertrykke Hardvini Concilia, udgive samme Censur med de behovede Anmerkninger.

Frankerig.

Continuation de la Religion des Gaulois.

Hvad Galliernes Meening angaar om Sielenes Tilstand efter Døden, da er det en afgiort Sag at de holdte dem for udødelige, hvortil nogle og sette at de og have antaget den Lære om Sielenes

nes Vandring af det ene Legeme i det andet, enten af Menniſker eller Dyr. Julius Cæſar, Lucanus, Valerius Maximus, Ammianus Marcellinus, og mange andre bekrefte ſamme med deres Teſtimoniis, med det Tilſats, at de havde faaet ſaadan Meening af Pythagora. Men diſſe Mænds Vildfarelſe er egenſynlig; thi Druiderne have ei antaget noget efter Pythagora, men Pythagoras animeret af det Rygte, ſom løb om deres Viisdom haver forſøvet ſig til Gallien, og ladet ſig af dem underviſe i deres Hemmeligheder og Forfarenhed i Naturlige Ting. Foruden at Clemens Alexandrinus bevidner det udtrykkeligen blev Pythagoras fød omtrent 590 Aar for Chriſti Tiid, dermed vare Druiderne og deres Lære udi Homeri Tider allerede i Floer. Herforuden vare Grækerne ikke de forſte, ſom have fortplantet den Lære om Sielenes Udødelighed og deres Vandring i andre Kroppe, men deres Philoſophi have lært ſligt af Ægyptерne, ſom de ſiden udgave for deres Paafund, hvilket Herodotus dem udtrykkelig bebreyder. Endelig er det og en afgiſmagt Slutning, at fordi Gallierne troede Sielenes Udødelighed, ſkulle de og have antaget den Meening om Sielenes Vandring af det eene Legeme i det andet. Vores lærde Author igiennemgaar adſkillige af de Gamles Stæder i hvilke foregives, at Gallierne have havt denne Meening, viſer, hvor ugrundede ſamme ere, og ſlutter af Melæ Narration om ſaadanne iblant Gallierne indførte Skikke, tillige om de døde Kroppers Forbræn-

brændelse, at slig Maade og den Meening om Sielenes Vandring i adskillige Legemer, ej kand bestaae med hinanden. Mand kand saa meget sikkere forlade sig paa Melæ Beretning, da hand selv har været en Spanier, og altsaa bekiendt sig til en Troe med Gallierne. Især, om hand, som nogle prætendere, har været født i Celtiberien. Dette bekræftes især med den Meening, som Gallierne havde om deres Siele, der bleve deres Guder til Ære slagtede paa Alterne. Thi de troede om dem, at de derved bleve til Guder, eller i det mindste fortsattes i et ævigt lyksaligt Liv. Under de Dødes Siele giorde de ey anden Forskiel, end at de, som og bleve antagne blandt Guderne, havde paa et vist dem bestemmet Sted et enten meere eller mindre got Levnet, ligesom de derfor havde sørget i dette Liv, hvorimod hine i Himmelen bleve deelagtige i et guddommeligt Levnet. Saa strider og slig Sielenes Omvandring med forhen omtalte Druidernes Lære, at stere Folk efter deres Død derfor opvekkede Storm og Uveyr, at de kunde giøre Verden den Forliis kundt, som de ved dem maatte lide. Thi havde Druiderne troet denne Sielenes Omvandring, hvor havde de vel kundet sige, at Verden ved saadan Dødsfald tabte noget, da disse fornemme Folkes Siele ey forlode Verden, men droge omkring af det ene Legeme i det andet. Siden handler Author om de Guder, hvilke Gallierne efter Romernes Exempler viede deres Gravsteder, om Marte Venere og Mercurio, der af dem bleve ærede som Afguder for de

Døde og Helvede, og vender sig til at forklare den gammel Brug, at tilskrive Graverne en vis Guddom sub Ascia. Deslige Overskrifter sub Ascia finde mand i sær meget hyppig i de Deele af Gallien, som Romerne kalde Braccatam. Hvor tillige i Almindelighed Figurer af dette Verktøyg Ascia er aftegnet. I hvorvel nu de beste Antiquarii have ladet sig være høyligen angelegen at udfinde saadan brugsrette Forstand og Øyemeed, tvifler dog Auctor at de har givet nogen fornøjelig Forklaring. Den største Sværighed kom̃er an paa hvad det Ord Ascia egentlig bemerker; man siger gemeenlig, at det betyder en spitz Bødker Øxe, som og ere de Asciæ, som Author har funden paa adskillige Grav-Stæder, og herhos forestiller i Kaaber temmelig lige: Mand har heraf sluttet, at Vanen endelig har ophævet den bekandte Romerske Lov i de XII. Tafler, i hvilken udtrykkeligen var forbudden Rogum Ascia ne polito, eller mand skulde ej tilrette giøre et Baal med saadan Øxe. De som ville redde denne Lovs Ære, have optenkt en uriimelig Bemerkelse af dette Ord Ascia, og vildet at det er sammensat af det Grædske Alpha σερητικῷ og σκιὰ Skyggen, saa at indvie eller hellige noget sub Ascia skal hede at bygge et Gravsted sub dio under aaben Himmel, som ej kunde have nogen Skygge. Andre have indbildet sig at Ascia bemerker en ganske egen slags Øxer, hvoraf arme og fattige Folk betiente sig til at bygge deres Grave, som de alleene opførte af Teylsteen. Men da denne Meening er lige saa tvungen som den an-

den, refuteres det af et gammelt Gravsted, som P. Menetrier har ladet stikke i Kaaber, i hans Lionske Historie, thi at mand ey skal tale om, at det Gravsted er af Marmor, som ej af saadan Øre kunde tilredes, saa er samme opreist Julii Marci, som var Høveds-Mand og Gouverneur i Lion, hans Gemahl til Ære. Herforuden betiente sig ey alleene ringe Folk af saadanne Øxer ved deres Begravelses Tilrettegiørelse, men endog de fornemste Stands-Personer. Da mand for nogen Tiid siden grov udi Ferrior, en Bye, som hører til Bispedømmet Bezancon, blev paa en stor Steen, som bedekte en Blye Lig-Kiste, funden en Inscription med Romerske Bogstaver, tillige med en egen Figur paa alle fire Kanter af Steenen, hvilke nogle fornemme Geistlige i Begyndelsen ansaae for et ret Kors, og altsaa besluttede at saa vel Asken, som Graven skulde bringes til et helligt Stæd, hvilket og var skeedt, om Abbed Boilot ej var kommen dertil, og paa Spørsmaal havde underrettet dem, at slig en Figur var en Alcia, hvilken gav tilkiende, at denne Grav var en Hednings. Denne Finding gav Anledning til at den lærde Mabillon bragte en nye Mening paa Banen om de Graver, som bleve conserreret sub Alcia. Hand meente, at med disse Ord bleve de truede med Lifs-Straf, som vare saa forvovne, at de vilde antaste deslige Graver. P. Menetrier har endnu een anden Meening derom, som i Begyndelsen falder vel i Øyene. Hand meener, at dette Reedskab paa de Hedenske Grave

hver-

hverken bemærket en Hakke eller Øxe til at hukke og giøre Træet glat med, men saadan en Skee, som Muurmesterne betiene sig af til at indrøre Kalken med. Vitruvius kalder efter hans Formeening saadan et Redskab udtrykkeligen Asciam. Macerata calx Asciâ dolatur Architech. lib. 7. cap. 2. Hand meener altsaa, at det har været brugeligt, at naar Graverne bleve indviede, har den, som indviede dem med saadan en Skee taget noget Kalk, og lagt det først paa det Sted hvor Graven skulde staae. Hvilken Skik mand siden har beholdt naar den første Grundsteen legges til Kirker, Klostere, og andre store Palladser af Fyrster og store Herrer. Men denne Meening staar vores lærde Benedictiner ey heller an.

Nye Bøger.

Loci Theologici Polemici de Deo in qvibus multa S. Scripturæ loca difficilima explicantur, concionibus applicantur & a corruptelis adversariorum ac Interpretum vindicantur, accessit tract. de S. S. Trinitate etiam polemicis accommodatus, fol. Amstelodsmi

Philosophiæ Leibnitianæ & Wolffianæ Usus in Theologia per præcipua fidei capita, præmittitur dissertatio de rationis & revelationis natura & gratia auctore J. Th. C. 8vo. Frf.

Rodolphi Hospiniani de Monachii, h. e. de Origine & progressu Monachatus & ordinum Monasticorum Eqvitumqve militarium tam sacrorum, qvam secularium, omnium libri sex fol. Genevæ

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 30.

Dend 22 Julii. 1728.

Dannemark.

Kylle eller Kulle.

Skioldet bestaar af 4 Feld sort og blaae, og paa Hielmen 2 Vesselhorn, ligeledes fordeelte. 1358. levede Peder Kulle paa Als, hand var med at love for den Brandskat Valdemarus IV. fordrede, fordi hand gav dem Landet igien. 1365. var Karsten Kylle med paa Kongens Side udi det mellem Danmark og Holsteen oprettede Freds-Fordrag, nemlig den samme Hr. Chrstian Kylle, som 1360 sad i Valdemari IV. Raad, og 1361. var med i Callundborg udi det Fordrag imellem Kon-

gen og den Jydske Adel, hand var og Høveds-Mand paa Aalholm. Christen Kylle til Haldegaard var Lands-Dommer paa Borringholm, Jacob Kylle til Schousgaard paa Borringholm. Poul Kylle var gift med Signe Rønning, og hayde med hende 2 Sønner Claus og Johan Kylle.

Udi

Udi dette Kongelige privilegerede Bogtrykkerie er nyligen ved Trykken bleven ferdigt et udvalgt Poëtisk Skrift / forferdiget af Mag. Albert Thura, Sogne-Præst for Leerschou Meenighed i Jylland, som bestaar af 11½ Ark in Qvarto, samme fører til Titul: Halvandet Hundrede, mesten-deel Moralske, Betænkninger og Indfald paa Vers skrevne, og siden til at læses af andre for Tidsfordriv samlede og udgivne, af hvilke smukke Vers vi alleene ville anføre til Prove nogle faae, da Verket roeser sig selv, og vel ikke vil feile sine Liebhabere: som

XIX. Den Dovne gior intet Got / uden mand skal skænde og slaae ham dertil.

Hin stærke Skylle-Regn paa skrubbed Klippe plasker,
Og Klippen over aldt gior vaad og deiligt vadsker;
Men, naar det holder op, er Klippen hastig tor,
Endskiondt den var af Regn saa vaad og fugtig for.

Naar lad og doven Hæst faar Smæk af Kudskens Svobe,
Hand da i det Minut er forrig til at løbe;
Men, lader Kudsken af med Pidsken ham at slaa,
Hand bliver stædig strax og ej et Trin vil gaa.

Du kand saa Klokken til i Taarnet stærkt at ringe,
Saa længe du vil staa og dend i Reebet svinge;
Men, naar du atter gaar fra Klokken bort din Gang,
Da hores siden ej fra Klokken mindste Klang.

Saa kand den dovne Dræng til Arbeid hurtig blive,
Saa længe mand, ved Slag og Skænden, ham vil drive;
Men, uden Hug, hand ei sig selv skal muntre op,
Men bliver, dend, hand er, en lad og doven Krop.

XXXVIII. En kæk Soldat er ikke bange for Trøjen.

Mandhaftig kæk Soldat gaar Fienden under Øye,
Og ei af Frygtsomhed, er bange for sin Trøje;
Hand Lugten taaler nok af sorte Bertels Kruud,
Som Fiendernes Kartov af Halsen puuster ud.
Naar Kugler dandse tykt og snurre for hans Øre,
Det leer hand ikkun ad, og gierne sligt vil høre;
Hand dog har Mod i Bryst, hand bør, hand vil, hand maa,
Sin Konge til Behag, i Striden syrig gaa.
Hand venter hver Minut til Træfning ud at komme,
Saasnart hand hører Lyd fra Leirens Buldre-Tromme,
Saasnart der blæses i Trompeten til Allarm,
Hans Hierte kaager op af Bitterhed og Harm.
Thi hand var da tilfreds sit Sind at kunde kole,
Og strax sit blanke Sværd i Fiendens Blod at søle;
Hand render ud med Lyst, som til en Springe-Dands,
At hand kand bringe hiem en Sejers Ære-Krands.
Og faaer hand hist og her endskiøndt en blodig Skramme,
Hand kaar dog Klippe-fast, og bliver dog den samme:
Hand

Hand giores ei forsagt, men tidt med større Lyst
Hand falder Fienden an, og vover nok en Dyst.
Gud pryde Kongens Land med slige brave Heldte,
Der med et tappert Mood maa spænde Sværd ved Beldte!
Lad aldrig mindste Frygt forkleine deres Mood,
Naar de, for Landets Tarv, skal vove Liv og Blod!

XL. En Sang at bruge ved et fornøjeligt Glas Viin; efter Melodie af Trompeter-Marchen.

1.

Gid ingen maatte tørste her,
Mens Viinen er saa nær!
Kom, Skænker, sæt Pokalerne i Rad.
Giv frem dend Saft, der ræt er good,
Som sætter Liv i Mood og Blood,
Hin Rhinske Viin fra Bacchi beste Fad;
Melancholi
Fordrive vi
I dette Lav, vi sidde i.
Vel an, drik ud; lad gaa omkring
Saa skiotte vi om ingen Ting,
Saa længe Skænkeren vil staa os bi.

2.

Vi sidde mellem Skaal og Væg,
Og ræt, som Blommen i et Æg,
Til Side sættes ald vor Nood og Vee;
Stem op med Instrumenters Lyyd!
Kom, lisligste Trompeter-Fryyd!
Stem op til aldes vor Fornøjelse!

Vi drikke om:
Kom, Skænker, kom;
At vi vor Flaske kand faa tom.
Vi ønske Kongen og hans Land
Med hver en ærlig Danne Mand,
At Himlen selv vil være dennem from.

Frankerig.

Continuation de la Religion de Gaulois.

Mand finder endnu fleere Forklaringer over dette gamle Ord, at Graverne ere indviede sub Alcia. Nogle antage det Ord Alcia for en Hammer, af hvilke Gallierne betiente sig som af en Talisman, for at forvare deres Graver fra ald Violation, i det de, ved at løfte Hammeren udi fri Luft over Gravstedet, lagde en Forbandelse paa, om nogen, til dessen Nedrivelse, anvendte det slags Redskab, som havde været behielpelig til dessen Opbyggelse. Andre ville, at Alcia er forestillet paa Graverne, for at vise, at mand udtrykkelig har erindret sig det Forbud som findes i de XII. Tavler, Rogum Alcia ne poleito, men giort sig en Samvittighed i at efterfølge den. Forend vores lærde Benedictiner giver sin Meening tilkiende, erindrer hand endnu, at mand finder Mange Graver, hvor saavel de Ord sub Alcia som og Verktøjges Figur sees, andre, hvor Figuren alleene, og andre igien, hvor Ordene alleene, hvorfor mand med Rimelighed kand slutte, at mange Graver ere indviede sub Alcia, u-agtet mand paa de derved befindende Graver hverken finde de omtalte Ord eller Alciæ Figur.

gur. Ihvorvel nu den lærde Montfaucon i hans Erklæring over Antiqviteterne, efter at hand har med megen Moje anfort alle Ordenes Explicationer, sub Alcia, som mand hidtil har vidst af, og befunden, at ingen af dem kunde fornoje ham, har hand sluttet, at det dermed maatte anstaae, indtil mand maatte finde en Grav, som derom kunde give tilstrekkelig Oplysning, saa meener Author dog, at den af ham opdagede Meening er ej alleene vel grundet, men endog den eneste og retteste Forklaring. Verktojget, de Gamles Alcia, som mand hidtil har holdet for en Muurmesters eller Tommermands Verktojg, er ej mindre end som det, det er et Verktojg, til at hæve Jorden op med, og til at grave med, saaledes, som de Hakker, af hvilkesig vores Leergravere betiene, thi disse Hakker ere virkeligen dañede som de Alciæ-mand finder paa Graverne; hvorfore de og i Languedocq have beholdt deres forrige Navn, hvor de heder Assador eller Aissador, som øjensynlig kommer af Alcia, dog maa mand ej indbilde sig, at den Alcia, som er brugt til at indvie de Gamles Grave, har været et gemeent Verktojg, skiont den var alleene destineret til at opkaste den Jord dermed, som behovedes til at affore Gravstedet, hvilket er klart af et Sted i Sidonii Apollinaris Breve lib. 3. Ep. 12. hvor samme fortæller, at hand paa sin Reise til Clermont har i agttaget, hvorledes den Plads, hvor hans Fårfaders Grav havde været, blev vanhelliget, ej alleene ved mange Folkes Been, som mand der, uden Forskiel, begrov, men endog ved Asken af de Liig-Baale, som mand der an-

tændte, hvorover hand, da hand ej vil lide, at i hans Paasyn nogle Arbeidere der giorde Huller til nye Graver, løb til og hevnede den Beskiæmmelse, som mand giorde hans Fårfader. Her er at merke, at Sidonius kalder det Verktøj som Arbeiderne brugte til at arbeide med, Rastrum funebre, som ventelig er et og det samme med det, som kaldes i Inscriptionerne Ascia, hvilket sees ej alleene af samme Ords rette sædvanlige Bemerkelse i Terentio, Columella, Plinio, Catone og andre fleere, men endog det bekandte Latinske Ordsprog: Ipse mihi Asciam in crus impegi, jeg har selv hugget mig i Skinnebeenet; hvilket ofte vederfares dem, som omgaaes med deslige Hakker, thi Grebet derpaa er meget kort, og Jernet enten saa langt eller længere end Grebet, hvorfore dette Verktøj er besværlig at føre, og det let gaaer an, at mand dermed beskader et Been. Heraf kand mand lettelig slutte, hvorledes de Ord der forstaaes i den Romerske Lov, rogum Ascia ne poleito, naar mand ikkuns betragter, at alle disse Love ere givne paa den Tid, da Romerne enten overalt eller til deels snakkede Grædsk; thi alle Ordene af denne Lov ere Grædske og ei Latinske. Rogus bemerker hos Græckerne ej et Liig-Baal men et Hull eller Grav ῥωγμός, Ascia, heder hverken Øxe, Skuffe, og endnu mindre Muur-Skee, Kalke-Kylle, hvoraf Muurmesterne betiene sig, men en Hakke, og kommer af ἄσκω eller ἀσκέω, der vil sige saa meget, som at arbeide en Ting med Flid, at bygge og søge med Moje. Ligesaa

gesaa kommer poleito ej af det Latinske polire, at giøre glat, men af det Grædske Πολέω, som heder at arbeide, grave og opkaste Jorden, thi saaledes kaldtes hos Grækerne δίπολος γῆ καὶ τρίπολος, den Jord, som 2 eller 3 gange blev omgraven. Paa saadan Maade forbød denne Lov, med hvis Forklaring alle Antiqvarii forgiæves sig hidtil have qvælet, alle Romerne, at giøre sig underjordiske Begravelser, hvilke mand siden have kaldet Hypogæa. Disse Ascіæ vare tvende slags, den ene var tilspidset som en Meissel, hvilken de Gamle brugte for at op grave den steen-agtige og sandige Jord, det andet slags var breed og krummed som en Hakke, og brugtes ved feed og god Jord. Mand finder begge slags paa adskillige Gravsteder, som og af Authore, med de derved forefundne Overskrifter, ere udkastede. Hand giver tillige, ved Erklæringen af den 73 Pl. v. 7. en Prove, hvorledes mand kand anvende deslige Undersøgninger, til en grundig Forklaring i den hellige Skrift, og andre gamle Skrifter. Herforuden anforer hand de Gamles Vane at indvie en Grav sub Ascia, endnu meere omstændelig, viser adskillige egne Omstændigheder, som dermed agtedes i sær, at det ej var Qvindekiønnet tilladt, at giøre saadanne Indvielser; Ligner og samme ved de gamle Etruriers Sædvane, som helligede deres Byer en vis Guddom, og anforer, ved denne Leilighed, adskillige Antiqviteter, saa at det ejer at tvivle, at Læseren jo vil finde stor Fornøielse i at giennemblade denne Boog.

Udi Paris er trykt i afvigte Aar udi 2 Vol. in 12. histoire des revolutions des Pays-Bas depuis l'an 1559 jusqu'a l'an 1584. Denne Historie er indbefattet udi 7 Bøger. I den første vises strax hvorledes Keyser Carl den 5te, da det lykkede med ham mod Døden, resolverte at fraſige ſig ſine Kroner, ſom hand ſaa berømmelig havde baaret, ſaadan hans Fraſigelſe ſkeede udi Bryſſel, hvor hand lod de Generale Staater ſammenkalde, og i deres Nærværelſe overlod til ſin Philippum 2. Souverainiteten over de forenigede Nederlande, Kongerigerne Spanien, Neapolis Sicilien, Oſt- og Veſtindien, Grevſkabet Burgundien, og Hertugdømmet Meyland. Nederlandene vare ſom vores Hiſtoricus obſerverer ej den mindſte Deel af Keyſer Carls 5. Arvedeel, var ej heller mindre vanſkelig at regiere, Hertugerne af Burgundien havde ladet diſſe Folk give mange Privilegier, hvorover de vare meget jaloux, og da de ej kunde ſkikke ſig efter deres Herſkabs Sind, giortes behov for at regiere dem vel at udfinde den Maade at lempe ſig efter dem. Ved dette Middel var det at Keyſer Carl den 5. forſtod at holde dem under Lydighed, og da hans Søn gik en anden Vey, gav det Anledning til de ſtore Revolutioner, ſom ere indholden af denne Hiſtorie. Keyſer Carl den 5tes Caracter var ej at have anden end ſom den for Haanden værende Tid, Sted og Lerlighed det udfordrede. Hand var ej det ſamme Menniſke i Spanien ſom i Flandern, ej i Tydſkland, den ſamme ſom i Italien. I diſſe diſſe-

differente Lande havde hand ej den samme Maade til at regiere de andre, og derved blev hand tilbedet og elsket af sine Folk. Det var langt fra at hans Søn Kong Philip besad saa rare og nødvendige Qvaliteter, hans soumbre og alvorlige Væsen, den Vanskelighed der var for at faae ham i Tale, og den barske og fiere Mine hand havde, giorde ham hart uangenem til at leve andensteds end i Spanien; thi tog hand og der sin Boepel, og saa snart hand havde giort Fred med Frankerige, besluttede hand at begive sig til Madrid. Førend hand forloed de forenigede Nederlande, giordtes det behov at udvelge en Person som var bequem til at forestaae disse Provincers Regiering, og at forestille Kongens Person. Philippus 2. var længe om at raadslaae om hvem saa vigtigt et Val kunde falde paa blant alle de Herrer i Flandern, som kunde have ret til at søge saa general en Regiering og Befaling over Nederlandene, var Admiral Græve af Egmont den nærmeste, denne Herre, hvis Endelig blev meget beklagelig, var overmaade elsket af heele Nationen, og hand havde ved sin Oprighed som vel forstoed, men foragtede alle Renker, vundet alles Hiertelag. Folkets og Soldaternes Ønskekaldede ham til denne Charge, og det, som meest og i sær talte for ham, var den Seier ved St. Qventin og Grevelingen, for hvilken Spanien havde denne kloge og store General at takke. Men Philippus var saare langt fra at tenke paa Græven af Egmont. Greven var en Flemminger, og hans Interesse syntes at være alt

for

fornøje forbunden med et Folk, over hvilket Philippus prætenderede at herske saaledes som ham got syntes. Printzen af Oranien paastood ligeledes Regieringen over Nederlandene. Hand havde sin Oprindelse af et Huus der forhen udi Tydskland havde giort lige Figurer med det Østerrigske, og var allieret med de største Printzer i Europa, hand forestillede sig med rette at kunde prætendere en Employ som Engelbret Nassau en af hans Forfædre 100 Aar forhen havde forestaaet. Hand besad derforuden store Egenskaber som havde tilveje bragt ham Keyser Caroli 5. Venskab og Fortroelighed. Men hans nøje Forvandskab med de Protestantiske Printzer i Tydskland, som alle vare ham beslegtede, giorde hans Religion mißtenkt, skiøndt hand, i hvorvel hand var fød Lutherſk, havde bekiendt sig til den Catholske Religion, saa at Kongen ej betrode sig enten Printzen af Oranien eller Grævven af Egmont. Imidlertid mand i alle Provintzerne forventede paa Udfaldet af dette Val, lod Philippus sin Søster Margarethe af Østerrige, Keyser Carls naturlige Daatter, som var Hertuginde af Parma hente, til at forestaae Regieringen over disse Lande. Granvelle Biskopen af Arras, som siden blev Cardinal, talte i Kongens Navn, og Borluf svarede udi Stændernes. Biskopen androg de Aarsager som havde bevæget hans Herre at reyse til Spanien, og declarerte den Gouvernant-Inden givne Fuldmagt, hand ytrede og udlod sig mangfoldig mod den begyndte Religions Forandring, og re-

recommenderte Stænderne i sær at conserve-
re den Catholske Religion, og den Lydighed de
vare hans Søster skyldige. Carolus 5tus havde
indrettet 3 Raad i Nederlandene: Staats-Raa-
det for de publique Affairer, det geheime Raad
for de particuliere Folks Anliggende, saa og
Raadet for at forvalte de publiqve Penge.
Stats-Raadet bestoed af Printzen til Oranien,
Greven af Egmont, Grev Horn, Admiral, Gre-
ven af Barlaimont, Præsident udi Raadet for
Financerne, Doctor Vigilius Præsident udi det
Geheime-Raad og Granvelle. Af disse 6 Perso-
ner udelukte Philippus aldeeles fra ald Fortroelig-
hed og Omgang med den nye Regenterske Printzen
af Oranien, Græverne af Egmond og Horn, og
hand befalede at hans Søster udi Magt paaliggen-
de og vanskelige Ting ei maatte spørge andre til
Raads end de 3 øvrige, saa at de 3 fornemste Her-
rer i Landet ei siden uden for Ceremonie maat-
te sidde udi Raadet. Efter at Kongen havde efter-
ladt Gouvernant-Inden sine Ordres og Instru-
ctioner, gik hand ombord i Flissingen og ankom i
Spanien udi Augusti Maaned 1559 Gouver-
nant-Inden med alle 3de Raad reiste fra Gent til
Bryssel, for at antage Regieringen, hvor hun
ankom udi September samme Aar, hun efterfuld-
te stricte Kongens sin Broders Ordre, hun lod
som hun spurte Printzen af Oranien, Græverne
af Egmont og Horn til Raads, men Hemmelighe-
den af Regieringen var skiult for dem, og da i-
blant de 3 andre af Raadet Granville var den
som

som besad den største Capacitet, blev hans Mondighed og snart den største, saa at hand blev som Sielen af Regieringen. Hvilket foraarsagede ham store Fiender, blandt hvilke Printzen af Oranien ej var den svageste. Efter denne Recit gaar Author til Materien, og kommer til de Revolutioner, hvis Historie hand har foresat sit at beskrive. Umueligt var det jo at Nederlandene, som dreve saa stor Handel med Tydskland, Frankerig og Engelland, ja maatte satte den Vildfarelse, de under den Papistiske Lære holdtes udi, da Evangelii Lys begyndte at skinne saa klar i andre Lande, heele Familier vare flygtede til Nederlandene, og Protestanterne saa vel i Frankerige som Tydskland, sendte deres Præster forklædte som Kiøbmænd, didhen, hvilke der først prædikede hemmeligen, siden offentlig, hvorunder indløb adskilligt mod Caroli 5. Anordninger, som af hans Søn Philippo vare confirmerede, hvilket ytrede sig først i Dornik, Rysel og Valencienne. Udi October Maaned 1561. skal disse Præster offentlig paa samme Nat have prædiket en i Dornik og den anden i Valenciannes, og efter fuldendte Prædiken holdt et slags Procession, ved hvilken mand og sang Marots Psalmer. Magistraten, saa snart den blev underrettet om deslige Natte-Forsamlinger, strax derpaa sendte Ordre til Baron Montigni og Marquis de Berg op Zoom, den ene Gouverneur i Dornik, og den anden i Valencienne, at de have at dempe saadan i Catholikernes Tanke-Kietterske Frihed. Baron Montigni lod den Præst

som

som havde prædiket i Dornik paagribe, og kaste alle hans Bøger i Ilden, hvilket paa nogen Tid stillede Tumulten. Marquis de Berg op Zoom lod vel og Præsten og en anden, som fuldte med ham anholde i Valencienne, men i Stæden for at følge Regenterskens Ordre, og lade dem henrette, begav hand sig til sin Broder, Biskoppen Lyttig, og skrev til Regenterske, at hand hverken var af Rang eller Caracter til at lade de saa kaldede Kiettere henrette. Derpaa sendte Gouvernant-Inden Ordre til Magistraten, at de skulde lade disse Præster brende, de afsagde Dommen over dem, og paa det at Almuen ej skulde sette sig derimod, holdte de deres Dom hemmelig, og besluttede at lade den mod Dagningen fuldbyrde, dog kunde Præparationerne ej gaae saa stille af at det jo kom til manges Kundskab. Neppe begyndte Dagen at fremskinne forend Torvet i Valencienne fandtes opfyldt af en mangfoldig oprørsk Almue, som ved sin ovende Vold og Trudseler nødte Magistraten til at føre disse Præster i Fengselet igien som Almuen vilde befrie. Magistraten havde Umage for at komme til deres Huse igien, og havde Nød at undgaae de mange Steen som Folket kastede paa dem. Protestanterne begyndte midt paa Gaderne at siunge Marots Psalmer, og da de nesten vare 2000 samlede, besluttede de at plyndre og brende Dominicaner-Klosteret, da de vare paa Vejen didhen, faldt det een ind, at det var bedre, om de opbrekkede Fængselet, for at frelse de paagrebne Præster, hvilket Raad

blev

blev fuldt, og Præsterne paa den Maade strax sat paa fri Foed. Derfra gik Almuen til Magistraten, og declarerte dem, at de ej forlangte andet end deres frie Religions-Øvelse, og vilde mand tilstaae dem den, vilde de opføre sig som troe og lydige Borgere.

Nye Bøger.

Angel. Paciuchelli Excitationes Dormitantis animæ circa Psalmum octogesimum sextum, fol. Monachi

Mush. Schuffenhaueri Conciones per omnes totius anni Dominicas & festa Mobilia habitæ, fol. Coloniæ

Joh. Gotl. Carpzovii Critica sacra Veteris Testamenti, 4to

Sam. Puffendorff de Officiis hominis & civis libri duo cum notis Joh. Barbeyracii, ex gallico in latinum sermonem versis a Seb. Masson, 8vo, Gissæ

Frid. Adolph. Lampe Commentarius analyticoexegeticus tam literalis qvam realis Evangelii secundum Joannem, Tom. III. in qvo novem ultimorum capitum elucidatio exhibetur, 4to, Basil.

Joh. Balthas. Wernheri Principia Juris Ecclesiastici protestantium, instruendo Pastori adornata 8vo. Wittemb.

Franc. Alb. Apini Metaphysicæ ad Theologiam applicatæ Compendium; tam usum ejus ostendens, qvam ab abusu eam vindicans 8, Rostochi.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 31.

Dend 29 Julii. 1728.

Dannemark.

Lange.

Skioldet er af Sølv, og derudi 3 røde Roser, paa Hielmen en stor rød Fane, og paa hver Side 4 Standarter, hver anden hvid, og hver anden rød. Denne Familie siges at være her indkommen fra Østerrige. I Spangenbergs Adels-Spiegel Tom. I. fol. 117. nevnes den iblant de Magdeborgske, og fol. 117. iblant den Vestphaliske, her i Riget have de lenge været. Thue Lange hendte Espen Snare med sit eget Skib fra Norge, Ranild Lange til Gierdslev, Kong Erich Glippings

Cammer-Dreng var den der forraade sin Herre, og blev derover paagreben og aflivet i Roeskilde 1294. Den første mand har Slegte-Linien af er Hr. Thomas Iversen Lange, som havde 6 Sønner, Iver, Niels, Claus, Jep, Eske Thomæ-Sønner Lange. Den ældste Hr. Iver Thomæson eyede Kroggaard, den anden Hr. Niels Tho-

Thomæson til Lydomgaard, var gift med Anne Hendriks-Daatter Reventlov af Soeboe, og havde med hende 2 Sønner Gunde og Mogens Lange, Hr. Gunde Nielson Lange havde til ægte Fru Bege Giordsen, Mads Giordsen til Solvig, og Frue Anne Krummediges Daatter, hand døde 1476 begraven i Varde, og hun 1480. Deres Børn vare 1 Daatter og 2 Sønner, Daatteren var Johanne Lange, gift med Christen Pederson Fasti til Oregaard, Moder til de Stiehager Skrammer. Sønnerne vare Niels og Hans Lange, den yngste druknede paa Belt, den ældste Hr. Niels Lange til Kiergaard var Ridder, hans Frue var Anne Niels Daatter Rosenkrantz, hand ligger begravet i Ribe, og hun i Varde, hun døde i sit Alders 92 Aar, Moder til 3 Døttre og 7 Sønner, Døttrene vare Karen Kield Juuls til Astrup. Ide, indgivet i Mariagers Kloster, og Anne, Hans Grises til Holme. Sønnerne vare Hans, Niels, Gunde, Thomas, Claus, Jørgen og Otte Lange. Den ældste Søn Hans Lange til Kiergaard havde med sin Frue Maren Christens Daatter Spend af Vinstrup 4 Døttre, Bege som kom i Marieboe Kloster, Margrete som døde liden, Ide gift med Christen Splid til Vinstrup, Karen Iver Erichson Rosenkrantzes til Korbolle, og 9 Sønner, Gunde, Christen, Christopher, Niels, Claus, Jørgen, Christen, Niels og Gunde Lange, de 7 første døde alle unge, den 8te Hr. Niels Lange til Kiergaard Danmarkes Riges-Raad levede 1538. hans Frue var Abel

Scheel, Søren Scheel til Holmgaard, og Kirsten Juuls Daatter, med hende havde hand ej Børn, saa at hans Brødre-Børn arvede ham, dog havde hand uden Ægteskab en Søn, til hvilken hand gav een Deel Gods, som af Kong Friderich den 2den blev Adlet, og forplantede en anden Familie af de Langer.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er ved Trykken forferdiget det fiortende Bind af Samlingen udaf smukke og udvalde Danske Vers og Miscellanea: Indholdendes I. Over Karsten Hanson Atkens Koene Helvig Draguns 1674. af Th. Kingo. II. Over Hr. Peter Reetz 1674. af T. Kingo. III. Til Hr. Diderich Scults og J. Armgaard Sophia Gabels Brudlov, af A. Bording 1669. IV. Til Severin Pederson og Christina Rudmeyers Brudlov, af samme 1668. V. Paa Kong Friderich den 3. Fødsels-Dag den 18 Mart. 1669. af A. Bording. VI. Paa et Guldbeger givet Justitz-Raad Iver Andersen 1719. VII. Gravskrifft over en Høne. VIII. Gravskrifft over en Kat. IX. Brude-Vers til Oberste Rantzau paa Frydendahl, af A. B. X. Over Søren Portner paa Cronborg, XI. Norges Condolentz og Klage-Trost til Canceler Jens Bielke over hans Frue Fr. Sophia Brochenhuses Død 1656. af A. Bording, XII. Lyk-Ønskning til Christopher Gabel 1664. af A. Bording. XIII. Over Hans Høje Excellence Hr. Ulrich Friderich Gyldenleve 1719. af J. Kærup, XIV. Bryllups-Vers til Fr. Giese, og Margrete Schønbach, af

A. Bor-

A. Bording, XV. Valbyes Gaase-Klage over det Nederlag som St. Mortens-Aften vederfares den Feerbaarne og Duun-ædle Gaase-skare. XVI. Satire om Menniskens Griller. XVII. Snapstings Reise til Græv Friis, den 3 Martii 1697. T. Reenberg. XVIII. Barsel-Brev til Fr. Juul, af T. R.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt: Kort Indledning til de Romerske Antiqviteter, saavidt de ere nødvendige til at læse og forstaae de saa kaldede Auctores Classicos desto bedre; Den studerende Ungdom til Nytte, sammendragen af Mag. Joh. Jacob Schatzer. Denne Boog er oversat af Tydsken paa Svensk.

Tydskland.

Udi Weimar er trykt i Aar Flavii Eutropii Breviarium historiæ Romanæ in usum scholarum recensuit copioso variisqve observationibus illustrato latinitatis indice instruxit & in præfatione de stylo Eutropii strictim exposuit Laurentius Reinardus Gymn. Vind. Collega. Udi Fortalen har Editor retskaffen reddet Eutropii Stil, og stadfestet med adskillige af de Lærdes Meeninger at denne Author i Skolerne burde læses for Cornelium. Authoris Text har hand her udgivet meget accurat, og i det Vedføyede Indice Latinitatis har hand ingen Møje sparet, idelig beviist Eutropii Talemaade af andre Authores,

og oplyst den. Hand har tilsagt endnu en større Edition deraf, hvori hand ej allene vil forklare de Romerske Antiqviteter men endog dertil føye Kiernen af Notis criticis variorum.

Engelland.

Udi London har Hr. Earbery udgivet en Engelsk Version af Th. Burneti Tractat de statu mortuorum & resurgentium, under den Titul Translation of, and Remarks on Dr. Burnet's State of the Dead and those that are to rise; in 3 Parts, to which is added some Account of the Doctor's Life, Notions, Writings &c. Hand har forklaret i Anmerkningerne det Gode som hand har fundet i samme Skrift af Philosophien, Fornusten og Aabenbaringen, og igiendrevet de Vildfarelser som Deisterne forer sig til Nytte.

Saa er og der trykt The Christian Poet, or, Miscellany of divine Poems on the most exalted subjects of the late Mr. Secret. Addison, with Memoirs of the Authors Life, Writings &c. samme viser hvorledes en Poets Caracter meget vel anstaar en Christen, og hvorledes at den Hedniske Philologie ej nær er tilstrekkelig at naae til de ophævede Tanker af den reene aabenbarede Religion. Vel har Mr. Tichel 1726 udgivet samme Authoris Miscellaneons Works in prose and verse udi 3 Bind tillige med hans Lif og Levnet. Men derudi findes ikkun faae af hans Geistlige Vers, og forekommer ej i hin fleere curieuse Omstendigheder af hans Liv og Levnet.

Saa er og sammesteds kommen for Dagen,

The Knight of the Kirk, or the Ecclesiastik Adventures of Sr. John Presbyter, a Burlesque Epic-Poem, by an anonymous Author, Written for Religions Benefit. Mand finder her artige Characterer om P. Courayer, Mr. Voltaire, Pope, Svift, D. Trapp. Th. Hobbes, Will. Whiston, If. Neuton og andre.

Ligeledes er der ferdig trykt udi 3 Deele, Batavia illustrata, or, a View of the Policy and Commerce of the United Provinces, particularly Holland &c. by Onslow Burrish.

Endnu er udi London udkommen en nye piece i Faveur for Medicis, imod Mr. Coniers Midleton, under den Titul: Dissertationis U. R. Midletoni S. S. D. de Medicorum Romæ degentium conditione ignobili & Servili defensio examinata. Author til dette Forsvars-Skrift synes at være Mr. Ward Prof. Rhetorices.

Sammesteds er under Pressen in 4. Neutons Chronologie paa Engelsk, saa og in folio, de Grædske Inscriptioner, som den Engelske Consul i Smyrne Mr. Gerard har samlet i Levante.

Mr. Mattaire har i Sinde der at lade trykke paa nye Marmora Oxoniensia af Mr. Prideaux, og mand trykker virkelig paa den 6 Tome af Mr. Mattaires Annales Typographici.

Frankerig.

Continuation af histoire des revolutions des Pays Bas.

Da Regentersken herom blev underretted, sendte

te hun Grævен af Bossy med eendeel Trouper til Valencienne, og befalede Marqvis de Berg op Zoom, at begive sig til denne Bye, hvor den Kongelige Mondighed ej meere blev agtet, siden hand derfra var uddraget. Marqvisen kunde ej dispensere sig fra at drage tilbage. Mand lod Trouper indrykke i Byen, og Regentersken proponerede sit Conseil, om mand ikke skulde betage denne Bye alle sine Privilegier, men mand holdt for, at det ej var ret at straffe de Uskyldige med de Skyldige, og mand frygtede des uden for, at opirre en Bye, som kunde tage Fransk Parthi; dette blev dog besluttet, at de som havde teed sig meest Oprørske, skulde straffes paa Livet, og Marqvis de Berg op Zoom, som saae, at hand ej kunde sot milde Tingen, uden at giøre sig skyldig i en aabenbar Rebellion, fuldte med stor Fermité Regentersкens Ordre. Disse første Troubler lærte Princessen, at det var hende angelegen, at hindre, at den Protestantiske Lære der i Landet ej fik for stor Fremgang. Til at reuslere deri, holdt mand for, det var tienligt, at indrette eendeel nye Biskopdømme. Carolus V. havde givet Philippo dette Raad, og Philippus havde optegned alle de Byer som dertil skulde erigeres. Paven samtykkede denne Indrettelse, men da den skulde sættes i Verk, fandt den store Hindringer. Printzen af Oranien giorde alt sit, for at hindre det. Vores Historicus opregner alle Troubler, som derover reiste sig, og hvad Oplob der i alle Provincerne blev derover. Protestanterne ansaae det for en meget skadelig Ting, og Printzen af Oranien for-

forsømte sig ikke til at opmuntre de Misnøjede. Ved denne Leilighed yttrede sig det Had som var imellem Printzen og Cardinal Granvelle, som satt sig imod hinanden. Cardinalen bragte det meget viidt, men da det var paa det højeste, blev Regentersken, som ellers i alting forhen fuldte hans Raad, kied af ham, og var den første som bad Kongen, at Cardinalen maatte blive rapelleret, hvor hun fandt stor Vanskelighed, og Kongen vilde ikke til at tilstaae denne Begiæring, førend ved Begyndelsen af Aar 1504, da hand blev overvunden af Regenterskens, Printzens af Oranien, Grævernes af Egmont og Horn Forestilleser, som idelig skreve imod Cardinalen; Og dermed har den første Boog Ende. Gouvernant-inden havde vented sig, at, saasnart Cardinal Granvelle, som var forhadt af alle, ikkuns var borte, skulde Troublerne dermed ophøre, men det var uden Nytte. Den Forskiæl i Religionen, som tiltog i Nederlandene, var virkelig Aarsag udi, at det ei stod til at ændre. Kongen af Spanien, som saae, hvad der vilde paafølge, recommenderte Gouvernant-inden, for alting at see til, at den Forandring, som ytrede sig i Naboelauget i Religionen, ej der skulde indkomme, og hun beordrede alle Gouverneurerne og Magistraterne i Byerne, at forsare hart imod de saa kaldede Protestanter, og inden kort Tid vare alle Fængslerne opfyldte med Fanger, og Torvene med Skafotter. Udi Russelmonde anholdt mand en Præst, som havde bekiendt sig til den saa kaldede nye Religion, og da hand paa Slottet blev forva-

ret i et Kammer som var næst ved Archivet, satte hand Ild paa sit Fængsel, haabende, at echapere ved denne Leilighed, naar alle vare bemøjede med at redde Archivet. Tingen reusserte som hand haabede, men neppe var hand slupped ud, og Ilden slukked, førend mand hentede ham ind igien. Nogle Dage efter blev hand dømt til at miste sit Hoved, og changerte atter Religion, før hand blev henrettet. Udi Antverpen skeede mange Executioner, hvorpaa fuldte stor Allarm. En Carmelit, navnlig Christopher Fabricius, var gaaet udaf sit Kloster, for at gifte sig i Engelland, hvorfra hand kom tilbage, for at prædike Evangelium. Hand blev fangen, og dømt til at brændes. Neppe havde Bødelen bundet ham til Pælen, førend Poblen begyndte at steene Bødelen, der ej engang fik Tiid at tænde Baalet an, og da hand frygtede for, at denne Fabritius skulle echapere, trak hand i Hast en Kniv op af sin Lomme, hvormed hand skar ham Struben ud, og derefter retirerte sig. Morgenen efter fremkom en Placat, skreven med Blood, hvori mand underrettede Poblen, at Fabricii Død snart skulde vorde hevnet. Da nu nogle Protestanter samme Dag kom en Kone i møde, som mand beskyldte for at have angivet Regieringen, hvor deres Præster havde deres Tilhold, havde de nær giort af med hende. Da Kongen af Spanien fik det at vide, skrev hand derom til Gouvernant-inden, som, efter hans Befaling, lod hænge een af dem som havde antasted omtalte Kone. Samme Tiid arbeidede Regentersken paa at udføre Decreta Concilii

cilii Tridentini, men hun fandt deri stor Modstand. Nogle Universiteter publicerede, at samme vare stridige med Kongens af Spanien Mondighed, og Kronens Rettigheder, og da Kongen derom blev underretted, svarede hand, at ingen var meere interessered i at maintenere hans Krones Rettigheder, end hand selv; Hand havde ladet Concilium Tridentinum antage i Spanien, og burde Flamingerne ej derudi tee sig saa delicate, da hand vilde, at dette Decretum skulde antages overalt i hans Stater, uden nogen Forevending. Hand skikkede og til Regenterssen et Exemplar af det Patent, hand i lige Materie i Spanien havde ladet udgaae; Men Regenterssen, som saae sig ej at være i Stand, til at følge Kongens Ordre, kunde ej resolvere, enten til at tee sig ulydig, eller sætte Kongens Mondighed i Vove, ved at tvinge Folket til at underkaste sig dette Modes Decreter. Da hun var stedt i denne Extremitet, foreslog hun Grøven af Egmont, at giore en Reise til Spanien, for grundig at underrette Kongen om Provincernes Tilstand. Grøven reiste derhen den 1565, og ved sin Ankomst til Madrit forestillede hand Kongen, at der var ikkuns 2 Udveier at fatte i dette Tilfælde, enten med Magt at oprykke med Roode den Protestantiske Religion, eller og forunde Folket deres Samvittigheds Fribed; Stoed mand hart paa, at ville følge den første Vej, var det at frygte for, at mand, i Steden for at formindske, forøgede det Onde, derimod, om mand gik lemfeldig til Verks, var der endnu noget at haabe. Kongen

svarede at hand vilde raadføre sig med Theologis over den Slutning, som hand havde at tage, og lod til den Ende Eendeel forsamle, som gav til Svar at Kongen kunde tillade Frihed for begge Religioner, for at forekomme et stort Onde, men hand var ej forbunden dertil. Strax kaste Kongen sig ned til Foderne af et Crucifix, som stoed i hans Cabinet og sagde. Min GUd tillad mig ej at jeg nogen Tiid viger fra den Resolution som du selv har indgivet mig, nemlig aldrig at holde dem meere for mine Undersaatter, som ej vil erkiende dig for deres HErre. Kongen, som da meere end forhen var bleven determineret til med Magten at handthæve i Nederlandene den Catholske Religion, sendte Grævv Egmond tilbage med en Resolution som forte til Titul: Instruction over de Ting som J Grævve af Egmond Prinz af Gaves min Fetter haver paa mine Vegne at sige til Hertuginden af Parma min Søster, samme indeholdt at Hans Majest. havde besluttet ej at taale nogen Forandring i Religionen udi hans Stater, om hand end skulde døe for at hindre det, hand forlangede derfor at Gouvernante-Inden forsamlede et extraordinaire Raad, i hvilket hun skulde indkalde nogle Biskopper, og fornemlig Rithor Biskop udi Ypern, med nogle Theologis, og dem af Stats-Raadet, som hun vidste at være meest affectionerede for den Catholske Religion, og give Ungdommen en Opdragelse, som for altid kunde prælervere dem imod at besenges af Kietterie og at straffe Kietterne af paa langt dif-

differente Maader end de mand hidtil havde betient sig af. Ej fordi Hans Majest. vilde at mand skulde ophøre med at straffe dem paa Livet, da slig Indulgens hverken kunde være Gud tekkelig eller nyttig for Religionen, men fordi hans Majest. allene vilde at mand skulde betage dem denne slags Ære, som de søgte i deres Straf, og for hvilken de opofrede sig. Denne Instruction blev stadfestet med nye Breve af 7 Octob. 1565. hvori Kongen sagde, at hand aldrig vilde afstaae fra at straffe Kietterne haardelig af hvad Stand de end maatte være, at hand vilde, at det Tridentinske Concilium skulde antages, og at dets Decreter skulde passere for en Lov, som hans egne Anordninger og recommenderte Gouvernant-Inden at holde alvorlig derover. Disse Breve bleve anseete som Kongens endelige og sidste Decision imod hvilken det ej var tilladt at giøre nogen videre Forestilling, eller dertil føje nogen Modification, men den Fermhed, som Gouvernant-Inden brugte i at vilde vide Kongens Ordres efterlevede, gav Anledning til en forunderlig Forandring i nesten alle Stæderne af de forenigede Nederlande. Det Fornemste af denne 2 Bogs Indhold gaar ud paa en Beretning om disse Troubler, og var nesten i hver Bye en inovortes Borgerlig Krig. Udi den tredie Bog vises den Umage Gouvernant-Inden giorde sig for igien at stille denne Allarm, og da Kongen frygtede for at hun ej var ferm nok, sendte hand i hendes Sted Hertugen af Alba. Saa snart denne Hertug satte sin Foed

ind

ind i Nederlandene som skeede 1567 bleve Gemytterne endnu meere end forhen opirrede, da mand vidste, at hand var ubøjelig, og ej vilde vide af anden Maade til at være adlydt paa end ved Magt og Vold. Gouvernant-Inden skrev til Kongen, at Frygten alleene for Hertugens af Alba Overkomst havde skildt Hans Majestet ved 100000 Undersaatter, som havde retirered sig til Tydskland og Engelland med alt deres Gods; Hun udbad sig tillige Tilladelse, at maatte drage til hendes Gemahl udi Parma, hvilket hende blev tilstaaet, saa at hun reiste af in Febr. 1568.

Udi Paris er trykt udi 5 Vol. in 12mo: La Nouvelle Relation de l'Afriqve Occidentale, contenant une Deſcription exacte du Senegal & des Pays ſitues entre le Cap Blanc & la Riviere de Serrellionne, jusqu'à plus de 300 lieues en avant dans les terres, par le Pere Jean Baptiſte Labat. Udi dette Verk handles om den naturlige Historie af de derudi benævnte Lande, og de adskillige Nationer som der omkring findes adspridde, med deres Lærdomme og Sæder, samt Tilstanden af de forrige og nu værende Compagnier som der drive Handelen. Author forsikrer, at hand har grundet sig paa de sikkerste Efterretninger, og troværdige Beviser, hvorfore hand og har forsynet Verket med Mengde i Kaaber udstukne Charter og Planer.

Italien.

Udi Venedig udkomme nu aarlig de Ephimerides

rides som Canonicus Capelli paa nogle Aars Tiid haver begyndt at udgive først til Ceneda, und siden i Bononien, foruden sammes Accurateste findes deri egne Ting som at reducere et Pendul-Uhr efter Solens motum medium, saa og den rette Italienske Tiid efter 2 Tabeller, som findes i samme Ephimeridibus, samt at treffe den Tiid just i hvilken Solen indgaar i Dyrenes Kreds og hvorlenge den deri bliver, samt de Dage i hvilke det er vanskeligt at lade sig Aare lade, Titulen er: Canonici Angeli Felicis Capelli Ephemerides cœlestium motuum, ex optimis Cl. Virorum Flamstedii & Stretii tabulis ad meridianum Venetum supputatæ, pro anno salutis 1728. bissextili, in quibus præcipuæ luminarium & intimi satellitis Jovis ab umbra eclipses consignantur. Adduntur insuper horologii oscillatorii, tam Astronomici, quam Italici, attinentiæ, dies medicinæ vitandæ, nec non solis ingressus & mora in quibuslibet zodiaci signis.

Samme Autor har og der udgivet in 8. Calendario celeste, nel quale si ritrovano tutte le feste mobili, digiuni, ed appartenenze dell'anno, col tempo vero delle lunazroni, dell' orto del sole, e suo Ingresso ne' segni del zodiaco, mezzo di e mezzo notte, e dell' eccliffi, lo stato del sole, e della luna nel tempo di dette lunazioni: per anni dieci, cominciando dal 1727, calcolato al polo di Venezia, e ridotto al orologio Italiano.

Nye

Nye Bøger.

Apini Ferrago Theſium Theologicarum in Eccleſia Lutherana recentius controverſarum, & privato exercitio diſputatorio deſtinatarum 4to. ibid.

Joh. Fechtii Inſtructio Paſtoralis edit. II. 8vo. Roſtochii.

Joh. Frickii Commentatio Theologica Critica de Cura Eccleſiæ veteris circa Canonem S. Scripturæ & conſervandum codicum puritatem 4to. Ulmæ.

Joh. Leonh. Fræreiſſenii Commentatio de ædificio Spirituali ejusqve fundamento unico & materiis diverſis nec non harum probatione & manifeſtatione per ignem 4to. Argentorat.

Math. Hilleti *Syntagmata* Hermeneutica, qvibus loca Scriptura S. plurima ex hebraico textu nove explicantur. edit. II. cum præf. Georg Burck. Rumelini de vocabulo Dudaim 4to. Tubingen.

Pauli Jetzii Novi Teſtamenti Analyſis Grammatico philologica ſecundum methodum Wellerianam Synoptice conſcripta, ita ut ſimul dictionarii vices ſupplere poſſit. 8vo. Sedini.

Alb. Joach. de Krackewitzii Excuſſio qvæſtionis vexatiſſimæ de hominibus, in qvantum illi ad ſacram cœnam ſint admiſſibiles 4to. Grypsvvald.

Fr. Jul. Lütkeni Collegium Emphaſiologicum, vel Iſagoge in Emphaſi ſacræ Scripturæ 4to. Pardeligæ

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 32.

Dend 5 August. 1728.

Dannemark.

Lange.

Hans Langes og Maren Spends Søn Gunde Lange til Brening, Befalings-Mand paa Svenstrup, havde med sin Frue Karen Breide, Hans Breide til Vaargaard og Thale Eriksøns Daatter, 2 Døttre, Dorthe Jørgen Rosenkrantzes, og Anna Hans Rostrups til Seleskovgaard, saa og 4 Sønner, Christen, Gunde, Hans og Friderik Lange, de 2 første døde ugifte. Hans Lange til Brøninge og Kiergaard havde med sin Frue Johanne Skram, Hr. Peder Skram til Urup og

Elsebeth Krabbes Daatter, foruden 3 Døttre, som døde i Barndommen. Ide, gift med Jens Juul til Kieldgaard, og Karen Claus Belovs til Spotterup. Sønnerne vare Gunde, Tyge, Niels og Peder Lange; Niels døde liden, Gunde Lange til Bræning var gift med Anne Niels-Daatter Krabbe af Tostelund, Moder til 3 Døttre og 9 Sønner, Døttrene døde alle ugifte, Sønnerne vare Hans, Kield, Tyge, Niels, Lucas, Gregers, Claus, Jens og Friderik Lange, de 4 sidste døde i deres Ungdom, Hans og Lucas døde vorne ugifte; Kield Lange var vel forlovet med Christen Scheels til Valløe og Birgitte Ruds-Daatter Birgitte Scheel, men kom ej sammen; hand var Oberst ved et Regiment til Fods, og blev skudt paa Volden i Kiøbenhavns Beleiring 1658. Niels Lange gifstede sig med Cathrine Rotkirk, Ventzel Rotkirk og Kirsten Retzes Daatter, de havde 2 Sønner Ventzel og Gunde Lange, og 2 Døttre Sophie Antonette og Anne Kirstine Langer, Hans Langes og Johanne Skrams 2den Søn Tyge Lange, var en lærd Herre, hand var Ober-Secreterer udi Kong Christian den 4. Tieneste, og døde ugift, hans Broder Peder Lange til Kiergaard havde Elisabeth Friis til ægte, som var Niels Friis til Hessel-Ager, og Vivike Gyldenstiernes Daatter, Moder til 4 Døttre, Vivike, Dorthe, Elsebeth og Anne Langer, saa og 2 Sønner, Hans og Jørgen Lange. Hans Lange blev skudt af de Svenske ved Christianopel 1644. Jørgen Lange gifstede sig med Dorthe Galde. Gude Gal-

de

de til Rørlund, og Helvig Marsvins Daatter, de havde ej Børn sammen, Gunde Lange og Karen Breides 4de Søn Friderich Lange til Søfde boede paa Falkensteen i Norge 1584. og havde med sin Frue Dorothea Christophers Daatter Lindenov ikkuns en Søn, Gunde Lange, der med sin Frue Anne Hans Daatter, Hans Pederson, Canceler i Norge, og Else Gyldenstierns Daatter havde 4 Døttre og 3 Sønner, Døttrene var Else, Axel Ulstands til Axelvold, som var den sidste af den Slegt. Karen, Christopher Gives, Margrete og Ide Lange, Sønnerne vare Hans, Niels og Friderich Lange, Hans Lange havde ej Børn med sin Frue Dorthe Lykke, som var Jacob Lykke til Tanderup og Sophie Ruds Daatter, Niels Lange havde Mette Giedde, Hr. Ove Giedde til Tommerup og Dorthe Urnes Daatter, som fødde ham 1 Daatter Anne Margrete, Christian Binds, og 1 Søn Ove Lange.

Mag Albert Thura, Sogne-Præsten til Letrskov og Jordrup Sogner i Jylland, har for faa Uger siden, efter Guds behagelige Villie, haft den Malheur, at hans gandske Præste-Gaard paa en Times Tiid blev lagt i Aske, hvorved aldt hans Bibliothek, undtagen nogle faa Qvarter og Octaver, blev opbrændt, tillige med en god Deel af den store Samling af Danske Mænds Disputatzer, som hand med Omhyggelighed havde tilveje bragt. Ellers, som det er vitterligt, at hand i nogle Aar har haft under Hænder adskillige Skrifter, til Historiam literariam Danorum henhørende, hvortil

hand har samled sig mange gode Underretninger fra alle Kiøbsteder i begge Kongerigerne, saa haver mand erholdet vis Kundskab om, at disse til Trykken forferdigede Skrifter ere af Ilden bleyne reddede, og endnu findes hos Auctor selv i Behold. Det første, som deraf, om Gud vil, kommer under Trykker-Persen, bliver hans Gynæceum Daniæ literatum, centum Danorum Fæminis, eruditione vel scriptis claris conspicuum.

For nogen Tiid har i disse Tidender fundet Sted, en Beretning fra Petersborg, om hvorledes den af Hr. Assessor og Prof-ssor Horrebov udgivne Demonstration om Jordens aarlige Gang, der af Prof. de l'Isle, og de øvrige Lemmer af Academiet for Videnskaberne blev undersøgt, og jeg skulde troe, at være alle ærlige Landsmænd kiært at høre, at deslige Decouverter i denne Deel af Norden kand skee, som ere andre ubekiendt, og paafølgelig denne Demonstration at have fundet ved Academiet i Petersborg Bifald, og endnu meere, at Mr. de l'Isle, i hans om samme aabnede Tanker, har vist i sin genereuse Declaration, den retsindige Veneration, som alle brave Folk med Billighed bære for vores dyre og efter Døden selv udødelige Etats-Raad Ole Römer, hvoraf til en Prøve kand tiene følgende Extract af Prof. de l'Isle hans Brev til Prof. Horrebow, angaaende Demonstrationen af Jordens aarlige Gang, dat St. petersbourg, den 20 Juilii, 1728. n. st.

J'ay reçu, Monsieur, votre lettre du 1 May 1728. avec les exemplaires de vos deux traitez Clavis Astro-

STRONOMIÆ & COPERNICUS TRIUMPHANS. J'ay communiqué ces ouvrages à notre Academie, qui en a été fort contente, & qui sur tout n'a rien trouvé à redire à votre demonstration de la parallaxe annuelle de la terre deduite des observations de Mr. Roemer, pour moy j'ay été charmé d'apprendre cette invention, dont j'ay admiré toute la beauté; Ce qui m'a principalement plû, c'est que cette methode ne suppose, que des observations tres simples, lesquelles donnent la plus grande parallaxe, que l'on puisse souhaiter, puisque l'on trouve le double de la parallaxe, qui convient à tout le diametre de l'orbe annuel. On pourroit seulement demander dans cette methode, que l'on y pût determiner la parallaxe de chaque etoile en particulier; puisque l'on ne sçait pas encore, si les etoiles fixes sont à egales distances de nous, ou non, & que l'on ne peut le scavoir, que par la difference de leurs parallaxes. Cela m'a fait chercher à determiner la parallaxe d'une seule etoile, & j'ay trouvé pour cela deux mojens, que voici. Il est inutile de marquer à un habile Astronome Observateur les precautions & les subjections des observations, que je propose pour trouver la parallaxe de chaque etoile en particulier; c'est pourquoy ce que je vous en ai dit, vous doit suffire, pour vous faire entendre ma pensée. Je ne doute nullement que Mr. Roemer & peut etre d'autres n'aient pensé aux deux methodes, que je viens de vous dire pour la parallaxe de l'orbe annuel; mais la plus grande difficulté n'est pas d'imaginer des methodes, il faut en connoitre le fort & le foible, & les scavoir mettre en pra-

tique, & c'eſt en quoy Mr. Roemer l'a emporté ſans contredit ſur tout ce que l'on a fait jusqu'ici ſur cette matiere. Vous invitez, Monſieur, les Aſtronomes de France & d'Angleterre, auxquels vous voulez bien joindre auſſi ceux de St. Petersbourg, vous les invitez tous à interroger leurs obſervations ſur cette parallaxe de l'orbe annuel, & vous leur faites eſperer qu'ils trouveront la meme choſe, que Mr. Roemer a trouvé. Cette invitation, que vous leur faites d'interroger leurs obſervations peut s'entendre de deux manieres, ou interroger les obſervations deja faites, ou d'en faire de nouvelles. A l'egard des obſervations deja faites je vous dirai, que Mr. Manfredi celebre Aſtronome de Bologne en Italie, a deja fait, ſans le ſçavoir, d'autres obſervations ſur les etoiles fixes, qui confirment à mon avis la parallaxe de l'orbe annuel. Voici la variation, que Mr. Manfredi a trouvé dans la difference d'aſcenſion droite de Sirius & d'Arcturus obſervée en differens tems de l'année 1706..... Outre ces obſervations, & celles que vous avez rapporté de Mr. Roemer, je ne crois pas, que l'on en puiſſe trouver facilement d'autres faites dans les circonſtances & avec la preciſion, que demande une recherche ſi ſubtile, que celle de la parallaxe des etoiles fixes. Dez les commencements de l'Academie des ſciences de Paris Mrs. Picard, de la Hire & Caſſini ſe ſont à la verité appliquez à obſerver les differences de paſſage des etoiles fixes & des planetes entre elles avec des horologes à pendule fort exactes; Mr. Flamſted a fait la meſme choſe en Angleterre; mais comme ces Aſtronomes n'avoient en vüe dans

leur

leurs observations, que la theorie des planetes, & le catalogue des etoiles fixes sans penser à determiner la parallaxe de l'orbe annuel, il n'y a guerre à esperer malgré le grand nombre de leurs observations, d'en trouver beaucoup de faites dans les circonstances, que demande la methode de Mr. Roemer, ou les autres methodes, que je vous viens d'indiquer; & il en faudroit cependant avoir beaucoup pour etre bien seur d'une variation aussi legere. Pour Mr. Manfredi, je le crois assez circonspect pour n'avoir pas osez publier des observations, dont il n'auroit point eté seur. Je viens de lui mander, que ses observations me paroissent determiner la parallaxe de l'orbe annuel, & je lui ai annoncé de quelle maniere vous avez prouvé cette parallaxe des etoiles fixes par les observations de Mr. Roemer, afin de l'exciter à repeter les observations de Sirius & d'Arcturus, & à faire celles, que la methode de Mr. Roemer demande. Je vais faire sçavoir la mesme chose en France, ou Mr. Cassini & Maraldi jouissent chacun d'un qvart de cercle à lunette de 5 à 6 pieds de raion fermement attaché dans le meridien depuis bien des années. Je le manderai aussi à Mr. Halley en Angleterre, qui depuis qu'il est en la place de Mr. Flamsted à Grinvich y a placé une machine, qui de mesme, que celle de Mr. Roemer est mobile sur un axe horisontal, & qui sert à Mr. Halley à observer les passages des astres par le meridien par la conversion de cette machine sur son axe. Peut etre que ces Messieurs instruits de votre demonstration de la parallaxe de l'orbe annuel par les Observa-

tions de Mr. Roemer auront envie de faire eux mesmes ces observations, & qu'ils nous feront part de ce qu'ils trouveront. Pour moy je doute fort de pouvoir faire cette observations ici avec toute l'exactitude requise, par le deffaut d'instruments convenables. Je vous suis bien obligé de la figure gravée, que vous me communiquez de l'observatoire de campagne de Mr. Roemer, & de la petite description, que vous m'en faites. J'avois deja vû cette figure à Nuremberg chez Mr. Doppelmajer. Cela me donne une grande envie de voir imprimé votre traité intitulé BASIS ASTRONOMIAE, ou vous devez decrire plus particulierement ces instruments de Mr. Roemer, & ses methodes d'observer. Comme les instruments de Mr. Roemer & ses methodes d'observer sont tout d'un autre genie, que les instruments & les methodes ordinaires, vous serez obligé d'en expliquer tout le fond; C'est a dire de nous donner la maniere, qui lui etoit propre pour verifier la position & la division de ses instruments, &c. & de nous donner aussi la demonstration de ses methodes. Je ne souhaite pas avec moins d'ardeur de voir le traité, que vous intitulez ADYTUM ASTRONOMIAE, dans lequel vous promettez tous les fondemens de votre Astronomie, comme vos tables du Soleil, le catalogue des etoilés fixes, les tables des refractions &c. Je vous suis bien obligé de la table des refractions que vous me communiquez, lorsque j'aurai determiné par les observations celles d'ici, je vous les enverrai en echange; mais si en attendant vous vouliez bien me faire part de la methode, dont vous vous etez servi

pour

pour dreſſer votre table des refractions, cela me ſerviroit peut etre beaucoup pour me conduire icy en cette recherche. Je vous ſuis bien obligé de la figure gravée du micrometre de Mr. Roemer que vous m'avez auſſi envoyée; J'en ay vû un pareil à Paris entre les mains de Mr. Caſſini. Je ſuis bien aiſe, que vous m'apreniez, que cette conſtruction de micrometre à reſort eſt de l'invention de Mr. Roemer. &c.

Sverrig.

Udi Stokholm er atter udkommen det første Stykke af det Svenske Bibliothec, efter at Author ikkuns af det første Oplag hvormed hand var misnøjet, i dette har beholdt allene Fortalen og den første Articul deraf, dog deri giort nogen Forandring og den forbedret. Titulen er Svensk Bibliothec, udi hvilket adskillige saavel til den gamle som nye Svenske Civil-Kirke og lærde Historie, deels trykte og rare, deels utrykte Skrifter, Documenter, Diplomata, Obſervationer Inſcriptioner anføres, saa og alle Diſciplinerne, gamle og nye Inventioner, Forklaringer, Forbedringer, og berømmelige Svenske Heldtes og lærde Mænds Liv og Levnet, Relationer om merkverdige Hændelser, curieuſe Mønt og Skue-Penge, samt nova Literaria, alt samlet og udgivet til Beviis paa den i Sverrig blomſtrende Lærdom. Dette 1ſte Stykke bestaar af 1 Alphabeth 9 Ark, og er dediceret den Kongl. Svenske Raad og Cancellie-Præſident Arvid Horn, hvis Billede foran er at see i Kaaber. I Fortalen siger

Author at hand Fierding-Aars vils vil fortsette dette Arbejde, dog ej binde sig til nogen vis Tiid. Dette første Stykke indeholder følgende Articler, som 1) riimelige og vel-grundede Tanker, eller kort Undersøgning af de Fundamenter som Spener har anført imod Rudbech, for at destruere de mangfoldige Sverrig tillagte Naune og Bie-Navne. I Proemio prøver Author en af Mr. Gerlach i Wittenberg de Patridomania holdne Disputation, og vil ej lade sig overtale at de Tydske ere frie for alt for megen Kierlighed for deres eget Fæderneland. Det samme forekaster hand og Prof. Spener, efterdi hand i sin Hist. Univ. Germ. udi Observ. feud. Nor. Germ. antiqvæ har anført adskilligt imod de gamle Svenskes Migrationer, og søgt at maintinere imod Rudbechium, at Tydskland ej er bemandet af Sverrig, men Sverrig af Tydskland. Hand overlader sammes Forsvar til hans tvende endnu levende Sønner, og Sr. Fabian Törnern som har skrevet en hidtil utrykt Exercitation de Existentia Atlantices, som hand med det første vil udgive. Men Author forlanger ej at udfegte Rudbechs Thesin, men alene at undersøge hvorvitt Spener er grundet. Hand forsvarer altsaa først denne Nations høie Alder, og forkaster den skeede Indvending om den strenge og raae Luft i Norden, og vender Argumentet om, efterdi det er rimeligt, at Folket ere for vandrede fra en streng til en angenemere Luft, og altsaa maatte de Lande som laae under hiin Luft for være beboet end disse.

En-

Engelland.

Udi London er udkommen: The Supernatural Philosopher, or the Mysteries of Magick, in all its Branches, clairly unfolded, containing 1 an Argument, proving the Perception wich Mankind have, by all the Sences, of Demons, Genii or familiar Spirits, and of the several Species of them both good and bad; 2 a Philosophical Discurse concerning the second Sight, demonstrating it to be hereditary to some Families; 3 a full Answer to all Objection, that can be brought against the Existence of Spirits, Witches &c. 4. Of Divinations by Dreams, Spectres, Omens, Apparitions after Death, Predictions &c. 5. Of Inchantment, Necromancy, Geomancy, Hydromancy, Aeromancy, Pyromancy, Chiromancy, Augury and Aruspicy. By William Bond, of Bury St. Edmonds, Suffolck. Adorn'd with Cuts and recommended by Sr. Richard Steele.

Frankerig.

Continuation af histoire des revolutions des Pays Bas.

Den Conduite som Grøven af Alba brugte, var, at hand var ubevægelig og streng, hvorpaa mand har Prove nok i det eneste Exempel, at hand lod Grøverne af Egmond og Horn henrette, under Paaskud, at de havde begaaed Crimen læsæ Majestatis, da mand dog ville prætendere, at de vare uskyl-

uskyldige. Næsten 7 Maaneder vare forløbne, siden mand havde ladet disse Herrer anholde paa Slottet i Gent, da Grev Horns Søster og Grevinden af Egmond formaatte de største Prinzer i Europa til at intercedere for dem hos Hertugen af Alba. Grevinden af Egmond indgav en Supliqve, som Hertuginden af Parma paatog sig at sende til Kongen, og den var saa bevægelig, at Graaden, naar den læstes, sloed Læseren i Øjene; Hun erindrede deri Kongen om alle de Tieneste, som hendes Mand havde giort Kronen, fra hand var 15 Aar, da hand begyndte at følge Krigen under Keiser Carl den 5te; I sær bad hun Kongen, at hand dog ej vilde lade en ulykkalig Moder henslide Resten af sine Dage i Beskiæmmelse og Græmmelse, med 11 Børn, som endnu vare saa smaa, at de ej kunde tage Deel i deres Faders Forseelse, om hand var skyldig, ej heller endre den. Kongen og Hertugen af Alba vare ej af saadant et Væsen, at de kunde lade sig bevæge af saadanne Consideration-er, mand undersøgte nøje disse tvende Herrers Conduite og Opførsel, og enten de nu vare criminell eller ej, (som her er ikke Sted til at udføre,) afsagde Hertugen af Alba deres Dom, og dømte dem til at miste Hovedet. Den 3 Junii 1568 bleve disse tvende Grever førte til Brysel, hvor deres Dom for dem blev læst; Da Greven af Egmond hørte sin, kunde hand ej endholde sig fra at sige: Denne Dom er meget haard, jeg troer ej, jeg har fortient den, men efterdi det er saa Guds og Kongens Villie, vil jeg taale den, haaber dog, at Kon-

gen

gen er saa god, at hand ej betager min Kone og mine Børn det Gods jeg efterlader dem, det er den mindste Naade hand kand tilstaae mig, for alt den Tieneste jeg har giort ham. Siden skrev hand et bevægelig Brev til Kongen, for at justificere sig, men det hialp intet, hand blev halshugget den 5 Junii, af en Bødel, som siges at have været een af hans egne Tienere. Grøven af Horn maatte udstaae lige Straff. Siden syede mand Hovederne igien til Kroppene, og begrov dem med den Værdighed deres Stand tilkom. Hvor Grøv Egmonds Liig blev ført igiennem, løb Folket i Mængde tilsammen, for at kysse hans Kiste. Nogle Dage førend denne Execution skeede, havde Hertugen ladet, paa Torvet i Bryssel, Hovedet slaa fra 19 Adelsmænd, og Morgenen efter blev Villiers med 4 andre Officerer henrettede, siden blev Antonius Stralle, Borgemester i Antverpen, henretted, og Grøv Egmonds Secreterer Calembrot ved 4 Heste reven fra hinanden paa Torvet i Bryssel, saaog 4 Protestanter brændte levendes. Udi den 4de Boog sees, hvorledes Hertugen af Alba, efter disse blodige Executioner, søgte at faae de Confœderertes Trouper udaf Provincerne. Disse Confœdererters Historie, som i Gouvernant-indens Tiid begyndte at slaae sig sammen, under det Navn af Gueux eller Stodere, er udført i den anden Boog, og disse vare de som paastoed, at den Protestantiske Religion friit og ubehindret maatte øves. Deres Tal tiltog daglig, og vare de adspredte over alle Provincerne. Hertugen af

Alba

Alba giorte alt hvis hand kunde, for at fordrive dem, og da det syntes at lykkes ham i Begyndelsen, sendte Paven ham, ved Erke-Biſpen af Meklen, en Kaarde med Diamanter beſat, som den der var Religionens Forſvarere; Hand blev saa stolt derover, at hand neppe kiendte ſig ſelv, lod beordre, at mand ſkulde omſmelte de Canoner, som hand havde erobred i Battaillen fra Grev Ludvig af Naſſau, og deraf ſtøbe ham en Statue, ſom præſenterede ved hans Fødder Billeder af Rebellion og Kiætterie. Denne Statue, ſom var ham meget liig, blev ſat paa Pladſen uden for Caſtellet i Antverpen, ſamme holdt i den ene Haand Commando-Stokken, og udrakte den anden over Byen, ſom for at true den, paa Piedeſtalen var ſkrevet: F. A. A. T. A. D. PH. II. H. A. B. P. Q. E. S. R. P. R. P. J. C. P. P. F. R. O. M. F. P. ſom betyder: Ferdinando Alvares A Toledo Albæ Duci, Philippi II. Hiſpaniar. Apud Belgas Præfecto, Qvod Extincta Seditione, Rebellibus Pulſis, Religione Procurata, Juſtitia Culta, Provinciarum Pacem Firmavit Regis Optimi Miniſtro Fideliſſimo Poſitum; Paa de andre Sider vare adſkillige andre Diviſer, og paa Foden læſtes Meſterens Navn, med de Ord: ex ære captivo. Flamingerne bleve meget forbittrede over denne Statue; Kongen, ſom hadede alt Overdaadighed, og ei ſelv havde vildet tilladt, at mand reiſte ham en Statue, disapproberede Hertugens af Alba Vanitet, hvilket kom ham for Øren, og hialp ſaa meget, at hand ei ſendte til Spanien en Statue, ſom hand vilde have

opreiſt

opreist paa een af sine Gaarder. Hand giorde sig Dag fra Dag alt meere og meere forhadt, og da hand ej kunde begaae sig længere, begiærte hand sin Afskeed, som hand og fik, og kom i hans Sted Don Lovis de Reqvescens, som ankom til Bryssel den 17 Nov. 1575, og lod nedrive den af Hertugen af Alba opreiste Statue.

Italien.

Udi Venedig er trykt 1727. in 4to. Elementa moralia, quibus veri, dubii, positivi veræque opinionis essentia restituitur, qua per qvosdam modernos proscripta, probabilitatum abusus invaluit; & declinatio rigoris & benignitatis extremo, efficaciter contra eosdem infertur, ex opinionibus æque vel quasi æque probabilibus licite non posse in moralibus pro praxi alterutram ad placitum eligi, præter tutam pro lege; nec minus probabilem probabiliori & tutiori relicta, stante pro lege, quando ab operante ut tales inculpate judicantur: auctore Andrea Palbunciti, de Reggenica, S. Theol. Professore.

Tyrkiet.

Udi Constantinopel er det nyligen anlagte Bogtrykkerie næsten bragt til sin Fuldkommenhed. Ungdommen der begynder alt at faae Smag derpaa, og 36 Drenge arbeide under brave Svennes Anførsel, som vel ere indfødde Græker, men forstaa Landets Sprog meget vel. De have allerede overlevered de Tyrkiske Ministrer nogle Prøver i Grædsk,

Grædsk, Arabisk og Tyrkisk Sprog, som med Fornøjelse ere modtaget, uagtet Muftis Trudseler, som heftig smælder imod dette Paafund, endskiønt den ei er forbuden i Alcoranen. Hand holder denne Indrettelse for et Guds Riis, der skulde være Store Sultanens Undersaatter ej mindre skadelig end Pesten. Men Store Sultanen skal have ladet ham true, at ville sætte ham af, ifald hand ej ophørte med at tale derimod.

Nye Beger.

D. Mart. Lutheri Commentarius lucculentissimus in Psalmum secundum curavit adnotationibus adjecit & de stylo Lutheri Latino aliqvid præfatus est. Jo. Jac. Rambachius I. Halæ.

Georg Beyer Delineatio Juris criminalis secundum Const. Carolinam edit. tertia, qvam novis accessionibus & enunciatis criminalibus auxit Gust. Henr. Mylius 4to Lipsiæ.

Joh. Georg. Krulli Tractatus de Regali Monetarum Jure. 4to. Francof.

Christ. Thomasii Selecta feudalia II. Tom. 8vo Halæ

Andr. Westphal Commentatio de impedito Juris prudentiæ naturalis progressu 4to. Grypswald.

Joh. Mich. Faustii Philaletha illustratus s. introitus apertu ad occlusum regis palatium, novis qvibusdam animadversionibus explanatus &c. 8vo. Francof.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 33.

Dend 12 August. 1728.

Dannemark.

Lange.

Herr Niels Gundeſon Langes og Frue Anne Roſenkrantſes anden Søn Mag. Niels Lange, var Erke-Degn i Roeſkilde, hvor hand døde, og blev begraven i Nicolai Kirke i Kiøbenhavn. Den 3die af Hr. Niels Gundeſon Langes Sønner, Gunde Lange, var Erke-Degn i Ribe, og døde der 1547. Den 4de Søn, Hr. Thomas Lange til Lydom, havde Frue Elſe Tott til ægte, ſom var Peder Nielſøn Tott til Almerup i Skaane, og Ide Rønnovs Daatter, hun havde tilforn haft Hr.

Claus Krummedige, og været Dronning Dorothees Hovmesterinde; Med Hr. Thomas Lange havde hun 2 Døttre og 3 Sønner, Døttrene vare først, Ide, gift med Hr. Mouritz Sparre, siden med Henning Ritzov til Sandager, 2) Margrete, der levede i første Ægteskab med Hartvig Andersøn Ulfeld, og i det andet med Anders Hansøn Lindenov. Sønnerne vare Carl, Christopher og Niels Lange, hvoraf den yngste døde liden, den ældste, Carl Lange, blev saaret i Lejren for Kiøbenhavn, i Christiani III. Tiid, og døde deraf; Den anden, Christopher Lange, omkom i hans unge Dage. Hr. Niels Gundesøn Langes og Anne Rosenkrantses 5te Søn, Hr. Claus Lange, efterlod sig ei Arvinger, hvormed den Afkom, som var efter Niels Thomæsøn Lange og Annæ Reventlovs ældste Søn, Hr. Gunde Nielsøn Lange, har Ende. Deres anden Søn, Mogens Nielsøn Lange, giftede sig med Sidsel Jeps-Daatter Juul, og havde med hende en Søn, Niels Mogensøn, som ejede Knudsbolle, og avlede med sin Frue Anne Knuds-Daatter Saxstrup 3 Døttre og 6 Sønner, den ene Daatter blev ikkuns gift, nemlig Sidsel Lange, som havde Anders Jacobsøn Reventlov. Af Sønnerne døde Christen Lange udenlands, Jens og Knud ugifte, og Erik Lange, som havde Begge Eriks-Daatter Rosenkrantz til ægte, og med hende 1 Søn og 1 Daatter, som var Johanne, gift først med Melchior Glob af Veldumgaard, siden med Gregers Ulfstand til Vosborg; Sønnen Erik Eriksøn Lange til Engelsholm havde med

sin

sin Frue, Anne Mads-Daatter Giordsen, 2 Sønner, Axel og Erik Lange, og 1 Daatter, Margrete, som var gift 1) med Jens Raas, 2) med Knud Brahe, den yngste af disse Brødre, Erik Lange til Engelsholm, havde Otte Brahe til Knudstrup og Beathe Billes Daatter, Otte Totts Enke, Frue Sophia Brahe, hand havde ei Børn med hende, hand lagde sig meget efter Alchymien, og ødede det Gods derpaa hand eiede i Dannemark, som ikke var lidet, siden drog hand til Keiseren, hvor hand øvede det samme, hvorved hand kom i stor Ulejlighed, og døde til Prag i Bøhmen. Hr. Thomas Iversøns 3die Søn, Hr. Claus Thomesøn Lange, havde en Søn, navnlig Iver Lange, hvis Frue var Karen Løkke, med hende havde hand 2 Døttre og 2 Sønner, Døttrene vare Giertrud Lange til Restrup, gift med Niels Christensøn Løkke til Kiølbygaard, 2) Ellen Iver Hakkes, Sønnerne vare Jens og Maite / Iver-Sønner Langer. Jens Iversøn Lange var Biskop i Aarhuus 1477, hand levede under Kong Christian I. og forestoed adskillige vigtige Rigets Forretninger / iblant andet forligte hand Kongen med Erke-Biskopen i Upsal. Stor Omsorg bar hand for at faae Kirken i Aarhuus opbygt og prydet, ja mand vil sige, at hand der har ladet bygge det Sacristie som kaldes S. Mariæ, som ligger i den Nordre og Syndre Side af samme Kirke, tillige med den Deel af Taarnet, paa hvilket hans Vaaben endnu sees. I hvilket Sacristie nu Landemodet holdes. Herforuden gav hand til Aarhuus Kirke en Altar-Tavle,

som er støbt af Meßing, fuld af Billeder, som have være forgyldte, allevegne igiennem-satte med Christall-steene, der har været en stor Prydelse for Kirken, førend den i Feide-Tider blev brekket, Steenene udtaget, og Billederne til Deels borttagne. Paa samme Tavle findes hans Vaaben, med den Inscription: Anno Domini milleſimo qvadringenteſimo ſeptuageſimo nono, reverendus in Chriſto Pater & Dominus, Dominus Johannes Epiſcopus Arhuſienſis, iſtam tabulam dedit ad laudem Dei, in honorem ſancti Clementis. Paa Altaret ligger en Steen, med den Inſcription: Hic jacet Johannes qvondam Epiſcopus Arhuſienſis, qui obiit anno Domini 1482, die 9 May. Samme Aar og Dag findes paa en Gravſteen af ſamme Biſkops i Mariæ Sacriſtie, hvor hand rettelig meenes at have været begraven; Hand ſtiftede ellers 3 Vicarier, og lagde noget Gods til S. Karens Altar i Aarhuus, for Stæle-Meſſer for ſig og ſine ævindelig. Da Religionen forandredes, paaſtoed hans næſte Slægt, Erik Skram til Haſtrup, at nyde ſamme Gods, hand fik for ſamme ſin Prætenſion en Gaard i Oſter Lisbierg, og Jus Patronatus til ſamme Kirke. Broderen Malthe Iverſon giftede ſig med Anne Munk, Sti Munkes Daatter, hvis Sønner beholdte deres Fæderne Vaaben, men Moders Stamme Navn, og ſaaledes har genereret en nyt Slægt, ſom kaldes de nye Munker. Ellers forekomme af de Langers Familie, Jb Lange, hvis Søn, John Ibſon Lange, giftede ſig med Fr. Elſe Ro-

Rosenkrantz, Moder til Claus Joensøn Lange, som med sin Frue Giertrud Mogens-Daatter Munk efterloed sig en Daatter Anne Claus-Daatter.

Tydskland.

Udi Strasborg er trykt 1727. udi 2 Deele in folio, Histoire de la province d'Alsace depuis Jules Cesar jusqu'au Mariage de Lovis XV. Roy de France & Navarre avec des figures en taille douce de plans, des Cartes Geographiques & un Recueil de pieces qui peuvent servir de preures aux faits importants dedie au Roy. Par le R. P. Lovis la Guille de la Compagnie de Jesus. Dette Verk er deelt udi 2 Deele, den første indeholder Historien af Elsas fra Julii Cæsaris Tider af indtil Begyndelsen af det 6 Seculo, og sluttes med Kong Ludvig XV. Giftermaal, Landet er for Østen indsluttet af Rheinstrommen, og for Vesten mod de Naugesiske Bierge, det er ej kaldet Elsas forend imod det 7 Seculum. I de gamle Tider var det eendeel af det gamle Gallien, de Nationer paa hin Side Rhinstrommen over hvilke Arioviſtus havde at befale, bemegtigede sig eendeel af dette Land, som mand siden har kaldet Ober-Elsas, samme bleve overvundne af Julio Cæsare, og heele Landet blev underlagt Rom, da udi den Inddeeling blandt Gallierne, som Augustus giorde, blev det, som nu kaldes Over-Elsas, regnet for en Deel af det Lionniſiske Gallien, og det som nu kaldes Nedre Gallien, blev indlemmet

Over Tydskland / saa at Romerne besad hele Elsas. Fra Constantini Tider af indtil Clovis Regiering, blev Elsas ofte hart medtaget af de Barbariske Nationer, samme gik over Rhinstrommen. De Tydske bemestrede sig samme ofte, men bleve tidt deraf igien ved Romerne udslagne. Burgundierne som have bemestret sig samme, bleve deraf igien udslagne ved Actius, samme General overvandt Attila Gothernes Konge, som havde udplyndret Provincen. Meroveus, Konge i Frankerige, som havde bemestret sig Elsas, blev nød til at trekke sig tilbage over Rhinstrommen. Men da de Franske havde afsat Childerich, og giort Grev Ægidius til deres Konge, bleve de Herrer over denne Provintz indtil Childerich igien kom paa Thronen. Hvori vores Author differerer fra den lærde P. Daniel, som holder det for en Fabel, at Childerich blev afsat, og Grev Ægidius giort til Konge. Men under Clovis satte de Franske sig faste i Elsas, efter at de derudaf havde fordrevet de Tydske. De fleste Authores komme derudi overeens, at ved Tolbiac, som nu kaldes Zale eller Zulpit, 8 Miile fra Coln, udi Hertugdommet Jylich stoed det berømmelige Feldslag, i hvilket Clovis, efter at hand havde lovet at blive en Christen, overvandt de Tydske, men Henschenius og P. Guille ville at denne Bataille er staaet strax ved Strasborg, og fundere de sig paa at nesten ingen af de gamle Historicis har sagt, at denne Bataille er staaet ved Tolbiac. Vel er det saa, at alle Historici ej saa præcise marquerer

Stæ-

Stædet, men de som have skrevet os S. Waasti Liv og Levnet, hvoraf det ene er skrevet for 667. og det andet er revideret af Alcuino, siger at den Tydske og Franske Hær begegnede hinanden paa Breden af Rhinstrommen. Da nu Author slutter at Bataillen har staaet ved Strasborg, var det naturligt at Clovis da hand reiste fra Vald-Pladsen til Rheims, for at lade sig døbe, tog sin Reise igiennem Toul, og gik over Revieren Aisne hen til Voissi, hvilken Vej hand ingenlunde havde taget om Slaget havde staaet ved Tolbiak, Author troer at Clovis til Erindring af den ved Strasborg bekomne Naade, lod bygge Domkirken i Strasborg. Ved Andledning om denne Dom-Kirke taler Author i hans 4 Bog om den Christelige Religions Stiftelse i dette Land, hand meener at dend i det 2 Seculo allerede havde faaet god Fremgang. Hand grunder sig til den Ende paa adskillige Passager i Irenæo og Tertulliano, hvilke, naar de skrive imod Kietterne af det andet Seculo, sette dem imod den Lærdom som prædikedes i Kirkerne i Tydskland, Gallien og Spanien, og naar mand setter til Fundament hvad disse 2 Kirke-Fædre har skrevet, kand mand ikkuns giøre lidet Stat paa hvis Sulpitius Severus andrager om, at hand først saae Martyrer i Gallien under Marci Aurelii Regiering, da den Christelige Religion ikkuns sildig paa denne Side af Alpes var bleven indbragt. Author er efter almindelig Beretning af de Tanker at S. Maternus og hans Cammerater de første Apostler i Elsas og omliggende

Lande havde været didsendte fra S. Petro. Den første Christen Biskop i Strasborg, saa vidt mand veed at sige er S. Armand, som bivaanede Mødet udi Cøln, som 346 er holdet i Cøln, dog er denne S. Amandus af Strasborg, ej at confundere med den af Mastrict, som levede midt i det 7 Seculo. Derefter falder Author til at beskrive igien denne Provintzes Historie, og da beretter hand, at da Clovis Børn deelte deres Faders Lande imellem sig, faldt Elsas under den Deel som udgiorde Riget Austrasien udi Thierris Hænder. Fra den Tid af indtil Enden af den anden Slegte-Linie af de Franske Konger, gior den Elsaske Historie en Deel af den generale Franske Historie. Hand taler om de derudi byggte Kirker og Klostere, om de Hertuger og Grøver som derover have herskét, og der i den Tid vare som Gouverneurer over Provintzien. Athic Fader til Billa, er den første Hertug udi Elsas, som mand veed af at sige, hans Søn Adelbert førte Titul som Hertug, efter ham fuldte Luitfred, hvilken succederte Hugos, Fader af Irmengalde, som gifted sig med Lotharius Ludvig den Goddædiges Søn Hugo I. førte ikkuns Titul som Grøve, det samme giorde og Luitfred 2den Broder til Irmengalde, og de som succederede ham. Af denne Hertug Athic er det at Genealogisterne herfere de Østerrigske og Lothringske Huuse. De sidste Franske Konger af den anden Slegte-Linien deres Svaghed gav Othonii I. Romerske Konge, og siden Keyseren An-

led-

ledning til at giøre sig Mester over Elsas at de volvere det paa sine Efterfølgere, og skille Frankerige ved en Provintz som allerede under Kong Clovis Regiering havde giort een Deel deraf. Disse nye Herrer satte først Hertuger og siden Grævver ind i Elsas men Straßburg, skiøndt det laae i Elsas, var ej underkast Hertugerne som de andre Byer, thi Keyser Otthon. da hand confirmerede de Privilegier som vare givne Biskopen af Strasborg fra Kongen hans Forfædre Forbod alle Hertuger, Grævver Vicarier, og hvad for andre Dommere det end maatte være at øve nogen Jurisdiction i Strasborg (den Dommere undtagen) som Bispen dertil udvalte. Nogle Authores tale om, at efter Hertugernes Tiid er Elsas bleven regieret af Land-Grævver, men vores Author er af en anden Meening, siden hand har Acta i Hænderne, at visse Herrer have tilegnet sig den Qvalitet af Hertuger i den Tiid der vare Land-Grævver. Indtil denne Tiid kand ingen sige hvori disse Land-Grævvers Mondighed har bestaaet, mindre bestemme Tiden, naar denne Værdighed er begyndt, og hvad Mr. Guille derom anfører gior Sagen endnu ikke klar. Thi efter hans Meening vare de første Landgrævver i Elsas Keysernes Vicarier i denne Provintz, hvilke det var opdraget at handthæve Keysernes Rettighed der at have Opsigt med Financerne og holde Haand over Retten. De nod Indkomsten af visse Landerier som laae til deres Embede, og de øvede over Resten af Provintzen deres Mondighed som Lieut-

nanter af Riget. Siden bleve andre Dommere indførte i Elsas, og Titlen af Landgræve og dertil hørende Gods blev conferveret ved de Familier som havde først ført denne Titul med Rettighed til at administrere Justitien, den første Herre som P. la Guille finder kaldet Land-Grævei Elsas, er Rudolph, Græve af Harsbourg, som bekom denne Qvalitet ved en Act 1210. paa den Tid førte Herrerne af Wert ej Titul som Grævet af Elsas men udi een 1213. oprettede Act er dem bielagt den Titul af Land-Grævet, saa at i det 13 Seculo vare Græverne af Harsbourg, Land-Grævet i Over-Elsas, og Herrerne af Veerst, Land-Grævet i Nedre-Elsas. De første beholdt denne Værdighed indtil de afstoed den til Kong Ludvig 14. men Grævernes ophørte 1370. Da Johan Græve af Weerst, 30 Aar forhen havde giort en Tractat med Ludvig og Friderich, Grævet af Oetingen, ved hvilken hand til de sidste afstoed ald sin Rettighed til Land-Grevskabet, hvilket Grævene af Oetingen siden igien soldte til Biskoppen af Strasborg og hans Kirke; Sluttelig har Mr. Guilli vildet statuere Bogtrykker-Konsten udi Strasborg at være paafunden, og at der de første Bøger ere trykte.

Frankerig.

Udi Paris er trykt i afvigte Aar udi 2 vol. in 12 hvilke i samme Format udi Aar ere eftertrykte i Amsterdam: Les Voyages de Cyrus avec un discours sur la Mythologie par Mr. Ramsay. Au-

thor

thor har i dette Verk profiteret af den Stiltienhed med hvilken Xenophon har forbigaaet Cyri Liv og Levnet fra hans 16 Aar til hans 40 Aar, for at lade denne Heldt reise iblandt de i hans Tid meest kloge og polerte Nationer, disse Rejser har en dobbelt Hensigt, det første at giøre af Cyro, hverken en fredelig eller krigisk, men en stor Konge som var sin Højhed den Attraae alleene skyldig, som hand bar for at vide sine Folk lykkeligt, og sine egne Gaver ved at opføre sig saaledes i alt hvis ham maatte forekomme. Den anden Hensigt er at give at forstaae, at de Viise alletider og i alle Lande have havt 1. en distincte og fra Materien separat Idée om en høieste Guddom, hvilket hand kalder Theologia Gentilium. Og 2. en meere eller mindre klar Kundskab om de fornemste Documenta religionis revelatæ, udi de 3 Stænder i Verden, hvilken hand kalder deres Mythologie, mueligen fordi denne Deel af den almindelige Troe, er den Deel som ved Fablerne meest er defigüreret for Folkes Øjene. Author har vidst med saadan Konst at samle disse tvende Hensigter, og gaar saa jevn og saa lige frem i begge Tilfelde, at det ikke er let at sige, hvilken der er hans fornemste Hensigt. I den første af de 8 Bøger, hvoraf dette Verk bestaar, begynder hand at opregne for Læseren den Politiske Tilstand, Affairerne var udi Assien da Cyrus blev fød. Tre store Kongeriger som alle vare formerede af det Assyriske Riges Undergang deelte heele Magten, hvis Hoved-Stæder da vare Ninive, Ecbatana,

og

og Babylon, paa denne Maade var Persien / over hvilke Cyri Fader Cambyses herskede, Skatskyldig under Medien, hvor hans Mor-Fader Astyages regierede, Cyrus fik i Persien en fornuftig og krigerisk Opdragelse, paa hvilken det ej kunde feyle ham ved et Soldatisk Hof, hvor Conqueterne ej endnu havde indkaldet Overdaadighed og Yppighed, da hand var 14 Aar gammel, forlangte Astyages at see ham. Da var det at den Forhaabning Mandane havde fattet om denne sin Son forandrede sig til Frygt, denne kloge Printzesse gruede ved forud at see de Farligheder som denne Printz forestoed i denne Alder, paa de Stæder hvor Tiden blev henbragt i lutter Ledighed og Yppighed, hvor Ærlighed ej var agtet, og de solide Kundskaber alleene bestoed i en delicat Tunge og Gane, og hvor Fruentimmeret holdt sig foragtet, saa fremt mand ej søgte at forføre dem, thi saaledes var den bedrøvelige Tilstand, i hvilken Medernes store Lykke havde styrt dem. Alt dette uagtet maatte der dog tænkes paa Reisen til Ecbatana. Under Veies stræbede Mandane at betage denne hendes Son en Forfengelighed som syntes hos ham at ville hefte Rodder, og her trekker Author sin første Streg til Cyri Portrait, i det hand forteller, at da de en Dag maatte passere et høit Bierg, hvor mand holdt en alminde-lig Fest til den store Oromalis Ære, førte Mandane Cyrum did. Præsten, saa snart hand fik ham i Syne, begyndte hand at raabe, at hand saae et ungt Laurbær-Træe, som snart skulde kunne

skiu-

skiule heele Osten, og under hvis Vinger Folkene skulde komme for at forsamle sig. Ved disse Ord slog en Gnist udaf den hellige Ild, og svævede omkring Cyrus, confirmerende dette Oracul. Paa denne Maade er det at Mr. Ramsay forkynder os sin Helt, men Mandane anforer hand derpaa hvorledes hun opforte sig for at afverge og forekomme den Mißbrug sig deraf kunde reise. Guderne sagde hun sende iblandt visse Auguria, for at opmuntre behiertede Folk, de ere forspog paa hvis som kunde skee, men ingenlunde visse Spaadomme for det Tilkommende, der alletider bor dependere af eders egen Dyd. Snarere vare de ej ankomne til Ectabana, at jo Cyrus indtog alles Hierter, men den Roes som alle lagde paa ham, indtog ham saa aldeeles at en hemmelig Præsumption indsnigede sig i hans Hierte, hand talte meget og horte ej nok hvad andre kunde sige, vilde alletider decidere udi hvis blev sagt, og havde alt for gode Tanker om sig selv. For at sette sig imod disse Feil, fortalte Mandane ham den Historie om Logis og Sigea, og under en heroisk Fabels Allegorie lod hun ham see de Fordeele, som en solide og stille Geist altid erholdte over den som var levendes og ville brillere. Nogen Tid dereſter lod Cyrus see kiendelige Prøver paa, hvad der i sin Tid vilde blive af ham. Da Kongen af Babylon indfaldt udi Meden, fuldte hand Armeen med sin Morfader. Hand gik selv ud for at besee Fiendernes Lelighed og Foretagende, profiterte af hvis hand saae, foreſtille sligt

det

det forsamlede Krigs-Raad paa en sømelig Maade, og satte ved sin Tapperhed i Verk, alt hvis hans Forstand havde ladet ham see, saa at ved ham bleve Assyrierne overvundne, dog havde de qvæste Assyrier den Husvalelse, at Cyrus var lige saa øm og omhyggelig for dem som for Mederne. Cambyses forlangede sin Dronning derefter hiem, men Astyages vilde ei slippe Cyrum. Den kloge Mandane kunde ikke, uden med stor Bekymring, efterlade sig sin Søn ved et saa Qvind-agtig Hof, hun gav ham Part af samme sin Frygt, og, for at faae hendes Sind i Roelighed, begiærte hand, at beholde sig Hystaspes, som kunde holde ham fra alle Anstøds-Steene, da hand ei alleene var hans Raadgivere, men endog hans Fortroelige i alle hans Skrøbeligheder. Mandane føiede hand derudi og reiste derpaa bort. Hidindtil havde Cyrus levet ved Astyagis Hof, uden at blive forført, men ald hans Fornuft og kloge Opførsel siger Mr. Ramsay, saa galant hen, havde hand hverken Mandanes Nærværelse, Hystaspis kloge Raad, eller sin egen naturlige Dyd, men alleene sin Elskov for at takke. Cassandane var en Princesse af Cyri Forvandtskab, som vel blev opdraget i Ecbatana, men u-agtet ald den Angenemhed og Yndighed hende ved dette Hof var tilslaget, ei havde tabt noget af de fra Persien medbragte Dyder, hun havde lært Cyrus den rette Bruug, en Heldt havde at anvende sit Hierte til. Hystaspis, der i sine unge Aar og havde været lige saa stor en Kiendere af smukke Fruentimmer, som hand var en tapper Soldat,

mer-

merkede vel Cyri Passion, men da hand ei endnu vidste, paa hvem Cyri Val var faldet, gruede hand derfor, og for at lade ham see, hvor viit store Mænd kunde blive forleedte af Elskov, fortalte hand ham Stryangeæ Historie, der sandelig med saadan Konst er udarbeidet af Authore, at den ei uden Forundring kand læses, thi den er god for at gotgiøre, at baade Elskov er meget farlig, og at denne Farlighed, ved et ædelt og stort Hierte, lettelig staaer til at overvinde. Men Cyrus stillede ham saa snart tilfreds, som hand beretede, at det var den yndige og dydige Cassandane, som hand havde skienket sit Hierte. Cambyses, Cyri Fader, og Farnaspe, Cassandanæ Fader, vilde ey give deres Minde til saadan Elskov. Cambyses kaldte sin Søn Cyrum hiem, og Farnaspe befalede sin Daatter at elske Astyagis Arve-Printz Cyaxares. Men disse Ordres udrettede ej andet end at de fik disse to forelskede Personer paa nogen Tid skildte fra hinanden, de elskede hin anden alt for høit til at de ikke skulle vente nogen Forandring med Tiden udi saadan paakomme Hinder i at see hin anden. Cyrus kom tilbage til Persien ligesaa jevn, ædru og indgetogen, som hand var reist deraf, men hand var meere høflig, hurtig, sterk og behiertet. Farnaspe blev imidtlertid syg, og da hand ønskede at see sin Daatter hos sig, lod hand hende tage Vejen over Persides Cyaxares, som ej kiendte andet af Kierlighed, end hvad Heldte deri frygte for, overgav sig aldeeles Jalousie, Foragt og Vrede, hand befalede

falede Harpages Søn den unge Araspes, at optage Princessen undervejes, og at føre hende hemelig hen til et afsides liggende Sted ved Breden af det Caspiske Hav. Araspes havde Afskye for at efterkomme saadan sin Printzes Begiering, hand underrettede derom sin Fader, og denne igien sin Konge, som var alt for dydig til at give sit Minde til sligt, men derhos alt for lemfeldig til at at kunne straffe sin Søn derfor, hand lod være nok at befale Araspes i ald Sikkerhed, at convoyere Princessen til Persides, som hand og giorde. Cyaxares merkede denne Streg, og for at hevne sig, lod hand tage Livet af een af Harpagis Sønner, hvilken hand udi et stort Festein foresatte denne ulykksalige Fader til at æde. Denne Barbariske Gierning forbittrede alle Mederne, uden at opvekke nogen Ressentiment hos Astyagem. Den fortvislede Harpages retirerde sig til Persides, og havde den Trøst at see sin Sons Genereusitet kronet ved et lykkelig Udfald, da Cyrus og Mandane gave Bryllup med hinanden.

Nye Bøger.

M. T. Ciceronis Libri tres de officiis c. n. ad mod. Johann Minel. Lipsiæ

Georg Erh. Hambergeri Elementa physices methodô mathematicâ conscripta cum fig. 8vo. Jenæ

Joh. Dav. Koeleri Sylloge aliquot Scriptorum de bene ordinanda & ornanda Bibliotheca 4to. Francof.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 34.

Dend 19 August. 1728.

Dannemark.

Lange.

Skioldet er hvidt, og deri en rød Rose, paa Hielmen 2 Vesselhorn, med lidet Hvidt midt paa, og imellem Vesselhornene en rød Rose. Med dette Vaaben blev 1572. Jun. 17. af Kong Friderich 2. benaadet Hr. Niels Langes uden Ægteskab avlede Søn Christen Lange, som med sin Frue Barbara Vind, avlede udi deres Ægteskab 3 Døttre og 5 Sønner, Døttrene vare Maren Jacob Krabbes til Vebnersholm, Anna, som døde ugift, og Ide Oluf Krabbes. Sønnerne

vare Niels, Hans, Iver, Hendrik og Christen Lange, den ældste af dem Niels Lange til Holdager, havde med Jyllin Jesper Vogensons Daatter 1 Daatter Kirsten Lauritz Paaviskes, og 2 Sønner Christen og Hendrik Lange, den sidste gifted sig med Anne von Ahlefeld, som var Asmus von Ahlefeld og Kirsten Bilds Daatter, med hvilken hand

hand ej havde Børn 2. med Hippolita Hahne, den ældste Christen Lange havde Karen Brochenhuus i Senge, som var Claus Brochenhuus til Brochholm, og Emerentze Peders Daatters Daatter, som fødde ham 4 Døttre og 6 Sønner Jesper Lange, Niels Lange, Claus Lange, Hendrik, Peder og Eyler Lange. Christen Lange og Barbara Vinds 2 Søn Hans Lange, havde Karen Claus Daatter Strangeson af Norholm og Brandholm, hvilke hun bragte ham til, og var Moder til Dorthe Lange, gift med Bendix Pedersøn Nordve til Ulkholm, og Iver Lange. Christen Langes og Barbara Vinds 3die Søn Iver Lange til Bramige, havde Inger Hvas til ægte, som var Jens Hvas til Kaas, og Ingeborg Kruses Daatter, Moder til Ingeborg, Otte Qvitzovs, og 3 Sønner Christian Jens og Jacob Lange hvoraf den sidste døde paa Soerøe. Den 4de af Hr. Christen Langes og Barbara Vinds Sønner Hendrik Lange til Haldager, havde med sin Frue Ellen Anders-Daatter Skram af Drybierg 2 Døttre og 2 Sønner, Døttrene vare Mette Erik Lykkes og Barbara Giord Galtes, Sønnerne vare Christen og Anders Lange; Christen Lange ejede Drybergslund, hans Frue var Sophia Gundes-Daatter Rostrup, som fødde ham 6 Døttre og 1 Søn, Hendrik Lange, som døde Barn; Den eene af Døttrene, Dorthe Cathrine, var Hendrik Andersøns Langes første Frue. Den anden af Hendrik Langes Sønner giftede sig med Karen Paaviisk, som var Lauritz Paaviisk og Kirsten Lan-

ges Daatter, som efter hans Død fik Oberst Sigvard Ratlov. Med Anders Lange havde hun en Søn Hendrik Lange, denne Hendrik Lange ejede Rekkergaard, og havde med sin Frue Cathrine Christens-Daatter Lange 1 Daatter, Christine Sophie Lange. Den 5te af Christen Langes og Barbaræ Sophiæ Vinds Sønner, Christen Lange til Hesselmed, havde med Margrete Orm, som var Jørgen Ernst Orm og Anne Dues Daatter 1 Søn, Christen Lange, som døde voxen ugift, og 2 Døttre, 1) Barbara Christopher Philip Kurtz von Reichelsdorff 2den Frue, 2) Anne, Jørgen Rostrups 3die Frue til Lydomgaard.

Sverrig.

Udi Stokholm er nylig trykt: Kort Beskrivning over den hydrostatiske Vægtskaal, samt Underretning om dessen Bruug og Nytte ved allehaande Materiers Probering, grundet saavel paa vittige Mænds som egne Anstalter, Experimenter og Prøver, af Daniel Meen'ös. Dette Verk er den første Deel af Skriftet, og dette Instrument er et af de nyttige og kostbare Machiner, som Directeuren Trievald har indført i Sverrig, og dermed paa Ridder-Huset forklaret den nye naturlige Kundskab.

Sammesteds er ferdig trykt: Mag. Joh. Bunians hellige Krig imellem El Schadai og Diabolus, om Byen, Menniskens Siæl. Hvilket holdes for at være det beste Stykke af Authoris Arbeide.

Mo-

Rußland.

Udi Moschov skal mand være sindet til næste Sommer at lade 2de Skiberumme, et større og et mindre, gaa fra Archangel først in Julio igiennem Weigattet Nord-Ost om forbi Is-Cap og Cap Tabin til det Østerste Tartarie, saa vel for at erkyndige sig om Fartens Beleiligheder, som til Negotiens Befordring med Japonenserne &c. til hvilken Ende der allerede er ordineret at Indbyggerne ved Oby og Jennesei Floderne skal inden Soelvervet in Junio neste Aar indberette Vinterens Beskaffenhed der i Egnen, og siden Aarlig paa hvis Maadelighed og Mildhed denne Reises Resolution vil beroe, saasom Reisen der, efter streng Vinter formedelst Isens Sterkhed og Mengde ej skal være saa practicabel som ved en mildere Vinters Indfald. Hvor af en hver Curieus forventer et lykkeligere Udfald end samme Fart i forrige Tider har havt fra Puiflancerne i Nord-Søen, saasom Reisen fra Archangel, der omkring er saa got som halvdeelen kortere for Seillatzen, frem for fra Engeland, Holland, Dannmark &c. og did den største Farlighed agtes for at være mellem Cap. de Candenes eller Vejgattet og Jis-Capet som dog ikkun skal være af omtrent 120 Miles Længde. Hvilke 120 Mile snart kand være forbi seilede naar Isen er at komme igiennem til Is-Cap. Siden boier Landet meer og meer i Syder, saa at for Isen ej kand haves synderlig mere Frygt, men Havn er nok som un-

der Vejs. Besynderlig ventes Notice herom fra Jenisenschoy som ligger ved Floden Jennisea, hvor der er anrettet et Walfisk Compagnie, som tillige med Indbyggerne i en anden Sted / ligeledes ved samme Flod beliggende, anvender alt muelig Flid og Bekostning paa samme Handel, og derfor best om Is-Havets Beskaffenhed kand give og indsende efterretlig Rapport.

Tydskland.

Udi Halle er over H. Kongl. Højheds Kron-Printzens af Dannemarks Ankomst forferdiget følgende Epigramma:

En flos Europæ totus concurrit ad unum,
(Gens etenim qvævis hac alit urbe fatum.)
Cur? qvia vult oculis Boreæ lustrare Leonem,
Cur? qvia qvi regeret dignus utrumqve Polum.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt i Aar: Recherche sur la Nature ou feu de l'enfer & du lieu ou il est situe par Mr. Swinden, Docteur en Theologie & Curé de la Paroisse de Cuxton dans la Province de Kent en Angleterre, traduit de l'Anglois, par Mr. Bion, Ministre de l'Eglise Anglicane. Dette Verk er trykt in 8vo, og er derved fojet Hr. Walls Brev, hvorudi hand statuerer, at der findes mange fleere til vores Soel henhørende Planeter, end vi faae at see, deels nær ved Mercurium, deels over Saturnum. Mand sik dem først at

at see, naar de kom i Brand, da de bleve kaldte Cometer, og falde i Soelen. Om ingen af de Planeter vi see, ere endnu komne i Brand, er Raden ei endnu komne til dem, thi om mand end har observeret dem udi 3000 Aar, ere dog vore 6 Planeter ei den 3000derste Deel af den hele Mengde. Ved Christi Tilkommelse skulde de Salige føres op igiennem Luften ind i Cœlo empyreo, og den af dem forladte Jordkloede tillige med de Fordømte falde ned i Soelen og opbrændes.

Frankerig.

Continuatio af les Vojages du Cyrus.

Den anden Bog lærer os at i hvor angenem end dette Gjestermaal var for den unge Cyrus, holdt hand sig dog ikke fra at legge sig efter alt hvis ham kunne hielpe til at erholde en fuldkommen Klogskab ham var kommen for Ørene af de kloge Magi. havde strax ved den Persiske Golfo oprettet en nye Skoele. Med disse Vise fik hand Lyst til at holde en Samtale, hand reiste didhen, og alt hvis hand kunde herudinden tilstaae Cassandane, var at hun maatte følge med ham derhen. Stig Bevaagenhed skulle vel ikke synes stor, siger Mr. Ramsay i de fleste Damers Øine. Disse Vise begyndte og endte hver Dag med yndige Concerter, de lavede sig til deres Studeringer ved Musiqven, alt hvad de giorde gik ud paa at kiende Gud og sig selv, Videnskaber sagde de, ere intet værd, uden for saa vitt de tiene til derved at opstiae til den store Oromases, og igien nedstige blant Men-

niskene Saa snart Cyrus og hans Gemahl nær-mede sig deres Lund, gik de fra hinanden af Re-spect for dette høie Par og lode dem allene med deres Høsding Zoroastres. Denne Philolophus førte dem ind i en Myrthe Lund. Midt i hvilken stoed en Statua af et Fruentimmer som hand selv havde udarbeidet. Imedens hand i sin Samtale underrettede dette høie Par om Magi deres Leve-Maade, Sæder, og Dyder vendte hand som ofteſt sine med Taare blandede Øjnene til denne Statue, Printzesse spurde ham om Aarsagen dertil, og hand svarede at det var Selimes Statue, der lige saa høit havde elsket ham som Cassandane kunde elske Cyrum, hand opregner derpaa en smuk Historie, som gaar udpaa at betage deres itzige Meening der holde for, at en smuk Passion un skylder sig selv, og at mand i Straffen kand opofre dem alting. Udi hans andre Entretiens opdager Zoroaster for Cyro Naturens forborgne Ting, ej for at fornye hans Curieusitet men for at vise ham uendelige Prover paa en overalt i Verden udbragte Viisdom. Hand forer ham til denne høie Kundskab snart ved nøje at beskrive de differente Parthier hvoraf det Menniskelige Le-geme bestaar, og snart ved Planternes Skabning, Tilvext og Regeneration, ofte følger hand end og de allerringeste Insecter udi alle deres Foran-dringer, iblandt løfter hand sig endog op i Luften og betragter Vindene, Torke, Regn, og andre Phænomena. Efter at have saa at sige præ lude-ret, med disse selelige forunderlige Ting, opdager

hand

hand Cyro Materiens virkelige Inddeling udi Uendelighed, og dette andet Principium er exponeret paa den Maade, at enhver kand begribe hvad hand Mr. Ramsay vil at mand skal forstaae. Efter at Zoroaster har forklaret for sin illustre Discipel den Physiske Verden, opdager hand og for ham den Moralske. Midt udi den umaneerlige Uendelighed boer den store Oromases siger hand, som er Ophav til alle Ting. Nest ved ham sidder Mithras, som er den første og ældste Virkning af Hans Magt. Omkring ham sindes Sphæræ, beboede af Geniis, som ere af diverse Ordres. Arimanes Høvding for Yangas, tragtede efter at være lige saa meget som Mithras, og overtalede Mengde Genios til at forurolige den almindelige Harmonie, og Ordenen i det Himmelske Monarchie. For at hindre og straffe denne Formastelse, dreiede Oromases allene sine Straaler om, og Arimanis Sphæra blev i samme Øjeblik et Cahos og en ævig Nat, hvor Uenighed, Confusion, Anarchie og Magten allene herskede. Udi sine Straffe-Maader er Oromases aldrig haard, hand havde Barmhiertighed med disse Yangas, og laante dem sin Magt til at fordrive dette Cahos med. Strax samlede sig midt i det svelgende Dyb en Oceanus af Ild som kaldes Soolen. Syv Kloder af en mørk Materie roulerde omkring dette gloende Centro, for deraf at laane deres Lyß, hvilke bleve beboede af 7 Geniis, som vare Arimanis fornemste Ministrer, tillige med de Geniis som dennem igien vare underdanige,

og de Genii som vare mindst straffeldige blev Jorden givet at beboe, hvor de leve indviklede i et dødeligt Legeme, og en ævig Forglemmelse af deres gamle Tilstand. Mithras arbeider idelig paa at hielpe dem, de som følge Dyden flye efter Døden op i Empyreo, og de som lade sig af Lasterne forføre, falde efter Haanden i gistige Dyrs Kroppe indtil en vis Tiid af det lidte Onde har forsoenet deres Forseelser. Dette onde Principium skal forurolige alting udi 9000 Aar, efter hvis Forløb Arimanes aldeeles skal udryddes af Mithras, Jorden skal derpaa forandre sin Form, og Menniskene samlede til deres Oprindelse skulle leve lyksalige, uden at have nogen legemlig Ting fornødne. Disse Fabler giorde hos Cyrum den Effect som Sandheden der er Tingens Grundvold, bør have hos alle Menniſker. Jeg er da sagde Cyrus, en Straale af Lyset, afsondret fra sit Principio, Dyden allene kand haste min Samling med min Oprindelse, jeg vil derfor ei forlange, følge eller elske nogen anden Ting end Dyden. Siig mig min Fader, hvad det er for en Dyd der egner min Stand best? Det er, svarede Zoroaster, at arbeide uden Ophold, paa at giøre Folk lyksalige. Cyrus reiste igien til Persien, indtagen af denne Discours, og Cassandane døer derpaa udt sine blomstrende Aar. Den 3die Bog forklarer at Cambyses overtydet om at de fleeste af vores Vildfarelser komme deraf, at vi see Objecta enten for nær eller for langt borte fra, intet heller ønskede end at see Cyrum i den Tilstand

stand at hand kunde udstudere Naturen under alle de differente Dannelser, hand raadede Cyrus til at reise til Ægypten, Grækerland, Creta og Babylon. Cyrus adlydede derudi sin Faders Raad, forlod Persien, ledsaget allene af Arapes og 2 troe Slaver. Da de kom til Arabien andtog den ærlige gamle Amenophis dem i sin Retraite, og fortalte Cyrus sine Avanturer hvorledes hand vel var født af fattige Forældre, men var bleven Apries Favorit, faldet siden af sin Herres Naade ved Amasis sinistre Forestillinger, dømt til at miste Livet, uagtet sin Uskyldighed; frelset fra Døden ved en Rebelliss Almue som hand igien stillede tilfreds, var Vidne paa hvorledes den utroe Amasis satte sig op imod Apries, blev fangen udi den Forandring som kostede denne ulykkalige Printz sit Liv og Krone, fort af Fengsel hen til Minerne, sat i Frihed ved et Miracul, opfyldt med ald den Klogskab som mand finder i Eenlighed, naar mand har didfort med sig en stor Forfarenhed om de Stores Forsengelighed. Hvad for smukke Regler giver hand ikke Cyrus om den rette Kunst til at herske paa, om de Farligheder Store Printzer lever udi, om de store Vanskeligheder som møde den i at kiende dem paa Troen som rette og oprigtige Venner, fra de smigrende Hof-Folk, om den Nødvendighed deriblandt udkræves for en Printz derudi at opfore sig rettelig, efterdi den allermindste Forseelse i den Tilfelde er skadelig baade for en Prins og hans Undersaatter. Cyrus reiste derfra til Ægypten, hvor hand saae alle

de

de Skionheder som Kunsten veed at tillegge den meest fuldkomne Natuur, hand fandt der Mengde Monumenta, samt de Revolutioner, som vare ham opbyggelige, hand lærde der de generale Regler, som udkræves i en Printzes Conduite, til at handthæve Politien, at tvinge Ubilligheden, og fandt deri Sporerne af en høi Religion, for at instrueris derom som burde være, drog hand til Thebæ, og der nod af den ypperste Præst, Undervisning om Ægypternes Guds-Tieneste. Hermes Secundus eller Trismegistes, sagdes ham deraf at være Stifter, samme var fød paa en øde Ø, og hans Fødsel kostede hans Moder Livet, hand blev opfostret af en Geed, indtil hand kunde føde sig af Urter og Frugt, da Fornuften hos ham tiltog, og hand giorte sine Reflexioner, over hvis ham forekom, og alle Tings Sammenbindelse, fandt hand paa at giøre sig den Slutning, 1. at der var en der først gav alle Ting Bevægelse, der maatte være meere mægtig, end alt hvis hand saae. 2. At samme første Bevægere maatte besidde ligge saa vel een fuldkommen Kundskab som Magt. Og for det 3die at hans Godhed maatte være lige saa stor som hans Magt og Klogskab. Da hand ei havde anden Kundskab end igiennem dette Lys, kunde hand ei dermed gaae videre, og da hans Kundskab herinden for var indskrenket, faldt hand omsider til denne Slutning, om der og kunde være saadan et Ens, hvorfore hand da skulde være ulykkelig? Oliris forbarmede sig over ham, hand befale-

de

de Mercurius eller Hermes, at paatage sig et Menniskes Gestalt, og at undervise ham. Mercurius stadfestede den unge Hermes i de Decouverter hand havde giort, betog ham hans Tvivl, og lærde ham, at Menniskenes første Tilstand var gandske different fra den hand prøvede, at udvendig bestod alle Deele udi Verden udi en bestandig Harmonie, og at indvortes var alting underkast Fornuftens u-bevegelige Ordre, samt at alle Nationer af Begyndelsen ikkuns bestoede af de Viises Republicq, og paafølgelig var lyksalig. Men Tingen, sagde hand, har vel forandret sig siden. Typhon og hans Camerater, som beboede denne Klode, før Menniskene, og som vilde bestige Himmelen, bleve nedstyrtede til Jordens Centrum, hvorfra de opstigede af deres Afgrund, igiennemborede Jordens Eg, udstrøde der deres onde Principia, og fordærvede med deres Omgang Indbyggernes Geist, Hierte og Sæder. Da forlod den store Osiris sit Legeme, som er Naturen, og Typhon besmittede alle dends Skiønheder. Derafer, sagde Mercurius til Hermes, den slette Tilstand, hvilken I befinder eder, og som nedstyrter jer i saa dyb en Vankundighed. Isis, Osiris Gemahl, gik imidlertid over hele Jorden, for at samle de vildfarende Siæle, for at føre dem til deres forrige Lyksalighed, imedens dends Søn Orus angreb det onde Principium. Mand haaber, at hand endog skal udrydde Typhon, og at mand skal da see Osiris igien komme paa Thronen. Indtil den Tid kand de gode Prinzer lette og adoucere deres Undersaatters

On-

Onde, men de kunde dog ei gandske befrie dem derfor. Saasnart hand dette havde sagt, fløj hand sin Kaas. Meris den I. ſom da herskede over Ægypten, blev i Drømme advaret om hvis der tildrog sig paa den øde Øe; Hand sendte efter denne vilde Philolophum, og antog ham i Søns Sted. Efter denne Printzes Død steeg Trisgemestes paa Thronen, og regierede, ved sine kloge Love, Ægypten meget lykkelig. Cyrus merkede lettelig af Hermes Historie, at Oſiris, Orus og Typhon iblant Ægypterne ere de samme, som Oromales, Mithras og Arimanes hos Perserne. Hand forlod Thebas, for at reise fra Ægypten til Grækerland. Udi den 4de Bog afmaler Mr. Ramsay os de Spartaners Republic, under Aristons og Anaxandridis Regiering. Disse tvende Printzer, hvoraf den ene regierende Staten, og den anden commanderte Trouperne, vare af en gandske different Caracter, den første var af et behageligt Naturel, godgiørendes og stille, og fortroede sig alle dem som vare omkring ham, ja uddeelte sine Godheder til alle, uden Forskiæl, den anden var alvorlig, mistænkelig, vantroisk, holdte alle Mennisker for at være falske, og den beste Officier var strax hos ham fortænkt. Saa at Anaxandrides svækkede Statens Kræfter paa samme Tiid, at Ariston fordærvede Undersaatternes Sæder og Forsarenhed, det overhængende Onde, og nu afdøde Grædske Vises Chilons kraftige Forestilleser, kom Spartæ til Hielp, og raadede Bod, paa disse differente Caracterer i den Tiid Cyrus der ankom.

kom. Denne Prins lagde sig efter at vide af Grunden deres Love, Sæder og Krigs-Kunst, som Chilon forklarede ham. Cyrus reiste derfra med saadan Klogskab, at hand var værdigere end forhen, til at bære en Krone. Derfra kom hand til Argos Mycene, og opholdt sig omsider i Corintho, der saae hand det klagelige Udfald med Periander, som maatte udstaae saa meget Ont, fordi hand ei havde holdet det sin døende Fader givne Løfte.

Italien.

Udi Neapolis er trykt i afvigte Aar in 4to: Alexii Symmachi Mazochii Metropolitanæ Ecclesiæ Campanæ, Canonici Theologi in mutilum Campani Amphitheatri titulum aliasqve nonnullas Campanas Inscriptiones Commentarius. Denne Afhandling er meget lærdt skreven og paa en angenem Methode; Anledningen til Verket har givet, at mand in September 1726 har fundet under Rudera af Amphitheatro Campano, et Stykke Marmor, som vel mueligt henhører til Overskriften af hele Bygningen. Det er forseet med store Bogstaver, 3 Skoe høit og 4 bredt, hvilket i Kaaber ved Verket er at finde, saaledes, som det af Authore er forbedret, hvor noget feiledes. Mr. Mazochi meddeeler en lærd Forklaring over samme, og opregner i Fortalen dem som have meldet om dette Amphitheatro. I det 3 Capitel indrykker hand en heel Diatribe de dedicationibus, og afhandler meget lærd, saavel i Bogen selv som i Additamentis, adskillige Materier af Anti-

qvi-

qvi teterne, saa at mand kand vente sig meget got af hans Commentario de Originibus Campanæ Urbis.

Nye Bøger.

Georg. Gottfr. Küsteri Memorabilia Coloniensia specimina X. 4to. Berol.

Memoria virorum in Suecia eruditissimorum rediviva seu semi-decas I. Orationum funebrium 8vo. Rostochi

Jo Laur. Moshemii Historia Michaelis Serveti 4to, Helmst.

Joh. Casp. Siberii de Concionum Circularium Antiqvitate ex Marc. VI. v. 6. & Galat. II. v. 2. dissertt 4to. Lipsiæ.

Petri Mintert, Lexicon Græc. & Lat. Novi Testamentum 4to. Franc.

Ægidii Strauchii Breviarium Chronologicum, 8vo, Lipsia

Gratiani Aschpani de superstitione Erudita, s. Litteraria libellus, 8vo, Colon.

Sigism. Jacobi Apini Vitæ Professorum Philosophiæ, qvi a condita Academia Altorfina ad hunc usqve diem claruerunt, adjecta sunt imagines, 4to, Norimb.

Joh. Franc. Buddei Miscellanea Sacra s. Dissertationum aliarumqve commentat. ad Theol. Hist. Ecclesiast. & recentiores controversias spectantium collectio in tres partes distincta, 4to, Jenæ

Joh. Bugenhagii Pomerania in qvatur libros divisa, 4to, Gryphisw.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 35.

Dend 26 August, 1728.

Dannemark.

Laxmand.

En hvid Svane med en Guldring i Munden paa 3 Bølger, paa Hielmen 2 Svane-Hasse, som holder en Guldring med Nebbene. 1315. Iblandt dem som lovede for Kong Erich for den med Hertugen af Sønder Jylland i Nyborg giorte Fred var Hr. Peder Laxmand. 1333. tiltalede Hr. Peder Laxmand Ridder, paa Frue Else, Hr. Lodvig Albertsen Marskes vegne, Kong Mogens af Sverrige for nogen Gield hendes Salig Herre for Rigets Beste var kommen udi. 1401. var

Hr. Peder Laxmand Erke-Biskop i Lund. 1412. Hans Laxmand Canik i Roeskilde / samtykker i den af Biskop Peder Gavnøe Kloster givne Gave. 1419. levede Hr. Aage Laxmand til Volden Ridder, hand var med at love for det imellem Kong Erich af Pommern, og Kong Uladislaum af Polen giorte ævige Forbind. 1435. nevnes Hr. Po-

vel

vel Laxmand. 1448. er Hans Laxmand til Fligende begravet i Lunde Kirke. Men det første fra hvilken mand veed at regne sammen, er den omtalte Hr. Aage Laxmand til Valden, hand havde en Søn Hr. Peder Laxmand, der med sin Frue Beathe Vonsfleth havde 3 Sønner, Hans, Ove, og Povel Laxmand, den mellemste var ej gift, men blev slagen i Sverrig, den ældste Hans Laxmand var først Erke-Degn i Lund, siden Erke-Biskop sammesteds, 1436. hand var 1439. med udi Enekiøbing at treffe en nye Foreening over alle 3 Rigers Sammenbinding, hvorved den til Calmar den 11 Martii forhen skeedte Dag-Tingning blev stadfestet. 1441. bivaanede hand Herredagen i Kiøbenhavn. 1443. kronede hand Kong Christopher af Beyern udi Ribe. 1440 funderede hand med sine tvende Brødre Hellig Geistes Huus i Landskrone, som siden blev giort til en Syg-Stue, de begavede det med meget Gods, de have og stiftet et Capel i Rye, den yngste Broder Hr. Povel Laxmand som 1439. kaldes af Vaaben, og var den som opeskede Iver Jenson paa Corsøer til at giøre et med Rigens Raad, hans Frue var Elisabeth Krummendig, Hr. Erich Krummendige og Beata von Pflitzingens Daatter, Moder til 3 Døttre og 2 Sønner, Døttrene vare Margrete, Hr. Iver Axelsons til Lilløe, 2. Anne Hendrik Jensons, Sønnerne vare Hans og Peder Laxmand, Hr. Peder Laxmand havde Elsebeth Brahe til ægte, Hr. Torchild Brahes Daatter, Moder til en Daat-

ter, og en Søn, Daatteren var Else Laxmand, gift først med Jens Nielsøn Lille paa Hammer, siden med Hr. Lave Jensøn Broch af Vemmetofte. Sønnen var Povl Laxmand, kaldet den Rige, som var Rigens Hovmester, hand blev 1502 den 22 Jan. stukket i Brystet paa Højbroe med en Daggert af Ebbe Strangesøn, som kastede ham ud over Broen i Vandet, Biørn Andersøn forfuldte ham med en dragen Værie, giorde siden sin Lov med 12 Herremænd at hand ei var med, hans Liig blev ført til Helsingøer, og der begravet i Klosteret, hans Gods blev dømt under Kronen Sandholt og Nielstrup i Fyen, Adserboe i Sielland, Aagerup i Skaane, Valden i Halland tilhaabe 900 Bønder-Gaarde, 14 Møller, alt skatteret for 100 Lester Korn, derforuden havde hand Sollitzborg i Pant for 1300 Mk, Giønge Herredt for 900 Mk. 9 Kiøbsted-Gaadde, og 4 store Skibe, hand var 3 gange gift, hans første Frue var Marie Brok, Jens Andersøn Broks Daatter, med hende havde hand ei Børn; hans anden Frue var Inger Holgers-Daatter Munk, Moder til 2 Døttre, Else Abraham Gyldenstiernes til Demmestrup, og Birgitte Beate, forlovet med Mouritz Skave; Sønnen var Peder Laxmand. Den 3die Frue, Kirsten Banner, var Erik Andersøn Banner af Asdal og Karen Giøes Daatter, de havde ei Børn sammen; Hun fik siden Giord Nielsøn Dreseld til Giorsnes. Hr. Povel Laxmands ene ste Søn Peder Laxmand, giftede sig med Birgitte Erik Porses Daatter af Olingsøe, Moder til Povl Lax-

Laxmand til Bosiøe, der med sin Frue Thale Ulfstand, som var Holger Ulfstand til Hikkebierg og Helvig Hakkes-Daatter havde 2 Sønner og een Daatter, Birgitte Laxmand, som havde i første Ægteskab Peder Bille til Valden, og efter hans Død Torfitz Pallesøn Grube til Høgsted. Sønnerne vare Holger og Povel Laxmand, de døde begge ugifte, og var Povel Laxmand den sidste af denne Slægt, med hvilken Vaabenet blev nedlagt, og Laxmand Gyldenstiern efter Slægten igien opkaldet. Her foruden forekommer af denne Slægt Steen Pedersøn til Liungstrup, som havde Anne Soeblad af Sverrig, Moder til Steen Steensøn til Hofdal, som med sin Frue Merete Biorns-Daatter Skalder af Ousbye havde een Daatter og een Søn, Daatteren var Else Laxmand, Canceler Eyler Grubbes Frue til Lystrup, 1559. Sønnen Mads Steensøn Laxmand til Gaasevad havde til ægte Merete Peders-Daatter Størle, Moder til 2 Døttre og 2 Sønner, Steen Madsøn og Peder Madsøn; Steen Madsøn til Rønneholm, Befalingsmand paa Bahuus, havde Margrete Hans-Daatter af Nørregaard, som fød ham 3 Døttre og een Søn, Gabriel Laxmand til Forslov, 1644. Døttrene vare 1) Merete Christopher von Timens, 2) Helle Steens-Daatter, gift med Jørgen Hundorff, fød 1592, død 1640, 3) Sidsel Claus Urnes til Sielborg. Mads Steensøn og Merete Størles anden Søn, Peder Madsøn, fik Kirsten Sparre til ægte, som var Hans Sparre til Klogerup og Anne von Ahnfelds

Daatter, som siden fik Falk Mogensøn Give, der fød ham 2 Sønner og een Daatter, Margrete Laxmand, som 1) var gift med Hendrik Jacobsøn Vind, og siden med Aca von Breda. Sønnerne vare Knud og Gabriel Laxmand, den ældste døde voxen ugift, den anden, Gabriel Laxmand, var gift med Edel Rosenkrands, som var Jacob Rosenkrands til Kierstrup og Pernille Gyldenstiernes Daatter, som siden fik Knud Ulfeld til Svenstrup, de havde ei Børn sammen. Hand døde 1642, den 8 November.

Udi Kiøbenhavn, i Vooghandler Joh. Nicolai Lossii Forlag, er trykt en fornøielig Romain in 8vo, kaldet: Den efter adskillige Ulykkaligheder omsider lykkalige Slave; eller sandferdig Historie om Printz Eberhard von Vestphalen, og hans Gemahl Eleonora, hvilke begge, efter at de tilforn bleve udi et Slag fangne af Tyrkerne, ere omsider, tillige med den Tyrkiske Sultans Norradins eneste Princes Zulima undvigede af deres Slaverie, og igien lykkelig ankommen til Vestphalen. Fordanskет ved H. N. W.

Fra en Ubekiendt ere indløbne følgende smaae Vers, som mueligt ej ville blive Læseren mishagelige:

Anxia divitiarum Cura.

Hvo som i Roelighed med det sig lader noie,
Som i Naturen ham har udseet Himlens Die,
Hand gruer aldrig naar som Havet reiser sig,
Og mod det Element af Stormen føres Krig.

Naar

Naar Kolden Norden-Vind en andens Ax afskierer,
Naar Hauglen Druens Saft og Kornets Kraft fortærer,
Hand, som er vandt til lidt, fornøies udi Roe,
Ved det som Himlen dog lod til hans Føde groe.

Pecunia à bono & honesto abstrahit.

Hvo daglig sørger for sin Rigdom at forøge,
Hand for sit Vanheld vist med Iver monne søge,
Hans Øine blindes slet, hand mister det Gevær,
Som hver i Dydens Hær mod Lastens Troupper bær.
Sin Ære setter hand urimelig i vove,
Da den kand tryggelig paa begge Øren sove,
Hos hvilken Guld og Sølv ikkuns som Auner galdt,
Og der udi sin Deel sig Dyden har udvaldt.

Minerva Duce.

Lad andre tumle sig om Ære, Rigdom, Lykke.
Og alt hvis dennem kand for Verdens Øjen smykke,
Jeg skytter det ei stort, at læse er mit Liv,
Og døde Mænds Discours min beste Tidsfordriv.

Multiplex Avaritiæ prætextus.

Een Bonde, een Soldat, een Kromand og een Skipper,
Som Verden vide om paa Seilings-Træet stripper,

Sperg hver ikkuns i sær, hvad Aarsag hand vel
har,
At hand i Verden sig saa suurt det være lar:
I Svaret pæger hand strax paa den flittig Myre,
Og slæber til sin sæk meer end hand kand bestyre,
Selv Giærigheden ham i Munde Svaret gav,
Og mætter ham ei, før hand kommer i sin Grav.

Tydskland.

Udi Hamborg er trykt i Aar in 4to. 4 Alph, 2 Ark sterk, Jo. Alb. Fabricii SS. Th. D. & P. P. Hamb. Bibliothecæ Græcæ Volumen XIV. ultimumqve. Accedit Index generalis ad universa qvatuordecim Volumina. Og har Author dermed bragt udi en Tid af 23 Aar sit af mange Bind bestaaende Bibliothecam Græcam til Ende, tenkende efterdags allene at udgive Tilgisten og Forbedringerne dertil. Denne sidste Deel indeholder det sidste Cap. af den 6 Bog. Det andet indeholder en Fortegnelse paa de Skrifter som findes i Leonis Allatii Symmictis, tillige med Constantini Lascaris Skrifter, om de Grækiske Skribentere i Calabrien og Sicilien, og Apostlernes Petri og Pauli Bedrifter af Thesauro Antiqu: Siciliæ, en Fortegnelse over de Antiocheniske Biskoper og Patriarcher af Actis Sanctorum, Simeonis Thessalonicensis Verk, contra hæreses defide ritibus & Mysteriis Ecclesiasticis, og et Register over de Skribentere som forekommer udi Vincentii Bellovacensis Speculo naturæ. I det 12 Capittel opregnes de Grædske Skrifter, som ere ud-

kom-

komme under falske Navne, tillige med Regler om at opdage dem, og en Fortegnelse Auctorum de arte critica, Gemisti Plethonis Compendio dogmatum Zoroastreorum & Platonicorum; Efterretninger om Orozante en authore supposititio. Pseudo-Callisthenis exordio de rebus Alexandri M. Berosi ægte Fragmentis, og Efterretning om Annii Samling, og de derover verlede Strids-Skrifter. De Breve, som Ant. Mongitore har tilskrevet Diodoro Seculo, af Abraham Perigern sat af Italiænsk paa Latin. Capitel-Registeret af Fabricii Codice Pseudepigrapho V. T. tillige med Supplementis. Summarier af hans Apocryphis V. T. og Tilgift til hans Codex Apocryphus N. T. Sluttelig findes et accurat og vidtloftigt Register over de Sager og Authores, som ere i alle 14 Bind, der er forferdiget af Joh. Chr. Wolfen, Ph. & Poës. Prof. P. udi det Hamborgske Gymnasio.

Frankerig.

Continuatio af Histoire des Revolutions de Pais-bas, depuis l'an 1559 jusqu'à l'an 1584.

Don Louis de Requesens var ei snarere bleven Gouverneur over Nederlandene, udi Hertugens af Alba Sted, førend hand lod nedrive den af ham opreiste Statue, for at giøre sig angenem hos Folket, men hverken den Politic, ei heller den fra Spanien medbragte Amnestie, nyttede noget, da Protestanterne ivrigen paastoed, at nyde deres Religions-Frihed, saa at det udbrød til en almindelig

Krig. I Begyndelsen deraf, siger vores Historicus, havde Printzen af Oranien og Grev Ludvig hans Broder Overhaanden, men Don Sancho d'Avila erholdt over dem en stor Sejer, som vel bragte ham stor Ære, men megen Uroe. Næsten 4 Aar vare forløbne, ihvilke de sejersalige Trouper, som hand commanderte, ei vare betalte. Soldaterne, som bleve kiede af at udstaa saa megen Fatigue, uden at see sig belønnet, revolterede imod ham, forsog deres Officerer, og vilde ei videre adlyde deres Generaler. Avila giorde alt hvis hand kunde, for at stille dem tilfreds, men da hand ei havde at betale dem med, udvaldte de sig visse Høfdinger, og marskerte til Antwerpen. Saasnart de der vare ankomne, declarerte de, at, saafremt Byen ei vilde betale dem, hvis de havde tilgode, vilde de giøre sig selv betalte ved at ylyndre Byen, ja de opreiste et Alter, og efter holdne Messe forband de sig under hinanden, at blive ved denne Resolution, indtil de vare afbetalte. Gouverneuren Don Louis de Requesens, som saae hele Byen i Allarm, steeg i Gejvindighed til Hest, og søgte at overtale Trouperne, men med ald sin Veltalenhed kunde hand ei faae andet Svar end Dineros, Dineros non palabras, det er, Penge, Penge, og ikke Ord. Requesens, da hand blev nødt til at retirere sig, sendte til dem en Spansk Jesuit, som længe havde været vel lidt iblant Trouperne. Soldaterne hørte ham vel i Begyndelsen, men da der fuldte ei Penge med, lod de deres Tambourer slutte en Kreds om ham, hvilke sloge det stærkeste de kunde

paa

paa Trommer, saa snart hand ikkuns aabnede sin Mund, og ei hørte op igien, førend hand igien holdt op at tale. Gouverneuren, for at stille dette Oploeb, blev nødt til at sælge alt sit Sølv, og betalte Soldaterne, deels med Penge, deels med Vahre, som Kiøbmændene i Antverpen maatte fournere, hvilke Soldaterne strax igien soldte. En egen Omstændighed andrager vores Historicus herved, nemlig, at, da Soldaterne fik saa mange Penge paa eengang imellem Hænderne, deelte de Almisse ud i Byen, og gave Tigge-Brødrene alleene 4000 Rixdaler. Requesens, som førte langt anden Conduite end Hertugen af Alba, tænkte ei eengang paa at hevne sig over disse Trouper, for saadan Oploeb, men for at skye dem noget at bestille, sendte hand dem hen at fuldføre Beleiringen af Leyden, som var begyndt i Hertugens af Alba Tid. Udi denne Beleiring tildrog sig mange mærkværdige Ting, og remarqvable er, hvad Author fortæller, nemlig, at Valdes, som commanderte Beleiringen, sendte een Dag til Johan Douza, som forsvarte Byen, Bud, om at opgive den paa taalelige Conditioner, siden hand dog ei kunde undgaae at opgive Byen, formedelst Mangel af Levnets-Midler, men Douza svarede at, om de end kom til at feile for Levnets-Midler, skulde Indbyggerne føre æde af deres venstre Arm, og forsvare sig med den høire, end give sig. Imidlertid tog Hungeren i Byen saa stærk Overhaand, at Folket begyndte at giøre Oploeb mod Douza, og vilde tvinge ham til at antage de af Spanierne giorte Forslag, men Douza lod sig ikke anfegte, blottede sit Bryst, og sagde dem, at hvis de ik-

ke kunde taale Hunger, maatte de hukke hans Legeme i stykker, og føde sig med hans Kiød. Slig Resolution bragte dem til andre Tanker, saa at de vedtoge at forsvare sig til deres sidste Aandedræt. Mange Maaneder varede denne Beleiring, og mand gav hver Person ikkuns daglig 4 Oncer Brød og 8 Oncer Hesteeller Hunde-Kiød. Printzen af Oranien, som vidste i hvad ælendig Tilstand de Beleyrede vare stedte, holdt et Krigs-Raad over at undsette denne Bye, adskillige Forslag bleve giorte, men de fleeste fundne umuelige at stille i Verk. Dog paafandt Admiral Boiflet et, som syntes meget voveligt, nemlig at sette 20 Miile af Landet imellem Delpt, Gouda, Leyden og Rotterdam under Vand, ved at brekke alle Digerne langs med Yssel og Mosel-Strømmen, og under Faveur af denne Oversvømmelse ved lette Fartøige kaste den behøvende Undsetning ind i Byen. Mand forestillede derudi adskillige Vandskeligheder, da mand i lang Tid ej kunde vente sig noget af disse oversvømmede Lande, og den Forliis blev æstimeret paa 700 tusend Gylden, saa kunde det vel og slaae ind, at Vandet til Desseinet ej blev høit nok, men Printzen af Oranien forestillede, at mand fik uomgiengelig Prøve om Byen ej stoed til at undsette, og vare Revenuernes Mistelse paa nogle Aar, som med Tiden var at forvinde, ej at ligne imod at miste saa mange brave Borgere, som ej taien kunde forskaffes. Thi fattede mand den Slutning at bryde Digerne, og Spanierne fandt sig

sig overswommede i deres egne Retrenchementer, mand bevebnede og de behovende Fortsiger, til at bringe Succursen ind i Byen med, vel var Vandet i Begyndelsen ej saa dybt som behovedes, men en sterk Nord-Ost Vind som kom ret à propos, drev Havet op, saa at Leyden blev undsat. Spanierne bleve derpaa nødte til at forandre den Maade, de hidtil havde ført Krig paa, de bleve selv beleirede i deres egen Lejer, og efter at have søgt at forsvare sig forgieves paa Stæden, da de i Mangel for andet Redskab, opgravede Jorden med deres Gevær, bleve de omsider nødte til at ophæve Beleyringen. Keyser Maximilianus da hand saae at Krigen tog saaledes overhaand, tilbød Kongen af Spanien sin Mediation saavel som og de Confœdererte, hvilke paa begge Sider toge derimod, men derved var ej noget at giøre, da Spanierne absolute ej vilde høre af nogen frie Religions Øvelse at sige, og de Confœdererte ei derfra ville afstaae, saa at Krigen sterkere end forhen paa nye gik for sig, imidlertiid døde Gouverneuren i Antverpen med Martii Begyndelse, udi Aaret 1576. Efter hans Død antog Stats-Raadet sig Regieringen, Kongen af Spanien holdt det for angenemt i Haab at Nationen snarere under dem end under fremmede Regentere vare at bringe til Lydighed, men Udfaldet viiste at det gik langt anderledes til. Thi blev Keyser Carl den 5tes naturlige Søn D. Juan af Østerrige sendt til Nederlandene som General Gouverneur, hand blev obligeret til at indgaae ved en

Tra-

Tractat, at alle Spanske skulle trekke ud af Nederlandene. Da Tractaten var undertegnet, sendte hand sin Secreterer Escovedo med expresse Ordre, at alle Spanier skulle afreise, og til den Ende blev alle Castellerne antvordede i Flamandske Officerers Hænder, som dertil af Stænderne vare udnevnte. Stænderne paa deres Sider satte Gidseler, som bleve bevarte hos Biskopen af Lyttig. Castellet i Antverpen blev anfortroet Hertugen af Arschot, den forrige Gouverneur vilde ei været tilstæde ved denne Ceremonie. Escovedo bivaanede den, Hertugen af Arschot faldt i Knæe ved ham med blottet Hoved, havende sine Hænder imellem Escovedi, og aflagde den Ed. Jeg Philip de Croy, Hertug af Arschot, sværer ved Gud, Jomfrue Marie, og de 4 hellige Evangelier, at forsvare og holde dette Castel til H. M. Kong Philippi vores Herres Tieneste, og ei at overgive det til nogen anden, undtagen hans egen Person og hans Efterfølgere, uden hans udtrykkelige Befaling, hvortil Escovedo svarede: Gior I saaledes, vil Gud hielpe eder, hvis ikke, vil Fanden tage eder med Legeme og Siel, og alle omkring staaende svarede Amen. Herpaa følger i Historien den Stridighed som Don Ivan forfaldt i med Stænderne, som strax lode udgaae Forbud, at ingen under Lifs-Straf maatte kiende D. Ivan for Gouverneur over Nederlandene, de befalede samme Printz at drage udaf Landet, med mindre hand som en Fiende vilde vorde medhandlet. Don Ivan giorte store

Til-

Tillavelser for at hevne sig over denne ham tilføiede Affront, Alexander Printzen af Parma, den forrige Gouvernant-Indens Søn, førte ham de gamle Spanske Trouper til, som hand selv havde sendt fra sig, derved blev hans Magt saa sterket, at hand havde en Armée paa Beene af 15000 Mand Infanterie, og 3000 Cavallerie, Staterne havde og vervet Trouper for at soutenere det de mod D. Ivan havde foretaget, dog besloed deres Armée ikkuns af 10000 Fodfolk og 1500 Ryttere. Begge Armeer mødtes ved Gembloux, en liden Bye, liggende nogle Miile fra Namur, hvor mand kommer ind udi Braband, hvor Staternes Armée gandske blev slagen, hvilket er Indholden af den 5te Bog.

Udi Paris er trykt in 12. med Raaberstykker; Osteologie ou Suite du Guidon de S. Cosme, qui enseigne en peu de tems les premiers Elemens de l'Anatomie, en développant sans peine ce que les Os ont de plus utile & nécessaire à leur connoissance & pour l'intelligence des autres parties du Corps humain, par Nicolas de Janson, Maitre Chirurgien.

Sammesteds har mand begyndt at udgive et Stykke ugentlig, af et Skrift, som forer til Titul: L'indigent Philosophe ou l'homme sans souci, in 12mo, hvilket er meget vel skreven, dog vides ei, hvad Hensigt og Diemed Author dermed har. Mand troer, at det er Mr. Marivaux som lader dem udgaae, hvilken mand har at takke for Spectateur François, og nogle andre Skrifter af samme slags.

Nye

Nye Bøger.

Georg. Bernh. Bülffingeri & N. Christ. Hollmanni Epistolæ Amœbææ de Harmonia præstabilita, 4to, Frf.

Valent: ab Eickstet Epitome Annalium Pomeraniæ, 4to, Gryphisw.

Joh. Fechtii Historia & examen novæ Theologiæ Indifferentisticæ 8vo. Rostochi

Christ. Mascovii dispositio ex Lumine Naturæ ad Supernaturalia 8vo. Reglomonti.

Eph. Math. Pfaffii Institutiones historiæ Ecclesiasticæ Francof.

Anton. Musa Singularia de Viris Eruditione florentibus ex scriptis tam latinis quam externis collecta 8vo. Wittenbergæ.

Christ. Stockii Literator Græcus 8vo. Jena.

Joh. Anton. Strubbergi Index Theologorum Evangel. Lutheran. Chronologicus 8vo. Lemgoviæ.

Burc. Goth. Struvii Bibliotheca Philosophica 8. Jenæ.

Annales Academiæ Juliæ, expeditis Monumentis & Manuscriptis observationibus compositi, Semest. decimum quartum 8vo. Helmstadii.

Acta Medica Berolinensia vol. VIII. 8vo. Berolin.

Phil. Frid. Hane Consilium de Studio historiæ Ecclesiasticæ apud Protestantes nostrates, per Commentarios perpetuos & paulò plenio-res à le concinnandos &c. 4to.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 36.

Dend 2 Septemb. 1728.

Dannemark.

Lang.

Skioldet deeles paa langs i 2 Deele, den første rød, den anden hvid, og i det røde Feldt 3 forgyldte Ruder, paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første hvidt og rødt, det andet rødt og hvidt, paa hver en forgyldt Rude. Bertillus Canutus og andre ville, at den berømte Historicus Saxo Grammaticus var af denne Familie, fordi hand kaldes Saxo Cognomine Longus miræ & Urbanæ Eloquentiæ Clericus, &c. 1308 levede Svend Lang, og samme Aar Petrus Lang, Erke-Biskop

i Lund. 1313 Mogens, Torsten, Hendrik Lang og 1411 Lyder Lange. 1423 Otte Lang Ridder. 1448 var Hendrik Lang med at oprette et Forbund imellem Dannemark og de Vendiske Stæder. 1587 var Peder Lang med at udvælge Kong Christian II til Konge; Efter ham har mand det Ordsprog: Det vel lykkes, naar Langs Tokke-Gods

og

og Jens Brahes Kiøbe-Gods kommer sammen. Esbern Lang ejede Halskov. Mads Lang var 1557 Biskop i Aarhuus. Bent Lang havde med sin Frue Anne Peders-Daatter, 3 Døttre, Sophie Lang gift med Jens Juel, Karen gift med Boje Jacobsen, Signe, gift med Jens Ribberg af Bosserup; Saaog 2 Sønner, Jeppe og Peder Lang, Jep Lang havde Margrete Torbens-Daatter Saxstrup til ægte; Hand var en overmaade riig Mand, men efterlod sig ei Børn, saa at hans Broder Peder Lang arvede ham, der med sin Frue Kirsten Bille, som var Erik Bille til Soierød og Ellen Globs-Daatter, efterloed sig en Daatter Anne Lang, gift med Niels Nielsen Brahe.

Udi dette Kongelige privilegerede Bogtrykkerie er nyligen trykt ferdig in 8vo. Oratio Sacra Jubilæo-gamica, det er: en Gudelig Tale holden i Huuset den 4de Febr. 1718. ved tvende gamle Ægte-Folk i Nørby Sogn paa Fanøe, Hans Hansen og Karen Anders-Daatter, efter at de have levet i Ægteskab sammen 53 Aar, hvorved ere anførte Exempler fra andre Stæder paa dem som have levet langt længere sammen i Ægteskab, nemlig: 56. 61. 62. 70. 75. 80. 89. 93. ja 100. Aar. Forfattet og noget vidtløftigere beskreven af Jens Bralen, Sogne-Præst sammesteds.

Hans Velærværdighed Hr. Niels Lachmann, Sogne-Præst for Vestre Forslev Meenighed i Nørre-Jylland, har forferdiget til Trykken 3 Centurier af smukke Danske Emblemata eller Sindbilleder paa Vers, da nu Nationen ej endnu har

noget af denne Delicateſſe in Poeſi, paa ſin Moders Maal at læſe, er mand betenkt paa ſamme ved Trykken at lade komme for Lyſet, men da Tid vil hengaae, inden de til Verket udfordrende Figurer kand blive ferdige, har mand holdt for at det ſkulde være Læſeren tekkeligt herudi at ſee noget deraf indtil Verket kand udkomme. Det 1) Sind-Billede i den anden Centuria er paa de Ord qui capit capiat, og foreſtiller en Stue, og deri Authoris Skilderie med det Vers:

Et Skilderie her ſees, hvem er det, kand du giette?
Thi Skilderen har ej her Navnet vildet ſette,
Min Emblematiſch Pen er ej af Skildre ſlags,
Den ſkildrer vel, men gir derpaa Forklaring ſtrags.

2) Non ſemper Lilia florent, en Hauge med adſkillige Urte-Beder og affaldende Lilier.

Den lille Dei ighed kand fryde Siun og Næſe,
Hvor ſnart kand ved een Vind al Herlighed afblæſe,
I Dag vi lever i hvor ſkionſte Lille-Pragt,
I morgen blir vi i det fæle Leie lagt.

3) Non mihi ſed populo, en Kaaber-Smed ſom udbanker en Brogger Kiedel.

Med Brogger-Kiedlens Slag har Smeden ſtoor Umage,
Det Ol der kaagis i hand neppe faaer at ſmage,
Af det vi broge ſelv vi ofte lit kand faae,
Vor ſuure Sveed maa tit omſomſt i andre gaae.

4) Nos tenet alea fallax, to ſpiller Forkæring.

Her-

Hermed Forkiærings-Spil sig disse to fornoier,
Eet bare Tærning Kast til Vinding begge foier,
Hvi skulde jeg og ej Forkiærings-Spil forstaae,
Jeg maa dog hver Dag i Forkiærings Skole gaae.

5) Sua bonitate fallit, et tilladt Skab, som foregives at være Galanterier i, men Eiermanden undskylder sig at oplukke for Mangel af Nøgel.

Galanterie og Statz i dette Skab er inde,
I sik det vel at see, om Nøglen var at finde,
Undskylding faar vi let, naar got vi ej gid giort;
Det altid heede skal; min Nøgel er kast bort.

6) Mundus vult decipi, en Abe afmalet som Justitia, bunden for Øine, holder i høire Haand Sverdet, og i venstre en Vilants, i den ene Skaal ligger en Rev, i den anden en Pung Penge med paategnet 10000 Rdlr. hvilke Reven overvejer.

Retfærdighedsens Sværd her Aben faaet til Leie,
Mand vil een Rev og Guld imod hinanden veie,
Retferdigheden tit for Narre vige maa,
Og Guldet kand kun lit for Listighed bestaae,

7) Non omnis Moriar, et udgaaende Træ, af hvis Roed udspringer en nye Qvist.

Den fugtig Voxe-Siel i dette Træ forsvinder,
Men neden fra dets Rod en Leve-Green oprinder,
Skal sidste Leve-Saft i Doden Ende faae,
Da kand eet dydigt Navn ny Liv i Doden naae.

8) Ne noceat dente, en som holder en glubsk Hund ved Ørene.

Saa længe som mand vil ved Bret Hunden holde,
Hand med sin Biide-Tand skal intet Saar forvolde,
See til du gribe kand din Uven paa det Stæd,
Hvor dig hands Biide-Tand ei giøre kand Fortræd.

9) In fruges fœcundus, Regnen som nedfalder paa den tørstige Ager.

Den ledske Draabe-Saft Sky-Kilder af sig giver,
Deraf til Høstens Tid velsignet Sæden bliver,
Kand jeg en Lædske-Regn paa min Viis ogsaa saae,
Foruden Grøde skal min Ager aldrig staae.

10) Agitata vivacior, et Barn som spiller Top.

Fik Toppen ej et Slag af Drengens Smekke-Svøbe,
Den aldrig som der er saa ferdig blev at løbe,
Vi sielden giorde got, vi nep til Himlen kom,
Om Lykken os ej drev med Smek og Svøbe om.

11) Noli altum sapere, en flyende Katt i Luften med vedbundne Blærer.

Af Katten maa man lee, der her een Fugl vil være,
Og Flyve-Konsten vil af Ore-Blæren lære,
Leer meer af dem der vil i Flyve-Tanker gaae,
Og til at flyve med kand aldrig Vinger faae.

12) Ars naturam adjuvat, en Pode-Mester som poder unge Træer.

Den Træets onde Art kand Podemanden rette,
Naar hand i Træet vil een frugtbar Pode sette,
Den artig Pode Konst gid den med Folk kund' skee,
Da fik vi mindre af de onde Folk at see.

Continuatio af Hiſtoire des Revolutions de Pais-bas, depuis l'an 1559 jusqu'à l'an 1584.

Den ſiette Bog begynder med D. Ivans Død, ved hvilken Kongen af Spanien blev mißtenkt for at have ladet ham forgive, denne Printz døde i ſine blomſtrende Aar den 1 Octob. 1578. forend hand døde, udvalde hand Printzen af Parma til ſin Efterfølgere udi Nederlandene, Kongen af Spanien mißhagede ſamme Val, thi Printzen af Parma havde alletider holdt med Don Ivan, dog bequemmede hand ſig til at lade ham Adminiſtrationen ved ſit derover in Decembri 1578. udſtedte Patent. Kongen af Spanien var den Tiid ikkuns Herre over 3 Provincer i Nederlandene, Namur, Luxemborg og Limborg, Reſten havde forbundet ſig imod Spanien, og var ingen Skilsmis imellem dem uden i Henſeende til Religionen. Provincerne Artois, Haineaut og det Frandſke Flandern, vilde ikke høre tale om nogen Samvittigheds Frihed, og Printz af Oranien kunde i den Punct intet udrette. Provintzerne Braband, Utrecht, Over-Iſſel, Frießland, Grønningen bleve ved den med Holland og Sielland fattede Forening, og mand foretog deri ej andet end hvad Printzen af Oranien vilde have. Herpaa indløber Mengde Hiſtoriſke Beretninger, Printzen af Parma beleirede og indtog Maſtrict efter adſkillige foregaaende Seiervindinger. Denne Beleirings Omſtendigheder fortiene at læſes, omſider blev Hertuginden af Parma Gouver-

nantinde over Nederlandene, og hendes Søn Commendant General over alle Trouperne. Denne Printzesse forføiede sig efter Kongens Ordre til Namur. Kongen havde ventet sig, at Moderen og Sønnen skulde have trekket paa Linie med hinanden, men hand tog derudi merkelig feil, da hand af Printzen maatte fornemme, at hand heller vilde nedlegge sin Commando, end regiere til Felleds med sin Moder, da hand ellers, paa den Foed Tingen nu stoed, ej kunde tiene Kongen saa fuldkommen som hand burde. Hertuginden som saae at hendes Søn vegrede at staae under hendes Mondighed, bad Kongen om at hun maatte blive rappelleret. Kongen vilde nødig dertil, og giorde alt hvis hand kunde, for at overtale Moderen og Sønnen til at beholde deres Charger, men hans Forestillinger vare frugtesløse, saa at hand maatte tillade Hertuginden at reise tilbage til Italien. Printzen blev da vaa nye General-Gouverneur, og hand søgte at faae Nederlandene bragte igien til Roelighed; Alle hans Jdrætter opfylde denne 6te Boog. Dette Oprør, som skeede mod Spanien, da Nederlandene udvaldte for deres Souverain Franciscus Hercules af Valois, Hertug af Alençon og Anjou, ere een af de fornemste Articler. Visse Deputerte bleve udnævnte for at drage til denne Printz, og tilbyde ham Souverainiteten over Nederlandene, paa visse Vilkoer, og Aldegondus var Hovedsmand for denne Deputation. Da disse Deputerte ankom til Frankerige, og forefandt Hertugen, sluttede

de

de med ham en Tractat, hvoraf een blant de fornemste Articler var, at Hertugen skulde handthæve Religionen i den Stand den fandtes i hver Provintz, hand skulde være Protector over begge Religionerne, og ei tillade, at nogen i den Religion hand bekiendte sig til, skulde vorde troubleret. Saasnart Kongen af Spanien dette fornam, lod hand sætte en vis Priis paa Printzen af Oraniens Hoved, hvilken hand holdt for Ovhav til dette, og lod det Band publicere i alle Provincerne; hand tilkiende gav i sær de Aarsager hand havde, at være misnøjed med denne Printz, saavel i Hensende til Kronen som Religionen. Den Taxt, som blev sat paa denne Printzes Hoved, var 25000 Rixdaler. Kongen declarerte og, at alle dem som holdt med Printzen, skulde gaae deres Adel, Stand, Charger og Ære qvit, om de ikke en Maaned efter dette Bands Publication, som udkom den 15 Martii 1580, separerte sig fra ham. Printzen af Oranien, som fandt sig saa haardt angreben, søgte at justificere sig, og denne Apologie blev skrevet af Peter Villiers, og den 15 Decembr. 1581 af Printzen overleveret til de Generale Stater, hvorfra Exemplarierne siden bleve forsendte til andre Printzer. De Generale Stater declarerte Printzen for uskyldig, i alt hvis Kongen ham havde beskyldt, og tilbod ham, til hans Sikkerhed, et Compagnie Rytere. Med denne Satisfaction var Printzen af Oranien endnu ikke fornøiet; hand bragte Staterne til at declarere ved en authentiq Act at Kong Philip 2. havde giort sig

sin Souverainitet over Nederlandene qvit, saa at alle hans Betienter og Vasaller, af hvad Qvalitet og Condition de end maatte være, vare entledige de den Ed og Forbindlighed, som de havde giort Spanien. Saa snart denne Act var publiceret, brækkede mand overalt Kongens Billeder og Statuer, hans Seigl blev brudt, og forbuddet at møntes med hans Stempel og Preg, alle Gouverneurer, Officerere, Magistrats-Personer og andre Betienter maatte levere deres Bestallinger fra sig, som bleve synderrevne, de tagne paa nye i Ed, og forsynede med nye Bestallinger. Denne sidste Fiendtlighed gav Anledning til den Hollandske Republics Oprindelse, som fra den Tid af begyndte at opføre sig som en frie og souveraine Staat. Imedens Printzen af Oranien arbeidede paa at forringe Kongens af Spanien Mendighed i Nederlandene, lavede Hertugen af Alencon sig til at trekke ud med en Armee, for at tage Possession af dem ham tilbudne Regiering, Cambray, Bouchain, Dornich, Conde og andre Festninger der i Egnen, toge Duc d'Alensons Parthie. Valenciennes blev allene paa Printzens af Parma Side. Derpaa beskriver Author os den Krig som blev ført imellem Hertugen og Printzen, beretter til sidst, hvorledes Hertugen holdt sit Indtog i Antverpen, og den 19 Febr. 1582 blev hyldet, til hvilken Ende paa Torvet var oprettet et prægtig Theatrum; samme og følgende Dage bleve tilbragte i lutter Forlystelser indtil den 18 Martii inclusive, som var

Her-

Hertugens Fødsels-Dag, paa hvilken Hertugen havde besluttet om Aftenen at give et stort Ball; men denne Festein blev afbrudt ved et bedrøvet Indfald, som kunde have skildt Hertugen og Printzen af Oranien ved deres Liv. Udi Antverpen opholdt sig en ruineret Kiøbmand, ved Navn Caspar Anatro, samme tenkte at hand nok kunde komme sig igien, om hand kunde fortiene de Penge der vare satte paa Printzens af Oranien Hoved, da hand ej var resolveret nok selv dertil, overtalte hand en Catholik og forvoven Person, nemlig Johan Jauregui, som søgte at udføre sit Oeslein imod Printzen paa Hertugens Fødsels-Dag, paa hvilken Printzen havde indbudet hos sig til at spise de fornemste Herrer ved Hertugens Hof. Jauregui sneg sig ud blant nogle af Herrernes Tienere, og da Maaltidet var ende, nærmede hand sig Printzen af Oranien, og lod som hand vilde overlevere ham en Suplique, imedens Printzen læste i Papiret, løste denne Skielm en Lomme-Puffert, ladt med tvende Kugler, lige i Ansigtet paa Printzen, som gik igiennem begge Kinderne, og borttog Printzen nogle Tænder i Munden. Men i det samme sprang Pufferten i stykker, og tog Skielmens Tommel-Finger bort saa at hand ej hastig nok kunde betiene sig at Dolken, som hand i samme Øieblik trekkede for at giøre af med Printzen. Ved dette Knald løb alle til, og i et Øieblik var Jauregui massacreret, saa at hand var død, forend Printzen kom til sig selv igien, og befoel at mand ej skulde

slaae

slaae ham ihiel. Badskerne bleve strax kaldte for at eftersee Printzens Saar, som befandt at Skaden ej var farlig, da Kuglerne ej havde skadet enten hans Tunge eller Gane. Imidlertid blev det glubske Morderie strax udbragt over hele Byen, og alle Mand giettede til, at Hertugen af Alenzon Jaloux over Printzens høie Mondighed havde stiftet det, og da samme Hertug var Catholsk, heede det strax at det var Begyndelsen til en St. Bartholomæi Dag, og at mand vilde i Nederlandene begegne Protestanterne saaledes, som de vare medfarne i Frankerige. Strax løb Pøblen i Gevær og arresterte alle de Franske, som de kunde overkomme, Hertugen selv blev ei lidet forskrekket, da hand saae sig af den forbittrede Pøbel omringet, førend hand vidste deraf. Da Printzen af Oranien blev sagt hvad der forefløb, skrev hand en Seddel med sin egen Haand, hvori hand gav at forstaae, at det var gandske vist at de Franske ej havde nogen Deel udi Jauregui skelmiske Gierning, da mand af de hos ham fundne Papirer saae, at det var stiftet af de Spanske. Denne Billet gav hand Aldegondo, som læste dend offentlig paa Gaderne, vitste Folket Printzens Underskrift, og dermed stillede Tumulten. Denne Hændelse skaffede saa vel Hertugen som Printzen adskilligt at tenke paa. Den sidste saae, hvad Farlighed hand var underkast, og den første hvor liden Mondighed hand havde, og hvor mistroisk Folket var, som hand besluttede at bringe under større Lydighed, som dog ikke gik ham an, saa at hand omsider

der maatte retirere sig fra Antverpen til Dynkirken, og siden til Frankerige, hvor hand døde in Majo 1584, i sit 30de Aar, da en Maaned efter Printzen af Oranien blev taget af Dage af Baltzer Gerhard, et forvoven Menniske, som in Majo 1584 kom til Delft, forehavende, at tage Livet af Printzen af Oranien, hvilket var ham saa meget meere vanskeligt at giøre, som Printzen, siden hand af Jauregui var saaledes medhandlet, aldrig gik ud, med mindre hand havde et stærkt Følgeskab, og lod ingen, uden bekiendte Personer, komme til sig. Denne Baltzer Gerhard lod sig kalde Frands Guion, og gav sig ud for at være den Peter Guions Søn, som blev brændt levendes for den Protestantiske Religions Bekiendelse. Denne forvovne Selle stillede sig meget Gudfrygtig an, forsømmede ingen Prædiken, og viiste sig udvortes en ivrig Protestant. Da hand havde sat sig vel i Credit hos Præsterne, lod hand Printzen sige, at hand havde Blanquetter, skrevne af Grøven af Mandsfeld, som var Gouverneur over Luxemborg, af hvilke man kunde betiene sig til at bemestre sig et eller andet Sted i samme Provintz. Printzen giorde i forstningen ei stor Væsen af disse Blanquetter, men da hand nogen Tiid efter vilde sende een til Frankerige med Breve til Marskalk Biron, faldt det ham ind, at betiene sig deraf; Hand sendte Gerard selv didhen med Brevene, som bragte de Tidender tilbage om Hertugens af Alençon Død. Printzen laa paa sin Seng, lod Gerhard komme ind, og spurdte ham om Particulariteter af samme

Døds-

Dodsfald. Gerard havde da vel udfort sit Forset, om hand havde haft Gevær hos sig, men da hand ei havde ventet at saae Printzen i Tale, havde hand ei forsynet sig dermed. Printzen blev fornojet ved hans Beretning, og lod ham give nogle Penge, for hvilke hand kiobte sig Pistoler, Kruud og Kugler. Den 8 Julii vilde Printzen afferdige ham til en anden Reise, men det blev ovsat til den 10, da hand fik Ordre at komme til Printzen, strax efter Maaltid, for at afhente sit Pas. Gerhard udvaldte denne Tid til at fuldfore sit Skielmstykke. Hand tog 2 Pistoler med sig, hver ladt med 3 Kugler; Hand lod en Hest holde ferdig uden for Byen, strax ved Graven, som hand agtede at svomme over, og da hand ei forstoed at svomme, stak hand hos sig 2 Blærer med et Ror, til at puste dem op med, for at holde sig desto bedre oven Vandet. Efter at have taget alle disse Præcautioner, gik hand hen til Printzen, som kom ud af Salen hvor hand havde spist, og præsenterte ham sit Pas til Underskrivelse; Mand hentede Pen og Blæk, og Gerhard betiente sig af dette Øjeblik, til at udfore sit Dessein, siden Printzen var ene, og losnede sin Pistol paa hans Mave. Printzen faldt død ned, uden at tale et eneste Ord; Andre siger, at hand endnu, for hand døde, raabte: Min GUD! min GUD! vær min Siæl naadig! jeg er haardt blesseret. Min GUD! forbarm dig over min Siæl, og dette fattige Folk. Da mand alleene var betænkt paa at redde Printzen, havde Gerhard Tiid til at eschapere, og kom op paa Volden; hand begyndte at blase sine Blær-

rer

rer op, for at svomme over Graven, men da hand havde ladet begge sine Pistoler i Flugten falde, spørede hans Forfølgere ham derved, saa at de endnu fandt ham paa Volden, hvorfra de bragte ham i Fængslet. Magistraten i Delft examinerte ham vel, hvo der havde bragt ham til at giøre denne Gierning, men hand nægtede at have nogen i Leedtog med sig, paastaaendes sig at have giort en meget god Gierning, og at hand endnu vilde giøre den, om det kunde skee. Nogle ville dog sige, at hand haver bekiendt, at Printzen af Parma vidste hans Forsæt, som havde ladet ham sige, at, saafremt hand kunde føre det lykkelig ud, kunde hand giøre Staat paa den af Kongen i Spanien lovede Belønning. Hand blev domt til at udstaae en haard Straff, for at fornøje den forbittrede Almue, som var trøstesløs over Printzens Død; Hand blev knæbet med gloende Tænger i lang Tiid over alle hans Lemmer, og siden hugget levendes i stykker. Spanierne vilde vel have giort offentlige Frydetegn over Printzens Død, men Printzen af Parma vilde ei tilstæde det. Den dræbte Printz var ikkun 51 Aar gammel da hand saa ulykkelig blev tagen af Dage. Hans Søn Grev Mouritz, som da ikkuns var 18 Aar, succederede ham i alle hans Charger, denne unge Printz var i sin Tiid Republiquens Støtte, da hans Fader var dends Stiftere, og Kongen af Spanien blev omsider nødt til udi den Vestphaliske Tractat, at erkiende de forenigede Nederlande for souveraine Stater, fra hvilke Printzen af Parma, uagtet alt sin Capacitet, og sine

Trou-

Troupers Tapperhed, ei kunde afsondre andre Provintzer end Hertugdommet Braband, som kostede ham Mengde Blood og Penge.

Nye Bøger.

Nova Litteraria quæ Disputationes alias commentatiunculas Theologicas, Juridicas, Medicas & Philosophicas in præcipuis Germaniæ Academiis & Gymnasiis novissime evulgatas recensent. &c. XI. continuat 4to. Lipſ.

Gottl. Stollii Introductio in Historiam Litterariam 4to. ibid.

Georgii Passoris Manuale Novi Testamenti 12. Lipſ.

Joh. Filemanni Vitæ Professorum Theologiæ qui in illustri Academia Marburgensi 4to. Marburgi.

Franc. Ern. Brükmanns Magnalia Dei in locis sub terraneis, oder unterirrdische Schatz-Kammer aller Königreiche und Länder, in ausführlicher Beschreibung aller mehr als MDC. Bergwercke durch alle 4 Welt-Theile, mit Figuren, Braunschweig

Ej. Thesaurus subterraneus ducatus Brunswigii, d. i. Braunschweig mit seinen unterirrdischen Seltenheiten der Natur, 4to ibid.

Frid. Adolph. Lampe Grund-Riß der thätigen GOttes-Gelehrtheit, 4to Frankf.

Joh. de la Placette Tod der Gerechten, oder die Weise wohl zu sterben, aus dem Frantzösischen übersetzt, und mit Anmerckungen versehen von Herrmann Reinhold Pauli 8. ibid.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 37.

Dend 9 Septemb. 1728.

Dannemark.

Lunge.

Skiordet rødt, og derudi 3 gule Lilier, paa Hielmen 2 røde Vesselhorn, med 3 gule Lilier udstaaende paa hver Side, og een imellem. Denne Familie er altid bleven holden for en fornemme og gammel Slægt, den første mand veed at regne Slægten fra, var Hr. Jacob Andersøn, som i de Dage kaldtes Jp Andersøn, hans Frue var Juliana Tott, Hr. Aage Axelsøn til Juulberg og Margrete Rosenkrantzes Daatter, Moder til 4 Døttre og 7 Sønner, Døttrene vare 1) Mette Ove Stiesons,

sons, 2) Sidsel Hr. Hendrik Corfitsons, 3) Agnete Ture Torstensons, 4) Elisabeth Hr. Mogens Nielsons Daae, Sønnerne var Anders, Valdemar, Aage, Axel, Jacob og Johan Lunge, den ældste Hr. Anders Jacobson Lunge til Egede, som 1376 var med at udvælge Kong Oluf af Norge til Konge i Dannemark, og 1419 var Høvedsmand

over

over Tranekær og Calundborg, efter ham vides ingen Afkom; den anden Søn Hr. Voldemar Ibsen kaldet, var 1398 i det Fordrag som blev opretted imellem de Danske og de af Rostok og Wismar, hand havde 2 Døttre og 3 Sønner, Jacob, Hendrik og Anders Valdemars Sønner, Grev Johan af Mansfeld havde den ene af Døttrene, den anden indgav hand 1424 i Mariboe Kloster. Efter den Ældste af Sønnerne vides ingen Afkom; den anden Hr. Hendrik Valdemarsøn havde en Søn ved Navn Oluf Lunge, Fader til Elsebeth Jens Glads og Peder Lunge.

Continuation af Hr. Lachmans Emblemata.

No. 13) Nos omnia volumus omnes, Jordens Klode og tvende som drages i Haare om den.
Er ikke disse to i Gierighed af lave?
De slaaes for hver for sig vil Verden eene have,
Vi slegter dennem paa, vi vil hinanden slaae,
For det, der riglig til os alle kand forslaae.

14) Abundans maxime, maxime egens, En Fontaine og derved en utaalmodig Mand som har intet at drikke af.
Her staaer en tørstig Mand, hans Øie-Saft udrinder,
For hand at drikke af hos Vandet intet finder,
Vi ved Fontaine Spring i Verden altid staaer,
Dog sattes vi, for ej i Munden Vandet gaaer.

15) Videndo cœcutit, Solen og en Ugle som stirrer derimod.

Den klare glimre Soel kand Uglens Siun forblinde,
Saa den om Dagen ej kand Flyve-Veien finde.
Den blinde Ugle-Art er og i andre fleer,
For Guldets glimre Glantz de gandske lidet seer.

16) Cedit majori, et Træe som bøyer for Blæsten.

Om Vindene end vil af Blæse-Kiesten haste,
Med Moie kand de dog det store Træ omkaste.
Ej Modgangs største Storm, men lykkens sagte Sving
Kand i et Øieblik os kaste let omkring.

17) Dant aëra vires, een som spiller paa en Sække-Pibe.

Naar Sekke-Pibens Vom er proppet fuld af Vinde,
Da vil den allerførst sin skurre Lyd begynde.
Maa Mave-Sekken nok af Vine-Vinde faae,
Da aldrig stille kand for Brumlen Munden staae.

18) Insidiola hostium munera, en som angler Fisk.

Een Orme-Stæg vil her een Fisker Fisken give,
At den ved Kraagen skal hands Mave-Fange blive,
Det Slikkerie, som dig din Uven bringer til,
Een Orm at fange med dig vist nok blive vil.

19) Melle abundat & felle, tre Tuliper af en Roed, paa den ene en Bie, og paa den anden en Ædderkoppe.

Af

Af denne Tvilling-Urt kand Bien Honning drage,
Af samme Urt kand og Gift Ederkoppen tage,
Paa falske Hyklere een Lignelse er her,
Der Ondt og Got udi hands dobbelt Hierte er.

20) Medice cura te ipsum, en syg og senge-liggende Doctor.

For andre Lægen kand Recepter gode skrive,
Men ingen Trøst ham selv Galeni Konst kand give,
Jeg med Galeni Saft let læger andres Stød,
Men Doctor Hielpeløs jeg er i egen Nød.

21) Prosunt interdumqve nocent, en Mand der læser i en Bog med Briller paa.

To store Øine har her denne paa sin Næse,
At hand dis bedre kand med fire Øjen læse.
Jeg uden Briller ser, derfor ej lide maa,
At nogen spottelig mig setter Briller paa.

22) Ultorem ulciscitur ultor, en Ørn som forfølger en Fugl / og en Stork som binder an med Ørnen.

Med Smerte Ørnen fandt at Storken ej kand lide,
Hand med sin graadig Klor een anden Fugl vil slide.
Om vores Forsvars Stork ej hos os vilde boe,
Hvem var da vel i Fred for Folke-Ørnens Kloe.

23) Veritas odium parit, en Grim, som bliver sin Grimhed var i et Speil, og brekker Speilet med sin Øxe.

Med Øxen denne vil det skiønne Speil skamfere,
For Speilet kand saa grant hands Ansigt præsentere,

Naar Sandhed være vil som Glasset i et Speil,
Da faaer den knek, fordi den viser andres Feil.

24) Dantur Plures, en Løve-Skare.

Slet ingen frygte skal for denne Løve-Skare,
For deres malet Kiøer der er slet ingen Fare;
Gid kun vor Land det var for Løve-Vold saa frie,
Som aldrig nogen har een Løve seet deri.

Norge.

Af Capitain Heitmand, boende ved Christiania i Norge, er udarbeidet og ferdig skreven til trykken, et meget læsværdig og curieus Skrift, som ei alleene fortiener at see Lyset, men endog at læses, under den Titul: Johan Heitmanns indrettede Søe-Mands-Calender, indeholdende alt hvis gemeenligen af en Calender er at søge, og derhos føjet Solens Declinationer, nye udreignede, tienlig til de Aar imellem 1725 og 1750; Videre følger samme Calenders Forklaring, med adskillige nyttige Videnskaber og gode Anmerkninger, der behøves til Navigationen, korteligen paa de begribeligste Maader indført, med syndige Regler, og adskillige dertil hørende udreignede Tavler vel forsynet, samt med Exempler oplyst og udvirket, alle Søe-Mænd til Underviisning, Nytte og Tieneste. Hvad samme Bog egentlig indeholder, kand sees af følgende derover giorte korte Udtrg: 1) Findes en Tavle, der anviser gylden Tal, Epacter, Aarets første Ny-Maane, Solens Circler, Søndags Bogstav, samt alle aarlige Fæst-Dager

ger, og det fra Aar 1726 til Aar 1780. Derpaa følger en stedsvarende Calender indretted efter den Gregorianske Stil udi elleve Columner, den første anviiser Aarets Alders Dager, den anden Maanedens Dage, den tredie Epacterne, den fierde Uges Bogstaverne, den femte, de faste Merke-Dager og Fester, den siette, hvad Stierner der kommer i Meridianen Kl. 8. og Kl. 12. og Kl. 4. om Natten, tienlige at rette Vægterne efter. I de resterende fire Columner findes Solens Declinationer, tienlige fra 1-26. indtil 1750. Udi det øvrige findes Bogen inddeelt udi visse Capitler, hvoraf Indholden er som følger: Cap. 1) Handler om Calenderens Forklaring til at søge nye fuld Maane, samt Maanens Alder. 2) Om gylden Tal, samt Aares Epacter hvad de er, og Regler til samme at finde. 3) Om Maaneders Epacter, og Regler til dennem at finde. 4) Hvordan Aarets tillige med Maanedens Epacter, kand appliceris til Maane-Regninger. 5) Om nye og fuld Maane samt Qvarterne og Maanens Alder, paa anden Viis at beregne. 6) At udfinde hvad Klokke-slet Maanen kommer til Meridianen og videre. 7) Om Solens og Maanens Løb igiennem de 12 Himmel-Tegn, at finde udi hvad Grad. 8) Om Aarsage til Maanens høieste og laveste Gang, der saa ulige indfalder ved Forflyttelse. 9) Om Solens og Maanens Formørkelser, og hvordan der ved Længde-Fiellen kand observeris. 10) Om Grader og Minuter, til Timer og Minuter at forandre og Contraire.

11) Om Solens Circel, og hvordan Søndags Bogstav til alle Tider kand findes. 12) At finde hvad Dag i Ugen nogen forestilte Dag udi Aaret indfalder. 13) Om Paaske og alle rørlige Fest-Dager at finde ved Regning til alle forestilte Tider. 14) Forklaring og Brugen af Stiernernes Meridiani Tid, samt Solens Declinationer i Calenderen er indført. 15) Solens Ephemerides samt Solens Astronomische Udregnings Tafler med Forklaring og Brug. 16) Om de faste Stierners Løb, samt nye udregnede Tafler til hvis Stiernerne er angaaende. 17) Forklaring over Solens og Stiernernes Ascensio-Recta, med deres Nytte og Brug. 18) Astronomical-Løfter om Solens Op- og Nedgangs-Tider, med deres Nytte og Brug. 19) Ved Solens Peiling paa et gemeent Compas at finde Dagens Tiid, med udregnede Tafler dertil. 20) Om Floder og Ebbers Tiid at finde efter Taflers Anviisning, saa og ved Udregninger anviist. 21) Hvorledes høi Vands-Tiderne kand observeres til de ubekiendte Pladser. 22) Forklaring over de Puncter og Circler paa Globen, der maa paa agtes udi høide Maalingen. 23) Forklaring over de Instrumenter der bruges til at tage Høiden med, og hvordan de skal bruges. 24) Om Solens og Stierners Høide tagen fra Zenith, med Regler og Exempler forklaret. 25) Solens Høide at observere udaf de Stierner der sidder nær ved Verdens Poler. 26) Nogle Posters Forklaring som udi Høide Maalingens Beregningen bør

paa

paa agtes til Perfecthed. 27) Advarsel og Lærdomme om andre Poster Høide-Maalingen angaaende, for de Ukyndige. 28) Hvordan Seiladsen bør forrettes, og hvad der ved bør tages udi Agt. 29) Om Magnetens eller Seielstenens Natur og forunderlige Egenskaber. 30) Om Compassens Nødvendighed, og hvordan dens Misvisning kand observeres. 31) Tafle over Solens Amplitudo til alle Poli Høider, til Lættelse af Misvisningen at finde. 32) Hvordan Misvisninger skal forbedres, til at finde rettelig den seilede Cours. 33) Hvorledes Skibets Afdrift kand observeres, naar der seiles bie Vinden. 34) Skibets Fart paa adskillige Maader at observere, som ellers kaldes Giisning at giore, samt om Stremens Løb, og Aarsage til den store Verdens Strøm og Paß at vinde. 35) Om et Minut-Glas at probere, samt og hvordan alt Maal og Vægt kand udfindes. 36) Om Jordkloden's Danlighed og Skikkelse, samt hvad der er at observere ved Søe-Korters Brug. 37) Hvordan Seilatzen udi Brede og Længde bør udregnes, formedelst den hosstaaende Tafle. 38) Hvordan samme Compas-Tafle kand tiene til det voxende Grade-Kortes Beregninger. 39) En anden Compas-Tafle, hvorpaa følger en liden Lærdom til Lære-Trianglerne at forstaae. 40) En liden Tafle om Sinus Tangens og Secans med deres Complementer, til alle Compas-Stregers Deele. 41) En kort voxende Bredes Tafle, strekkende til 80 Graders Brede, med Forklaring

derover. 42) Om det voxende Kortes Beregning indført de brugeligste Forfald. 43) Lærdom hvorledes mand kand observere og tegne Paß-Korter. 44) Brede og Længdes Tafle over de fornemste Søe-Stæder og Udhucker.

Tydskland.

Udt Brunsvig har D. Bruchman paa nye ladet oplegge de nu meget rar blevne 2 Epistler af Marci Aurelii Severini de Lapide Tangifero & de Lapide fungimappa som i forige Tider er trykt med Baptistæ fieræ Mantuani Cœna. Hand har virkelig under Hænder den anden Deel af sin Beskrivelse over alle Biergverker, og inviterer alle Liebhabere at tilsende ham hvis som kunde tiene til at udføre saadan et Verk.

Udi Leipsig er trykt i afvigte Aar: Glossarium Germanicum continens Origines & antiqvitates lingvæ Germanicæ hodiernæ specimen ex ampliore farragine decerptum Auctore Joh. Georg. Wachtero, Reg. Soc. Scient. Berol. Consorte. Dette Verk, hvori Mr. Wachter har viist baade Lærdom og Vittighed, ere deelt i 4 Parthier, det første er en Fortale, dresseret til alle Tydske, i hvilken Author handler om de Tydskes Original-Sprog, eller Tydsklands første Beboere; den anden bestaar i Prolegomenis over det Tydske Sprogs Particler; i det tredie giver Mr. Wachter, Regler, snart om at søge, snart om at fastsætte Etymologien; og den 4de indeholder egentlig Forsøg til et Tydsk Glossarium.

En-

Engelland.

I Londen er trykt An Exposition of the Book of Salomon's Song commonly call'd Canticles wherein the Authority of it is establish'd and vindicated against Objections both ancient and modern; several Versions compared with the original Text, the different senses both of Jewish and Christian Interpreters considered, and the whole opened and explained in proper and usefull Observations: to which is added the Targum or Chaldæan Paraphrase upon the whole Book, faithfully translated out of the Original Chalde, together with some explanatory Notes uponit.

Frankerig.

Udi Paris trykkes udi 6 vol. in 12. Histoire Romaine depuis Romulus jusqv. à Constantin Mr. Abbed de Fontaine er dend som Publicum har at takke for denne nye Historie.

Sammesteds er trykt udi Aar 15 Tomer Nouvelle relation de l'Afrique Occidentale contenant une description exacte du Senegal & des Pays situez entre le Cap blanc & la riviere de la Serre Lione jusqu'a plus de 300 lieus en avant dans les terres l'histoire naturelle de ces Pays de differentes Nations qui y sontepanduës leurs religions, & leurs moeurs avec l'etat ancien & present des Compagnies qui y font le Commerce. Ouvrage enriche de quantite de Cartes, de plans & de figures en

faille

taille douce par le Pere Jean Baptiste Labat de l'Ordre des freres Precheurs. Author til denne Relation har aldrig sat sin Foed paa Africa, saa at hans Beretning grunder sig paa andres Troe og Love det er paa de Memoires som ham ere communicerte, men hand forsikrer derhos at mand kand forlade sig paa same Beretninger; hans Dessein er ikke at give os en Beskrivelse over heele Africa, hand tilsiger ikkuns Beretning om den Vestre Deel deraf, som ligger imellem Cap Blanc og Rivieren Serre Lionne, og inden til i Landet, derfra omtrent 400 Mile, men hand tilsiger Læseren en Beskrivelse over Reisen af Africa, saasnart hand kand komme over saa nøje og sande Memoires som disse hand har udarbeidet denne efter. Mand finder i dette Skrift en exact og omstændelig Efterretning over de differente Nationer, som boe i det Vestlige Africa, det er om Maurerne, Negrene, deres Religion og Ceremonier, deres Sæder og Skikke, deres Handel, deres Krigs-Actioner, og i sær alt hvis som kand give en fuldkommen Kundskab om dette Land og Indbyggerne. Den Beskrivelse hand giver om Syd-Kanten, skal ei være mindre exact; Hand har ei forglemt den naturlige Historie, og hvis som angaaer de deri forekommende Træer, Planter, Fugle, Fiske og Dyr. Verket er deelt i 5 Deele. Udi Begyndelsen seer mand en Historie om de Compagnier som have handlet paa Africa, fra Begyndelsen af det forige Seculo indtil det nærværende, hvilket er værd at læse. Det sluttes med Relation om det

nu

nu værende Ostindiske Compagnie, hvilken Beretning er sammenskreven efter den berømte Mr. Bruë hans Journaler. Vores Author remarquerer, at det nu i Frankerige bekiendte Ost-Indiske Compagnie er det 6 Senegalske Compagnie, som 1664 med Privilegio exclusivo er bleven oprettet. Dette Compagnie har ei endnu haft meere end 8 Etablissements, saavel langs med Kusterne som paa Oerne og Reviererne, eller inde i Landet, hvilke Mr. Labat os beskriver. Hand taler derpaa om Øen og Forten Arguin ved Cap Blanc, om de Snekker og andre Dyr som derved findes, de adskillige Nationer som der have nedladt sig, og mange andre Particulariteter, angaaende denne Øe som hand beskriver. Bajen, Porten Dic, ellers kaldet Port d'Addi, er en vidtloftig Articul i denne Boog, der giver Author Anledning til at tale 1) om Handelen med Gummi, 2) om Cameler og Sale Armoniaco, 3) om Arabernes Rejse ind i Landet, hvor de finde Guld; 4) om den gule og graae Raf, og dette slutter den første Deel. Den anden er meget curieus. Author taler deri om Strudser, Løver, Tigre, Rogelse, Aloe, Indigo, Beloard, Zibeth. Derefter beskriver hand Øen og Rivieren Senegal, hand melder om de Folk som boe langs ved Rivieren. Hand taler om deres Sæder, Religion, deres Skikke, Træer som bære Calabasser, om Tamarinder, om de Inlecter, kaldet Maringuiner, om Trommer og andre Instrumenter, brugelige blant Senegalerne, om Lamantiner og Crocodiler. De som ere Liebhabere af

den

den naturlige Historie, finde heri det som ere deres Curieusitet værdig. I den 3 Boog viser Autor, paa hvad Maade de Negriske Konger tage og give Besøgelse; Hand beretter, hvad for differente Palme-Træer der voxe i Senegal, og hvad Palm-Viin er. Author giver en particulier Beskrivelse fra Niger til Ørken; Hand taler om Maurernes Krige, om Printzernes Skikke og Klæder, om et slags overmaade store Øxner og Faar, hvorledes Gummi medhandles, om Kongen i Foulles, kaldet Siratica, hans Lande, og den Handel som mand hos ham kand giøre; Om Comtoirernes Indretning udi Guyotel, Handelen der i Landet, og de der forekomne Elephanter, om det Departement i Galam, og den Reise som Monsr. Bruë, der var Directeur, og General-Commandant over Compagniet i Senegal, giorde ind i Riget Galam. Denne Reise-Beskrivelse der er indrettet som en Journal, indeholder mange nyttige og curieuse Artikler. Beskrivelsen af Landet Bambou, Compagnons Reise derhen, og Mr. Brues Project om de Miner som der findes, samt at anlegge en Festning paa Øen Caignon giøre Begyndelsen til den 4 Deel, hvorefter Author taler om nogle egne Dyr som falde i Kongertget Galam og i Bambou, om Øen Gorea, Cap verd, Kongerigerne Cajor, Baol, Bourfin, Bruffallam og Baore, om de Tvistigheder imellem Kongen af Cayor og Mr. Brüe om Engellændernes brugte Intriguer til at ruinere Compagniets Handel i Kongens af Cayor Stater,

om

om samme Kongens Foretagende mod Bourbagviolof eller Guiolofernes Konge, om den Handel som Compagniet gemeenligen driver fra deres Contoir i Gorea, og den som fortsettes i Kongerigerne Sin og Galam, om Engellændernes og de Franskes Etablissements ved Floden Gambia, om Brües Reise til Gambien, om adskillige Negociationer som hand saavel i Europa som Africa haver forrettet for at reglere Grændse-Skiellet imellem begge Compagnierne, og at faae dem til at convenerere om en Tarif. Sluttelig handles heri om de Folk, som boe i den Nordre Kant ved Revieren Gambi og den Handel der i Egnen drives.

Italien.

Udi Rom er trykt i afvigte Aar: Dominici Georgii Dissertatio historica de Cathedra Episcopali Setiæ Civitatis in Latio cum appendice monumentorum eandem Ecclesiam & Civitatem illustrantium. Samme er trykt in 4to, og bestaaer af 1 Alph. 17 Ark. Author har i dette Verk ei forsømt det ringeste der kunde tiene til hans Øiemed. Sezza er een af de ældste Byer, som sees af en Inscription, hvor Hercules siges at have bygt den, som end meere bestyrkes af Geographorum og adskillige Historici deres Beretning. Pave Benedict XIII. har efter saa mange Secula ophøiet den til sin forige Værdighed, da hand der har stiftet et Bispe-Sæde, og forknytted dermed Biskopsdømmet Terracina. Mand har vildet

sæt-

sætte i Tvifls maal, om Paven, efter sit eget Tykke, kunde indrette Stifter, saaog, om Sezza dertil var bequem. Det første har Author i sin Tilskrift til nu værende Pave, og det andet i hele Skriftet besvaret og vist, at denne Ære er vederfaret mange andre endnu ringere Steder, og at i Sezza ere føde mange lærde Mænd. Ved denne Leilighed bringer Author 34 Inscriptioner frem, som handle om denne Bye, forbedrer den hos Ughbellium og Holstenium forekomne Fortegnelse paa Biskoperne, og blander adskillige lærde Anmerkninger ind om Bogstavernes Forvexling hos Latinerne, saa at dette Skrift merkelig vil fornøje dem, der ere Liebhabere af Antiqviteterne.

Nye Bøger.

Conr. Mells Zions Lehre und Wunder, oder Predigten über die Sonn- und Festtäglichen Evangelia, 4. Cassel.

Die illustren Frantzösinnen wahrhafte Geschichten, worinnen man in besonderen Caracteren eine grosse Anzahl seltener Exempel von schönen Manieren und Galanterien dieser Nation findet, aus dem Frantzös. übersetzt von Irissor, 2 Theile 8. Nürnberg.

Compendieuses und nutzbares Haushaltungs-Lexicon, worinnen alle beym Feld-Acker Garten- und Wein-Bau, Wiesen-Wachs ꝛc. vorkommende Wörter und Redens-Arten deutlich erkläret, auch derer Thiere und Kräuter Eigenschafft, Natur, Gebrauch und Mißbrauch untersuchet worden sind, in 8vo, Chemnitz

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 38.

Dend 16 Septemb. 1728.

Dannemark.

Lunge.

Herr Jacob Lunge, og Juliane Tottes 3de Søn, Aage Lunge opnevnet efter sin Mor-Fader, Hr. Aage Axelsøn, levede 1434. og 1436. hand havde 1 Søn ved Navn Anders Aagesøn, hvis Søn var Hr. Jacob Andersøn til Basnes Egede og Nielstrup som var 3 gange gift 1) med Maren Mundel der tilbragte ham Nielstrup og Astrup i Laaland Moder til en Søn Anders Jacobsøn og 1 Daatter Karen Hans Pioskes til Bereds-Gaard, hans anden Frue var Mette Lemberg Niels Haks

Enke, som fød ham en Søn ved Navn Aage Lunge. Hans 3 Frue var Elsebeth Sandberg, Moder til 3 Sønner, Valdemar, Folmer og Oluf Lunge, og en Daatter, Karen, Peder Grubbes. Den ældste af Hr. Jacob Andersens Sønner, var Anders Jacobsøn Lunge, som giftede sig med Hr. Friderich von Virtembergs Enke til Egede Frue Ellen Everts Daatter Moltke, de havde ej Børn sammen, hans Broder Hr. Aage Lunge, giftede sig med Hr. Tyge Basse til Basnes, og Ellen Grubbes Daatter, Maren Basse, Moder til Tyge Lunge, og Sidsel, Hr. Torben Billes til Egede, samt Ellen, Hr. Axel Laugesøn Bröches. Hr. Tyge Lunge havde med sin Frue Anne Niels Lauritzsøn Kabels Daatter ingen Sønner, men 4 Døttre, 1) Maren gl. Hr. Axel Brahes, 2) Elsebeth, Hr. Mogens Krabbes. 3) Karen Jesper Krases til Ottesleb Gaard. 4) Kirsten Vincents Dyres, denne Hr. Tyge Lunge var den sidste Mand paa Sverdsiden, som førde de gamle Lungers Vaaben, hand døde 1486. og er begraven i Andvorskov Kirke, hvor Vaabenet med ham blev nedlagt, og ere de nye Lunger oprundne af een hans Døttre Sønner. Hr. Jacob Andersøn Lunges ældste Søn med hans 2die Frue, Valdemar Lunge vides ej om var gift, men den anden Søn Folmer Lunge, havde Nigiese Krognos til ægte, og med hende Sophia Claus Serlins til Vedbye og Elline Henning Grubendals. Den 3die af disse Brødre efterlod sig en Søn ved Navn Oluf Lunge, Fader til Oluf Olufsøn

Lun-

Lunge, som med sin Frue Karen Banner, der var Niels Banner til Asdal, og Johanne Sopis Daatter havde 2 Døttre, 1) Christentze Jens Nielsøn Rotfelds. 2) Anne Hendrik Frijses. Jacob Lunge og Juliane Tottes Søn, Hr. Axel Lunge døde i Krigen, og vides ej Afkom efter ham, ej heller efter Johan Lunge. Den 6te Søn Hr. Jacob Jacobsen Lunge efterlod sig 2 Sønner Anders og Oluf Lunge, og 3 Døttre, 1) Emerentze, Henning Seerlins. 2) Juliana, Herr Niels Grubendals. 3) Sophia Hendrik Trisloss. Den ældste Søn Hr. Anders Jacobsen efterlod sig en Søn Jeppe Lunge, hvis Frue var en Sapi, Moder til 3 Døttre, 1) Maren Bertel Bremses til Snedinge i Laaland. 2) Anna Laurids Graaes til Sølleslev. 3) Sophia, Hr. Christen Urnes, den yngste Broder Oluf Lunge, som levede 1439. og og nevnes i det til Kong Erich gjorde Opsigelse-Brev, hand efterlod sig 2 Sønner, Folmer og Anders Lunge, som begge døde ugift, begravne i Roskilde 1483. samt 1 Daatter Else, gift med Hr. Morten Giersting til Kragerup i Sieland.

Continuation af Hr. Lachmans Emblemata.

No. 25) Micantia ridet vulnera, en Diamant paa en Amboldt under Hammerslaget.

Den Diamant der ej for Amboldt Slag vil springe,
Kand man i Bukke-Blod til Aske Puver bringe,

Med Magt ei tvinges den, af Haardhed som er fuld,
Hands Haardhed blødes let ved det Bloodrøde Guld.

26) Colore non odore, tre Tulipaner,
Den deilig Tulipan kand Øiesiunet fryde,
Men aldrig mindste Lugt den Næsen har at byde,
Med Verdens glimre Gods saa mange prale vil,
De under andre lit deraf at lugte til.

27) Dant tibi cornua fratres, Actæon med et Hiorte-Hoved.

Actæon maatte sig til Hiorte-Horn begvemme,
For hand i Vandet saae Dianam nøgen svemme,
Var nu Diana til, vi Hornet Folk fik fleer,
Med Takker fleere gik, langt fleere end vi seer.

28) Virescit vulnere virtus, et Valdnød-Træe hvoraf endeel Greene afkappes.

Skal Valdnød-Træets Top paa Nødder frugtbar blive,
Da skal man det Confect af Øxehammer give,
Kom derpaa mange ei de haarde Modgangs Stød,
Af deres Frugtbarhed man gandske lidet nød.

29) Cornu petit ille caveto, en bister Øxe, som støder med sine Horn.

Mand kand paa Øxen see og paa hands Brølen høre,
At hand med sine Horn 'et farlig Stød vil giøre,
Men tænk hvor mangt eet Stød af Øxe-Folk vi faaer,
Der aldrig noget Tegn for deres Støden gaaer.

30)

30) Curarum dulce levamen, et Fruentimmer ſpiller paa en Harpe.

Naar Harpe-Spillet vil den ſøde Echo give,
Da kand Melancholie i Sindets Huus ej blive,
Jeg Harpen ej, men dog vil andet ſpille paa,
Saa aldrig Rum hos mig ſkal Grille-Tanker faae.

31) Bibendo alveſcit, Maanen ſom trekker Vand til ſig.

Hver Dag mangfoldig Vand maa Havet Maanen give,
Dog ikkun eengang fuld hver Maaned vil den blive,
Nok Drankeren hver Dag af Vine-Dunſter faaer,
Men hand vel tre gang fuld om Dagen derfor gaaer.

32) Qvid magna cum parva ſatis, et Bord, dekket med mange Retter.

Til Bords de Rige gaaer med mange ødſels Retter
De dog af meget ſig med gandſke lidet metter,
Kand du paa Herre-Slot ej Herre-Taffel naae?
Du dog fornøiet fra dit fattig Bord kand gaae.

33) In ſpem æternæ memoriæ, en opreiſt Pyramide.

Udødeligheds Navn kand denne Støtte give,
For den hvis Navn der maa beſkrevet derpaa blive,
Men før da ſkal mit Navn i ævig Glemme gaae,
Før mig en Støtte ſkal hos Torſitz Ulfelds ſtaae.

34) Copia fœcundus aqvarum, en Pumpe som giver vel Vand af sig.

Vand-Pumpe ipringet kand af Skiolle-Halsen give,
Naar man kun idelig vil Pumpe-Stangen drive,
Den Rige har een Pump, vil hand den lade gaae,
Da blir der aldrig Nød for gylden Vand at faae.

35) Fortunæ laqveos nemo effugit, en Ulf i en Dippe.

Den arme Faare-Tyf maa Gallien bekiæde,
Maa skee hand aldrig stael eet Faare-Laar at æde,
Skuld' alle de der stiel i Ulve-Galle gaae,
Da kom der Gallier for hver Mands Huus at staae.

36) Vinco patiendo, et doven beladt Asen.

Paa dette doven Beest maa Svøbe-Snerten springe,
Om det sin Byrde skal til rette Stæd frembringe,
Vi slegter alle Mand det doven Asen paa,
Foruden Svøbe kand vi aldrig Himlen naae.

Nederlandene.

Udi Utrecht er nylig ved Trykken forfærdiget: De inceſſu Dei in Sanctuario, ex Pſalmo LXVIII. cum præfatione Frid. Adolph. Lampe, Sacræ Theol. Profeſſoris, in 8vo.

Jo. Eberh. Rou, in Academia Naſſaviana Profeſſoris, Diatribe de Synagoga magna, in 8.

Cam-

Campegii Vitringæ de Theologia symbolica liber posthumus, in 8vo.

Jo. Arntzenii, Rectoris & Professoris Neomagensis, Dissertationes binæ, qvarum prior agit de colore & tinctura comarum, & posterior de civitate Romana Apostoli Pauli.

Frankerig.

Continuation af Mr. Labatt Relation de l'Afrique Occidente.

Udi den 5te Deel sees en Beretning om Mr. Brues Reise til Cachaux over Land, og om de differente Sorter af Frugt, samt en Beskrivelse over Eylandene Bissaux, Boulam og Bissagots, tillige med den Handel som derpaa kand drives; de Vanskeligheder som giordes Mr. Brue af de Portugisers Gouverneur over Castellet paa Bissaux, Capitain Morou; Negociationen ved det Portugisiske Hof, i Henseende til Handelen paa Bissaux; Beskrivelse over den Rivier Calamanza, og andre Rivierer fra Bissaux indtil Serrelione, som det Compagniet paa den syderlige Side tilstandene Grændse. Skiel; Beskrivelse over den foregivne Hav-Hest; Mr. Brues første Retour til Frankerige; hans Ophold paa Den Acores; den Tilstand af de Vahre som findes paa de Efforesiske Oer; Compagniets Etablissement paa Bintau; adskillige particuliere Remarquer, saavel som de af Mr. Brue ere giorte over Kongeriget Portugal, og concernerer Jurisdictionerne og Raadet i Portugal, frugtbare Træer der i Landet, Blomster

og Planter af diverse Sorter; og for at give Læseren en udførlig Idée om denne Bog, vil mand allene anføre een eller anden Articul, nemlig om den saa kaldede Arabiske Gummi, og nogle Remarqver om Maurerne og adskillige Dyr. Gummi, som bringes til Europa ved det Franske Compagnie, eller Bieloperne, kaldet Senegalisk Gummi, eller meere almindelig Arabisk Gummi. Fra Arabien kom ald den Gummi som brugtes i Europa, førend de Franske nedlod sig ved Niger-Floden eller Senegal. Siden de Franske begyndte denne Handel, er Prisen paa Gummi meget falden, saa at de der soldte den Arabiske Gummi, efterlod saadan Handel, saa at mand ikkun seer i Frankerige en liden Deel deraf, som de af Provence lader komme fra Levante, hvilke de sælge meget dyre, og foregive at være bedre end den anden, men vores Author prætenderer, at de i Boniteten differere saa lidet fra hinanden, at den bestaaer i Kiøbmændenes Gierighed, som vel og iblant udsøger de største, reneste og haardeste Stykker, hvilke de udgive for den Arabiske. Hand har ved denne Gummi en egen Observation, nemlig at Mengde Negrer, som boe ved Floden Niger, dermed føde sig, saavel som og Maurerne, der bære den til Eschelles, hvilke ei spise andet end den omtalte Gummi. Vel skulde mange falde paa de Tanker, at Negrene kuns bruge denne Føde i Mangel af anden, men Author siger, at de æde den gierne, og tygge den som Sukker; Nogle bløder den lidt i Vand, og sluger den saaledes ned. Hand beretter, at den

Orni

Orm-agtige Gummi ei er andet end en Gummi, der ved det den er nedfalden af Træet, har snoet sig, og antaget denne Figur, og siger, at intet andet udfordres til en god Gummi, end at den skal være vel tør, reen og klar. Hand beskriver dernæst Træet paa hvilket saavel i Africa som Arabien Gummen voxer. Dernæst remarqverer hand, at imellem den Nordre Side af Floden Niger og Fortet Arguin findes der 3 Skove, som bestaae af lutter Gummi-Træer, den første kaldes Sahel, den anden, som er den considerableste, Liebor, og den 3die Asatak; disse 3 Skove ligge næsten lige langt fra en Arm af Rivieren Senegal, kaldet Orken, som er ikkuns 30 Mile fra Fort Louis. Mand samler 2 gange om Aaret Gummi, den ene gang in Decembri, og den anden i Martii-Maaned. Trende Horder af Maurerne eller Araber opsamle denne Gummi. De af dem som kaldes Maurer, i Henseende til deres Boelig, og Araber, i Henseende til deres Opindelse, erkiende alle Kongen af Marocco, men de give ham ingen Skat, ei heller kalde de ham Konge. Autor beskriver os vidtløftig disse Maurers Sæder og Skikke, deres Chamæler og Sal Armoniacum, men det meste deraf ere forhen bekiendte Ting, og indeholder det Capitel, hvori det sidste tracteres, langt andre Ting end enten Chamælerne eller det omtalte Salt. Hand taler deri om de Faar som findes omkring den Franske Colonie ved Fort Louis og der i Egnen. Disse Faar ere at faae for saa let en Priis, at et Faar ei koster meer end 20 Skilling. Der ere 2 slags, deraf det ene med Uld

som andre Faar, men saa lange og vægtige Rumper, at de ei kand taale at bære dem, saa at Hyrdene binde derunder smaa Ruller/ som ere fast giorte ved Strikker om Halsen paa Faarene. Om disse Faar har Plinius i sin Tid og giort Erindring. Det andet slags har Haar som Geeder, og gemeenligen 6 Horn i Panden. Author beskriver os dernæst deres vilde Kiver, deres Leyemaade, Religion, Giftermaale, Begravelse-Ceremonier, og deres Maade til at føre Krig paa, de bruger aldrig enten Flinter eller Pistoler, langt mindre Canoner, de holde slige Vaaben at være uværdige til at bæres af tapre Folk. Er det ikke et Forræderie, siger de, at ihielslaae et Menniske, uden at nærme sig ham, og saa vitt fra, at mand neppe kand kiende ham. De stride mestendeels til Hest, de have meget korte Stiebøyle, og sidde derfor anderledes til Hest end andre Folk, hvilket de holde for at være meere mageligt, efterdi de kand desto bedre reise sig overend paa Hesten / og hugge om sig med større Kræfter. Derhos ere de saa snedige, at de aldrig tage Deel udi de Kriger, som Europæerne føre med hinanden, holdende for at det er deres Fordeel at have ikkuns en Europæisk Nation til at handle med Dette Principium siger vores Author at være Aarsag til hvorfore Maurerne ved Arguin og Portendik favorisierte Hollænderne imod de Franske, da de havde bemestret sig Arguin, og de Franske imod Hollænderne, da de sidste havde mist samme Festning. Vare Araberne bedre Jægere end de ere, beretter Author os at vi

af dem fik fleere Struds-Feire end som ellers falder, efterdi Struds-Fuglene der ere meget gemeene, som de og findes Flokke-viis i de Ørkener som ere Østen for Cap blanc Golferne af Arguin og Portendic, og langs med Rivieren Saint Jean. Dette er den største Fugl som vi vide at sige, de største som findes i Africa, Arabien, og andensteds ere fra 6 til 8 Fod høie, naar mand maaler fra Foden op til Hovedet, den lange Hals iberegnet, men Kroppen i Proportion til Høiden er ikkuns liden, skiøndt de have en stor breed Ryg. Den eniste Fordeel de have af deres Høide, er at de kand see langt fra, deres Hoveder ere meget smaae, og hart ad ingen Hierne i dem, det er ikkuns bedekket med lidet kort stakket Haar. Monne Naturen som proportionerer alting med saa stor Forstand og saa forunderlig en Oeconomie ikke haver holdt for at det var ufornøden at bedekke med mange Feire et Hoved, som ej har at frygte stort for Solens Varme, da det ej har nogen Hierne som det kand løbe Fare for at miste? eller monne denne Mangel for Feire paa Hovedet, være Aarsag udi at Hiernen er udtørret, og dette Creatur uden Begreb og Eftertanke? Er det saa! har de vel en stor Deel af det Menniskelige Kiøn at frygte for at de snart vil komme til at feile for Hierne, efterdi det nu er Moden at gaae med aaben Hoved og bravere Solens Heede, uden at præcavere sig ved andet end nogle med Meel tildekkede Haar. Lyksalige ere vi! at Solen ej er her saa brendende som i Africa, thi ellers maatte vi

snart

snart faae Struds-Hoveder at see paa mange af begge slags Kiønnene. Derneſt har Strudſen ovale aabne Øine med lange Øine-Haar, og kand bevæge det øverſte Øielaag, saa at de har et got og viſt Syn, Nebbet er kort, spitz og haard, Tungen liden og ujevn, Halſen som er meget lang, tildekket med smaae Fejr, eller tykke korte Haar, som ere bløde og hvide som en Sølv. De have smaae og svage Vinger, saa at de ej kand flye, derimod hielpes de af dem meget til at kunde løbe gevindig, naar de har Vinden bag paa Ryggen, Fejrene paa dem ere bløde, uldagtig og krusede, de paa Hannerne ere mere hvide end paa Hunnerne, hvis Feire ere gemeenligen graaagtige eller brune, falde og stundom ud paa sorte, Feirene paa Ryggene, skiøndt det er af samme slags som paa Vingerne, ere meere korte, og kortere paa Hannerne end Hunnerne.

Italien.

Udi Meyland ere i afvigte Aar udgivne Josephi Mariæ Stampæ, Cler. Reg. Somaſch. Epigrammata ſacra heroica, ethica, miſcellanea, in VII. Centurias diſtributa, atque opportunis adnotationibus illuſtrata, nec non Illuſtriſſ. Syndicis & Conſiliariis Foſſani in Subalpinis dicata. Denne pregtige Edition udgior 224. Sider in 8vo. De to første 100 Epigrammata ere laante af den Geiſtlige og Verdſlige Hiſtorie, det beſtaar af Moralſke, og det 4de af Satyriſke og andre Materier. Anmerkninger forklare de dun-

dunkle Stæder, og indeholder megen Lærdom.

Udi Benevento er trykt 1727 in 8vo: Enchirichion Græcorum, qvod de illorum dogmatibus & ritibus Romanorum Pontificum decreta, post schismatis Epocham edita, nunc primum in unum collecta, complectitur; ad Benedictum XIII, P. O. M. Samme Verk er udgivet af Angelus Maria Qvirini, som ledsagede Paven paa sin Reise derhen. Author har til dette Skrift deraf taget Anledning, at Indbyggerne paa Øen Corfu leve under hinanden forblandede, snart den Grækiske, snart den Latinske Kirkes Tilhængere, saa at Geistligheden der nødvendig behøver at vide hvad Paven egentlig har at udsette paa den Grækiske Kirke. Sligt er at læse udaf een af Authoris Skrivelser til Paven, dat. 3 Jan. 1725, som findes foran i dette Verk, da hand giver ham Underretning om sit paa samme Øe hafte Stifts Tilstand, og hvorledes hand sig derved hidtil havde opført, samt udbeder sig hans Raad i visse Ting. Ved dette Brev ere anførte 2 Besvaringer, et fra Paven, det andet fra Cardinal Origo, i Congregationis Concilii Navn, hvis Præfectus hand er. Derpaa følger een af Pauli V. Buller til Metropolitanum, Biskoperne og Folket af den Rußiske Nation, som da var overgaaet til den Romerske Kirke, hvori gives Decreta over de i dette Verk afhandlede Spørsmaale.

Rußland.

Udi Siberien har mand nu begyndt at væve det

blant de gamle Romere bekiendte Asbet-Læret, og har mand deraf sendt en Prove til Academiet for Videnskaberne udi Petersborg. Materien dertil, nemlig Asbet-Steenen, er funden i de nylig optagne Kaaber- og Jern-Verker i de Wercho-turkiske og Tobolskiske Districter. Dette Læret var hos de Romere holdt i stor Værdighed, og kunde udholde i Ilden, saa at det derved blev renset som andet Linned ved Tvætten. Denne Steen føres fra Indien, Arabien og Cypern, den er dannet som Haar, og udfalder somme Tider hvid, andre Tider Aske-graa, iblant guul, rød og Jern farve. Hvad dens udvortes Flade angaaer, da spinnes den vel tør, og lader sig deele i visse Traader, men har dog i Midten en Fugtighed, som er limagtig, og som en Olie, der ei kand tvinges af nogen Ild; Traaderne kand spinnes og væves som ordinaire Hør. Mand gier og deraf et slags Papir, som ofte lader sig fuldskrive, og siden, saa ofte mand kaster det udi Ilden igien, lader reense af det Paaskrevne. Samme bliver bereed paa den Maade: Mand støder en temmelig Mengde Asbets i sønder i en Morter, saalænge, indtil et andet deraf sees end lit Flokket ulden Tøig, naar det er skeedt, skal mand tage et Sold, som er giort af Kaaber- eller Jern Traad, saaledes, at Traaderne staae tet sammen, saaledes som er at see paa de gemeene Papir-Former, siden skal mand, efter at have omrørt dette uldene Tøig vel i Vandet, og derpaa øst det udi en Sie, bringe samme Materie i en Papir-Form, dog maa mand dermed

ge-

gesvindig omgaae, thi ellers maatte denne Materie, som er mineralisk, lettelig synke til Bunds.

Endelig har mand i Rußland bragt det saa vidt at en bestandig Caravana fra Moscau afgaar til China, til hvilken Ende en General Casla er opsrettet, hvoraf Omkostningerne tages, Czaren lader samme Caravana escortere med 100 Mand til Fods og 50 Tartarer til Hest paa sin egen Bekostning lige indtil Muren, og nyder 6 pro Cento, af alle tilbage bringende Vare, men af de som forsendes til Archangel svares 8 pro Cento. Veien hvorigiennem Caravanen passerer til China er fra Tobolskoy i Syberien til Selginski, da mand tilforn har maatt tage en Omvej igiennem Byen Nartschindsky. I Stæden for dette Selginski, som ligger ved Floden Selanga, paa et nedrig Sted, og derfor iblandt tager Skade af Flodens Overswommelse, har mand paa et Stæd som den Russiske Geheime-Raad Grev Sava Wladislaer Raguſinski, paa sin Hiemreise fra China har udseet, og derfra ligger noget meere end en halv Miil, besluttet at bygge en nye Festning og Bye, som skal hede nye Selginsky, hvor den rette Stapel til Handelen imellem Rußland og China skal være, og Indbyggerne fra det gamle Selginski derhen forflyttes, da dette Sted skal ligge meget fordeelhaftig, er vidtloftig, og som en halv Insul omgivet af denne Flod, saa at man ikkuns paa et sted til Lands kand komme dertil, hvor Festningen og Castellet skal anlegges. I samme Bye vilde mand regulere Gaderne saaledes, at de i det mindste

ste skulde være 10 Favne brede, paa det at en uformodentlig Ildebrand skulde giøre des mindre Skade. Til denne Bye kand Reisen fra Tobolski næsten overalt skee til Vands, undtagen at mand imellem Obi og Jenisey Strømmen har at passere paa et Sted til Lands 10 a 12 Mile, nemlig ved Makovsky Perevolok. Fra Tobolsky reiser mand langs ned med Irtis Strømmen, indtil den samler sig med Obi Floden, paa denne seiler mand siden, og kommer igiennem Floden Sergu til Makovsky Perevolok. Naar mand har passeret der igiennem, kand mand fare igiennem Jenisey ind i Floden Lingar, derfra i Seebaikel, og endelig i Selenga Floden til Selginsky, siden maa Reisen til China fortsettes til Lands. Vel er Vejen nærmere over Land til Selginski igiennem Stæderne Barabu og Tomsk, men Caravanerne og Kiøbmændene holde den ei saa beleilig eller sikker.

Nye Bøger.

Kurtze Historie der vormahligen und gegenwärtigen Gelehrheit der Hessen, von unpartheyischer Feder entworffen Trimestre III. & VI. 8vo.

Georg Franc de Frankenau Flora Francica rediviva oder Kräuter-Lexicon, in 8vo, Leipzig

Das jetztherrschende Europa, oder allerneueste Genealogie derer zu Anfang des 1728sten Jahres regierenden Käyser, Könige, Chur- und Fürsten, auch Reichs-Grafen und anderer Gräflichen Häuser, ibid.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 39.

Dend 23 Septemb. 1728.

Dannemark.

Lykke.

Skioldet deeles udi 4 lige Deele den første og 4de hvid, og derudi et sort Mollehiul, den anden og 3die rød, og derudi en hvid Bielke. Paa Hielmen 2 røde Vesselhorn med en hvid Bielke paa hver, og imellem Hornene et sort Mollehiul. 1318. var Johan Lykke udi det Fordrag imellem Kong Erich Mendved og Hertug Erich af Slesvig, 1328 har Hr. Peder Lykke med fleere skrevet til Kong Christopher Erichsøn at fordre ham herind i Riget der hand var uddraget. 1327 blev Pe-

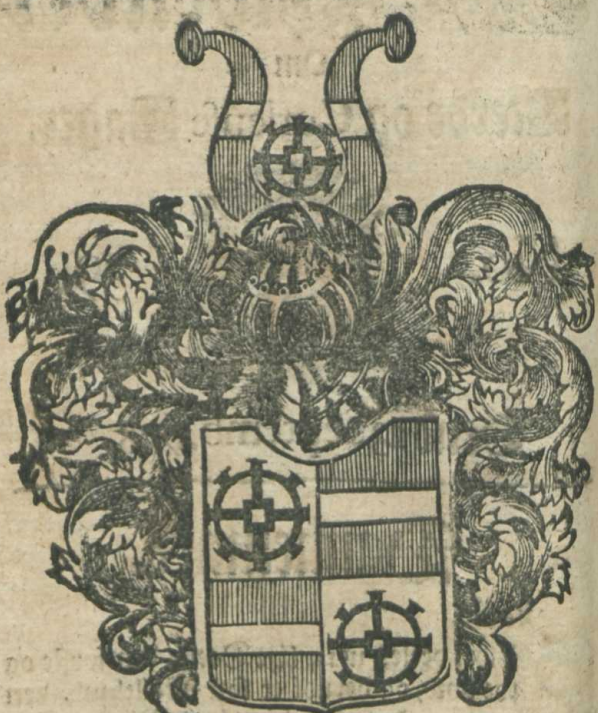

der Johanſon Biſkop i Lund, ſom døde 1355. 1375 levede Hr. Hans Lokke, Ridder, ſom døde i Salling. 1377 i Kong Olufs Tid, nævnes Hr. Iver og Niels Lokke. 1388 var Hr. Iver Lokke til Egholm i Vendſyſſel Dronning Margretes Feldtherre i det ſtore Slag imod Kong Albret, hvor i Kongen blev fangen, Hr. Iver Lokke ſiden

siden Egholm til Dronningen. 1411 var Jesse Lokke i Forhandlingen, da Kong Albret blev løsgiven. 1418 blev Peder Lokke, da værende Biskop i Ribe, Erkebiskop i Lund, hand døde 1439. 1421 vandt Peder Lokke af Holsteen til Jyllands Landsting for Kong Erich, at Slesvig af Arildstid altid har ligget under den Danske Crone. 1513 levede Jochum Lokke. 1520 sluttede Jacob og Peder Lokke at tilskrive Kong Christian 2. Opsigelse-Brev. 1528 forsendtes Hr. Niels Lokke af Kong Friderich 1. til Trundhiem, for at handle med de Norske om at samtykke hans Val. I Skipper Clemens Oplob havde Hr. Peder Lokke Aalborg i Forlening, som hand maatte opgive, og blev siden afslagt med Nyborg Lehn. 1536 lod Biskop Oluf i Norge røge Hr. Niels Lokke thiel, Den første mand veed at regne Slegten fra, ere de tvende Brødre Iver og Peder Lokke, som vare Laurits Muuses til Steenhalt Døttre Børn, Iver Lokke efterlod sig ikke Børn, Peder Lokke havde først Kirsten Christens Daatter Skram af Urup til ægte, med hende havde hand ey Børn, siden fik hand Anne Rosenkrantz, som fødde ham 3 Sønner, Christopher, Hans og Niels Lokke, Hr. Christopher Lokkes Frue var Margrete Høg, Boe Høgs og Kirstine Rekkenbergs Daatter, Moder til 2 Døttre, 1 Johanne Lokke til Stadsgaard, 2 Anne Mandrup Hølkes til Baredskov. Den anden Broder Hans Lokke til Gavnøe og Essier i Sallinge, havde med sin Frue Ellen Jens Daatter Munch 1

Daatter, Karen Michel Brochenhuses, og 3 Sønner Peder, Hans og Erich Lokke.

Continuation af Hr. Lachmans Emblemata.

37) Captiva captivat. Hony soit qvi mal y pense, et nøgen Fruentimmer i et Fiskergarn, hvorom staaer en Munk, en Officier og en gammel Krøbling.

Af saadan rare Fisk Soldaten ønsker mange,
I Cloestret Munken og dem gierne vilde fange.
Men Krøblen beeder dem at lade fisken gaae,
For saadan Fiske skyld maa hand paa Krykker gaae.

38) Dulcescit amarum en Gied som gnaver Barcken af et Pile-Træ.

Den stramme Giedde-Tand af Piilen Barcken tager,
Den leckerste Ragout ham aldrig bedre smager,
Een bitter Piile-Saft vi mettis ofte med,
Den gaar ved Daglig smag som Honningkage ned.

39) Ante ferit qvam micat. En Canon paa et Baterie som løsnes

Den Dræbekugle alt har Stædet kunde ramme,
For Stockets huule hals lar kiænde Lynilds Flamme.
Af andre Kugler vi saa ofte skade faar,
Naar Varsel allerforst bag efter for dem gaar.

40) Miseria aliorum magnus. En Ørn som æder Adskillige smaa Fugle.

Derfor maae Ørnen vel saa feed og mægtig være,
Hand faar dog vel saa iit smaafugle at fortære.

Der

Der findes mangen Rig som Ørnen nock saa feed,
De Fattig mæsker ham med deris Blood og Sveed.

41) Pares cum Paribus. En Krage siddendes paa en Soe.

Den parfumeret Soe med Solens Desmer Piller,
Til Kragens Ride-Hest sig meget villig stiller.
Er Du af Krage-Art, da søg Dig saadan Hest,
Du sort, din Hest er smurt, I accorderer best.

42) Pocula amacitias faciunt. Tvende som love hinanden Venskab ved et Glaß Viin.

Den søde Drue-Saft saa længe disse ynder,
Til Dricke Venskab de paa dutte Viis begynder;
Pocalen aldrig gav mig Ven af glasse-art,
Thi glasse-Venskab gaaer som Glas i stycker snart,

43) Si non vis lædi, noli tangere. En som slaar en Kiep op i en Abild og maa taale at mængde Æble slaae ham i Ryggen.

Med Kieppen denne ned af Træet Æble jager,
Men over Æble-Dunck sin arme Ryg beklager.
Kand jeg det gode faae, da var jeg vist een gieck,
Om jeg vild' græde for eet lidet sagte smeck.

44) Biceps turpe pecus. En Mands Person paa den ene og Fruentimmer paa den anden side.

Tvetullen sigis om er baade Mand og Qvinde,
Tvetullens mærcke er dog ikke her at finde.
Det kand dog saa gaae hen: halv Qvinde og halv Mand,
Halv Qvinde og halv Diefl man tier finde kand.

45) Qvi timetur timet. En slaaer paa Tromme og jager der ved bort adskillig graadige Dyr.
Naar mand kun med eet slag den Buldre-Tromme rører
Da flyer de graadig Dyr / og Bangheds Støvle smører.
Hvem der giør Ondt hand har eet altid bange Sind,
Og mindre frygter for end slag paa Tromme-Skind.

46) Qvietum nemo lacesset. En lille Hane der udesker en Kalkonsk Hane.
For lilde Hanen maa den stoore Fred ey nyde,
Den liden tør ham ud til Hanekampen byde.
Der var vel ogsaa fleer der elsket Rolighed,
Om de for Hane-Kloe kun maatte have Fred.

47) Di nos qvasi Pilus. To Leege i Skakspil sammen.
Det klygtig Skacke-Spil kand mange artig spille,
Hin anden med eet Spil eet heelt Aar kand de drille.
Men aldrig Mester har i Skakspil Lycken hat/
Hun i een Time giør os femten gang Skackmat.

48) Aliorum exspectat judicia. En skrivertavle ophengt paa en Veg.
Min Pen vil hvessis lit før den kand meere skrive
En skrivertaule skal saa længe opsat blive;
Skriv derpaa hvem der vil, hvad hver i Tanker har,
Skriv at ey sigis skal: Du skrev vel som een Nar

Til.

Til Trykken er forfærdiget som med første kommer fra Pressen, kort Beskrivelse over den uformodentlige Ildebrand, som nestafvigte 19 Julii 1728. lagde Leirskov Præstegaard gandske i Aske, udgived af Albert Thura Sogne-Præst til Leierskov og Jordrup Meenigheder i Riber-Stift. Det er beklageligt at saa god en Poet skulde afstegne os i sin egen Ulykkaligbed hvor Hiertetrængde paa vores Moders Maal en saa bedrovelig Tilfælde kand beskrives. Og for at convincere Læseren derom medeeles Begyndelsen af samme.

Bevaagne Læser, kom; Og lad dig gaa til Hierte
Den Angist, Bitterhed, Bekymring Vee og Smerte,
Som jeg for nogen Tiid i Sind og Legem fandt,
Da Gaard og Ejendom i Ild og Røg forsvandt.
Min svage Digter-Pen ei mægter her at tegne,
Hvad den at sige har til Dig paa mine vegne.
Dog skal dend pensle af et rædsomt Skilderi,
Hvoraf kand sees, hvad Nød jeg var bestæd udi.
En Dag om Morgenen var jeg mit Huuses Herre,
Men inden Aftens Tiid jeg Huusvild blev, desverre!
Og motte flygte bort fra Ilden, som var tændt,
Og hafde rundt omkring mit heele Huus bespændt.
Men hvorfra kom dend Ild? kom den fra Brygger-Grue?
Fra heeded Bager-Ovn? Fra Huusets Kaage-Stue?
Nej Mænd; Dend Ildebrand kom ej af noget sligt,
Men hør hvad følger her, som er bedroveligt.

Min egen Karl skiød Ild i Gaarden mod sin ville,
Da hand en Due saae paa Huusets Tag at spille,
Hand vilde unde Mig en liden Middags-steeg,
Men vee! Dend Due-Steeg for mig blev ingen leeg.
Dend Due hafde haft tillige med sin Mage,
Paa Lade-Huusets Tag sit Sæde nogle Dage;
Hand ofte var til finds at skyde Duen need;
Hans Forsæt ofte dog blev giort til Daarlighed.
Hand hafde mangen gangt lagt Flinten for sit Øje,
Og efter Duens Bryst vel sigted grandt og nøje;
Men Hanen var ham falsk, og Bøssen aldt sloog klick,
Saa kunsten var omsunst, og hand ej Duen fik.
Men nu gik Flinten af, for mig til liden glæde,
Og om en føje tiid kom mange til at græde,
Dog tænktes lidet paa, at det forvorpne skud
Fra Huus og Gaard og Grund mig skulde jaged ud.
Jeg sad imidlertid paa mit Studere-Kammer,
Og tænkte allermindst paa nogen Nood og Jammer;
Jeg lukte Vindvet op, saa snart som Karlen skiød,
Og vilde spurt ham ad, om Duen nu var Dood?
Men Duen, saae jeg nok, var gandske uden skade,
Og flej i Lusten op fra Præstegaardens Lade:
Min Karl sig vender om, og efter fangsten seer,
Men Duen flov sin Vej, og kom der aldrig meer.
Saa blev jeg siddende paa Kamret uden fare,
Og vel en Times Tiid tog mine Sager vare;

Den

Den Karl, der hafde skudt, gik strax paa Engen ud,
Og tænkte ikke meer paa Bosse, Havl og Kruud,
Hand der med sine Folk var ude, Hø at giøre;
Og noget vilde hand deraf til Gaarden føre:
De andre Huusets Folk var henne ved en Aa,
Og lod lidt Lintøj der et Twæt og Soolskin faae.
Men ræt som Titan var i fulde Glands at skue,
Og viiste Middagstiid paa Himlens hvalte bue;
Og Stuens Sejer-Verk med Tolv-slag slog til lyyd,
Ah vee! Da kom der skaar i ald vor Lyst og fryyd!
Jeg gik i Huuset need og hafde da i sinde
At see mig lidet om, nu ude og nu inde;
Og som jeg giorde før, naar Tiden faldt mig lang,
Opmuntre Sindet lidt ved en Spadsere-Gang.
Men min Spadsere-Gang paa dende Tiid blev stækked,
Thi Madden færdig var, og Boordet stood nu dækked;
Jeg derfor vilde kun i Gaarden lidt gaa ud,
Til mand paa Maaltids tiid mig vilde skikke bud:
Dog jeg fik ingen Mad. Nep kom jeg af min Stue,
Før jeg et grusomt Syyn i Gaarden fik at skue;
Af Lade Huusets Tag hin tykke Røvg stood op,
Der joog en frygt og skræk i ald min heele krop.
Min Hustru inden før toog Huusets Syssler vare,
Men jeg, hvis Øye saae en uforvented fare,
Jeg vidste ikke selv i disse haarde Kor
Saa sørgeligt et Nyt at bringe Hende før.
Hun højtrugtsommelig var just paa disse tide,
Og burde derfor sligt saa pludselig ej vide,

At der ej skulde og, ved snar Forskrækkelse,
(Som ofte før er hørt) en større Skade skee.
Men lang Betænkning var i dende post til skade,
Da Rogen aldt var seet opstige fra min lade;
Jeg gik i Huuset ind, og Hende lood forstaa,
(Dog paa en god Maneer) hvad jeg i Gaarden saae.
At løbe ud igien jeg ikke da forglemte,
(Men Gud alleene veed, hvad Sorg mit Hierte klemte)
Min næste Nabos Gaard jeg søgte ind udi,
At raabe nogle an, som kunde staa os bi.
Men ah! bedroveligt! Thi Piger, Karle, Dræng
Gik just paa dende Tiid ved Folkes Høpaa Enge,
Af Præstegaardens Folk kun Ammen hiemme var,
Som vores unge Søn paa sine Arme bar.
To Karle fik jeg fat, som hos min Nabo tiente;
Saa snart de raabtes an, de meere fløj, end rendte;
De klavrede og kom paa Tagget veje-kort,
Og meente, dende Roog blev læt at drive bort.
Men i et Øieblik fik Ilden Luft, og rendte
Det gandske Tag omkring og Huuset plat bespendte
Hin fæle Roog og Damp fra heele længden stood,
Det jeg betragtede med vel et bange mood.
Ah! Stuehuuset er (blev raabt) i største Fare!
Hvo findes / som er tro og som kand noget spare
Af et og andet Got / som Huusets Ejer-Mand
(Det hver vel tænke maa) umuligt misse kand?

Nu var dend høye Tid. Mand burde ej at sove,
Og lade aldt sit Gods i Huuset staa i vove;
En kom og toog en stool, en anden tog et Boord,
Som blev slængt ud i Hast paa Havepladtens Jord.
Jeg paa mit Kammer gik, fik fat paa nogle Skrifter,
Jeg hasde skreved selv om Danske Mænds bedrifter
Min Bibel laa derhos; Jeg med geswindighed
Toog dette i min Haand, og gik fra Kamret need.
Saa løb jeg til et Skab, hvor mine Klæder hængte,
Dem toog jeg ud deraf, og Een paa Armen slængte,
Ved hvem dend Byyrde strax blev ud i Haven bragt,
(Dog brændte noget op udaf min Præste-Dragt.)
Men jeg kom op igien og med et ynksomt Øje
Til sidste Affkeed saae paa mine Bøgger noje:
Jeg tænkte, Herre Gud! skal dog ved Ildebrand
Aldt dette tæres op? Da vee mig Arme Mand!
Thi nu var Luen tændt i alde Gaardens Huuse,
Mand hørte over aldt hin fæle Ild at bruse;
Lidt Bøgger toog mand ud; men dend, som dennem bar,
Forstood sig ikke paa, hvad mine Bøgger var:
En Tomus redded blev, en anden Tomus brændte,
Som for hinanden sor sin Ven og Nabo kiendte.
Jeg selv ey mægtede, (endskiendt jeg saae derpaa)
At redde mindste Bog af alde dem, jeg saae.

Slut.

Sluttelig trøster den gode Mand sig selv saaledes ved enden af denne Beretning.

Far vel da/ kiære Huus! Far vel Studere-Stue!
Far vel min Ejendom! som grusom Ild og Lue!
(Thi Himlen vilde det) for mig har tæred hen!
Dend Riige gode GUD kand give nok igien.

Men maatte aldting dog saa snart for Ilden bukke?
Var her da intet Vand, som kunde Ilden slukke?
Her fandtes jo en Brynd; Der var jo Vand at faae?
Hvi toog Mand da ej Vand med Spand og sloog derpaa?
Jo Mænd; her var vel Vand, men ikkun faa tilstæde,
Som kunde mig med Hielp i dende skynding glæde;
Mand toog og Vand deraf; Men Ilden blev saa stærk,
At Brynden og blev brændt med Sidens Tømmerverk.
Tilmed var Storm og Blæst paa samme Dag til reede,
Og pustede med Magt ad dende Brand og heede,
Ja i et halvt qvarteer blev Vinden oste vendt,
Og fik hin fæle Ild i alde Længder tændt.
Saa var det giort med hast. Thi saa tilstæde vare,
Som skulde hielpe til i dende Nood og fare,

Her

Her sattedes og Vand. Hvo kand da undre paa,
At paa en times tiid min Gaard i Aske laa?
Jeg saae og merkte da, GUD eene vilde raade;
Hand satte prøve selv paa mig ved Ildens vaade,
Hand toog ved Lue bort min Gaard og Ejendom,
Jeg kysser paa Hans Haand, og takker for hans Dom.

Saa har min svage Pen, saaledes som dend kunde,
Sit fæle Skilderi afpensled nogenlunde;

Gak/ Læser/ gak og sig/ du saae det Skilderi/
Og bed/ vor HErre Dig fra slig en Nood vil fri.

Frankerig.

Continuation af P. Labats voyage.

Author beretter dernæst, at den Sagn om at en Struds kand fordøye Jern og andre Metaller, er gandske urigtig. Hand underviser dernæst sin Læsere hvorledes hand ey kand blive bedragen i at tilhandle sig Strudsfejre, som bestaar deri, at Araberne indvikler disse Fejre iblant hinanden i smaae Bundter, og disse indpakkede Sager skal mand ey kiøbe, med mindre der i det mindste findes i hver Pakke 2 hvide Fejre uden Blod, det er at sige, den som enten ikke ere selv affaldne eller plukkede af Strudsen enten medens den lever eller strax efter den er dræbt, thi i sidste Tilfælde kommer af Fæderposen naar derpaa trekkes, en blodagtig Saft, derimod er den tør og lettelig gaae Orm udi naar den er seldet. Den Articul som findes i dette Skrift om

Læ-

Løver, er meget curieux, udi den Beretning hand giver os om Løven er anført, at Tungen paa en Løve er fuld overstroet med Spitser haarde som Horn, saa at det er farlig at slikkes af en Løve, thi da Løven derved faaer Smag paa dens Blod som den slikker, exciteres den til, midt under ald sin caresse, at bide den hand slikker, men det er dog sielden at en Løve er saa falsk, thi naar den hverken er torstig eller sulten, er det rart at den gior noget Menniske ont; Og anforer hand 2 særdeles Historier om dette Dyrs Generositet, den første er om en Jacobiner Munk fra Marseille, Joseph Columber, der da hand var bleven Slave hos Kongen af Marocco, søgte at frelse sig med Flugten fra sit Slaverie med een af sine Camerater, og til den Ende toge Vejen til Rache, som horte Portugieserne til. For ey at blive indhentede, marskerede de om Natten og hvilede om Dagen i Skovene eller Sanden hvor de best kunde skiule sig, dog led de meget ont Undervejs formedelst Mangel af Vand; tvende Dage havde de ey faaet noget at drikke, og da de paa den 3die Nat uformodentlig komme til et Vand, fandt de en Løve derved staaende. Noden giorde dem dristige, de begyndte at give Løven gode Ord og at tilbetle sig Frihed til at tage noget af dets Vand, Løven syntes at vinkes over dem, og at rores ved deres Klynken, saa at den gik lit tilbage at de havde frie Adgang til Vandet, da den ene medens den anden drak og fyldte sin Legle, holdt ved at tale til Løven, og da de havde faaet hvad de vilde, takkede de Løven og gik deres Vej. Den anden Historie hand anforer er denne, at en Løve hav-

havde engang et Barn i sine Klver og vilde æde det op, men da de omstaaende med grædende Taare bad ham skaane Barnet, lod den Barnet fare, og gjorde det ey ont. Her har Cartesianerne noget at kunne raisonere over, og at explicere hvorledes den Loveske Machine, som alle Tider er disponeret til at bide og opsluge hvad den forekommer, haver kundet i et Øieblik forandre sin Direction, uden at nogen udvortes Virkning derpaa har lagt Haanden.

Tydskland.

Udi Wittenberg er udkommen Joh. Zachariæ Hilligeri, D. Pastoris & Superint. Seidenis, Rhetorica Ecclesiastica, ex veterum & recentiorum Homiletarum monumentis studiose conqvisita, brevibus thesibus, perspicuis cathesibus, exemplis largissimis & tota elaborata concione instructa, olim in usum Auditorum conscripta, nunc bono S. Ministerii Candidatorum publici juris facta, cum gemino indice. 1728. 8. Author har og færdig liggende til Trykken en Commentarius Analytico Exegetico-Porismaticus over Esthers Bog, som bliver 3 Alphabeter stærk.

Udi Ratzeborg er udkommen den 2den Tomus af det saa kaldede Svenske Bibliotheck, den 3die Tomus som er under Trykken, skal indeholde 1. Dissertatio Juris publ. de Episcopis regni Svionici Romano-Catholicis. 2. Genealogia Absolonis Archiepiscopi Lundensis. 3. Tabula Cistercienſium Sorana. 4. Anacephalæos seu Catalogus Præsulum & Pontificum Lundensium in Scania cujusdam Anonymi. 5. Oratio Gene-

rosiff. Rosen Adleri habita in Actu promotionis 36 Virorum Juvenum. 6. Ejusdem Carmen dicatum auspiciis novi Regni &c. 7. Lit. Communitatis de Satagundia de limitibus inter Diœcesin Upsalensem & Aboensem. 8. Verelii Dissertatio de Hierarchia 9 Acta publica Regni Sveciæ de Anno 1727. 10. Isthemii Observat. ad Chron. Rhytmicum Olai Sti. 11. Singularia om nogle Bøger. 12. Nova literaria, og findes derved nogle og 40 Adelige Vaaben, deels af Geistlige, deels af Verdslige Personer.

Sverrig.

Udi Stokholm er nylig trykt en aabned Samvittigheds Bog. angaaende det Spørsmaal, om fornemme Stands Personer af den Evangeliske Religion uden i Nødsfald med uforkrænkt Samvittighed kunde for sig alleene paa en egen Tid annamme HErrens Nadvere, til en rigtig Prøvning fremlagd 1725 af Mag. Gotfrid Balzar Goscharif, og nu forsvenskет.

Nye Bøger.

Marc. Aurel. Antoninus erbauliche Betrachtung über sich selbst, aus dem Griechischen übersetzet, und nebst kurtzen Anmerkungen, auch mit seinem Leben vermehret, durch Joh. Adolph. Hofmann 8avo

Curieuse Nationen Gespräche über die ietzigen Conjuncturen und wichtigsten Begebenheiten, da ein jeder nach den Sinn und Genie seiner Nation gegen den andern redet und urtheilet, samt der zur Zeit lebenden hohen Personen accurate Portraite VIII. Entrev. 4. Berlin 728

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 40.

Dend 30 Septemb. 1728.

Dannemark.

Lykke.

Hr. Peder Lykke til Skovsboe Ridder, Rigens Raad, Befalingsmand over Aalborg Huus var 2 gange Gift 1. med Anna Clausdaatter Reventlov til Soeboe, med hvilcken hand havde 1. Søn Hans Lykke, som ey blev gift, og 1 Daatter Anna gift med gamle Claus Daae til Raunstrup, Hans anden Frue var Kirsten Hoog af Kierbygaard, Hr. Peder Hog til Eskier, Dannemarks Riges Raad og Marsk, og Kirsten Rekkenbergs Daatter, som var Hr. Lave Brochs Enke

med hende havde Hr. Peder Løkke, 2 Sønner, Hans og Jørgen Løkke, og 3 Døttre, 1. Anna gift med Hr. Anders Bille, 2. med Hr Otte Krumpen, 2. Kirsten gift, 1. med Ludvig Munk, siden med Christopher Urne, 3. Sophia Jacob Hardenbergs til Areskou. Den ældste Søn Hans Løkke blev ikke gift. Den 2. Jørgen Løkke til Overgaard havde Beate Brahe af Surkiøbing til ægte, som var Hr. Ove Brahe til Hagelos og Johanne Sparris-Daatter, med hende havde hand 2 Sønner Christian og Hendrich Løkke, og 2 Døttre, 1. Kirsten Eyler Grubbes og 2. Ide Valdemar Pasberg til Bunderup, den ældste Søn døde ung og ugift den anden Hendrick Løkke til Kokkedal sad i Rigens Raad, hans Frue var Karen Banner, Frantz Banner til Kokkedal og Anna Johans-Daatter Oxes Daatter, de havde sammen 1 Daatter Anna Key Rantzous til Rantzousholm og 3 Sønner Jørgen Frantz og Christian Løkke, hvilken sidste Døde uden Lands ugift, Jørgen Løkke til Overgaard var forlovet med Axel Brahes til Elved og Kirsten Hardenbergs Daatter Birgitte Brahe, hand døde førend de kom sammen, saa at hans Broder Frantz Løkke til Gisselfeld og Kokkedal, fik Overgaard efter ham, hans Frue var Elisabeth Bro til Hørningholm, som var Esse Bro til Eistrup og Christentze Mifferts daatter, deres Børn vare Hendrick Løkke, som døde 1630. ung. Kay Løkke og Christentze Løkke gift, 1. med Frantz Brochenhuus, 2. Med Friderich Arensdorf.

Con-

Continuation af Hr. Lachmans Emblemata.

49) Aliis bonus, Sibi nequam. En med en Storke-Rede paa sit Hoved.

For Storcken Redelos ved sin retour skal være,
For vil ham denne Nar den tunge Rede bære.
Jeg gierne for eenhver til Tienniste vil staae;
Men skulde hver eet Skarn mig derfor træde paa!

50) Altero seculo prosunt. En Podemand som planter og setter unge Træer.

Med mange unge Træer Podmanden Haven pryder,
Hand lever nep den Dag hand deris Frugter nyder,
Jeg ogsaa pode kand, og plante kand forstaae,
Er vel tilfreds der af at andre Frugt kand faae.

51) Nulla hic invidia regnat. En Mark fuld af allehaande slags Creaturer blandt hinanden.

Man seer blant disse Dyr hinanden ingen støder,
De blandt hinanden gaaer i fred og roe sig føder.
Men avindsyge Gast i Fyr og Flamme staar,
Om nogen nær ved ham een fattig Mundbid faar.

52) Aliis inserviendo consumitur. En Fiil hvormed et stykke Jern files.

Den vel betændet Fiil det haarde Jeren biider,
Den æder nock, men saaer der efter tynde sider.
Med hver dags Mad og Sveed vi Livet holder op,
Hvad saaer vi vel derfor een slet opfilet Krop.

53) Dulcia miscet amaris. En Kock ved sit Fyrsted.

Den Kaage-Kloge-Kock i Potter og i Pander
Vel semten haande slags til een Ret sammenblander.
Det skader ey jeg saaer een Pebber-blandet Ret,
Naar Suckeret kun er der udi ey forgiet.

54) Ne sutor ultra crepidam. En Rev som kiører Plov.

Nu blir vist Ræven Riig, men hand vil Plou-mand være,
Hand blir nock kied af Plou naar Plou ham ey kand nære.
Best er du lar den Plou du ey forstaaer i Fred,
Den renter dig ey meer end daglig Dags Fortred.

55) Non digesta vomenda. En som har saaet en vomitiv ind.

Det heslig spy og slim fra den usunde Mave
Sin Gang og Udflugt vil igiennem munden have.
Lad gierne af din Mund din maves Fuulhed gaae,
Men lad dit Hiertes spye een anden Udgang saae.

56) Vigilando quiescit. En sovende Trane holdende en Sten i foden

I Foden Tranen vil den Steene byrde bære,
At hand aarvogen i sin beste Soun kand være.
Jeg aldrig vil for Soun med tunge Steene staae,
Min Sove-lyst skal vel ved daglig Sorg forgaae.

57) Se

57 Se prodit voce sua. En som ringer en Klocke.
At der i Klockens bug er sølvets Klingre vahre,
Mand af dens søde Klang kand meget let erfare.
Den grove lyd vi tit af Munde-Klocken faar,
Er tegn til at ey Sølv, men Dreck i Hiertet staaer.

58) Latrant non lacerant. En Ørn i Lufften ad hvilcken Hunden gior.
Hvad Skiotter Ørnen vel om disse kytter Hunde,
Hvad Skade gior de ham med deris bielle Munde?
Jeg kier mig aldrig om en avinds Gluffe-tand,
Jeg leer kun for hand mig slet intet bide kand.

Tydskland.

Udi Franckfurt er virckelig under Trykken; Nicolai Leuthingeri Commentarii de Marchia Brandenburgensi cæterique ejus Libelli, adhuc rariſſimi, quibus acceſſerunt alii Scriptores hiſtoriam Brandenburgicam illuſtrantes &c. Dette Skrift har hidtil været meget rart, saa at mand sielden kand faae eendeel deraf at see og finder dem ey engang samlede i de berømmeligſte Bibliothecker. Til dette Oplag, har mand ey allene brugt et fuldkommen Exemplar, men end og confereret samme med andre Exemplarer, hvoraf mand har seet, at Author har havt for Vane at dedicere sine Skrifter fleere end een, for deraf at giøre sig een og anden Fordeel, da nu for een og den samme Bog sandtes Adskillige Dedicationer saa blive de og trykte, for Vercket herforuden vil mand indrykke i dette Verk hans andre smaa Skrifter og Poemata og for heele Vercket

indrykke Authoris Liv og Levnet. heele Verket er for at holde een god Orden inddeelt i Visse Paragraphos og er sat for hver Bog Summaria og Marginalia i Breden. Det trykkes in 4to og bliver snart ferdig, og meener forlæggeren at giøre dem, som ere Liebhabere af Historien, en angenem Tieniste hermed, heldst mand har fornummen at den, som i afvigte Aar havde lovet ved Prænumerationer at udgive Leurhingeri Skrifter; har ey hidtil af den første Edition kundet bringe et fuldstendig Exemplar deraf til Veje.

Udi Leipzig er udkommen Kayser Carls des Großen Lebensbeschreibung, durch Eginharden, deßen Geheimschreiber, Lateinisch entworffen, nunmehro ins Deutsche gebracht und mit kurtzen Anmerckungen versehen durch Joh. Augustin Egenolfen, der Land-Schule zu Grimma Coll. Tert. und der Königl. Preuß. Gesellschafft der Wißenschafften Mitglied. Hr. Egenolf har paataget sig denne Møye, dem til gefal, som ey forstaa Latin i sær, da Sminckens Edition er Rar og Kostbahr. Oversættelsen er Reen og utvungen saa at den vel lader sig læse. Anmerkningerne ere mestendeel korte og gaar nu ud paa at forklare de Tydske Naune. I Fortalen erindrer Author hvor nødvendig det er at mand excolerte det Tydske Sprog i Skolerne og paa Academierne. Hand tilsiger endnu at udgive de 22 endnu øvrige deele af sin Historie over det Tydske Sprog.

End er sammestæds Trykt: Selectæ e profanis Scriptoribus Historiæ: quibus admista sunt

varia

varia honeste vivendi præcepta, exiisdem scriptoribus depromta. Ad editionem Parisiensem recensuit, loca auctorum præpostere vel immutata vel decerpta restituit, accurateque citavit. J. E. K. Dette Verk har fundet stor behag i Frankerige og er Ungdommen til stor Nytte.

Nok er der udkommen. Paulini a S. Josepho, Lucensis, Cler. Reg. Scholarum Piarum & in Archigymnasio Romanæ Sapientiæ Publici Eloqu. Prof. Orationes, habitæ in eodem Archigymnasio I. de neglectu literarum humaniorum & earum corruptela. II. De patrocinio bonarum artium. III. De laudibus Leonis X in anniversariis ejus parentalibus. IV De infelicitate illiteratorum. V De forensi latinitate expurganda. VI De usu & necessitate Eloquentiæ in foro & hodiernis judiciis. VII in optimis studiis lente festinandum. VIII De expedita discendi ratione. IX De laudibus Leonis X in anniversariis ejus parentalibus, X De ingeniorum delectu ad studia literarum habendo. XI De laudibus Leonis X in anniversariis ejus parentalibus. Recensuit, præfatus est, & Programma de caussis corruptæ hoc ævo Eloquentiæ Romanæ adjecit Joannes Erhardus Kappius, Professor Eloqu. in Academia Lipsiensi Publ. Extraord. Lipsiæ Sumptibus Sam. Benj. Waltheri cum Privil. Pot. Pol. Regis & Elect. Saxon. 1728. in 8.

Sammesteds er nu under Pressen, Keysers Marci M. Antonini Philosophi 12 Bøger Τῶν

εἰς ἑαυτὸν, eller Betragtninger, hvilke hand har skrevet over sig selv paa Græksk og Latinsk med korte Notis og det saaledes som de 1704. i Oxford kom ud, hvilket koster gemeenlig 1 Specie Rixdaler, men af denne Edition skal Exemplaret ey komme høyere at staae end en halv Rixdaler og dog have den præference for den Engelske Edition at derved skal føyes denne Philosophi Liv og Leynet paa Latin og D. Buddei Indledning til samme nyttig at brugge.

Endnu er sammesteds Trykt et Tyrkisk Lexicon under den Titul, Lexicon Latino-Turcico-Germanicum, ab Ottone de Graben, Missionario antehac Apostolico, in captivitate Tunetana collectum, & a Jo. Christiano Clodio, P. P. L. Arab. in Acad. Lipsi. revisum, auctum & emendatum, cum ejusdem Præfatione de Lingua & literatura Turcarum, ac corruptis vulgari pronunciatione aulæ ministrorum nominibus. Accedit Compendium Grammaticæ Turcicæ, cum duplici Indice, Turcico & Germanico. Hr. Clodius, der er saa vel verseret i de Morgenlandske Sprog, har anvendt megen Møie paa dette Verk, og formeeret samme med 9000 Ord og Tale-maader af sin Hukommelse, hvorfore de, som have nogen Kundskab om det Tyrkiske Sprog, ham bør være forbundne.

Udi Altorf er udkommen en nye Edition af 2 Heraldiske Tractater som vare blevne noget rare: Under den Titul Sebastiani Feschii Bas. Dissertatio de insignibus eorumque jure & Bartoli a Sa-

a Sacoferrato LX. Doctoris Perdesini Tractatus de Insigniis & Armis, samme er Trykt in 4to og bestaar af et Alphabeth 2 Ark, D. Rick er den som samme har udgiven, skiondt hand skiuler sit Navn udi det Ord EditoR. Udi Fortalen handles om disse tvende rare og i Heraldiquen nyttige Skrifter og deres Autoribus. Den første har Hr. Fesch, Ictus Philosophus og Antiquarius som siden blev Prof. Juris udi Basel og døde 1712. lader Trykke som sin Inaugural Dissertation 1672. samme er over alt meget vel bleven optagen, og endskiont den siden endnu en Gang er Trykt, er dend dog ey meere at faae. Bartolus har lenge som Keyserlig Raad været ved Carl den IV. Hof hvor hand lærte Heraldiquens Regler af de Tydske, som have paafundet denne Videnskab hvilke endnu ere i Brug og indrykkede i denne Tractat, saa at denne Bog, saa vel derfor at den er den første, som har handlet om denne Materie ey er at foragte, og er at forundre, at ingen har endnu given den ud for sig selv, da en Liebhaber af Heraldiqven ey saa lige skulde have søgt dereester i Baldi Skrifter eller Joh. Fabri Breviario in Codicem hvor den hid til har allerne været at finde. D. Rick har udtaget Bartoli Tractat af den sidste Edition udaf hans Opera som 1588 ere tryckte i Basel, hand har derved føjet Thomæ Diplovatarii Bernhardi Lautreani Sim. Schardii og andres Anmerckninger. Følgende er mig tilsendt fra en ubekiendt Ven, da den samme giver et Mønster paa en

dydig og ulastelig Kierlighed og kand tiene dem som ere elskere af Poëtien til en prøve, hvoreffter de kand indrette et got Pastorale har jeg ey draget Betenkning, heldst siden det ey er vidtløftig samme herudi at give rum. Titulen er Hyrde Elskov mellem Daphnis og Chloe. En Borger i Mitylene ved navn Dionysophanes havde et smukt Landgods, som laae nær ved Byen. Damon hans Forpagter blev en gang var, at en af hans Gieder forlod sit Kid og afsondrede sig fra Hiorden, hand fuldte effter samme af nysgierighed og fandt at det gav et henlagt Barn at die som var indviklet i en Skarlagens Kappe med et Guldspende og havde liggende ved sig en liden forgyldt Kaarde med et Elphenbeens fæste; af Medlidenhed tog hand det med sig og bragte det till sin Koene Myrtale, som efterdi de ey selv havde børn opdrog same, og kaldede ham Daphnis. Toe Aar dereffter hendedes en anden Hyrde der i Byen, navnlig Dryas ligedet samme; thi da hand søgte effter et fortabt Faar, fandt hand det i den saa kaldede Nymphe Huule at opsøge et nedlagt Pigebarn som havde liggende ved sig et med Guld ziret Hoved Smycke og var indsvøbt i skionne Klæder. Hand tog samme med disse Kiendetegn paa sin Arme, og leverte det til sin Hustrue som ligeledes opdrog det som en Moder og gav samme det Navn Chloe. begge Børnene vorte op, og bleve i kort tid store, viste og i deres Artighed og Skionhed, at de hverken havde Bønder til Forældre eller vare

op-

ovdragne i en Landsbye. Da Daphnis var 15 og Chloe 3 Aar gamle havde Damon og Dryas een og den samme Drøm. Det kom dem for som at de Nymphers hvis Billeder stoede i den Hule i hvilcken mand havde sundit Chloe overleverede Daphnis og Chloe i en liden meget artig og overmaade deylig Drengs Hænder, som havde Vinger paa Skuldrene og var forsynet saa vel med Pile som en liden Bue: og at denne unge Dreng rorde dem begge med en piil befalendes at den ene skulle føre sine gieder og den anden sine Faar ud paa Græsgangen. De gode Hyrder vaagnede med megen Bekymring efterdi de saae af deres Drømme, at deres Fostre Børn vare bestemte til at vogte Fæe. Dog holdt de for det beste at underkaste sig Himmelens villje. De sændte altsaa begge ud paa Marken efter at de forhen havde giort den unge bevingede Dreng, hvis Navn de dog icke engang vidste, et offer. Daphnis og Chloe bleve altsaa Hyrder og giorde sig alle det slags forlystelser som skickede sig for deres levemaade og varede ind til Kierlighed satte dem paa følgende maade efter. Da Daphnis engang meget gesvindig løb efter een af sine Gieder faldt hand i en dyb Graf som mand havde tildekket med Greene og Mos, at den skulde tiene til en Felde for Ulve. til ald Lykke var Chloe ikke viit derfra, og som hun mueligt holdt Faren for større end dend udi Gierningen var, løb hun ham til Hielp og udrettede ved sin Omhyggelighed, og en Bonde af Nabo-

lau,

lauget hans Hielp saa meget, at den arme Hyrde blev derved opdragen. af Taknemmelighed blev hand saaledes indtaget, at hand ey kunde staae dets første Virkninger og tildrivelser imod, som opmuntrede ham til at omarme hende. Men hvordyr kom sligt ikke dem begge at staa? Fra det Øyeblik af ophørte de aldrig at Sucke, og følede at de fortæredes af en Lue til hvilken de aldrig før havde fornummet. Ofte gik Daphnis i Tancker og sagde ved sig selv: Hvorledes Fuglene siunger og min Floyte er gandske stille? Hvorledes de unge Giedder hoppe omkring og jeg sidder idelig? Hvorledis alle Urter staae i fuldkommen Blomster og jeg gior ingen Krantze eller Urtekoster. Violerne og Nellikerne Blomstre, men Daphnis forvisnes saa at Dorcon tilsidst vil blive skiønnere end jeg. Denne Dorcon var paa det hestigste Forelsket Chloe og efterdi hand var Rig haabede hand lettelig at bekomme hende af Dryas; Men uagtet alle de Foræringer hand giorde blev hun ham dog negtet. Da hand saae at paa denne Maade var ey noget Haab for ham til overs, tog hand sin tilflugt til en Listighed som skikkede sig ret vel for saa grov en Karl. Hand indsvøbte sig i en Ulve Hud og skiulte sig bag en Busk strax ved den Bron af hvilken Chloe pleyede at vande sine Faar. Strax derefter kom hand der hen, men da hendes Hunde havde sporet den ulykkalige Dorcon faldt de paa ham og havde ufeilbarlig sleded ham i stykker havde hand ey raabt Daphnis og Chloe til Hielp. Disse vare alt for ærlige og eenfoldige til at de

skul-

skulde have givet agt paa hans skadelige og onde Hensigt. De hialp ham af hans nød og bleve ey engang uvillige over dette hans selsomme Optog imidlertid tiltoge deres lidelser dag fra dag, dog da deres Uskyldighed, stedse blev den samme havde de udideres Eenlighed tusende skionne Leylighe-der til at aabenbare hin Anden deres Sindelag Uden at skade paa ringeste maader deres dydige sæder. Daphnis fand Chloe en Dag sovendes og betragtede hende med fuld Forundring, o hvor sødt sagde hand ved sig selv hvor sødt slom-re hendes skionne Øyne hvor Angenem lugter hen-des Aande? Hvercken de Blomstrende Ebie-Træer eller rareste Rosenstocke uddunste saa liflig en Lugt fra sig? disse Tancker bleve afbrodte ved en Græshoppe, som blev forfuldt af en Sva-le og skiulte sig i Hyrdindens Barm. Chode vogte i Gesvindighed op og Græshoppen be-gyndte at siunge ligesom den derved vilde sige hende tak for sin Frelse men Chloe som ey vedste hvad dette var begyndte paa nye ængstelig at raabe, men Daphnes tog til at lee og vidste at giøre sig hendes frygt til nytte thi hand tog denne artige Græshoppe udaf hendes Barm hvilcken hun igien satte paa det sted fra hvilket hand den ha-de taget. De levede altsaa meget lyksalige med hin anden da just paa samme Tid de Tyriske Søe-rovere en gang landede paa Øen Mytilene og rovede samt førte bort alt hvis dem fore kom. Daphinis var saa ulykkelig at hand faldt i deres Hænder og uagtet ald sin Raaben og Beden blev af disse ubarmhiertige hensleebet udi deres skib.

Hand anraabte til sidst endnu Chloe om Hielp da hun just ankom med sin Hiord og bragte ham en nye Floyte som hun vilde forære ham. Neppe havde hun seet ham i den Fare i hvilcken hand befandt sig at være sted, førend hun løb hen til Dorcon og bad ham om Hielp, da hand dog selv høylig trængte dertil, thi da Hyrderne havde giort modværn mod disse Soeroverere som bortdreve deres Oxne, var hand farlig bleven Saaret. Alt hvad hand i saadan Tilstand kunde giøre, var at hand floyede hende sin Pibe med hvilken hand var vandt at kalde sin Hiord hiem og gav hende det Anslag at betiene sig af samme ilige Hensigt. Chloe løb med Piben i Gesvindighed tilbage og havde neppe Blæst det sædvanlige Stykke hvorefter Qvæget var vandt at hiemdrives, førend de Oxer, som befandtes om Borde paa Soeroverens Skib alle paa en gang styrte sig udaf Fartøyget, som efter de Tiders skik var aabet uden nogen Dek, veldte saame om ved deres Tyngsel og svømmede til Lands, ved denne Leylighed kunde Daphnis som var let klædt lettelig ved svømmen sette sig i sikkerhed, men Røverne maatte alle medhinanden overdere Rystnings Tyngsel ælendelig Drukne og omkomme. Disse tvende Elskende Personers fornemste Omhue var derpaa efter slig Lykke at forføye sig til Nymphernes Huule, for at takke dem for slig Frelse og at krone deres Billeder med Blomster.

Sverrig.

Udi Stokh: er Tryckt, i afvigte Aar en grundelig Rund-

Kundskab om den Svenske Agerbrug udgivet af Magno Stridbergs med Baron Edmund Gripenhielms Fortale. Author legger herved for Dagen hvad hand saavel igiennem egen Forsarenhed som gode Bøgers Læsning i denne Materie veed og hvis hand af sidste forhen holdne Dissertation de Nova Agriculturam emendendi ratione har ladet undersøge. I den første Deel handler hand om Jordens Frugtbarhed og søger samme Vegetabilis Olie eller Oligede Salpeter formenget med smaae Subtil Støf: igiendriver og dem som ville vise med deres Forsøg at Planterne have deres Vext af Vandleane og viser af Principiis Philosophicis hvorledes Jordens Frugtbarhed kand tage af og til. Efter adskillige andre dithen hørende Materier, kommer hand paa Græsvexten og Lærer hvorledes at Enge, naar de ere overgroede med Mos, skal Omploves, besaaes og igien anlegges til Høebiering. I den anden Bog, regner hand iblandt de Middel, som hindrer Sædens Formeerelse, og det til Udsæd bestemte Korns Vædning, og da hand ey holder den Almindelige Art tilstrækkelig har hand optænkt adskillige Maader, ved hvilke det fornemmelig kommer derpaa an, at mand rygter Sæden, naar den ey Væder, og medens dend endnu er Vaad og det med kold Rog af modret Træe, hvorved den ey alleene forvares for at blive skimlet i Jorden, men endog erholder saadan Frugtbarhed at af hver Korn, udkommer 20. 30. 40. Stængler. Da nu det langt fra i et Land, indførte Korn, Udarter sig det 2 eller 3 Aar

saa

saa viser hand hvorledes en hver Huus-Fader ved at plante Sæden, udi en med en vis Beblandelse dertil bereedet Jord kand conservere et got slags Korn til Udsæd paa sin egen Grund. Slig Beblandelse bestaar af Kalk, Soed, stødt Kul, Fyrre-Aske, Brændt Torf, Sterklær, Faare eller anden Mog, som er samlet om Sommeren, blandet i et aparte dertil bereedt Huus og Vædet med Urin eller andet Salt-Vand og skeer samme Plantning paa følgende Maade. Mand lader opgrave et stykke Jords Mon, siden legger mand nederst paa Bonden Heste-Mog en halv alen tyk, derpaa kommes Havre ved et qvarteer tykt i hvilket mand paa en vis vide, fra hin anden med et dertil af Autore foreslagne Instrument som holder et qvarter in Diametro og er 4 Tol Dyb, giører Huller i Jorden. I hver Hull legges 2 til 3 Kierner og samme bedækkes med oven anførte Beblandelse Rugen plantes med Augusti begyndelse men Byg en Maaned eller 6 Uger efter den sædvanlige Tid som dog i rette Tide vorder mont den Plantning vædes om Sommeren med en vis af Korn Kalk-Vand og nogen slet Brændeviin og Salpeter giorte liqueur, hvorpaa af hver Hul fremkommer 70 til 80 stengler med Ax, som ere et qvarteer lange hvoraf hver bærer 80 til 100 Korn, hvilcke siden maa de saaes i en Almindelig Jord og meget tynd, giver en rig Afgrøde.

Nye Bøger.

Polyhistor. (der kurtzweilige) und vermehrte in 4to. Historien und Geschichten 8vo. Arnstadt 1728.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 41.

Dend 7 Octobr. 1728.

Dannemark.

Lykke.

Frantz Lykkes og Lisbeth Broches anden Søn, var den Navnkundige og ulyksalige rige Key Lykke, som efter sin Fader havde arvet store Midler, thi da, som er for ommeldt, Anna Hendrichs Daatter Lykke havde med sin Herre Key Rantzau en Daatter ved Navn Sophia Rantzau, som fik Lauritz Ulfeld til Egeskov, og arvede meget Gods saavel efter sin Fader som sin Farbroder Frantz Rantzau, og hun døde uden Børn, arvede Fru Anne Lykke samme sin Daatter, og ved hendes

Død fik hendes Broder Frantz Lykke hendes Midler, som iblant andet bestoed i Key Rantzaus heele Gods, og en Broder-Lod i Frantz Rantzaus, som var i Fyen Rantzovsholm, Harredslevgaard, Hellerup, Rødkilde og Flintholm, og i Laaland Bremersvold og Kiersstrup. Key Lykke havde Hr. Feldtoygmester Christian Friises Enke-Frue, Frue Olegaard Gyldenstiern til ægte, som var Axel Gyldenstiern til Bistrup og Cristentze Lindenovs Daatter, hand forfaldt siden i Unaade, og maatte efter den over ham til Livs-Straf afsagde Dom, see sit Fødeland med Rykken. Hans Lykke og Ellen Munkes Søn, Hans Lykke til Eskier, havde Frue Johanne Rotfeld, Niels Jensøn af Bradschou og Anne Hogs Daatter, Moder til Anna Ludvig Munkes og Erich Lykke til Eskier, som med sin Frue Dorthe Ivers Daatter Krabbe af Krabbesholm havde 2 Døttre, Mette Jørgen Krabbes og Johanne Lykke, samt 3 Søner, Hans, Iver og Axel Lykke, hvilken sidste døde voxen ugift, Hans Lykke til Krabbesholm var 2 gange gift, først med Johanne Parsberg, som var Valdemar Parsberg til Jernet og Ide Lykkes Daatter, med hende havde hand Erik Lykke og 4 Døttre, Malene døde ugift, Beate Erik Kruses, J. Anna døde ugift, Karen Gabriel Kruuses, Sønnen Erik Lykke havde ei Børn ved sin Frue Mette Hendriks Daatter Lange, Hans Lykkes 2 Frue var Birgitte Sehested, Claus Maltheson til Hoyriis og Anna Lykkes Daatter, som fød ham 8 Sønner, Niels og Jørgen Lykke og 3 Døttre, Johanne de-

de

de ugift. Dorthe Eggert Abildgaards og J. Karen Lokke, den ældste af Sønnerne Niels Lokke var ved Krigen og blev ihielslukken 1658. Den yngste Jørgen Lokke gift med Sidsel Jørgens Daatter Hoyendorf af Rønneholm, efterlod sig ei Sønner. Erik Lokkes og Dorthe Krabbes 2 Søn, Jver Lokke til Eskier havde med sin Frue Sophia Valdemars Daatter Parsberg, 1 Søn Valdemar Lokke og 2 Døttre, Johanne Hendrik Belous og Helvig Christen Munks. Valdemar Lokke til Grindeslof Kloster/ havde med sin Frue Sophia Retz, som var Hr. Friderich Retzes til Tygestrup og Birgitte Brahes Daatter, en Søn Friderich Lokke, som døde liden, og 5 Døttre, hvoriblandt Birgitte Otte Frises til Astrup. Hans Lokke og Ellen Munks 3 Søn, var Erik Lokke til Skougaard, som med sin Frue Anna Bertels Daatter Kaas af Strandet havde en Daatter, Anna Palle Juuls til Pallesberg, og en Søn Erik Lokke til Skousgaard, som med sin første Frue Kirsten Niels Daaeter Rotfeld af Bradskov, ei havde Børn, med sin anden Frue Margrete Giøe Falk Giøe til Skiervad og Ide Ulfstands Daatter, havde hand 4 Børn/ Erik Lokke som døde voxen ugift. Falk Lokke, Anna Friderich Lutzovs og Mette som døde ugift, Falk Lokke til Vollerup havde til Ægte, Frue Kirsten Rantzou/ som var Frantz Rantzau til Rantzau og Anna Rosenkrantzes Daatter, de havde ei Børn sammen.

Continuation af Hr. Lachmans Sindbilleder.

59) Ineſt optimis aliqvid peſſimi. En staar og

seer paa et ritzet Landkort, hvorpaa Avindsborg, Leiden, Uttrecht, etc.
Begiærlig denne har paa dette Kort sit Øje
For hand sig Udenlands med Reise vil fornøje.
Min Ven bliv hiemme i din egen Føde-vraa,
Du Viisdom kand saa lit i disse Stæder faa.
60) Non procul ab exitu. Et Bord hvorpaa et Timeglas som nesten er udrunden.
Snart denne Time vil, som andre, Afsked tage,
Thi der er gandske lit i Time-Glas tilbage.
Hvad om vor Leve-Glas for vore Øjen stood?
Vi fik at see det løb med manges Hierte blood.
61) Inseqvor non asseqvor. Retferdighed paa en Pille staaende, som af en tilbedes.
Retferdigheden staaer paa denne høje Støtte,
Men hvad er hun saa høit i Væiret vel til Nøtte?
Jeg min retferdig Sag saa ofte tabe maa,
Fordi jeg ikke kand saa høit i Væiret gaa.
62) Officiose occidit. Aben med sin Unge i Ramerne, som den under idelig Caresse qvæler.
Saa hart sit kiære Barn i Armen Aben tager,
At Abe-Siælen alt fortilig af det drager.
Af saadan Aber er kun faae udi vor Land,
Men nok af dem der med Caresser dræbe kand.
63) Ne se efferat aufert. Et Fruentimmer som stækker Vingerne paa en Fugl.
At Fuglen sig ej skal for høit i Væiret svinge,
Vil denne med een Sax forkorte den sin Vinge.
I Væiret alt for høit vel alt formange gik,
Om de og ei det Klip i deres Vinger fik.

64) Ex.

64) Exteriora produnt interius. En Tiger.
At denne malet er med braaget Plette-Sverte,
Vil sige, at hand har eet glubsk og braaget Hierte.
Vogt dig for den, der af Naturen mærket er,
Hand mestendeel een Skalk udi sit Hierte bær.

65) Attrahit & detrahit. En som rykker sin i Torne indviket Kiorte løs.
Den stinge-syge Torn kand ingen hos sig lide,
Af dem der kommer nær den Klæderne vil slide.
De Torne-artet Folk jeg vil saa nødig til,
Thi meer end Klæderne de af mig slede vil.

66) Qvisqve suos patimur manes. En tegret og Sadelbrudt Hest som plages af Spiesfluer.
Blir kun eet blodig Hul paa Heste-Ryg til syne,
Det spares aldrig af Spiesfluers slikke-Tryne.
Seer mand een Feil hos mig for giftig Fluers Spie,
Jeg venter mig ei meer end alle andre frie.

67) Qvid sine pectore corpus? En Statue i en Allée.
Ved Mesters konstig Haand er dette Billet dannet
Det bare feiler Siæl, og saa kun lidet andet;
Men andre haver Siæl, som Billeder dog gaaer,
Man ei det godt af dem som af eet Billet faaer.

68) Eligit qvod diligit. En rekker et Æble og en Daler til et Barn som tager imod det første.
Ved Æblets søde Bid sig Barnet dog bedrager
For dyre Daleren eet lumpen Æble tager.
Hvor mangen gang lar vi det bæste gaae forbi,
Og slem forelsker os i Æble-Slikkerie.

69) Sibi nocet qvi sibi fidit. En Hiort løber Hornene af sig mod et Træe.

Paa Stærke Hiorten vil her Træet Prøver give,
Men ved saa modig Stød hand Takkeløs maa blive.
Den alt Formodige paa Stød saa længe gaar,
Til hand eet farlig Knek i sine Horen faar.

70) Festinat lente. En Hest for en Molle.

I Mollen Hesten gaaer foruden Sium og Huile,
Hand meener i sin Kreds at løbe mange Mile.
Vi stærk udmatter os og løber hver Dag fort,
Vi blinde er og gaae som Molle Hesten kort.

71) Cum duris durus. En tager om en Nelde.

Tar du om Nelden sagt den Vabler vil dig giøre,
Men aldrig brænder den, om hart du den vil røre.
Kand Haardhed hielpe mig mod Folk af Nelders Art,
Da lader jeg af Staal mig giøre Handsker snart.

72) Remoto hoste refultant. Muse løbe paa Bord og Stoele.

Her springer lystig om een Muse Flok og Skare,
For den for Katte Kloe sig frygter ingen Fare.
Var Høg ei over Høg og over Musen Kat,
Vi nep for andre Muss sik nogen rolig Nat.

Af en fornemme Dansk Poët er forfærdiget en vyperlig Overfættelse paa Danske Vers af Phædri Fabler, ved hvis Publication den brave Author giorde sit Fødeland baade Ære og Fornøjelse, om hand sig dertil vilde lade overtale, og for at give mine Læsere een Idee af samme Overfættelse, er jeg forud forvisset paa, at de skal vorde fornøjede med den

den liden Prøve deraf, som herudi er denne sinde indrykket:

Phædri Fabulæ.

Fortalen:

Den Løves Vold og Rævens Liſt,
Et Aasens dumme Griller
Æſopus først, og Phædrus sidſt
Os zirlig foreſtiller;
Alt dette ieg ombedet er
Paa Danſke Riim at ſette,
Men ønſker baade mig og hver
Os Fablen kunde rette;
Thi tvende Ting den tiener til,
Kand Sindet lyſtig giøre,
Og os, om vi det høre vil,
Paa trygge Veje føre.
Om nogen dømmer underligt,
At Ulv og Ræven taler,
Hand tænke ſkal det er en Digt,
Som dig og mig afmaler:
Gak i dig ſelv, du finde maa
Den Ræv, den Ulv og Løve,
Som vores Fabel pæger paa,
Der andre vil berøve.

❀ ❀ ❀

Froernes Konge.

Athenen ſtoed ſig længe vel
Og ſtyred var alleene
Af Older-Mænd ved Ræt og Skiæl,
Men feilte ſtærke Beene;

Af Frihed fødes gierne Krig,
Hoffærdighed af Lykke,
De Rige søgte hver til sig
Regieringen at rykke,
Imedens andre her og der
Sig sammen havde rotted,
Pisistratus med sines Hær
Sig Herre gior af Slotted,
Bemestrer Staden, Folket seer
Sin Skiæbne, bliver Trælle,
De jamre sig, Æsopus leer,
Begynder at fortælle,
Hvor Frøerne fordum uden Tvang
I Moser, Kiær og Enge
Sprang, legte, kurred deres Sang,
Omsider bade længe,
At Jupiter hand vilde dem
Een Herre-Konge sætte,
Der kunde byde dem for hvem
De skulde gaae i Rette,
De kiedest ved at leve hen
I Frihed uden Ave,
Hvor ingen Myndig kunde den
Gemeene Handel lave,
Men Guden smilte, vidste nok
Det vilde dem fortryde,
Slog need til dem en liden Blok,
Den skulde de adlyde;
Det gav et Skrald, som Himmel, Jord
Og Verden gik til Grunde,
De skiælved, rysted, søgte hvor
De sig forstikke kunde,

Om-

Omsider een sig dristig gior.
Og kiger op at skue
Den store Konge, som hun seer
At ligge til en Tue.
Hun hopper frem at see det Spil,
Fornemmer ingen Fare,
Et Øieblik der samles til
Den gandske Padde-Skare,
Saa skamfuld bleve stoer' og smaa,
De kappes om at hoppe
Paa Kongens Bag, hand stille laa,
Og bar paa disse Kroppe.
De haanlig skammer hannem ud
Med Skieldsord, Trudsel, Banden,
Omsider bad de deres Gud,
At skikke dem een anden,
Den finge de; Og sendte hand
Een Snog, som skulde plage
Det kaade Folk, en haard Tyran
Og Neros rette Mage.
Naar disse smaa betrængte Dyr
Bad Kongen vilde svare,
Car tel est nôtre bon plaisir
Hand vredelig lod svare;
De skiulte sig og taugde qvær,
Dog udi Dølsmaal sendte
Om Raad og Hielp til Jupiter,
Men hand paa dennem skiendte,
Betænker, siger hand, den Spot
I med den første dreve,
Thi tager eders Aag for got,
Og lever som I leve.

Æsopus denne Slutning gior,
I Borgere maa bære
Det Aag og Tvang, som eder bør,
For ey at tiimes værre.

Kragen i Paafugle-Fedre.

Den tiimes Spot, der sig et Navn
Med fremmed Middel rover,
Det Kragen, som lob Fastelavn
Med Paafugl-Maasken, prover.
Med Paafugl-Fevre hand af Mod
Staffered, soger Mage
Blant Paafugl Fruer, og forlod
Sin egen Syster Krage.
Hvad skeer? de klæder hannem av,
Og nogen fra sig gienner,
Med Spot hand gik, strax sig begav
Til egen Slegt og Venner,
Mens ilde blev antagen der,
De sagde, gak til side,
Og vitd at du foragtet er,
Dit Moed saa bør at lide.

Hunden griber efter Skyggen.

Den som griber efter Skygger,
Som saa mangen Daare gior,
Saaer paa Vand, i Lusten bygger,
Mister det hand havde for:
Spor Æsopi Hund der nod
Lidet af det stykke Brod,

Som

Som hand slap, der hand i Vandet
Skyggen greb, og fik ey andet
End sin Strubbe fuld af tom,
Den som udaf Haanden slipper
Vist for u-vist, ofte glipper
Begge, naar hand seer sig om.

Løven/ Koen/ Giedden og Faaret.

Fællig med de store Hanser
Er ey trygt at bygge paa,
Spurren, som med Tranen danser,
Haanlig maa fra Dantzen gaa.
Løven lod et Forbund skrive
Med een Koe, een Gied, et Faar/
Hvad Gevinst det kunde give,
Skulde tiene fælliz Bord.
Disse tree med deres Strikker
Fanger vel saa skion en Hiort,
Bud til Broder Løve skikker,
Om den Jagt de havde giort.
Løven kom, og efter Tykke
Deeler Dyret sig til Gavn
Tager bort det første stykke,
For hand havde Løve-Navn.
Mig tilhører og det andet,
Siger hand, jeg stærkest er,
Og den Mægtigste i Landet,
Hiem det tredie jeg bær.
Hvo tør nu det fierde røre,
Hannem skal det ilde gaa,

Saa

Saa mon store Hauser giøre
Naar de deele med de smaae.

Froerne og Soelen.

Een Tyv drak Bryllup, bad derhen
Ælopus, hand som Præsten
Een liden Brude-Prædiken
Udlagde: horer, Texten.
Soelen fordum fik i Sinde
Sig at gifte, alle Mand
Frygted for at brændes inde,
Jorden skulde feile Vand.
Froërne skrege jammerlig,
Bade Jupiter med Skrig,
At om Soelen skulde giftes,
De da maatte snart omskiftes,
Blive Salamander liig.
Kand den eene Soel fortære,
Bekke, Kioeder, ferske Soer,
Hvor skal da de arme Froer
Livet holde, naar som fleere
Soele fodes, og formeere
Himmelen med idel Gloer.

Tydskland.

Udi Regensborg er trykt et Forslag om et nyt anstendigt Erke-Amt for Chur-Brunsvig, samme indeholder, at til det i saa langsommelig Tid forlanate nye og niende Chur- og Rigs-Erke Amt for Chur-Brunsvig, synes ey noget bedre at skikke sig, end som den Værdighed af det hellige Romer-

merske Riges Erke-General over Liv-Guarden, Sacri Romani Imperii Archi-Præfecti eller Generalis Satellitii. Thi 1) er en Generals Oberstes, Capitain eller deslige, over Drabanterne, Liv-Vagten og hvad Navn ellers saadan et corps gives, hans Station fra de ældste Tider af, ved alle store Hoffer, i sær udi Tydskland, ja ved det Keyserlige Hof selv, (efter det heele Riges Tilstaaelse Argumento Capitul. novissim. Art. 23) een af de fornemste og anseeligste Charger, og altsaa det foreslagne Erke-General Amt, Hans Keyserlige Mayst., det Hellige Romerske Riges og en Churfurstes Hyjhed ej uanstendig, ej heller ringere end et af de andre Erke-Amter. 2) Kand ingen af alle Churfursterne, eller de andre Førster af Riget giøre ringeste Prætension paa Erke-Amtet, 3) er det efter alle Requisita et ret formeligt Hov-Amt, hvilket 4) pro Insigni kand tilgives et Skiold med Rigs-Vabenet, i hvilket Custodia Corporis og et Skiold sig rime got tilsammen. Deslige Skiold 5) ved Krenningen at forebæres Hans Keyserlige Mayst., meget vel kunde passe sig paa dette Erke-Amt, da for det 6) loco functionis, ved samme Act saadan en Erke-General over Lifvagten, som maatte ad hunc solum Actum bestaae af unge Printzer, Græver, Baroner og Cavalierer, kunde udi Tafel-Gemaket, naar Keyseren kom der ind, og gik bort, op og affore samme Vagt. Endelig omend denne Titul i Begyndelsen maa falde fremmed i vores Ørene, saa er det ligeledes beskaffen med alle nye Erke-Amter, som mand kunde paafinde.

Og endskiondt det Hellige Romerske Rige ej har nogen Lifvagt behov, er det dog bekandt, at det ej heller har nogen Drost, Skienk, Cammerer og deslige nodig, og at Rigets Erke-Amter egentlig ere Keyserens, uagtet de skrive sig det Hellige Romerske Riges og ej Keyserens Erke-Amter.

Udi Halle er den bekandte Juris Consultus Christian Thomasius den 23 Sept. udi sit 74 Aar ved Doden afgangen.

Nederlandene.

Udi Amsterdam har mand for at trykke en nye Journal, som skal kaldes: Mercure Grec, hvilken skal udgaa saavel paa Fransk som Hollansk.

Udi Leyden er nylig trykt, et considerable Skrift under den Titul: La Galerie agreable du Monde, hvori findes mengde Karter tegnede meget accurat paa Stæderne selv, og siden stukne i Kaaber, ved Luyke Mulder Goeree Baptist. Stoopendael og andre habile Mestere, derudi forekommer de fleeste Riger, Republiqver, Provintzer, Byer, Stæder, Festninger med deres Situation, og hvad deri findes, meest remarquable Oer, Kuster, Rivierer, Soehavne og andre considerable Stæder, Antiqviteter, Abbedier, Kirker, Academier, Collegier, Bibliothecker, Slotte og andre Bygninger, saavel almindelige som particuliere Lysthuuse, Folkes Dragt og Sæder, Læge- og Spil-Fester, Ceremonier, Pomp og Magnificentze, item Dyr, Træer, Planter, Kirker, Hedningers Afguder, og med et Ord alt hvis som kand tenkes rart udi

de

de 4 Verdens Deele. Samme Verk er inddeelt udi 66 Tomer in Folio, og tryckes paa Boghandler Peder von der Aa hans Bekostning, som deraf ikkuns lader trykke 100 Exemplarier, med Forsikring, at de aldrig meere skal blive eftertrykt, den derpaa satte Priis er 410 Gylden til hvilken Ende de som forlange et Exemplar, ham derom have at tilskrive.

Frankerig.

Udi Paris er trykt Relation historique D. Abyssinie du Rev. Jerome Labo D. L. C. D. J. Traduite du Portugais continuée & augmentée de plusieurs Dissertations Lettres & Memoires par M. le Grand Bieur de Neuville des Dames & de Prevesslin, samme Verk bestaar af 514 Sider in 4to. Mr. le Grand viser i Fortalen, hvis som er at roese udi P. Lobo og hans Bog, og hvorledes hand haver ladet sig være angelegen at sette det i fuldkommen Stand, som angaar den Abyssinske Historie. J. J. Labos Relation finder mand en Beskrivelse over hans Reyser en Historie om det Abyssinske Rige, og en Beskrivelse over Nilstrommen. Den første Dissertation handler om Hr. Ludolphs Abyssinske Historie. Den anden er en Beskrivelse over Æthiopien eller Abyssinien, og den tredie handler om Nilstromens Qveld og Oprindelse, hvilken Cyrus, Cambyses, Alexander og Cæsar saa ivrig tragtede efter at vide, og Author foregiver, at være opdaget af Jesuiterne. P. Pays og P. Lobo have seet den selv, og vist igiennem hvad for

Veye

Vere mand kand komme didhen. Efter et nyt Landkort over den Østlige Deel af Æthiopien, som støder paa det Indianske Haf imellem Cap. Guardafuin og Caput bonæ spei, følger en Dissertation om de Østlige Kuster af Africa, fra Melinde indtil Strædet Babelmandel. Den 4 Dissertation handler om Præst Johan, og viser at hand er at finde udi Abyssinien. Den 5 betreffer de Abyssinske Kongers Hofer, Kroning, Titler, Dronninger, Printzer, Armeer og Rettergange. Den 6 det røde Haf og Salomonis Skibsfart. Den 7 Dronningen af Saba. Den 8 Abyssinernes Omskierelse og andre Skikke. Den 9 deres Omvendelse. Den 10 deres Vildfarelse om at Christus er bleven et Menniske. Den 11 deres Sacramenter og i sær Daaben. Den 12 Nadveren og Pønitentze. Den 13 den sidste Smørelse deres Ordination og Ægtestand. Den 14 deres Helgenes Paakaldelse, Miracler, Bøn for de Døde, Faster, Billeder og Reliqvier, og den 15 deres Hierarchie eller Kirke Regiment i Æthiopien. Derpaa følger adskillige Original Skifter og Efterretninger om den Kongelige Æthiopiske Gesandts Murat Eben Madelouns Gesandskab.

Nye Bøger.

Nachdenkliche Vergleichung der Sitten-Lehre der Heyden, mit derjenigen, die man heutiges Tages bey den Jesuiten und in der Constitution Pabsts Clementis XI. welches sich anfängt: Unigenitus Dei Filius, antrifft, nebst einem Anhang und Register 8vo Cölln 728

Kye Tidender

Om

Lærde og curieuse Sager.

No. 42.

Den 21 October 1728.

DANNEMARK.

Lekke

Herr Peder Lekke og Anne Rosenkrantzes 3die Søn, Niels Lekke, var gift med Helvig Eylers Daatter Belle af Nakkebolle, Moder til Hr. Jacob Lekke til Buderupholm, som med sin Frue Maren Bille, der var Peder Bille af Svanholm og Anne Gyldenstierns Daatter, havde trende Sønner Eyler, Iver og Peder Lekke, og 6 Døttre, 1) Susanna Kield Krabbes til Nebel, 2) Karen Erick Krabbes til Bustrup, 3) Kirsten Michel Nielsens til Kye, 4) Helvig Lucas Krabbes, 5) Hildebory, og

6) Sidsel, som begge kom i Mariagers Kloster. Den ældste Søn, Eyler Lykke havde til Ægte Karen Krabbe, Niels Krabbe til Tanderup og Kirsten Hegs Daatter, Moder til Erick og Niels Lykke, Erik Lykke havde med sin Frue Anna Juul, som var Iver Juul til Stuber-Gaard og Mette Munkes Daatter, ingen Børn. Niels Lykke til Torp havde med sin Frue Karen Gyldenstiern, Hr. Mogens Gyldenstiern til Stiernholm og Anna Sparres Daatter, en Søn, Jacob Lykke, og en Daatter Anne Claus Malthesens. Niels Lykkes og Karen Gyldenstiernes Søn, Jacob Lykke til Tauderup, var gift med Sophia Eriks Datter Rud af Fugelsang, Moder til 3 Sønner, Niels, Erick og Eyler Lykke, hvilke tvende sidste døde ugifte, og 2 Døtter, Anne Peder Giersdorphs til Sabyegaard, og Dorthe Hans Langes. Niels Lykke var 3 gange gift, hans første Frue var Hille Ulfstand, Holger Ulfstand til Hikkebierg og Anne Skovgaards Daatter, de havde ej Børn sammen; Hans andre Frue var Margrette Niels Bind til Grundet og Kirsten Juuls Daat-

ter,

ter, som døde i Barselseng, og Barnet med, saa at hendes Broder arvede hende; Den tredie Frue var Malene Hendrik Gyldenstiern til Skovsboe og Lisbeth Podebuskes Daatter, Moder til 3 Sønner Jacob som døde voxen paa Feroe, Prebiørn som døde liden, og Erik Lykke, saa og 3 Døttre, Helle Margrete Jens Dyres til Elved, Sophia og Sophia Lykke, som begge døde smaa.

TYDSKLAND.

Udi Leipzig kommer med det første fra Pressen Frid. Adolph Lampens Tydske Commentarius over Johannis Evangelium oversat af det Latinske, og forseet af Authore overalt med mange Moralske og practiske Anmerkninger, som ej findes i hans Latinske Commentario.

Udi Vien har Apostolo Zeno, som udi 10 Aars Tid har været Poet ved det Keiserlige Hof, udgivet mange Poetiske og Musicaliske Verker, alle laante udaf Bibelen, hvilke ere udgivne in 4to, og nu tryckte under et, ellers forhen separat udkomne i vedsatte Aaringer, som Jefara 1719, Tobias 1720, Naaman 1721,

Joseph 1722, David 1724, Esaiæ Evangeliske Prophetie 1725, Jonas 1726, Johannes den Dobere 1727.

UNGERN.

Udi Passau er udkommen 1727. in Folio: Die löblichen Herren Herren Stände des Ertz-Hertzogthums Österreich ob der Ens, als Prælaten, Herren, Ritter und Stände; Oder Genealogische Historische Beschreibung von Ursprung, Stiftung, Fortsetzung, Wapen, Schilde, Klöstern; heraus gegeben von Johan Georg Adam, Freyherrn von Hohenek. Samme bestaaer af 8 Alphabeter 14 Ark, samt de i Kaaber stukne Vaaben.

FRANKERIGE.

Continuation af Pere Labats Beskrivelse over Africa.

Vihave forhen givet Efterretning om hvis i de tvende Tomer af dette Verk findes, og lovet Resten som herved folger. Iblant de Ting som forekommer i den 3die Deel, er den Maade, paa hvilken Kongen af Foulles pleier Folket Retten, merkvardig: Denne Printz, omgivet af 10 udaf sine ald-

ste

ste Bettentere, sidder paa en liden Seng udi hans Audientz-Sal, for at domme imellem sine Undersaatter; Hand hører meget nøje efter, hvad det ene Parthie har at klage over det andet, og, efter at de ere udviiste, raadfører hand sig med sine Ministrer, derefter indkaldes Parterne igien, og Kongen afsiger Dommen paaen meget alvorlig og mondig Maade, strax derpaa bemestre Opparterne sig den Fordomte, og neder ham til at fyldestgiøre Dommen. Mand veed ei der af Advocater at sige, hver taler selv sin Sags Tarv for Kongen. Baade den Klagende og den Beskyldte sidde paa Knæ ved Siden af hinanden, og falde hinanden aldrig i Talen. Naar den Klagende har holdt op at tale, giver Kongen den Beskyldte Tegn til at svare, og naar hand har hørt op, tillades den Klagende atter at besvare hvis den anden har anført til Forsvar, samme Frihed tillades og den Beskyldte, derefter befales de at træde af. Den Positur de findes udi, naar de begiere Retten, er meget ærbødig, førend de gaaer ind i Gemakket, tage de deres Huer og Pantofler af, de trekke deres Skiorter

over den venstre Arm, og lade den slæbe paa Jorden. Udi saadan Dragt gaae de ind i Salen, saa snart de har sat Foden inden Døren, kaste de sig paa Ansigtet ned til Jorden, siden komme de Aske paa deres Hoveder, hvilket de giøre 3 a 4 gange, indtil de komme Kongen og hans Raad saa nær, at de kand høres. Naar de have ophørt at tale, krybe de baglends ud paa deres Knæ igien, og afvarte stiltiende deres Dom, som strax fuldbyrdes: dog er det rart, at nogen straffes paa Livet, med mindre det er for Stats-Forseelser, ellers ved ald anden Brøde, som fortiener Livs-Straf, forandrer Kongen gemeenlig straffen til Forviisning udaf hans Lande. For Processens omkostning udi criminelle Sager, lader Kongen udplyndre deres Huuse, og af det deri faaes, giver hand Dommerne hvad ham got synes; Men i de andre Sager maa den betales, før Dommen affiges, af den Klagende. Har den Skyldige ei at betale med, sælger mand ham, hans Kone og Creaturer, de $\frac{2}{3}$ Deele nyder den som vinder, Resten hiemfalder til Kongen. Ved Tuabo, beretter hand os, findes et slags Aber, som ere Ild-røde, hvil-

hvilke Negrene kalde Pabas; P. Labat holder for, at de ere de artigste Aber som findes i Verden, de stige ned fra Toppene af Træerne, i hvilke de opholde sig, een efter den anden, og gaae saa langt ud, som Greenene gaae nærmest Huusene; naar de derpaa noje have beseet Menniskene, give de sig til at skrige, at hoppe og springe, og giøre sig lystige; nogle ere saa dristige, at de endog kaste Træ til Huusene. En gammel Neger har berettet Mr. Brue, som der ved landede, og skiød iblant disse Aber, som kastede Steene og Greene udi hans Fartøig, at disse Patas ei ere Bæster, men et vildt Folk, der over det, at de ere blevne nødte til at opholde sig udi Træerne, og derved have maatt leve under den frie strenge Luft, ere blevne saa lødne som mand seer. Hand legger dette til, at de har et Sprog at snakke med hinanden paa, og at de forstaaer, alt hvad Negerne tale, saa det stoed til dem selv, om de vilde snakke, hvorfra de entholder sig af klar Ondskab, for ei at blive fangne og soldte. Disse Patas ere ei de eneste Dyr som opholde sig i Træerne, der findes og Mengde Slanger, som ere 9 Fødder

lange, og 4 Tommer i Tykkelsen. Negrene frygte sig meget for disse Slanger, dog tør de ei vove at giøre dem ont; De bilde sig ind, at, dersom de deraf dræber een eneste, blive de forfuldt og forhadt af den dræbte Slanges Paarørende; dog giøre Negrene paa de Americanske Øer sig ei den Betænkning, de dræbe dem hvor de faae dem fat, og æder dem, men dog kand de ei fordrage, at Slangerne pines til døde, eller kastes levendes paa en Ild. Udi Guiam, siger P. Labat, er bemelte Mr. Brue forekommen et Menniske, som overalt blev forfuldt af Fluer, ligesom Faarene følger efter deres Hyrde, hand var deraf gandske skiult. Da Mengde Fluer sad paa hans Hue, tog mand Huen af ham, men Fluerne satte sig paa hans skaldede Hoved og Hænder, uden at stikke ham. Havde det været paa de Americanske Øer, var det ei forunderligt, da Bierne ei have Braad, men i Africa feile de ei derfor, men stikke meget haardt. Mand meente, at denne Mand havde gnedet sin Huud med Saften af visse Urter; men hand vilde ei tilstaae det ringeste, foregivende, at hand var Herre over

Flu-

Fluerne. De fuldte og virkelig med ham da hand gik bort, thi foruden de som sad paa ham, havde hand Legioner deraf i sin Følge. Udi den 4de Deel beretter P. Labat, at der og findes Aber saa hvide som Caniner, i Kongeriget Galam, og især omkring ved Bamboue. De kand ei leve uden for samme Land, saa at mand ei har kundet bringe en eneste levende til St. Lovis. Mand kand ei sige, at det skeer fordi de grämmer sig over at have mist deres Frihed, thi i deres eget Land skiøtter de ei stort om at være fangne. Herforuden findes endnu et hvidt Dyr i samme Land; det er alle bekiendt, at Maarene i Europa ere gulagtige eller brune og intet hvidt paa dem, undtagen under Halsen, men de i Galam og Bamboue ere gandske hvide, og ei større end en Rotte, men noget længere. De leve i idelig Krig med Fuglene, som ere i deres Rede med Høns og Slanger, og forekommer dem noget Dyr som de have Lyst til, kaste de sig strax derpaa, og ved deres skarpe Kloer og spitse Tænder vide de at giøre sig Mester derover. ; Dog er der nogen Forskiæl paa de Maarer som findes i Ga-

lam og de i Bamboue, de paa det første Sted ere hvide, nien de andre saa blanke som Solv, overmaade vilde, og faaer de en Ting imellem Tænderne, lader de for sig slaae ihiel, end de forlade det, saa at Negrene ei tør gribe dem med Hænderne, men stiller Snarer for dem, i hvilke de dræber dem, og æder Kiødet; Skindet af dem er lige saa dyrt og kostbart som de Siberiske Hermelin. Udi Galam siger P. Labat, findes og grønne Duer, saa at, hvo der seer dem bag paa, skulde holde dem for Papegoier. Og i hvor ugiørligt det hidindtil er holdt, siger Authoren os dog, at sammesteds findes hvide Drosler. Tilsidst taler Authoren i denne Deel, om de Folk som beboer den Nordre Kust ved Rivieren Gambie, i sær i Kongeriget Barru, at der, foruden at tale om de franske oc Engellændern, som der handle, findes 3 slags Folk, de første ere de gamle indfødde i Landet, de leve i Roelighed paa deres Jordegods, og ere saa got som vilde, de andre, som ere i mengde, ere Mandingves, de komme fra et Land som ligger 4 eller 500 Mile imod Osten, kaldet Mandin eller Mandingve; Disse Mandin-

dingver kunne nu passere for indfødde Indbyggere i Kongeriget Barrk og de omliggende Lande, efterdi de der have sat sig ned, og ere Herrer over Landet, da Kongen er af deres Nation. De bekiende sig til Mahomets Lære, og ere de eneste Kloge i hele Landet, thi de kunne læse og skrive; De have publiqve Skoler, hvor Marabouerne, som derover ere Mester, lære Børnene at læse og skrive Arabisk, paa hvilket Sprog Alcoranen er skreven. Børnene gaae i Skolen om Natten, eller nogle Timer for Dagen, deres Lectier ere skrevne paa smaa hvide Træ Bredder, naar de vide at læse det, lærer de uden ad, og naar de saaledes have igiennemgaaet Alcoranen, holdes de for Lærde, og da lærer de at skrive det Sprog som de have lært at læse. Det Mandingviske Sprog har ingen particulier Caracter, mand betiener sig af de Arabiske Boogstaver, for at skrive det. Marabouerne fortiene deres Føde ved at underviise Børn, de fleeste iblant dem drikke hverken Viin eller Brændeviin, de holde meget nøje over deres Ramadan eller Fasten, og ere meere polerte end de andre Negrer,

de

de elske hinanden, og hielpe sig under hinanden til rette. Jhvorvel nu de Mandingviske Lærere ere Mahometaner, ere de dog ei saa nær regnende med deres Fruentimmer, som deres Lovgivere Mahomet, thi da de have overveiet, at hand haver givet sin Cameel, sin Kat og andre Dyr Sted i Paradies, har de og holdt for, at Fruentimmeret der med større føie kunde have sted, men for at forsikre deres Qvindekion derom destobedre, lade de dem omskiere, hvilket, efter P. Labats Mening, skeer ved Marabouerne eller deres Koner. Udi den 1ste Tome findes adskillige curieuse Anmerkninger om Negrene: De Mauer som boe omkring Arguin, og ere udspredte paa mange Stæder Norden omkring Niger-Floden eller Senegalen, ere alle Mahometaner, og vel undervidste i Mahomets Lære. Negerne, deres Naboer, have antaget samme Religion, og Mandingverne, som over Handelen tillokkes fra alle Kanter af, udsprede denne Sect. De som engang bekiende sig til samme, ere ei saa let at faae til at blive Christne som Afguds-Dyrkerne. Sandt er det, at Negernes Mahometaniske Lære

er

er beblandet med Mengde Overtroe, som af Maurerne forkastes. De troer Siælenes Omvandring af det ene Legeme i det andet, og ønsker, naar de skal døe, at deres Siæl maa inddrage i eens Legeme, som kand være beskiæret at blive Konge eller en stor Herre. De entholde sig fra visse Ting, lige som deres Indbildning dem tilsiger, de tage ei deres Skiæg af, undtagen paa visse Dage, og gaaer den Dag forbi, lade de deres Skiæg vore, indtil den for dem lyksalige Dag er kommen. Kongen maa aldrig see Havet eller nogen Flood eller Søe, og dersom hand uforvarendes falder der udi, sige de, at det er ham større Ære at drukne der udi, end at redde sig deraf, da det hører hans Undersaatter til at frelse og bevare hans Liv, uden at hand har nødig sig derom at bekymre. Naar en Mands-Person beiler til et Fruentimmer, gaaer hand til hendes Forældre, og om hun ingen har levendes, til hendes nærmeste Paarørende, og giver sin Meening tilkiende, og da Døttrene i det Land ei bringer Manden nogen Medgift til, men begaves af dem som ægte dem, betinger Brudgommen hvad hand skal give, hvilken

ket gemeenligen bestaaer i Qvæg, Væ-
ster, Faar, Heste og Vahre. Maar hand
har leveret den Gave fra sig som mand er
bleven enig om, og som er indrettet efter
Pigens Stand, Alder og Skiønhed, over-
antvorder mand ham Pigen, og giver
mand i denne Handel ingen Credit. Saa
snart Pigen har sat Foden inden for hans
Hytte, holdes hun for hans Kone. Har
en Mand flere end een Kone, som skeer ofte
saafremt hand har Evne til at kiøbe
dem, sætter hand dem hver i en aparte
Hytte hvor de opdrage deres Børn og
Leve for sig. Manden giver Konen og
Børnene alt hvis de behøver til deres
aarlige underholdning, og Konerne lave
ham hver sin Uge den Mad hand spiser,
samt giver ham ved hver Aars udgang en
Klædning hvilcken de selv giører, naar
en Huus-Fader er død, arve alle hans
Børn deres faderlige Deeling, hvad heller
de ere fødde af hans ægte eller tegte Qvin-
der, for hvilke de sidste ansees som enten
ere freemmede Slavinder eller Fangne i
Krigen. Nogle reisende skrive at Ne-
gerskene føde deres Børn uden smerte,
men P. Labat forsikrer at mand ej hør

dem

dem at give sig, da ere ere overmaade Behiertede og Taalmodige, en Kone ihvor ung hun er skulde holde sig for ævig Tid Vanæret om hun i Barnsnød lader høre mindste Klage. De andre Koner skye hende i saa fald, saa at de holde sig saa vel at mand ei fornemmer at en Kone er forløst førend mand seer hende bære sit Barn til en Floed eller Havet for der at toe det. Naar hun kommer tilbage i Hytten giver mand paa Barnets Arme og Been et Knek, som hindrer at det ej kand drukne. Mand veed ej hvad det er at svøbe Børn, Naturen lades deri sin Frihed og mand seer der hverken krogryggede eller skevbeenede Folk. Dette slags Qvindfolk elske deres Børn høit saa længe de er smaae, de forlade dem aldrig og bære dem over alt paa deres Ryg. Negerne holde det ellers i almindelighed for deres Pligt at være Hospital og Godgiørende imod alle Folk. Hvide og Sorte som reise blant dem og ville drage ind til dem hvad heller hand er bekandt eller ey, kand gaae frit til den første Hytte ham forekommer, mand helser ham, spørger efter hans eget Fadres og Moders

Navn,

Navn, hvorfra hand kommer og hvor hand vil hen. Mand giver ham Viin, Brændevin, Tobak til at smøge, og naar Maaltids Tid kommer indbyder mand ham til at spise, vil hand legge sig, anviser mand ham en Seng som er efter Landets skick, haard men reen, er hand til Hest drager mand omsorg for at Fore Hesten, og naar hand vil rejse bort koster det ham ej andet end at sige sin Vert tak og bede Gud bevare ham ved Sundhed. Slutteligen vard at læse de egne Reflexioner som Autor giører, 1) over denne Fugls Navn, som kaldes Spatula, 2) over den Ombue Elephanterne bruger ved at røre Vandet førend de dricke, 3) over at Hav-Hestene aare lade sig selv, og 4) over den Alvorlighed Kongen af Brack maa lade see, om hand end skulde drukne; og endelig over nogle sikre Raad hand anforer imod Svagheder. I henseende til Fuglen Spatula, siger P. Labat, at, da samme Fugl er kaldet saaledes over den Ligheb der er imellem dessen Neb og en Spade som Barskerne bruge, maa en Æsculapius have været dends Slegt.

Løye-Tidender

Om

Lærde og curieuse Sager.

No. 43.

Den 2 December 1728.

DANNEMARK.

Løkke.

Niels Løkke og Malene Gyldenstiernes 3die Søn Erik Løkke til Skovsboe havde til ægte Ølegaard Sehestedt, som var Niels Sehestedt til Mullerup og Christenze Lindenovs Daatter, som siden fik Christian Rosenkrands, med hende havde han en Søn Niels Løkke, og en Daatter Margrete, som begge døde smaa. Hr. Jacob Løkke og Maren Bildes anden Søn Iver Løkke til Boderupholm hans Frue var Oliva Hr. Tyge Krabbe til Bustrup Aane Niels Rosenkrandses deres Daatter

af Valloe deres Børn vare 2de Sønner Christopher og Tyge Lykke, og 2 Døttre Maren Vincentz Rosenkrandses til Gundetved Gaard, og en anden, som havde Mouritz Styge til Holbekgaard. Den ældste Søn Christopher Lykke til Buderupholm var 2 gange gift, 1) med Anna Niels Rosenkrandses til Halkiær og Maren Ove Lunges Daatter af Thirsbek, som fødde ham en Søn Iver Lykke, og 2 Døttre, 1) Oliva Iver Juuls til Lykkesholm, og 2) Birgitte som døde voxen ugift. Iver Lykke Christophersøn ejede Buderupholm, hans Frue var Anne Kaas, Hr. Mogens Kaas og Anna Rantzovs Daatter, de havde ei Børn sammen. Hans Fader Christopher Lykke havde i andet Ægteskab Frue Ædel Mogens Mogensøn til Snedinge Gaard og Kirsten Svends-Daatter deres Daatter, de havde 1 Søn ved Navn Mogens Lykke, som var en gammel Karl, og døde voxen ugift. Hr. Jacob Lykke og Maren Bildes 3die Søn Peder Lykke til Skovsboe hans Frue var Elisabeth Urne, Johan Urne af Aagaard og

og Anna Marcus Daatter Rønnov af Hvidkilde; De havde sammen 3 Sønner og 5 Døttre, Sønnerne vare Johan, Lave og Iver Lykke, Johan og Iver Lykke bleve slagne ihiel udenlands. Iver Lykke tiente da i Churfyrstens af Saxen Hof; Lave Lykke fik Johanne Bildt til ægte, som var Godske Bildts Daatter, de havde ei Børn sammen. Døttrene vare Helvig, Gertrud og Pernille, som døde ugifte. Maren havde Thomas Norman, og Susanna Bendix Hartvigsøn. Herforuden forekommer en Niels Nielsen Lykke, som havde Kirsten Juul til ægte, der var Mogens Juul og Frue Dorthe Krabbes Daatter Jens Mogensøn til Sennigaard hans Enke.

TYDSKLAND.

Udi Halle har Pastor Semler ladet trykke et lidet Verk in 8vo, hvorudi hand vil gotgiøre, hvorledes mand paa 3 Maader kand finde Longitudinem Maris; Hand er selv reist derom til Engelland.

Udi Frankfort am Mayn har mand

under Trykken Friderich Lampens S. Pauli Epistel til de Laodicæer, om hvilken Apostelen Colloss. 4. v. 16. mælder, og dog findes den ei i den hellige Skrift, som Stephanus Prætorius 1595. udi Hamborg paa Latin og Tydsk har ladet trykke.

NEDERLANDEN.

Udi Amsterdam har en Tydsk Apotheker sammesteds, Seba ved Navn, som har det beste Apothek, og den stærkeste Collection af Naturalia i hele Holland, og derhos en stor Physicus, for at udgive et Supplementum til Rumphii Amboyiske Raritæt Kammer. Uagtet Hans afdøde Czarisk. Majestet Petrus I. engang har afkiøbt ham sin hele Samling, har hand dog saadan en Forraad samlet, at det ikke feiler ham paa de til samme Verk henhørende Ingredientier. Hand vil og udgive en omstændig Efterretning om de udi hans Collection forekommende fremmede Dyr, og er Mengde deraf allerede meget propre stukne i Kaaber. Af Insecterne, hvoraf hand besidder nogle 1000de in Natura, og derhos

hos har en accurat Aftegning, torde og noget tilskrækkeligt fra ham komme for Dagen.

Udi Utrecht er trykt i Aar paa Latin in 4to, 5 Alphabeth 2 Ark stor, en Historisk Beskrivelse over den Reformerte Kirke i Ungern og Siebenbergen; samme er forhen sammenskrevet af en lærd Mand, men nu forbedret og formeeret samt bragt i Orden af S. Theol. Doct. Friderich Lampe. Dette Skrift er efter den Berlinske Hof-Prædikants Jablonsky Tilskyndelse forfatted af en Ungersk Geistlig Mand paa samme Lands Sprog, af de der i Landet rare og sielden forekommende Bøger, men af Hr. Lampe bragt i Orden som en Dag-Bog, hvorved Doct. Lampe beklager sig, at hvor indstændig hand end har bedet andre Lærde om deres Hielp til at udarbeide dette Verk som skee burde, har hand dog ei dertil kundet erholde det allerringeste; Da det ellers er Maneer, at de som fortælle og beskrive Ting fra gamle Tider af søge de Tings Oprindelse, som de fremføre, saavitt mue-

ligt er, tilbage, saa har og vores Author udfunden, at Christendommen i Ungern endog i Apostlernes Tider har været plantet, thi udi Rom. 15. v. 19. meldes, at ved Pauli Arbeide var heele Illyrien og Macedonien oplyst med det klare Skin af Prædiken om Naaden, saa er det rimeligt, at det dernæst vedliggende Pannonien ei gandske og aldeeles har været dette Guddommelige Lys berøvet. Og om end Paulus Coloss. Cap. 3. v. 11. roser, at endog Skytherne have følt Frugten og Nytten af den borttagne Forskiæl, saa mangler dog her endnu et stærk Beviis, at Paulus herunder har forstaaet de Europæiske Skyther, i sær de som boede i Pannonien. Det beste til at omvende Ungerne, giorde midt i det 4de Seculo en hellig Mand Audius, som dog over sine egne Meeninger udkom i et slemt Rygte, og derfor omsider blev regnet iblant Kiættere; men da Epiphanius, som ellers ikke er meget vanskelig udi heller at forøge end formindske Kiætternes Tall, taler ham Ordet, saa er dette ei en ringe Grund

til

til at redde hans Uskyldighed paa. Mand tilskriver ham gemeenligen, at hand har udgivet GUD for et corporlig Væsen, men D. Lampe viser, at Andius aldrig har haft i Sinde at sige sligt, men at Spørsmaalet alleene har været: Om ei Menniskernes Legeme var skabt efter Guds Billede, og meener, at denne Talemaade paa en Tiid da Fædrene ofte talede meget u-retviis om Gud og hans Væsen, ey var taget saa nøje, om hand ikke havde foreholdt Biskoperne og andre Geistlige deres onde Levemaade og fordærvede Sæder uden Undseelse. Den ikkuns da plantede Kirke prøvede meget tilig Korsets Forfølgning under de Hedenske Keisere, der var dem saa meget meere skadelig, da det Arrianiske Kiætterie derved og blev aabnet Døren til at komme udi disse Lande. Det udbredede sig endnu videre, da den hos en vis Biskop i Wallachie, Urphila eller Ulphila, fandt Beskiærmelse, der vel i Begyndelsen selv havde været en ivrig Forfægtere af den reene Lære, men da hand ofte af de Ret-

troende, for at forsvare Christendommen, blev sendt til Keiser Valentini Hof, lod hand sig saaviit forføre af Acacio og Eudoxis, at hand ei alleene derved selv blev forgivet, men endog fortplantede samme blant Gotherne, hos hvilke dette Onde siden længe efter bestandig blev underholdet. Dog giorde denne Biskop tillige 2 Ting som ei lidet hialp til at understøtte og vedligeholde den Christelige Religion iblant hans Folk; det første at hand paafandt nye Bogstaver, da Ungerne tilforn enten havde aldeeles ingen eller aldeeles ubeqvemme Bogstaver til at bruge; det andet, at hand oversatte den hellige Skrift i det Gothiske Sprog, undtagen Kongernes Boog, efterdi derudi forekommer de af det Jødiske Folk førte Kriger, for heller at holde sine uden dets til Krig genegne Lands Folk derfra, end dem ved andre Exempler dertil opmuntre. Vaa det at mand nu maatte giøre sig et desto bedre Begreb om Christendommens Fremgang i Ungern, anfører Author os adskillige Navne, deels af de støre Mænd

som

som have forestaaet Kirken, iblant hvilke S. Hieronimus deels af dem som ved deres Flid og Lære der have understøttet og udbredet Christendommen, hvoriblant hand opregner Nicetam, Proculum, Hermylum, Rupertum og andre flere, som alle ere blevne til Martyrer. Ihvorvel nu i det 5 Seculo Pannonien og Dacien, ved Hunnernes og andre fremmede Folks Indfald, have stedse haft nye Herrer, hvorved Christendommens Fremvært i disse Lande ei lidet er blevet hindret, vare dog disse Barbariske Folk ikke dem i Hiertet imod, saa at der ikkuns fælledes for dygtige Lærere til at faa dem bragte til Christendom. Under Attila selv, og hans efterfølgere, blev Christendommen bestaaende; Og om een af Abarernes Første Chagano findes udtrykkeligen optegnet, at hand da hand, som erobrede dette Land 564, giorde Fred med Rommere, stod en Biscop ved siden, og forholdte ham den hellige Skrift, paa hvilken Chagauus med nedbøjede Knæer svor at holde denne Fred. Hvad siden indtil Caroli

Magni

Magni Tider er forloben med Religionen udi Ungern, er saa uvist, og de Efterretningerne som mand haver, opfyldt med saa mange Fabler, at mand ej kand berætte nogen tilforladeligt om den Borgerlige langt mindre om Kirke-Standen, hvorefore Mr. Lampe heller overgaar stigt med Stilltienhed, og vil fortsætte sin Historie fra Caroli Magni Tider. Denne store Frankiske Konge giorde sig ald optænkelig Møje ved en blodig Krig at bringe de endnu øvrige Hedenske Ungerer til den Christelige Religion, bragte det og endelig dermed saa vitt, at 765 skikkede een af de fornemste Ungerske Forster ved Navn Theodo, et Gesandtskab til ham udi Aken, som skulde formælde Carolo, at hand var Sindet at antage den Christelige Religion; Men da saavel denne Theodo som de øvrige Ungerer, kort Tid derefter, faldt fra ham, og forfaldt i deres gamle Afguderie, overdrog Carolus hele Landet med sin Krigs-Magt, slog, efter at hand med sin hele Hær havde fastet udi 3 Dage, de Hedenn-

denskeUngerer af Marken, og gav de Overvundne Vallet, hvad heller de vilde være fri, og omvende sig til Christum eller og beholde Landet, men derimod miste deres Frihed og Gods. Jhorvel de Romerske Catholiske ville forregive at Carolus Magnus har holdt de nye omvendte Ungerer til de Love som endnu indtil denne Dag ere antagelige udi den Romerske Kirke, saa viser dog Hr. Lampe, hvor noje denne Keisers Troes Bekiendelse kommer overeens med den gamle Lære, af hans egne Skrifter, og hvor viit de derimed ere stridige, som fra samme Kirke ere afvigede. Bellarminus har vel vildet giøre Caroli Magni 4 Bøger om Billeder fordægtige, men Lampe viser derimod af adskillige Fundamenter, at slig forgivende herrører af hans formegen gode Tanker om hans Troens Forvante. Mand kand altsaa her i Læse, hvor reen Caroli Magni Lære er, om Billeders Dyrkelse, om den hellige Skrifts Fuldkommenhed, og at samme viser den rigtigste vei til Menniske

niskenes Salighed; om Syndernes-Forladelse, som ikke kunde forhverves ved noget Menniskens gode Giernin; om Rætfærdiggiørelsen, og deslige. Efter Caroli Magni Tider bleve Ungerne endnu længe bestandige i hvis de af ham hafte lært, hvortil ei lidet hialp, at kort derefter blev den hellige Skrift oversat i det Dalmatiske Sprog Vel giver Sixtus Senensis Biblioth. Sanct. Lib. 12. for at have forfærdiget denne Oversættelse, og beraaber sig tillige med andere som ere af hans Meening, paa Hieronimi 134 Brev til Sophronium. Men det er rimeligt, at Hieronimus paa dette Sted, ved de saa kaldede Folk af hans Sprog, forstaaer Latinerne og ej Dalmatierne. Med langt bedre Grund kand mand sige, at Methodius og Cyrillus udi Aaret 860, da de ej uden stor Besværlighed, men med stor Nytte, have Arbeydet i disse Lande paa Guds Kirke, have forfærdiget denne Oversættelse, hvilket Lampe stadfæster med adskillige Historicis. Vel blev denne nylig plan-

plantede Christendom ei lidet forurolliget, da den Romerske Keiser Arnulphus kaldte de gamle Ungerer, som i forige Tider vare fordrevne af deres Fædrenesland, og havde ladt sig ned ved det sorte Hav, til Hielp imod den Ungerske Første Zuentebaldum; Men da iblant dem endnu vare eendeel Christne, lode de gamle Ungerer sig den Christelige Religion ei mishage, særdeles hialp meget til deres Omvendelse den hellige Pilegrinus, en Biskop. De efterfølgende Christelige Konger Geysa og den hellige Stephanus hafde ei alleene ladet sig selv dobe, men giorde sig endog stor Umage for at udrydde den øvrige Deel af Hedenskabet, og at rodfæste deres samtlige Undersaatter jo meere og meere i den Christelige Religion; Og ihvorvel paa de Mørkheds Tider den Romerske Kirke var i Forvirring, Uvidenhed og Fordærvelse, viser dog de endnu overværende Forordninger af Kong Stephani, at hverken har Christendommens Fordærvelse været saa stor i Ungern som andensteds, ei heller saaledes for-

forfalden som siden skeede, da den Ungerske Kirke kom under den Romerske at staae. Da nu i hele Europa Christendommen jo meere og meere afvigede fra Christo og haus Apostlers Anordninger, indmeg sig slig Fordærvelse og i Ungern, hvorpaa ei blev raadet Boed, førend nogle Valdenser havde taget deres Tilflugt derhen, ihvorvel det dog ikke feiledes for dem der vandt Sandheden, men de vare her og der adspredte. Efterdi nu de Rettroendes Tal, som formerkte den Romerske Kirkes Misbrug og Vildfarelse, alt meere og meere tiltog, var Geistligheden dem strax over Hovedet med de tungeste Forfølgelser, Angivelser og Bagtalelse hos Kongerne, saa de maatte ofte udstaa meget ont, og nod de Rolighed paa nogen Tiid, ligesom Geistligheden blev hørt til Hove, hvilket her efter Tids Regningen omstændelig opregnes.

ENGELAND.

Udi Cambridge haver D. Bentley, som har mange Authores Classicos færdig

dig til Trykken, under Hænder at udgive en ny Edition af Homero; Hand har til den Ende ladet MSS. paa adskillige Steder opkiøbe, som hand vil conferere og afskrive.

FRANKERIGE.

Continuation af Pere Labats Beskrivelse over Africa.

Hvad Elephanterne angaaer, da sporger hand, om ikke Elephanter, ved det de rører Vandet forend de drikker det, ikke derudi følger visse Sundheds-Regler. Hvad Hav-Hesten berører, da udbryder hand med de Ord: Jeg veed ikke om dette Dyr, som er overmaade feed, og haver Mengde Blod, og dets Aarsag meere end andre Creaturer er genegen til et Slag, haver lært dette Raad af nogen Medico, eller en Medicus af den, at overflødige Aareladinger, naar de ofte igientages, er det visseste Hielpe-Middel til at forekomme dette Onde, og endnu mange andre, da

sam-

samme Dyr sig deraf som ofte betiener, og, i Mangel af en Barsker, aarelader sig selv. Om Kongen af Brad siger Author at den Skik, at lade sit Livs Vedligeholdelse ankomme i Havs Nod paa andre, er meget vovelig, og vilde hand raade Kongen ei at være saa indslutted i sin Værdighed, at hand ikke skulde giøre sig de behovende Bekymringer for at redde sig udaf Faren naar hand var falden derudi, uden at forlade sig saa stærk paa sit Folk. De universelle Midler som Pere Labat foreskiller imod adskillige Svagheder, ere mange, men alvorligen foregiver hand følgende at være sickre, nemlig: 1) for at hielpe imod Tand-Pine, at bære en Løve-Tand om Halsen. 2) At Beenene af samme Dyr ere gode til at drive sved. 3) At Fættet deraf er ypperlig imod Podagra. 4) At smaa Stykker af Hav-Hæste Tænder, bundne paa de Stæder som maad pleier at føle Krampen eller den flyende Gigt udi, stiller ald Smerte, saa længe de bæres.

Nye Tidender

Om

Lærde og curieuse Sager.

No. 44.

Den 16 December 1728.

DANNEMARK.

Mand seer her trykt in 4to paa et Ark: Kiøbenhavns Taare, udøste i Ildebranden som begyndte den 20 October 1728, og varede til den 22, fremstillede ved Herr Jørgen Friis. Samme Vers er forsynet med adskillige Historiske Anmerkninger; Versets sig selv lyder saaledes:

Stormægtigste Monarch og fromme Landsens Fader!
Det seer bedrøvet ud paa de forbrændte Gader:
Gud spare Dig hos os endnu saa mange Aar,
At Kiøbenhavn igien kand glemme dette Saar!

Men Ak! Hvor gik det til? Jeg kand
det ei beskrive,
Med mindre at mit Blod skal kold om
Hiertet blive;
Afmægtig er min Haand og Pennen
falder need,
Naar jeg vil tænke paa den Tids Elen-
dighed.

Ja Himlen var os vred, det maa vi
nok bekiende,
At Luen samme Tid begyndte der at
brænde,
Just da den stærke Vind for Alvor
støtte paa,
Just der, hvor Vand ei var i Ha-
stighed at faa.

Det kiære Borgerskab, den højbetræng-
te Skare,
Og de af Levi Børn, som der var
sat i Fare,
Opsøgte sig et Skiul til Sikkerhed
at faa,
Men hvor de kom og var, falt Ilden
atter paa.

Som

Som naar det store Hav vil overskylle
Landet,
Og Demning bryder ud, som skulde
holde Vandet,
Saa hastig var det og den røde Ha-
ne kom
Og jog saa mangen een fra Huus og
Ejendom.

Forskrekkeligt at see de Gniste-fulde
Vinger,
Hvormed hand sig omkring paa alle
Kanter svinger,
Hand fløj omsider op paa Kobber-
takte Spiir
Saa Byen haver mist sin Herlighed
og Ziir.

Gud bedre det saa sandt: De mange
skionne Steder
Seer nu bedrøved ud og græder med
Sanct Peder;
Hand maatte sætte sig med Job i
Asken need,
Hand græd og hver een Taar var
brændende og heed.

Vor Frue imidlertid i denne Qvalm og Varme,
Faldt ned paa sine Knæ, Gud matte sig forbarme!
Hun gav det sidste Suk og saa besvimed hen,
Det bliver længe til, hun kommer sig igien.

Hun faldt og hvor man seer, alt fleere staar og rokker,
Nu heres Sorge-Lyd af Hellig Geistes Klokker,
Hielp Gud! er alles Ord med Skrig og Jammer-sang,
Og hver er bange for en større Undergang.

Man kand paa Runde Taarn ej Sool, ej Maane skue,
Og Stiernens Vej er skiult i Taageblandet Lue:
Ild-Stiernen blusser op i hver en Kandt og Vraa,
Og det er fælt at see omkring i Aabenraa.

Mey

Men midt i denne Nood paa de bespændte Gader
Indfinder sig til Trost vor fromme Landsens Fader:
Den Medynk: som udaf Hans Milde Øyne saae,
Gav nok tilkiende hvad der om Hans Hierte laae.

Hand stilte deres Sorg, som maatte gaa og græde,
Hand fyldte deres Haand, som havde ej at æde,
Gud holdt imidlertid sin Vagt omkring Hans Slot,
Og gav Ham Leylighed at giøre meget Got.

Hand var ved Nat og Dag aarvaagen og tilstede,
Hand var et Skygge-Blad i denne sterke Hede,
Nest Gud, Hand stræbte for med største Flid og Sorg,
At Byen ej igien blev til et Stegelborg.

Vor Dagmor ligesaa vevæget i Sit Hierte
Tog Deel i denne Sorg og de Betrængtes Smerte:
Hun sær bekymret kom med fra sit Cabinet,
Hun saae til sine Børn, og har dem ej forgiet.
Vort Haab Printz Christian var hos i denne Vaade,
Hand var sin Faderliig, og tog sig an i Raade
De Armes Nood og Trang og den Elendighed,
Som Dannmark sielden før har fristet eller veed.
Vel trykkes Land og Folk, saa længe som man lider
I Kriig og Hungers-Nød, i Pest og svage Tider,
Dog kand det, før man veed, snart blive got igien;
Men det vil sankis seent, som nu er floyet hen.

Stor-

Stormægtigste Monark og fromme
Landsens Fæder,
Det seer ledrøvet ud paa de forbrænd-
te Gader!
Gud spare Dig hos os endnu i man-
ge Aaar,
Saa kand vor Kiøbenhavn forgleme
dette saar.

Herforuden er udkommen paa 3 Ark in Folio: Fælleds Suk i fælles Sorg over Ildebranden som overgik Kiøbenhavn forfattet af Mag. Christian Peter Getreuer, der begynder saaledes:

K ædle Kiøbenhavn! Du prægtig Konge-Sæde!
Tillad! jeg i din Favn og Aske-Skiød maa græde,
Vor Nordens Konge-Stool! Du Siællands faste Borg,
Du begge Rigers Sool, nu alles Suk og Sorg.
Mand trende Charites tilforne kunde skue,
Som sørger Søstre-viis i Brandens Sørge-Stue,
Hvis

Hvis Lige aldrig før var hørt i vo-
res Land,
Skiønt Riigerne har seet saa man-
gen farlig Brand.

Du Nordens Vunder-Verk, som glæ-
det manges Hierte,
Bedrøver mange nu, som føler deres
Smerte,
Du frydet andre tit, og selv nu
frygte maa,
Om du din forrig Fryd og Pryd
igien kand saa.

Vor Nordens Sejerverk! Vor Konge-
Huuses Sæde,
Hvor mangen Supplicant maa i din
Aske græde,
Hvor mangen Myndling for sin
ventet Arve-Part
Forgieves sukke maa, som smeltet
bort saa smart?

Dend sorte Indian og Finlap nu vil
sørge,
Som dette Sorge-Bud fra denne
Brand kand spørge,

Det

Det nye-fød Grønland sig vil ynske
udi Strand,
Og Wiborg i sin Nød begræde denne Brand.
Du store Dronning-Stad for alle Nordens Stæder!
Hver ærlig Patriot for dig sit Øje væder,
Og Hierte-gremmer sig for denne grumme Brand,
Dog aldrig glemmer Dig, som kiendte Dig i Stand.

Slutningen er denne:

Rejs Dig af Støven op, Du Nordens Konge-Datter,
Hvis skade Verden for U-bodelig nu skatter,
Lad Riigernes Monarch opleve mange Aar!
Saa vær forsikred Du din forrig Glæde faar.
Nu ligger du i Muld, i Støv, i Grund og Aske;
Vi haabes end at see Dig ypermeere braske

Med

Med Kirker og Capell, som snart igien kand skee,
At Fiendens Øye selv der paa misundt skal see.

Det ædle Guld mand tit i Ildens Lue kaster,
Som mand for Ringheds skyld og Værdighed tit laster;
Hvad skader denne Stad er udi Ilden kast,
Naar den kand reises op med Ære i en Hast.

Det første Tempel-Huus som mand i Salem kiendte
Der af en Fiende-Glød og Flamme vuksom brændte,
Det Verdens Øje var, dog see! det sidste fik
En større Ære, og det første overgik.

Frimodig Verdens Barn betænk af denne Lue
Din Sikkerhed i Synd, din Sorrig ret at skue,

Ragvet-

Ragvetten stiger høyt med Svarm
i Skyens Top,
Papirs Forladingen paa Jorden
brænder op.
Lær nu paa Ild og Lys at tage noye
vare,
Dig selv ey Underkast dend Jammer og
dend Fare,
En saare liden Gnist en Bygning
har antændt
Som tit foragtet var, og heele Byer
skiændt.
Blant mange Ønsker, som du gier ved
dine Skaaler,
Naar Lykke, Velstand dig en Vellyst-
Drik imaaler
At fryde Sind og Siæl, Du dette
aldrig Glem:
Gud glæde Kongen, og bevare Huus
og Hiem!

NEDERLANDENE.

Continuation af Doct. Friderich Lampes Beskrivelse over den Reformerte Kirke i Ungern og Siebenbergen:

Geistlighedens store Fordærvelse,
hvoro-

hvorover enhver uden Undskyldse besværgede sig, aabnede de fleeste først Øjene, at de gav Agt paa nogle af den Romerske Kirkes Feil; iblant hvilke var Joh. Vitesius, Biskop til Fynf Kirken, som havde undervist Kong Matthiam Corvinum i sine unge Aar, og efter at samme kom paa Thronen, var hos ham i stor Anseelse. Men Geistligheden, hvis onde Sæder denne Vitesius offentlig straffede, trængte igiennem, saa at hand ej allene faldt af Kongens Naade, men blev endog aflat og kast i Fængsel, i hvilket hand i stor Elendighed endte sit Liv. Men da Sandheden ej saa lættelig stood til at dæmpe, saa blev den desto mere kiendt i Ungern, jo mere haardt Geistligheden forfulgte saadanne Folk. I sær blev mange Troendes Hierter gandske afvendte fra den Romerske Kirke, ved et vis Skrift, som udkom i Tydskland først paa Tydsk, siden paa Latine, om den afskyelige Synd, Afguderie, og dessen egen Straf.